ΙΣΤΟΡΙΑΙ

ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ.

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

(Δ.)

ΙΣΤΟΡΙΑΙ

ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἕως
τῶν ἡμερῶν μας,

ἐκ παλαιῶν ἀπανθισθεῖσαι, καὶ τὰ νεώτερα ἐξ
ἀρίστων Γερμανῶν ἱστοριογράφων ἐλευθέρως
μεταφρασθεῖσαι

ὑπό

Κ. Μ. ΚΟΥΜΑ.

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

Ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας.
Ἐκ τῆς Τυπογραφίας Ἀντωνίου Αὐκούλου.
(Anton v. Haykul.)
1830.

Π Ι Ν Α Ξ.

ΜΕΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΜΕΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Βιβλίον Πρῶτον.

Ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς δυτικῆς τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατορίας ἕως τὸν θάνατον Καρόλου τοῦ μεγάλου. (476 — 814).

ΜΕΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Βιβλίον Δεύτερον.

Ἀπὸ Καρόλου τοῦ μεγάλου ἕως τοῦ Πάπα Ῥώμης Γρηγορίου Ζ΄. (814—1085).

ΜΕΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Βιβλίον Τρίτον.

Ἀπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου Ζ΄. ἕως τοῦ αὐτοκράτορος Ῥοδόλφου τοῦ Ἀβσβουργίου. (1085—1273).

Σελ. 159 γράφε Στέφανος Β΄.
417 — Ὀνώριος Β΄.
— 583 στ. 4. ἐκ Κορνουβίας.

ΜΕΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Εἰς τὸ τέλος τῶν προηγηθεισῶν ἱστοριῶν ἴδαμεν τὴν μεσημβρινὴν Εὐρώπην, ἥτις ἕως τότε ἦτο τὸ πλέον φωτισμένον τῆς γῆς μέρος, εἰς τοιαύτην πτῶσιν, ὥστε αἱ πλεῖσται χῶραι της ἐκατήντησαν εἰς ἐντελῆ διάλυσιν τῆς ἕως τότε πολιτικῆς τάξεώς των. Εἰς τοὺς ἀδιακόπους πολέμους ἔκειτο σφαγμένος ὁ ἥμισυς κόσμος. Πολλαὶ μεγάλαι πόλεις ἠρημώθησαν ἢ ἠφανήσθησαν ἐξ ὁλοκλήρου. Ἐξαιρέτως δὲ ἐλεεινὴ ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἐκ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας μαζὴ μὲ τὴν δύναμιν καὶ μὲ τὰ ὀρθότερα τοῦ λαοῦ φρονήματα ἠλαττόνοντο πάντοτε πλέον ἡ γεωπονία καὶ τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων. Ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος Γελάσιος (ἀποθ. 496) λέγει εἰς μίαν ἀκόμη σωζομένην ἐπιστολήν του, ὅτι εἰς τὴν Τυῤῥηνίαν καὶ εἰς τὰς γειτονικὰς ἐπαρχίας δὲν εὑρίσκετο σχεδὸν κἀνεὶς ἄνθρωπος. Μ' ὅλον ὅτι εἰς τὸν λόγον τοῦτον ἐνυπάρχει πολλὴ τῆς ῥητορικῆς ὑπερβολὴ, φανερόνει ὅμως ἱκανὰ τὴν τοῦ καιροῦ ἐκείνου κατάστασιν. Δὲν εὑρίσκετο καλήτερα ἡ ἄνω Ἰταλία. Εἰς τὰς πόλεις περιεφέρετο ὄχλος πεινασμένος, καὶ μ' ὅλον τοῦτο αἰσχρόβιος καὶ αὐθάδης· ὅςτις εἶχε δύναμιν, ἐπίανε τὰ ὅπλα καὶ ἡνόνετο μὲ τοὺς κακούργους. Τὰ χωράφια ἔμεναν ἄσπαρτα· τὰ λειβάδια ἔγειναν βάλτοι· καὶ πολλοὶ πρώην ἀκμάζοντες τόποι τῆς Ἰταλίας, Οὐγγαρίας καὶ Γαλλίας ἐγέμισαν ἀπὸ ἀγρίας ἀκάνθας, καὶ μετεβάλθησαν εἰς ἐρημίας. Πολλαὶ ποσότητες πρότερον κυκλοφοροῦντος ἀργυρίου ἔγειναν ἄφαντοι, ἐπειδὴ ἐκρύφθησαν εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς διὰ

τὴν ἀβεβαιότητα, καὶ ἀνακαλύπτονται ἕως τὴν σήμερον κατὰ συμβεβηκὸς εἰς πολλὰ μέρη.

Ἔχομεν ἀκόμη τῶν ἀξιοθρηνήτων ἐκείνων χρόνων συγγράμματα, εἰς τὰ ὁποῖα κατέστρωσαν νοήμονες καὶ εὐαίσθητοι παρατηρηταὶ μὲ ἀθυμίαν τὰς περὶ τῆς ἀπεριορίστου ἀθλιότητος θεωρίας των. Οἱ εὐγενεῖς οὗτοι ἄνδρες ἐκύτταζαν τὸν ἀξιοδάκρυτον κρημνισμὸν μὲ τὴν αἴσθησιν τοῦ ἱσταμένου ἔμπροσθεν τῶν ἐρειπίων πολυτελοῦς ποτὲ μαρμαρίνου ναοῦ καὶ λυπουμένου τὸν ἀφανισμὸν τοῦ λαμπροῦ καὶ μεγάλου οἰκοδομήματος, τὸ ὁποῖον κείτεται εἰς ἐλεεινὰ κομμάτια· ἐπίστευαν ὅτι δὲν ἀναπληρόνεται πλέον ἡ ζημία· ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἐχάθη διὰ παντός· ὅτι καμμία ἄλλη σωτηρία δὲν μένει παρὰ ὁ μέλλων κόσμος, τὸν ὁποῖον μᾶς ὑπόσχεται ἡ ἱερὰ πίστις· καὶ ἐπρόσμεναν τρέμοντες καὶ προσευχόμενοι τὸ τέλος τοῦ παρόντος.

Καὶ ὅμως, ἐὰν οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐξυπνίζοντο τώρα ἀφοῦ ἐκοιμήθησαν δεκατρεῖς ἑκατονταετηρίδας, ἤθελαν ἰδεῖν ὅτι ἠπατήθησαν εἰς τὰς γνώμας των. Ἤθελαν ἰδεῖν, ὅτι ἀνεστήθη καὶ ἀνεζωοποιήθη ἡ παιδεία, τῆς ὁποίας ἐθρήνησαν τὸν ὁλοτελῆ ἀφανισμόν· καὶ προσέτι ἤθελαν ἰδεῖν τὴν βόρειον Εὐρώπην, ἥτις εἰς τὸν καιρόν των ἦτο σκοτεινὴ καθέδρα τῶν βαρβάρων, ὅτι ἔφθασεν εἰς ὑψηλοτέραν καὶ πλατυτέραν καλλιέργειαν παρὰ τὴν ὁποίαν ἐγνώρισε ποτὲ ὁ παλαιὸς κόσμος.

Εἶναι λοιπὸν καθῆκον τοῦ ἱστοριογράφου νὰ δείξῃ πῶς ἐγεννήθη ἡ τάξις αὕτη ἀπὸ τὴν σύγχυσιν ἐκείνην. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ προσμένωμεν εἰς τὸ προκείμενον μέρος τῆς παγκοσμίου ἱστορίας σειρὰν τερπνῶν ἀναπτύξεων. Καινοῦργοι λαοὶ καὶ καινοῦργοι πολιτεῖαι γεννῶνται καὶ αὐξάνουσιν ἀπὸ τὰ νέα σπέρματα, τὰ ὁποῖα ἐσπάρθησαν ἐν μέρει ἐπάνω εἰς τὰ τρίμματα τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Ἡ χριστιανωσύνη περιβάλλει ὅλους τοὺς διαφόρους λαοὺς καὶ τὰς

πολιτείας σύνδεσμον ἑνώσεως. Εὐθὺς μετὰ τοῦτο ἀνταγωνίζεται ἡ ἐκκλησία μὲ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν. Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον συμβαίνουσιν ἐν ταὐτῷ μεγάλαι καὶ ἀξιόλογοι μεταβολαὶ εἰς τὰς πολιτείας, εἰς τοὺς πολέμους, εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, διὰ τοῦτο ἡ μεγάλη αὕτη περίοδος τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας ἀρχομένη ἀπὸ τὴν πτῶσιν τῆς δυτικῆς τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατορίας περατοῦται ἕως εἰς τὸ τέλος τῆς δεκάτης πέμπτης ἑκατονταετηρίδος.

Ἡ μεγάλη αὕτη μάζα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας ὀνομάζεται Μεσαιὼν ἀναφερομένη εἰς τὴν παλαιὰν ἱστορίαν, ἥτις προηγήθη, καὶ εἰς τὴν νεωτέραν, ἥτις ἀκολουθεῖ μετὰ ταύτην. Ἐγεννήθη δὲ τὸ ὄνομα εἰς καιρὸν, ὁπότε δὲν ἦτο ἀπρόληπτος καὶ ὀρθὴ ἡ ἔννοια τοῦ μεσαιῶνος. Ἐπειδὴ ἡ περίοδος, ἥτις ἠκολούθησεν ὕστερ' ἀπ' αὐτὴν, ἤρχισε μὲ ἀπεριόριστον σέβας τῆς ἐνδόξου ἀρχαιότητος, πᾶν ὅ,τι ἀπεμακρύνετο ταύτης, ἐθεωρεῖτο καθαρὰ βαρβαρότης· καὶ ἐπειδὴ αἱ σχέσεις τῶν τελευταίων ἑκατονταετηρίδων, αἱ εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ εἰς τὴν ἡμερότητα πρόοδοί των ἐπροξένησαν μεγάλας μεταβολὰς εἰς τὰ βιοτικὰ πράγματα, διὰ τοῦτο εἰς τοὺς πρὸ αὐτοῦ χρόνους, ὁπότε ἐπεκράτουν πάντη διάφοροι ἔννοιαι περὶ πολιτείας, ἐκκλησίας κτλ., δὲν ἔβλεπαν ἄλλο τίποτε εἰμὴ ὠμότητα, ἀτέλειαν, καὶ παντελῆ παιδείας ἔλλειψιν. Ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτως ἡ ἀλήθεια. Μ' ὅλον ὅτι ὁ μεσαιὼν εἶχε χάσειν πολλὰ τῆς ὑψηλῆς παιδείας τῶν ἀρχαίων, μ' ὅλον ὅτι ἔμεινε πολὺ κατώτερος τῶν ἐφεξῆς χρόνων κατὰ τὰς εὑρέσεις καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως· μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἦτο κατ' οὐδένα τρόπον καιρὸς σκότους καὶ ἀγριότητος, τὸν ὁποῖον δύνανται νὰ καταφρονοῦν οἱ μεταγενέστεροί του. Μᾶλλον δὲ ἐδημιούργησεν ὁ μεσαιὼν ὡς πρὸς τὰς ἰδίας του θεωρίας, ὡς πρὸς τὰς ἰδέας καὶ πράξεις του θαυμασίους τύπους, καὶ ἐξέφρασε τὰ φρονήματά του μὲ τεχνουργήματα, τῶν ὁποίων τὸ

μέγεθος καὶ τὴν ἀξίαν δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ μόνον ἡ διεφθαρμένη καὶ ἀπατημένη αἴσθησις. Τὸν μεσαιῶνα πρέπει νὰ ἱστορήσῃ ὁ ἱστοριογράφος αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν χωρὶς νὰ θεωρήσῃ ὅτι οἱ τύποι του ἐφάνησαν ἄχρηστοι διὰ χρόνους ἄλλους, οἵτινες ἔλαβαν δρόμον πάντη διάφορον.

Ὁ μεσαιὼν διαιρεῖται φυσικώτατα εἰς τέσσαρας περιόδους, αἱ ὁποῖαι σημειόνουσι τὴν βαθμηδὸν γενομένην παιδείαν καὶ ἀνάπτυξίν του. Διὰ τοῦτο διαιροῦμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἱστορίαν τοῦ μεσαιῶνος εἰς βιβλία τέσσαρα.

Α'. Ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας (476), ἕως εἰς τὸν θάνατον Καρόλου τοῦ μεγάλου (814), ὁπότε αἱ νεοσύστατοι πολιτεῖαι ἠγωνίσθησαν περὶ τῆς στερεώσεώς των.

Β'. Ἕως Γρηγορίου τοῦ Ζ', (1085). Χρόνος, ὁπότε στερεόνονται αἱ πολιτεῖαι καὶ αἱ κυβερνῶσαι τὸν μεσαιῶνα ἰδέαι σχηματίζονται πάντοτε περισσότερον.

Γ'. Ἕως Ῥοδόλφου τοῦ Ἀβσβουργίου (1273). Χρόνος τῶν σταυροφορικῶν πολέμων καὶ ἡ κορυφὴ τῆς ἱεραρχίας, ὁπότε φαίνονται ἐντελέστατα αἱ ἰδέαι ἐκεῖναι καὶ ἡ ἐνέργειά των· κυρίως ἡ ἀκμὴ τοῦ μεσαιῶνος.

Δ'. Ἕως τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κυριεύσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453). Εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτείνῃ τις ὅλον τὸν μεσαιῶνα ἕως τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι ὁ χρόνος, ὁπότε οἱ τύποι καὶ αἱ θεωρίαι τοῦ μεσαιῶνος ὑποχωροῦσιν εἰς τὸν νεώτερον χρόνον.

ΜΕΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Βιβλίον Πρῶτον.

Ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς δυτικῆς τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατορίας ἕως τὸν θάνατον Καρόλου τοῦ μεγάλου.

(476 — 814).

1. Θευδέριχος ὁ βασιλεὺς τῶν Ὀστρογότθων.

(493 — 526.)

Ὅτι ὁ Γερμανὸς Ὀδοάκερος ἢ Ὀδόακρος ἔδωκε τέλος καὶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς εἰς τὴν Δύσιν αὐτοκρατορίας, καὶ ἔκαμε τὴν Ἰταλίαν βασίλειόν του, μᾶς τὸ ἐδίδαξεν ὁ πρὸ τούτου τόμος (σελ. 498). Ἐδέχθη τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ ἐπροσηλώθη εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου χωρὶς νὰ μισῇ τοὺς ὀρθοδόξους. Ἀλλὰ μάλιστα τὸν ὡδήγησεν ἡ χριστιανωσύνη εἰς γενικὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἀξιέπαινον ἡμερότητα. Ἐφύλαξε τὰς παλαιὰς τῆς Ῥώμης διαταγὰς, ἀποκατέστησε πάλιν τὴν ὑπατείαν μετὰ ἑπταετῆ διακοπὴν, καὶ εἰσήγαγεν εἰς αὐτὴν τοὺς ἀξιωτάτους Ῥωμαίους. Ἐτήρησε τοὺς νόμους τῶν αὐτοκρατόρων, καὶ ἀφῆκε καὶ τὴν πολιτικὴν κυβέρνησιν τῆς Ἰταλίας εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Ἐπάρχου τοῦ πραιτωρίου καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀρχόντων. Πέραν τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους καὶ πέραν τῶν Ἄλπεων ἔκαμε δύω ἰσχυρὰς ἐκστρατείας διὰ νὰ κερδήσῃ τὴν Δαλματίαν καὶ τὸ Νωρικὸν ὡς συνορευούσας χώρας. Μὲ τὸν βασιλέα τῶν Βισιγότθων Εὐρίχιον συνεδέθη διὰ συνθηκῶν καὶ διὰ παραχωρήσεως μικροῦ μέρους τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας, καὶ οὕτως ἐφάνη τελευταῖον ἀσφαλισμένη ἡ βασιλεία του μετὰ πολλὰς ταραχὰς καὶ ἀνησυχίας.

Ἀλλ' ἔμελλε καὶ οὗτος νὰ ἐκδιωχθῇ ἀπ' ἄλλον ἰσχυρότερόν του. Οἱ Ὀστρόγοτθοι, λαὸς ζῶν ἀπὸ μόνον τὸν πόλεμον, εἶχαν κατοικήσειν ἕως τώρα εἰς τὴν Παννονίαν πρὸς ἀκατάπαυστον στενοχωρίαν τοῦ Γραικικοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἐπώλησαν τὰς ἐρημώσεις τῆς ἐπικρατείας του διὰ συνεχῶν ἐτησίως λαμβανομένων φόρων. Πρὸς περισσοτέραν ἀσφάλειαν τῶν συνθηκῶν τούτων ὑπεχρεώθη εἷς ἀπὸ τοὺς ἡγεμόνας των νὰ στείλῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὅμηρον τὸν ἑπταετῆ υἱόν του Θευδέριχον (μεταξὺ 459 καὶ 462). Οὗτος εἶχε λάβειν καλὴν ἀνατροφὴν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτιον, καὶ μ' ὅλον ὅτι δὲν κατέγεινεν εἰς τὴν μάθησιν, ἀπέκτησεν ὅμως τὰς γνώσεις καὶ τάξεις τῶν Βυζαντίων Ἑλλήνων, οἵτινες ὑπερεῖχαν τότε καθόλου μεγάλως τοὺς περιοίκους των βαρβάρους. Δεκαοκταετὴς ὑπέστρεψεν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του, καὶ διεδέχθη τὸν ἀποθανόντα πατέρα του εἰς τὴν ἡγεμονίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ Ζήνων γνωρίζων τὴν ἀξίαν τοῦ νεανίσκου ἐπροσπάθησε μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις νὰ τὸν δέσῃ μὲ τὰ δεσμὰ τῆς εὐγνωμοσύνης. Τὸν ὠνόμασεν υἱόν του, τοῦ ἔδωκεν ἐλπίδας νὰ τὸν νυμφεύσῃ μὲ πλουσίαν σύζυγον, τὸν ἐτίμησε μὲ τὴν ἀξίαν τοῦ Πατρικίου, τὸν ἀνέδειξεν ὕπατον τοῦ 484 ἔτους, τοῦ ἔστησε προσέτι καὶ ἀνδριάντα. Ἀλλ' ὁ Θευδέριχος ἔβλεπεν εἰς ὅλα ταῦτα τὰ εὐνοϊκὰ σημεῖα φόβον καὶ χρείαν, καὶ ᾐσθάνθη ἄλλην χρείαν εἰς ἑαυτὸν νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς Γότθους του εἰς λαφυραγωγίας, ἀναπτύσσων καὶ τελειοποιῶν τὰς ἰδίας του δυνάμεις.

Μετὰ πολλὰς διχονοίας καὶ ἀλλεπαλλήλους εἰσβολὰς εἰς τὴν Γραικικὴν ἐπικράτειαν ἐπρόβαλε τελευταῖον ὁ Θευδέριχος εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ζήνωνα, ὅτι θέλει νὰ ὑπάγῃ μὲ ὅλους τοὺς Γότθους του εἰς τὴν Ἰταλίαν, διὰ νὰ διώξῃ τὸν ἅρπαγα Ὀδόακρον ἀπὸ τὴν ὡραίαν ταύτην χώραν. Ἐσηκώθη λοιπὸν ἀπὸ τὴν Οὐγγαρίαν ὅλος ὁ λαὸς τῶν Ὀστρογότθων μετὰ γυναικῶν καὶ παιδίων καὶ κτηνῶν καὶ ὅλης τῆς περιουσίας των, καὶ ἔτρεχαν ὡς ὁρμητικὸς χείμαῤῥος διὰ τῆς χώρας τῶν Γεπιδῶν, τοὺς ὁποίους θελήσαντας νὰ ἐμποδίσωσι τὴν διάβασιν τοὺς ἐκτύπησε. Ἀκούσας τοῦτο ὁ Ὀδόακρος ἔσπευσεν ἐναντίον του μὲ τὸ στράτευμά του. Συνήντησε τὸ φοβερὸν σμῆνος εἰς τὰ πέριξ τῆς κρημνισθείσης Ἀκυληΐας, ἐκτυπήθη, καὶ φεύγων ἐστάθη παρὰ τὸν ποταμὸν Ἄθεσιν (480) πλησίον τῆς Βερώνης. Ἐκτυπήθη καὶ δεύτερον καὶ ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν ἀσφάλειάν του ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Ῥαβέννης. Στρατηγὸς τοῦ νικημένου, ὅστις αὐτομολήσας εἰς τὸν Θευδέριχον ὑπέστρεψε πάλιν εἰς τὸν παλαιὸν κύριόν του, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ὑπεροχὴν εἰς ὀλίγον καιρὸν, ἕως οὗ ὁ Θευδέριχος ἐνδυναμωθεὶς μὲ ἐλθόντας Βισιγότθους ἐνίκησε καὶ τρίτον παρὰ τὴν Ἀδδούαν (290), καὶ ὁ Ὀδόακρος ἠναγκάσθη δευτέραν φορὰν νὰ ἐγκλεισθῇ εἰς τὴν Ῥάβενναν. Ὁ Θευδέριχος διέδραμεν ὅλην τὴν Ἰταλίαν, τὴν ὑπέταξεν ἐντελῶς, ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς Βανδήλους τὴν κτῆσιν τῆς Σικελίας, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Ῥάβενναν διὰ νὰ ἐπιθέσῃ τέλος εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Ὀδοάκρου. Τρία ἔτη ἐπροστατεύθη ὁ γενναῖος ἀνὴρ εἰς τὴν πολιορκουμένην πόλιν, ἕως οὗ τελευταῖον αἱ δυστυχίαι τῶν κατοίκων τὸν ἠνάγκασαν νὰ δώσῃ ἀκρόασιν εἰς τοῦ δορικτήτορος τὰ ἐξισαστικὰ προβλήματα. Ἐπαράδωκε τὴν πόλιν μὲ συνθήκην νὰ τοῦ φυλαχθῇ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἐλευθερία (26 Φεβρ. 493). Αἱ πρῶται ἡμέραι τῆς νέας φιλίας ἑωρτάσθησαν μὲ συμπόσια καὶ μὲ παιγνίδια, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν εὐωχιῶν ὑποπτευθεὶς ὁ Ὀδόακρος ὅτι βουλεύεται κακὰ ἐφονεύθη, καὶ μετ' ὀλίγον ἐξωλοθρεύθησαν ὅλοι οἱ

φίλοι του, ὁ δὲ Θευδέριχος ἀνηγορεύθη ἀπὸ τοὺς Ὀστρογότθους του **μόνος βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας**.

Ἄλλο λοιπὸν πάντη νέον γένος ἐνεκεντρίσθη τώρα εἰς τὴν ἐκνοθευμένην φυλὴν τῶν παλαιῶν Ῥωμαίων. 200,000 πολεμισταὶ Γότθοι ἐκυρίευσαν τὸ τρίτον μέρος τῶν ἀγρῶν τῆς Ἰταλίας. Ὁ τῶν Γραικῶν αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος Α', θέλων καὶ μὴ θέλων, ἐπεβεβαίωσε τὰς νέας διαταγάς. Ὁ Θευδέριχος ἐκατοίκει, καθὼς καὶ οἱ τελευταῖοι αὐτοκράτορες τῆς Δύσεως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Ῥάβενναν, καὶ ἐδιέτασσεν ἐκεῖθεν μὲ τὸ διαπεραστικὸν βλέμμα του τὴν κυβέρνησιν τῆς ἐκτεταμένης ἐπικρατείας του. Πρὸς βοῤῥᾶν ἠσφάλισε τὰ σύνορά του οἰκειωθεὶς τοὺς πολεμικοὺς γείτονάς του. Οἱ βασιλεῖς τῶν Φράγκων, Βουργούνδων, Βεσιγότθων, Βανδήλων καὶ Θυρίγγων ἐσυμπενθερίασαν μαζή του. Πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ σύνορα εἶχε προμαχῶνα τοὺς Γεπίδας, τοὺς ὁποίους ἐμεταχειρίζετο καὶ εἰς τοὺς πολέμους του μὲ μισθόν. Ἀποκατέστησεν εἰς τὴν Γαλλίαν πραιτοριανὸν ἔπαρχον, καὶ καθυπέβαλε τὴν Ἱσπανίαν εἰς πληρωμὴν φόρου. Ἀλαμαννοὶ καὶ Βαυαροὶ ἠγόραζαν ἀπ' αὐτὸν τὴν ἄδειαν τῆς κυβερνήσεως· τὸ κλέος του ἐπρόσταξε σύνορα καὶ εἰς τὰς κατὰ τῶν Βεσιγότθων δορικτησίας τῶν Φράγκων· καὶ εἰς τὰ δῶρα ξένων ἡγεμόνων, τὰ ὁποῖα ἐσωρεύοντο κατὰ καιροὺς εἰς τὴν Ῥάβενναν, εὑρέθησαν Σουηκικαὶ μηλωταὶ καὶ Προυσιακὸν ἤλεκτρον. Μόνον μίαν φορὰν ἐπροσπάθησε νὰ τὸν πολεμήσῃ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος πρῶτον διὰ ξηρᾶς ἀπὸ βοῤῥᾶ, καὶ ἔπειτα διὰ θαλάσσης, ὅπου ἔστειλε καὶ ἐλεηλάτουν τὰ παράλια τῆς Ἀπουλίας. Ἀλλ' οἱ Γότθοι ἀπεδίωξαν ἐκεῖθεν μὲν τὸ στράτευμα, ἐντεῦθεν δὲ τὸν στόλον μὲ ταχύτητα.

Ἐνῷ ἠσφάλιζεν οὕτω τὰ ἐξωτερικὰ, ἐπεμελεῖτο σοφώτατα καὶ τὴν στερέωσιν τῆς ἐσωτερικῆς του δυνάμεως. Ὁ Θευδέριχος δὲν ἠθέλησε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἐγγίξῃ τὴν Ῥωμαϊκὴν πολιτείαν· τὴν ἀφῆκε καθὼς ἦτο πρότερον· ἐφύλαξε τὴν σύγκλητον, τοὺς ἐπάρχους καὶ κριτὰς, τοὺς ὁποίους εἶχεν εἰσαγάγειν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, καὶ ἔβαλεν εἰς τὰς ἀξίας ταύτας Ῥωμαίους· τίποτε δὲν μετεβάλθη εἰς τὴν Ἰταλίαν εἰμὴ ὅτι τώρα ἐκατοίκει Γότθος βασιλεὺς εἰς τὰ παλάτια, τὰ ὁποῖα ἦσαν διωρισμένα δι' ἕνα Ῥωμαῖον αὐτοκράτορα. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τοὺς νόμους καὶ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν· ὄχι μόνον οἱ Ῥωμαῖοι ἐφύλαξαν τὰ δικαιά των· ἀλλὰ καὶ οἱ Γότθοι ἐχρεώστουν νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον τοὺς ἐξῄρει ἀπὸ τὰς ἄλλας Γερμανικὰς φυλάς. Σκοπὸς φαίνεται τοῦ Θευδερίχου ἦτο νὰ οἰκειώσῃ τὰ δύω ἔθνη διὰ τῆς κοινωνίας τῶν αὐτῶν νόμων, ἐπειδὴ τὸ ἴσον δίκαιον ἦτο ἀναγκαίως σύνδεσμος τῆς ἑνώσεως τῶν δύω *). Ἀπ' ἄλλου ὅμως μέρους ἐχώριζεν ὁ Θευδέριχος αὐστηρῶς τοὺς Γότθους ἀπὸ τοὺς Ἰταλούς. Διότι εἰς μὲν τοὺς πρώτους ἐπρόσταξεν ὡς ἰδιόν των ἐπάγγελμα τὰ πολεμικὰ ἔργα· εἰς δὲ τοὺς δευτέρους μόνον τὰ πολιτικά. Οὐδ' εἰς τὰ Ἰταλικὰ σχολεῖα ἐσυγχωροῦντο νὰ φοιτῶσι τὰ τέκνα τῶν Γότθων, ἐπειδή, „Ἔβλεπαν μὲ φόβον οἱ παῖδες τῶν Ἰταλῶν τὸ σπαθίον ἐξ ἅπαντος, ἐνῷ ἐτρόμαζαν ἤδη τὸ ῥαβδίον.“ Οἱ ὕπατοι ἐβεβαιόνοντο ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐτοκράτορος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔδειχνε πάντοτε ἐξωτερικὸν σέβας. Τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Ῥώ-

*) Ἴδε Μάνσου ἱστορίαν τοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν Ὀστρογοτθικοῦ βασιλείου, σελ. 94.

μης ἔκρινεν αὐτὸς ἐὰν ἦτο περὶ αὐτῆς λογομαχία, μ' ὅλον τοῦτο ἀπεφάσισε περὶ αὐτῆς ἅπαξ καὶ αὐτογνωμόνως. Μ' ὅλον ὅτι αὐτὸς ἦτο Ἀρειανὸς, ἔδειχνεν ὅμως μὲ ἀξιοθαύμαστον ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος ἐντελῆ ἀνοχὴν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ χωρὶς νὰ ἐξεύρῃ νὰ γράφῃ τὸ ὄνομά του, ἐσέβετο τοὺς πολυμαθεῖς Ῥωμαίους. Ἐπὶ τούτου ὑψώθη εἰς τὸν πρῶτον βαθμὸν ὁ Κασσιόδωρος, ἀνὴρ ἐκ παλαιᾶς Ῥωμαϊκῆς οἰκογενείας βλαστήσας, γραμματισμένος καὶ συνετὸς, καὶ ἔμπειρος τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Ἀπήλαυσε τὴν ἀγάπην τοῦ Θευδερίχου καθ' ὑπερβολὴν, καὶ ἐπροβιβάσθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὰς μεγίστας ἀρχὰς τῆς πολιτείας. Ἦτο πρῶτος λοιτουργὸς τοῦ Γοτθικοῦ βασιλέως, τοῦ ὁποίου τὰ περισσότερα διατάγματα ἐξῆλθαν ἀπὸ τὴν γραφίδα του. Συλλογὴ τῶν διαταγμάτων τούτων, σωζομένη καὶ τώρα, μᾶς εἶναι ἡ κυριωτέρα πηγὴ τῆς τοῦ Θευδερίχου ἱστορίας, ἀλλὰ μὲ δυσανάγνωστον γραφὴν, σκοτεινὴν, μὲ γράμματα μακρότατα καὶ μὲ πολλὰ ἄχρηστα στίγματα, δεῖγμα τοῦτο τῆς μεγάλης ἀπειροκαλίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέπεσαν τότε καὶ οἱ γνήσιοι αὐτοὶ Ῥωμαῖοι, ἐπειδὴ δὲν εἶναι γραμμένα ἀπὸ Γερμανοὺς τοὺς βαρβάρους.

Κατὰ τὸ ἕβδομον ἔτος τῆς κυβερνήσεώς του (500) ὑπῆγεν ὁ Θευδέριχος εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ εἰσῆλθε θριαμβευτὴς μὲ Ῥωμαϊκὴν πορφύραν. Ἡ σύγκλητος καὶ ὁ λαὸς, ὁ Πάπας καὶ οἱ ἱερεῖς τὸν προϋπήντησαν μὲ παράταξιν, καθὼς ἐσυνείθιζαν νὰ ὑποδέχωνται τοὺς αὐτοκράτορας. Ἐξεφώνησεν αὐτὸς λόγον πρὸς τὸν λαὸν, ἐπροσφέρθη ὡς ἀγαθὸς πατὴρ τῆς χώρας, καὶ διέτριψεν ἥμισυν ἐνιαυτὸν εἰς τὴν Ῥώμην, διὰ νὰ θαυμάσῃ τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀκόμη λαμπρᾶς ταύτης πόλεως. Κυριευθεὶς ἀπὸ τόσην μεγαλειότητα καὶ λαμπρό-

τητα κατέβαλε μεγάλας ποσότητας πρὸς ἐπισκευὴν καὶ ἀνάκτισιν τῶν κρημνισμένων καὶ πεπτωκότων, καὶ μὲ τοῦτο ἔδειξε τὸν ἑαυτόν του ἄξιον τῆς κτήσεως τῆς θαυμαστῆς ταύτης πόλεως.

Τριάκοντα τριῶν ἐτῶν τοιαύτη συνετὴ καὶ ἄγρυπνος κυβέρνησις ἔπρεπε νὰ φέρῃ ἐξ ἅπαντος εὐλογίαν εἰς τὴν ὑπὸ πολυχρονίων δυστυχημάτων ἀδυνατήσασαν χώραν. Γεωργία, τέχναι καὶ ἐμπορία, νεκρωμέναι σχεδὸν πρότερον, ἤνθησαν πάλιν μὲ χαρὰν, καὶ ἡ γενικὴ ἀσφάλεια ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστ' ἐλέγετο παροιμιακῶς, ὅτι εἰς τὴν Ἰταλίαν ἠδύνατο ν' ἀφήσῃ τις τὸ σακκούλιον τῶν ἀργυρίων του ἀφροντίστως εἰς τὸν δρόμον. Αὐτὸς ὁ ἴδιος παρευρίσκετο πανταχοῦ, ἠρώτα περὶ πάντων, ἀπεκρίνετο εἰς ὅλα, ἔπραττεν ἀτός του ὅλα. Εἰς καιρὸν ὑποψίας ἐχθρικῶν εἰσβολῶν μετέβαινεν εἰς Βερώναν, ὅπου σώζεται ἕως τὴν σήμερον τὸ παλάτιόν του. Ἄλλοτε δὲ συνήθης διατριβή του ἦτο ἡ Ῥάβεννα, ἀγαπητός του τόπος ὁ κῆπος, τὸν ὁποῖον εἰργάζετο μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας εἰς τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεώς του.

Αὕτη εἶναι ἐν συντόμῳ ἡ ἱστορία βασιλέως, ὅστις, μ' ὅλον ὅτι ὠνομάζετο βάρβαρος ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους καὶ Ἕλληνας, ἐχάρισεν εἰς τὴν δυομένην Ἰταλίαν κάποιον λυκαυγὲς εὐεργεσίας, καὶ ὅστις ἐφρόντιζεν ὄχι μόνον νὰ κυριεύῃ ἀλλὰ καὶ νὰ συντηρῇ, ὄχι μόνον νὰ ἐξουσιάζῃ ἀλλὰ καὶ νὰ κυβερνᾷ πατρικῶς, ὄχι μόνον νὰ ταράττῃ ἀλλὰ καὶ νὰ εὐδαιμονίζῃ τοὺς ἀνθρώπους. Ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς τελευτῆς του φαίνεται μόνον ὅτι ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν συνήθη του καλωσύνην, καὶ ἔπραξεν ἔργα, τὰ ὁποῖα εὐκταῖον ἦτο νὰ ἔλειπαν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν του. Ἀφορμὴ τούτων ὑπῆρξεν ἡ ἐφεξῆς. Ὅταν μετὰ τὸν θάνατον Ἀναστασίου Α' (518) ἐκλέχθη αὐτοκράτωρ Ἰουστῖνος Α', ἐκβῆκαν ἀπὸ

τὴν Κωνσταντινούπολιν σφοδραὶ προσταγαὶ κατὰ τῶν Ἀρειανῶν. Ὁ Θευδέριχος, ἀρειανὸς ὢν τὴν αἵρεσιν, ἔστειλε περὶ τούτου πρεσβείαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ περιπλεχθεὶς ἅπαξ εἰς δυσπιστίαν πρὸς τὴν αὐλὴν τοῦ Βυζαντίου ἔδωκεν ἀκρόασιν εἰς κατηγορίαν, ἥτις ἀνέδειχνεν ὕποπτον μυστικῆς συνεργείας κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλβῖνον τινὰ συγκλητικὸν τῆς Ῥώμης. Βοήθιος, συγκλητικὸς ἄλλος, τίμιος διὰ τὰς γνώσεις καὶ διὰ τὴν χρηστότητά του, ἀπολογούμενος περὶ τοῦ φίλου του καὶ εἰς τὴν σφοδρότητά του εἰπών: „Καὶ ἐγὼ καὶ ὅλη ἡ σύγκλητος εἴμεθα συναίτιοι", ἐῤῥίφθη μαζὴ μ' ἐκεῖνον εἰς φυλακὴν καὶ μετά τινας ἡμέρας ἐφονεύθη μὲ πολυώδυνα βασανιστήρια. Παρευθὺς ἔπεσεν ἡ αὐτὴ καταδίκη καὶ εἰς τὸν πενθερὸν τοῦ Βοηθίου, τὸν πρεσβύτην Σύμμαχον, ἐπειδὴ ἐπαραπονήθη μεγάλως διὰ τὸν θάνατον τοῦ γαμβροῦ του (525). Σκληρὸς ἐφάνη ὁ Θευδέριχος καὶ ἄδικος, ἐπειδὴ ἡ ἱστορία δὲν φανερόνει, ἂν ἀπεδείχθησαν τὰ ἀδικήματα τῶν τιμωρηθέντων, ἀλλ' αἱ σχέσεις του, ἐὰν δὲν δικαιόνωσιν ἐντελῶς, αἰτιολογοῦσι κἂν τὴν σκληρότητά του. Μ' ὅλον ὅτι εὐεργετήθησαν μεγάλως οἱ Ἰταλοὶ ἀπὸ τὸν Θευδέριχον, δὲν ἠδύναντο ὅμως νὰ λησμονήσωσι ποτὲ ὅτι ὁ ἡγεμών των ἦτο βάρβαρος καὶ αἱρετικός. Νὰ κυβερνῶνται ἀπὸ τοιοῦτον τὸ ἐνόμιζαν ὕβριν καὶ ἐντροπήν των· καὶ ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶχε κἀμμίαν τοιαύτην κηλῖδα, ἔκλιναν φυσικὰ εἰς ἐκεῖνον. Τὰς μυστικὰς ταύτας ἐπιθυμίας των γνωρίσας ὁ Θευδέριχος καὶ ἀγανακτήσας ὅτι αἱ πολλαί του εὐεργεσίαι ἐχάνοντο εἰς ἀγνώμονας, ἐνόμισεν ὅτι εἶχε τὴν ἄδειαν νὰ παραδρομήσῃ ἀπὸ τὴν ἀκρίβειαν τῶν νόμων, καὶ τὴν μυστικὴν μετὰ τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς ἕνωσιν τῶν κατηγορηθέντων, ἂν καὶ ἀναπόδεικτον, ἐξέλαβε πιθανωτάτην. Ὀλίγον χρόνον μετὰ ταῦτα ἀπέθα-

νεν ὁ Θευδέριχος τὴν 26 Αὐγούστου 526, καὶ ἀφῆκε τὸ Ὀστρογοτθικὸν βασίλειον (ἐπειδὴ δὲν εἶχεν υἱοὺς) εἰς τὸν ἔγγονόν του Ἀταλάριχον, τὸν υἱὸν τῆς θυγατρός του Ἀμαλασύνθας. Ἐνῷ ἔζη ἀκόμη, εἶχεν οἰκοδομήσειν τὸν πολυτελῆ τάφον του.

2. Χλοδοβῖκος ὁ βασιλεὺς τῶν Φράγκων.

(481 — 511.)

Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἔχαιρε καὶ ὁ λαὸς τῶν Φράγκων ἰσχυρὸν ἡγεμόνα, ἐὰν καὶ ὄχι ἐπίσης φιλάνθρωπον ὡς ὁ Θευδέριχος. Τὸ ἔθνος τοῦτο κυβερνώμενον ἀπὸ πολλοὺς ἡγεμόνας ἐκατοίκει τὴν Γερμανίαν εἰς τὰς δύω ὄχθας τοῦ Ῥήνου, καὶ μέρος τι τῆς βορείου Γαλλίας. Πρὸς βοῤῥᾶν μὲν ἐσυνορεύετο ἀπὸ τοὺς Βέλγας, Φρείσους καὶ Σάξονας, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ἀπὸ τοὺς Θυρίγγους καὶ Βαυαροὺς, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ἀπὸ τοὺς Ἀλαμαννοὺς καὶ Βουργούνδους καὶ Βισιγότθους καὶ Ἀκυϊτανούς. Μέρος τῆς Γαλλίας, τὸ μεταξὺ Λείγηρος καὶ Σηκοάνα, ἐβαστάζετο ἀκόμη ἀπὸ κάποιον Συάγριον, υἱὸν πάλαι ποτὲ Ῥωμαίου κυβερνήτορος ταύτης τῆς ἐπαρχίας.

Χλοδοβῖκος (Λοδοβῖκος), γραφόμενος ὑπὸ πολλῶν Κλωδοβέος, υἱὸς τοῦ τῶν Φράγκων βασιλέως Χιλδερίκου καὶ ἔγγονος τοῦ Μαροβαίου, διεδέχθη τὸν ἀποθανόντα πατέρα του (481), δεκαπενταετὴς νεανίσκος ὤν, εἰς τὴν βασιλείαν τῶν ὀνομαζομένων Σαλίων Φράγκων. Ἀλλὰ καὶ οὗτος, ὡς ὁ Θευδέριχος, δὲν εὐχαριστεῖτο μὲ τὴν μικρὰν ἐπικράτειάν του. Περιέβλεπε πανταχόσε ποῖον γείτονά του νὰ ὑποτάξῃ πρῶτον, καὶ ὥρμησεν

εἰς τὸν ὡς ξένον μισητὸν Συάγριον. Τὸν ἐπρόσταξε νὰ προσδιορίσῃ χρόνον καὶ τόπον τοῦ περὶ τῆς κυριαρχίας ἀγῶνος, καὶ ὡπλίσθησαν ἀμφότεροι. Ὁ Χλοδοβῖκος συμμαχήσας μὲ δύω ἄλλους ἡγεμόνας τῶν Φράγκων ἐκτύπησε τὸν Συάγριον πλησίον τῆς Συεσσονίας (480). Ὁ κτυπημένος κατέφυγεν εἰς τὴν Τόλωσαν πρὸς Ἀλάριχον Β΄, βασιλέα τῶν Βισιγότθων. Ὁ Χλοδοβῖκος ἐζήσητε τὸν φυγάδα, καὶ ὁ Ἀλάριχος ἐκ δειλίας τοῦ τὸν ἔδωκε, καὶ ὁ Χλοδοβῖκος τὸν ἐθανάτωσεν.

Ἐντεῦθεν στρατεύσας κατὰ τῶν Θυρίγγων, τοὺς ἐνίκησε καὶ τούτους (491), καὶ ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς φόρον.

Τότε ἔῤῥιψε τὸ βλέμμα του εἰς τὸ βασίλειον τῶν Βουργούνδων, τὸ ὁποῖον περιεῖχε τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς σημερινῆς Γαλλίας, ἢ χώραν τὴν παρὰ τὸν ποταμὸν Σηγόναν καὶ Ῥοδανὸν ἕως κάτω εἰς τὴν Αὐενιῶνα (Abignon). Τὸ καρποφόρον τοῦτο καὶ πολλὰ προϊμα γεωργημένον βασίλειον ἦτο κατὰ τὸ 470 ἔτος μοιρασμένον εἰς τέσσαρας ἀδελφοὺς, οἵτινες κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ πατρός των ἔμελλαν ὁ μὲν Χιλπέριχος νὰ κατοικήσῃ εἰς τὴν Γενεύαν, ὁ δὲ Γοδήμαρος εἰς τὴν Βιένναν, ὁ δὲ Γοδεγίσηλος εἰς Οὐεσοντίωνα, καὶ ὁ Γουνδόβαλδος εἰς Λουγδοῦνον. Ἀλλ' οἱ ἀδελφοὶ ἐπολεμήθησαν αὐτοὶ ὑπ' ἀλλήλων· πολεμοῦντες τὸν ἰσχυρότερον Γουνδόβαλδον ἐνικήθησαν ὁ Χιλπέριχος καὶ ὁ Γοδήμαρος. Ὁ μὲν πρῶτος ᾐχμαλωτίσθη καὶ κατὰ προσταγὴν τοῦ νικητοῦ ἀπεκεφαλίσθη μετὰ δύω υἱῶν του· ἡ γυνή του ἐκρημνίσθη εἰς τὸν Ῥοδανόν· ὁ δὲ Γοδήμαρος ἐφονεύθη αὐτοχείρως· εἰς δὲ τὸν Γοδεγίσηλον ἀφῆκεν ὁ Γουνδόβαλδος τὴν ἐπικράτειαν τῆς Γενεύης. Εἶχον ἀκόμη δύω θυγατέρες τοῦ φονευθέντος Χιλπερίχου. Δολίως ἐζήτησεν ὁ Χλοδοβῖκος γυναῖκα του μίαν ἐκ τούτων,

τὴν τολμηρὰν Χλοτίλδαν (493). Μὲ τὸν τρόπον τοῦτον εἶχεν εὔλογον πρόφασιν ἢ νὰ ζητήσῃ τὴν πατρικήν της κληρονομίαν, ἢ νὰ ὀργισθῇ ἐὰν τοῦ ἀπηρνοῦντο τὸν γάμον. Ὁ Γουνδόβαλδος μετὰ μακρὰν σκέψιν ἐπρόκρινε τὸν γάμον, καὶ ἡ ἀνεψιά του ἐδέχθη ἀπὸ τὸν γαμβρὸν τὸ πολύτιμον νυμφικὸν δακτυλίδιον, καὶ, κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῶν Γερμανῶν συνήθειαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἠγοράζοντο αἱ νύμφαι, ἓν χρυσοῦν νόμισμα ὡς ἀῤῥαβῶνα. Πλήρης χαρᾶς ὅτι ἀπελύθη ἀπὸ τὴν φυλακὴν τοῦ ἀδελφοκτόνου θείου της ἐπαρακάλεσε τοὺς συνοδεύοντας αὐτὴν Φράγκους εἰς τὸν Χλοδοβῖκον, νὰ ἐκδικηθοῦν εὐθὺς κατὰ τοῦ τυράννου ἐκείνου καίοντες τὰ χωριά του. Ἔγεινε· καὶ μὲ χαρὰν ἐγκάρδιον ἐκύτταζεν ἡ νύμφη ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ὀπίσω εἰς τὴν μακρὰν καιομένην χώραν.

Ἀφοῦ ἐδέχθη ὁ Χλοδοβῖκος τὴν νύμφην, ἐζήτησεν εὐθὺς καὶ τοὺς θησαυρούς της. Ὁ Γουνδόβαλδος τοὺς ἔστειλε κατόπιν της μὲ θυμὸν καταπεισθεὶς εἰς τοῦτο ἀπὸ τοὺς Βουργούνδους συμβούλους του, καὶ εἶχεν ἀκόμη εἰρήνην μὲ τὸν Χλοδοβῖκον, ὅστις ἠσχολεῖτο εἰς μέρος ἄλλο. Οἱ Ἀλαμαννοὶ καὶ οἱ Σοῆβοι ἑκατέρωθεν τοῦ Ῥήνου ἀπὸ τῆς Βασιλείας ἕως τοῦ Μαίνου καὶ Μοσέλλου ἐπολέμουν (496) τὸν Σιγήβερτον, ἡγεμόνα τῶν Ῥιπουαρίων (ἤγουν παραποταμίων) Φράγκων, ὅστις ἐκάθητο εἰς τὴν Κολωνίαν. Ὁ Χλοδοβῖκος ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ ἐξαδέλφου του καὶ κατενίκησε τοὺς ἐχθρούς του εἰς τὸ Τολβιακὸν, πλησίον τῆς Βόννης. Οἱ νικημένοι ἐφύλαξαν τοὺς πατρίους των νόμους καὶ τοὺς ἰδίους των ἡγεμόνας· καὶ ἡ θρησκεία δὲν ἐγίνετο ἐμπόδιον, ἐπειδὴ νικητὴς καὶ νικημένος ἦσαν ἀκόμη ἐθνικοί.

Μετὰ πολλοὺς συχνάκις ἀποβαλθέντας λόγους τῆς Χλοτίλδας ἔλαβε τελευταῖον τὴν χριστιανωσύ-

νην ὁ Χλοδοβῖκος ἀφοῦ ἐνίκησε τοὺς Ἀλαμανούς. Εἰς τὴν ἐν Τολβιακῷ πεισματώδη μάχην εἶχε τάξειν, ἐὰν ὁ Θεὸς τοῦ χαρίσῃ τὴν νίκην, νὰ γείνῃ χριστιανός. Καὶ οὕτως ἐβαπτίσθη κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως 496 εἰς τοὺς Ῥημοὺς ἀπὸ τὸν ἐκεῖ ἐπίσκοπον Ῥημίγιον μὲ ὅλην τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ πομπὴν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. Εἰς τρεῖς ἀναδύσεις καὶ καταδύσεις ἐβαπτίσθη ὁ Χλοδοβῖκος εἰς τὴν μαρμαρίνην κολυμβήθραν, ἥτις σώζεται καὶ τὴν σήμερον εἰς τὴν τῶν γυναικῶν ἐκκλησίαν. Μετ' αὐτοῦ ἐδέχθησαν καὶ τρισχίλιοι ἐκ τῶν Φράγκων του τὸ ἅγιον λουτρὸν, ὡσαύτως καὶ ἡ ἀδελφή του Αὐδοφλέδα ἡ μετὰ ταῦτα γυνὴ Θευδερίχου τοῦ μεγάλου. Ὁ τότε Πάπας Ἀναστάσιος τὸν ἐσυγχάρη ὡς δεύτερον Κωνσταντῖνον καὶ τὸν ὠνόμασε χριστιανικώτατον βασιλέα, ἐπειδὴ ἐβαπτίσθη εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, ἐνῷ ὅλοι οἱ ἄλλοι δυτικοὶ ἡγεμόνες ἦσαν Ἀρειανοὶ, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀνατολικὸς αὐτοκράτωρ Ἀνασσάσιος ἐδέχετο τὴν ἀναθεματισμένην τοῦ Εὐτυχοῦς αἵρεσιν (Τόμ. Γ. σελ. 512).

Ἐκ τούτου τοῦ χρόνου σώζεται ἀκόμη τοῦ μεγάλου Θευδερίχου πρὸς τὸν Χλοδολῖκον ἐπιστολὴ, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν συγχαίρει διὰ τὴν νίκην του, καὶ τὸν συμβουλεύει νὰ οἰκειωθῇ τοὺς νικημένους δι' ἡμερότητος, καὶ νὰ μὴ καταδιώξῃ περαιτέρω τὸ μέρος τούτων, τὸ ὁποῖον κατέφυγεν εἰς τὴν τῶν Ὀστρογότθων προστασίαν. Εἰς τὸ τέλος ἀναφέρει περὶ μουσικοῦ τινὸς, τὸν ὁποῖον στέλλει εἰς τοὺς Φράγκους ὡς σπάνιον πρᾶγμα.

Τώρα ἐνθυμήθη ὁ Χλοδοβῖκος τὸν Βουργούνδιον Γουνδόβαλδον, χωρὶς νὰ τοῦ μέλῃ ὅτι ὁ υἱός του Σιγισμοῦνδος εἶχε νυμφευθῆν θυγατέρα τοῦ μεγάλου Θευδέρχου. Ἡνώθη μυστικῶς μὲ τὸν ἐν Γενεύῃ Γοδεγίσηλον, καὶ ἐστράτευσε κατὰ τοῦ ἀδελ-

φοῦ του Γουνδοβάλδου. Οὗτος ἐπροσκάλεσε παραυτα βοηθὸν τὸν ἀδελφόν του· ὁ Γοδεγίσηλος ὑπῆγεν ἀληθῶς καὶ συμπαρετάχθη μὲ αὐτόν· ὅταν ὅμως ἦλθαν εἰς μάχην πλησίον τῆς Διβιῶνος, ἐπέρασεν εἰς τοὺς Φράγκους, καὶ ὁ ἐκστατικὸς καὶ νικημένος Γουνδόβαλδος κατέφυγεν εἰς τὴν Αὐενιῶνα. Ἐκεῖ ἐβαστάχθη ἀνδρείως κατὰ τοῦ πολιορκητοῦ Χλοδοβίκου, καὶ τὸν ἐκούρασε τόσον, ὥστε ἠγόρασε τὴν εἰρήνην μὲ κἄποιον μέτριον φόρον. Ἔπειτα ὥρμησεν ὁ Γουνδόβαλδος κατὰ τοῦ ἀπίστου ἀδελφοῦ του Γοδεγισήλου, τὸν ἐπλάκωσεν ἔξαφνα εἰς τὴν Βιένναν, καὶ τὸν ἐφόνευσεν εἰς μίαν ἐκκλησίαν, ὅπου εἰς μάτην εἶχε ζητήσεν ἄσυλον.

Ἔκτοτε ἐβάσταξεν ὁ Γουνδόβαλδος ὅλον τὸ Βουργουνδικὸν βασίλειον ἕως εἰς τὸ τέλος του (516), καὶ ἐκυβέρνησε μὲ φήμην, καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν λαόν του καὶ ἰδικόν του νομικὸν βιβλίον. Τὸν ἐτίμων ὅλοι οἱ σύγχρονοί του, καὶ εἷς ἀπὸ τοὺς τελευταίους αὐτοκράτορας τῆς Ῥώμης, ὁ Ὀλύβριος, τοῦ ἔδωκε τὸν τίτλον καὶ τὸν στολισμὸν Πατρικίου τῆς Ῥώμης.

Μετὰ τὸν Βουργουνδικὸν πόλεμον ὑπετάχθησαν εἰς τὸν Χλοδοβῖκον οἱ Βρετανοὶ τῆς παλαιᾶς χώρας Ἀρμορικῆς (κατωτ. τμ. 8.). Ἔπειτα ἐῤῥήχθη κατὰ τῶν Βισιγότθων, οἵτινες παρεκτὸς τοῦ εἰς τὴν Ἱσπανίαν βασιλείου των εἶχαν καὶ μέρος τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας, ὅπου ἐκατοίκει ὁ βασιλεύς των Ἀλάριχος Β' εἰς τὴν Τόλωσαν. Ἂν ὁ Ἀλάριχος ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς πόλεμον, ἢ ὁ Χλοδοβῖκος ἐκινήθη ἀπὸ φιλαρπαγίαν, εἶναι ἀβέβαιον. Εἰς μάτην ἐπροσπάθησεν ὁ Θευδέριχος διὰ παραινετικῶν καὶ φοβεριστικῶν ἐπιστολῶν νὰ φιλιώσῃ τὸν Χλοδοβῖκον καὶ τὸν γαμβρόν του Ἀλάριχον καὶ νὰ καταστείλῃ τὴν ἀνεμοζάλην· ὁ Χλοδοβῖκος ἐβεβαίονεν, ὅτι ἠναγκάζετο νὰ πολεμήσῃ διὰ νὰ μὴ πολεμηθῇ. Καὶ διὰ νὰ ἐρεθίσῃ τὸν ὀρθόδοξον ζῆλον τῶν Φράγκων του εἰ-

αντίον τῶν Ἀρειανῶν Βισιγότθων, ὡμίλησεν εἰς τὴν ὁμήγυριν: „Πολλὰ μὲ κακοφαίνεται νὰ κρατοῦν οἱ δυσεβεῖς Ἀρειανοὶ μέρος τῆς Γαλλίας! ἂς δράμωμεν μὲ τοῦ θεοῦ τὴν βοήθειαν διὰ νὰ καθαρίσωμεν τὴν χώραν μας.“ Ὁ Γουνδόβλαδος τῆς Βουργουνδίας καὶ ὁ Σιγήβερτος τῆς Κολωνίας ἥνωσαν τοὺς λαούς των μὲ αὐτὸν, καὶ οὕτως ἤρχισεν ὁ πόλεμος τὸ 507 ἔτος. Διατρίβων ἀκόμη εἰς Παρισίους, τὴν μητρόπολίν του, ὑπεσχέθη νὰ κτίσῃ ναὸν εἰς τιμὴν τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἀφοῦ ἐπιστρέψῃ νικητής. Εἰς δὲ τὸν ἅγιον Μαρτῖνον ἔταξε τὸν πολεμικὸν ἵππον του, ὅταν ὑπήγαινε διὰ τῶν Τουρώνων.

Ἀλάριχος ὁ Β΄ τὸν ἐπρόσμενε μὲ τοὺς Γότθους του εἰς τὸ Πικταυΐον. Ὄχι μακρὰν ταύτης τῆς πόλεως εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Βιβόννης συνέπεσαν εἰς μάχην. Ὁ Χλοδοβῖκος ἐκρήμνισε μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας τὸν Ἀλάριχον ἀπὸ τὸν ἵππον, ἠκολούθησε τὴν νίκην του ἕως Βουρδιγάλης, ὅπου διέτριψε τὸν χειμῶνα, ἐπῆρεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του (508) τὸν ἐν Τολώσῃ πλούσιον βασιλικὸν θησαυρὸν, καὶ ἀφῆκεν ἐκεῖ τὸν υἱόν του Θευδέριχον διὰ νὰ ἐκδιώξῃ μετὰ τῶν Βουργούνδων ἐντελῶς ἀπὸ τὴν Γαλλίαν τοὺς Βισιγότθους. Αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ὑπέστρεψε διὰ τῶν Τουρώνων εἰς Παρισίους. Ἔμπροσθεν τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Μαρτίνου ἠθέλησε νὰ ἐξαγοράσῃ τὸν ἀξιόλογον πολεμικὸν ἵππον του μὲ ἑκατὸν σιλίγγια, τοῦ εἶπαν ὅμως ὅτι ὁ ἵππος δὲν δύναται νὰ περιπατήσῃ διὰ νὰ ἐκβῇ ἀπὸ τὸ ἱπποστάσιόν του. Τότε ἐπρόσθεσεν ἀκόμη ἑκατὸν σιλίγγια, καὶ ὁ ἵππος ἐκβῆκεν ἐλεύθερα· ὁ δὲ Χλοδοβῖκος εἶπε περὶ τούτου: Ὁ ἅγιος Μαρτῖνος εἶναι χρήσιμος εἰς τὴν ἀνάγκην, ἀλλ' ἀκριβὸς εἰς τὴν ἐμπορίαν *).

*) Ἄλλοτε ἀκούων τὴν ἱστορίαν τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ ἔκραξεν: „Ἐὰν ἤμην ἐγὼ τότε μετὰ τῶν Φράγκων μου, ἤθελα ἀνταμείψειν τοὺς Ἰουδαίους ὡς τοὺς ἔπρεπεν!“

Εἰς τὸν δρόμον εὑρισκόμενος ἐδέχθη ἀνέλπιστον δῶρον. Πρεσβευταὶ τῶν Ἑλληνικοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου τοῦ ἔφεραν τὸ δίπλωμα καὶ τὸν στολισμὸν Ῥωμαίου Πατρικίου. Ὁ Χλοδοβῖκος τὸ ἐδέχθη μετ' εὐχαριστίας, ἐνεδύθη εὐθεὶς εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Μαρτίνου τὴν πολύτιμον πορφύραν καὶ τὸ στέμμα, καὶ ὑπῆγεν οὕτως ἔφιππος ἕως τὴν πόλιν σκορπίζων ἀργύριον πλουσίως εἰς τὸ προϋπαντῶν αὐτὸν πλῆθος.

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ καθυποτάξῃ ὁ Χλοδοβῖκος ὅλον τὸ Βισιγοτθικὸν βασίλειον, ἐσηκώθη τώρα κατ' αὐτοῦ ὁ ἰσχυρὸς Θευδέριχος. Ὁ στρατηγός του Ἴββας μὲ πολυάριθμον Ὀστρογοτθικὸν στράτευμα ἠνάγκασε τοὺς ἡνωμένους Φράγκους καὶ Βουργούνδους νὰ σηκώσουν τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀρελάτης (Arles), καὶ τοὺς ἐνίκησε κατὰ κράτος. Μετὰ ταῦτα ἔγεινεν εἰρήνη, καὶ ὁ Θευδέριχος ἐπετρόπευε τὸν ἔγγονόν του Ἀμαλάριχον, υἱὸν τοῦ Ἀλαρίχου. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ 511 ἔτους ἕως τῆς τελευτῆς του συγκαταριθμεῖται μὲ τοὺς βασιλεῖς τῶν Βισιγότθων. Ἐκράτησε μόνον τὰς πόλεις τῆς Προβιγκίας διὰ τὴν δαπάνην τοῦ πολέμου. Ὁ ποταμὸς Δρυαντία φαίνεται ὅτι ἔγεινε σύνορον μεταξὺ τῆς τῶν Ὀστρογότθων καὶ τῆς τῶν Βουργούνδων ἐπικρατείας. Τὴν κυβέρνησιν τῶν Βισιγότθων παρέδωκεν εἰς πιστότατον ὑπουργόν του ὀνομαζόμενον Θεῦδιν μὲ προσταγὴν ῥητὴν νὰ φροντίζῃ τὴν τοῦ λαοῦ εὐτυχίαν. Τὰ τελώνια τῶν λιμένων ἐσήκωσεν ἐξ ὁλοκλήρου διὰ νὰ ὑψώσῃ εἰς ἀκμὴν τὴν ἐμπορίαν· ἀσφαλέστατα μέσα ἀληθῶς νὰ φυλάττῃ ὁ ἡγεμὼν πιστοὺς τοὺς ἀπομακρυσμένους λαούς του!

Εἶχε πλέον ἀποφασίσειν ὁ Χλοδοβῖκος νὰ ἑνώσῃ ὅλους τοὺς Φραγκικοὺς λαοὺς εἰς ἓν μέγα βασίλειον. Εἰς τοῦτον τὸν σκοπὸν τοῦ ἔλειπαν ἀκόμη αἱ ἐπικράτειαι τῶν τεσσάρων ἐξαδέλφων του, Σιγη-

βέρτου, Χαραρίχου, Ῥαγναράχου καὶ Ῥιγνομήρου, κατὰ τῶν ὁποίων ἐμεταχειρίσθη βδελυρωτάτας μηχανοῤῥαφίας. Ὁ Σιγήβερτος ἦτο γέρων καὶ χωλὸς εἰς τὴν Κολωνίαν, καὶ εἶχε δοξομανῆ υἱόν. Τοῦτον ἐπαρακίνησε κρυφίως ὁ Χλοδοβῖκος νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὸν ὀχληρὸν πατέρα του καὶ ἔπειτα νὰ ἑνωθῇ μαζή του. Ὁ ἀπάνθρωπος υἱὸς ἐφόνευσεν ἰδιοχείρως τὸν πατέρα του κοιμώμενον, καὶ εὐθὺς ἔδωκε τὴν ἀγγελίαν τῆς πατροκτονίας του εἰς τὸν Χλοδοβῖκον. Οὗτος ἔστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβευτὰς, ἐκ τῶν ὁποίων εἷς τὸν ἐδολοφόνησε. Τότε ἐφάνη ἐκεῖ ὁ Χλοδοβῖκος μὲ τὰ στρατεύματά του, ἐπροσποιήθη ὅτι δὲν ἤξευρε τοὺς αἰτίους τῶν δύω φόνων, καὶ ἠρώτησε τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ῥιπουαρίων Φράγκων, ἐὰν ἤθελαν νὰ ἑνωθῶσι μὲ τὸ ἰδικόν του μέγα Φραγκικὸν βασίλειον. Μὲ χαρμοσύνους κραυγὰς καὶ κρότους τῶν χειρῶν τὸν ἔβαλαν κατὰ Γερμανικὴν συνήθειαν ἐπάνω εἰς μίαν ἀσπίδα καὶ τὸν ὕψωσαν ἀλαλάζοντες καὶ ἀναγορεύοντές τον βασιλέα των. „Τοιουτοτρόπως ἐκρήμνιζε καθημερινῶς ὁ Θεὸς (λέγει περὶ τούτου ὁ Τουρώνων ἐπίσκοπος Γρηγόριος, ὅςτις ἦτο ἑκατὸν ἔτη περίπου μεταγενέστερός του) τοὺς ἐχθρούς του εἰς τὰς χεῖρας του, διότι μὲ καθαρὰν καρδίαν ἐπορεύετο πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔπραττε τὸ ἀρεστὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του.“ λόγος οὗτος ἀνεξήγητος καὶ ἀκατανόητος, ἐάν τις δὲν τὸν ἀναφέρῃ εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Χλοδοβίκου, ἥτις εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἐπισκόπου ὑπερενίκα πᾶσαν πρᾶξιν, ἐπειδὴ ἔφερεν εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ εὐαγγελίου λαὸν ὁλόκληρον.

Ὁ Χαράριχος εἰς τόπον μὴ δηλούμενον ἀκριβῶς ἐτιμωρήθη τάχα διὰ τοῦτο, διότι εἰς τὴν πρώτην τοῦ Χλοδοβίκου ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Συαγρίου ἐστάθη οὐδέτερος. Ἐπιάσθησαν μὲ δολιότητα καὶ αὐτὸς καὶ ὁ υἱός του καὶ ἐκουρεύθησαν Μοναχοὶ, ἡ

δὲ χώρα του ἡνώθη μὲ τὸ βασίλειον τῶν Φράγκων. Ἀλλ' ὅμως ἀπὸ ὑποψίαν τινὰ κινηθεὶς ὁ τύραννος ἐπρόσταξε μετ' ὀλίγον καὶ ἐσκοτώθησαν μυστικῶς καὶ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός.

Τώρα ἐταξείδευσεν εἰς τὸ Καμαρακὸν πρὸς τὸν Ῥαγνάραχον. Ἐμισεῖτο οὗτος ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του διὰ τὴν ἀσωτίαν του. Ὁ Χλοδοβῖκος διὰ μέσου χρυσωμένων τινῶν ἀγγείων, τὰ ὁποῖα ἔδωκεν ὡς ἀληθῶς χρυσᾶ, ἐδελέασε τινὰς ἀπὸ τοὺς μεγιστᾶνας ἐκείνου καὶ ἐγκατέλιπαν τὸν ἡγεμόνα των μὲ ἀπιστίαν, τὸν ἐπίασαν καὶ τὸν ἔφεραν σιδηροδέσμιον μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Ῥιχάρου, εἰς τὸν νικητήν. „Φεῦ! ἔκραξεν ὁ νικητὴς μὲ δόλιον θυμὸν· πῶς ἐκαταφρόνησας τόσον τὸ γένος μας, καὶ ἔστερξας νὰ σὲ δέσωσι;“ Ταῦτα εἰπὼν τὸν ἐσκότωσεν ἐν τῷ ἅμα. Καὶ σὺ (εἶπε πρὸς τὸν Ῥίχαρον) ἐὰν ἐβοήθεις τὸν ἀδελφόν του, βέβαια δὲν ἤθελε δεσμευθῆν.“ καὶ ἐσκότωσε καὶ τοῦτον. Πρὸς δὲ τοὺς δελεασθέντας μὲ τὰ ψευδόχρυσα σκεύη ἀπεκρίθη εἰς τὰ παράπονά των: Ὅςτις προδίδει τὸν κύριόν του, δὲν ἀξίζει καλήτερον χρυσὸν, καὶ εὐχαριστήθησαν ὅτι τοὺς ἀφῆκε νὰ ζῶσιν.

Ἔμεινεν ἀκόμη ὑπόλοιπος ὁ Ῥιγνόμηρος ἡγεμὼν τῶν Κενομάννων εἰς ἄγνωστόν τινα τόπον. Καὶ τοῦτον ἐξαπέστειλεν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον καὶ μετ' αὐτοῦ ὅλους τοὺς ἀνεψιούς του, οἵτινες ἠδύναντο νὰ ἔχωσι δίκαιον εἰς τὴν κυριαρχίαν. Προσέτι, διὰ νὰ μάθῃ ἐάν τις μένῃ ἀκόμη ζωντανὸς, ὑπεκρίνετο ἔμπροσθεν τῶν μεγιστάνων του τὸν λυπημένον, ὅτι δὲν ἔχει πλέον κἀνένα συγγενῆ, ὅς τις ἠδύνατο νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς ὥραν ἀνάγκης. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν δὲν ἦτο γραπτὸν νὰ χαρῇ τοὺς καρποὺς τῆς ὠμότητός του. Ἀπέθανε τὸ τεσσαρακοστὸν τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας του εἰς Παρισίους (511) ἀφήσας τὴν γυναῖκα του Χλοτίλδαν καὶ τέσσαρας υἱοὺς, Θευδέρι-

χον, Χλοδόμιρον, Ἱλδέρβερτον καὶ Χλοτάριον. Ἔχει τὸ κλέος ὅτι ἥνωσεν ὅλους τοὺς Φράγκους μαζὶ μὲ ἄλλους Γερμανικοὺς λαοὺς εἰς ἓν μέγα βασίλειον, καὶ ὅτι μὲ τὴν δύναμιν καὶ τόλμην τοῦ πνεύματός του ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὰς ἀφορμὰς τῆς μελλούσης παιδείας καὶ ἡμερώσεώς των.

3. Χλοδοβίκου διάδοχοι.

(511 — 613.)

Κατὰ τὴν ἀσύνετον συνήθειαν τῶν λαῶν ἐκείνων εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χλοδοβίκου ἐδιαιρέθη τὸ μέγα τῶν Φράγκων βασίλειον εἰς τέσσαρα μέρη κατὰ τοὺς τέσσαρας υἱούς του. Ὁ μὲν Θευδέριχος ἔλαβεν ὅσα εἶχαν οἱ Φράγκοι εἰς τὴν Γερμανίαν μαζὶ καὶ μέρος τῆς ἀνατολικῆς Γαλλίας. Τὸ δὲ δυτικὸν καὶ μεσημβρινὸν μέρος τῆς μοναρχίας ἐμοιράσθησαν οἱ ἄλλοι τρεῖς ἀδελφοί. Καὶ ὁ μὲν Θευδέριχος ἔβαλε τὴν καθέδραν του εἰς Μέτας, ὁ δὲ Χλοδόμιρος εἰς τὴν Αὐρηλίαν, ὁ δὲ Ἱλδέβερτος εἰς τοὺς Παρισίους καὶ ὁ Χλοτάριος εἰς τὴν Συεσσονίαν. Τοῦ Θευδερίχου τὸ βασίλειον ὠνομάσθη Αὐστρασία, τὸ δὲ μέρος τοῦ Ἱλδερβέρτου Νευστρία, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθησαν ἐφεξῆς ὅλαι ὁμοῦ αἱ δυτικαὶ χῶραι πρὸς ἀντίθεσιν τῶν ἀνατολικῶν, αἱ ὁποῖαι ἦσαν Γερμανικὴ Αὐστρασία. Πρὸς εὐτυχίαν τοῦ ὅλου δὲν ἐστασίασαν μεταξύ των οἱ ἀδελφοί, ἀλλ᾽ ἐπροσπάθουν νὰ αὐξηθῶσιν ἀπὸ δορικτησίας τῶν γειτόνων των. Οἱ τρεῖς τελευταῖοι ἐσυμμάχησαν διὰ νὰ πορθήσωσι τὸ Βουργουνδικὸν βασίλειον, τὸ ὁποῖον εἶχε πολεμήσειν εἰς μάτην ὁ πατήρ των. Ὑπερενίκησαν τὸν βασιλέα Σιγισμοῦνδον, υἱὸν τοῦ Γουνδοβάλδου, καὶ τὸν ἔφεραν αἰχμάλωτον εἰς τὴν Αὐρηλίαν, ὅπου σὺν γυναικὶ καὶ τέκνοις τοὺς ἔῤῥηξεν ὁ Χλοδόμιρος εἰς ἓν πηγάδιον τὸ ἐφεξῆς ἔτος (524) διὰ νὰ πολεμήσῃ ἀσφαλέστερα τὸν τούτου ἀδελφὸν Γοδόμαρον, ὅστις ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν τῶν Βουργούνδων.

Τὴν ἀπάνθρωπον πρᾶξιν ἠκολούθησε κατὰ πόδας ἡ θεία νέμεσις. Ὁ Χλοδόμιρος ἐσκοτώθη ἀπὸ τοὺς Βουργούνδους εἰς μίαν μάχην πλησίον τῆς Βιέννης, καὶ ἡ κεφαλή του προσηλωθεῖσα εἰς κοντάριον περιεφέρθη εἰς θέαν. Ὁ ἀδελφός του Χλοτάριος ἐνυμφεύθη τὴν χήραν Γουνθεύγην καὶ ἐμοίρασε μὲ τοὺς δύω ἄλλους ἀδελφούς του τὸ βασίλειον τοῦ Χλοδομίρου. Εἶχαν λοιπὸν ἐνιαυτοὺς τινὰς ἡσυχίαν οἱ Βουργοῦνδοι.

Εἰς τὴν μέσην Γερμανίαν ἦσαν τότε οἱ Θύριγγοι, λαὸς ἐπίσημος. Ἐκατοίκουν μεγαλητέραν χώραν παρὰ τὴν ἀπ᾽ αὐτῶν ἐπωνομασμένην τὴν σήμερον. Τρεῖς ἀδελφοὶ ἐκυβέρνων καὶ αὐτοῦ τὴν μοιρασμένην χώραν κατὰ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον. Εἷς ἐξ αὐτῶν, ὁ Ἑρμενέφριδος, νυμφευμένος ἀδελφιδῆν τινα Θευδερίχου τοῦ μεγάλου, ἐπροσπάθει νὰ κυριεύσῃ τὸ ὅλον. Ἕνα μὲν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του ἐφόνευσε χωρὶς κἀμμίαν αἰτίαν, κατὰ δὲ τοῦ ἄλλου ἐζήτησε τὴν συμμαχίαν τοῦ Φράγκου Θευδερίχου. Μὲ βοήθειαν τούτου τὸν ἐνίκησε, καὶ ἥνωσε τὴν ἐπικράτειάν του μὲ τὴν ἰδικήν του, ἐπειδὴ ὁ ἀδελφός του ἔμεινε νεκρὸς εἰς τὸν τόπον τῆς μάχης. Ἀλλ᾽ ἔμελλε καὶ αὐτὸς νὰ μὴ χαρῇ τὴν ἄδικον αὔξησίν του. Μετὰ τὸν θάνατον Θευδερίχου τοῦ μεγάλου ὥρμησαν κατ᾽ αὐτοῦ οἱ Φράγκοι ἀδελφοί, Θευδέριχος καὶ Χλοτάριος (527) προφασιζόμενοι, ὅτι δὲν ἐπλήρωσεν εἰς τὸν πρῶτον τὰς ὑποσχέσεις του, ἐκτύπησαν τοὺς Θυρίγγους βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Σαξόνων καὶ τοὺς κατεδίωξαν ἕως ἐπέκεινα τοῦ ποταμοῦ Οὐστρούτα. Ὁ Ἑρμενέφριδος διέ-

φυγε ταύτην τὴν φορὰν, ἀλλ' ἔπειτα δελεασθεὶς ἀπὸ τὸν ἀπατεῶνα Θευρέδιχον νὰ συνέλθουν εἰς τὸ Τολβιακὸν καὶ συνομιλήσουν, ἐδολοφονήθη ἐκεῖ κρημνισθεὶς ἐκ τοῦ τείχους ἀπὸ Φράγκον τινά. Ἔκτοτε ὑπετάχθησαν οἱ ὀρφανοὶ Θύριγγοι εἰς τὴν Φραγκικὴν κυριαρχίαν. Εἰς τοὺς Σάξονας διὰ τὴν βοήθειάν των ἐδόθη τὸ βόρειον μέρος τῶν Θυρίγγων. Τοῦ Ἑρμενεφρίδου ἡ χήρα κατέφυγεν εἰς τὸν συγγενῆ της Θευδάτον, Γοτθικὸν βασιλέα τῆς Ἰταλίας, ὁ δὲ υἱός της ἐμβῆκεν εἰς στρατιωτικὴν ὑπουργίαν τοῦ τῶν Γραικῶν αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ.

Εὐθὺς μετὰ τὸ τῶν Θυρίγγων ὑπέπεσεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ τῶν Φράγκων βασιλείου καὶ τὸ τῶν Βουργούνδων βασίλειον. Οἱ υἱοὶ τοῦ Χλοδοβίκου, θαυμαστῶς ἡνωμένοι πρὸς ἀλλήλους, εἰσέβαλαν ἀκόμη μίαν φορὰν (534), ἐνίκησαν τὸν στρατὸν τοῦ Γοδομάρου, καὶ ἐπίασαν καὶ αὐτὸν αἰχμάλωτον. Καὶ αὕτη δὲ ἡ συσωμάτωσις τῆς Βουργουνδίας ἔγεινε, καθὼς καὶ ἄλλαι, χωρὶς τινὰ μεταβολὴν τῶν πατρίων νόμων, καὶ εἰσαγωγὴν τῶν Φραγκικῶν.

Χλοτάριος, ὁ νεώτατος υἱὸς τοῦ Χλοδοβίκου, ἔζησε καὶ μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἀδελφῶν καὶ ὅλων τῶν συγγενῶν του, καὶ ἥνωσε πάλιν εἰς ἓν τὸ Φραγκικὸν βασίλειον (558), τὸ ὁποῖον τώρα ἐξηπλόνετο ἀπὸ τῆς Ἀτλαντικῆς θαλάσσης καὶ τῶν Πυρηναίων ἕως τῆς Οὐστρούτας. Καὶ ἡ Προβιγκία δὲ ἐπαραχωρήθη ἀπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ μεγάλου Θευδερίχου, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπετάχθησαν καὶ οἱ Βαυαροὶ εἰς τοὺς Μεροβαιΐδας βασιλεῖς.

Ἀφοῦ δὲ ἀπέθανεν ὁ Χλοτάριος (561), ἐκομματιάσθη πάλιν τὸ βασίλειον εἰς τοὺς τέσσαρας αὐτοῦ υἱοὺς, Χαρίβερτον, Γόντραμον, Χιλπέριχον καὶ Σιγήβερτον. Βλέπομεν τώρα χάος ἀδελφομαχιῶν καὶ ἀπανθρωπιῶν, ἕως οὗ, ἀφοῦ ἱκανὸν και-

ρὸν ἐμάνησαν ξίφος καὶ φαρμάκιον καὶ μάχαιρα, ἡνώθη τελευταῖον δευτέραν φορὰν ὅλον τὸ βασίλειον ἀπὸ Χλοτάριον Β'. υἱὸν τοῦ Χιλπερίχου (613). Ἡ λεπτομερὴς διήγησις τῶν Μεροβαιϊκῶν τούτων ἀγριοτήτων εἶναι ἐπίσης καὶ ἀποτρόπαιος καὶ κουραστικὴ τοῦ ἀναγνώστου. Διὰ νὰ ἐξεύρωμεν τοὺς χαρακτῆρας τῶν δυναστῶν ἐκείνων, ἱκανὸν εἶναι νὰ ἐκθέσωμεν ἐδῶ τὰς ἱστορίας τῶν δύω διαβοήτων βασιλισσῶν Φρεδεγούνδας καὶ Βρουνεΐλδας καθὼς τὰς περιέγραφεν εἰς βαρβαρικόν τινὰ λατινισμὸν Γρηγόριος ὁ ἐπίσκοπος Τουρώνων, ὅς τις συνέταξε κατὰ τὴν ἕκτην ἑκατονταετηρίδα τὴν τῶν Φράγκων ἱστορίαν.

Ὁ Σιγήβερτος εἰς τὴν Αὐστρασίαν καὶ ὁ Χιλπέριχος εἰς τὴν Συεσσονίαν ἐνυμφεύθησαν δύω ὡραίας καὶ φρονίμας ἀδελφὰς, θυγατέρας τοῦ τῶν Βισιγότθων βασιλέως Ἀθαναγίλδου. Ὁ μὲν πρῶτος ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν σύζυγόν του Βρουνεΐλδαν· ὁ δὲ Χιλπέριχος ἐξεδόθη εἰς μίαν κοινὴν Φράγκαν ὀνομαζομένην Φρεδεγούνδαν καὶ ἐκαταφρόνει τὴν βασιλόπαιδα σύζυγόν του Γαιλεσιβίνθαν, ἥτις εὑρέθη μίαν πρωΐαν νεκρὰ εἰς τὴν κλίνην της. Πᾶσα ἡ ὑποψία ἔπεσεν εἰς τὴν Φρεδεγούνδαν, καὶ μάλιστα ἐπειδὴ εὐθὺς μετὰ τοῦτο ἔγεινε σύζυγος καὶ βασίλισσα.

Τοῦτο καθυπέβαλε τὴν βάσιν θανασίμου μίσους μεταξὺ Βρουνεΐλδας καὶ Φρεδεγούνδας. Ὅταν λοιπὸν ἀπέθανεν ὁ Χαρίβερτος, ὥρμησαν οἱ τρεῖς ἐπίλοιποι ἀδελφοί του εἰς τὴν ἐπικράτειάν του. Ἐπολέμησαν περὶ ταύτης πρὸς ἀλλήλους. Ὁ Σιγήβερτος εὐτύχησεν, ἀπεδίωξε τὸν ἀδελφόν του Χιλπέριχον ἀπὸ τὴν χώραν του καὶ ἐκυρίευσε τοὺς Παρισίους. Οἱ μεγιστᾶνες τοῦ Χιλπερίχου ἀνηγόρευσαν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος βασιλέα των τὸν πολὺ ἀξιώτερον Σιγήβερτον· τότε ἡ τοῦ Χιλπερίχου σύ-

ζυγος Φρεδεγούνδα διὰ δολοφονητῶν ἐθανάτωσε τὸν ἀνδράδελφόν της Σιγήβερτον (575). Ἡ Βρουνεΐλδα μετὰ τῶν τέκνων της ἐπιάσθη εἰς τοὺς Παρισίους καὶ ἐφυλάττετο μὲ αὐστηρότητα. Ἀλλ' αὕτη εὕρηκεν ἀνέλπιστον φίλον της, τὸν τῆς Φρεδεγούνδας προγονὸν Μεροβαῖον, ὅς τις καὶ τὴν ἐνυμφεύθη. Διὰ τοῦτο τὸν εὕρηκαν παραυτα μετὰ τοῦτο φονευμένον, ἀλλ'. ἡ Βρουνεΐλδα διέφυγε τὸν θάνατον.

Κατὰ τὸ 584 ἔτος ἐσκοτώθη καὶ ὁ τῆς Φρεδεγούνδας σύζυγος. Ἡ αἰτία ἐῤῥίφθη εἰς τὸν θαλαμηπόλον του Χερούλφιον, ὅς τις εὐθὺς κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Τώρα κυβερνήτρια οὖσα καὶ ἐπίτροπος τοῦ υἱοῦ της Χλοταρίου Β' εἰς τὴν Αὐστραστίαν, ἀντιπαρετάχθη εἰς τὴν ἐχθράν της Βρουνεΐλδαν ἐπιτροπεύουσαν τὸν υἱόν της Χιλβέριχον. Καὶ αἱ δύω αἱ γυναῖκες ἐμαίνοντο πρὸς ἀλλήλας σφοδρότατα. Ἡ Φρεδεγούνδα ἔστειλε πρῶτον εἰς τὴν ἀντίζηλόν της ἕνα ἱερέα διὰ νὰ τὴν σκοτώσῃ δολίως. καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἐγύρισεν ἄπρακτος, τοῦ ἔκοψε πρὸς ποινὴν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Χρόνον τινὰ ὕστερον ἔστειλε δύω ἄλλους φονεῖς καὶ τούτους πνευματικοὺς μὲ φαρμακερὰ μαχαίρια εἰς τὸν Χιλδέβερτον τὸν υἱὸν τῆς Βρουεΐλδας, ἀλλ' οὗτοι ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐφονεύθησαν μετὰ τρομερὰς βασάνους.

Ὁ Χιλδέβερτος ἔφθασεν εἰς νόμιμον ἡλικίαν, ἀλλ' ἀπέθανε κατὰ τὸ 596 ἔτος. Ἡ μήτηρ του Βρουνεΐλδα ἐπίασε πάλιν τοὺς χαλινοὺς τῆς βασιλείας ἐν ὀνόματι τῶν δύω νηπίων ἐγγόνων της. Ὅταν οἱ δύω οὗτοι ἔφθασαν εἰς νεανικὴν ἡλικίαν, ἐσκότωσεν ὁ ἕνας ἐξ αὐτῶν τὸν ἄλλον, (612), ἀπέθανε δὲ μετ' ὀλίγον καὶ ὁ φονεὺς, ἀφήσας καὶ αὐτὸς τέσσαρας υἱοὺς, τοὺς ὁποίους ἐκυβέρνησεν ἡ ζῶσα ἀκόμη προμάμμητων Βρουνεΐλδα.

Εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ἐβασίλευεν ἡ Φρεδεγούνδα ὡς ἄλλος Νέρων. Ὑψηλοὺς καὶ ταπεινοὺς, ὅσοι ἐμίσουν τὰ κακουργήματά της, ἐβασάνιζεν, ἐτύφλονεν, ἐφόνευεν· ἱερεῖς ἐσκότονεν εἰς τὸ ἱερὸν βῆμα, εὐγενεῖς εἰς τοὺς οἴκους των· καὶ προσέτι ὁλόκληρον συντροφίαν ἐνδόξων Φράγκων προσκαλέσασα δολίως πρὸς εὐωχίαν εἰς Τουρναῖον, τοὺς ἀπεκεφάλισεν. Ἦτο πάντοτε περικυκλωμένη ἀπὸ δημίους καὶ βασανιστάς. Τὸν πρόγονόν της Λοδοβῖκον, ἐπειδὴ τότε τρεῖς υἱοί της ἀπέθαναν ἀπὸ ἀῤῥωστίαν τινὰ, τὸν ἐδιάβαλεν ὅτι αὐτὸς ἐφαρμάκωσεν ἐκείνους, τὸν ἐφυλάκωσε, καὶ τὸν ἐφόνευσε φανερώσασα εἰς τὸν λαὸν ὅτι ἐφονεύθη αὐτοχείρως. Ἐδολοφόνησε δὲ καὶ τὴν βασίλισσαν Αὐδοβέραν, μητέρα τοῦ Χλοδοβίκου.

Μὲ τὴν προγονήν της Ῥιγούνθιν ἐδιχονόει αἰωνίως. Συχνάκις ὑβρίζοντο καὶ ἐγρονθοκτυποῦντο μεταξύ των. Μία φορὰν εἰς τοιαύτην τινὰ σκηνὴν εἶπεν ἡ μητρυιά; „Διὰ τί μὲ βαρύνεις τόσον καιρόν; λάβε τὰ πράγματα τοῦ πατρός σου καὶ ὕπαγε ὅπου θέλῃς.“ Τὴν ἔφερεν ἔπειτα εἰς μέγα κιβώτιον, ἤνοιξε τὸ σκέπασμα, τὸ ἐστήριξεν εἰς τὸν τοῖχον, καὶ ἔσκυψε νὰ ἐκβάλῃ τὰ πράγματα ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ κιβωτίου. „Λάβετα μόνη σου, εἶπε μετ' ὀλίγον, δὲν δύναμαι ἐγὼ νὰ σκύπτω.“ Μόλις τὸ ἄθλιον κοράσιον ἔσκυψε τὴν κεφαλήν του, καὶ ἡ κορακομήτηρ ἐκρήμνισεν ἐπάνω του τὴν βαρεῖαν σκέπην τοῦ κιβωτίου. Ἡ κραυγὴ τοῦ κορασίου ἔφερεν ἐκεῖ κατ' εὐτυχίαν ἱκανοὺς βοηθοὺς, καὶ διεσώθη ἡ δυστυχὴς ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἀλλ' ἔμεινεν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν ἀπὸ τὸ κτύπημα.

Δὲν ἔζησε πλέον ἡ Φρεδεγούνδα νὰ θριαμβεύσῃ διὰ τὸν κρημνισμὸν τῆς θανασίμου ἔχθρας τῆς Βρουνεΐλδας. Ἀπέθανε φυσικὸν θάνατον. Ἀλλ' ἀφῆκε κληρονομίαν εἰς τὸν υἱόν της Χλοτά-

ριον Β' τὸ φαρμάκιον τῆς φιλεκδικίας κατὰ τῆς γυ-
ναικὸς ταύτης, καὶ εἶναι τρομερὸν νὰ διαβάζῃ τις
μὲ ποῖον τρόπον τὴν ἐθανάτωσεν. Ἡ Βρουνεΐλδα
ἀναμιχθεῖσα πολὺν καιρὸν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ
βασιλείου καὶ μεταχειρισθεῖσα ξένους ἀνθρώπους
εἰς διοίκησιν καὶ οἰκονομίαν τῶν πραγμάτων ἔγει-
νεν εἰς τὸν λαὸν μισητοτέρα καὶ παρ' αὐτὴν τὴν
Φρεδεγούνδαν, ἥτις ἔκαμνεν ἀσυγκρίτως κακὰ περισ-
σότερα καὶ μεγαλήτερα. Τώρα δὲ ὀγδοηκοντοῦτης
οὖσα ἤθελε τρίτην φορὰν νὰ βασιλεύσῃ ἐπιτροπεύ-
ουσα τὰ τέσσαρα δισεγγόνιά της. Ἀλλ' οἱ Φράγκοι
της ἐχόρτασαν πλέον τοὺς νηπίους βασιλεῖς καὶ
τὰς ἐπιτροπικὰς κυβερνήσεις, καὶ ἐπρόσφεραν τὸ
βασίλειον εἰς Χλοτάριον τὸν δεύτερον. Ἥνωσεν
οὗτος, καθὼς προείπαμεν, εἰς ἓν βασίλειον τῶν
Φράγκων τὰ τμήματά του· ἡ δὲ Βρουνεΐλδα, ἥτις
δὲν ἐπρόσμενεν ἀγαθὰ ἀπὸ τὸν υἱὸν τῆς Φρεδε-
γούνδας, ἐπροσπάθει νὰ φύγῃ που, ἀλλ' ἐπιάσθη.
Ὁ Χλοτάριος ἐφόνευσε δύω ἀπὸ τῶν παιδίων, τὸ
τρίτον ἐφύλαξε ζωντανὸν, ἐπειδὴ ἦτο βαπτιστικόν
του, τὸ τέταρτον ἔφυγεν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ μάθῃ
τις ποῦ κατήντησε. Τὴν γερόντισσαν βασίλισσαν
ἐκατηγόρει ὁ Χλοτάριος ὁρμαθὸν ἀδικημάτων, ἐκ
τῶν ὁποίων τοῦ πλείστου μέρους ἦτο ἀνεύθυνος.
Ἀλλ' οἱ Φράγκοι οἰστρηλατούμενοι ἀπὸ σφοδρὸν μῖ-
σος τὴν ἐκαταδίκασαν ὁμοψήφως εἰς θάνατον μὲ
κραυγὰς μεγάλας. Τρεῖς ἡμέρας κατὰ συνέχειαν
ἐβασανίσθη ἡ δυστυχὴς κατὰ προσταγὴν τοῦ Χλο-
ταρίου, ἔπειτα περιεφέρθη ἐπάνω καμήλου εἰς ὅλον
τὸν στρατὸν πρὸς θέαν, καὶ τελευταῖον δεθεῖσα
ἐκ τῆς κόμης, ἐξ ἑνὸς βραχίονος καὶ ἐξ ἑνὸς
τῶν σκελῶν της ἀπὸ τὴν οὐρὰν ἀγρίου ἵππου,
ἐσύρθη δρομαίως ὑπ' αὐτοῦ ἕως οὗ ἀπέθανεν (613).
Ἡ μνήμη τῆς βασιλίσσης ταύτης φαίνεται ὅτι ἱστο-
ρήθη κακῶς καὶ κατὰ παράβασιν τῆς ἀληθείας ἀπὸ

τοὺς Φράγκους ἱστορικοὺς τοῦ καιροῦ ἐκείνου διὰ νὰ
ἀθωώσωσιν ὁπωσοῦν τοιοῦτον ἀπάνθρωπον φόνον.
Σύγχρονοί της μάλιστα ἔκριναν ἀξιεπαίνους πολλὰς
πράξεις της· καὶ ὅσα κακὰ καὶ ἂν ἔκαμε τελευ-
ταῖον, ποτὲ δὲν δύνανται νὰ συγκριθοῦν μὲ τὰς
σατανικὰς πράξεις τῆς Φρεδεγούνδας.

4. Σύνταξις τῶν Γερμανικῶν πολιτειῶν.

Εἶναι πρᾶγμα ἀντιφατικὸν εἰς τὴν ἱστορίαν
καὶ εἰς τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον ἔλαβε γενικῶς τὸ
ἡμέτερον γένος εἰς τὸν πολιτισμόν του, νὰ ἐννο-
ῶμεν τοὺς παλαιοὺς Γερμανοὺς ὡς ὠμοὺς βαρβά-
ρους, ἢ καὶ νὰ τοὺς συγκατατάττωμεν μὲ τοὺς
ἀγρίους ἄλλων μερῶν τοῦ κόσμου. Ἄγριοι γεν-
νῶσι πάλιν ἀγρίους, καὶ δὲν προχωροῦν ποτὲ
εἰς τὴν κατάστασίν των, ἐὰν δὲν τοὺς ἐξάξῃ ἀπ'
αὐτὴν ἐξωτερικὴ ἀνάγκη, ἐὰν δὲν ἐγκεντρισθῇ εἰς
αὐτοὺς τεχνικῶς ξενικὴ ζωὴ καὶ παιδεία. Κατ'
οὐδένα ὅμως τρόπον δὲν δύνανται νὰ κάμουν ὅσα
ἔπραξαν οἱ Γερμανοὶ, ἐνῷ διεπέρασαν μὲ ἴδιόν των
πνεῦμα τὰ εὑρημένα τρίμματα κόσμου κρημνισμέ-
νου, καὶ ἀνεκάλεσαν νέαν παιδείαν εἰς ὅλους τῆς
ζωῆς τοὺς τύπους. Καὶ εἰς τὰς χώρας δὲ, τὰς
ὁποίας ἐκατοίκουν τὰ Γερμανικὰ ἔθνη πρὶν ἔλθω-
σιν εἰς τοὺς τόπους, οἵτινες ἕως τότε συνεκρότουν
τὴν δυτικὴν αὐτοκρατορίαν, ἔδειξαν ἡμερότητα
πολλὰ ὑψηλοτέραν τῆς τῶν ἀγρίων λαῶν καταστά-
σεως μὲ φρονήματα εὐγενῆ, μὲ θρησκευτικὰς καὶ
νομικὰς διαταγὰς, καὶ μὲ τὴν γεωργίαν, τὴν ὁποίαν
ἐμεταχειρίζοντο. Ἦσαν δὲ μόνον κατὰ τὰ ἤθη καὶ
ἔθη, κατὰ τὰς κλίσεις καὶ χρείας πολλὰ ἁπλοῖ
καὶ φυσικοὶ, καὶ ἀπομακρυσμένοι ἀπὸ τὴν εὐγένειαν
καὶ ποικιλίαν, εἰς τὴν ὁποίαν φθάνουσι πολὺν και-

ρὸν ὕστερ' ἀπὸ τὴν παιδείαν των τὰ ἔθνη, ἐὰν δὲν δανεισθῶσιν ἔξωθεν τὴν καλλέργειάν των. Κατὰ τὰς ἁπλᾶς ταύτας σχέσεις ἦσαν καὶ αἱ πολιτικαὶ διαταγαὶ τῶν Γερμανῶν πολὺ διάφοροι τῶν παλαιῶν συγχρόνων των λαῶν, καὶ μάλιστα τῶν μεταγενεστέρων. Ἀσιανὴ δεσποτεία δὲν ἠδύνατο νὰ εὐτυχήσῃ εἰς τοὺς φιλελευθέρους, οὐδ' αἱ τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων πολιτεῖαι καὶ αἱ τῶν Ῥωμαίων, ἐπειδὴ δὲν ἠγάπων νὰ ζῶσιν εἰς στενὰς καὶ περιτειχισμένας πόλεις, καὶ ἐπ' ἀληθείας οὐδ' εἰς κώμας ἐσυνάζοντο πολλοὶ ὁμοῦ, ἀλλ' ἐκάθηντο πᾶσα οἰκογένεια εἰς χωριστὴν αὐλὴν χαίροντες περισσότερον οὕτω τὴν αὐτονομίαν. Μία χώρα συγκροτουμένη ἀπὸ τοιούτους χωριστὰ καθημένους κατοίκους ἦτο ἡ πολιτεία των ἔχουσα ἔργον νὰ διώκῃ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς, καὶ νὰ δικάζῃ τὰς διαφορὰς τῶν ἰδιωτῶν· ἡ δὲ ὁμήγυρις ἢ ἐκκλησία τῶν προκρίτων εἶχεν ὅλον τὸ κράτος. Ὁ κατὰ πόλεμον καὶ εἰρήνην πάσης μιᾶς χώρας προεστὼς, ὁ Γράφος (Graf ἐκ τοῦ Grav κατά τινας, ἤγουν πολιὸς καὶ ἑπομένως γέρων) ἦτο πρόεδρος τῶν κριτηρίων καὶ τῶν κοινῶν συμβουλίων· ἀλλὰ τὴν κρίσιν δὲν ἀπεφάσιζεν αὐτός. Τοῦτο ἦτο τὸ πανέντιμον δίκαιον τῶν πατέρων τῆς χώρας, οἵτινες ὠνομάζοντο κατὰ τοῦτο Σοῖφοι (Schöffen, ἤγουν κριταὶ) *). Ἀλλὰ δὲν ἀπήλαυαν ὅλοι οἱ κάτοικοι τὴν αὐτὴν ἐλευθερίαν, ἥτις ἔδιδε τὸ δίκαιον νὰ λέγουσι τὴν γνώμην των εἰς τὴν ἐκκλησίαν· διότι παρεκτὸς τῶν ἰδίως δούλων ὑπῆρχαν καὶ ἄλλοι στερημένοι τὴν ἐλευθερίαν, ὑποτελεῖς φόρου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ δορικτησιῶν καταφερόμενοι εἰς τοιαύτην κατάστασιν **). Ἀπ'

*) Ἴδε Σαβιγνίου ἱστορίαν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου εἰς τὸν μεσαιῶνα Τόμ. Α΄. σελ. 157 κ. ἑφ.

**) Εἰχόρνου Πολιτικὴ καὶ νομικὴ ἱστορία τῶν Γερμανῶν Μέρ. I, §. 15.

ἄλλου μέρους ἦσαν ἐκ τῶν ἐλευθέρων εὐγενεῖς τινὲς οἰκογένειαι, ἔχουσαι μεγάλην δόξαν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐγίνοντο βασιλεῖς εἰς ὅσας φυλὰς ἦτο εἰσηγμένη ἡ βασιλικὴ ἀξία. Οἱ δὲ ἀρχηγοὶ τῶν πολεμικῶν πραγμάτων ὠνομάζοντο ἡγεμόνες (Herzoge) καὶ ἐγίνοντο κατ' ἐκλογήν.

Πόλεμος ἦτο ἡ ζωὴ τῶν ἀρχαίων Γερμανῶν· ὁ καταφρονῶν τὰς ἀσχολίας τῆς εἰρήνης, εὕρισκεν ἐδῶ ὅλην τὴν ἐλαστικότητά του *). Οἱ πόλεμοι ὅμως οἱ γινόμενοι πρὸς ἀποδίωξιν κοινοῦ ἐχθροῦ, καὶ ὑποχρεόνοντες ὅλους τοὺς ἐλευθέρους εἰς τὸν ἀγῶνα, δὲν συνέβαιναν τόσον συχνάκις, ὅσον τοὺς ἐπεθύμουν οἱ φιλοπόλεμοι οὗτοι ἄνθρωποι. Διὰ τοῦτο πολλοὶ, διὰ νὰ διαφύγουν τὴν ἀηδῆ ἀργίαν, ἠνόνοντο μὲ ἡγεμόνα τινὰ εὐγενῆ καὶ περίφημον εἰς τὰ πολεμικὰ, καὶ ὡς ἀκόλουθοι αὐτοῦ συνεμάχοντο διὰ νὰ κερδήσωσιν ἀγροὺς καὶ χώρας, αἵτινες συχνάκις ἦσαν κτήματα ἄλλων ὁμογενῶν των φυλῶν. Συμμαχίαι καὶ ἑνώσεις πρὸς κοινοὺς σκοποὺς, ἀδελφισμοὶ ἐλεύθεροι μὲ ἀπόφασιν ζωῆς ἰσοτίμου καὶ ὁμοίων κλίσεων φαίνονται δι' ὅλης τῆς τῶν Γερμανῶν ἱστορίας. Ἡ πολεμικὴ αὕτη ὑπουργία δὲν ἐνομίζετο ὄνειδος· ἐμπαθὴς προσήλωσις καὶ πίστις εἰς τὸν ἡγεμόνα ἐνεφύχονε τοὺς ἀκολούθους· ὅλοι ἡμιλλῶντο δι' ἀνδραγαθιῶν ν' ἀπολαύσωσι τὴν εὔνοιάν του· διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ δόξαν του ἐκαταφρόνουν πάντα κίνδυνον. Ὅλη ἡ μεταγενεστέρα πολιτικὴ σύνταξις τῶν Γερμανῶν ἔχει τὰ σπέρματά της εἰς τὸ σύστημα τοῦτο τῶν ἀκολούθων· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἱππέων μορφωθεῖσα τέχνη τοῦ πολέμου κρίνεται δικαίως κέντρον πολεμικῆς γυμνάσεως τῶν νέων ὑποκάτω εἰς ἕνα κύριον καὶ διδάσκαλον **).

*) Mira diversitate naturae, cum iidem homines sic ament inertiam et oderint quietem. Tacit German. c. 15.

**) Μοισέρου Ὀσναβρυκικὴ ἱστορία, Μέρ. I. Τμημ. 1, §. 36.

Καθεὶς ἡγεμὼν, καθεὶς βασιλεὺς περιεγυρίζετο ἀπὸ τοιαύτην ἀκολουθίαν, καὶ πόλεμοι τινὲς δορικτητικοὶ, τοὺς ὁποίους σημειόνει ἡ ἱστορία ὡς ἐγχειρήματα ὁλοκλήρου λαοῦ, δύνανται νὰ ἦσαν καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις μόνον ἐκστρατεῖαι ἑνὸς τινὸς ἡγεμόνος μετὰ τῶν ἀκολούθων, ἐνῷ ἤθελεν αὐτὸς νὰ ἀποχωρισθῇ μὲ τὸν τρόπον τοῦτον ἀπὸ ὅλον τὸ γένος του.

Πενταχόσια ἔτη ἐπέρασαν οἱ Γερμανοὶ τριβόμενοι καὶ ἀγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους· ἐγνώρισαν ἀκριβέστερα τὴν ἀνθρωπίνην ζωήν· καὶ πάντοτε ἐγίνετο μεγαλητέρα ἡ ὁρμήτων εἰς τὸ νὰ ἀναπτύξουν τελειότερα τὴν ὕπαρξίν των καὶ νὰ κατοικήσουν χώρας ὡραίας, καρποφόρους, καλλιεργημένας καὶ νὰ ἔχωσι πλουσίας πόλεις. Ἀλλὰ νὰ μεταμορφώσουν τὰς ἰδίας των χώρας μετὰ κόπων καὶ ἐπιμελείας δὲν ἦτο οἰκεῖον εἰς τὴν φύσιν των· ἤθελαν νὰ τὰς ἀποκτήσωσιν ἀμέσως καὶ ἡτοιμασμένας ἀπ' ἄλλους· ἐκ παλαιῶν ἤδη χρόνων ἐνόμιζαν οἱ Γερμανοὶ ὅτι ἡ κόψις τοῦ σπαθίου εἶναι τὸ ἄριστον μέσον ν' ἀπολαύῃ τις τὴν ἐπιθυμίαν του *). Διὰ τοῦτο ἐναπέμεναν πάντοτε εἰς τὰς δορικτήτους των χώρας. Οἱ ἀπονοθευμένοι ἀπόγονοι τῶν πάλαι ποτὲ ἐξουσιαστῶν τοῦ κόσμου δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς ἀνδρείους Γερμανοὺς, οἱ ὁποῖοι εὐχαριστοῦντο νὰ ἐξουσιάζωσιν εἰρηνικῶς εἰς τοὺς τόπους, ὅπου τὸ ὄνομάτων εἶχεν ἐξαπλώσειν φόβον. Εἰς τὰς ἐπαρχίας ἦτο πρὸ πολλοῦ νεκρὸν τὸ πατριωτικὸν φρόνημα, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν αὐτοκρατορικὴν μορφὴν ἡ Ῥώμη, καὶ ὁ δρόμος τῆς ἱστορίας ταύτης μᾶς ἔδειξε, πῶς ἔκλινε γόνυ ὅλη ἡ δυτικὴ Εὐρώπη εἰς τὴν τῶν Γερμανῶν ἐξουσίαν. Ἐὰν δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ πάντων τούτων τῶν δορικτητόρων, καθὼς περὶ τοῦ

*) Pigrum quinimmo et iners videtur, sudore adquirere, quod possis sanguine parare. Tacit. Germ. c. 14.

μεγάλου Θευδερίχου, ὅτι ὠφέλησαν τοὺς κατοίκους τῶν δορικτήτων τόπων, εἶναι μ' ὅλον τοῦτο ἀπάτη καὶ σφάλμα νὰ τοὺς θεωρῶμεν ὡς ἀφανιστὰς προϋπαρχούσης ἡσύχου πολιτικῆς καταστάσεως. Δὲν ἠδύναντο βέβαια νὰ μείνωσι τέλειοι κτήτορες τῶν ἀγαθῶν των οἱ κάτοικοι, ἐπειδὴ σκοπὸς τῆς δορικτησίας ἦτο ἡ κατάσχεσίς ἀγρῶν καὶ ἡ ἀπόλαυσις πλουσιωτέρου εἰσοδήματος· ἀλλὰ κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἀπεδιώχθησαν ἀπὸ τοὺς οἴκους των, οὐδ' ἐπωλήθησαν δοῦλοι· μόνον ἠναγκάσθησαν νὰ μοιράσωσι τὰ ἀγαθάτων μὲ τοὺς νικητάς. Οὕτως οἱ Ὀστρόγοτθοι, καθὼς προείπαμεν, ἔλαβαν τὸ τρίτον μέρος τῶν ἀγρῶν, ἢ μέρος ἀνάλογον τοῦ εἰσοδήματος· οἱ Βουργοῦνδοι τὸ ἥμισυ τῶν αὐλῶν καὶ κήπων· τῶν ἀγρῶν δύω τρίτα, τὰ δάση ἔμειναν κοινά· οἱ Βισίγοτθοι εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἔλαβαν καὶ αὐτοὶ δύω τρίτα. Περὶ τῶν Φράγκων δὲν ἱστορήθησαν τοιοῦτοι προσδιορισμοί· ὠμότεροι ὄντες παρ' ἐκείνους ἐμποροῦν νὰ ἔλαβαν ὅσα τοὺς ἐφάνησαν κατὰ τὴν πρώτην στιγμὴν χρειώδη χωρὶς νὰ τὰ προσδιορίσωσι μὲ κανόνα τινά.

Μ' ὅλον ὅτι ἐμεγαλύνθη κατὰ πολλὰ ἡ τῶν Γερμανῶν βασιλέων εἰς τὰς δορικτήτους χώρας δύναμις, ἐνῷ ἦσαν ἐδῶ ὄχι μόνον ἡγεμόνες λαοῦ φιλελευθερωτάτου, ἀλλὰ καὶ, εἰς τοὺς πρώτους χρόνους μετὰ τὴν δορικτησίαν τοὐλάχιστον, ἀπεριόριστοι κύριοι τῶν παλαιῶν κατοίκων, μ' ὅλον τοῦτο πολὺ τοὺς ἔλειπε νὰ εἶναι στερεοὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν των. Εἰς τὴν κατ' ἀρχὰς πολλὰ ἐπισφαλῆ καὶ ἀμφίβολον κτῆσιν τούτων τῶν δορικτησιῶν στήριγμα ἀναγκαιότατον τοὺς ἔμενεν ἡ ἀκολουθία, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδύναντο ἀτιμωρητὶ νὰ παραμελήσωσι. Διὰ τοῦτο ἐπροσπάθουν νὰ οἰκειωθῶσι περισσότερον τοὺς πολεμιστάς. Πρὸς τοῦτο κἀνὲν ἄλλο καλήτερον καὶ ἐπιτηδειότερον μέσον δὲν εὕρισκαν

εἰ μὴ τὴν κληρουχίαν τῶν ἀγρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων εἶχαν πολλοτάτους, ἐπειδὴ ἔπεσαν εἰς χεῖρας των ὅλα τὰ αὐτοκρατορικὰ ἰδιωτικά των κτήματα. Οἱ συμπολεμισταὶ τοῦ βασιλέως, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ δὲν εἶχαν στοχασθῆν κἂν τὴν κληρουχίαν ταύτην, ἔλαβαν μὲ τὸν τρόπον τοῦτον, ὅ,τι ἐπεθύμει μάλιστα ὁ Γερμανὸς τότε, κτῆσιν ἀγρῶν, καὶ ἀντὶ τούτου ἔδιδαν τὸ ἄριστον ἀφ' ὅσα κατὰ τὰς ἰδέας των ἠδύνατο νὰ δώσῃ ὁ ἀνὴρ, τὴν πολεμικὴν ὑπουργίαν. Κατ' ἀρχὰς ἐφαίνετο τὸ ἀπὸ τὸν βασιλέα διδόμενον ὄχι ὡς πληρωμὴ τῆς ὑπουργίας, ἀλλ' ὡς ἁπλῆ εὔνοια καὶ χάρις, ἐπειδὴ δὰ οἱ ἀκόλουθοι καὶ χωρὶς τούτου ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ πολεμῶσιν ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος των. Ἀλλ' ὅταν δελεασθέντες ὑπὸ τῆς μεγάλης ταύτης ὠφελείας, καὶ διὰ τοῦ σταδίου τῆς δόξης, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο μόνον ἀνοικτὸν, συναγόμενοι οἱ περισσότεροι καὶ εὐγενέστεροι τοῦ ἔθνους ἐγίνοντο ἀκόλουθοι τοῦ βασιλέως, εὐθὺς ἐθεωρήθη ἡ ὑπουργία τοῦ πολέμου καθῆκον ἀπαράβατον προσταζόμενον ἀπὸ τὴν κτῆσιν τῶν κληροδοτουμένων εἰς αὐτοὺς ἀγαθῶν. Τοιοῦτον κτῆμα ὠνομάζετο εὐεργέτημα (Beneficium, μεταγενεστέρως fevdum, Γερμανιστὶ Lehen) ἢ κληρουχία· οἱ δεχόμενοι τὸ εὐεργέτημα, πιστοὶ, πελάται (Vasali, Βάσαλοι· ὑπὸ τῶν Φράγκων Levdes ἢ Antrustiones). Ὅτι ὅμως οἱ βασιλεῖς (οἵτινες ἐπὶ τῆς σχέσεως ταύτης ὀνομάζονται Γερμανιστὶ Lohenherren, Γαλλιστὶ δὲ Suzerains, ἤγουν κυριάρχαι) ἐνόμιζαν κατ' ἀρχὰς ὅτι ἠδύναντο νὰ λάβουν ὀπίσω τὰ κληροδοτήματα, φαίνεται ἐκ πολλῶν παραδειγμάτων. Ἀλλ' ὅσον περισσότερον ἐθεωρεῖτο τὸ κληροδότημα πληρωμὴ τῆς πολεμικῆς ὑπουργίας, τόσον ἐγίνετο στερεώτερον κτῆμα, καὶ τελευταῖον ἀποκατεστάθη κληρονομικόν. Καὶ τοιουτοτρόπως ἐσχηματίσθη νέον κατάστημα εἰς τὴν πολιτείαν, τὸ ὁποῖον ἔγεινε παρευθὺς ἰσχυρότατον καὶ ἀξι-

ώτατον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εἰς τὸ ὁποῖον καὶ εἰς τὸ ἱερατεῖον ἐσυνάχθη ὅλη ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ ἀξία· κατάστημα, τὸ ὁποῖον ἔδωκε τὴν ἀρχὴν εἰς τὴν εὐγένειαν τῶν σημερινῶν τῆς Εὐρώπης πολιτειῶν. Ἀντιστρόφως μὲ τὴν ἀρχαίαν τῶν Γερμανῶν πολιτικὴν σύνταξιν ἐταπεινώθησαν παντάπασιν οἱ κυρίως ἐλεύθεροι ἄνδρες, ἐπειδὴ οἱ βασιλεῖς, ὅταν ἦτο ἀνάγκη, ἔκαμναν τοὺς πολέμους διὰ τῶν ὅπλων τῶν κληρούχων των χωρὶς νὰ τὸν προβάλωσιν εἰς κοινὴν ὁμήγυριν τοῦ λαοῦ. Ἡ πατριωτικὴ διαταγὴ τῆς πολιτείας, ἥτις ἦτο σύμφωνος μὲ τὴν φύσιν καὶ τὴν δίαιταν τῆς παλαιᾶς Γερμανίας, ἀλλ' ἐσυμφώνει μὲ μόνον τὰς ἁπλᾶς σχέσεις, ἐκρίθη τώρα ἀνίκανος, ὁπόταν ἀνεπτύχθη πλουσία καὶ παντοδαπὴ ζωὴ ἐκ τῆς κτήσεως τῶν πρώην Ῥωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν, καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐφάνη τώρα, ὁπότε ἡ ἀμοιβαία σχέσις τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς κληρούχους ἦτο ἄξων, περὶ τὸν ὁποῖον ἐστρέφοντο τὰ πάντα, ἡ κληρουχικὴ ἢ φευδαλικὴ σύνταξις. Οἱ βασιλεῖς διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης δὲν ἔγειναν ἀπεριοριστότεροι παρὰ πρότερον, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ κληροῦχοι ἐφάνησαν εἰς αὐτοὺς ἰσχυρογνωμονέστεροι πολλάκις παρὰ οἱ ἀρχήτεροι ἐλεύθεροι εὐγενεῖς. Οἱ Μεροβαιΐδαι τοὺς ἐχρειάζοντο ἰδιαιτέρως διὰ τὰς ἀπαύστους ἀδελφομαχίας των· ὅσον ὅμως ἐπροσπάθουν οἱ βασιλεῖς νὰ οἰκειωθῶσι τοὺς κληρούχους μὲ ἀσώτους εὐεργεσίας, καὶ ὅσον πλέον συνηύξανεν ἡ ἀδυναμία μὲ τὴν πτωχείαν των, τόσον περισσότερον ἐγίνοντο ἐκκρεμεῖς ἀπὸ τούτους. Καὶ οἱ ἄρχοντες δὲ τῆς αὐλῆς καὶ τῆς πολιτείας ἐφαίνοντο μέρος τῶν πολεμικῶν τούτων εὐγενῶν, καὶ τόσον ἐνδοξότεροι, ὅσον εὐκολώτερον ἤθελαν δυνηθῆν ν' ἁρπάσωσιν κληροδοτήματα. Ὑποχρεονόμενοι οὗτοι εἰς ὑπουργίαν τοῦ βασιλέως ὠνομάζοντο λειτουργοὶ, (Ministri), ὄνομα πολυσήμαντον, τὸ ὁποῖον ἔφεραν καὶ οἱ εὐτελέστατοι ὑπηρέ-

ται τοῦ βασιλέως καὶ οἱ μεγιστᾶνες του. Πρῶτος τῶν αὐλικῶν ἀρχόντων ἦτο ὁ Μάγιστρος τοῦ Παλατίου, προεστὼς τῶν στρατιωτικῶν τοῦ βασιλέως ταγμάτων (Major domus), ὅς τις, αὐξανομένης τῆς δυνάμεως τῶν κληρούχων, ὑψόνετο πάντοτε κατ' ὀλίγον. Θέλομεν ἰδεῖν ἀλλαχοῦ ποῖον πρόσωπον ἔπαιζαν οἱ μεγάλοι οὗτοι μάγιστροι εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς τῶν Φράγκων ἱστορίας.

---

6. Νόμοι καὶ γλῶσσαι τῶν Γερμανικῶν λαῶν.

Εἴπαμεν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ μεγάλου Θευδερίχου, ὅτι ἡ διαταγή του, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ αὐτὸς νόμος ἴσχυε καὶ διὰ τοὺς Ῥωμαίους καὶ διὰ τοὺς Γότθους, ἦτο ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος τῶν ἐπιλοίπων λαῶν τῆς Γερμανίας. Διότι οὗτοι, μ' ὅλον ὅτι ἔζων μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἀνεμίχθησαν μ' αὐτούς, ἀφῆκαν μὲν εἰς τοὺς Ῥωμαίους τοὺς νόμους τοὺς Ῥωμαϊκούς, ἔζων δὲ αὐτοὶ κατὰ τὰ πάτριά των ἔθιμα *). Τὰ ἔθιμα ταῦτα, ἐκ παραδόσεως φυλαττόμενα, τὰ ἔγραψαν εἰς βίβλον ὅταν ἐθεμελιώθησαν αἱ νέαι των πολιτεῖαι. Ἡ ἀρχαιοτάτη συναγωγὴ τούτων φαίνεται ἡ Βισιγοτθικὴ γραφεῖσα κατὰ

*) „Ἐντεῦθεν προῆλθεν ἡ κατάστασις τοῦ πολιτικοῦ δικαίου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν προσωπικὸν δίκαιον ἢ προσωπικοὺς νόμους. Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι δηλονότι στηριζόμεθα εἰς τὴν ἀρχήν, ὅτι ὁ τρόπος τοῦ δικαίου προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν χώραν. Ὅς τις ζῇ εἰς τὴν αὐτὴν χώραν, χρεωστεῖ κατὰ τοὺς νόμους της νὰ κρίνεται περὶ τῶν κτημάτων καὶ τῶν συνθηκῶν του· ἡ δὲ ἐθνικὴ καταγωγὴ μένει ἀνίσχυρος. Δὲν εἶχεν οὕτως εἰς τὸν μεσαιῶνα, ὁπότε εἰς τὴν αὐτὴν χώραν, καὶ ἐπ' ἀληθείας εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν ὁ μὲν Λομβαρδὸς ἔζη κατὰ τοὺς Λομβαρδικούς, ὁ δὲ Ῥωμαῖος κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς νόμους. Βέβαια ἡ αὐτὴ παραλλαγὴ τῶν νόμων ἐπεκράτει καὶ εἰς τοὺς ἐκ διαφόρων φυλῶν Γερμανούς. Ὁ Φράγκος, Βουργοῦνδος, Γότθος ἔζων εἰς τὸν αὐτὸν τόπον καθεὶς μὲ ἄλλους νόμους.“ Σαβίγνιος ἔνθα ἀνωτ. Μέρ. I, σελ. 91.

τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος· σώζονται δὲ καὶ οἱ τῶν Βουργούνδων, Ἀλαμαννῶν, Βαναρῶν, Σαξόνων, Θυρίγγων καὶ ἄλλων τινῶν νόμοι, γραμμένοι ὅλοι εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν τὴν τότε μόνην συνήθη εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα. Ὁ κυριώτερος σκοπὸς τῶν συλλογῶν τούτων εἶναι αἱ ἀργυρικαὶ ποιναί, διὰ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ τιμωροῦνται ἀδικήματα γενόμενα εἰς τὸ σῶμα, εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν περιουσίαν ἑνὸς ἄλλου. Ὅτι ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἠδύνατο νὰ τιμωρῇ σωματικῶς ἢ καὶ θανατικῶς κακούργους ἢ καὶ φονεῖς ἰδιωτῶν, ἦτο ἔννοια ξένη ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Γερμανούς. Θάνατος ἀπεφατίζετο μόνον κατὰ τῶν προδιδόντων τὰ κοινά, ἢ δειλανδρούντων εἰς τὸν πόλεμον, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν κοινότητα τοῦ λαοῦ. Οἱ συγγενεῖς τοῦ φονευμένου ἐφρόντιζαν νὰ ἐκδικοῦν τὸν φονέα. Ὁ Σαξονικὸς νόμος ἐγνώριζε τοιαύτην ἐκδίκησιν μὲ τὸ ὄνομα fehde (πόλεμος). Ἀλλ' ὁ Τάκιτος ὁμιλεῖ περὶ ἱκανοποιήσεως τινός, τὴν ὁποίαν ἐσυνείθιζαν νὰ πληρόνωνται οἱ συγγενεῖς τοῦ φονευμένου εἰς κτῆνη. Ἡ ἱκανοποίησις αὕτη μετεβλήθη ἔπειτα εἰς ἀργυρικὴν πληρωμήν, καὶ ἐπαρατηρεῖτο εἰς τοῦτο ἰδιαιτέρως ἡ διαφορὰ τῆς καταστάσεως τοῦ φονευθέντος καὶ τοῦ φονέως. Ὁ τῶν Σαλίων νόμος ποινὴν περὶ θανάτου διορίζει διὰ τὸν ἄρχοντα ἑξακόσια, διὰ τὸν εὐγενῆ Φράγκον διακόσια, διὰ τὸν ἀγενῆ ἑκατόν, καὶ διὰ τὸν δοῦλον τριάκοντα πέντε χρυσᾶ νομίσματα (solidi). Διὰ ἕνα κλεμμένον ἵππον ἔπρεπε νὰ πληρωθοῦν τεσσαράκοντα πέντε χρυσᾶ, καί, καθὼς καὶ διὰ πᾶσαν κλοπήν, νὰ δοθῇ καὶ ἡ τῆς ζημίας ἀποπλήρωσις. Ἐν γένει δὲ ὀλίγη ἐξουσία ἀφίνετο εἰς τὸν κριτήν· διὰ τοῦτο διὰ πᾶν σωματικὸν ἀδίκημα ἦτο καὶ διωρισμένη ἡ ποινή. Ἦτο ἀποφασισμένον πόσον ἀργύριον ἐχρεώστει νὰ πληρώσῃ ὁ ἀδικητὴς δι' ἕνα

ὀφθαλμὸν, αὐτίον, ὀδόντιον, διὰ τὸν δεύτερον, τρίτον, τέταρτον δάκτυλον, διὰ πληγὴν ἐκχύνουσαν αἷμα, δι' ἄλλην θραύουσαν προφανῶς κόκκαλον. Ὁ μὴ δυνάμενος νὰ πληρώσῃ τὴν ποινὴν, περιέπιπτεν εἰς διωρισμένου χρόνου δουλείαν. Ὅτι ὅμως μ' ὅλον τὸν προσδιορισμὸν τοῦ νόμου τοῦτον οἱ ἔνοπλοι Γερμανοὶ δὲν ἐζήτουν συχνάκις ἀπὸ τοὺς κριτὰς τὴν κρίσιν τῶν διαφορῶν των, συμπεραίνεται ἀπὸ τὰ φρονήματά των, καὶ ἡ ἱστορία εἶναι πλήρης παραδειγμάτων τῶν αὐτοβουλιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπιφέρουσι δυσλύτους περιπλοκάς.

Ἡ δι' ὅρκου ἀπόδειξις ἐπεβεβαιόνετο κατ' ἰδίαν τινὰ τῶν Γερμανῶν συνήθειαν διὰ συνορκιστῶν, οἵτινες ἔκαμναν καὶ αὐτοὶ ὅρκον, ὅτι ὁ ὀμνύων λέγει τὴν ἀλήθειαν. Ὅπου εὑρίσκετο δυσκόλως ἡ ἀλήθεια μὲ φυσικὰ σημεῖα, ἐπρόστρεχαν εἰς τὴν θείαν κρίσιν (Ordale). Τῆς θείας κρίσεως ἀπαντῶνται τρία εἴδη εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους, ἡ μονομαχία, ἡ τοῦ λέβητος, καὶ ἡ τοῦ πυρός. Ὅς τις μονομαχῶν ἐνίκα, εἰ μὲν ἐκατηγόρει ἀπέδειχνε τὴν κατηγορίαν του, κατηγορούμενος δὲ ἀπελύετο τῆς αἰτίας. Ἡ δευτέρα ἐπρόσταζε τὸν κατηγορούμενον νὰ λάβῃ μὲ τὴν χεῖρά του νερὸν τὸ ὁποῖον ἔβραζεν εἰς λέβητα· ἡ τρίτη, νὰ πιάσῃ μὲ τὴν χεῖρα πυρακτωμένον σίδηρον, ἢ νὰ πατήσῃ ἐπάνω του μὲ γυμνοὺς πόδας. Ὅς τις ἔμενεν ἀβλαβὴς, ἐκηρύττετο ἀθῶος. Αἱ ἀποδείξεις αὗται ἐθεμελιόνοντο εἰς τὴν ἀπάτην τῶν χρόνων ἐκείνων, ὅτι ὁ Θεὸς ἀποδείχνει ἀμέσως καὶ βεβαίως τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ἀθωότητα.

Τὸ ἀρχαιότατον γλωσσικὸν σημεῖον τῶν Γερμανῶν, τὸ ὁποῖον ἔφθασεν εἰς τὰς ἡμέρας μας, εἶναι μέρος τῆς μεταφράσεως τῆς νέας διαθήκης [αὐξηθὲν νεωστὶ μὲ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου εὑρεθείσας εἰς τὴν Ἀμβροσιανὴν βιβλιοθήκην ὑπὸ τοῦ φιλολόγου Μαΐου] γενομένης ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον Οὐλφίλαν (Μέρ. Γ΄. σελ. 473) διὰ χρῆσιν τῶν Γότθων εἰς τὴν διάλεκτόν των. Σώζεται δὲ καὶ ἡ κυριακὴ προσευχὴ εἰς τὰς διαλέκτους τῶν Ἀλαμαννῶν, καὶ τῶν Ἀγγλοσαξόνων, καὶ ὕμνοι τινὲς γραμμένοι εἰς διαφόρους Γερμανικὰς διαλέκτους.

Πάραυτα ὅμως ὅλαι αἱ Γερμανικαὶ φυλαὶ, παρεκτὸς τῶν μεινάντων εἰς τὴν κυρίως Γερμανίαν καὶ τῶν εἰς τὴν Βρετανίαν μεταβάντων, ἔχασαν τὴν γλῶσσαν των, καὶ ἔλαβαν τὴν τῶν κατοικούντων τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἐπόρθησαν, ὡς καλλιεργημένην. Τοῦτο δὲν ἦτο πρὸς ὄφελός των, ἐπειδὴ τὸ φρόνημα τοῦ ἀνθρώπου στέκει πάντοτε εἰς ἐσωτερικωτάτην σχέσιν καὶ συνάρτησιν μὲ τὴν γλῶσσαν· ὅσον εἶναι ἀρχικωτέρα ἡ γλῶσσα, ὅσον εἶναι καθαρωτέρα ἡ πηγὴ ὅθεν ῥέει, τόσον φυσικώτεροι καὶ γνησιώτεροι εἶναι οἱ συλλογισμοί· ὅσον δὲ ἀπομακρύνεται ἡ γλῶσσα ἀπὸ τὴν πηγήν της, ἢ συμμιγνύεται μὲ ἑτεροειδῆ νάματα, τόσον χάνεται περισσότερον ἡ καθαρότης τῶν ἰδεῶν, ἐπειδὴ ἐλλείπει ἀπ' αὐτὰς ἡ ἄμεσος ἐποπτεία. Διὰ τοῦτο ἐγεννήθη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Εὐρώπης ἡ μεγάλη ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν καθαρῶς Γερμανικῶν λαῶν καὶ τῶν νεολατινιστῶν ἢ Ῥωμαϊστῶν, ἥτις ἤρχισεν ἤδη νὰ φαίνεται εἰς τὴν σχέσιν τῶν Αὐστρασίων Γερμανῶν καὶ τῶν κατ' ὀλίγον εἰς Φρανσέζους μεταβαλλομένων Νευστρίων. Αἱ κυριώτεραι τῶν νεολατινικῶν τούτων γλωσσῶν εἶναι ἡ Ἰταλικὴ, Ἰσπανικὴ, Πορτογαλλικὴ καὶ ἡ Γαλλικὴ, αἱ ὁποῖαι ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῆς γλώσσης τῶν λαῶν, οἵτινες ἐκατοίκουν τὰς χώρας πρὶν κυριευθῶσιν ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, καὶ Λατινικῆς τινὸς διεφθαρμένης καὶ πάντοτε πλέον ἀπονοθευομένης, καὶ θεματικῶν λέξεων τῆς Γερμανικῆς γλώσσης, μετὰ τοῦ ὁποίου ἀναμίγματος συνεκολλήθησαν καὶ ἄλλα ἑτεροφυῆ συστατικὰ μέρη.

6. Ἡ χριστιανωσύνη εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην.

Ἐὰν οἱ Γερμανοὶ εἶχαν πολλὰ ἐκ φύσεως προτερήματα νὰ λάβουν μέγαν τόπον εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ χριστιανωσύνη τοὺς ἔδωκε τὸ μέγιστον πάντων προτέρημα. Χωρὶς νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς ἑκάστου μακαριότητος, τὴν ὁποίαν ἐνεργεῖ ἡ θεοσέβεια, ἔγεινε μεγάλη εὐτυχία δι' αὐτοὺς, ὅτι ἀπὸ τὴν χεῖρα αὐτῆς ὡδηγήθησαν ἐκ τῆς ὠμότητος εἰς τὴν παιδείαν, ἐπειδὴ ἡ θρησκεία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀληθείας σφραγίζει ὑψηλότερα τὴν ἀνθρωπότητα παρὰ πᾶσα ἄλλη ψυχικὴ ἐνέργεια, καὶ δείχνει καθαρώτερα εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν σκοπόν του. Δὲν ἀρνούμεθα, ὅτι εἰς τοὺς Γερμανοὺς ἡ πρώτη ἐπιστροφὴ ἦτο πλέον ὡς σπέρμα μελλόντων καρπῶν, παρὰ καρποὶ φανεροὶ ἤδη καὶ πραγματικοί. Οἱ πλεῖστοι δὲν εἰσεχώρησαν εἰς τὴν καρδίαν τῆς χριστιανωσύνης· πολλοὶ τῶν ὠμῶν τούτων ᾐσθάνθησαν πλέον φόβον ἀπὸ τὸ μυστηριωδέστατον τῆς νέας θρησκείας, ἥτις ὡς ἄγνωστός τις δύναμις τοὺς ἠνάγκαζεν εἰς σέβας, χωρὶς νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἠθικὴν αὐτῆς δύναμιν· ἄφιναν τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν φαντασίαν των νὰ συναρπάζεται ἀπὸ τὴν πομπὴν τῆς λαμπρᾶς τοῦ θεοῦ λειτουργίας, καὶ δὲν ἐξέταζαν τὴν σημασίαν της. Ἡ ἱστορία τῶν Μεροβαιϊδῶν βασιλέων μᾶς διδάσκει κατὰ δυστυχίαν, ὅτι δὲν ἠδυνήθη ἡ χριστιανωσύνη νὰ ἡμερώσῃ ἢ νὰ χαλινώσῃ τὰ ἄγρια πάθη των. Ἀλλ' ὅμως ὄχι ὀλιγώτερον εἶναι καὶ οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι γεματοι ἀπὸ τὴν σωτηριωδεστάτην ἐνέργειαν τῆς νέας θρησκείας. Ἡ ἐκκλησία ἔφερνε κατ' ὀλίγον στερεότητα περισσοτέραν εἰς τὴν ἕνωσιν τῶν νέων πολιτειῶν, καὶ περισσότερον ἀνθρωπισμὸν εἰς τοὺς

νόμους των. Συχνάκις ἀνέλαβεν εἰς τὴν προστασίαν της τὴν εὐτελεστάτην τοῦ λαοῦ μερίδα ἐναντίον ἰσχυρῶν διωκτῶν της *).

Ὁ ἀνεμοστρόβιλος τῆς τῶν λαῶν μεταναστάσεως εἶχε κατεδαφίσειν τὴν ἰσχυρὰν αὐτοκρατορίαν τῆς Δύσεως, ἀλλ' ἡ εἰς τὴν ἀόρατον καὶ θείαν πέτραν οἰκοδομηθεῖσα κυβέρνησις τῆς ἐκκλησίας, ἡ ἱεραρχία, ἔμεινεν ἀπαθὴς μεταξὺ τῶν ἐρειπίων. Τὰ τῆς ἐκκλησίας πρόσωπα ἐσχημάτισαν κατὰ τοὺς διαφόρους βαθμοὺς ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων κτλ. (Τόμ.Γ'. σ. 352 κ. 499) στερεόν τι τάγμα ἱερατείου, τὸν ὀνομαζόμενον κλῆρον, χωρισμένον ἀκριβῶς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνιέρους, οἵτινες ὠνομάσθησαν λαϊκοί. Ἐκ τοῦ εὐαρμόστου τούτου οἰκοδομήματος μεταβᾶσα ἡ χριστιανωσύνη εἰς τὴν Γερμανίαν μετεφυτεύθη ἐκ τῆς παλαιᾶς εἰς τὴν νέαν πολιτείαν μὲ τὸ αὐτὸ σχῆμα της χωρὶς κάμμίαν δυσκολίαν. Ὅτι ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας ἐχρεώστουν οἱ λαϊκοὶ νὰ κυβερνῶνται ἀπὸ τὸν κλῆρον, ἔμεινεν ἀξίωμα ἀναντίῤῥητον. Ἀλλ' ἡ ἐνέργεια τῶν κληρικῶν ἐξηπλώθη καὶ ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας, καὶ πάραυτα ἔγεινεν ἰσχυρὰ εἰς τὴν πολιτείαν. Σιμὰ εἰς τὸ σέβας, τὸ ὁποῖον συνέλαβαν οἱ νέοι χριστιανοὶ εἰς τοὺς ἱερεῖς τῆς θρησκείας των, προσετέθη καὶ τὸ εἰς τὰς μαθήσεις, τῶν ὁποίων ἡ κτῆσις ἤρχιζε τότε νὰ περιορίζεται σχεδὸν εἰς μόνον τὸ ἱερατεῖον, καὶ ὁ αὐξανόμενος πλοῦτος τῆς ἐκκλησίας, ἐπειδὴ ψυχαὶ εὐλαβεῖς ἔκτιζαν καὶ ἐπροίκιζαν πλουσίως ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια, καὶ ἐπερίσσευαν ὑπερβολικῶς τὰ προϋπάρχοντα ἀγαθὰ διὰ πλουσίων χαρισμάτων καὶ κληρονομημάτων, μάλιστα ὑποστατικῶν ἀφινομένων διὰ διαθήκης τῶν ἀποθνησκόντων πλουσίων

*) Πλάγκιος Ἱστορ. τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνικῆς συντάξεως, Τόμ. II, Μέρ. 2, Τμ. 2, κεφ. 14.

χριστιανῶν. Ἐλάμβαναν δὲ καὶ κληροδοτήματα (feuda) οἱ ἐπίσκοποι, καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἔφθασαν εὐθὺς εἰς τὴν σχέσιν τῶν τοῦ βασιλείου ἀρχόντων. Διὰ τοῦτο, ἐὰν καὶ ἡ πνευματικὴ ἀξία των δὲν τοὺς ἔδιδε τόπον εἰς τὰς πολιτικὰς συνελεύσεις τῶν ἀρχόντων, ἠδύνατο νὰ τοὺς δοθῇ ὁ τόπος οὗτος ἀπὸ τὴν μεγάλην τῶν ὑποστατικῶν κτῆσιν. Ἀπ' ἄλλου δὲ μέρους ἡ ἐκκλησία τῶν νέων πολιτειῶν ἔγεινε κατά τινα ὑποκλινεστέρα εἰς τοὺς ἡγεμόνας παρ' ὅσον ἦτο εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν *). Ἄξιον λόγου μάλιστα εἶναι, ὅτι ἡ πολιτεία ἔλαβε μεγάλην δύναμιν εἰς τὰς ἐκλογὰς τῶν ἀρχιερέων, καὶ ὅτι εἰς τὸ Φραγκικὸν καὶ Βισιγοτθικὸν βασίλειον ἐγνωρίσθη καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἐπισκόπους ἡ δύναμις αὕτη τακτικὴ καὶ κανονική. Αἱ ἀποφάσεις καὶ τὰ ψηφίσματα τῶν συνόδων ἐχρεώστουν νὰ ἐπιβεβαιόνωνται ἀπὸ τὸν βασιλέα, καὶ δὲν εἶχαν τὸ κῦρος χωρὶς ταύτην τὴν ἐπιβεβαίωσιν. Ἄνθρωποι τῆς ἐκκλησίας ἐπροστάζοντο ν' ἀκολουθοῦν εἰς τὸ στράτευμα· καὶ προσέτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπίσκοποι ὡς ὑποτελεῖς καὶ κληροῦχοι τοῦ στέμματος συνεξεστράτευαν προσωπικῶς. Αὕτη ἡ ἀμοιβαία κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο ὑπεροχὴ τῆς κοσμικῆς καὶ πνευματικῆς ἐξουσίας καθυπέβαλε τὸ θεμέλιον τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐμβῆκαν πρὸς ἀλλήλας καὶ αἱ δύω κατὰ τοὺς ἐφεξῆς χρόνους, ὅςτις ἐναγκαλίζεται ὅλας τὰς σχέσεις τοῦ μεσαιῶνος καὶ ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον μέρος τῆς ἱστορίας του.

Ὁμοῦ μὲ τὴν χριστιανωσύνην ἦλθεν ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Δύσιν καὶ τὸ μοναχικὸν τάγμα· καὶ δὲν ἤθελε κάμειν βέβαια τὰς προόδους καὶ τὰς ἐνεργείας, αἱ ὁποῖαι φαίνονται εἰς τὴν σειρὰν τῶν

*) Πλάγκ. ἐνθ. ἀνωτ. Τόμ. II, Μέρ. 2, Τμ. 1, κεφ. 1, κ. ἐφ.

συμβαμάτων, ἐὰν δὲν ἐγίνετο μεταβολή τις εἰς τὸ τάγμα. Ὅς τις ἔκαμε τὴν μεταβολὴν, ἦτο ὁ ἅγιος Βενέδικτος ἐκ Νουρσίας (γενν. 480, ἀποθ. 543.), ὅς τις ἡγούμενος ὢν τοῦ Μόντε Κασσίνου καὶ δώδεκα ἄλλων μοναστηρίων εἰς τὴν Νεαπολιτανικὴν ἐπικράτειων, συνέγραψε πρῶτος διὰ τοὺς Μοναχούς του τὰς διαταγὰς, τὰς ὁποίας ὑπεδέχθησαν πάραυτα ὅλα τὰ ἄλλα μοναστήρια τῆς Δύσεως. Ὠνομάσθησαν δὲ κανὼν τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπεχρεόνετο ἀπαραβάτως καθεὶς ἀπὸ τοὺς ἀναλαμβάνοντας τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ὁ κανὼν οὗτος ἔδενε πάντα μοναχὸν διὰ βίου, ὅςτις ἐγίνετο „Θεῷ ἱερός,“ καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τὸν κόσμον. Ἐχρεώστει ν' ἀπαρνηθῇ πᾶσαν χαρὰν τοῦ προσκαίρου βίου, καὶ νὰ ζῇ ὅλος διὰ τὴν αἰωνιότητα τοῦ οὐρανοῦ. Οἱ Βενεδίκτειοι — οὕτως ὠνομάζοντο οἱ κατὰ τὸν κανόνα τοῦ Βενεδίκτου ζῶντες Μοναχοὶ — ἠγωνίζοντο μὲ ἐπιμέλειαν νὰ ἐξαπλάσωσιν ὅσον ἦτο δυνατὸν τὸ πνεῦμα τοῦ διδασκάλου των, καὶ ἐπέτυχαν τόσον ἀσφαλῶς, ὥστε μετά τινας ἑκατονταετηρίδας ὅλοι σχεδὸν οἱ Μοναχοὶ τῆς δύσεως ἦσαν τοῦ τῶν Βενεδικτείων τάγματος.

Ὁ Βενέδικτος ἔδωκε καθῆκον εἰς τοὺς Μοναχούς του παρεκτὸς τῆς προσευχῆς, τὰ ἐργόχειρα, τὴν μάθησιν καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδίων. Μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἔλαβε πνεῦμα πάντη διαφορετικὸν τοὺς τῆς Δύσεως Μοναχοὺς παρὰ τὸ ἐπικρατῆσαν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἀντὶ τῆς θεωρίας ἐνηγκαλίσθησαν οὗτοι τὴν πρᾶξιν, διὰ τῆς ὁποίας εὐηργέτησαν μεγάλως οἱ Μοναχοὶ τὰς χώρας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Ἐκ τούτων ἐκβῆκαν οἱ ἡρωϊκώτατοι κήρυκες τῆς πίστεως οἵτινες ἐνθουσιαζόμενοι ἀπὸ τὴν ἀγάπην καὶ τὸν ζῆλον, ἐτόλμων νὰ διδάσκωσι τὸ εὐαγγέλιον μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν· οἵτινες μὲ καταφρόνησιν ὅλων τῶν τερπνῶν τοῦ βίου, μὲ καρτε-

ρίαν εἰς τὸ ψῦχος καὶ εἰς τὴν πεῖναν, ἐπεριπάτουν ἑκατοντάδας μιλίων εἰς ἀβάτους ἐρημίας, καὶ ἐμάνθαναν βαρβαρικὰς γλώσσας· οἵτινες δὲν ἐπαρατήρουν οὔτε κόπους οὔτε κινδύνους, καὶ ἔθυαν μετὰ χαρᾶς τὴν ζωήν των εἰς τὸν μέγιστον σκοπόν των. Πολλάκις ἔκτιζαν μοναστήρια εἰς ἔτι ἀκατοικήτους τόπους, καὶ ἀνεπτύσσετο ἐκεῖ μετὰ τοῦ πνευματικοῦ καὶ ὁ κοσμικὸς βίος. Χέρσοι ἐγεωργοῦντο, ἕλη ἐξηραίνοντο, δάση ἐκαθαρίζοντο, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἤκμαζαν αἱ πρῴην ἔρημοι χῶραι. Ἡ μεγάλη αὐταρνησία, μὲ τὴν ὁποίαν ὑπετάσσοντο οἱ Μοναχοὶ εἰς τὸν βαρὺν ζυγὸν τοῦ τάγματός των, ἕως οὗ ἔπνεεν εἰς αὐτοὺς τὸ ἀγαθὸν πνεῦμα, ἡ φιλοπονία καὶ ἡ φιλανθρωπία των ἐγίνετο ὠφέλιμον παράδειγμα εἰς τοὺς τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν πόλεων κατοίκους. Εἰς τοὺς χαλεποὺς ἐκείνους καιροὺς τῶν ἀγρίων πολέμων ἐγίνοντο τὰ μοναστήρια ἀσφαλὲς καταφύγιον τῶν διωκομένων. Φιλήσυχοι ψυχαί, αἱ ὁποῖαι ἤθελαν νὰ φύγουν τὸν θόρυβον καὶ τὰ πάθη τοῦ κόσμου, ἐπρόστρεχαν εἰς τοὺς κόλπους των. Εἰς καιρόν, ὁπότε αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ τέχναι ἦσαν παντελῶς νεκρωμέναι εἰς τοὺς ἀπονοθευθέντας ἀπογόνους τοῦ παλαιοῦ κόσμου, εἰς δὲ τὰ νεοβλάστητα γένη δὲν εἶχαν πιάσειν ἀκόμη ῥίζας, τὰ δυτικὰ μοναστήρια ἦσαν οἱ μόνοι τόποι, οἵτινες ἐμπόδιζαν τὴν ἐντελῆ ῥῆξιν τῆς κλωστῆς, διὰ τῆς ὁποίας ὡδηγοῦντο αἱ μαθήσεις ἀπὸ τὸν παλαιὸν εἰς τὸν νεώτερον κόσμον.

7. Τὸ ἐν Ἱσπανίᾳ βασίλειον τῶν Βισιγότθων.

Μετὰ τὰς δορικτησίας τοῦ Χλοδοβίκου ἡ τῶν Βισιγότθων ἐξουσία περιωρίσθη, ὡς εἴπαμεν, εἰς

τὴν τῶν Πυρηναίων χερσόνησον, ἔχουσα πλησίον της καὶ ἓν βασίλειον Σοήβων, καὶ ἐπικρατοῦσα καὶ χώραν τινὰ εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἀπὸ Θεύδιος τοῦ διαδεξαμένου τὸν Ἀμαλάριχον (ἀνωτ. σελ. 23) ἡ Βισιγοτθικὴ βασιλεία ἐγίνετο κατ' ἐκλογήν, καὶ οἱ μεγιστᾶνες τὴν ἐτάραττον, καὶ ἐπροξένουν πάντοτε τὰς διχονοίας καὶ ἐπαναστάσεις, τὰς ὁποίας φέρει ἡ τοιαύτη πολιτεία. Εἷς τῶν ἰσχυρῶν βασιλέων της ὑπῆρξεν ὁ Λεοβίγιλδος (569 — 586). Παραλαβὼν τὸ σκῆπτρον εὕρηκε τὴν χώραν στασιάζουσαν. Οἱ Ἕλληνες, ὑποτάξαντες τότε τὴν Ἀφρικὴν (κατωτ. τμ. 12.), ἐξουσίασαν ἐκεῖθεν πολλὰς παραθαλασσίους πόλεις τῆς Ἱσπανίας καὶ ἐπροχώρουν εἰς τὰ ἐνδότερα μέρη· οἱ ὀρεινοὶ κάτοικοι τῆς σημερινῆς Ναυάῤῥας καὶ Βισκαΐας ἤθελαν νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τὴν δυναστείαν τῶν Ἀρειανῶν βασιλέων. Ὅλους τούτους τοὺς ἐχθροὺς ὑπερενίκησεν ὁ Λεοβίγιλδος. Ὅπου δὲν ἦσαν ἱκανὰ τὰ ὅπλα, κατέφευγεν εἰς δόλους καὶ ἐπιορκίας. Ἐνίκησε τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς ἐπαναστάτας του. Μὲ ἐπιχαιρεκακίαν ἴδεν Εὐρίχιον τὸν βασιλέα τῶν Σοήβων ἐκθρονισθέντα ὑπὸ συγγάβρου του τινὸς Ἀνδέκα, καὶ σταλθέντα εἰς μοναστήριον· ὥρμησεν ἔπειτα ὡς τιμωρὸς τοῦ κακούργου, ἀντεπέδωκεν εἰς αὐτὸν τὰ ἴσα, καὶ ἥνωσε τὴν ἐπικράτειαν τῶν Σοήβων μὲ τὸ βασίλειόν του (585). Θερμότατος ζηλωτὴς ὢν τῆς Ἀρειανῆς αἱρέσεως, ἐθυσίασεν εἰς αὐτὴν τὸν ἴδιόν του μονογενῆ υἱὸν Ἑρμηνέγιλδον. Ἐπιστρέψας οὗτος εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐπανέστη κατὰ τοῦ πατρός του, ὅστις τὸν εἶχεν ἀναδείξειν κοινωνὸν τῆς βασιλείας. Ὁ Λεοβίγιλδος τὸν ἐφυλάκωσε, καὶ μὴ θέλοντα νὰ μεταλάβῃ τῶν μυστηρίων ἀπὸ χεῖρας Ἀρειανῶν ἱερέων, τὸν ἐθανάτωσεν. Ὁ υἱὸς τούτου Ῥεκκάρηδος διεδέχθη τὸν κάπνον του (586 — 601) εἰς τὸν θρόνον, καὶ τὸν

πατέρα του εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν μὲ ἀνεξιθρησκείαν πρὸς τοὺς ἑτερόφρονας. Ἐπ' αὐτοῦ ἀναμιχθέντες οἱ Γότθοι μὲ τοὺς ἐγχωρίους ἔχασαν σχεδὸν τὴν γλῶσσαν των καὶ ἀνέλαβαν κατ' ὀλίγον τὴν Λατινικήν.

Ἄλλα ἀκτινοβόλα σημεῖα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Βισιγοτθικοῦ βασιλείου εἶναι αἱ πράξεις τοῦ βασιλέως Σισεβούτου (612 — 620), ὅς τις εἰς μὲν τὸν πόλεμον ἐφρόντισε μὲ ἀνδρίαν, εἰς δὲ τὴν εἰρήνην μὲ σύνεσιν διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ὑπηκόων του. Ἠγάπα τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας· ἐφιλανθρωπεύετο καὶ πρὸς τοὺς μεγίστους ἐχθρούς του· μόνον πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἐσκορπίσθησαν πολλοὶ εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἐφάνη σκληρὸς ἀπὸ θρησκευτικὸν ζῆλον. — καὶ αἱ πράξεις τοῦ βασιλέως Ῥεκκεσουΐνθου (649 — 672), τοῦ ἐρασμιωτάτου καὶ δικαιοτάτου πάντων τῶν βασιλέων, ὅσοι ποτὲ ἐκάθησαν εἰς τὸν Βισιγοτθικὸν θρόνον· ὅς τις, ὡς ἄλλος Ἀντωνῖνος Πῖος, ἐθεμελίωσε τὴν εὐτυχίαν τῶν ὑπηκόων του. Οὐδὲ ἡ παιδεία τῶν Βισιγότθων ἦτο ἀμελημένη· οἱ νόμοι των ὑπερβαίνουν ὅλους τοὺς ἄλλους Γερμανικοὺς κατὰ τὸ εἶδος καὶ κατὰ τὴν λέξιν.

Ἀλλ' ὅλα ταῦτα τὰ ἀγαθὰ σπέρματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ βλαστήσῃ ὑψηλοτέρα παιδεία καὶ ἡμερότης, κατεπάτησεν ἡ ὑπερηφάνεια τῶν μεγιστάνων, ἥτις μετὰ τὸν Ῥεκκεσουΐνθον ὑψώθη φοβερωτάτη ἀπὸ αἰτίαν τῆς τοῦ βασιλέως ἐκλογῆς. Ἀπ' ἄλλου μέρους ἐπεριωρίσθη κατὰ πολλὰ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους, οἵτινες ἴσχυαν ἐνταῦθα πλέον παρὰ εἰς τὰς ἄλλας Γερμανικὰς πολιτείας. Ὁ Ῥεκκάρηδος ζήλῳ κινούμενος ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας εἶχεν ἤδη ἀνυψώσειν τὴν τιμὴν καὶ δύναμιν τοῦ ἱερατείου. Αἱ ἐν Τολήτῳ σύνοδοι ἐνομοθέτουν περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμά-

των καὶ ὁ βασιλεὺς Σισένανδος (631 — 636), ἐπαρουσιάσθη εἰς μίαν ἐκ τούτων τῶν συνόδων γυνυπετῶν καὶ μετὰ δακρύων ὑποτασσόμενος εἰς τὴν θέλησίν της. Ἔφερε μὲν ὁ Ῥεκκεσουΐνθος μαζή του εἰς τὰς συνόδους ἡγεμόνας καὶ κόμητας, τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἐπισκόπων ὑπερέβαινε πάντοτε τοὺς κοσμικοὺς ἄρχοντας. Καὶ ἐπροσπάθησαν μὲν ἔπειτα οἱ ἐπίσκοποι νὰ ἐνισχύσωσι τοὺς βασιλεῖς κατὰ τῆς ὑπεροψίας τῶν εὐγενῶν καὶ νὰ στερεώσωσι τὴν ἐξουσίαν τῶν νόμων, ἀλλ' αἱ προσπαθήσεις των δὲν εἰσήγαγαν τὴν ἀπαιτουμένην ἑνότητα πρὸς διατήρησιν ἀσφαλείας ἐκ τῶν ἐκτὸς καὶ ἡσυχίας εἰς τὰ ἐντὸς τῆς πολιτείας *).

8. Οἱ Ἀγγλοσάξονες.

Ἀνεφέραμεν ἤδη εἰς τὴν παλαιὰν ἱστορίαν (Τόμ. Γ', σελ. 468), ὅτι Σάξονες μεταβάντες ἐκ τῆς Γερμανίας ἐλεηλάτουν τὰ παράλια τῆς Γαλλίας καὶ Βρετανίας. Οἱ Βρετανοὶ πολεμούμενοι ὑπὸ τῶν Σκώτων ἔκραξαν βοηθόν των τὸν Σάξονα Ἐγγίστιον (449), ὅς τις δὲν ἀνεχώρησε πλέον ἐκεῖθεν. Ὑπῆγαν ἔπειτα καὶ ἄλλοι Σάξονες, καὶ ἐκ τῶν συγγενῶν των Ἰούτων, Ἄγγλων καὶ Φρείσων, οἵτινες ὠνομάσθησαν κοινῶς Ἀγγλοσάξονες, καὶ ἐξ αὐτῶν ὠνομάσθη ἔπειτα καὶ ἡ χώρα Ἀγγλία. Ἐκ τῶν ἐγχωρίων τῆς νήσου οἱ μὲν ὑπετάχθησαν εὐθὺς εἰς τοὺς δορικτήτορας, οἱ δὲ μετὰ πεισματικὰς ἀντιστάσεις· καὶ ἄλλοι καταφυγόντες εἰς τὰ ὄρη τῶν δυτικῶν μερῶν τῆς χώρας ἐπροστάτευαν ἐκεῖ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ ἔθιμά των ἕως τὴν δεκάτην τρίτην ἑκατονταετηρίδα. Πολλοὶ δὲ κατέφυγαν εἰς τὴν ἀντιπέραν ξηρὰν, ὅπου ὠνομάσθη ἐξ αὐτῶν Βρετανία ἡ μὲ τὴν

*) Ἴδε Γιββῶνα, Τόμ. 3'. σελ. 296.

Γαλλίαν ἔπειτα ἑνωθεῖσα χώρα. Τὸ μέγιστον μέρος τῆς σημερινῆς Ἀγγλίας ἐκυριεύθη κατ᾽ ὀλίγον ἀπὸ τοὺς νέους ἐπήλυδας, οἵτινες κατέστησαν ἐκεῖ ἑπτὰ μικρὰς πολιτείας (διὰ τοῦτο καὶ Ἑπταρχία ὀνομασθείσας), Καντίαν, Συσσεξίαν, Ἐσσεξίαν, Ὀσταγγλίαν, Μερκίαν καὶ Νορθυμβρίαν. Συχνάκις εἷς τῶν βασιλέων ἦτο προεστὼς τῶν ἄλλων ἕξ. Οἱ σκληροὶ κατὰ τῶν Βρετανῶν ἀγῶνες ἠφάνισαν καὶ γλῶσσαν καὶ πολίτευμα Ῥωμαϊκὰ, καὶ δὲν ἀφῆκαν οὔτε λατινισμὸν οὔτε ἄλλο ἴχνος Ῥωμαϊκῶν ἐθίμων. Παρεκτὸς τῶν πρὸς τοὺς Βρετανοὺς πολέμων πολὺν καιρὸν δὲν περιέχει ἡ ἱστορία τῆς νήσου εἰμὴ ἐμφυλίους ἀγῶνας τῶν Σαξόνων βασιλέων πρὸς ἀλλήλους.

Ὅταν οἱ Σάξονες ἐκυρίευσαν τὴν χώραν, ἦσαν ἐθνικοὶ, καὶ δὲν ἐδέχοντο τὴν χριστιανωσύνην, ὡς θρησκείαν τῶν ἐχθρῶν των, τοὺς ὁποίους ἠγωνίζοντο νὰ ἐξολοθρεύσωσιν. Ὅταν ὅμως ὁ Ἐθελβέρτος, βασιλεὺς τῆς Καντίας (560 — 616) καὶ προεστὼς, ἐνυμφεύθη Βέρθαν, τὴν θυγατέρα τοῦ προειρημένου Φραγκικοῦ βασιλέως Χαριβέρτου, ἔφερεν αὕτη μαζή της ἱερεῖς καὶ λατρείαν χριστιανικὴν, καὶ ἀνέδειξεν ἀγαπητὴν τὴν εὐσέβειαν καὶ εἰς τὸν λαόν της καὶ εἰς τὰ ἄλλα βασίλεια τῶν Σαξόνων. Τοῦτο εὐκόλυνε τοὺς ἀγῶνας τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ μεγάλου. (κατωτ. τμ. 16.) εἰς τὸ νὰ ἐπιστρέψῃ τοὺς Ἀγγλοσάξονας εἰς τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν. Πρὶν παπεύσῃ, εἶχεν ἰδεῖν μίαν φορὰν εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Ῥώμης δούλους πωλουμένους, ὡραίους τὸ ἀνάστημα καὶ καλοὺς τὰ πρόσωπα καὶ τὰς κόμας, καὶ ἐρωτήσας ἤκουσεν, ὅτι οἱ νεανίσκοι οὗτοι ἦσαν Ἀγγλοσάξονες· ἠλέησε τὸν λαὸν τοῦτον· καὶ ὅταν ἐχειροτονήθη πάπας, ἔστειλε (596) τὸν Αὐγουστῖνον μὲ τεσσαράκοντα ἄλλους ἱερεῖς εἰς τὴν Βρετανίαν. Διέβησαν οὗτοι

ἀπὸ τὴν Γαλλίαν μὲ ἐπιστολὰς συστατικὰς πρὸς τὴν βασίλισσαν Βρουνεΐλδαν, πρὸς τοὺς ἐγγόνους αὐτῆς, τοὺς βασιλεῖς τῆς Αὐστρασίας καὶ Βουργουνδίας, καὶ πρὸς ἐπισκόπους τινὰς τῆς Γαλλίας, καὶ ἀπήλαυσαν πανταχοῦ βοήθειαν, καὶ λαβόντες Φράγκους τινὰς εἰδήμονας τῆς Ἀγγλοσαξονικῆς γλώσσης ἄραξαν εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς Καντίας. Βοηθούμενοι παντοδαπῶς ἀπὸ τὴν Βέρθαν, ἐκήρυξαν τὸν λόγον τῆς πίστεως μὲ πολλὴν τελεσφορίαν. Ὁ βασιλεὺς ἐβαπτίσθη παρευθὺς, καὶ τὸ παράδειγμά του ἠκολούθησαν δέκα χιλιάδες Ἀγγλοσάξονες κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως 597. Αἱ σοφαὶ διαταγαὶ τοῦ Γρηγορίου, νὰ μὴ ταράξουν, ὅσον δυνατὸν, τὰ ἔθιμα τοῦ λαοῦ, καὶ νὰ καθοσιώσουν τοὺς ἐθνικοὺς ναούς των εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ λατρείαν, συνεισέφεραν ὄχι ὀλίγον εἰς τὰς προόδους ταύτας. Ὁ Αὐγουστῖνος ἔγεινεν ἀρχιερεὺς Καντουαρίας, τῆς μητροπόλεως τῆς Καντίας· πάραυτα κατεστάθησαν καὶ ἄλλαι ἐπισκοπαὶ ὑποκείμεναι εἰς ἐκεῖνον. Ἕως τοῦ 681 ἔτους, ὁπότε ἐδέχθη τελευταῖον τὸν χριστιανισμὸν ἡ Συσσεξία, ὑπέστρεψαν εἰς Χριστὸν ὅλοι οἱ Ἀγγλοσάξονες. Εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἀγγλίας κατεστάθη δευτέρα ἀρχιεπισκοπὴ ἡ τοῦ Ἐβοράκου. Διέταξε δὲ ἐξαίρετα τὴν Ἀγγλοσαξονικὴν ἐκκλησίαν Θεόδωρος ὁ Ταρσεὺς, ὅστις πολλὰ γέρων ὑπῆγεν εἰς τὴν Βρετανίαν, καὶ 668 ἀνεδείχθη Καντουαρίας ἀρχιεπίσκοπος. Ἐξαιρέτως δὲ εἰσήγαγε παιδείαν εἰς τοὺς Ἄγγλους, καὶ διέδωκε γνώσεις καὶ ἀγάπην καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Μαζὴ μὲ τὴν χριστιανωσύνην ἤρχισε καὶ ἡ ἔγγραφος νομοθεσία τῶν Ἀγγλοσαξόνων, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἐχρημάτισεν ὁ βασιλεὺς τῆς Καντίας Ἐθελβέρτος, καὶ πῶς ἐσχηματίζετο τὸ πολίτευμα, δείχνει ἡ τῶν ἐφεξῆς βασιλέων μεγαλη-

τέρα προσοχὴ εἰς τοὺς νόμους τοὺς ἀποβλέποντας τὰς χρείας τῆς πολιτείας.

Εἰς τὰ βόρεια μέρη τῆς νήσου ἐκατοίκουν οἱ εἰς τὴν παλαιὰν ἱστορίαν μνημονευθέντες δύω λαοί, Πίκτοι καὶ Σκῶτοι· οἱ δεύτεροι, καθὼς καὶ ἡ χώρα των, βαστάζουσι τὸ ὄνομά των ἀκόμη. Οἱ Σκῶτοι εἶναι Κελτικὸν γένος· ἀμφιβάλλεται, ἂν οἱ Πίκτοι ἦσαν φυλὴ Γερμανική. Ὁ περίφημος Ὀσσιανὸς ἦτο Βάρδος ἢ ἀοιδὸς μεταξὺ τῶν Σκώτων, τὸν ὁποῖον τινὲς μὲν θέτουσι κατὰ τὴν τρίτην, ἄλλοι δὲ κατὰ τὴν ἐννάτην ἑκατονταετηρίδα *). Εἰς τὰ δυτικὰ μέρη τῆς Σκωτίας εἰσῆλθεν ἡ χριστιανωσύνη ἐπὶ τῶν χρόνων ἤδη τῶν Ῥωμαίων· εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς χώρας τὴν ἔφερε κατὰ τὴν πέμπτην ἑκατονταετηρίδα ὁ Βρετανὸς πρεσβύτερος Γίλδας, καὶ κατὰ τὴν ἕκτην ὁ Κολούμβας, Ἰρλανδός τις, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν πατρίδα εἶχεν ἐξαπλωθῆν ἤδη κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἡ διδασκαλία τοῦ εὐαγγελίου.

---

9. Π ε ρ σ ί α.
(225 — 636).

Τὸ ἔθνος τῶν Περσῶν, ἀφοῦ κατέστρεψεν ὁ μέγας Ἀλέξανδρος τὴν δυναστείαν του (ἴδε Τόμ. Β΄, σελ. 262) δὲν ἠκούσθη πλέον εἰς τὴν ἱστορίαν ὑπὲρ τὰς πέντε ἑκατονταετηρίδας. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς τρίτης ἐκ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος ἴδαμεν ἔξαφνα πάλιν Πέρσας πολεμοῦντας κατὰ τῶν Ῥωμαίων, καὶ θέλομεν τοὺς ἀπαντήσειν συχνάκις προσπαλαίοντας μὲ τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕως τὰ μέσα περίπου τῆς ἑβδόμης ἑκατονταετηρίδος. Πῶς ἀνέστησαν οἱ Πέρσαι, ἐπειδὴ ἡ ἀλληλουχία τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων δὲν μᾶς ἐσυγχώρησε νὰ τὸ ἱστο-

*) Φρ. Σλέγελ. Γερμανικὸν Μουσεῖον, Τόμ. Α΄, σελ. 173.

ρήσωμεν εἰς τὸν τρίτον τόμον, τὸ λέγομεν συντόμως εἰς τὸν παρόντα, ὅπου δὲν ἀλληλουχοῦνται ἀκριβῶς ὡς ἐκεῖ αἱ τῶν ἐθνῶν ἱστορίαι.

Οἱ Πάρθοι ἐξουσίασαν τὰς Περσικὰς χώρας (256 πρ. χρ.), καὶ ὁ Ἀρσάκης ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς μεγάλης σειρᾶς Ἀρσακιδῶν, βασιλέων τῆς Παρθικῆς, ὡς εἴπαμεν εἰς τὸν δεύτερον τόμον τῆς Ἱστορίας ταύτης (σελ. 344). Ἀλλ' ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Σεβήρου (Τόμ. Γ΄, σελ. 437), συνέβη εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς τῶν Πάρθων βασιλείας μεγάλη καὶ διάσημος μεταβολή. Πέρσης τις, Ἀρδισχὶρ Βαβεγὰν ὀνομαζόμενος, ἢ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, Ἀρταξέρξης, ἐπανέστη ἐναντίον τοῦ τῶν Πάρθων βασιλέως Ἀρταβάνου Δ΄, ἐκρήμνισε τὸν ἔσχατον τοῦτον Ἀρσακίδην ἀπὸ τοῦ θρόνου, ἀνηγορεύθη αὐτὸς βασιλεὺς, καὶ ἀνέδειξε πάλιν βασιλεῦον ἔθνος τοὺς Πέρσας (226)· καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ γένος του ὠνομάζετο Σασάνης, οἱ διάδοχοί του ὀνομάζονται εἰς τὴν ἱστορίαν Σασανίδαι, καὶ τὸ βασίλειόν των νέα Περσία (Πρβ. Ζώσιμ. Α΄, 18.). Ἐφάνη δὲ ἡ Περσία, ὅτι ἐνεψυχώθη πάλιν ἀπὸ νέον πνεῦμα. Ὁ Ἀρταξέρξης ἐστερεώθη εἰς τὸν θρόνον· ἐκαθάρισε τὴν παλαιὰν τοῦ Ζωροάστρου θρησκείαν (Τόμ. Α΄, σελ. 243), ἡ ὁποία εἶχε παραμορφωθῆν ἐπὶ τῆς ἐξουσίας τῶν Μακεδόνων καὶ Ἀρσακιδῶν, καὶ ἦτο περιωρισμένη μὲ προσθήκην τελετῶν τῆς τῶν Ἑλλήνων λατρείας. Ἔδωκε πάλιν εἰς τοὺς Μάγους τὴν παλαιὰν τιμήν των, καὶ ἀπηγόρευσε πᾶσαν ξένην θρησκείαν. Δὲν ἠρκέσθη εἰς τὰς πλατυτάτας χώρας τὰς μεταξὺ Τίγριος καὶ Ἰνδοῦ, ἀλλ' ἤθελε μὲ τὸ ὄνομα τῆς Περσικῆς βασιλείας νὰ ἀποκαταστήσῃ πάλιν τὴν ἐπὶ τῶν παλαιῶν χρόνων μεγίστην ἔκτασίν της, καὶ μὲ ὑπερηφάνειαν ἐπρόσταξε τοὺς Ῥωμαίους νὰ ἀναχωρή-

σουν ἀπ' ὅλην τὴν Ἀσίαν. Διὰ τοῦτο ἐστράτευσεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Σεβῆρος εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὡς ἴδαμεν (Τόμ. Γ', σελ. 437.), καὶ μετὰ πολλὰς μάχας ἐμπόδισε τοὐλάχιστον τὸν Ἀρταξέρξην νὰ ἐκτείνῃ τὰς πρὸς δυσμὰς τοῦ Εὐφράτου δορικτησίας του. Ἔπαθαν ὅμως καὶ οἱ Ῥωμαῖοι μεγάλην φθορὰν εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον (Πρβ. Ζωναρ. ΙΒ', 15.). Ὁ Ἀρταξέρξης ἀπέθανε (241), καὶ ἀφῆκε διάδοχον τὸν υἱόν του Σαπώρην Α', ὅστις διεδέχθη καὶ τὸ φιλοπόλεμον πνεῦμα τοῦ πατρός του. Ἦτο ῥωμαλαῖος καὶ μεγαλόσωμος ἄνθρωπος (Ζωναρ. ΙΒ', 19.), καὶ ἐστρατήγει αὐτὸς τοὺς Πέρσας του. Ἀλλὰ Γορδιανὸς ὁ Γ' (Τόμ. Γ', σελ. 438), ἐνίκησε τοὺς Πέρσας καὶ ἐξανακυρίευσε τὴν Νίσιβιν καὶ τὴν Καρίαν, πορθηθείσας ἤδη ἐπὶ Μαξιμίνου. Ὁ ἀνάξιος αὐτοκράτωρ Φίλιππος ὁ Ἄραψ (Τόμ. Γ. σελ. 438) εἰρήνευσε μὲ τὸν Σαπώρην, καὶ τοῦ παρεχώρησε τὴν Ἀρμενίαν καὶ Μεσοποταμίαν (Ζωναρ. ἔνθα ἀνωτ.). Ὁ ἀνήσυχος ὅμως Πέρσης ἔλυσε γρήγορα τὴν εἰρήνην, καὶ ἐλεηλάτησε τὴν Συρίαν, Καππαδοκίαν καὶ ἐπολιόρκει τὴν Ἔδεσσαν. Ὥρμησεν εἰς μάτην ὁ αὐτοκράτωρ Οὐαλεριανὸς ἐναντίον του· διότι εἰς τὴν ἐν Ἐδέσσῃ μάχην (257), ὄχι μόνον ἐνικήθησαν οἱ Ῥωμαῖοι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Οὐαλεριανὸς ἔπεσεν αἰχμάλωτος εἰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ (Τόμ. Γ', σελ. 439. Πρβ. καὶ Ζωναρ. ΙΒ', 23.). Οἱ Πέρσαι ἔτρεχαν τώρα ἀφόβως εἰς ὅλην τὴν Ἀσίαν καὶ ἠφάνιζαν πᾶν τὸ προστυχὸν, ἕως οὗ συμμαχήσας ὁ Παλμυρηνὸς Ὀδέναθος μὲ τοὺς Ῥωμαίους ἀνεχαίτισε πρὸς καιρὸν τὴν θηριώδη ὁρμήν των (Τόμ. Γ', σελ. 441.).

Τὸν Σαπώρην ἀποθανόντα τὸ 271 ἔτος διεδέχθη ὁ Ὁρμίσδας, καὶ τοῦτον ὁ Οὐαράνης, καὶ τοῦτον ὁ Οὐαραράκης, καὶ τοῦτον ὁ Οὐαρά-

ράνης, Β'. καὶ τοῦτον ὁ Ναρσῆς (Ζωναρ. ΙΒ', 31.). Εἰς δέκα ἐτῶν διαστημα ἔγειναν ὅλαι αὗται αἱ ἀλλαξοθρονίαι δι' ἐσωτερικὰς τοῦ βασιλείου ταραχὰς καὶ διχονοίας. Ὁ δὲ Ναρσῆς στερεωθεὶς εἰς τὸν θρόνον, ἐπανέλαβε τοὺς κατὰ τῶν Ῥωμαίων πολέμους, καὶ ἥρπασε πολλὰς τῆς Ἀσίας ἐπαρχίας, ἕως οὗ ὁ Διοκλητιανὸς διὰ τοῦ Γαλερίου τὸν ἐνίκησε καὶ ἔκαμεν ἔντιμον μετ' αὐτοῦ εἰρήνην (Τόμ. Γ', σελ. 446) κατὰ τὸ 303 ἔτος.

Ὁ Ναρσῆς ἀπέθανε τὸ 305 ἔτος, καὶ τὸν διεδέχθη ὁ ἀπάνθρωπος υἱός του Ἀδανάρσης, ὅστις κατὰ τὴν Μαρτυρίαν τοῦ Ζωναρᾶ (ΙΓ', 5.) ἐπεθύμει νὰ κατασκευάσῃ τὰς σκηνάς του μὲ δέρματα ἀνθρώπων· οἱ ὑπήκοοί του τὸν ἐβαρύνθησαν, τὸν ἐκρήμνισαν ἐκ τοῦ θρόνου, καὶ ἀνηγόρευσαν τὸν νόθον ἀδελφόν του Σαπώρην Β', τὸν μέγαν (309). Ὁ ἰσχυρὸς οὗτος δυνάστης ἐπλάτυνε καὶ εὐτύχισε τὴν Περσίαν. Ἐτιμώρησε τοὺς Ἄραβας διὰ προλαβούσας ἀδικίας των καὶ ἐπίασεν αἰχμάλωτον τὸν βασιλέα τοῦ Ἰεμενίου. Ἀφοῦ δὲ ἠσφάλισε τὰ ὄπισθέν του, ὥρμησε κατὰ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, καὶ ἐπειδὴ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους (337) ἀπέθανεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος (Τόμ. Γ. σελ. 457), ἐνίκα ὁ Πέρσης εὐκολώτερα τὸν αὐτοκράτορα Κωνστάντιον (Πρβ. Ζωναρ. ΙΓ', 6.), τοῦ ἥρπασε πολλὰς πόλεις καὶ ἐπολιόρκει βαρέως τὴν Νίσιβιν, ἕως οὗ πολεμούμενος ὄπισθεν ἀπὸ Σκυθικὰ ἔθνη ἔκαμεν ἀνακωχὴν ὅπλων καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὴν χώραν του. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγα ἔτη ἔπεμψε πρεσβευτὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνστάντιον καὶ μὲ τόνον ὑπερήφανον ἐζήτει ὡς πατρῷά του κτήματα ὅλην τὴν Μεσοποταμίαν καὶ Ἀρμενίαν, ἐκκαλῶν τὴν δίκην, ἐὰν δὲν τὰ λάβῃ, εἰς τὸ μέγα δικαστήριον τοῦ Ἄρεως· ὁ Κωνστάντιος, ἀπεκρίθη, ὅτι τὰς χώρας ταύτας παρέλαβαν οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ

τοὺς Μακεδόνας, οἵτινες ἦσαν τῶν Περσῶν δεσπόται. Τοῦτο παρώξυνε τὸν Σαπώρην· καὶ ὁ πόλεμος ἤρχισε νὰ καταθλίβῃ τὴν ἀθλίαν Ἀσίαν. Ἡ Νίσιβις ἐπολιορκεῖτο πάλιν, καὶ ἐπορθήθη ἡ Ἄμιδα (Τόμ. Γ', 460. Πρβ. Ζωναρ. ΙΓ', 9.). Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνστάντιος μετέβη προσωπικῶς εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐσυμβιβάσθη ὡς ἠδυνήθη μὲ τὸν ἐχθρόν του, καὶ ἐπιστρέφων εἰς τὸ Βυζάντιον ἀπέθανε καθ' ὁδὸν ὡς προείπαμεν (Τόμ. Γ', σελ. 462). Κατὰ τοῦ Σαπώρου τούτου ἐστράτευσε μὲ δύναμιν μεγάλην εὐθὺς ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς, καὶ ἤθελε καταστρέψειν τοὺς Πέρσας δευτέραν καταστροφὴν ὡς ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος, ἐὰν δὲν ἀπέθνησκεν αἰφνιδίως (Ἴδε Τόμ. Γ', σελ. 466). Ὁ ἀνόητος διάδοχός του Ἰοβιανὸς, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς στερέωσιν τῆς ἐξουσίας του, ἠγόρασε μὲ τιμὴν μεγίστην τὴν εἰρήνην ἀπὸ τὸν Σαπώρην, ὡς προείπαμεν (Τόμ. Γ', σελ. 467). Ὁ Σαπώρης μετὰ ταῦτα κυριεύσας χώρας τῆς Ἰνδικῆς καὶ Ταρταρίας ἀπέθανε κατὰ τὸ 380 ἔτος.

Ἐπὶ Ἀρταξέρξου Β'. (380 — 383) καὶ Σαπώρου Γ'. (383 — 388) καὶ Οὐαραράνου Δ' (388 — 399) ἤκμασεν ἡ Περσία. Ἄραβες, Οὖννοι καὶ Τοῦρκοι ἐπολέμησαν ἄλλοτε μὲν ὑπὲρ τῆς Περσίας, ἄλλοτε δὲ κατ' αὐτῆς. Ἰσδιγέρδης Α' (399 — 420), ὁ φίλος τῶν χριστιανῶν, ἐδιωρίσθη ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ἀρκάδιον εἰς τὰς διαθήκας του ἐπίτροπος τοῦ μικροῦ υἱοῦ του Θεοδοσίου Β', ὡς λέγει ὁ Ζωναρᾶς (ΙΔ'. 22), καὶ ἔστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν φύλακα τῆς νεότητός του Ἀντίοχον τινὰ εὐνοῦχον, φοβερίζων τοὺς ἄρχοντας, ὅτι αὐτὸς θέλει ἐκδικήσειν εἴτι πάθῃ ὁ νέος.

Μὲ βοήθειαν ὅμως τῶν Ἀράβων ἐκρήμνισεν ἀπὸ τοῦ θρόνου τὸν Σασανίδην Ἰσδιγέρδην Οὐαραράνης Ε' ἐξ ἄλλου γένους, ἐκτύπησε τὰ στρατεύματα Θεοδοσίου τοῦ Β', καὶ ἐκυρίευσε τὸ Ἰεμένιον τῆς Ἀραβίας, καὶ ἀφῆκε διάδοχον τὸν Οὐαραράνην Ϛ', καὶ τοῦτον διεδέχθη Ὁρμίσδας Γ' (420 — 457). Περόζης δὲ ὁ Σασανίδης μὲ βοήθειαν τῶν Εὐδαλμητῶν Οὔννων, ἔθνους προσοίκου τῶν Περσῶν, διαφόρου τῶν Οὔννων ὡς λέγει ὁ Προκόπιος (Περσ. Α'), ἀπεδίωξε τὸν τελευταῖον καὶ ἐβασίλευσεν αὐτὸς ἕως τοῦ 483, ὁπότε πολεμῶν τοὺς φίλους του Οὔννους ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην. Κουάδης ὁ διάδοχός του (483 — 531) ἐνίκησε τοὺς Οὔννους, καὶ ἐπολέμησεν εὐτυχῶς τοὺς Ἰνδούς· ἐνίκησε τοὺς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστίνου στρατηγοὺς, μετὰ τῶν ὁποίων συνεστράτευε τότε νέος ὢν ὁ μετέπειτα περίφημος Βελισάριος, καὶ ἀνενέωσε τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον ἐξ αἰτίας τοῦ ἀπὸ τοὺς Πέρσας ἀποσκιρτήσαντος βασιλέως τῶν Λαζῶν Τσάθου, καὶ εἰρήνευσε πρὸς τοὺς Γραικοὺς μὲ ὠφελίμους συνθήκας.

Ὁ νεώτατος υἱὸς καὶ διάδοχός του Χοσρόης Α' (531 — 579) ἐξέλαμψε μὲ σοφίαν καὶ παράδοξον ἀνδρίαν. Ἐξήπλωσε τὴν Περσικὴν ἐπικράτειαν ἀπὸ τῆς μεσογείου θαλάσσης ἕως τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰαξάρτου ἕως τῆς Ἀραβίας καὶ τῶν ὁρίων τῆς Αἰγύπτου. Ἐπολέμησεν εὐτυχῶς τοὺς Ἰνδοὺς, τοὺς Τούρκους, καὶ τοὺς Ἄραβας, τοὺς ὁποίους ἠλευθέρωσεν ἀπὸ πολλοὺς μικροὺς τυράννους. Κατὰ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ δὲν εὐτύχησεν, ἐπειδὴ ἐνικήθη ἀπὸ τὸν περικλεῆ στρατηγὸν Βελισάριον (Προκ. Περσ. Πολέμ. Β', 12.), καὶ (ἀφοῦ ὁ Βελισάριος ἐστάλθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὴν Ἰταλίαν) μετὰ πολλὰς πολεμικὰς τύχας εἰρήνευσε συμφωνήσας νὰ λαμβάνῃ ἐτησίως διὰ πεντήκοντα ἔτη 30,000 λίτρας χρυσοῦ καὶ παραχωρήσας τὴν Λαζικὴν, καὶ ὑποσχεθεὶς νὰ μὴ ἀφίνῃ βαρβάρους νὰ διαβαίνωσι τὰς Κασπίας πύλας. Ἀλλὰ μετέπειτα

ἐπανέστησαν κατ' αὐτοῦ οἱ ἀδελφοί του, καὶ ἐζήτουν νὰ τὸν ἐκθρονίσωσι. Μὲ φρόνησιν καὶ ἀνδρίαν κατέπαυσεν ὁ Χοσρόης ταύτην τὴν ταραχὴν, καὶ ἀπέθανε τὸ 579 ἔτος.

Ὁρμίσδας Δ΄ ἐβασίλευσε μὲ πολλὴν ἀπανθρωπίαν καὶ θηριωδίαν, καὶ ἀπεβλήθη διὰ τοῦτο ἀπὸ τοὺς Πέρσας, οἵτινες ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν υἱόν του Χοσρόην τὸν Β΄ (591). Ὁ μέγας οὗτος βασιλεὺς κατετρέχθη κατ' ἀρχὰς ἀπὸ στασιώτας τοῦ πατρός του καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῶν Γραικῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὴν βασιλείαν του μὲ τὴν δύναμιν τῶν στρατευμάτων του (Πρβ. Ζωναρ. ΙΔ΄, 12.). Ἀλλ' ὁ Χοσρόης ἦτο γέννημα ἐχίδνης καὶ δὲν ἐγνώριζε τὴν εὐεργεσίαν. Μὲ πολέμους σταθεροὺς καὶ ἀδιακόπους ἐξέτεινε τὴν βασιλείαν του ἀφ' ἑνὸς μέρους ἕως τῆς Χαλκηδόνος, ἀπ' ἄλλο δὲ ἕως τῆς Λιβύης καὶ Αἰθιοπίας (616). Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, ἀφοῦ ἔστειλε πρεσβευτὰς περὶ εἰρήνης, καὶ ἤκουσε τὴν ὑπερήφανον ἀπόκρισιν κατὰ τὸν Ζωναρᾶν (ΙΔ΄, 15.). „Οὐ φείσομαι ὑμῶν, εἰμὴ ἀρνήσησθε τὸν ἐσταυρωμένον καὶ σεβασθῆτε τὸν ἥλιον“, τότε ζήλου πλησθεὶς, ἔστειλε στρατεύματα, ἐνίκησεν ἅπαξ καὶ δὶς τοὺς Πέρσας, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Περσίαν, ὅπου ἐπαναστὰς ὁ υἱὸς Σιρόης ἐφόνευσε τὸν πατέρα Χοσρόην, καὶ εἰρήνευσε (628) περιορισθεὶς εἰς τὰ παλαιὰ σύνορα τῆς Περσικῆς ἐπικρατείας (Πρβ. Ζωναρ. ΙΔ΄. 16.).

Ὁ Σιρόης ἐφονεύθη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Τὸν διεδέχθη ὁ ἑπταετὴς υἱός του Ἀρταξέρξης Γ΄, καὶ εὐθὺς (629) ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν στρατηγόν του Γάρβαν. Τὸν Γάρβαν ἀπεδίωξαν οἱ μεγιστᾶνες, ἕως οὗ μετὰ πολλὰς μεταβολὰς, αἱ ὁποῖαι συνέβαιναν τόσον ἀλλεπάλληλοι, ὥστε συνέχεαν οἱ ἱστοριογράφοι τὰ ὀνόματα, ἀνέβη τὸν θρόνον (632) ὁ δεκαεξαετὴς Ἰσδιγέρδης Γ΄, ἔγγονος τοῦ Χοσρόου. Κατὰ τούτου ὥρμησε τὸ 636 ἔτος ὁ Καλίφης Ὀμάριος. Ἡ Περσία κατεσπαράχθη ἀπὸ τοὺς Ἄραβας καὶ Τούρκους, καὶ ὁ Ἰσδιγέρδης ἔχασε καὶ τὴν ζωήν το τὸ 651 ἔτος. Ἡ ἐξουσία τῶν Ἀράβων διήρκεσε 585 ἔτη (636 — 1220). Ἐπειδὴ ὅμως ἄλλοτε μὲν οἱ σατράπαι τῶν Ἀράβων ἐπανιστάμενοι ἐγίνοντο ἀνεξάρτητοι· ἄλλοτε δὲ ἡγεμόνες Πέρσαι καὶ Τοῦρκοι ἀπέσπων καὶ ἐξουσίαζαν ἐπαρχίας· ἀπεχωρίσθη τελευταῖον ἡ Περσία, καὶ ἤρχισε τρίτην ζωὴν βαρβάρου πολιτεύματος, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰσέτι καὶ ἀκούεται συχνάκις εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν καὶ ἐξαιρέτως εἰς τὰς ἡμέρας μας μὲ τοὺς ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους πάσχει ἀπὸ τὸ Ῥωσικὸν κράτος, καὶ φθείρεται ὑπ' αὐτοῦ κατ' ὀλίγον καὶ θέλει φθαρῆν ἐξ ὁλοκλήρου ἴσως χωρὶς ἐλπίδα ἀναβιώσεως τετάρτης.

10. Ἡ αὐτοκρατορία τῆς ἀνατολῆς.

(474 — 527.)

Ἀπὸ τὰ ἓξ βασίλεια, τὰ ὁποῖα εἶχαν καθιδρύσειν οἱ Γερμανοὶ εἰς τὴν Ἱσπανίαν, Γαλλίαν, Ἰταλίαν καὶ Ἀφρικὴν, τὸ Βισιγοτθικὸν, Σοηβκὸν, Φραγκικὸν, Βουργουνδικὸν, Ὀστρογοτθικὸν καὶ Βανδηλικὸν, ἴδαμεν ἤδη δύω ἀφανισμένα ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν γειτόνων. Παρομοίως μὲ αὐτὰ κατεστράφησαν καὶ ἄλλα δύω τὴν ἕκτην ἑκατονταετηρίδα, τὸ Βανδηλικὸν καὶ Ὀστρογοτθικὸν, καὶ μάλιστα ὑπὸ τῆς ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, εἰς τῆς ὁποίας τὴν ἱστορίαν μεταβαίνομεν τώρα. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο ἀκόμη πάντοτε κέντρον τοῦ τότε κόσμου. Ἀλλ' οἱ αὐτοκράτορές της ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δημιουργήματα τῶν σωματοφυλάκων των ἢ τῶν αὐλικῶν ῥαδιουργιῶν· στερέωσις νομίμου διαδοχῆς ἔλειπε· καὶ

διὰ τοῦτο πᾶσα νέα ἐκλογὴ ἐκρήμνιζε τὴν αὐτοκρατορίαν εἰς νέαν σύγχυσιν.

Λέοντα τὸν Α' (Τόμ. Γ'. σελ. 494.), ὅς τις ἐβασίλευσε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαρκιανοῦ (457), καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 474 ἔτος, διεδέχθη ὁ ἔγγονός του Λέων Β', νήπιος ἀκόμη, καὶ συνεκυβέρνα τὰ πράγματα ὁ πατήρ του Ζήνων ὁ Ἴσαυρος, αἰσχρὸς καὶ τὴν μορφὴν καὶ τὴν ψυχὴν, δειλὸς καὶ φιλήδονος ἄνθρωπος, ὑποπτευθεὶς, ὅτι ἐφαρμάκωσε τὸν υἱόν του, ἀποθανόντα κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Ἡ πενθεράτου Βηρίνα, ἡ φίλαρχος χήρα Λέοντος τοῦ Α', ἀπεφάσισε νὰ τὸν κρημνίσῃ, καὶ νὰ δώσῃ τὸ στέμμα εἰς τὸν ἀδελφόν της Βασιλίσκον. Μόλις ἔμαθεν ὁ Ζήνων τὸ ἐνεργούμενον, καὶ ἔφυγεν ἔντρομος εἰς τὴν πατρίδα του Ἰσαυρίαν ἀφήσας τὸν θρόνον εἰς τὸν ἀντίπαλόν του (475). Ὁ Βασιλίσκος ἀνέλαβε τὴν κακοδοξίαν τῶν μονοφυσιτῶν (Τόμ. Γ', σελ. 512.), καὶ οὕτως ἔκαμεν ὅλους τοὺς φίλους ἐχθρούς του, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς γενόμενος ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης Ἀκάκιος ἐδίδασκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τοῦ Βασιλίσκου καὶ παρώργιζεν ἐναντίον του τὸν λαόν. Καὶ ὁ Στυλίτης Δανιὴλ καταβὰς ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν ἐνδιαίτημά του ὑπῆγεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ μὲ τὰς διδαχάς του ἐσυνηγόρει τὸν πατριάρχην. Ἐπειδὴ δὲ ἐν ταὐτῷ ἐσύναξε στρατεύματα ὁ Ζήνων εἰς τὴν Ἰσαυρίαν, ἀνεθεμάτισεν ὁ ἔντρομος Βασιλίσκος τὴν αἵρεσιν τῶν μονοφυσιτῶν· ἀλλὰ δὲν ὠφελήθη τίποτε· εἷς ἐκ τῶν στρατηγῶν του ηὐτομόλησεν εἰς τὸν Ζήνωνα, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐκάθησε πάλιν ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ ἐκδιωχθεὶς βασιλεύς (477). Τὸν Βασιλίσκον μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων του ἔρριψεν εἰς φρούριον τῆς Καππαδοκίας, ὅπου ἀπέθανεν ὑπὸ πείνης καὶ δίψης (Πρβ. Ζωναρ. ΙΔ', 2.). Πῶς ἐφέρθη μὲ τοὺς Ὀστρογότθους, εἴπαμεν ἤδη εἰς

τὴν ἱστορίαν Θευδερίχου τοῦ μεγάλου. Καὶ ἐσωτερικοὶ δὲ ἀναβρασμοὶ ἐκλόνισαν τόν θρόνον του· μ' ὅλον τοῦτο εὐτύχησε μετέπειτα νὰ ματαιώσῃ τὰς πράξεις δύω ἐχθρῶν του, οἵτινες ἐζήτουν νὰ τοῦ ἀφαιρέσουν τὸ στέμμα. Διὰ νὰ καταστρέψῃ τοὺς πολιτικοὺς κινδύνους τοὺς προερχομένους ἐκ θρησκευτικῶν διαφορῶν, ἐξέδωκε διὰ συμβουλῆς τοῦ πατριάρχου Ἀκακίου τὸ Ἑνωτικὸν, σωζόμενον ὅλον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν Εὐαγρίου τοῦ Σχολαστικοῦ (Γ', 14.), διὰ τοῦ ὁποίου ἐπροσπάθει νὰ φιλιώσῃ τὰ ἀντιφερόμενα μέρη. Εἰς αὐτὸ ἐξέθεσε καθ' ὅσα συνεφρόνει ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος μὲ τοὺς μονοφυσίτας, παρῆλθε δὲ μὲ σιωπὴν περὶ ὅσων ἐδιαφέροντο. Ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἑνωτικὸν ἐπέτυχε τὸν σκοπόν του· διότι οἱ ζηλωταὶ ἑκατέρου μέρους δὲν εὐχαριστήθησαν εἰς τὴν παραδρομὴν τῶν ζητουμένων· ἀλλ' ἐζήτουν τὸν ἀναθεματισμὸν τῶν ἀντιπάλων των· ἐξαιρέτως δὲ ἠναντιώθησαν φανερὰ οἱ Πάπαι τῆς Ῥώμης κατὰ τοῦ ἑνωτικοῦ, τὸ ὁποῖον ἐκλόνιζε τὰς διαταγὰς τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ εὗρηκαν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὀπαδοὺς πολυαρίθμους.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζήνωνος ἐβασίλευσεν Ἀναστάσιος Α' (491 — 518), ἀφοῦ συνεζεύχθη Ἀριάδνην, τὴν χήραν τοῦ ἀποθανόντος. Ἦτο γέρων καὶ μικρόνους ἄνθρωπος, ὑπὸ τῶν εὐνούχων του κυβερνώμενος, καὶ ἡ βασιλεία, καθὼς ἐπὶ τοῦ προκατόχου του, ἐταράττετο ὑπὸ ἐξωτερικῶν πολέμων καὶ ἐσωτερικῶν ἐπαναστάσεων καὶ σφοδροτάτων θρησκευτικῶν ἐρίδων. Μὲ ὅλα ταῦτα οἱ ἱστορικοὶ διηγοῦνται πολλὰς ἀγαθὰς πράξεις του. Κατήργησε τὸν λεγόμενον χρυσάργυρον (Ἴδε Τόμ. Γ', σελ. 454.), διὰ τοῦ ὁποίου ἐθλίβετο μεγάλως τὸ ὑπήκοον· διότι ἠναγκάζοντο ὅλοι καὶ πτωχοὶ καὶ ψωμοζῆται καὶ πόρναι, ἀστυκοὶ καὶ χωριάται, νὰ πληρόνωσι διὰ τὸ πρό-

σωπόντων τοὐλαχιστον ἓν χρυσοῦν νόμισμα ἐτησίως· καὶ διὰ ἕκαστον βοῦν, ἵππον, ὄνον ἄλλο νόμισμα, καὶ διὰ σκῦλον τὸ ἥμισυ. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐξέκοψε τὸν σκληρὸν τοῦτον δασμὸν καὶ ἔκαυσε δημοσίως εἰς τὸν ἱππόδρομον τὰ κατάστιχα (Ζωναρ. ΙΔ'. 3). Ἔκτισε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος καὶ τὸ λεγόμενον μακρὸν τεῖχος ἢ τεῖχος τοῦ Ἀναστασίου, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς Μαύρης θαλάσσης καὶ φθάνον ἕως τῆς Σηλυβρίας, μακρὺ 12 περίπου Γερμανικὰ μίλια, καὶ πλατὺ 20 πόδας, ἀπέχον 5 Γερμανικὰ μίλια ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ φυλαττόμενον μὲ πολλοὺς πύργους, ὡς φραγμὸν τινὰ κατὰ τῶν βαρβάρων (Ζωναρ. ΙΔ'., 4.). Διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν εἰρήνην τῆς ἐκκλησίας ἤθελεν ἡσυχίαν καὶ νὰ μὴ πολεμῇ κἀνεὶς τὴν γνώμην τοῦ ἄλλου. Φίλοι καὶ ἐχθροὶ τῆς ἐν Χαλθηδόνι συνόδου ἐτιμωροῦντο, ὅταν ἐτάραττον τὴν ἡσυχίαν. Μὲ ὅλα ταῦτα δὲν διέφυγε τὴν κατηγορίαν ὡς αἱρετικός· διότι τὸ μὲν δὲν ἐκαταλάμβαναν οἱ ἄνθρωποι. εἰς τοιούτους ταραχώδεις καιροὺς τὸν καλὸν τρόπον του· τὸ δὲ ὑπὸ γήρας ἠπατήθη περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του ὁ κατατεθλιμμένος αὐτοκράτωρ νὰ ἀντιφερθῇ εἰς τὰς διαταγὰς τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. Μᾶς εἶναι γνωστὸν ἐκ τῶν προγενομένων (Τόμ. Γ', σελ. 512.), ὅτι οἱ μονοφυσῖται ἐζήτουν ἐπίτηδες λέξεις, διὰ τῶν ὁποίων ἐσημαίνετο ἡ ἑνότης τῶν ἐν Χριστῷ δύω φύσεων. Οὕτω Πέτρος ὁ βυρσοδέψης, πατριάρχης Ἀντιοχείας, κατὰ τὸ 471 ἔτος εἰς τὸν συνήθη τότε τρισάγιον ὕμνον: „Ἅγιος ὁ θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς,“ ἐπρόσθεσε τὰς λέξεις „ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς.“ Ὁ Ἀναστάσιος ἐπρόσταξε κατὰ τὸ 512 ἔτος νὰ ψάλλεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ τρισάγιον μὲ τὴν προσθήκην ταύτην, καὶ ἐκ τούτου διηγέρθη τοιαύτη μανιώδης ἐπανά-

στασις, ὥστε πολλοὶ ἄνθρωποι ἔχασαν τὴν ζωήν των, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ὀλίγον ἔλειψε νὰ χάσῃ τὸν θρόνον του. Ἀλλὰ μ' ὅλα ταῦτα ἀνέδειξε μετὰ τοῦτο πατριάρχην Ἀντιοχείας κἄποιον μονοφυσίτην Σεβῆρον καὶ ἐκαθαίρεσε πολλοὺς ἀρχιερεῖς τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. Ἐκ τούτου λαβὼν ἀφορμὴν ὁ στρατηγὸς Βιταλιανὸς ἐκηρύχθη προστάτης τῆς ὀρθοδοξίας. Μὲ ἑξήκοντα χιλιάδας στρατιωτῶν λεηλατῶν τὴν Θράκην ὥρμησε κατὰ τῆς βασιλευούσης πόλεως, καὶ ἠνάγκασε τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἀνακαλέσῃ μὲν τοὺς καθαιρεθέντας ἐπισκόπους, νὰ κυρώσῃ δὲ τὰς διαταγὰς τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου (Πρβ. Ζωναρ. ΙΔ'. 3. 4.).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀναστασίου ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ἀπὸ τοὺς στρατιώτας ὁ προεστὼς τῶν σωματοφυλάκων Ἰουστῖνος (518 — 527). Ὁ ὀκτὼ καὶ ἑξήκοντα ἐτῶν οὗτος ἀνὴρ ἦτο ἐκ τῆς Δαρδανίας (ἥτις περιελάμβανε τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς σημερινῆς Σερβίας καὶ τὴν ἐπαρχίαν τῶν Σκοπίων καὶ εἶχε πρωτεύουσαν πόλιν τὰς Ἀχρίδας), βάρβαρος καὶ εὐτελὴς τὸ γένος καὶ πάντη ἀπαίδευτος. Μ' ὅλον τοῦτο εἶχε νοῦν δεξιὸν καὶ ἐμεταχειρίζετο ἐπιτηδείους καὶ φρονίμους ἄνδρας εἰς τὰ πράγματα τῆς βασιλείας. Ἐφύλαττεν αὐστηρὰ τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐκατάστησε τὴν ἐκ πολλοῦ διακοπεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην μὲ τοὺς Πάπας τῆς Ῥώμης καὶ μὲ τὴν δύσιν, καὶ ἐξέδωκε σφοδρὰς διαταγὰς ἐναντίον πάσης αἱρέσεως. Τὸν ἀνεψιόν του Ἰουστινιανὸν ὕψωσεν εἰς τὰς μεγίστας ἀρχὰς, καὶ τέσσαρας μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του τὸν ἀνηγόρευσε μέτοχον τῆς βασιλείας καὶ διάδοχόν του μὲ χαρὰν καὶ εὐφημίαν τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας (Ζωναρ. ΙΔ', 5.).

---

11. Ἰουστινιανὸς Α'.

(527 — 565.)

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουστίνου (1. Αὐγούστ. 527) ἐβασίλευσεν ὁ Ἰουστινιανὸς, καὶ ἐπεβεβαίωσε τὴν τοῦ γέροντος Ἰουστίνου φρονίμην ἐκλογήν. Οἱ στοχασμοί του διευθύνθησαν εἰς τὸν μέγαν σκοπὸν νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν παλαιὰν αὐτοκρατορικὴν ἐπικράτειαν, καθὼς τὴν εἶχεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος. Δὲν ἦτο μὲν στρατηγικὸς, εἶχε δὲ βλέμμα ὀξὺ νὰ εὑρίσκῃ τοὺς ἁρμοδίους ἄνδρας, καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ τοὺς μεταχειρίζεται εἰς τοὺς σκοπούς του. Ὅ,τι μέρος φοβερότητος ἔλειπεν ἀπὸ τὸ πρόσωπόν του, τὸ ἀνεπλήρονεν ἡ σύζυγός του Θεοδώρα, πάντολμος καὶ ἐμπαθεστάτη γυνὴ, ἥτις διὰ τοῦ κάλλους καὶ τοῦ πνεύματός της ἐκ τοῦ θεάτρου καὶ ἐκ τῆς γωνίας κοινῆς τινος φαυλοβιότητος παρεσκεύασε παράξενον δρόμον πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν τιμὴν, καὶ ἐστερεώθη τόσον ἀκλονήτως εἰς τὸν θρόνον, ὥστε τὸ ὄνομά της ἀνεφέρετο πλησίον εἰς τὸ τοῦ ἀνδρός της καθ' ὅλους τοὺς νόμους καὶ τὰς διαταγὰς καὶ τὰ δημόσια μνημεῖα, καθὼς καὶ ὁ πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν στέψιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ περιέβαλε καὶ εἰς αὐτὴν τὸ διάδημα, καὶ ὁ Ζωναρᾶς λέγει ῥητῶς (ΙΔ'. 6.), ὅτι ἡ μοναρχία ἔγεινε τότε διαρχία, ἐπειδὴ ἔκαμνεν ὅ,τι ἤθελεν εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειαν ἡ βασίλισσα.

Καὶ μεγαλήτερος δὲ τοὺς παρὰ τὸν τοῦ Ἰουστινιανοῦ δυσκόλως ἠδύνατο νὰ ἐμπνεύσῃ πάλιν εἰς τὴν Βυζαντινὴν πολιτείαν βίον νέον καὶ πρόσφατον· ὁ λαὸς ἦτο παρὰ πολὺ χαυνωμένος καὶ τεταπεινωμένος· ἀλλὰ καθὼς ἐπέτυχε νὰ δώσῃ εἰς τὸ βασίλειον πρὸς καιρόν τινα ἔκτασιν μεγαλητέραν παρ' ὅσην εἶχεν ἐπὶ τῶν προκατόχων του, οὕτως ἔμεινεν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους καὶ δι' ἐσωτερικῶν τινῶν ὠφελίμων διατάξεων γνωστότερος παρὰ ὅλοι οἱ διάδοχοί του. Ἐξαιρέτως δὲ ὅσα ἔκαμε διὰ τὴν νομοθεσίαν ἢ ἐδιώρισε καὶ τὰ ἔκαμαν ἄνδρες εἰδήμονες, ἀνέδειξαν τὸ ὄνομά του ἀθάνατον. Ψυχὴ τούτου τοῦ ἐγχειρήματος ἦτο ὁ Τριβωνιανὸς, λειτουργὸς καὶ ἀγαπητὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὑποκάτω τῆς ἐφορίας του καὶ τῆς δραστηρίου συνεργείας του ἐφάνησαν κατ' ὀλίγον: Συλλογὴ τῶν διαταγῶν τῶν προγενεστέρων αὐτοκρατόρων (κῶδιξ Ἰουστινιανοῦ), ἓν ἐπιστημονικὸν βιβλίον περὶ δικαίου (Institutiones), καὶ μία συλλογὴ ἐξηγήσεων καὶ ἀποφάσεων περιφήμων νομοδιδασκάλων (Πανδέκται, Digesta). Εἰς ταῦτα προσετέθησαν ἐφεξῆς καὶ νέαι διαταγαὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (νεαραὶ, novellae). Τὸ δὲ ὅλον, ὁ καρπὸς τῆς παλαιᾶς, καὶ ἡ βάσις τῆς νέας νομομαθείας, ὀνομάζεται corpus juris. Ἔπειτα ἠσχολήθησαν καὶ ἐτιμήθησαν οἱ τεχνῖται δι' ἀξιολόγων ἔργων. Μόνον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκτίσθησαν εἴκοσι πέντε καινοῦργοι ναοὶ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ πρότερον δύω φοραῖς καυθεὶς ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας, ὑψηλὸν καὶ πολυτελέστατον οἰκοδόμημα, εἰς τὴν ὁποίαν εἰργάσθησαν ἓξ σχεδὸν ἔτη δέκα χιλιάδες ἄνθρωποι, καὶ τῆς ὁποίας ἡ δαπάνη ἐτιμήθη δεκατέσσαρα μιλιόνια φιορινίων κατὰ τὸ νόμισμα τῆς Αὐστρίας. Παρεκτὸς τούτων, πολλὰ νοσοκομεῖα, γεφύρια καὶ ὑδραγωγοὶ, καὶ πρὸ πάντων μέγα πλῆθος φρουρίων καὶ ὀχυρωμάτων πρὸς φύλαξιν τῆς ἐπικρατείας (Προκόπ. περὶ κτισμ. Ἰουστιν.). Ἀπὸ τοῦ Βελεγραδίου ἕως τῆς Μαύρης θαλάσσης ἔκτισε σειρὰν ὀγδοήκοντα φρουρίων καί τι πρὸς παρὰ τὸν Δανούβιον. Ἐνεδυνάμωσε περισσότερον τὸ μακρὸν τεῖχος τοῦ Ἀναστασίου (ἀνωτ-

σελ. 64). Κατὰ δὲ τῶν Περσῶν, ὅπου τὰ σύνορα ἔφθαναν ἐπέκεινα τῆς Παλμύρας καὶ Δάρας καὶ Νισίβιδος, ὠχύρωσεν ἰσχυρῶς τὴν Δάραν. Ὅλαι αὗται αἱ πρὸς λαμπρότητα καὶ ὠφέλειαν ἀποβλέπουσαι οἰκοδομαὶ ἐξύφοναν μὲν τὴν δόξαν τῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ βασιλείας, ἐπερίσσευαν ὅμως τὸ βάρος τῶν φόρων, οἵτινες καὶ χωρὶς τούτων ἦσαν μεγάλοι εἰς τὸ Βυζαντινὸν ὑπήκοον.

Νέος κλάδος τῆς ἐμπορίας καὶ τῶν ἐργοστασίων ἀνεβλάστησεν ἐξαιρέτως ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἕως τότε πατρὶς τῶν τῆς μετάξης σκωλήκων καὶ τῆς ἐμπορίας τοῦ νήματος τούτου ἦτο ἡ Κίνα. Ἡ μέταξα ἐφέρετο μὲ Περσικὰς καὶ Ἰνδικὰς συνοδίας (κερβάνια)· τὸ μάκρος καὶ ἡ δυσκολία τοῦ δρόμου τὴν ἔκαμνε τόσον ἀκριβὴν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, ὥστε μία λίτρα μετάξης ἐτιμᾶτο εἰς τὴν Ῥώμην χρυσοῦ δύω οὐγκίας. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰουστινιανὸς εὐθὺς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας του εἶχε νὰ ἐπιχειρήσῃ Περσικὸν πόλεμον, ἐχωλώθη ὁλοτελῶς τώρα ἡ ἐμπορία αὕτη. Εἰς ταύτας τὰς περιστάσεις ἐφάνη πολλὰ χαροποιόν, ὅτι δύω Πέρσαι ἱερομόναχοι, οἵτινες εἶχαν περιπατήσειν μέρος τοῦ τῆς Κίνας βασιλείου διὰ νὰ διδάξουν τὸ εὐαγγέλιον, καὶ εἶχαν ἰδεῖν τὰ τῆς μετάξης βομβύκια, ὄχι μόνον ἐφανέρωσαν εἰς τὸν Ἰουστινιανὸν τὸ μυστικὸν τῆς σκευασίας τοῦ νήματος, ἀλλὰ καὶ μὲ πλουσίαν αὐτοῦ δαπάνην ἐπεχείρησαν δεύτερον μυστικὸν ταξείδιον εἰς τὴν Σηρικήν, ἢ μεσημβρινὴν Κίναν (550) (Πρβ. Προκοπ. Γοτθ. δ', καὶ Ζωναρ. ΙΔ'. 9.). Εἰς κοίλην βακτηρίαν ἔφεραν οἱ δόλιοι πλῆθος σπέρματος εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ ἔκτοτε ἐξαπλωθεῖσα ἡ ἐργασία τοῦ μεταξίου δι' εὐφυῶν ἐφευρέσεων (ἀτλάσιον, κατηφὲν κτλ.) δίδει ἐργασίαν καὶ τροφὴν εἰς ἀναριθμήτους ἀνθρώπους.

Κατὰ δυστυχίαν ὅμως σχεδὸν εἰς τὸν αὐ-

τὸν καιρὸν μὲ τοὺς δύω τούτους εὐεργέτας τῆς ἀνθρωπότητος ἦλθε καὶ κακὸς αὐτῆς ἐχθρός, ἀπὸ τὸν ὁποῖον τώρα κατὰ τὰς ἡμέρας μας — δόξα τῷ Θεῷ — ἠλευθερώθη, αἱ θανατηφόροι εὐλογίαι λεγόμεναι τῶν παιδίων. Ἀῤῥωστία ξένη καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων ἐγεννήθη πρῶτον κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, καὶ ἐὰν πιστεύσωμεν τὴν εἰκασίαν νεωτέρου τινὸς ἰατροῦ [τοῦ Γερμανοῦ Σπρεγγέλου] ἐμεταδίδετο εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῆς πανώλους νόσου μὲ ἓν ἐξάνθημα ἀθῶον, τὸ ὁποῖον μετελαμβάνετο ἀπὸ τὴν πρόσψαυσιν τῶν τοῦτο πασχουσῶν δαμάλεων.

Αἱ ἐσωτερικαὶ ταραχαὶ δὲν ἡσύχασαν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Καὶ οἱ μεγάλοι δὲ ἱππόδρομοι εἰς τὸ ἀμφιθέατρον ἐγίνοντο ὑπόθεσις ταραχῶν, καὶ αἱ ἐκ τούτων ἐχθροπάθειαι ἐμαίνοντο εἰς αὐτοὺς τόσον ἐπικινδυνότερα, ὅσον ἐσυνάζετο ὅλη ἡ πόλις κατὰ τοιαύτας ἡμέρας εἰς ἓν μόνον μέγα θέατρον. Διότι ἡ ἐπιθυμία τῆς θεωρίας τῶν τοιούτων ἀγώνων ἐκ τῶν χρόνων τῆς παλαιᾶς δημοκρατίας εἶχε λάβειν ἀπίθανον αὔξησιν. Παλαιός τις συγγραφεὺς ἀποδίδει τὴν πτῶσιν τῶν ἐπιστημῶν κυρίως εἰς τοῦτο, ὅτι οἱ νέοι δὲν εἶχαν κλίσιν εἰς ἄλλο πλὴν εἰς ἵππους καὶ εἰς ἁμάξια, καὶ δὲν ὡμίλουν περὶ ἄλλου εἰμὴ περὶ δρομικῶν ἀγώνων. Καὶ δὲν ἔφθανεν ὅτι πλῆθος πλουσιωτάτων νεανίσκων ἠγωνίζοντο εἰς τοὺς ματαίους τούτους ἀγῶνας, ἀλλὰ συνεφατρίαζαν καὶ οἱ θεωροὶ μὲ ἓν ἀπὸ τὰ συνήθη συστήματα τῶν ἀγωνιστῶν. Συνηρίζοντο διὰ τὴν νίκην τῶν Πρασίνων ἢ τῶν Βενέτων ἤγουν τῶν Γαλαζίων *). Καθεὶς

*) Τὰ τάγματα ταῦτα τῶν μονομάχων μετέβησαν εἰς τὴν νέαν Ῥώμην ἐκ τῆς παλαιᾶς. Εἰς τὸν Δίωνα Κάσσιον (ξα', 6.) ὀνομάζονται Πράσινοι καὶ Οὐενέτιοι. Ὁ φιλόσοφος βασιλεὺς Μάρκος Αὐρήλιος χαίρει ὅτι δὲν ἠγάπησε κανὲν ἐκ τούτων. „Οὔ-

ὕφονε τοὺς ἰδικούς του καὶ ἐπερίπαιζε τοὺς ἄλλους, καὶ τὸ περίπαιγμα ἠρέθιζε τὴν χολὴν, καὶ ἡ κραυγὴ τοῦ Ζῆθι καὶ ὁ συριγμὸς ἐτελείονε συνήθως μὲ ῥαβδισμοὺς καὶ μαχαιρώματα.

Ἐὰν οἱ πράσινοι φερ᾽ εἰπεῖν ἐνικῶντο εἰς τὸν ἱππόδρομον σήμερα, ἤρχοντο εἰς τὸν ἀγῶνα αὔριον ἢ μεθαύριον μὲ φιλεκδικίαν, καὶ πᾶσα νίκη ἠρέθιζε σφοδρότερα τοὺς ἐναντίους. Τὸ πρᾶγμα ἐκατήντησεν εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε καὶ ἡ αὐλὴ συνεφατρίαζε μὲ ἕντι σύστημα, καὶ ἐκτὸς τοῦ θεάτρου ἐφόρουν τὸ ἄθλιον χρῶμα, καὶ κατὰ πᾶσαν ἀφορμὴν ἐπροσπάθει καθεὶς νὰ δώσῃ κῦρος εἰς τὸ ἰδικόν του. Τοιουτοτρόπως ἐκ τῶν ἱπποδρόμων καὶ ἀγώνων ἐγενήθησαν πολιτικαὶ φατρίαι, αἱ ὁποῖαι ἠδύναντο νὰ κλονίζωσι τὴν ἀσθενῆ κυβέρνησιν τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου εἰς μίαν τοιαύτην ταραχὴν ἐσκοτώθησαν τρεῖς χιλιάδες γαλαζίων. Διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐναπεταμιεύοντο ἀκόμη διάφοροι κατὰ πάντα φόβοι καὶ τρόμοι. Εἰς τὰς ἡμέρας του ἦσαν οἱ μὲν γαλάζιοι ἡ ἀγαπητὴ μερὶς τῆς αὐλῆς καὶ τῶν ὀρθοδόξων, οἱ δὲ πράσινοι τῶν κακοφρόνων καὶ τῶν αἱρετικῶν. Ἐκεῖνοι ἔχοντες θάῤῥος εἰς τὴν εὔνοιαν τῆς αὐλῆς ἔκαμναν μεγαλοφωνότατα κακὰ εἰς τὴν μητρόπολιν, καὶ ἐπείραζαν κατὰ πάντα τρόπον τοὺς πρασίνους. Ὅταν λοιπὸν κατὰ τὸ 532 ἔτος τὸν Ἰανουάριον μῆνα ἐπανηγύριζεν ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνάβασίν του

Πρασιανὸς λέγει (Τῶν εἰς ἑαυτὸν Α΄, 5) οὔτε Βενετιανὸς γενέσθαι." Τὰ ὀνόματα προῆλθαν ἐκ τῶν χρωμάτων τῶν ἐνδυμάτων των. Καὶ οἱ μὲν Πράσινοι ἢ Πρασιανοὶ ἐφόρουν πράσινα· οἱ δὲ Βένετοι ἢ Οὐενέτιοι, ἢ Βενετιανοὶ ἐφόρουν ἔνδυμα χρώματος βενέτου. Τὸ δὲ βένετον ἀπέδειξεν ὁ Κοραῆς (Μαρκ. Αὐρηλ. τῶν εἰς ἑαυτὸν σελ. 132) ὅτι εἶναι τὸ κοινῶς τὴν σήμερον ὀνομαζόμενον γαλάζιον χρῶμα. Κ.

μὲ μεγάλους ἀγῶνας εἰς τὸν ἱππόδρομον, ἔλαβεν ἀφορμὴν τὸ πράσινον σύστημα νὰ τὸν παρακαλέσῃ τρανὰ διὰ νὰ τοὺς βοηθήσῃ ἐναντίον τῶν ἐχθροπαθειῶν τῶν γαλαζίων. Χωρὶς πολλὴν σκέψιν τοὺς ἐπρόσταξεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ σιωπήσωσιν ὀνομάσας αὐτοὺς ὑβριστικῶς κακούργους, Ἰουδαίους, Σαμαρίτας καὶ Μανιχαίους. Παροργισθέντες δὲ οἱ πράσινοι αὐθαδίασαν νὰ τὸν κακολογήσωσι πρὸς ἀπόκρισιν ὀνομάζοντές τον γάδαρον *), τύραννον, φονέα καὶ ἐπίορκον. Τοῦτο ἦτο ἱκανὸν εἰς τοὺς γαλαζίους νὰ τοὺς κινήσῃ κατὰ τῶν θανασίμων ἐχθρῶν των τῶν πρασίνων, καὶ νὰ γεμίσουν φόνους ὅλας τὰς ἀγυιὰς τῆς πόλεως. Οἱ δικασταὶ τῆς πόλεως καὶ ἡ ἀστυνομία ἐπρόλαβε τὸ κακὸν καὶ ἐθανάτωσε τινὰς τῶν ἀρχηγῶν καὶ ἐκ τῶν πρασίνων καὶ ἐκ τῶν γαλαζίων, ἀλλὰ τοῦτο πάλιν παρώξυνε τοὺς γαλαζίους, οἱ ὁποῖοι ἑνωθέντες διὰ τοῦτο μὲ τοὺς ἐχθρούς των ὥρμησαν κατὰ τῆς κυβερνήσεως. Ὅς τις τοὺς ἀντέστεκεν, ἐφονεύετο. Πέντε ἡμέρας ἐβάσταξαν οἱ φόνοι· ἐνδοξότατοι ἄνδρες ἔχασαν τὴν ζωήν· οἱ οἶκοι των ἐκάησαν· καὶ μέγα μέρος τῆς πόλεως ἔγεινε φλογὸς παρανάλωμα ὁμοῦ δὲ καὶ ὁ μέγας ναὸς, τὸν ὁποῖον ἔπειτα ἀνακτίσας ὁ Ἰουστινιανὸς ἀφιέρωσεν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν. Αἱ ἀγυιαὶ ἐφαίνοντο ὅμοιαι μὲ τόπον μάχης. Ἀνηγόρευσαν τώρα οἱ πράσινοι τὸν Ὑπάτιον, ἀνεψιὸν τοῦ ἀποθανόντος ἤδη αὐτοκράτορος Ἀναστασίου, βασιλέα, καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἦτο εἰς τὴν στιγμὴν νὰ φύγῃ κρυφίως, ὅταν τὸν ἔσωσεν ἡ ἀγχίνοια τῆς βασιλίσσης. Οἰκειώθη μὲ δολιότητα τοὺς γαλαζίους, τοὺς ἐχώρισεν ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῶν πρασίνων, καὶ τότε ὥρμησε μὲ τρεῖς χιλιάδας παλαιοὺς καὶ πιστοὺς στρατιώτας ὁ στρατηγὸς Βελισάριος, ἀνὴρ τολμηρότα-

*) ,,Ἄλλοι δὲ ἔκραζαν, Ἐπιορκεῖς Γάδαρε." Πασχάλιον, ἢ χρονικὸν Ἀλεξανδρινὸν καὶ Σικελικὸν, σελ. 368. ἔκδ. Παρισ. 1687. Κ.

τος, ἔφθασεν εἰς τὸν ἱππόδρομον, ὅπου ἦσαν συναγμένοι οἱ πράσινοι, καὶ ἐφόνευσεν ἐξ αὐτῶν τριάκοντα χιλιάδας. Ὁ Ὑπάτιος καὶ ὁ ἀδελφός του καὶ δεκαοκτὼ συγκλητικοὶ ἀπέθαναν διὰ χειρὸς τοῦ δημίου. Ἐκ τοῦ λεκτικοῦ συνθήματος τῶν ἐπαναστατῶν (Νίκα) ὀνομάζεται εἰς τὴν Βυζαντινὴν ἱστορίαν καὶ ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἡ Νίκα (Πρβ. Προκόπ. Περσικ. Α', καὶ Ζωναρ. ΙΔ', 6.).

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἠγάπα μὲ ζῆλον νὰ στερεώσῃ τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ νὰ στολίσῃ πολλαχῶς τὴν ἐκκλησίαν. Αὐτὸς ἐσύνθεσε καὶ ἐπρόσταξε νὰ ψάλλεται πρῶτον εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, ἔπειτα καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας τὸ, Ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ κτλ. Ἐπρόσθεσεν εἰς τὰς ἄλλας ἑορτὰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ κυρίου νὰ ἑορτάζεται τὴν 2. Φεβρουαρίου μὴ ἑορταζομένη πρότερον ὡς λέγει Γεώργιος ὁ Ἁμαρτωλὸς *), καὶ συνεκάλεσε τὴν πέμπτην **) οἰκουμενικὴν σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει (553) μὲ ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε ἐπισκόπους παρόντος καὶ τοῦ πάπα Ῥώμης Βιγιλίου (Ζωναρ. ΙΔ', 8.). Τὰ τρία κεφάλαια ἀνεθεμάτισεν ἡ σύνοδος αὕτη. Ἡ δὲ περὶ τῶν τριῶν κεφαλαίων αὕτη ἔρις εἶναι ἡ ἐφεξῆς. Τρεῖς ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες, Ἴβας ὁ Ἐδεσσηνὸς, Θεοδώρητος Κύρου, δεκτοὶ εἰς τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, καὶ Θεόδωρος Μοψουεστίας, ἐκατηγοροῦντο τώρα, ὁ μὲν πρῶτος ὡς ἐλέγξας τὸν ἅγιον Κύριλλον, καὶ ἐπαινέσας τὸν Μοψουεστίας Θεόδωρον Νεστοριανὸν ὄντα, ὁ

*) Τὸ χρονικὸν τοῦ Γ. Ἁμαρτωλοῦ εἶναι ἀνέκδοτον εἰσέτι παρεκτὸς τινῶν περικοπῶν. Σώζεται ἐν χειρόγραφον ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ τῆς Βιέννης βιβλιοθήκῃ μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν ἱστορικῶν Κώδ. 40. Εἰς κεφ. νη', φύλ. 240. ἱστορεῖται τὸ περὶ τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ τοῦ, Ὁ μονογενὴς υἱὸς κτλ. Ἴδε καὶ Θεοφάνην εἰς Ἰουστιν. 15. Κ.

**) Πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος εἶναι ἡ ἐν Νικαίᾳ (Τόμ. Γ', σελ. 455). Δευτέρα ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ 381 ἔτος συγκροτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου. Τρίτη ἡ ἐν Ἐφέσῳ (Τόμ. Γ', σελ. 512. 513). Τετάρτη ἡ ἐν Χαλκηδόνι (Τόμ. Γ', σελ. 514). Κ.

δὲ δεύτερος ὡς γράψας κατὰ Κυρίλλου. Ἐπροβλήθησαν λοιπὸν εἰς τὴν σύνοδον νὰ κατακριθοῦν τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἴβα, αἱ τοῦ Θεοδωρήτου κατηγορίαι κατὰ Κυρίλλου, καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Θεοδώρου *). Ὁ Βιγίλιος δὲν ἤθελε νὰ ὑπογράψῃ τὸν ἀναθεματισμὸν φοβούμενος μὴ προσκρούσῃ εἰς τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, ἥτις ἐδέχθη τὸν Θεοδώρητον. Ἀλλ' ὑπερίσχυσεν ἡ θέλησις τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἀνεθεματίσθησαν τὰ τρία κεφάλαια, καὶ μετ' αὐτῶν καίτινες παρεκτροπαὶ τοῦ Ὠριγένους. Οἱ μονοφυσῖται ὅμως, κατὰ τῶν ὁποίων ἐγίνετο ὅλος ὁ ἀγὼν κυρίως, ἐπέμειναν εἰς τὴν δυστροπίαν των. Εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ὠνομάζοντο καὶ Κόπται, ἀπεχωρίσθησαν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὴν ὁλομέλειαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ εἶχαν εἰς τὸ ἑξῆς χωριστόν των πατριάρχην εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν· ἐκεῖθεν δὲ ἐξηπλώθη ἡ αἵρεσίς των εἰς τὴν Ἀβυσσινίαν. Εἰς τὴν Συρίαν καὶ Μεσοποταμίαν μοναχός τις Ἰάκωβος Βαραδαῖος τοὺς ἥνωσε στερεῶς εἰς μίαν κοινότητα καὶ τοὺς ὑπέταξεν εἰς χωριστὸν πατριάρχην προεδρεύοντα ἐν Ἀντιοχείᾳ. Ὑπερίσχυσαν δὲ καὶ εἰς τὴν Ἀρμενίαν **) (Πρβ. Τόμ. Γ', σελ. 513).

*) Περὶ τῶν τριῶν τούτων κεφαλαίων ἴδε πλατύτερον τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ ἡμετέρου Μελετίου Αἰῶνι 5', κεφ. ΙΑ'. καὶ τὸ (σελ. 71 σημ.) εἰρημένον Πασχάλιον σελ. 344. Κ.

**) Εἰς ὅλας ταύτας τὰς χώρας ὑπάρχουσιν ἕως τὴν σήμερον οἱ μονοφυσῖται. Ἰακωβῖται ὀνομάζονται γενικῶς ὅλοι οἱ μονοφυσῖται· εἰδικώτερον δὲ οἱ τῆς Συρίας καὶ Μεσοποταμίας καὶ Βαβυλωνίας. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι μόλις εἶναι τεσσαράκοντα χιλιάδες οἰκογενειῶν. Καὶ οἱ Κόπται δὲ τῆς Αἰγύπτου, οἱ ὁποῖοι ζῶσι μὲ πτωχείαν καὶ ἀθλιότητα, λέγεται ὅτι δὲν εἶναι πολυάριθμοι. Τῆς Ἀβυσσινίας ἐπικρατοῦσα θρησκεία εἶναι ἡ χριστιανικὴ αὕτη αἵρεσις· ἐμφιλοχωροῦν ὅμως αὐτοῦ καὶ Ἰουδαϊσμοί τινές. Οἱ δὲ Ἀρμένιοι κρατοῦσι σφικτότατα τὴν τῶν πατέρων των μονοφυσιτικὴν θρησκείαν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν κατοικοῦσιν εἰς τὴν Τουρκίαν· ἀλλ' ὅλοι ὑποτάσσονται αὐστηρῶς εἰς τὸν πατριάρχην των, ὅστις ζῇ εἰς μοναστήριόν τι πλησίον τοῦ Ἐριβανίου, καὶ ὀνομάζεται Καθολικός. Ἐξαιροῦνται ὅμως Ἀρμένιοι ἱκανοί,

Ἀπὸ ζῆλον κινούμενος ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ὁ αὐτοκράτωρ κατέτρεξε καὶ τοὺς τελευταίους Ἕλληνας, ὅσοι ἀκόμη ἤθελαν νὰ φυλάττωσι τὴν θρησκείαν τῆς πολυθεΐας. Τὰ τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων σχολεῖα ἐκλείσθησαν καὶ διὰ τοῦτο καὶ διότι ἔλειψαν τὰ σιτηρέσιά των, ὡς θέλομεν ἰδεῖν περὶ τὰ τέλη τοῦ 14 τμήματος.

Προσέτι καὶ ἡ Ῥωμαϊκὴ ὑπατεία, ἥτις κατὰ τὸν λόγον τοῦ Γιββῶνος ἀπὸ σκιᾶς εἶχε καταντήσειν εἰς ψιλὸν ὄνομα, κατηργήθη ὁλοτελῶς κατὰ τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ· καὶ οὕτως ἐσβέσθη καὶ τὸ τελευταῖον ἀνταύγασμα τοῦ ἀρχαίου ἀξιώματος, τὸ ὁποῖον ἔλαμπε πάλαι ποτὲ εἰς τὴν Ῥώμην μὲ δόξαν καὶ δύναμιν.

12. Κρημνίζεται τὸ βασίλειον τῶν Βανδήλων.

(533 · 534).

Ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχε κάμειν πόλεμον πολυέξοδον καὶ βαρὺν ἐναντίον τοῦ Περσικοῦ βασιλείου τοῦ γείτονός του ἐξ ἀνατολῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸ 533 ἔτος συμβιβασθεὶς μὲ τὸν νέον δυνάστην τῆς Περσίας Χοσρόην (Κέσρα) τὸν πρῶτον, ὅςτις εἰς τὰ Ἀσιανὰ παραμύθια ἐπονομάζεται Ῥουσιρβᾶν ἤγουν δίκαιος, ἔκαμε μετ' αὐτοῦ ἢ μᾶλλον ἠγόρασε μὲ πολλὰ χρήματα τὴν εἰρήνην. Τὴν εἰς τὴν

οἵτινες κατὰ τὰς τελευταίας ἑκατονταετηρίδας ἡνώθησαν μὲ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν. Οἱ Ἀρμένοι ἔχουν ἐθνικήν των χωριστὴν φιλολογίαν, καὶ ὑπερβαίνουσι πολὺ τοὺς ἄλλους μονοφυσίτας κατὰ τὰς γνώσεις.

Ἀσίαν ἀπολεσθεῖσαν τιμὴν ἤθελε τώρα νὰ ἐξαναεύρῃ εἰς τὰ δύω ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου, καὶ μάλιστα ἔῤῥιψε τὸ βλέμμα πρῶτον εἰς τὴν Ἀφρικὴν, τὴν ὁποίαν ἐξουσίαζαν ἀκόμη οἱ Βάνδηλοι, ἀλλ' ὄχι ἐκεῖνοι οἱ ἀνδρεῖοι καὶ σκληραγωγημένοι Βάνδηλοι, οἵτινες ἐκυρίευσαν ποτὲ τὴν Ῥώμην ἐπὶ Γιζερίχου (Μέρ. Γ. σελ. 495.), ἀλλ' ἐκτεθηλυμμένοι τινὲς καὶ ἐκδεδομένοι εἰς τὰς τρυφὰς τῶν νικημένων, καὶ ἀγαπῶντες ἐπίσης τὸν βασιλέα των ὀλίγον, ὅσον καὶ οἱ ἐντόπιοι. Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἐκατοίκει τὸ βασιλικὸν παλάτιον τῆς Καρχηδόνος ἅρπαξ τις ὀνομαζόμενος Γελίμερ, ὅςτις εἶχε ῥήξειν ἀπὸ τοῦ θρόνου εἰς φυλακὴν τὸν νόμιμον βασιλέα Ἰλδέριχον, ἀνόητον τινὰ πρεσβύτην, καὶ κατὰ βαρβαρικὴν συνήθειαν εἶχε τυφλώσειν τὸν ἀνεψιὸν τούτου. Ἐκ τούτων τῶν περιστάσεων δραξάμενος λαβὴν ὁ Ἰουστινιανὸς, ἐσηκώθη μὲ ζῆλον, καὶ ἐπέμεινε μὲ πολλὰς ἐπιστολὰς πρὸς τὸν Γελίμερα νὰ ἐξαναβιβάσῃ τὸν Ἰλδέριχον εἰς τὸν θρόνον· καὶ ἐπειδὴ αἱ ἐπιστολαὶ δὲν ἐτελεσφόρουν, παρέδωκεν εἰς τὸν ἀξιώτατον στρατηγόν του Βελισάριον τὸν κατὰ τοῦ Γελίμερος πόλεμον.

Ὁ Βελισάριος, ἐκ σκοτεινοῦ γένους ἄνθρωπος, ἦτο ἀναμφιβόλως κατὰ τῆς ψυχῆς τὰ προτερήματα ὁ πρῶτος ἀνὴρ τοῦ καιροῦ του. Εἰς τὸν Περσικὸν πόλεμον εἶχεν ἀναπτύξειν κατὰ πρῶτον τὸ στρατηγικὸν πνεῦμά του· τὸν προβιβασμόν του εἶχεν ἐνεργήσειν ἡ σύζυγός του Ἀντωνίνα, φίλη τῆς αὐτοκρατορίσσης Θεοδώρας. Ὁ γραμματεύς του Προκόπιος, ὅςτις μᾶς ἀφῆκε τὴν ἱστορίαν του, ἐπαινεῖ τὴν δικαιοσύνην, ἐγκράτειαν, μετριοφροσύνην καὶ ἡμερότητα, τὰ ὁποῖα ἔλαμπαν ἀπὸ τὸ εὐγενὲς καὶ ὡραῖον πρόσωπόν του, καθὼς καὶ τὴν ἀνδρίαν τοῦ μεγάλου καὶ ῥωμαλαίου σώματός του. Ὅσα δὲ μᾶς

διηγεῖται περὶ τῆς τοῦ στρατηγοῦ παραβλέψεως πρὸς τὴν φιλόδοξον καὶ δολίαν γυναῖκα του, ἥτις τὸν ἐσυνώδευεν εἰς ὅλας τὰς ἐκστρατείας του, δεικνύουσιν ὅτι καὶ ἡ δόξα μεγάλου ἀνδρὸς ἐχρεώστει τότε νὰ στηρίζεται εἰς γυναικείαν εὔνοιαν καὶ αὐλικὴν ῥαδιουργίαν.

Μὲ δέκα μόνον χιλιάδας πεζῶν, καὶ πέντε χιλιάδας ἱππέων, ἐκ τῶν ὁποίων ἦσαν τετρακισχίλιοι Ἐροῦλοι στρατηγούμενοι ἀπὸ τὸν ἀνδρεῖον Φάραν καὶ ἑξακισχίλιοι Οὖννοι, ἐμβαρκαρίσθη ὁ Βελισάριος τὸ θέρος τοῦ 533 ἔτους εἰς τὸν λιμένα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ πατριάρχης εὐλόγησε τὸν στρατὸν, καὶ ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι εὐχήθησαν εὐτυχίαν καὶ νίκην, ἐπειδὴ ἐγίνετο κατ' Ἀρειανῶν ὁ πόλεμος. Ὁ στόλος ἐξ ἑξακοσίων πλοίων συγκροτούμενος μὲ Σικελοὺς, Αἰγυπτίους καὶ Ἴωνας ναύτας ἔφθασεν εὐτυχῶς εἰς τῆς Ἀφρικῆς τοὺς αἰγιαλούς. Ὁ Βελισάριος ἔχων ἀπεριόριστον πληρεξουσιότητα διεύθυνε τὴν ἐκστρατείαν του διὰ Λέπτιδος καὶ Ἀδρυμητοῦ κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν Καρχηδόνα, καὶ ἐφιλιόνετο πανταχοῦ μὲ τοὺς ἐντοπίους διὰ τῆς αὐστηρᾶς εὐταξίας του. Ὁ Γελίμερ ἦλθεν ἐναντίον του, ἀλλ' ἐδιεσκορπίσθησαν πάραυτα οἱ πολεμισταί του, καὶ εἰς αὐτὸν δὲν ἔμεινεν ὑπόλοιπον ἄλλο εἰμὴ νὰ καταφύγῃ εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Νομαδίας. Ἡ Καρχηδὼν ἤνοιξε τὰς πύλας εἰς τὸν νικητήν· εἰσήγαγε τὸν στόλον του εἰς τὸν λιμένα, καὶ αὐτὸς εἰσήλασε μὲ πολεμικὰ παιγνίδια εἰς τὴν πόλιν. Καμμία διαρπαγὴ, κατὰ τὴν ἀγρίαν συνήθειαν τοῦ καιροῦ ἐκείνου, δὲν ἐστενοχώρησε τοὺς ἐγκατοίκους· μὲ χεῖρας ἡσύχους διέβησαν τὰς ἀγυιὰς οἱ νικηταὶ, καὶ ὁ Βελισάριος ἔδωκεν εὐφρόσυνον συμπόσιον εἰς τοὺς ὑποστρατήγους του μέσα εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Γελίμερος.

Πρώτη φροντίς του ἦτο νὰ ὀχυρώσῃ ταχέως

τὴν μητρόπολιν· δευτέρα, νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν ὑπολειφθέντων Βανδήλων, τοὺς ὁποίους εἶχαν συνάξειν ὁ Γελίμερ καὶ ὁ ἀδελφός του ἀπὸ τὰ μακρυνώτατα μέρη τοῦ βασιλείου. Μάχη γενομένη εἰς τὰς πεδιάδας του Τρικαμάρου ἐσύντριψεν ὅλον σχεδὸν τὸν Βανδηλικὸν στρατόν. Ὁ Βελισάριος ὑπέστρεψε θριαμβευτὴς εἰς τὴν Καρχηδόνα, καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι εἰς τρεῖς μῆνας ἐτελείωσε τῆς Ἀφρικῆς τὴν δορικτησίαν. Διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὰς μακρὰν οὔσας χώρας ἔστειλε μερικὰ τάγματα. Ἡ Σαρδὼ, ἡ Κορσικὴ, αἱ Βαλεαρίδες νῆσοι, καὶ αἱ παράλιοι πόλεις τῆς Ἀφρικῆς ἕως τῆς ἀντικρὺ τῶν Γαδείρων χώρας παρεδόθησαν θεληματικῶς εἰς τοὺς Ἕλληνας στρατάρχας. Κατὰ τοῦ διαφυγόντος βασιλέως, ὅς τις εἶχε κλεισθῆν εἰς ὀρεινόν τι φρούριον τῆς Νομαδίας, ἐστάλθη ὁ Ἐροῦλος Φάρας. Εἰς τοῦτον παρεδόθη τελευταῖον (534) ἀναγκασθεὶς ἀπὸ τὴν πεῖναν. Ὁ Βελισάριος τὸν ὑπεδέχθη εἰς προάστειόν τι τῆς Καρχηδόνος, καὶ μετέπειτα ἔμεινεν ἀκόμη χρόνον τινὰ εἰς τὴν Ἀφρικὴν διὰ νὰ διατάξῃ τὴν νέαν ἐπαρχίαν. Διότι ὁ νόμιμος κύριος τοῦ θρόνου Ἰλδέριχος ἦτο ἤδη φονευμένος ἀπὸ τὸν Γελίμερα πρὶν αὐτὸς φύγῃ ἐκ τῆς πόλεως. Διὰ τοῦτο ἔλαβεν ἡ Καρχηδὼν ἔπαρχον Βυζαντινόν. Τὸ παρὰ τὸν πορθμὸν τῶν Γαδείρων φρούριον Σεπτὸν ὠχυρώθη, καὶ πανταχοῦ ὁ Ἀρειανισμὸς ἠφανίσθη.

Τὸ φθινόπωρον τοῦ 534 ὑπέστρεψεν ὁ Βελισάριος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τρίτος Σκιπίων, ὅπου ὁ εὐγνώμων αὐτοκράτωρ τὸν ἐτίμησε μὲ θρίαμβον, τιμὴν, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Τιβερίου τὴν ἐκράτησαν διὰ τὸν ἑαυτόν των μόνον οἱ αὐτοκράτορες. Ἀλλ' ὅμως ἐμβῆκε ταπεινοφρόνως καὶ πεζὸς μεταξὺ τῆς λαμπρᾶς παρατάξεως εἰς τὴν πόλιν, καὶ ὅταν ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν αὐτο-

κρατορικὴν πρόκυψιν, ἔκλινε γόνυ ἔμπροσθέν του κατὰ τὴν εἰσαχθεῖσαν Ἀσιανὴν συνήθειαν. Τὸ αὐτὸ ἔκαμε καὶ ὁ Γελίμερ, ὅςτις πορφύραν ἐνδεδυμένος ἠκολούθει ὄπισθεν μετὰ τῶν συγγενῶν του. Ὁ ὑπὸ τῆς τύχης ταπεινωθεὶς οὗτος δυνάστης ἀνεδείχθη ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ῥωμαῖος Πατρίκιος, καὶ ἔλαβεν ὑποστατικὰ εἰς τὴν Γαλατίαν. Τοῦ Ἰλδερίχου αἱ θυγατέρας ἀνετράφησαν εὐπρεπῶς εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτιον *).

13. Πορθεῖται ἡ Ἰταλία.

(536 — 540.)

Τόσον εὐκόλως ἐσυντρίφθη μέγα βασίλειον, ἐπειδὴ δὲν ἦτο κτισμένον ἀπὸ ἐσωτερικὴν δύναμιν καὶ κλίσιν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ συνεκρατεῖτο ἀπὸ ξένην δυναστείαν χωρὶς γνῶσιν καὶ σοφίαν. Τοιοῦτο ταχὺ καὶ λαμπρὸν ἀποτέλεσμα ἠρέθισε τὸν ἐπιχειρηματίαν Ἰουστινιανὸν νὰ δοκιμάσῃ τὰ αὐτὰ καὶ εἰς τὸ τῆς Ἰταλίας Ὀστρογοτθικὸν βασίλειον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θευδερίχου ὠλιγόστευσεν ἐπαισθητῶς ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ δόξα τῶν Γότθων. Ἡ τοῦ Θευδερίχου θυγάτηρ Ἀμαλασύνθα δυσκόλως ἠδύνατο νὰ τιμήσῃ τὴν θέσιν της ἐπιτροπεύουσα τὸν νήπιον υἱόν της (ἀνωτ. σελ. 17), μ' ὅλον ὅτι εἶχε πολλὰς γνώσεις καὶ ἀγαθὰ προτερήματα, ἐπειδὴ ἡ κυβέρνησις τῶν Γότθων ἀπῄτει ἄνδρα καὶ πολεμιστήν. Καὶ ὅμως ἠθέλησεν ἀσμένως νὰ βαστάξῃ τὴν βασιλείαν, ὅταν ὁ υἱός της Ἀταλάριχος ἀπέθανεν (534). Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔλαβε

*) Ἀνάγνωθι τὴν εἰς δύω βιβλία ἱστορίαν τοῦ Προκοπίου περὶ τῶν Βανδηλικῶν πολέμων, καὶ Ζωναρ. ΙΔ', 7. Κ.

κοινωνὸν τῆς βασιλείας κάποιον ἀνεψιὸν τοῦ πατρός της Θευδάτον. Ἀλλ' ὁ ἄπιστος ἀνεψιὸς τὴν ἀπεμάκρυνε πάραυτα ἀπὸ τὴν Ῥάβενναν, καὶ τελευταῖον ἔβαλε καὶ τὴν ἔπνιξαν εἰς τὸ λουτρόν.

Εὐνοϊκαὶ περιστάσεις δι' αὐτοκράτορα, ὅςτις ἤθελε νὰ ἐξανακυριεύσῃ τὴν Ἰταλίαν. Μὲ στόλον περιέχοντα ἑπτὰ χιλιάδας στρατιώτας, Ἰσαυροὺς Οὔννους καὶ Μαυρουσίους ἐστάλθη εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Βελισάριος διὰ νὰ ἐκδικήσῃ τὸν φόνον τῆς βασιλίσσης (535). Ἐκυρίευσε πρῶτον τὴν ἀσθενῶς φυλαττομένην Σικελίαν, καὶ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ ἔτους εἰσήλασεν εἰς τὰς Συρακούσας. Ὅλη ἡ Ἰταλία ἐκατήντησεν εἰς ἀμήχανον κίνησιν, καὶ ὁ Θευδάτος, ὅςτις δὲν ἦτο ἄνθρωπος ἱκανὸς διὰ τοιούτους κινδύνους, ἠπατᾶτο μὲ δειλὰ καὶ ἀμφίβολα κινήματα. Ἀλλ' εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ἀπήλαυσεν ἡ Ἰταλία ἀκόμη ἑνὸς ἐνιαυτοῦ ἡσυχίαν. Ὁ Βελισάριος ἠναγκάσθη τὸ ἔαρ τοῦ 536 ἔτους ἀντὶ τῆς Ἰταλίας νὰ περάσῃ εἰς τὴν Καρχηδόνα διὰ νὰ καθησυχάσῃ ταραχὴν τινὰ τῶν ἐντοπίων, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ ζυγὸς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Ἐπάρχου, εὐνούχου τινὸς *), ὀνομαζομένου Σολομῶνος, καὶ τῶν ἀμίσθων στρατιωτῶν του ἔγεινεν ἀφορητότερος παρὰ ὁ τῶν Βανδήλων. Καταστείλας δὲ εὐτυχῶς τὰς ταραχὰς ἐκείνας ὑπέστρεψε τὸ φθινόπωρον τοῦ 536 ἔτους εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ ἐκεῖθεν ἐπέρασε παρευθὺς εἰς τὸ Ῥήγιον. Αἱ πόλεις τῆς κάτω Ἰταλίας τὸν ἐδέχθησαν ἀμαχητὶ, καὶ μόνον ἡ Νεάπολις ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου, καὶ διὰ τοῦτο

*) Καὶ αὕτη ἡ Ἀσιανὴ συνήθεια εἰσήχθη πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλὴν τοῦ Βυζαντίου. Ἀλλ' ὅτι εἰς τοὺς ἀθλίους τούτους ἐνεπιστεύοντο καὶ στρατοί, φαίνεται κατὰ πρῶτον ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλείας. Καὶ εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι ὁ Σολομὼν οὗτος, καθὼς καὶ ὁ κατωτέρω ἀπαντώμενος Ναρσῆς, καὶ κἄποιος Σχολαστικὸς, ὅςτις ἐστάλθη ἐναντίον τῶν Σλάβων, ὑπῆρξαν ἀληθῶς στρατηγοὶ μεγάλοι.

ἐλεηλατήθη, πρὸς παραδειγματισμὸν ἄλλων ἀντιστάσεων. Ὁ χαμὸς τῆς Νεαπόλεως ἐπλήρωσεν ἐντελῶς τὴν τῶν Γότθων πρὸς τὸν Θευδάτον δυσαρέστησιν. Τὸν ἐκήρυξαν ἀνάξιον τῆς βασιλείας, ἔβαλαν ἐπάνω ἀσπίδος ἀνδρεῖον τινα ἄνθρωπον ἐκ τοῦ μέσου των ὀνομαζόμενον Οὐΐτιγιν, καὶ τὸν ἀνηγόρευσαν βασιλέα. Ὁ Θευδάτος φεύγων ἐσκοτώθη.

Ὁ νέος βασιλεὺς Οὐΐτιγις ἐπροσπάθει εἰς μάτην νὰ ἐξισασθῇ μὲ τὸν αὐτοκράτορα. Ἐσκεπάζετο τοὐλάχιστον ἀπὸ τὰ βόρεια μέρη συμμαχήσας μὲ τοὺς Φράγκους, εἰς τοὺς ὁποίους παρεχώρησε τὰς τοῦ Θευδερίχου κατακτήσεις τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας (ἀνωτ. σελ. 23.). Μετὰ τοῦτο ἐπρόσμενε τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν Ῥάβενναν· εἰς τὴν Ῥώμην ἔβαλε τετρακισχιλίους Γότθους καὶ ἀρχηγόν των τὸν ἔμπειρον καὶ συνετὸν Λεύδεριν. Ὁ Πάπας Σιλβέριος [ὁ Προκόπιος τὸν ὀνομάζει Λιβέριον] ἠναγκάσθη νὰ τοῦ ὀμώσῃ πίστιν, καὶ οἱ ἐπιφανέστατοι συγκλητικοὶ ἐπάρθησαν ὅμηροι εἰς τὴν Ῥάβενναν. Μὲ ὅλα ταῦτα ἀπέκτησεν ὁ Βελισάριος τὴν πόλιν ταύτην διὰ συνεργείας τῶν καθολικῶν χωρὶς αἱματοχυσίαν. Τὴν 10 Δεκεμβρίου 536 εἰσήλασεν εἰς αὐτὴν, καὶ ἔστειλεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τὰ κλειδία τῆς πόλεως μαζὴ καὶ τὸν αἰχμάλωτον Λεύδεριν. Οἱ τετρακισχίλιοι Γότθοι ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Ῥάβενναν.

Ὁ Οὐΐτιγις ἐμετανόησεν ἐξώρας διὰ τὸ σφάλμα του, καὶ ἐπροσπάθει νὰ τὸ διορθώσῃ, ἐνῷ ἐπολιόρκησε παρευθὺς τὴν Ῥώμην (Μαρτ. 537.). Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχε στόλον, καὶ πόλις τόσον ἐκτεταμένη δὲν ἠδύνατο νὰ περικλεισθῇ ὁλοτελῶς, διὰ τοῦτο ὁ πάντοτε δραστηριώτατος Βελισάριος ἀντέστεκε πλέον παρὰ ἕνα ἐνιαυτὸν εἰς δύναμιν ὑπερβολικῶς ἀνωτέραν. Ἐδῶ ἀνέπτυξεν ὁ ἀξιόλο-

γος ἀνὴρ ὅλον τὸ στρατηγικὸν πνεῦμα του. Ἔκαμεν ἀκαταπαύστως εὐτυχεῖς ἐκδρομὰς κατὰ τῶν Γότθων, ἥνονε μὲ τοὺς φρουροὺς καὶ σκυλία διὰ νὰ γαυΐζωσιν, ἐπολέμησεν αὐτὸς προσωπικῶς ἀπὸ τῶν τειχῶν πολλάκις, καὶ ἐφεύρηκε πρῶτος τοὺς ἐπὶ τῶν πλοίων μύλους εἰς τὸν Τίβεριν, ἐνῷ οἱ μέχρι τοῦδε ὑδρόμυλοι τῆς πόλεως ἔγειναν ἄχρηστοι διὰ τὸν τῶν ὑδραγωγῶν ἀφανισμόν. Κατὰ τῶν προδοτῶν ἐμεταχειρίσθη τρομερὰν αὐστηρότητα. Καὶ αὐτὸς ὁ Πάπας Σιλβέριος, ὑποπτευθεὶς ὅτι ἀνταπεκρίνετο μυστικῶς μὲ τοὺς Γότθους, ἐπεπλήχθη ἐπὶ κριτηρίου, καθῃρέθη τῆς ἀξίας του, ἐξωρίσθη μακρὰν, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐψηφίσθη ἄλλος ἀπὸ τὸν κλῆρον τῆς Ῥώμης κατὰ προσταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἦτο οὗτος ὁ διάκονος Βιγίλιος, ὅστις λέγεται ὅτι ἦτο προδιωρισμένος εἰς τοῦτο ἀπὸ τὴν αὐτοκρατόρισσαν Θεοδώραν.

Ὁ Οὐΐτιγις ἐδοκίμασε πᾶν εἶδος εἰρηνικῆς συμβιβάσεως, ἀλλ' εἰς μάτην. Ἔστερξε νὰ παραχωρήσῃ τὴν Σικελίαν καὶ τὴν κάτω Ἰταλίαν. Ἀλλ' ὁ Βελισάριος ἐζήτει ἐπιμόνως ὅλην τὴν Ἰταλίαν. Διὰ τοῦτο ὁ Οὐΐτιγις ἐσυνέχιζε τὴν πολιορκίαν τῆς Ῥώμης, ἕως οὗ τοῦ ἦλθεν ἀγγελία ὅτι Ἑλληνικὸν στράτευμα ἐπολιώρκει ὄπισθέν του τὸ Ἀρίμινον, καὶ τὸν ἠνάγκασε μετὰ ἑνὸς ἔτους καὶ ἐννέα ἡμερῶν ματαίους ἀγῶνας νὰ σηκώσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ φυλάξῃ τὴν μητρόπολίν του Ῥάβενναν (Μαρτ. 538).

Ἐνῷ ἐπολιορκεῖτο ἡ Ῥώμη, εἶχε στείλειν ὁ Βελισάριος διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Λιγυστικὴν χιλίους στρατιώτας κατὰ μυστικὴν συνέργειαν τοῦ τῶν Μεδιολάνων ἐπισκόπου Δαρείου, καὶ εἶχαν παραδοθῆν εἰς αὐτοὺς θεληματικῶς τὸ Μεδιόλανον, Κῶμον, Βέργομον, Νουαρία καὶ ἄλλαι πόλεις. Διὰ νὰ τοὺς ἐκδιώξουν ἐκεῖθεν, ἦλθαν εἰς βοήθειαν

τοῦ στενοχωρημένου Γότθου δέκα χιλιάδες Βουργούνδων, καὶ εὐθὺς ἐπολιόρκησαν τὸ καλὸν καὶ μέγα καὶ ὀχυρὸν Μεδιόλανον.

Ὁ Βελισάριος ὥρμησεν ἀπὸ τὴν Ῥώμην εἰς τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου 538, καὶ ἐπέρασεν ἔμπροσθεν τοῦ Ἀριμίνου. Πολλάκις εἶχε παρακαλέσειν τὸν αὐτοκράτορα νὰ τοῦ στείλῃ βοήθειαν. Τώρα ἄραξαν ἀληθῶς ἑπτακισχίλιοι στρατιῶται εἰς τὴν Πικεντίνην, ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν στρατηγούμενοι ἀπὸ τὸν εὐνοῦχον Ναρσῆν, τὸν ὁποῖον ἐκ δυσπιστίας πρὸς τὸν Βελισάριον ἔστειλεν ὁ Ἰουστινιανὸς, καὶ τοῦ ὁποίου ὁ πρὸς τὸν στρατηγὸν φθόνος διήγειρε κακὴν διχόνοιαν. Διὰ τοῦτο δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπάγουν εἰς βοήθειαν τοῦ λιμώττοντος Μεδιολάνου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 539 ἔτους ἤνοιξε τὰς πύλας εἰς τοὺς Βουργούνδους, καὶ ἔπαθε τρομερὰ δυστυχήματα. Οἱ βάρβαροι ἐσκότωσαν ὅλους τοὺς ἄνδρας, 300,000 ὡς λέγεται, καὶ ἔσυραν τὰς γυναῖκας εἰς τὴν δουλείαν, καὶ κατηδάφισαν, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Προκοπίου, ταύτην τὴν μετὰ τὴν Ῥώμην μεγαλητέραν πόλιν τῆς Ἰταλίας. Μαθὼν τοῦτο ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκραξεν ὀπίσω τὸν Ναρσῆν καὶ ἔδωκεν ὅλην τὴν ἀρχιστρατηγικὴν πληρεξουσιότητα πάλιν εἰς τὸν Βελισάριον.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπλάκωσε τὴν δυστυχῆ Ἰταλίαν ἄλλος ὄχι μικρότερος τρόμος. Θευδίβερτος ὁ βασιλεὺς τῆς Αὐστρασίας ἠθέλησε καὶ αὐτὸς νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὰς περιστάσεις διὰ νὰ λεηλατήσῃ καὶ νὰ γυμνώσῃ μὲ τοὺς στρατιώτας του. Γότθοι καὶ Ἕλληνες ἔστεκαν καὶ ἐπρόσμεναν τίνας ἐκ τῶν δύω ἦλθε νὰ βοηθήσῃ, καὶ τοῦ ἀφῆκαν νὰ περάσῃ ἀνενοχλήτως τὸν Πάδον. Ἀλλὰ διαμιᾶς ἐπροσφέρθη ἐχθρικῶς καὶ πρὸς τὰ δύω μέρη, διήρπασε τὴν Γένουαν καὶ ἄλλας πόλεις, ἐλεηλάτησεν ὅλην τὴν ἄνω Ἰταλίαν, καὶ τελευταῖον

ὑπέστρεψεν ἀπὸ τὰς Ἄλπεις ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῆς πείνην.

Ὁ Βελισάριος, μ᾽ ὅλον ὅτι στενοχωρημένος, εἶχε κυριεύσειν εἰς τὸ μεταξὺ τὸ Οὐρβῖνον, καὶ ἐπολιώρκει τὰς Φαισύλας καὶ τὸ Αὔξιμον. Ἐξ ἐναντίας δὲ εὐτύχησεν ὁ Οὐΐτιγις εἰς μίαν ἄλλην ἀπόπειραν. Διότι ἐπαρακίνησε διὰ πρεσβείας τὸν τῆς Περσίας βασιλέα Χοσρόην νὰ κηρύξῃ πόλεμον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ συνεβιβάσθη ἔπειτα μὲ τὸν Ἰουστινιανὸν χωρὶς προείδησιν τοῦ Βελισαρίου. Ὅταν λοιπὸν ὁ Βελισάριος ἐστρατοπέδευσεν ἔμπροσθεν τῆς Ῥαβέννης διὰ νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὸν πόλεμον, ἔφθασαν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως πρεσβευταὶ μὲ συνθήκας εἰρήνης, κατὰ τὰς ὁποίας ὑπεχρεοῦτο ὁ Οὐΐτιγις νὰ κρατήσῃ μὲν ὅλους τοὺς ἐπέκεινα τοῦ Πάδου τόπους μαζὴ καὶ τὸν βασιλικὸν τίτλον, νὰ παραχωρήσῃ δὲ εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὅλα τὰ ἄλλα καὶ τὸ ἥμισυ τῶν θησαυρῶν του. Ἀλλ᾽ ὁ Βελισάριος αἰσθανόμενος ὅτι καταφρονεῖται διὰ τῆς συνθήκης ταύτης καὶ θέλων νὰ μὴ χάσῃ τὸν ὁλόκληρον στέφανον τῶν νικῶν του, δὲν ἐδέχθη τὴν συμφωνίαν, ὢν βέβαιος ὅτι πάραυτα ἤθελε καθυποτάξειν ὁλοτελῶς τοὺς Γότθους.

Οἱ Γότθοι, ἀπελπισθέντες τὴν σωτηρίαν των, καὶ μὴ ἐμπιστευόμενοι πλέον εἰς τὸν Οὐΐτιγιν, ἔκαμαν παράξενον τινὰ ἀπόφασιν. Ὑπεσχέθησαν κρυφίως πρὸς τὸν Βελισάριον ὅτι παραδίδονται εἰς αὐτὸν, ἐὰν ἀφήσῃ τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἀναγορευθῇ αὐτὸς βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας. Ὢ ποῖος πειρασμός! Ὁ μέγας ἀνὴρ τὸν ἐκαταπολέμησεν ἀνδρείως, ὑπεκρίθη ὅμως δολίως ὅτι δέχεται τὴν γνώμην των, καὶ εὐθὺς τοῦ ἤνοιξε τὰς πύλας ἡ καταπεινασμένη Ῥάβεννα (Ἰαννουάρ. 540). „Ὅταν ἴδα τὸ Ῥωμαϊκὸν στράτευμα, λέγει ὁ Προκόπιος (Γοτθ. Β΄, σελ. 255, ἐκδ. Α΄.), ἐμβαῖνον εἰς τὴν πόλιν, ἐκυριεύθην

6 *

ἀπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ὄχι δύναμις, ὄχι πλῆθος ἀνθρώπων διακρίνει τὰ πράγματα, ἀλλὰ φέρει τὰς ἐκβάσεις ὑψηλότερός τις κυβερνήτης. Οἱ Γότθοι ἦσαν πολυαριθμότεροι καὶ ῥωμαλαιότεροι παρὰ τοὺς νικητάς των, καὶ αἱ γυναῖκές των τοὺς ἔπτυαν εἰς τὰ πρόσωπα δείχνουσαι εἰς αὐτοὺς εἰς ποίους ἀδυνάτους νικητὰς ἐπαραδόθησαν."

Εἰς μάτην ἐπρόσμειναν τώρα οἱ Γότθοι τοῦ Βελισαρίου τὴν ἀποστασίαν. Ἔμεινε πιστὸς εἰς τὸν αὐτοκράτοράτου, καθησύχασε τὴν πόλιν, καὶ ἔβαλεν ἔντιμον φρουρὰν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Οὐϊτίγιδος. Ἕτοιμος ἦτο νὰ ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὴν ἄνω Ἰταλίαν καὶ τὸ τελευταῖον λείψανον τῶν Γότθων, ὅταν ὁ δύσπιστος αὐτοκράτωρ τὸν ἔκραξε σπουδαστικὰ ὀπίσω. Μὲ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ καὶ μὲ ὑπακοὴν ἐμβαρκαρίσθη μὲ τὸν αἰχμάλωτον βασιλέα καὶ μὲ τοὺς προκρίτους Γότθους, προσέτι καὶ μὲ τοὺς βασιλικοὺς τῆς Ῥαβέννης θησαυροὺς, καὶ ἐῤῥίφθη ὑποκλινὰς εἰς τοὺς πόδας τοῦ αὐτοκράτορος (540). Θρίαμβον δὲν ἔλαβε ταύτην τὴν φορὰν, παρεκτὸς ἐκείνου, τὸν ὁποῖον δὲν ἠδύνατο νὰ τοῦ ἁρπάσῃ κἀνεὶς φθόνος, τὸν φανερὸν ἔπαινον καὶ θαυμασμὸν τοῦ λαοῦ, ὁσάκις ἐφαίνετο εἰς τοὺς δρόμους. Ὁ Οὐΐτιγις, καθὼς πρότερον ὁ Γελίμερ, ἔλαβεν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τὴν τοῦ Πατρικίου τιμὴν, ἀλλ' ἀπέθανε μετὰ δύω ἔτη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (ἴδε Προκοπ. τῶν Γοτθικῶν πολέμων Βιβλ. Α΄. κ. Β΄.).

14. Τὸ βασίλειον τῶν Ὀστρογότθων καθαιρεῖται.

(541 — 554.)

Μὲ ὅλην τὴν λαμπρότητα τῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ βασιλείας ἔπαθεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του πολλὰ

ὀδυνηρὰς πληγὰς ἡ μεγάλη καὶ πάντοτε ἀκόμη Ῥωμαϊκὴ ὀνομαζομένη αὐτοκρατορία. Ἐξ ἀνατολῶν εἰσέβαλαν οἱ Πέρσαι, τοὺς ὁποίους μετὰ πολλῶν κόπων ἀπεδίωξεν ὁ Βελισάριος· ἐκ βοῤῥᾶ ἐπέρασαν τὸν Δανούβιον, καταφρονοῦντες τὰ πολλὰ φρούρια Βουλγάροι, Ἄβαρες, Λαγγοβάρδαι, Γεπῖδαι, Σλάβοι καὶ Ἄνται, ἐκρήμνισαν πολλὰ ὀχυρώματα καὶ πόλεις, ἐπροχώρησαν ἕως τὰς πύλας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥρπασαν ἀνθρώπους καὶ κτήνη, καὶ ἐμεταχειρίσθησαν βαρβαρικὰς ἀπανθρωπίας κατὰ τῶν ὅσοι τοὺς ἀντεστάθησαν. Τὸ παλούκωμα, καὶ τὸ ἔκδαρμα ζωντανῶν ἀνθρώπων, τὸ τρέφειν τοὺς σκύλους μὲ νεογέννητα παιδία κτλ. ἀπαντῶνται εἰς τὴν ἱστορίαν τούτων τῶν δαιμονικῶν λαῶν ὡς συνειθισμένα πράγματα. Κατὰ τοῦ Προκοπίου τὴν διήγησεν (Ἀνεκδότων σελ. 82 ἔκδ. πρώτη) αἱ εἰσβολαὶ αὗται ἔφθειραν ἐτησίως 200,000 περίπου ἀνθρώπων τῆς ἐπικρατείας. Ἀπορίας ἄξιον καὶ ἐκπλήξεως βέβαια εἶναι, ὅτι οἱ Βούλγαροι ἀνενοχλήτως ἐπροχώρησαν διὰ τῶν Θερμοπυλῶν ἕως τὴν Κόρινθον, καὶ ἐπ' ἀληθείας ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς μητροπόλεως διέβησαν τὸν Ἑλλήσποντον καὶ φορτωθέντες Ἀσιανὰ λάφυρα ὑπέστρεψαν εἰς τὸν τόπον των. Καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν δὲ ἐγεννῶντο πάντοτε νέαι ἐπαναστάσεις τῶν ἐντοπίων, μὲ τοὺς ὁποίους συχνάκις ἐσυνδέοντο καὶ οἱ κακοπληρωμένοι στρατιῶται τοῦ Ἐπάρχου, εἰς τρόπον ὥστε ἠναγκάσθη μίαν φορὰν ὁ ἀνδρεῖος Σολομὼν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ μετέπειτα ἐφονεύθη εἰς μάχην τινὰ κατὰ τῶν Μαυρουσίων. Οἱ ἄλλοτε ἀκμάζοντες αἰγιαλοὶ τῆς Ἀφρικῆς ἠρημώθησαν διόλου ἀπὸ τὰς μακρὰς ταλαιπωρίας τοῦ πολέμου.

Καὶ τὸ θάῤῥος δὲ καὶ ἡ καρδία τῶν Ὀστρογότθων τῆς Ἰταλίας ηὔξησε πάλιν μετὰ τὴν τοῦ Βε-

λισαρίου ἐκεῖθεν ἀπομάκρυνσιν. Καὶ ἐδῶ ἐγίνοντο οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ κακοπληρωμένοι στρατιῶται ἀνυπόφοροι εἰς τοὺς ἐντοπίους μὲ τὰς ἀργυρικὰς εἰσπράξεις. Τοῦτο ἔδωκεν ἐλπίδα εἰς τοὺς Γότθους. Μὲ ταχύτητα καὶ σπουδὴν ἔστειλαν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν τὸν ἄχρηστον κριθέντα διάδοχον τοῦ Οὐϊτίγιδος Ἰλδίβαδον (541), ἀνηγόρευσαν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος ὁμοφώνως βασιλέα των τὸν ἀριστόν των νεανίσκον Τωτίλαν, καὶ ἐκβάντες ἐκ τῆς Παυΐας, ἥτις ἦτο ἀκόμη ἰδικήτων, ἐπροσπάθουν νὰ πορθήσωσι πάλιν τὴν Ἰταλίαν.

Οἱ πτωχοὶ μεταξὺ ἀκαταπαύστων μεταλλαγῶν ταλαντευόμενοι κάτοικοι τῆς κατηρημαγμένης ταύτης χώρας εἶχαν τώρα κλίσιν περισσοτέραν εἰς τοὺς Γότθους παρὰ εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς, ἀφοῦ ἐγνώρισαν ἀκριβέστερα τὴν ἐγκράτειαν καὶ δικαιοσύνην τοῦ Τωτίλου. Μὲ σέβας ἤκουαν ἀπὸ τὸ στόμα του τὰ καλὰ ταῦτα ἀποφθέγματα: Ἡ κακοήθεια καὶ ὁ ἀφανισμὸς εἶναι ἐχώριστα· ἡ νίκη εἶναι πάντοτε καρπὸς τῆς εἰλικρινείας, τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς εὐταξίας. Μὲ τὸ μικρὸν ἀπομεινάριον τῶν στρατιωτῶν του ἐκυρίευσεν ὁ ἥρως οὗτος ἐντὸς ὀλίγου πάλιν τὰς ἀνωτέρω πόλεις, καὶ διαβὰς τὰς μεγαλητέρας — Ῥάβενναν, Φλωρεντίαν, καὶ Ῥώμην — ἐστράτευσεν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν, καὶ ἀπεδίωξε πανταχόθεν τοὺς αὐτοκρατορικοὺς, καὶ ἀπ᾿ αὐτὴν ἀκόμη τὴν Νεάπολιν.

Μ᾿ ὅλον ὅτι ἦτο ἀναγκαιότατος ὁ Βελισάριος εἰς τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον, τὸν ἔστειλεν ὅμως πάλιν ὁ Ἰουστινιανὸς εἰς τὴν Ἰταλίαν (ἀνωτ. σελ. 59), διὰ νὰ κερδήσῃ πάλιν, εἰ δυνατὸν, τὴν ἀξιόλογον ταύτην ἐπαρχίαν. Ἔφθασε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 544 ἔτους εἰς τὴν Ῥάβενναν, ἀλλὰ χωρὶς ἀργύριον καὶ χωρὶς ἱκανοὺς στρατιώτας. Οἱ πτωχοὶ κάτοικοι ἠργυρολογοῦντο σκληρότατα. Φρικτὸν θέαμα

ἦτο ἐπ᾿ ἀληθείας νὰ μάχωνται δύω μεγάλοι στρατηγοὶ εἰς ἀθλιωτάτας περιστάσεις περὶ τῆς κτήσεως χώρας ἐντελῶς σχεδὸν ἠρημωμένης. Δύω ἔτη ἐστρατοπέδευσαν σχεδὸν ἄπρακτοι. Εἰς μάτην ἔγραφεν ὁ ἀγαθὸς Βελισάριος θρηνητικὰς δεήσεις εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τελευταῖον ὥρμησεν ὁ Τωτίλας κατὰ τῆς Ῥώμης καὶ τὴν ἐπολιώρκει. Ἐντὸς αὐτῆς ἔστεκε μετὰ τετρακισχιλίων αὐτοκρατορικῶν στρατηγός της ὀνομαζόμενος Βέσσας, τοῦ ὁποίου ἡ χαμερπὴς φιλαργυρία ἐπτώχυνε σχεδὸν ὅλους τοὺς πολίτας. Ὁ Βελισάριος μὴ ἔχων ἱκανὴν δύναμιν διὰ νὰ διώξῃ τοὺς πολιορκητὰς, ἐστερεώθη τοὐλάχιστον εἰς τὸ στόμιον τοῦ Τιβέριος. Πολὺν καιρὸν ἐβάσταξεν ἡ πόλις, μ᾿ ὅλον ὅτι οἱ κάτοικοι ἔφαγαν γάτους, ποντικοὺς καὶ χορτάριον· τελευταῖον τέσσαρες Ἴσαυροι φρουροὶ, δυσαρεστημένοι μὲ τὸν Βέσσαν, ἐπρόδωκαν εἰς τοὺς Γότθους ἀσθενές τι χωρίον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀναβάντες ὅλος ὁ στρατὸς τὴν νύκτα τῆς ἐφεξῆς 17 Δεκαμβρίου ἡμέρας (546) εἰσῆλθαν εἰς τὸν Ῥώμην. Ὁ Τωτίλας ὑποπτεύων κεκρυμμένην ἀπάτην ἔμεινε μὲ τὸ στράτευμάτου εἰς τοὺς δρόμους ἄπρακτος ἕως οὗ ἐξημέρωσεν ἡ ἡμέρα· ἀλλ᾿ ἐπειδὴ οἱ φρουροὶ τῆς πόλεως ἔφυγαν ἐκεῖθεν, αὐτὸς μὲν ὑπῆγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Πέτρου διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν θεὸν ὡς καλὸς Χριστιανὸς, οἱ δὲ Γότθοι του διήρπαζαν τοὺς οἴκους διὰ νὰ ἀναπαύσωσι τὴν μακρὰν καὶ μεγάλην ἔνδειάν των.

Ἀλλ᾿ ὁ Τωτίλας δὲν ἠδυνήθη νὰ βαστάξῃ πολὺν καιρὸν τὴν δορίκτητον πόλιν, ἐπειδὴ ταραχαί τινες ἀπῄτουν ἀναγκαίως τὴν εἰς τοὺς Ἀπούλους παρουσίαν των. Στρατιώτας δὲν εἶχεν ἱκανοὺς διὰ νὰ τὴν φυλάξῃ. Ἐκρήμνισε λοιπὸν τὰ τείχη της, καὶ τὴν ἔκαμεν ἀνοικτὴν πόλιν, καὶ οὕτως ὑπῆγεν

εἰς τὴν Ἀπουλίαν, διὰ νὰ εἰσάξῃ πάλιν τὴν Γοτθικὴν κυριότητα.

Εὐθὺς εἰσῆλθεν ὁ Βελισάριος εἰς τὴν πόλιν, καὶ μὲ ταχύτητα ἀνήκουστον ἀποκατέστησε τὰ τείχη της εἰς εἴκοσι πέντε ἡμερῶν διάστημα, καὶ ἔστειλε δευτέραν φορὰν τὰ κλειδία της εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Ἐκστατικὸς ὁ Τωτίλας ὑπέστρεψεν ὀπίσω, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξανακυριεύσῃ τὴν πόλιν. Δύω ἔτη ἀκόμη ἐβάσταξεν ὁ πόλεμος εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν, ἀλλ' ὁ Βελισάριος μὴ λαμβάνων καμμίαν βοήθειαν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα, τὸν ἐπαρακάλεσε νὰ τοῦ δοθῇ ἄδεια τῆς ἐπιστροφῆς του· καὶ οὕτως ἐπανῆλθε μετὰ πέντε ἔτη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (ἀρχ. 549). Ὁ αὐτοκράτωρ τὸν ἀνέδειξεν ἔπαρχον τοῦ πραιτωρίου τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἀρχισωματοφύλακά του. Μετέπειτα ἠλευθέρωσεν ὁ ἥρως οὗτος τὴν μητρόπολιν ἀπὸ μέγαν κίνδυνον ἐπαπειληθέντα ἀπὸ ἔφοδον τινὰ τῶν Βουλγάρων.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἔπεσε πάλιν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Τωτίλου ἡ Ῥώμη (549), καὶ τὴν ἐμεταχειρίσθη μὲ φειδὼ καὶ φιλανθρωπίαν. Ἀπέκτησε τώρα καὶ στόλον, διὰ τοῦ ὁποίου ἔφερνε σιτάριον εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ὑπέταξε πάλιν τὸ Ῥήγιον, Τάραντα, Σαρδὼ καὶ Κορσικὴν καὶ ἐπολέμει τὴν Σικελίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ Ἰόνιον πέλαγος διαβαίνων διήρπαζε τὰ τῆς Ἑλλάδος παραθαλάσσια. Μ' ὅλα ταῦτα ἐπρόσφερνεν ἀπαύστως τὴν εἰρήνην εἰς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τοῦ ὑπέσχετο πολεμικὴν βοήθειαν. Ἀλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς δὲν ἤκουε τίποτε ἐκ τούτων.

Ἔτη τινὰ δι' ἔλλειψιν δυνάμεων ἐγίνετο ἀμελῶς ὁ πόλεμος· ἀλλὰ κατὰ τὸ 552 ἔτος ἀνεζωώθη πάλιν, ὅταν ὁ προειρημένος Ναρσῆς, ἀγαπητὸς τοῦ αὐτοκράτορος καὶ μέχρι τοῦδε θησαυροφύλαξ, μὲ ἐκλεκτὸν στράτευμα Λαγγοβαρδῶν, Οὔννων,

Ἐρούλων, καὶ Περσῶν προσέτι, ἐκίνησε τὴν ἐκστρατείαν του διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἶχε γεμάτον γαζοφυλάκιον καὶ ἀπεριόριστον πληρεξουσιότητα καὶ προσέτι ἦτο ἀνὴρ ἄξιος νὰ συνεχίσῃ μὲ φήμην τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου Βελισαρίου. Εἰς τὸ μικρὸν καὶ ἀσθενικὸν σῶμά του ἐκατοίκει δύναμις ἡρωϊκή, καὶ εἰς τὸ βλέμμα του ἐκάθητο μία σοβαρότης, ἥτις δὲν ἄφινε κανὲν μειδίαμα νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν παρειάν του *). Ἐπεθύμει νὰ διακρίνῃ τὸν μακρὸν ἀγῶνα μὲ μίαν μάχην, καὶ ὑπῆγεν ἐναντίον τοῦ Τωτίλου, ὅστις εἶχεν ἐκβῆν μὲ τὸ στράτευμά του ἀπὸ τὴν Ῥώμην. Πλησίον κώμης τινὸς καλουμένης Τάγιναι εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἀπεννίνων συνέβη ἡ μάχη τὸν Ἰούλιον 552. Εἰς τὴν μεγαλητέραν πολεμικὴν ἐμπειρίαν τοῦ Ναρσοῦ καὶ εἰς τὸ πολυαριθμότερον στράτευμά του ἐδόθη ἡ νίκη· ἑξακισχίλιοι Γότθοι καὶ ὁ Τωτίλας αὐτὸς ἐσκέπασαν τὸν τόπον τῆς μάχης μὲ τὰ πτώματά των. Ὁ Ναρσῆς ἔστειλεν εἰς τὴν Κωνσπαντινούπολιν τὸ πολύτιμον σκιάδιον τοῦ φονευμένου καὶ τὸ αἱματωμένον ἱμάτιόν του ὡς σημεῖα τῆς νίκης, ἔδραμεν ἔπειτα εἰς τὴν Ῥώμην, τὴν ἐκυρίευσεν εὐκόλως, καὶ ἔστειλε τρίτην φορὰν τὰ κλειδία της εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Ἡ πέμπτη αὕτη κυρίευσις τῆς Ῥώμης ἦτο τελευταία εἰς τοὺς ὀνομαζομένους Γοτθικοὺς πολέμους, καὶ ἡ πτωχὴ πόλις ἡσύχασε τελευταῖον ἔτη τινά.

Ἦσαν ὅμως χιλιάδες τινὲς Γότθων ὑπόλοιποι εἰς τὰς πόλεις. Ἐσυνάχθησαν οὗτοι ἀκόμη μίαν φορὰν ἐπέκεινα τοῦ Πάδου, καὶ ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν καλήτερόν των Τηΐαν ἢ Τεΐαν. Ὁ θησαυρός των ἔκειτο ἀκόμη εἰς τὴν Κύμην, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρ-

*) Φούλκαρις, Ἔρουλός τις, τὸν ὁποῖον ἔστειλε 553 ἐναντίον τῶν Φράγκων, περιεκυκλώθη ἀπὸ τούτους πλησίον τῆς Πάρμας, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ φύγῃ μετὰ τῶν ἐπιλοίπων κράζων ἕως τῆς τελευταίας στιγμῆς : Ὁ θάνατος δὲν εἶναι τόσον τρομερός, ὅσον τὸ ὀργίλον πρόσωπον τοῦ Ναρσοῦ.

κει τώρα ὁ Ναρσῆς. Ὁ Τηΐας διὰ νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ ἐκατέβη ἀπὸ τὰς Ἄλπεις εἰς τὸ Οὐεσούβιον. Ἔπεσεν εἰς τὸν Ναρσῆν παρὰ τὸ Λάκτις ἢ Γαλάκτιον ὄρος, οἱ ἱππεῖς ἐπέζευσαν, καὶ ἤρχισεν ὁ λυσσασμένος φόνος. Ὁ Τηΐας ὡς ἄλλος παλαιὸς τοῦ Ὁμήρου ἥρως ἐπροπορεύθη ἀπὸ τοὺς λόχους του καὶ φυλαττόμενος μὲ τὴν ἀσπίδα του ἐφόνευσε πολλοὺς ἐχθρούς του. Τελευταῖον ἔπεσε τρυπηθεὶς ἀπὸ μίαν ἐχθρικὴν λόγχην, ἐνῷ ἤθελε νὰ ἀλλάξῃ τὴν ἀσπίδα, εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν καρφωμένα δώδεκα βέλη. Οἱ ἐχθροὶ περιέφεραν τῆς κεφαλήν του ἐπὶ δόρατος, σημεῖον νίκης. Ἀλλ' οἱ Γότθοι ἐπολέμουν ὅλην τὴν ἡμέραν μὲ ἀπελπισίαν, ἔμειναν τὴν νύκτα ἐκεῖ, καὶ ἀνενέωσαν τὴν μάχην εὐθὺς ἀφοῦ ἐχάραξεν ἡ ἐφεξῆς ἡμέρα. Ἀποσταθέντες τελευταῖον ἐμήνυσαν δι' ἀγγέλου εἰς τὸν Ναρσῆν, ὅτι ἐκατάλαβαν ὅτι ὁ Θεὸς ἀπεφάσισε νὰ τοὺς διώξῃ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, μ' ὅλον τοῦτο ἐπροτίμων τὸν θάνατον παρὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀλλ' ἐὰν τοὺς ἐσυγχωρεῖτο νὰ ἀναχωρήσουν ἐλεύθεροι μὲ ὅλην των τὴν περιουσίαν, ἀπεφάσιζαν νὰ ζητήσουν τόπον ἔξω τῆς Ἰταλίας. Μὲ ἀληθινὸν σέβας πρὸς τοὺς γενναίους τούτους ἄνδρας ἐδέχθη ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατηγὸς τὸ πρόβλημά των, καὶ οὕτως ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν. Ἕνας τῶν Γοτθικῶν τούτων λόχων ἔκρινε τὴν συνθήκην ταύτην τόσον ὀχληρὰν, ὥστε φθάσας εἰς τὴν Παυΐαν ἠρέθισε τοὺς ἐκεῖ ὁμοφύλους του νὰ μὴ ἀπελπισθῶσιν ἀκόμη, ἀλλὰ νὰ ζητήσωσι ξένην βοήθειαν. Τὴν εὕρηκαν ἀπὸ τοὺς Ἀλαμαννοὺς εἰς τὴν σημερινὴν Σοηβίαν. Δύω ἡγεμόνες τοῦ λαοῦ τούτου, Λεύθαρις καὶ Βυκκελῖνος ὥρμησαν μὲ πλῆθος Φράγκων καὶ Ἀλαμαννῶν ἐπάνω ἀπὸ τὰς Ἄλπεις, διέβησαν τὸν Πάδον, καὶ ἐπόρθησαν τὴν Πάρμαν. Οἱ Ἕλληνες ἐκλείσθησαν εἰς τὰς τειχισμένας πόλεις, καὶ τοὺς ἀφῆκαν νὰ πλημμυρήσωσιν ἔμπροσθέν των. Κατέπνιξαν ἀγρίως καὶ ἀπανθρώπως ὅλην τὴν Ἰταλίαν ἕως τῆς Καλαβρίας, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν ἀκόμη δεχθῆν οὐδὲ τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Ὅσα ἔμειναν ἀκόμη ἀδιάρπαστα καὶ ὑγιηρὰ εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ἰταλίας, ἐλεηλάτησαν καὶ ἔκαυσαν οἱ βάρβαροι οὗτοι ἕως οὗ λιμὸς καὶ λοιμὸς, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀπέθανε καὶ ὁ Λεύθαρις, τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ἀναχωρήσωσιν. Ἐδῶ τοὺς ἐπαραφύλαττεν ὁ Ναρσῆς μὲ 18,000 στράτευμα. Συνεκροτήθη μάχη εἰς τὰ πέριξ τῆς Καπύης. Εἰς ταύτην ἐφονεύθη καὶ ὁ Βυκκελῖνος μὲ τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἰδικῶν του, καὶ μόνον ὀλιγώτατοι ἐξαναεῖδαν τὴν πατρίδα (553).

Ἕως τῆς ἐφεξῆς ἀνοίξεως ἐβαστάζοντο ἀκόμη οἱ τελευταῖοι Γότθοι εἰς τὴν Κόμψαν, τόπον ὠχυρωμένον. Τελευταῖον παρεδόθησαν εἰς τὸν Ναρσῆν, ὅστις μὲ περιποίησιν τοὺς ἔστειλεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (554)· ἄλλοι τινὲς μετέβησαν ἐπέκεινα τῶν Ἄλπεων εἰς τὴν Ῥαιτίαν καὶ εἰς τὸ Νωρικόν. Τοιουτοτρόπως ἐκαθαιρέθη ὁλοτελῶς τὸ τῆς Ἰταλίας Ὀστρογοτθικὸν βασίλειον μετὰ ἐννεαετεῖς ἀγῶνας. Ἡ Ἰταλία ἔγεινε πάλιν Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία, καὶ ἡ Ῥάβεννα ἦτο ἡ καθέδρα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Ἐπάρχου, μετέπειτα ὀνομασθέντος Ἐξάρχου, ὅς τις εἶχεν ὑποκάτω του Δοῦκας. Αἱ πρόσοδοι τούτων τῶν τόπων δὲν πρέπει νὰ ἦσαν μεγάλαι· διότι γεωργία, καὶ τέχναι καὶ ἐμπορία ἐνεκρώθησαν, καὶ ἐὰν τοῦ Προκοπίου ἡ διήγησις, ὅτι ἐπὶ Βελισαρίου, ὅς τις ἐφύλαττεν αὐστηροτάτην εὐταξίαν, ἀπέθαναν 50,000 ἄνθρωποι τῆς πείνας μόνον εἰς τὴν Πικεντίνην, εἶναι ἐξ ἡμισείας ἀληθινὴ, τί πρέπει νὰ προσμένῃ τις ὕστερ' ἀπὸ τόσας ἐρημώσεις κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἐννεαετοῦς ἀγῶνος; Αἱ βαθεῖαι πληγαὶ τῆς Ἰταλίας δὲν ἤθελαν θεραπευθῆν εὐκόλως ἀπὸ τὴν Βυζαντινὴν κυβέρνησιν, καὶ ἐὰν ἐδιήρκει περισσό-

τερον παρ' ὅσον ἐδιήρκεσε (Πρβ. Προκόπ. Γοτθ. Γ΄. κ. Δ΄.).

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἔκτισε πολλοὺς λαμπροὺς ναοὺς ὡς προείπαμεν (σελ. 67), καὶ μάλιστα τὸν περίφημον τῆς ἁγίας Σοφίας· Εἰς τὰς οἰκοδομὰς ταύτας χρειαζόμενος ἀμέτρητα χρήματα, ἔκοψε τὰ σιτηρέσια τῶν διδασκάλων διὰ συμβουλῆς τοῦ ἐπάρχου *) κατὰ τὸ 529, καὶ κατεσιγάσθησαν διὰ παντὸς οἱ τῶν Ἀθηνῶν φιλόσοφοι καὶ ῥήτορες. Τοιουτοτρόπως ἐκλείσθησαν τελευταῖον τὰ ὑπὸ πολλῶν θαμιζόμενα σχολεῖα τῆς περιφήμου ταύτης πόλεως, τὰ ὁποῖα ἀνέθρεψαν πολλοὺς περιφήμους διδασκάλους, καὶ ἐτιμήθησαν ὑπό τινων φιλεπιστημόνων αὐτοκρατόρων. Οἱ Ἀντωνῖνοι, Π. χ. εἶχαν μισθώσειν τοὺς διδασκάλους καθένα 10,000 δραχμὰς (3333 φιορίνια Αὐστριακὰ), καὶ ὁ Ἀδριανὸς εἶχε καταστήσειν δημόσιον εἰς τὰς Ἀθήνας βιβλιοθήκην. Οἱ ἑπτὰ τελευταῖοι διδάσκαλοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ ἀκόμη ζῶν μὲ τὰ συγγράμματά του Σιμπλίκιος, μετανέστησαν εἰς τὴν Περσίαν, ἀλλ' ὑπέστρεψαν ἐπίσης δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὴν αὐλὴν τοῦ περιφήμου Χοσρόου, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν τοῦ χριστιανοῦ αὐτοκράτορος.

Ἡ Ἄρκτος καὶ ἡ Ἀνατολὴ ἔμειναν πάντοτε τὰ ἀσθενῆ μέρη τῆς ἐπικρατείας. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἠναγκάσθη ν' ἀγοράσῃ τὴν εἰρήνην μὲ ἐτήσιον φόρον ἀπὸ τοὺς Πέρσας καὶ ἀπ' ὅλους σχεδὸν τοὺς

*) Τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καυθείσης, ἧς δομήτωρ ἦν ὁ „αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος, ἑτέραν πολλῷ μείζονα καὶ περιφανεστέραν ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἀπήρξατο καινουργεῖν . . . οὐ μόνον δὲ τὸν ἱερὸν τοῦτον δόμον ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ἐδείματο, ἀλλὰ „καὶ ἑτέρους πλείονας, ἐν οἷς ἀπείρων χρημάτων δεόμενος, τὰς „τυπωθείσας ἀνέκαθεν ἐν ἑκάστῃ τῶν πόλεων δίδοσθαι σιτήσεις „τοῖς ἐν αὐτοῖς διδασκάλοις τῶν λογικῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν „ὑποθήκῃ τοῦ Ἐπάρχου ἐξέκοψε. Καὶ οὕτω τῶν ἐν ταῖς πόλεσι „διδασκάλων ἐσχολακότων ἀγροικία τῶν ἐν αὐταῖς κατεκράτησε· „Ζωναρᾶς Βιβλ. ΙΔ΄, 6. Κ.

βορείους βαρβάρους. Ἡ αὐτοκρατορικὴ καθέδρα ἔχανε πάντοτε τὴν ἀξίαν καὶ ὑπόληψίν της *)· αἱ ἐσωτερικαὶ δυνάμεις ἐδαπανήθησαν, καὶ οἱ ὑπήκοοι δυσαρεστημένοι κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ αὐτοκράτορος ἐβουλεύοντο ἐπανάστασιν. Μία συνωμοσία, εἰς τῆς ὁποίας τὴν ἀνακάλυψιν εἷς βασανιζόμενος ἐμαρτύρησε ψευδῶς καὶ τὸν Βελισάριον, ἔφερεν εἰς τὴν φυλακὴν τὸν ἀξιολογώτατον τοῦτον καὶ ἀθωότατον ἄνδρα (τὸν Δεκέμ. 563), ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἠλευθερώθη τὸν Ἰούλιον 564. Ὅτι ἐτυφλώθη καὶ πτωχὸς ἐψωμοζήτει εἰς τὰς ἀγυιὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶναι μεταγενέστερον παραμύθιον. Μετὰ ἓν ἔτος ἀπέθανεν· ὀκτὼ μῆνας ὕστερ' ἀπ' αὐτὸν ἐτελεύτησε καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἐτῶν 83 τὴν 14. Νοεμβ. 565. Ἡ Θεοδώρα ἀπέθανε πρὸ πολλοῦ τὸ 548 ἔτος.

15. Οἱ Λαγγοβάρδαι.

Ὁ Ναρσῆς ἦτο πρῶτος Βυζαντινὸς κυβερνήτωρ τῆς Ἰταλίας, καὶ ἐκυβέρνησε δεκαπέντε ἔτη τὴν χώραν ταύτην μὲ σύνεσιν καὶ ἀκριβοδικαιοσύνην. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐφεξῆς αὐτοκράτορος ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν εἰς τὴν Ῥώμην. Διηγοῦνται τινὲς, ὅτι ἡ βασίλισσα Σοφία, σύζυγος Ἰουστίνου Β΄, εἶπε χλευαστικῶς

*) Κατὰ τὸ 561 ἔτος ἔγεινε μὲ τὴν Περσίαν πεντηκονταετὴς εἰρήνη μὲ συνθήκην νὰ πληρόνῃ ὁ Αὐτοκράτωρ ἐτήσιον φόρον 30,000 χρυσῶν νομισμάτων (ἴδε ἀνωτ. σελ. 59). Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι εἶπαν εἰς τὸ συμβούλιον, ὅτι οἱ Πέρσαι ἐξύψοναν τὰ ζητήματά των τόσον, ἐπειδὴ ἡ κυρίευσις τῆς Ἀντιοχείας τοὺς ἔκαμεν ὑπερηφάνους, ἐπεκρίθη ὁ Περσικὸς πληρεξούσιος: „Ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων καὶ κύριος τῆς ἀνθρωπότητος (Χοσρόης) καταφρονεῖ τοιαύτας οὐδαμινὰς ἀποκτήσεις, καὶ ἀπὸ δέκα ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἐνίκησεν ὁ ἀνυπόστατος αὐτοῦ βραχίων, χαρίζεται πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὡς ἐλάχιστα φοβερούς."

κατ' αὐτοῦ, ὅτι ἐμπορεῖ πάλιν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν γυναικῶνα (καθὸ εὐνοῦχος), καὶ νὰ κλώθῃ τὴν ῥόκκαν· πρὸς τὸ ὁποῖον λέγουν ὅτι ἀπεκρίθη, ὅτι θέλει κλώσῃ δι' αὐτὴν νῆμα, τὸ ὁποῖον δὲν θέλει ἐκτυλίξῃ ποτὲ ὁ αὐτοκράτωρ. Καὶ οὕτως ἐπροσκάλεσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν τοὺς Λαγγοβάρδας.

Ὁ πολεμικὸς οὗτος λαὸς ἦλθεν εἰς τοὺς χρόνους τῆς τῶν λαῶν μεταναστεύσεως ἀπὸ τὴν βόρειον Γερμανίαν καὶ ἔφθασεν ἕως τῆς σημερινῆς Οὐγγαρίας πλησίον τῶν Γεπιδῶν καὶ Ἀβάρων, καὶ εἶχε βοηθήσειν μίαν φορὰν τὸν Ναρσῆν ἐνῷ ἐπολέμει τοὺς Ὀστρογότθους. Τώρα εἶχαν βασιλέα νεανίαν τινα Ἀλβοΐνον, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα πολὺν καιρὸν μετέπειτα ἔλαμψεν εἰς τῶν Γερμανῶν τὰ τραγούδια, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἐκατοίκει ἡ τολμηρὰ καὶ σκληρὰ καρδία τοῦ Ἀττίλα ἢ τοῦ Χλοδοβίκου. Συνεμάχησε μὲ τοὺς Ἄβαρας, ὥρμησε μαζή των κατὰ τῶν Γεπιδῶν, καὶ ἐξηφάνισε τὸν λαὸν τοῦτον τόσον, ὥστ' ἔκτοτε οὐδὲ τὸ ὄνομά του φαίνεται εἰς τὴν ἱστορίαν (556). Τὴν θυγατέρα τοῦ φονευθέντος βασιλέως τῶν Γεπιδῶν Κυνεμούνδου, τὴν ὡραίαν Ῥοσεμούνδαν, ἔλαβε γυναῖκα του, καὶ τὸ κρανίον του κατὰ τὴν παλαιὰν Γερμανικὴν συνήθειαν ἐκατασκεύασε ποτήριόν του.

Οἱ Ἄβαρες ἦσαν τώρα ὁ κυριώτερος λαὸς τῆς Οὐγγαρίας, καὶ διὰ τῶν ληστειῶν των ἐτάραττεν ἄλλοτε μὲν τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐπικράτειαν, ἄλλοτε δὲ τοὺς Φράγκους. Ἀλλ' ὁ Ἀλβοΐνος ἔρριψε τὸ βλέμμα του εἰς τὴν Ἰταλίαν. Μὲ τοὺς Λαγγοβάρδας του ἡνώθη σωρός τις Ἀβάρων καὶ Σλάβων καὶ Σαξόνων προσέτι, οἵτινες λέγεται ὅτι ὑπέστρεψαν ἔπειτα διὰ τῆς Γαλλίας. Κατὰ τὸ 568 ἔτος ἀνέβη τὰς Ἰουλικὰς Ἄλπεις καὶ ἐκυρίευσε μὲ ἐλαφροὺς κόπους τὰς πόλεις τῆς ἄνω

Ἰταλίας. Τὸ μόλις ἀνακτισθὲν Μεδιόλανον ἐλεηλατήθη πάλιν (570). Ἡ Παυΐα ἀντεστάθη τρία ἔτη. Ὁ ἄγριος δορικτήτωρ ὤμοσεν, ἐὰν ἐμβῇ, νὰ μὴ ἀφήσῃ εἰς τὴν ζωὴν κἀνὲν γένος καὶ καμμίαν ἡλικίαν. Ἀλλ' ἔλαβε τὸν λόγον του ὀπίσω, ἐπειδὴ ἐνῷ ἔμβαινε, τὸ σκόνδαμμα τοῦ ἵππου του ἐξήγησεν εἷς φρόνιμος καὶ ἀγαθὸς ἀκόλουθός του ὡς θεοῦ σημεῖον. Ἐνῷ αὐτὸς ἐπολιώρκει τὴν Παυΐαν, ἄλλοι ἀπὸ τοὺς λόχους του διαβάντες τὸν Πάδον ἐκυρίευσαν τὰς εἰς τὰ Ἀπέννινα ἀσθενετέρας πόλεις. Κατὰ τὴν Γερμανικὴν συνήθειαν ἐδιαίρεσεν ὁ βασιλεὺς τὴν δορίκτητον χώραν εἰς μικρὰς μερίδας, καὶ τὰς ἐκληροδότησεν εἰς τοὺς ἀνδρειοτάτους.

Ὁ τότε εἰς τὴν Ῥάβενναν κυβερνῶν Λογγῖνος ἦτο ἀσθενέστερος παρὰ νὰ ἀντισταθῇ εἰς ἐχθρὸν τοιοῦτον, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστῖνος Β'. ἀσχολούμενος μὲ τοὺς Πέρσας, Ἄβαρας καὶ Σλάβους δὲν εἶχε νοῦν ὑπόλοιπον νὰ στοχασθῇ περὶ τῆς Ἰταλίας. Δὲν ἔμενε λοιπὸν ἄλλο, εἰ μὴ ὅτι αἱ μὲν μεγάλαι πόλεις ἔκλειαν τὰς πύλας των, αἱ δὲ μικραὶ τὰς ἤνοιγαν ἐθελουσίως. Τοῦ Ἀλβοΐνου ὁ πρόωρος θάνατος ἔσβυσε τάχιστα τὸ τῶν Λαγγοβαρδῶν δορικτητικὸν πνεῦμα. Ἐσκοτώθη (573) εἰς τὸν κοιτῶνα του ἀπὸ τὸν σωματοφύλακά του Ἑλμίχιν μὲ ἐπιβουλὴν τῆς γυναικός του Ῥοσεμούνδας, τὴν ὁποίαν μεθυσμένος ποτὲ εἰς συμπόσιον ἠνάγκασε νὰ πίῃ οἶνον ἀπὸ τὸ κρανίον τοῦ πατρός της. Ὁ μετ' αὐτὸν ἐκλεχθεὶς βασιλεὺς Κλέφιος ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς μετὰ δεκαοκτὼ μῆνας, καὶ μετὰ τοῦτον ἔζων οἱ Λαγγοβάρδαι δέκα ἔτη χωρὶς βασιλέα, ἐπειδὴ ἤρεσκε καλήτερα ἡ ἐλευθερία εἰς τοὺς μεγιστᾶνας, οἵτινες ἐμοιράσθησαν τὰς δορικτήτους πόλεις.

Βλέπομεν λοιπὸν τὴν Ἰταλίαν ἐξ ἡμισείας

μὲν ὑπὸ τὸν Γραικὸν αὐτοκράτορα, ἐξ ἡμισείας
δὲ ὑπὸ τοὺς Λαγγοβάρδας, γραφομένους τοὺς αὐ-
τοὺς Λογγοβάρδους. Ἀπὸ τοὺς δευτέρους ὀνομά-
ζεται καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη τὸ ἄνω μέρος Λομ-
βαρδία. Εἰς τὴν Ἐξαρχίαν τῆς Ῥαβέννης ἀν-
ῆκαν ἡ σημερινὴ Ῥωμανία, αἱ πόλεις Φεῤῥάρα
νὰ Κομάχιον, καὶ τὸ ἀπὸ Ἀριμίνου ἕως Ἀγκῶνος
παραθαλάσσιον μέρος. Τὰ Δουκάτα Ῥώμη καὶ
Νεάπολις ὑπέκειντο κατ' ἀρχὰς καὶ αὐτὰ εἰς τὸν
Ἔξαρχον· ἀλλ' ἡ Νεάπολις ἀπέκτησε πάραυτα τὴν
ἐλευθερίαν νὰ ἐκλέγῃ τοὺς ἰδίους ἑαυτῆς ἡγεμόνας.
Ἡ Σικελία καὶ ἡ Σαρδὼ καὶ ἡ Κορσικὴ ἐγνώριζαν
ἀκόμη τὴν κυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος.

Καθὼς εἰς τοὺς Γότθους, οὕτως ἠναγκάσθη-
σαν οἱ ἐντόπιοι νὰ δώσουν καὶ εἰς τοὺς Λαγγοβάρ-
δας τὸ τρίτον μέρος, ὄχι ὅμως ἀγρῶν ἀλλὰ τοῦ
εἰσοδήματος, ἐπειδὴ οἱ ὠμοὶ Λαγγοβάρδαι δὲν ἤθε-
λαν νὰ ἔχωσιν ἀγρῶν φροντίδας *). Ἔμεινε λοι-
πὸν ἀκόμη εἰς τὴν Ἰταλίαν Ῥωμαϊκὴ ἐλευθέρα
γεννεὰ ἔχουσα κτήματα, καὶ ἐπ' ἀληθείας ἦτο πάν-
τοτε τὸ μέγιστον μέρος τῶν κατοίκων, ἐπειδὴ κατ'
ἀναλογίαν ἦτο πολλὰ μικρὸν τὸ πλῆθος τῶν Λαγ-
γοβαρδῶν. Ἀλλ' οἱ μεγάλοι καὶ πλούσιοι ὠλιγό-
στευσαν καὶ ἐπτώχυναν ἐξ αἰτίας τοῦ Γραικογοτ-
θικοῦ πολέμου. Οἱ δὲ Λαγγοβάρδαι κατὰ τὰ ἄλλα
ἔστεκαν σχεδὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς βαθμῖδος τῆς παι-
δείας μὲ τοὺς Φράγκους. Πόλεμον καὶ κυνήγιον
ἐγνώριζαν οὗτοι τίμια ἔργα τοῦ ἐλευθέρου.
Τὴν τέχνην τοῦ γυμνάζειν ἁρπακτικὰ ὄρνεα καὶ
μάλιστα ἱέρακας διὰ τὸ κυνήγιον ἐφανέρωσαν οὗ-
τοι πρῶτοι εἰς τὴν μεσημβρινὴν Εὐρώπην. Ὁ
χαρακτὴρ τῶν χρόνων τούτων φαίνεται ἀπὸ τὸ
ἐφεξῆς διήγημα. Ὁ νεανίας Ἀούθαρις, υἱὸς τοῦ
Κλεφίου, ὅστις ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τὸ 584 ἔτος,

*) Ἴδε Σαβΐγν. ἐνθ. ἀνωτ. Μέρ. I. σελ. 347.

ἐζήτει τὴν φιλίαν τοῦ Γαριβάλδου δουκὸς τῆς Βαυα-
ρίας, καὶ ἄγνωστος, μὲ σχῆμα πρεσβευτοῦ, ἐζήτησε
τὴν χεῖρα τῆς θυγατρὸς ἐκείνου Θευδελί-δας. Κα-
τὰ τὴν ἐπιθυμίαν του ἐφάνη ἔμπροσθέν του ἡ Θευ-
δελίνδα, καὶ ἐκέρασε ποτήριον κρασίου εἰς αὐτὸν,
τὸν ὁποῖον ἐνόμιζαν πρέσβευτήν. Ὁ Ἀούθαρις ἐκέ-
νωσε τὸ ποτήριον, καὶ τῆς τὸ ἔδωκεν ὀπίσω, θλί-
ψας μὲ τὸν δάκτυλόν του τὴν χεῖρα τῆς νύμφης,
καὶ μὲ τὴν ἄλλην του χεῖρα ψαύσας τὸ πρόσωπόν
της. Συνοδευόμενος ἔπειτα μὲ Βαυαροὺς ὑπέστρε-
ψεν εἰς τὸν τόπον του, εἰς τοῦ ὁποίου τὰ σύνορα
ἐφανέρωσε τὸν ἑαυτόν του. Ἐκτύπησεν ἰσχυρῶς
τὸν πολεμικὸν πέλεκύν του εἰς δένδρον τι καὶ ἐφώ-
ναξε: „Τοιαῦτα εἶναι τὰ κτυπήματα ἑνὸς βασι-
λέως τῶν Λαγγοβαρδῶν."

Εἶχαν δὲ χρειασθῆν πάλιν βασιλέα οἱ Λαγ-
γοβάρδαι, ἐπειδὴ διεδόθη λόγος, ὅτι ὁ νέος αὐτο-
κράτωρ Μαυρίκιος (ἐκ τοῦ 582 ἔτους) ἐβουλεύε-
το νὰ ἐξαναεξουσιάσῃ τὴν Ἰταλίαν, καὶ πρὸς τὸν
σκοπὸν τοῦτον εἶχεν ἤδη συμμαχήσειν μὲ τὸν βασι-
λέα τῶν Ὀστροφράγκων Χιλδέβερτον. Σώζονται
ἀκόμη δύω ἐπιστολαὶ, αἱ ὁποῖαι ἠλλάχθησαν με-
ταξὺ τῶν δύω ἡγεμόνων περὶ τούτου τοῦ πράγ-
ματος. Ὁ μὲν Χιλδέβερτος ὀνομάζει τὸν αὐτο-
κράτορα (εἰς λατινικὴν γλῶσσαν) κύριον ἔνδοξον
καὶ ἀεὶ Αὔγουστον καὶ πατέρα. Τῆς δὲ τοῦ αὐτο-
κράτορος ἐπιστολῆς τὰ πομπώδη προοίμια εἶναι:
Ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
Αὐτοκράτωρ, Καῖσαρ, Φλαύϊος Μαυρίκιος Τιβέριος,
ἱλαρὸς, μέγιστος, εὐεργετικὸς, εἰρηνικὸς, Ἀλα-
μανικὸς, Γοτθικὸς, Ἀντικὸς, Ἀλαμικὸς, Βαν-
δηλικὸς, Ἑρουλικὸς, Γεπιδικὸς, Ἀφρικὸς, εὐσε-
βὴς, εὐτυχὴς, ἀκλινὴς, νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος,
ἀεὶ Αὔγουστος — Χιλδεβέρτῳ, ἀνδρὶ ἐνδόξῳ, βασι-
λεῖ Φράγκων. Εἰς δὲ τὴν ἐπιστολὴν ἡ προσφώνη-

σις εἶναι: Ἡ ὑμετέρα δόξα καὶ ἡ σὴ δόξα, τὸ δὲ τέλος: Ἡ θεότης διαφυλάττοι σε πολλὰ ἔτη, συγγενὲς χριστιανικώτατε καὶ φιλικώτατε.

Ἐπ᾽ ἀληθείας δὲ ἔκαμαν οἱ Φράγκοι πέντε ἐκστρατείας εἰς τὴν Ἰταλίαν. ἀλλὰ χωρὶς κἀμμίαν ὠφέλειαν, ἐπειδὴ τοὺς ἔλειπεν ἡ σπουδαιότης καὶ ἡ ἀγαθὴ ἁρμονία. Ὁ Ἀούθαρις ἀπέθανε τὸ 590 ἔτος, ἀλλ᾽ οἱ Λαγγοβάρδαι ἐτίμησαν τόσον τὴν χήραν του, ὥστε τῆς εἶπαν μετὰ χαρᾶς, ὅτι ἤθελαν δεχθῆν βασιλέα των, ὅποιον ἐκλέξῃ αὕτη ἄνδρα της. Ἐδιάλεξε δὲ τὸν Ἀγιλούλφιον, Δοῦκα τοῦ Τωρίνου, ὅς τις τὸν Μάϊον τοῦ ἐφεξῆς ἔτους (591) ἀνηγορεύθη βασιλεὺς εἰς τὸ Μεδιόλανον ἀπὸ τὴν συνέλευσιν ὅλου τοῦ λαοῦ.

Ὁ Ἀγιλούλφιος οὗτος ἔκαμε προθύμως τὸν κατὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Ἐξάρχου πόλεμον, καὶ πάραυτα ἤθελεν ὑποταχθῆν εἰς αὐτὸν ἡ Ῥώμη, ἐὰν δὲν ἐκάθητο εἰς τὸν παπικὸν θρόνον ἀνὴρ φρόνιμος καὶ ἐμβριθὴς, Γρηγόριος ὁ Α΄. Ὁ ἐνεργὸς οὗτος καὶ ἐπιτήδειος ἱεράρχης, τοῦ ὁποίου αἱ ἀκόμη σωζόμεναι ἐπιστολαὶ μᾶς δίδουν τὴν ὀρθοτάτην εἴδησιν τῶν συμβάντων τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἔπραξε πλέον παρὰ ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ Ἔξαρχός του πρὸς στερέωσιν τῆς Ἰταλίας. Ἐκράτησε πιστὴν ἀλληλογραφίαν μὲ τὴν μέγα δυναμένην βασίλισσαν Θευδελίνδαν *), εἰς τὴν ὁποίαν ἔστελνε κἄποτε τὰ συγγράμματά του, ἢ μικρὰ δῶρα διὰ τὰ τέκνα της, καὶ μὲ ἀργύριον ἠγόρασεν ἀπὸ τοὺς Λαγγοβάρδας τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου. Καὶ ὅμως ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος δὲν ἦτο εὐχαριστημένος μὲ τὰ ἔργα του,

*) Ἀπ᾽ αὐτὴν ἐκτίσθη ὁ ἐν Μεδιολάνῳ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ ἁγ. Ἰωάννου, καὶ ἐχαρίσθη εἰς αὐτὸν τὸν ναὸν τὸ περίφημον σιδηροῦν στέμμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐστέφοντο μετὰ ταῦτα οἱ Γερμανοὶ Αὐτοκράτορες εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἶναι χρυσοῦν καὶ περιζώννυται ἀπὸ σιδηροῦν δακτύλιον, ὅς τις λέγεται ὅτι ἐκατασκευάσθη ἀπὸ ἓν καρφίαν τοῦ σταυροῦ τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ.

ἐνῷ μάλιστα ὁ ζηλότυπος πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἔλειπε νὰ ζωγραφῇ τὰς πράξεις τοῦ συναδελφοῦ του μὲ μαῦρα χρώματα.

Οἱ Λαγγοβάρδαι ὅταν ἐκυρίευσαν τὴν Ἰταλίαν ἦσαν Ἀρειανοὶ, ἀλλ᾽ ἡ Θευδελίνδα ὑπέστρεφε πολλοὺς εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ μ᾽ ὅλον ὅτι πολλοὶ τῶν ἐφεξῆς βασιλέων ἐκράτησαν τὸν Ἀρειανισμὸν, μ᾽ ὅλον τοῦτο ἡ ὀρθοδοξία ἐπεκράτησε τόσον, ὥστε εἰς πᾶσαν σχεδὸν πόλιν μετὰ τοῦ Ἀρειανοῦ ἐπισκόπου ἦτο καὶ εἷς ὀρθόδοξος, ἕως οὗ ὁ Γριμοάλδος, πρῴην μὲν Δοὺξ τοῦ Οὐενεβέντου, ἔπειτα δὲ βασιλεὺς (βασιλ. 662 — 671), διέκρινε τὴν νίκην τῆς καθολικῆς πίστεως. Εἷς ἐκ τῶν προκατόχων του, ὁ Νάθαρις, ἐδιώρισε καὶ ἐγράφησαν οἱ τῶν Λαγγοβαρδῶν νόμοι περὶ τὸ 644 ἔτος.

16. Ὁ Πάπας Γρηγόριος Α΄.

Εἰς τὸν τρίτον τόμον (σελ. 500) εἴπαμεν ποῖαι περιστάσεις ἀνέδειξαν πρῶτον τῶν Πατριαρχῶν τὸν Πάπαν *) τῆς Ῥώμης. Νέος κόσμος ἀνεκαλύφθη πάλιν εἰς τοὺς Πάπας, ἐνῷ αἱ νεοσύστατοι Γερμανικαὶ πολιτεῖαι συνέδεσαν ἐκκλησιαστικὰς μετ᾽ αὐτῶν σχέσεις. Ἕως οὗ ὁ Ῥωμαϊκὸς, ἤγουν ὁ χριστιανικὸς καὶ εὐπαίδευτος κόσμος, ἀπετέλει ἓν ὅλον, τὰ πράγματα τῆς ἐκκλησίας ἐφροντίζοντο κοινῶς εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πολιτείαν·

*) Τὸ ὄνομα Πάπας ἤγουν πατὴρ ἀπεδίδετο κατὰ τὰς πρώτας ἑκατονταετηρίδας εἰς πολλοὺς ἐπισκόπους· μετέπειτα μόνον εἰς τοὺς ἐνδοξοτέρους, καὶ τελευταῖον εἰς μόνον τὸν Ῥώμης ἀρχιεπίσκοπον. Ἀλλ᾽ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν Πάπας ὀνομάζεται ἕως τὴν σήμερον ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, καὶ τὸ περιεργότερον Παπᾶς (περισπωμένως) ὀνομάζεται πᾶς ἱερεὺς κοινῶς εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν χριστιανωσύνην. Κ.

τώρα ὅμως, ὁπόταν ἐμορφώθη ἡ πολλαπλότης τῶν
μερικῶν πολιτειῶν, ἦτο δύσκολος ἡ φροντὶς, καὶ
δὲν ἦτο μικρὸς κίνδυνος πτώσεως μεταξὺ ἀτάκτου
καὶ ὠμῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Τότε πρὸ πάντων
ἦτο ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἡ ἑνότης, καὶ ἡ
ἰδέα τοῦ νὰ παραστήσουν τὴν ἑνότητα ταύτην
εἰς τὸ πρόσωπον μιᾶς κεφαλῆς κυβερνώσης τὰ ἐκ-
κλησιαστικὰ πράγματα, εἶναι τὸ μόνον ἀγαθὸν τῆς
παπικῆς ἐξουσίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἠδύναντο νὰ ἐν-
θουσιάζωνται μεγάλαι καὶ ἰσχυραὶ ψυχαί. Μόνον
ὅτι καὶ οἱ ἄριστοι τῶν Παπῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς
ἰδέας ταύτης συχνάκις κατέφυγαν εἰς μέσα ἀσυμβί-
βαστα μὲ τὸ ἁπλοῦν καὶ καθαρὸν πνεῦμα τῆς τοῦ
Χριστοῦ πίστεως, εἶναι τὸ σκιῶδες μέρος τῶν ἀγώ-
νων τούτων.

Τὴν φήμην ὅλων τῶν Παπῶν τῶν ἀρχαιοτέ-
ρων χρόνων ὑπερήστραψεν ὁ Γρηγόριος Α΄, ὁ ὀνο-
μασθεὶς Μέγας (590 — 604). Ἀνέφερνε τὸ
γένοςτου εἰς παλαιὰν Πατρικίων τῆς Ῥώμης οἰκίαν,
καὶ μ' ὅλον ὅτι εἶχε προβιβασθῆν ἕως τὴν ἀξίαν
κυβερνήτορος τῆς Ῥώμης, ἀπηρνήθη ὅμως τὸν κο-
σμικὸν βίον, καὶ ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα.
Ὅταν ἔπειτα διὰ τὰς ἀρετάς του ἐψηφίσθη Πάπας,
μόλις ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν κληρικῶν καὶ κοσμικῶν
νὰ ἀναλάβῃ τὸ βαρὺ τοῦτο φορτίον. Ἀναβὰς δὲ
εἰς τὸν θρόνον ἔδειξε τὸν δραστικὸν ζῆλόν του
καθὼς τὸν ἴδαμεν εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ἀγγλοσα-
ξόνων (σελ. 52), καὶ πανταχοῦ, ὅπου ἔφθανεν ἡ
ἐνέργειά του. Εἰς ὅποιον μέρος τῆς Δύσεως ἐκηρύτ-
τετο τότε τὸ εὐαγγέλιον, ἐξηπλόνετο διὰ τῶν ἱερο-
κηρύκων καὶ ἡ δόξα τοῦ Πάπα, καὶ οἱ ἀπομακρυ-
σμένοι λαοὶ ἐσυνείθισαν νὰ τὸν ἐκλαμβάνουν ὡς
ἀδελφὸν τοῦ Χριστοῦ, ἢ ὡς ἐπίγειον αὐτοῦ εἰκόνα.
Μὲ τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἰω-
άννην τὸν Νηστευτὴν, περιέπεσεν ὁ Γρηγόριος εἰς
σφοδρὰν τινὰ περὶ βαθμοῦ φιλονεικίαν, ἐπειδὴ ἐκεῖ-

νος ἐπωνομάσθη οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Ἠναντιώθη
ὁ Γρηγόριος εἰς τοῦτο μὲ λόγους ἀξιεπαίνους καὶ ἰσχυ-
ροτάτους (Πρβ. Μελετ. Ἐκκλησ. Ἱστ. Αἰῶνι Ϛ΄, κεφ.
20.)· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔμειναν ὅλοι μάταιοι, διὰ νὰ κατ-
αισχύνῃ τὴν ὑπερηφάνειαν ἐκείνην μὲ τὴν ἰσχυρο-
τάτην ἔκφρασιν τῆς ταπεινοφροσύνης, ὠνόμασεν αὐ-
τὸς τὸν ἑαυτόν του δοῦλον τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ
(servus servorum Dei).

Πανταχοῦ, ὅπου δὲν ἐπαρουσιάζετο ἡ ἀντιποί-
ησις τῶν πρωτείων τῆς ἐκκλησίας, ἔδειξεν ὁ Γρη-
γόριος τὰς ἀρετὰς ἑνὸς ἀληθῶς χριστιανοῦ ἀρχι-
ερέως μὲ μέτρον πληρέστατον. Δὲν εἶχεν εὔκο-
λον ἀγῶνα εἰς τοὺς καιροὺς ἐκείνους, ὁπότε οἱ
Λαγγοβάρδαι κατεπάτουν σκληρῶς τὴν Ῥωμαϊκὴν
ἐπικράτειαν, ὁπότε ἐπροστάτευε τὴν πόλιν καὶ τὰ
πέριξ ἀπὸ ἐχθρικὰς προσβολὰς καὶ ἁρπαγὰς, καὶ
ἐπρόφθανε τὰς ἐκ τῶν πολεμικῶν ἐπιδρομῶν γεν-
νωμένας ἀνάγκας. Τὰ πλούτη τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκ-
κλησίας ἐμεταχειρίσθη εὐεργετικώτατα, ἐνῷ ἔφερνε
σιταγωγὰ καράβια ἀπὸ τὴν Σικελίαν διὰ τοὺς πτω-
χοὺς, ἔκτισε νοσοκομεῖα, εἰς τρισχιλίας παρθέ-
νους ἔδιδε τροφὴν καὶ ἐνδύματα, εἰς τοὺς ἀῤῥώστους
ἐκκλησιαστικοὺς τὰ χρειώδη, καὶ εἰς πολλὰς χιλιάδας
πενήτων ἀργύριον, ἄρτον, οἶνον, κρέας, τυρὸν καὶ ἄλ-
λα ἀναγκαῖα μὲ ἀφθονίαν· καὶ προσέτι ἐστερέονεν
ὅλους μὲ τὰς παραμυθητικὰς διδαχάς του. Οἱ και-
ροὶ ἦσαν οὕτω δυστυχεῖς, ὥστε ὅλοι ἔτρεχαν εἰς
τὰ μοναστήρια διὰ νὰ εἶναι μόνον ὑποκάτω σκε-
πασ τῆς, καὶ διὰ νὰ μὴ ἀποθνήσκουν τῆς πείνας εἰς
τοὺς δρόμους. Ὁ Αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος ἐμπό-
δισε διὰ προστάγματος νὰ δέχωνται εἰς τὰ μονα-
στήρια ἀνθρώπους ὑπηρετήσαντας εἰς δημόσια πράγ-
ματα, ἢ σημαδευμένους εἰς τὴν χεῖρα (καθὼς
ὅλοι οἱ στρατιῶται), ἀλλὰ κατὰ τοῦ προστάγματος
ἠναντιώθη ὁ Πάπας μὲ ταπεινοὺς καὶ φρονίμους λό-
γους. Εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν ἔδωκεν

ὁ Γρηγόριος λαμπρότητα, ὁποίαν ἐπεθύμει ἡ Ἰταλικὴ φαντασία. Ἡ λειτουργία τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας εἶναι ἔργον του. Διὰ τὰς προόδους τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἔκαμεν εἰς τὴν Ῥώμην σχολεῖον χωριστὸν διὰ νὰ διδάσκωνται οἱ ἱεροψάλται.

Εἰς τοῦ Γρηγορίου τὰ πολυάριθμα συγγράμματα μεταξὺ πολλῶν παραδόξων εὑρίσκονται καὶ πολλὰ ἐξαίρετα, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦσι τὸ χριστιανικόν του φρόνημα. Ὅτι ἐκ λύπης του διὰ τὰ ἀκόμη σποράδην θαυμαζόμενα τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐξελάμβανεν ὡς δελεαστικὰ μέσα πρὸς ἐθνικὴν ἀπάτην, ἐπρόσταξε καὶ ἠφάνισαν ὅλα τὰ ἀνεκτίμητα μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος, ὅσα ἠδύνατο, εἶναι ἀναπόδεικτος διήγησις. Ἀλλ' ὅμως ὁμιλεῖ εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς του περὶ τῆς μελέτης τῶν παλαιῶν οὕτως, ὥστε τοὐλάχιστον βλέπει καθεὶς ὅτι κἀμμιᾶς τιμῆς δὲν ἠξίονε τὰ ἀριστουργήματα ἐκεῖνα.

17. Διάδοχοι Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α'.

(565 — 610).

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς δὲν ἀφῆκε τέκνα. Ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀνεψιῶν του τὸν διεδέχθη ὁ ἀγαπητότατος εἰς τοὺς σωματοφύλακος Ἰουστῖνος Β'. Εὗρηκεν οὗτος εἰς ἀθλιωτάτην κατάστασιν τὰ πράγματα. Τὰ μὲν ἀνατολικὰ σύνορα ἐλεηλάτουν αἱ Πέρσαι, τὰ δὲ βόρεια οἱ Ἄβαρες, λαὸς πολεμικός, περὶ τοῦ ὁποίου προείπαμεν (σελ. 80), Σκυθικὴ φυλή, τῆς ὁποίας ἡ πατρὶς κεῖται πρὸς βορᾶν τοῦ Καυκάσου ἕως τὴν Μαύρην θάλασσαν. Ἄλλος Σκυθικὸς λαός, οἱ Τοῦρκοι κατοικοῦντες ἐπέκεινα

τοῦ Ἰαξάρτου, ἔστειλε πρεσβείαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Χάνης Δισάβουλος ἐπρόσφερε τὴν βοήθειάν του κατὰ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἀβάρων. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐτίμησε μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις τὸν νέον φίλον, τοῦ ἔστειλε δῶρα καὶ ἀντιπρεσβείαν, ἔκαμε συμμαχίαν, ἔλαβεν ἀνακουφισμὸν δι' αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Τότε δὲν ἐπίστευαν, ὅτι φυλή τις τοῦ αὐτοῦ λαοῦ εἶναι διωρισμένη νὰ ἀφανίσῃ τὴν ἀνατολικὴν τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατορίαν. Ὁ λαὸς οὗτος ἦτο βάρβαρος, ἡ θρησκεία του ἐθνικὴ καὶ ἀηδής· οἱ ἀρχηγοί του ὄχι χωρὶς πολυτελῆ λαμπρότητα. Τοῦ μεγάλου Χάνη ἡ κλίνη ἦτο ἐκ χρυσοῦ ὁλόκληρος· ἡ σκηνὴ καὶ τὰ παραπετάσματα καὶ ἐνδύματά του μετάξινα, ὁ γυναικών του κατὰ τὴν Ἀσιανὴν συνήθειαν γεμάτος ἀπὸ τὰ ὡραιότατα τοῦ τόπου κοράσια.

Ὁ Ἰουστῖνος ἦτο ἀνὴρ καὶ φιλοδίκαιος καὶ φιλόχριστος. Οἱ Βυζαντινοὶ τὸν ἐπαινοῦν, ὅτι ἔκτισε πολλὰς ἐκκλησίας καὶ αὐτὸς ὡς ὁ θεῖός του (Πρβ. Ζωναρ. ΙΔ', 10)· ἀλλ' ἀνάξιος ὢν αὐτὸς ἐστοχάσθη ὀρθῶς νὰ ἀφήσῃ μετὰ θάνατον τὴν βασιλείαν εἰς καλὰς χεῖρας· διὰ τοῦτο ἀνηγόρευσε Καίσαρα (574) ἀγαθόν τινα ἄνδρα ὀνομαζόμενον Τιβέριον, ὅς τις ἐξευγένισε πάλιν τὸ βδελυρὸν τοῦτο ὄνομα, ἐνῷ ἐσύναπτε μετὰ τῆς σοφίας καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Τίτου, ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ἐβασίλευσε μόνον τέσσαρα ἔτη (578 — 582). Πρὸ τοῦ θανάτου του υἱοθέτησε καὶ ἀνέδειξε διάδοχόν του τὸν Μαυρίκιον, ὅς τις εἶχε δειχθῆν ἐπίσημος εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον.

Ἴσως ὅμως δι' αὐτὸ τοῦτο, διότι ὁ ἀποθανὼν αὐτοκράτωρ ἦτο τιμημένος καθ' ὑπερβολήν, δὲν ἠδύνατο ὁ διάδοχός του νὰ λάβῃ τελείαν πίστιν. Στενοχωρούμενος πάντοτε ἀπὸ χρηματικὴν σπάνιν, ἔκαμνεν ἡμιτελῆ ὅλα του τὰ ἔργα, καὶ ὅμως οἱ

ἐχθροὶ τοῦ ἐπρόσθεταν πάντοτε νέας ἀνάγκας ἀπὸ τὰ σύνορα. Οἱ Ἄβαρες ἐκυβερνῶντο ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἀπὸ τὸν πολεμικὸν Χαγάνον (Χὰν Βαϊὰν), ὅς τις ἐξουσίαζε μέγα βασίλειον, καὶ ἦσαν εἰς τὸν ὑψηλότατον βαθμὸν τῆς δυνάμεώς των. Ἐπὶ Τιβερίου ἤδη ἥρπασεν ἐκεῖνος τὸ Σίρμιον· κατὰ τοῦ Μαυρικίου ὕψωσεν ὑπερηφανωτέραν φωνὴν καὶ τὸν ἐμεταχειρίζετο ὡς πελάτην του. Ἀνέβασε τὸν ἐτήσιον φόρον, τὸν ὁποῖον ἐλάμβανεν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα, ἀπὸ 80,000 εἰς 120,000 χρυσᾶ νομίσματα· καὶ ὁ δυστυχὴς αὐτοκράτωρ, διὰ νὰ τὸν εὐχαριστῇ, ἔπρεπε νὰ ἐκπληρόνῃ καὶ ὅλα του τὰ παράξενα θελήματα. Ὁ Χαγάνος Π. χ. ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ ἕνα ἐλέφαντα· τοῦ ἐστάλθη ὁ μέγιστος ἀφ' ὅσους εἶχεν ὁ αὐτοκράτωρ (Ζωναρ. ΙΔ', 12.). Ἐπεθύμησε νὰ ἔχῃ χρυσῆν κλίνην, μεταξένια παγία, ἀρώματα τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ὅλα ἦτο ἀνάγκη νὰ τοῦ τὰ προσφέρῃ δῶρον ἡ Κωνσταντινούπολις. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα εἰσέβαλλαν πάντοτε ἐκ νέου οἱ Ἄβαρες εἰς τὸ βασίλειον, καὶ ἔπρεπε κατ' αὐτῶν νὰ δοκιμάζεται πάντοτε ἡ τύχη τῶν ὅπλων. Εἰς μίαν ἀπὸ ταύτας τὰς ἐκστρατείας συνέβη ἐπανάστασις τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες ἐπιπλήττοντες τὸν Μαυρίκιον ὡς φιλάργυρον καὶ σκληρὸν ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα ἑκατόνταρχον τινὰ ὀνομαζόμενον Φωκᾶν, καὶ τὸν ἐπρόσταξαν νὰ τοὺς φέρῃ ὀπίσω εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ μητρόπολις ἐπολιορκήθη· οἱ ἐγκάτοικοι ἔδειξαν ὀλίγην κλίσιν εἰς τὸν Μαυρίκιον· οἱ Πράσινοι ἦσαν μυστικῶς σύμφωνοι μὲ τοὺς στρατιώτας· εἰς μίαν ἀρχητέραν λιτανείαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπήγαινε πεζὸς ὁ αὐτοκράτωρ, ἔρριψαν ἐναντίον του καὶ πέτρας. Ἐγενήθη νυκτερινὸς θόρυβος· ὁ αὐτοκράτωρ σὺν γυναικὶ καὶ τέκνοις ἐπέρασε πέραν τοῦ Βοσπόρου, καὶ ἀφῆκε τὴν πόλιν εἰς τὸν Φωκᾶν, ὅς τις εὐθὺς μετὰ τοῦτο

στεφθεὶς ἀπὸ τὸν ἀναγκασθέντα πατριάρχην, εἰσήλασεν εἰς αὐτὴν καὶ ἀντήμειψε τὴν ἀπιστίαν τοῦ στρατεύματος μὲ πλούσιον δῶρον (23 Νοεμβρ. 602) (Πρβ. Ζωναρ. ΙΔ'. 12. 13.).

Ὁ Φωκᾶς, ψιλὸς μόνον στρατιώτης, ἀμαθὴς, μικροπρόσωπος, ἄσχημος, κοκκινομάλλης, εἵλκυσε καθ' ἑαυτοῦ πρώϊμα τὸ μῖσος τῆς μητροπόλεως. Ὅταν τὸ πρῶτον ἐστάθη εἰς τὸ ἀμφιθέατρον τοῦ ἱπποδρόμου, καὶ ἀπερισκέπτως ἐπῄνεσε τοὺς Πρασίνους, τὸν ἐνθύμισαν οἱ ἐναντιοί των, ὅτι ἀκόμη ἔζη ὁ Μαυρίκιος. Τοὺς φοβεριστὰς τούτους ἐπίστευσεν ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ τοὺς τρομάξῃ μὲ ἀλήθειαν. Ἔστειλεν εἰς τὴν Χαλκηδόνα ἀντικρὺ, ὅπου κατέφυγεν ὁ Μαυρίκιος, ἥρπασαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς πέντε υἱούς του, καὶ τοὺς ἀπεκεφάλισαν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλου, πρότερον τοὺς υἱοὺς ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πατρὸς (27 Νοεμβρίου 602). Ὁ ἑξηκοντατριῶν ἐτῶν Μαυρίκιος ὑπέμεινε τὴν ἀξιοθρήνητον θέαν μὲ ἥσυχον παράδοσιν εἰς τοῦ θεοῦ τὸ θέλημα, καὶ εἰς καθένα φόνον ἔλεγε μετὰ τοῦ Δαβίδ: „Δίκαιος εἶ, κύριε, καὶ εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου.“ Ἡ βυζάστρια διὰ νὰ σώσῃ τὸ νεώτατον παιδάριον ἔδωκεν ἀντ' αὐτοῦ τὸ ἰδικόν της, ἀλλ' ὁ πατὴρ ἐπαρατήρησε τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐμπόδισε τὴν γενναίαν ἀπάτην. Ὅλαι αἱ ἓξ κεφαλαὶ ἐφέρθησαν κατὰ προσταγὴν τοῦ τυράννου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκαρφώθησαν ἐπάνω εἰς δόρατα· τὰ δὲ κορμία ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Μετ' ὀλίγον καιρὸν, ἀκούσας ὅτι ἔζη ἀκόμη ἕνας υἱὸς τοῦ Μαυρικίου, ἐπρόσταξε καὶ ἐσκότωσαν μὲ βασάνους καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰς θυγατέρας τοῦ δυστυχοῦς αὐτοκράτορος (Ζωναρ. ΙΔ', 14.). Τὰ τοιαῦτα ἔκρινεν ὁ Φωκᾶς ἀναγκαῖα διὰ νὰ κυριαρχῇ αὐτὸς μὲ ἡσυχίαν. Εἶναι παλαιὰ πεῖρα, ὅτι ὁ φόβος

γεννᾷ τὴν ἀπανθρωπίαν, καὶ ὅτι οἱ δυνάσται τόσον σκληρότεροι τύραννοι γίνονται, ὅσον εἶναι ἀβεβαιοτέρα ἡ δυναστεία των. Δὲν ἐπρόφθανε τώρα ἡ αὐτοκρατορικὴ δικαιοδοσία νὰ κάμνῃ θανατικὰς καταδίκας· ἐπενόησαν ἀργοπόρους θανατικὰς ποινὰς ἢ πηρώσεις, αἱ ὁποῖαι ἄφιναν πολυχρόνιον, ἀλλ' ἀξιοθρήνητον ζωήν. Καὶ ὅλα ταῦτα ἐγίνοντο ἀπὸ μίαν φιλὴν ὑπαφίαν τοῦ δυσπίστου τυράννου.

Τὸν ἀτιμαστικὸν τοῦτον ζυγὸν ὀκτὼ ἔτη ἐβάστασεν ἡ ἐπικράτεια. Πᾶσα ἐπαρχία ἦτο ἤδη ἑτοίμη εἰς ἐπανάστασιν· ὁ γέρων Ἡράκλειος, Ἔξαρχος τῆς Ἀφρικῆς, ἐκ δύω ἐτῶν δὲν εἶχε στείλειν τὸν φόρον. Ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπίμονοι δεήσεις εἰς τὸν ἀξιοσέβαστον τοῦτον ἄνδρα νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα. Παρέδωκε τὸ τολμηρὸν τοῦτο ἐγχείρημα εἰς τὸν ὁμώνυμόν του υἱὸν καὶ εἰς τὸν τούτου φίλον Νικήταν, νεανίσκον πολεμικόν· ἐκεῖνος ἐσύναξε στόλον· οὗτος ἔφερε πεζικὸν στράτευμα ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀσίας εἰς τὸν Βόσπορον. Ὁ στόλος ἄραξεν ἀντικρὺ τῆς πόλεως πρὶν σκεφθῇ ὁ Φωκᾶς πῶς νὰ τὸν ἀντιπολεμήσῃ, καὶ ὁ λαὸς τὸν ἐχαιρέτησε μὲ χαρμοσύνους ἀλαλαγμούς. Ὁ Φωκᾶς ἐγκαταλειμμένος τώρα ἐπίσης καθὼς πάλαι ποτὲ ὁ Μαυρίκιος, ἐπιάσθη, ἐγυμνώθη ἀπὸ τοὺς βασιλικοὺς στολισμοὺς καὶ ἐφέρθη εἰς τὴν ναυαρχίδα. „Θέλεις βασιλεύσειν ἐσὺ καλήτερα;" *) εἶπε πρὸς τὸν Ἡράκλειον, ὅστις τοῦ ὠνείδισε τὰς ἀπανθρωπίας. Ὁ ἐξαγριωμένος λαὸς ἔκαμεν ἔπειτα κατ' αὐτοῦ τὴν ἐκδίκησιν, τὸν ἔσχισαν εἰς πολλὰ κομμάτια, καὶ τελευταῖον τοῦ ἔκοψαν τὴν κεφαλὴν, καὶ ἔφερναν κομμάτια τοῦ σώματός του διὰ τῶν ἀγυιῶν ἀλαλάζοντες. Ὁ Ἡράκλειος εἰσῆλθεν εἰς

*) „Σὺ δὲ κρειττόνως μᾶλλον διοικήσεις αὐτὰ (τὰ πράγματα);" Ζωναρ. ΙΔ', 14. Κ.

τὴν πόλιν μὲ χαρὰν τοῦ πλήθους (5 Ὀκτωβ. 610), καὶ ἐστέφθη ἀπὸ τὸν πατριάρχην. Ὁ Νικήτας ἐλθὼν ὕστερον ἐπροσκύνησε μὲ χαρὰν τὸν φίλον του βασιλέα, καὶ ἔλαβε τὴν τιμὴν νὰ γείνῃ γαμβρός του.

18. Ἡράκλειος.

(610 — 641).

Ὁ Ἡράκλειος ἦτο αὐτοκράτωρ, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ζωὴν ἀντιπαράκεινται παραδόξως ἀδράνεια καὶ θαῤῥαλεότης. Ἡ δύω καὶ τριάκοντα ἐτῶν κυβέρνησίς του παριστάνει ἀνέλπιστον μεταλλαγὴν ταπεινώσεως καὶ ὑψώσεως τοῦ βασιλείου. Εἰς τὴν Περσίαν ἐβασίλευε (591—628) Χοσρόης Β', ἔγγονος τοῦ πρώτου, ἀχόρταγος καὶ εὐτυχὴς δορικτήτωρ, τοῦ ὁποίου ἴδαμεν ἤδη (σελ. 60) τὰς δορικτησίας. Ὑπὲρ τὰ δέκα ἔτη ἐστάθη Περικὸν στρατόπεδον εἰς τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἀσίας ἀντικρὺ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐὰν ὁ Χοσρόης εἶχε θαλάσσιον δύναμιν, ἤθελεν ἴσως ἀφανισθῆν τώρα ἡ ἀνατολικὴ αὐτοκρατορία.

Στενοχωρούμενος οὕτως ὁ Ἡράκλειος ἀπεφάσισε νὰ μεταθέσῃ τὴν καθέδραν του εἰς τὴν Καρχηδόνα, διὰ νὰ ζήσῃ εἰς μικρότερον μὲν, ἀσφαλέστερον δὲ βασίλειον. Ἀλλ' ἡ πειθὼ καὶ εὐγλωττία τοῦ Πατριάρχου τὸν ἀνεχαίτισεν. Ὁ γενναιότατος οὗτος ἀνὴρ τὸν ὥρκισεν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας νὰ συζήσῃ καὶ νὰ συναποθάνῃ πιστῶς μαζὴ μὲ τὸν λαὸν, τὸν ὁποῖον τοῦ ἐνεχείρισεν ὁ θεός. Ἔμεινε λοιπὸν, ἀλλ' ὡσὰν νὰ μὴ ἦτο πλέον ἰδική του ἡ μητρόπολις· διότι καὶ ἀπὸ βοῤῥᾶ συνέῤῥεαν ἐχθροὶ ἄγριοι. Ἂς στοχασθῇ καθεὶς: Οἱ Ἄβαρες

ἔσυραν ἀπὸ τὰ περίχωρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως 270,000 ψυχὰς εἰς τὴν δουλείαν.

Μόλις εὐχαριστήθη τελευταῖον ὁ ὑπερήφανος Πέρσης νὰ συμβιβασθῇ μὲ τὸ Βυζάντιον, καὶ μὲ πόνον δριμύτατον τῆς καρδίας του ἐδέχθη ὁ Ἡράκλειος τὰ ζητήματα τῆς δεσποτικῆς ὑπεροψίας. Ἔγεινεν εἰρήνη μὲ συνθήκην: Νὰ κρατήσουν οἱ Πέρσαι ὅλας τὰς δορικτήτους χώρας, καὶ νὰ λαμβάνουν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα ἐτησίως χίλια τάλαντα χρυσοῦ, χίλια τάλαντα ἀργύρου, χιλίας μεταξίνας στολὰς, χιλίους ἵππους καὶ χιλίας παρθένους.

Ἀλλ' οἱ ἐπὶ Ἡρακλείου Ἕλληνες ἐμποροῦν νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς λαμπρότατον παράδειγμα τί δύναται λαὸς ἀσθενὴς, ἐὰν ἐνθουσιάζεται ἀπὸ στερεὰν πίστιν πρὸς τὸν ἡγεμόνα του. Μετά τινων ἐνιαυτῶν ἀνάπαυσιν ἐξωπλίσθη ὁ αὐτοκράτωρ (622) νὰ ἀποδιώξῃ τὸν ἅρπαγα ἀπὸ τὰ λάφυρά του. Αἱ ἐκκλησίαι τοῦ ἐδάνεισαν τοὺς θησαυρούς των. Αἱ ἐπαρχίαι ἠνώθησαν θεληματικῶς μαζή του· οἱ Τοῦρκοι ἐπολέμησαν ἀπ' ἄλλου μέρους τὴν Περσίαν, καὶ ὁ Ἡράκλειος διαβὰς τὸν Τίγριν καὶ εἰσχωρήσας βαθύτερα παρὰ τὸν Τραϊανὸν εἰς τὴν Περσίαν ἠνάγκασε τὸν πρώην ἀλαζόνα Χοσρόην (624) νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Κτησιφῶντα, ὅπου τὸ ἐφεξῆς ἔτος ἐσκοτώθη ὑφ' ἑνὸς ἐκ τῶν δεκαεννέα υἱῶν του ὀνομαζομένου Σιρόου. Ὁ Σιρόης ἐπήδησε τώρα εἰς τὸν θρόνον, ἐσκότωσεν ἀκόμη δεκαεπτὰ ἀδελφούς του, καὶ ἔκαμεν εἰρήνην μὲ τὸν Ἡράκλειον (Ἴδε ἀνωτ. σελ. 60). Ἡ ἀνατολικὴ αὐτοκρατορία ἀπήλαυσε πάλιν ὅλας τὰς ἐπαρχίας της, καὶ αὐτὸν προσέτι τὸν τοῦ Χριστοῦ σταυρὸν, τὸν ὁποῖον εἶχαν λάβειν οἱ Πέρσαι ἀπὸ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου τάφου ὅταν ἐπόρθησαν τὴν Ἱερουσαλὴμ (Ζωναρ. ΙΔ', 16.).

Μὲ ἄμετρον χαρὰν ἐχαιρέτησαν οἱ Κωνσταντινοπολῖται τὸν ἐπανελθόντα νικητήν. Αἱ ἐκκλησίαι ἔψαλαν ὕμνους καὶ εὐχαριστηρίους ᾠδὰς, καὶ ὁ Ἡράκλειος αὐτὸς μετά τινας μῆνας ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ νὰ ὑψώσῃ ἐκεῖ τὸν σταυρὸν πάλιν μὲ πανηγυρικὴν πομπὴν καὶ παράταξιν. Πρὶν πατήσῃ τὸ ἅγιον ἔδαφος, ἐξεδύθη τὸ διάδημα καὶ τὴν πορφύραν· καμμία γηΐνη λαμπρότης, εἶπεν ὁ Πατριάρχης, δὲν ἔχει κῦρος ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἡμέρα ἡγιάσθη τόσον, ὥστε ἔκτοτε πανηγυρίζεται ἐτησίως ὀνομαζομένη ἡ ὕ ψ ω σ ι ς τ ο ῦ σ τ α υ ρ ο ῦ (Κεδρην. Ἡράκλ. 19.).

Ἡ φήμη τῆς νίκης τοῦ Ἡρακλείου ἐπέταξεν εὐθὺς εἰς τοὺς Φράγκους, οἱ ὁποῖοι ἔστειλαν καὶ τὸν συνεχάρησαν διὰ ταύτην. Ἀλλ' ὅμως ἔμελλεν ἄρα ὁ αὐτὸς αὐτοκράτωρ νὰ χάσῃ ἀπὸ λαὸν πάντη καταφρονημένον ἕως τὴν σήμερον μέγα μέρος τῶν ὅσα μόλις εἶχεν ἀποσπάσειν ἀπὸ τοὺς Πέρσας μετὰ πολυχρόνιον ἀγῶνα.

---

19. Μωάμεθ ὁ ἀρχηγέτης τῶν Μουσολμάνων.

(γεννηθ. 571 ἀποθ. 632.)

Διότι περὶ τούτους τοὺς χρόνους ἐξυπνίσθησαν οἱ λαοὶ τῆς Ἀσίας εἰς δορικτησίας διὰ τῆς διδασκαλίας νέας τινὸς θρησκείας, ἥτις ἐξήπλωσε μακρύτερα τὴν δύναμίν των παρὰ ὅλαι αἱ ἀρχήτεραι κινήσεις καὶ μεταβολαὶ τῆς Ἀσίας. Ἡ χώρα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκβῆκεν ἡ θρησκεία αὕτη καὶ αὐτὴ ἡ μεγάλη μεταβολὴ, ἦτο ἡ μέχρις ἐκείνων τῶν χρόνων ἀσήμαντος Ἀραβία.

Οἱ Ἄραβες εἶναι ἔθνος ἀρχαῖον καὶ ἐντόπιον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζει ἀρχηγέτην τῆς γενεᾶς του Ἰσμαὴλ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀβραάμ. Εἰς τὴν μεγάλην χερσόννησόν των, ἥτις εἶναι τετραπλασία παρ' ὅλην τὴν

Γερμανίαν, ἀπρόσβατος καὶ ἀδιόδευτος διὰ τὰς καυσώδεις καὶ ἀμμώδεις ἐρήμους, διὰ τὰ ἄγρια ὄρη καὶ διὰ τὴν ἀνυδρίαν, δὲν ἠνωχλήθησαν ἀπὸ κανένα κοσμικὸν κλύδωνα, μ' ὅλον ὅτι ἐπέρασαν πολλοὶ πλησίον των ἐκ πολλῶν ἤδη ἑκατονταετηρίδων. Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἐπέρασεν ἀπ' αὐτοὺς μὲ σπουδαστικὴν ταχύτητα, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοί, οἵτινες ὠνόμαζαν εὐδαίμονα τὴν Ἀραβίαν, δὲν ἐτόλμησαν νὰ εἰσχωρήσωσεν εἰς αὐτήν. Καὶ ἐπειδὴ δὲν δύναται νὰ κατοικηθῇ συνεχῶς, δὲν ἠδυνήθησαν ποτὲ οἱ κάτοικοι νὰ ἑνωθῶσιν εἰς μίαν πολιτικὴν ἑνότητα. Καὶ ἡ φύσις αὐτὴ φαίνεται ὅτι τοὺς ἐπρόσταξε τὸν ποιμενικὸν βίον καὶ εὔκολον τινὰ μετάβασιν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετὰ τῶν ἵππων καὶ καμήλων των, καὶ ὄχι στερεὰν πολίτευσιν. Οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων πραγματεύονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φέροντες Ἰνδικὰ καὶ Περσικὰ φορτία μὲ πολυπληθῆ κερβάνια εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀσίας ἢ εἰς τοὺς λιμένας, καθὼς τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ἄλλα πλήθη Ἀράβων ἀρκοῦνται μὲ τὴν πρόσοδον τῶν ποιμνίων των καὶ περνῶσιν ἀκόμη τὴν αὐτὴν ζωήν, τὴν ὁποίαν ἐδιώρισε πάλαι ποτὲ ὁ Μωϋσῆς τεσσαράκοντα ἔτη εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας κατὰ τὰς αὐτὰς ἐρήμους. Μὲ ὅλην τὴν πτωχείαν των εἶναι φιλόξενοι καὶ εὔσπλαγχνοι, μόνον ὅτι κατὰ τὰς ἐννοίας των νομίζουσι συγχωρημένον πρᾶγμα τὴν λῃστείαν. Ἡ θεωρία των εἶναι εἰλικρινὴς καὶ φαιδρά, τὸ σῶμα των ἰσχυρὸν καὶ εὐλύγιστον, ἡ καρδία των ὀλίγον στενοχωρημένη ἀπὸ φροντίδας κλίνει καθ' ὑπερβολὴν εἰς τὴν εὐθυμίαν. Μετὰ τῆς φιλελευθερίας ὁ ἐνθουσιασμὸς εἰς τὴν ποιητικὴν καὶ εἰς τὰς ποιητικὰς φράσεις εἶναι τὰ πρώτιστα σημεῖα τοῦ χαρακτῆρος των· ἀπέκτησαν ἐξαιρέτους ποιητάς, τῶν ὁποίων αἱ ᾠδαὶ σώζονται ἀκόμη εἰς τὰ στόματα πάντων· καὶ τὰ τῆς φιλοσοφίας των ἀποφθέγματα, οἱ

μῦθοι των καὶ τὰ παραμύθιά των εἶναι ἐπίσης καλῶς ἐπινοημένα καὶ ἐκφρασμένα.

Μ' ὅλον ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἄραβες ἐμποροῦν νὰ ἔλαβαν τὰ ὅπλα εἰς δορικτησίαν ξένων τόπων, καθὼς δείχνουσιν ἴχνη τινά, μ' ὅλον τοῦτο εἰς τὴν μεταγενεστέραν καὶ βεβαίαν ἱστορίαν τῆς ἀρχαιότητος φαίνονται πάντοτε περιωρισμένοι εἰς τὰς χώρας των, ἕως οὗ ἐσηκώθη ἀνήρ, ὅςτις διὰ τῆς τόλμης του καὶ τῶν δεξιῶν περιστάσεων ἔγεινε μεταρρυθμιστὴς καὶ τοῦ λαοῦ του καὶ πολλῶν ἐθνῶν ἄλλων.

Ὁ Μωάμεθ ἦτο ἐκ τῆς Ἀραβικῆς γενεᾶς τοῦ Κορεΐσχου, ὅςτις ἡγεμόνευεν εἰς τὴν πόλιν Μέκκαν, καὶ ἐφώρευε τὸν ἐκεῖ περίφημον ναόν, τὴν Καάβαν. Μ' ὅλον τοῦτο ὁ πατήρ του Ἀβδαλὰχ ἀποθανὼν πρώϊμα δὲν ἀφῆκεν εἰς τὴν μητέρα του τίποτ' ἄλλο εἰ μὴ πέντε καμήλους καὶ ἕνα δοῦλον Αἰθίοπα, καὶ τὴν μικρὰν ταύτην κληρονομίαν παρέλαβεν ὁ υἱὸς ὀκταετὴς ὢν, ὅταν μετ' ὀλίγον ἀπέθανε καὶ ἡ μήτηρ του. Θεῖος τις, ὁ Ἀβοὺ Ταλὲβ, πνευματικὸς καὶ κοσμικὸς ἡγεμὼν τῆς Μέκκας, τὸν ἀνέθρεψεν εἰς ἐμπορικὰς ἀσχολίας, καὶ τὸν ἔστελνε μὲ φορτωμένας τὰς καμήλους του εἰς Συρίαν, Μεσοποταμίαν καὶ Παλαιστίνην.

Ὁ Μωάμεθ ἐκληρονόμησεν ἀπὸ μὲν τὴν μητέρα του λαμπρὰ τοῦ πνεύματος χαρίσματα καὶ μίαν εὐγλωττίαν κολακευτικὴν καὶ ἀκαταμάχητον, ἀπὸ δὲ τὸν πατέρα του ἐντελεστάτην ἀνδρικὴν ὡραιότητα. Πυρῶδες πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἤστραπτεν ἀπὸ τὰ διαπεραστικὰ μαῦρα ὀμμάτιά του, καὶ ἐφανερόνετο εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς βάδισμά του· ἰσχυρὰ ὑγιεία, καὶ παρειαὶ στρόγγυλαι, βαμμέναι μὲ ἱλαρὰν μελαγχρινότητα· πρόσωπον ἥμερον· ὀφρύδεια καλά· μύτη ἱερακωτή· στόμα ὡραῖον καὶ ὡραῖα ὀδόντια, σῶμα νευρῶδες, ὄχι πολὺ μέγα — ἦσαν τὰ τῆς φύ-

σεως χαρίσματα, διὰ τῶν ὁποίων, ὅπου ἂν ὑπήγαινεν, ἐκυρίευε τὰς καρδίας.

Ἀλλὰ δὲν εὐχαριστεῖτο μὲ τὴν ἥσυχον ταύτην κυριότητα· ἡ τόλμη του ἐζήτει λαμπρὰν ἐξουσίαν. Διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὰ μέσα, ἐνυμφεύθη μίαν εὐγενῆ πλουσίαν χήραν καὶ αὐτὴν ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κορεΐσχου, τὴν Χαδιδσᾶν, τῆς ὁποίας τὰς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις ἔκαμνεν αὐτὸς ὡς ἐπίτροπός της. Κατ' ἀρχὰς ἐταξείδευεν εἰς μακρυνὰς χώρας, ἔπειτα περιωρίσθη εἰς θεωρητικὴν τινὰ ζωὴν, ἥτις ἔδιδεν εἰς τοὺς οἰκείους του θαυμαστὰς εἰκασίας.

Εἰς ταύτας τὰς σκέψεις του συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ κτίσῃ νέαν θρησκείαν, ἥτις νὰ εἶναι ἁπλῆ ὡς τῶν παλαιῶν πατριαρχῶν καὶ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του ὀρθοτέρας ἐννοίας περὶ θεοῦ παρὰ τὰς ὁποίας εἶχαν ἕως τώρα. Εἰς τὴν Ἀραβίαν εὑρίσκετο σχεδὸν πᾶν εἶδος θρησκείας, Ἰουδαϊσμὸς, Χριστιανωσύνη, ἡ θρησκεία τῶν Περσικῶν μάγων καὶ τῆς εἰδωλολατρείας. Ἀλλὰ μὲ καμμίαν δὲν ἠθέλησε νὰ φιλιωθῇ. Τὸ τρελὸν καὶ δεισιδαιμονικὸν τῆς εἰδωλολατρείας τὸ ἐβδελύχθη· ὁ Ἰουδαϊσμὸς ἦτο ἐχθρικὸς καὶ δειλόκαρδος, καὶ ἡ χριστιανωσύνη διὰ τὰς πολλὰς καὶ ἀπαύστους τῶν κεωστὶ πάντοτε φυομένων αἱρέσεων τοῦ ἐφάνη ταραχώδης καὶ ἀνίκανος εἰς τοὺς σκοπούς του. Ἀλλ' εἰς τὸν Ἰουδαϊσμὸν καὶ εἰς τὴν Χριστιανωσύνην εὕρηκε πράγματα καλὰ, τὰ ὁποῖα μεταμορφόνων κατὰ τὴν φαντασίαν τῶν Ἀσιανῶν ἤλπιζε νὰ ἑνώσῃ ὅλους τοὺς Ἄραβας, καὶ νὰ τοὺς σηκώσῃ ἀπὸ τὸν ὕπνον τῆς ἀναισθησίας εἰς ἐπιχειρήματα μεγάλα, διὰ τῶν ὁποίων ἤλπιζε νὰ χορτάσῃ τὴν φιλοδοξίαν του. Πρὸς ἐκτέλεσιν τούτου τοῦ ἔργου ἐδόθη εἰς τὴν ἥσυχον ποίησιν, καὶ ἐνθουσιάσθη τόσον ἀπὸ τὰ ποιήματά του, ὥστ' ἐνόμιζεν ὅτι ὁ θεὸς ἐνεργεῖ εἰς τὰ ἐντός του. Διὰ τοῦτο μέχρι τῆς σήμερον διηγοῦνται τὰ θαύματα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ του οἱ Ἄραβες.

Εἰς τὴν μακρὰν μοναξίαν του ἀνέβαιναν εἰς τὴν ἐνθουσιῶσαν φαντασίαν του παράξενα φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἐπιστρέψας εἰς τὴν πόλιν καὶ διηγηθεὶς εἰς τοὺς οἰκείους του, τοὺς ἔβαλεν εἰς θάμβος καὶ ἔκστασιν. Τί ἐδιηγήθη αὐτὸς, δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ ἐξεύρωμεν· ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατόν του ἱστορήθησαν τόσα θαύματα, ὥστε ἐγεμίσθη ὅλη ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς του μὲ ἀνοστότατα παραμύθια.

Ἕνας Θεὸς εἶναι, καὶ ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης του· αὐτὴ ἦτο ἡ βάσις τῆς νέας διδασκαλίας. Ἡ γυνὴ τοῦ προφήτου ἡ Χαδιδσά, ὁ δοῦλος του Ζεΐδ, ὁ ἐξάδελφός του Ἀλῆς, ὁ μετέπειτα πενθερός του Ἀβουβέκερ ἦσαν οἱ πρῶτοι προσήλυτοί του, ἐκ τῶν ὁποίων πολὺν καιρὸν ἦσαν ὀλιγάριθμοι· Ὅταν ὁ Μωάμεθ ἐπαρουσιάσθη δημοσίως καὶ ἐκήρυξε τὰς ἀποκαλύψεις του, ἐπεριγελάσθη ἀπὸ ὅλους σχεδόν. Ἀλλ' ὅταν οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς του, καὶ ἐξαιρέτως ὁ πολλὰ τιμώμενος Ἀβουβέκερ, ὡμίλησαν σπουδαιότατα περὶ τῆς θείας ἀποστολῆς του, ἐγίνοντο προσεκτικοὶ ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον, καὶ συνωθοῦντο ν' ἀκούσωσι τὰ νέα διδάγματα. Οἱ περιγελασταί του ἰδόντες τοῦτο, ἐφοβήθησαν μήπως ὁ Μωάμεθ ὑπερισχύσῃ, καὶ συνέλαβαν κατ' αὐτοῦ ἀντιζηλίαν καὶ μῖσος. Πολλάκις ἠναγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Μέκκαν, ἀλλ' ὅταν μὲ τὴν ἐπιστροφήν του ἐπλήθυνε τοὺς προσηλύτους του, τοὺς ὁποίους ἐδέχετο συνδέων αὐτοὺς μὲ ὅρκον, καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξαπέστειλεν εἰς τὰ πέριξ δώδεκα ἀποστόλους του, τότε οἱ ἐχθροί του ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Κορεΐσχου, καὶ μάλιστα οἱ Ὀμιϊάδαι*)

*) Ἦτο αὐτὴ ὑποδιαίρεσις τοῦ γένους τῶν Κορεϊσχιδῶν. Ἀσχεμίδαι ὠνομάζοντο κυρίως ὁ κλάδος αὐτοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνῆκεν ὁ Μωάμεθ.

ἔκριναν δίκαιον νὰ τὸν ἀφανίσωσι μὲ βίαν. Οἱ ἐχθροί του ἔκαμαν ὅρκον, ὅτι ἐκ πάσης οἰκογενείας νὰ ἀναλάβῃ ἕνας τὸ καθῆκον νὰ τὸν θανατώσῃ, ὅπου ἂν τὸν εὕρῃ.

Μὲ πολλοὺς κόπους ἐγλύτωσεν ὁ Μωάμεθ ἀπὸ τὴν κοινὴν ταύτην συνωμοσίαν φυγὼν τάχιστα ἀπὸ τὴν πατρίδα του. Ὑπῆγεν εἰς τὴν Μέδιναν, ὅπου εἶχε κηρυχθῆν πρὸ πολλοῦ ἡ φήμη τῶν ἀποκαλύψεών του, καὶ ἐκεῖ ἔτυχε καλῆς ὑποδοχῆς, ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι ἔτρεφαν κληρονομικὸν μῖσος κατὰ τῆς Μέκκας. Τούτους παρέλαβε καὶ ὑπέστρεψε κατὰ τῶν ἐχθρῶν του, καὶ ἐφάνη στρατηγὸς μικροῦ στρατεύματος, τὸ ὁποῖον σεβόμενον τὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν διδασκαλίαν του τὸν ὑπήκουε προθυμότατα.

Τὸ τῆς ἀπὸ τὴν Μέκκαν φυγῆς του ἔτος (622) εἶναι κυρίως ἡ ἐποχὴ τῆς θρησκείας του, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ὀπαδοί του τὸ παρέλαβεν ὡς χρονολογικὴν ἀρχήν. Ἀκόμη καὶ τώρα λογαριάζουσιν τὰ ἔτη τῆς φυγῆς (Ἀραβιστὶ Εἰγίρα, ἢ ὡς τὸ προφέρουν Χεδσρὰ), καθὼς ἡμεῖς λογαριάζομεν τὰ ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ἔτη. Τὰ ἔτη ταῦτα τῆς Εἰγίρας εἶναι σεληνιακὰ συμπληρούμενα ἀπὸ 354 ἡμέρας.

Εὐθὺς ἀφοῦ ἡ νέα θρησκευτικὴ ἑταιρεία ἔλαθε τὸ σχῆμα πολεμοφόρου τάγματος, ἡνώθησαν πολλοὶ Ἄραβες μετὰ καμήλων καὶ ἵππων. Τοιοῦτοι λαοὶ δὲν αἰσθάνονται ἡδονὴν ἄλλην εἰμὴ νὰ διαρπάζωσι περιφερόμενοι, ὅταν ἔχουν ἐπιτήδειον ἡγεμόνα. Ὁ Μωάμεθ ἦτο ἀνὴρ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των. Ἐμοιράζετο δικαίως τὰ λάφυρα μὲ αὐτούς· ἐφύλαττε τάξιν καὶ δικαιοσύνην καὶ ἤξευρε νὰ μεταδίδῃ τὸν ἐνθουσιασμόν του εἰς τὰ στίφη του. Διὰ τοῦτο ἐντὸς ὀλίγου ἔκαμε πολλὰς δορικτησίας. Ἡ Μέκκα ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖράς του, καὶ οἱ νικημένοι ἠκολούθησαν ὡς φίλοι τὰ στρατεύματά του. Ὑπέταξεν ὅλην τὴν Ἀραβίαν, καὶ μετὰ ἐννέα

ἔτη ἐστρατοπέδευσε μὲ τριάκοντα χιλιάδας Ἀράβων εἰς τὰ σύνορα τῆς Βυζαντινῆς ἐπικρατείας, ἐνῷ ἐπροσκάλεσε πρότερον τὸν βασιλέα τῆς Περσίας καὶ τὸν Αὐτοκράτορα Ἡράκλειον νὰ δεχθοῦν τὴν μόνην ἀληθινὴν καὶ μόνην εὐδαιμονίας πρόξενον θρησκείαν του.

Ὁ θάνατος τὸν ἐγύρισεν ἀπὸ τὰς προόδους του· τρία καὶ ἑξήκοντα ἔτη εἶχεν, ὅταν, ὡς λέγουσιν, Ἰουδαία τις τὸν ἐφαρμάκωσε μὲ ψητὸν μοσχαρίσιον κρέας. Τὸ κενοτάφιόν του δείχνεται ἀκόμη εἰς τὴν Μέδιναν, καὶ προσκυνεῖται ἀπὸ τοὺς εὐλαβεῖς Χατσίδες του.

20. Τὸ Ἰσλάμ.

Οἱ Ἄραβες ὀνομάζουσι τὴν θρησκείαν των Ἰσλὰμ (πιστὴ ἔκδοσις εἰς τὸ θεῖον θέλημα), καὶ ὅλους τοὺς πιστεύοντας αὐτὴν Μουσολμάνους (πιστούς). Ἔγγραφον ἀρχέτυπον τοῦ Ἰσλὰμ εἶναι τὸ Κοράνιον (ἤγουν ἀνθολογία), συλλογὴ τῶν τοῦ προφήτου ἀποφθεγμάτων, τὰ ὁποῖα περνῶσιν ὡς λόγια αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Πόσον μέρος ταύτης τῆς βίβλου ἐσυντάχθη ἐνῷ ἔζη ἀκόμη ὁ Μωάμεθ, δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ. Ὁ Μωάμεθ αὐτὸς, καθὼς καὶ οἱ πλεῖστοι σύγχρονοί του Ἄραβες, δὲν εἶχε διδαχθῆν οὔτε νὰ διαβάζῃ οὔτε νὰ γράφῃ, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἔχουν μίαν παράδοσιν, ὅτι ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ἐφάνη εἰς αὐτὸν κατὰ πρῶτον εἰς ἓν σπήλαιον καὶ τοῦ εἶπεν: Ὁ Θεὸς σὲ ἐχειροτόνησε προφήτην του· ἰδοὺ ἡ βίβλος αὕτη· αὐτὸς δὲ ἀπεκρίθη, ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ διαβάσῃ. Τότε τὸν ἐπίασεν ὁ ἄγγελος ἀπὸ τὰς τρίχας τῆς κορυφῆς του, καὶ τὸν ἔρριψε τρεῖς φοραῖς καταγῆς, καὶ ἐκ τούτου ἤρχισε νὰ διαβάζῃ. Ἂν μὲ τὴν μέθοδον ταύ-

την ἐδιδάχθη καὶ τὸ γράφειν, δὲν τὸ λέγει ἡ παράδοσις· λέγει μόνον αὕτη, ὅτι ὁ αὐτὸς ἄγγελος τοῦ ἐνέπνευσε τὰ διδάγματα τοῦ Κορανίου κομματηδὸν εἰς διάστημα ἐτῶν τριῶν καὶ εἴκοσι.

Πολὺν καιρὸν ἦτο τὸ Κοράνιον τοῦτο μυστικὸς θησαυρὸς εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ προφήτου· ἡ παροῦσα μορφή του προῆλθεν ἀπὸ τοὺς διαδόχους του. Οἱ Μουσολμάνοι τρέφουσιν ἅγιόν τι σέβας εἰς τὴν βίβλον ταύτην, καὶ ἡ εἰς τὴν θειότητά του πίστις τῶν εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε φέρουσιν ἐπάνω των χωρίον τι γεγραμμένον ὡς φυλακτήριον, ἢ εἰς κινδύνους τὸ ψιθυρίζουσι μεταξὺ τῶν ὀδόντων των ὡς μαγικόν τι ἔπασμα. Ἀπὸ τὰ διδάγματα καὶ τὰ ἀποφθέγματα τοῦ Κορανίου ἐλήφθησαν πολλὰ ἐκ τῆς ἁγίας γραφῆς. Εἶναι δὲ γραμμένον εἰς τὸ κάλλιστον ὕφος τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης, καὶ περιέχει χωρία λαμπρὰ καὶ ἀληθῶς ποιητικά. Ἡ ποιητικὴ αὕτη καλλονὴ συνεισέφερεν ὄχι ὀλίγον εἰς τὸ νὰ ἐξαπλωθῇ τάχιστα μεταξὺ τῶν Ἀράβων, τῶν ὁποίων τὰ αὐτία ἦσαν πάντοτε ἀνοικτὰ εἰς τὴν ποίησιν. Τὸ Κοράνιον διαιρεῖται εἰς δύω μέρη, Δογματικὸν καὶ Ἠθικόν, καὶ καθὲν εἶναι διῃρημένον πάλιν εἰς στίχους ἢ ἐδάφια (Ἀραβιστὶ Σουρέν). Εἰς ὅλον τὸ βιβλίον λέγεται ὅτι περιέχονται 77,639 λέξεις, καὶ 323,015 γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. Δευτέρα, κατωτέρα τοῦ Κορανίου πηγὴ τῆς Ἰσλαμικῆς θρησκείας, περιέχουσα θρησκευτικὰ καὶ δικανικὰ παραγγέλματα, εἶναι ἡ Σούνα, καὶ αὐτὴ παλαιὰ παράδοσις τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων τοῦ προφήτου.

Δὲν ἦτο σκοπὸς τοῦ Μωάμεθ νὰ ἀποσπάσῃ παντελῶς τὴν διδασκαλίαν του ἀπὸ τὰς ῥίζας τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ τοῦ παρόντος. Διὰ νὰ οἰκειωθῇ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ τοὺς Ἰουδαίους ἔδειξε τὸ Ἰσλὰμ ὡς τελείωσιν τῶν δύω τούτων θρησκειῶν, τῶν ὁποίων τὰς ἀπο-

καλύψεις δὲν ἀπέβαλε, μόνον παρέστησε τὴν ἰδικήν του ὡς ὑψηλοτέραν καὶ τελειοτέραν. Διὰ τοῦτο δέχεται τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Χριστὸν ὡς μεγάλους προφήτας τοῦ καιροῦ των, αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ τελευταῖος καὶ μέγιστος πάντων τῶν προφητῶν, τὸν ὁποῖον ἔκλεξεν ὁ Θεὸς νὰ εἰσάξῃ πάλιν εἰς τὸν κόσμον τὴν παλαιὰν θρησκείαν τοῦ Ἀβραάμ, νὰ καθαιρέσῃ δὲ ὅλας τὰς καθεστώσας. Τὰ ἐξωτερικὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα προστάζει τὸ Ἰσλὰμ εἰς τοὺς πιστούς, εἶναι προσευχή, νηστεία τοῦ Ῥαμαδανίου μηνὸς (κατὰ τὸν ὁποῖον ἦλθεν εἰς τὴν γῆν τὸ Κοράνιον) καὶ ἐλεημοσύνη. „Ἡ προσευχή, λέγει τὸ Κοράνιον μὲ τὴν ποιητικήν γλῶσσαν του, φέρει τὸν ἄνθρωπον τὸν ἥμισυν δρόμον πρὸς Θεόν, ἡ νηστεία τὸν στήνει εἰς τὴν πύλην τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἡ ἐλεημοσύνη ἀνοίγει τὴν θύραν.“ Καθημερινῶς εἶναι προσταγμέναι πέντε προσευχαί, ἐκ πάσης μιᾶς τῶν ὁποίων ἀνάγκη νὰ προπορεύεται καθαρισμὸς δι᾽ ὕδατος, καὶ ὁ προσευχόμενος πρέπει νὰ βλέπει εἰς τὸ μέρος τοῦ κόσμου, ὅπου κεῖται ἡ Μέκκα. Τὰς ὥρας τῆς προσευχῆς ἀναγγέλλει ὡς ζωντανὴ καμπάνα ὁ κράκτης ἀπὸ τὸν μιναρὲν (πύργον) τῶν Τσαμίων, ὅπου πᾶσαν παρασκευὴν (τὴν ἱερὰν ἡμέραν τῶν Μωαμεθανῶν) γίνεται κοινὴ προσευχὴ τῶν πιστῶν. Παρεκτὸς τούτων χρέος εἶναι παντὸς Μουσολμάνου, ἂν ἔχῃ τοὺς τρόπους, νὰ ὑπάγῃ μίαν φορὰν εἰς τὴν ζωήν του προσκυνητὴς εἰς τὴν Μέκκαν, καὶ νὰ μὴ πίνῃ κρασίον. Ἡ περιτομὴ καὶ ἡ ἀποχὴ τῶν χοιρείων κρεάτων ἐλήφθησαν ἀπὸ τὴν παλαιὰν διαθήκην. Ἡ πολυγυναιότης δὲν ἐμποδίσθη, ἀλλὰ περιωρίσθη μόνον εἰς τέσσαρας γυναῖκας.

Ἡ ἠθικὴ τοῦ Ἰσλαμίου ἐκτιμᾷ τὴν δικαιοσύνην ὡς τὴν πρωτίστην τοῦ ἀνθρώπου ἀρετήν. Φόνος, μοιχεία, κλεψία καὶ ἀπάτη εἶναι βδελυκτὰ κα-

κουργήμετα· πᾶν σφοδρὸν πάθος ἀπαγορεύεται ὡς βλαβερόν. Τὰ παθήματα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι προωρισμένα καὶ προγεγραμμένα ἀπὸ αἰώνιόν τι βουλευτήριον, τὸ ὁποῖον κἀνεὶς δὲν δύναται νὰ μετατρέψῃ. Μετὰ τὴν κοινὴν ἀνάστασιν προσμένουν μισθαποδοσία μὲν αἰωνία τοὺς ἐναρέτους, κόλασις δὲ αἰωνία τοὺς κακούργους. Εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς εὐφροσύνης τοῦ Παραδείσου δὲν ἔλειψε κἀνὲν χρῶμα, ἀφ' ὅσα ἠδύναντο νὰ σχηματίσουν εἰκόνα λαμπρὰν εἰς τὰς αἰσθήσεις τῶν παχυλῶν Ἀσιανῶν. Ἐκεῖ εἶναι κῆποι καὶ σκιώδη δένδρα, φέροντα πολυτίμους καρποὺς, ῥυάκια ναμάτων καθαρωτάτων, καὶ τερπναὶ αὖραι ἀνέμων. Ἑβδομήκοντα δύω κάλλισται περθένοι, τῶν ὁποίων ἡ νεότης δὲν παρακμάζει ποτὲ, εἶναι βραβεῖον παντὸς δικαίου Μουσολμάνου. Μ' ὅλα ταῦτα λέγει τὸ Κοράνιον ὅτι οἱ ἅγιοι καὶ μάρτυρες θέλουν ἀξιωθῆν τοῦ θεοῦ θεωρίαν τινα, ὡς πρὸς τὴν ὁποίαν τίποτε δὲν εἶναι πᾶσα ἄλλη εὐδαιμονία.

Ἀφοῦ ὁ Μωάμεθ ἐνίκησε μὲ τὸ ξίφος τοὺς Κορεϊσχίδας, ἀνήγγειλεν, ὅτι μὲ τὸ ξίφος θέλει διαδοθῆν εἰς τὸν κόσμον ἡ ὑπ' αὐτοῦ διδαχθεῖσα πίστις, καὶ ὁ ἱερὸς πόλεμος ἔγεινε πρῶτον καθῆκον τῶν πιστῶν. Ὅςτις ἐθελουσίως δεχθῇ τὸ Ἰσλὰμ, θέλει ἔχειν ὅλα τὰ δίκαια τοῦ Μουσολμάνου· οἱ μὴ δεχόμενοι αὐτὸ εἰδολολάτραι πρέπει νὰ ἐξολοθρευθοῦν. Χριστιανὸς δὲ καὶ Ἰουδαῖος (κατάτινας δὲ καὶ οἱ πιστεύοντες τὴν Περσικὴν θρησκείαν) συγχωροῦνται νὰ μείνουν εἰς τὴν πίστιν των, ἐὰν γνωρίζωσι κυριάρχας των τοὺς Μουσολμάνους, καὶ τοὺς πληρόνωσι φόρον. Διὰ ἐνθουσιασμὸν πρὸς τοὺς θρησκευτικοὺς τούτους πολέμους εἶναι τὸ Κοράνιον καὶ αἱ ἄλλαι παραδόσεις πλήρεις ἐπαίνων τῶν πολεμιστῶν, καὶ παραδόξων ὑποσχέσεων εἰς αὐτούς.

Πρὸς δοκίμιον μεταδίδομεν ἐνταῦθα τινὰ ἐκ τῶν ἀποφθεγμάτων τούτων *).

„Πόλεμος ὑπὲρ τῆς πατρίδος εἶναι μεγαλητέρα ἀρετὴ παρὰ τὴν πενταπλῆν προσευχήν.“

„Πόλεμος εἶναι μετὰ τὴν πίστιν ἡ μεγίστη ἀρετή· περισσότερον παρὰ ἡ εἰς τὴν προσευχὴν πρόσκλησις· περισσότερον παρὰ ἐὰν δώσῃ τις ὕδωρ εἰς διψῶντα ὁδοιπόρον Χατσῆν· εἰς τὰ ὀμμάτια τοῦ ὑψίστου ἡ ἁρμοδιωτάτη καὶ καλλίστη πρᾶξις· τὸ μέγιστον ὕψος τοῦ Ἰσλὰμ, εἰς τὸ ὁποῖον φθάνουσιν οἱ ἐνάρετοι.“

„Μισθὸν θεῖον λαμβάνει ὁ πολεμιστὴς, ὅταν ὁ ἵππος του στρέφεται εἰς τὸ λειβάδιον.“

„Κάλλιον νὰ πολεμῆτε τὸν ἱερὸν πόλεμον παρὰ νὰ προσεύχεσθε ἑβδομήκοντα ἔτη εἰς τὸν οἶκον. Τί θέλετε; παράδεισον; ἰδοὺ ὁ δρόμος· ὅςτις πολεμήσῃ καὶ τόσον, ὅσον παύει τὸ καμηλόπουλον ἀπὸ τοῦ νὰ βυζάνῃ διὰ νὰ λάβῃ ἀναπνοὴν, εἰς αὐτὸν εἶναι ἀνοικτὸς ὁ παράδεισος.“

„Ὁ κύριος ὀργίζεται κατὰ τῶν πολεμιστῶν, ἐὰν ὀργίζεται κατὰ τοῦ προφήτου καὶ τῶν ἀποστόλων του· τοὺς ἀκούει ὡς ἀκούει τὴν προσευχὴν τοῦ προφήτου καὶ τῶν ἀποστόλων του.“

„Οὗτινος οἱ πόδες εἶναι κονιορτισμένοι εἰς τὰς μάχας τοῦ κυρίου, οὗτος θέλει εἶσθαι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως μακρὰν ἀπὸ τὸν τόπον τῶν βασάνων, ὅσον εἶναι ὁ δρόμος, τὸν ὁποῖον ὁ τάχιστος ἱππεὺς ἐμπορεῖ νὰ βαδίσῃ εἰς χίλια ἔτη.“

„Ὁ κονιορτὸς τῶν πολέμων τοῦ θεοῦ εἶναι εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ μεγάλου κριτηρίου λαμπρότατον φυκιασίδιον τοῦ προσώπου.“

Αἱ παραγγελίαι αὗται καὶ αἱ ὑποσχέσεις ἔκαμαν τόσον ἀποτέλεσμα, ὥστε εἰς τὴν πρώτην ἤδη

*) Ἡ σάλπιγξ (κυρίως ζουρνᾶς) τοῦ ἁγίου πολέμου ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Μωάμεθ υἱοῦ Ἀβδαλὰχ τοῦ προφήτου ἐκδοθεὶς ὑπὸ Ἰωάννου Μυλλέρου.

ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ Μωάμεθ ἐξηπλώθη ἡ διδασκαλία του ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ἰνδικῆς ἕως τῆς Ἀτλαντίδος θαλάσσης. Λόγος τῆς ἐκτάσεως ταύτης εἶναι τὸ μεταδοτικὸν τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἡ δύναμις τῆς εὐτυχίας τῶν πολέμων, τὰ ψηλαφητὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς καὶ τοῦ παραδείσου, εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἡ εἰς τὰ ἔνδον τοῦ ἀνθρώπου ἐνοικοῦσα ἀλήθεια περὶ τοῦ ἑνὸς Θεοῦ, εἰς πολλοὺς χριστιανοὺς ἡ ἐπικρατοῦσα χαύνωσις. Προσέτι δὲν ἀπήντησαν οἱ Ἄραβες κἀνένα ἰσχυρὸν καὶ ἀκμάζοντα λαόν. Γνωστὸν εἶναι ὅτι τὸ Ἰσλὰμ ἐδέχθησαν ὄχι μόνον οἱ Ἄραβες, ἀλλὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι, οἱ Πέρσαι, οἱ Μογόλοι, οἱ Μαυρούσιοι καὶ πολλὰ ἄλλα ἔθνη τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ἐξ ἅπαντος ὅλοι ὁμοῦ ὄχι ὀλιγώτεροι ἄνθρωποι παρ᾽ ὅσον εἶναι οἱ Χριστανοὶ εἰς ὅλον τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Δὲν ἐμποροῦμεν νὰ ἀρνηθῶμεν ὅτι ἔλαβαν θρησκείαν καλητέραν παρὰ τὰς ὁποίας εἶχαν ἀρχήτερα. Ἀλλ᾽ ἐὰν τὴν παραβάλωμεν μὲ τὴν Χριστιανωσύνην, βλέπομεν εὐθὺς ποία εἶναι ἀναλογωτέρα μὲ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ὑψηλὴ τῆς εὐσεβείας ἰδέα κρατεῖ πάντοτε ἐνεργὸν εἰς τὴν ἀρετὴν τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν διδάσκει τὴν εἰς ὅλους ἀδελφικὴν ἀγάπην· ἐνῷ ἡ ἀλαζονεία τῶν Μωαμεθανῶν τοὺς ἐπληροφόρησεν ὅτι αὐτοὶ εἶναι οἱ ἐντελέστεροι καὶ ἁγιώτεροι ἄνθρωποι καὶ ἄξιοι νὰ βασιλεύουν εἰς ὅλην τὴν γῆν *). Ἡ ἀλαζονεία αὕτη τοὺς ἀπεμάκρυνεν

*) „Ἐκεῖνον τὸν πειρασμὸν, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ τὸ εὐαγγέλιον, τὴν ἀπατηλὴν προσφορὰν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπειράσθη ὁ ἀρχηγὸς τῆς πίστεως ἡμῶν: Αἱ βασιλεῖαι τοῦ κόσμου θέλουν εἶσθαι ἰδικαί του, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃ τὸ πνεῦμα τῆς αἱμοβορίας, ὑπεροψίας καὶ ὑπερηφανίας· εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦτον δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντισταθῇ ὁ Μωάμεθ. Ἐὰν ἀντέτταχεν εἰς αὐτὸν, καὶ ἐγίνοντο Χριστιανοὶ οἱ ὑψηλόφρονες Ἄραβες μὲ τὸν αὐτὸν φλογώδη ἐνθουσιασμὸν, μὲ τὸν ὁποῖον ἐνηγκαλίσθησαν τὴν τοῦ Μωάμεθ διδασκαλίαν, αἱ ὡραιόταται χῶραι τῆς γῆς πιθανῶς ἐγίνοντο καὶ αἱ εὐτυχέσταται καὶ ἀκμαιόταται· ἡ Ἀσία καὶ ἡ Εὐρώπη, ἀντὶ τῶν

ἀπὸ τὸν κοινὸν φωτισμὸν ὅλων τῶν χριστιανικῶν λαῶν τοῦ κόσμου· τοὺς ἔκαμε νὰ ἀγαποῦν αὐτοὶ καὶ νὰ ἀναγκάζωνται νὰ προσκυνοῦν δεσποτείαν τινὰ νεκροποιὸν τοῦ πνεύματος, ἐνῷ οἱ Χριστιανοὶ προχωροῦν καθημερινῶς εἰς τὴν τελειοποίησιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, καὶ ἑπομένως χαίρουσι κυβερνήσεις ἢ αὐτονόμους καὶ ἐλευθέρας πάντη, ἢ ὁδηγουμένας ἀπὸ χεῖρα ἰσχυρὰν σοφῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ ἀληθῶς εὐεργετικῶν ἡγεμόνων.

21. Οἱ Καλῖφαι.

(632 — 760.)

Ὁ Μωάμεθ δὲν εἶχεν ἀφήσειν κἀνένα υἱὸν, ὅς τις ἠδύνατο νὰ κληρονομήσῃ τὴν ἀξίαν καὶ τὸ κράτος του· τὰ πλησιέστατα καὶ εὐλογώτατα δίκαια εἶχεν ὁ ἐξάδελφός του Ἀλῆς, ἀνὴρ τῆς ἀγαπητοτάτης του θυγατρὸς Φατιμᾶς, ὀνομαστὸς ποιητὴς καὶ πολεμιστής· ἀλλ᾽ ἡ κατὰ τῶν Ἀσχεμιδῶν ζητοτυπία, ἥτις ἀνεφάνη πάλιν τώρα, ἐσκέπασε τὰ προτερήματα τοῦ Ἀλῆ, καὶ ὁ Ἀβουβέκερ πενθερὸς τοῦ Μωάμεθ, ἔγεινεν ὁ πρῶτος Καλίφης, ἤγουν διάδοχος ἢ τοποτηρητὴς (τοῦ προφήτου) καὶ ἐν ταυτῷ βασιλεὺς καὶ ἀρχιερεύς. Μετὰ δύω ἔτη ἀπέθανεν. Ὀμὰρ ὁ διάδοχός του, ὅς τις ἔλαβε τὸν τίτλον Ἐμὶρ Ἀλ Μουμενὶν (ἡγεμὼν τῶν πιστῶν) ἐφονεύθη ὑπὸ δούλου Πέρσου τὸ 644 ἔτος. Ὁ τρίτος Καλίφης Ὀθωμὰν ἔγεινε θῦμα συνωμοσίας τινὸς (656). Τώρα ἔφθασεν ὁ Ἀλῆς εἰς τὸ Καλιφάτον.

Ὁ Μωάμεθ ἐμποδίσθη ὑπὸ τοῦ θανάτου εἰς

ὀλεθρίων πολέμων, τῶν διασχιζόντων τὴν γῆν καὶ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἢ τῆς ψυχρᾶς ἀλλοτριότητος, ἤθελαν συνδεθῆν πρὸς ἀλλήλας μὲ ὡραιοτάτην ὁμόνοιαν,“ Φρειδερῖκος Σλέγελος Μαθήματα περὶ τῆς νεωτέρας ἱστορίας, σελ. 213.

τὸν δρόμον τῶν δορικτησιῶν του, αἱ ὁποῖαι ἐξηπλόνοντο τελευταῖον ἐπάνω εἰς ὅλην τὴν Ἀσιανὴν χερσόννησον. Ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατόν του ἐπλημμύρησεν ὁ βίαιος χείμαῤῥος ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ἀραβίας, καὶ κατέκλυσε τὰς γειτονικὰς χώρας τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς. Στρατηγοὶ πνευματώδεις καὶ ἰσχυροὶ ἡγεμόνευαν τὰ ἀνυπύστατα τῶν πιστῶν στρατεύματα. Καλὲδ, ὁ ἐπονομασθεὶς ῥομφαία τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ Ἀμροὺ εἶναι πάντων οἱ περιφημότατοι. Οἱ Γραικορωμαῖοι συνήθροισαν μέγα διὰ ξηρᾶς στράτευμα· ἡ εἰς τὸ Ὑερμοὺκ μάχη τὸ ἠφάνισε (636). Ἀφοῦ ἔπεσαν ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἡ Ἀντιόχεια, ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς νικητὰς ὅλη ἡ Συρία καὶ Φοινίκη καὶ Παλαιστίνη. Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐμβῆκαν εὐκόλως οἱ Μουσολμάνοι, ἐπειδὴ οἱ κυρίως ἐντόπιοι, οἱ Κόπται, καταθλιβόμενοι ἀπὸ τοὺς Γραικοὺς ὡς αἱρετικοὶ, ἐσυμφώνησαν ἀσμένως μὲ τοὺς δορικτήτορας, καὶ ἀπήλαυσαν ἐλευθερίας τῆς πίστεώς των μὲ ἐτήσιον φόρον. Διηγοῦνται, ὅτι ὁ Ἀμροὺ, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς χεῖρας ἔπεσεν ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἔστειλε καὶ ἠρώτησε τὸν Ὀμὰρ τί νὰ κάμῃ τὴν ἐκεῖ μεγάλην βιβλιοθήκην (ἴδε Τόμ. Β΄, σελ. 332), καὶ ὁ Ὀμὰρ ἔδωκε πρόσταγμα νὰ τὴν ἀφανίσῃ, „Διότι, εἶπεν, ἢ εὑρίσκονται εἰς τὰ βιβλία ταῦτα ὅλα ἐκεῖνα ὅσα περιέχει τὸ Καράνιον, καὶ οὕτως εἶναι περιττὰ, ἢ εὑρίσκεται ἄλλοτι καὶ τότε εἶναι ἄθεα.“ Τοιουτοτρόπως μὲ τὰ κλασικὰ συγγράμματα τῆς ἀρχαιότητος ἐθέρμανεν ὁ Ἀμφοὺ πολλὰς ἑβδομάδας — τὰ δημόσια λουτρά. Ἡ ἱστορία, ἐὰν καὶ μεταγενεστέρα, καὶ διὰ τοῦτο ἀμφιβαλλομένη, ὅμως δὲν ἀντιφάσκει εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ὀμάρου, ὅςτις ἔδειξε πολλὰς ἀγριότητας, μὲ τὰς ὁποίας ἐκαταφρόνει τὴν παιδείαν καὶ τὸν πολιτισμόν. *).

*) Ἴδε Ἀμμήρου (Hammer) Die Fundgruben des Orients. Μέρ. I, σελ. 367.

Ἐνῷ ἡ Βυζαντινὴ ἐπικράτεια ἔχανε τοσαύτας καὶ τοιαύτας χώρας, ἐδόθη ἐν ταυτῷ τέλος εἰς ἓν ἄλλο βασίλειον. Ἰσδιγέρδης Γ΄, ἐκ τοῦ 612 βασιλεὺς τῆς Περσίας, ἐπροσπάθησεν εἰς μάτην νὰ στερεώσῃ τὸν κλονούμενον θρόνον. Μετὰ πολλὰς νίκας τῶν εἰς τὴν χώραν εἰσβαλόντων Ἀράβων, ἔγεινεν ἡ διακριτικὴ μάχη τὸ 642 ἔτος, ἥτις ἐκρήμνισε τὸ κράτος τῶν Σασανιδῶν καὶ τὴν Περσίαν μετέβαλεν εἰς Ἀραβικὰς σατραπείας (ἴδε ἀνωτ. σελ. 61)· ἐννέα ἔτη μετέπειτα εὕρηκε τὸν ὄλεθρόν του ὁ Ἰσδιγέρδης, τελευταῖος ἡγεμὼν ἐκ τοῦ γένους τούτου. Ὅλαι αὗται αἱ δορικτησίαι, ἡ σειρὰ αὕτη τῶν λαμπρῶν νικῶν, ἦσαν καρπὸς τοῦ πρώτου ἀναβρασμοῦ τῆς ἐνθουσιάσεως, καὶ τῆς ἀκαταμαχήτου ἡρωϊκῆς δυνάμεως, ἥτις θύει τὴν ζωήν της μὲ χαρὰν εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου σκοποῦ της. Τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐζώονε τούτους τοὺς Ἄραβας, εἶναι καθαρὰ ἐκφρασμένον εἰς μίαν πρεσβείαν τοῦ στρατηγοῦ Ἀβοῦ Ὀβεϊδὰχ πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ πολιορκουμένους Χριστιανούς. „Δὲν ζητοῦμεν τίποτε ἀπὸ σᾶς, ἔλεγεν ἡ πρεσβεία, εἰμὴ νὰ ὁμολογήσητε, ὅτι ἕνας εἶναι ὁ Θεὸς καὶ ὁ Μωάμεθ ὁ ἀπόστολός του, καὶ ὅτι θέλει ἐλθεῖν ἡμέρα κρίσεως, ὁπότε ὁ Θεὸς θέλει ἀναστήσειν τοὺς νεκροὺς ἀπὸ τῶν τάφων. Εἰ μὲν ὁμολογήσητε ταῦτα, δὲν μᾶς εἶναι συγχωρημένον νὰ χύσωμεν τὸ αἷμα σας, ἢ νὰ ἐγγίξωμεν τὴν περιουσίαν ἢ τὰ τέκνα σας. Εἰ δὲ μὴ, ὑποσχεθῆτε νὰ πληρόνετε ἐτησίως φόρον, καὶ νὰ εἴσθε ὑποτεταγμένοι εἰς ἡμᾶς. Κατ' ἄλλον τρόπον, θέλω φέρειν ἐναντίον σας ἀνθρώπους, εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι γλυκύτερος ὁ θάνατος παρὰ εἰς ἐσᾶς τὸ κρασίον καὶ τὸ χοίρινον κρέας.“ — Τότε ἔζων ἀκόμη οἱ Ἄραβες μὲ τὴν μετριότητα καὶ τὴν τῶν ἡδονῶν καταφρόνησιν, ἥτις

ἀσφαλίζει τὸ κράτος, ἐπειδὴ ὁ καρπὸς τοῦ κράτους δὲν ἐδέλεασεν ἀκόμη τὸν νικητὴν νὰ ἀφανίσῃ τὸν ἑαυτόντου. Ὁ Ἀβουβέκρ ἐμοίραζε πᾶσαν παρασκευὴν τὰ εἰσοδήματάτου εἰς τοὺς ἀξιωτάτους καὶ ἐνδεεστάτους, ἀφοῦ ἐκράτει μικρὸν μέρος διὰ τὸν ἑαυτόν του· καὶ τοῦ Ὀμάρου ἡ τροφὴ ἦτο κρίθινος ἄρτος καὶ φοίνικες.

Ἐπὶ τοῦ Ἀλῆ ἐστάθησαν ἥσυχοι αἱ δορικτησίαι. Μόλις εἶχεν ἀναβῆν τὸν θρόνον ὁ Καλίφης οὗτος, καὶ εὐθὺς ἐπροσπάθουν οἱ ἐχθροίτου νὰ τὸν κρημνίσωσιν. Ὁ σατράπης τῆς Συρίας Μωαβιϊάχ, ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ πρὸς τὸν Μωάμεθ οἴκου Ὀμιϊὰχ, ἐκηρύχθη καὶ αὐτὸς Καλίφης, καὶ λαβὼν εἰς τὸ μέρος του τὸν Ἀμροὺ, ἔγεινεν ἰσχυρότερός. Μετὰ πενταετῆ ταραχώδη κυβέρνησιν ἐφονεύθη ὁ Ἀλῆς ἀπὸ ἕναν ἐνθουσιασμένον (661). Ὁ οἶκος τοῦ Ὀμιϊὰχ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ἤρχισε σφοδρὸν σχίσμα μεταξὺ τῶν Μωαμεθανῶν. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἀλῆ δὲν ἐγνώρισαν τοὺς Ὀμιϊάδας· εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των ἦσαν καὶ εἶναι καὶ αὐτοὶ καὶ ὅλοι οἱ διάδοχοίτων παράνομοι Καλῖφαι, καθὼς καὶ οἱ τρεῖς πρῶτοι, ἐπειδὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωάμεθ ὁ Ἀλῆς ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ διάδοχός του. Ἕως τὴν σήμερον διαρκοῦσιν αἱ φατρίαι αὗται (καθὼς καὶ ἄλλαι πολλαὶ εἰς τὸ Ἰσλάμ). Ἐκ τῶν Ἀλιτῶν, οἵτινες ὀνομάζονται ἀπὸ τοὺς ἐναντίους των Σχιῖται (ἤγουν καταφρονημένη αἵρεσις) εἶναι οἱ Πέρσαι· ἐκ δὲ τῶν Σουνιτῶν (ἐπειδὴ δέχονται τὴν Σούναν) οἱ Τοῦρκοι.

Οἱ Ὀμιϊάδαι, μισούμενοι ἀπὸ τοὺς κυρίως Αραβας, μετέθεσαν τὸν θρόνον των εἰς τὴν Δαμασκὸν, ἐξηκολούθουν τὰς δορικτησίας των, καὶ διὰ νὰ κτυπήσουν τὸ Γραικικὸν βασίλειον εἰς τὴν καρδίαν, ἐκατάστησαν θαλάσσιον δύναμιν. Διὰ νὰ

ἀνάψουν τὸν θαλάσσιον πόλεμον μεταξὺ τῶν Ἀράβων, οἵτινες δὲν ἦσαν συνειθισμένοι εἰς τοῦτον, ἐκτιμῶνται αἱ ἀμοιβαὶ τούτου μεγαλήτεραι παρὰ τὸν διὰ ξηρᾶς εἰς τὰς ἱερὰς παραδόσεις των. „Ὅς τις μόνον τὴν κεφαλήν του περιστρέψῃ καὶ ἴδῃ ὁλόγυρά του θάλασσαν (λέγουσιν) ἔχει τόσον μισθὸν, ὅσον ἐὰν ἐκυλίετο διὰ ξηρᾶς εἰς τὸ αἷμα του.“ — „Μία εὐτυχὴς ναυμαχία εἶναι ἴση μὲ δέκα νίκας εἰς τὴν ξηράν.“ Ἕως τὰς ἀρχὰς τῆς ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος ὑπετάχθησαν εἰς τὸ Καλιφάτον ὅλα τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς ἕως τῆς Ἀτλαντικῆς θαλάσσης. Ἐντεῦθεν ἡτοίμασαν οἱ Ἄραβες τὴν τῆς Ἱσπανίας ὁδὸν ἐπὶ τοῦ ἕκτου Καλίφου Ὀμιϊάδου, Βαλίδου Α΄. (705 — 715). Ἐκεῖ εἶχε διαδεχθῆν τότε τὸν βασιλέα τῶν Βισιγότθων Βιτίζαν ὁ Ῥοδήριχος (710)· τότε συμφώνως μὲ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ὑσπάλεως Ὄππαν, καὶ τὸν Κόμητα Ἰουλιανόν, ἐπροσκάλεσαν οἱ ἐκδιωχθέντες υἱοὶ τοῦ εἴτε ἀποθανόντος εἴτε ἐκθρονισθέντος *) Βιτίζα (δὲν ἐξεύρει τις τὴν ἀλήθειαν) τὸν σατράπην τῆς Ἀφρικῆς Μουσᾶν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Δὲν ἐχρειάσθη πολλὴν παρακίνησιν. Πρῶτον ὑπῆγεν ὁ στρατηγός του Ταρὶκ, καὶ ἐνίκησεν (711) εἰς τὴν μάχην πλησίον Ἄστης Ῥηγίας (Xerez de la Frontera). Ὁ Ῥοδήριχος ἐφονεύθη, καὶ ἡ τύχη τῆς Ἱσπανίας ἐκρίθη. Ὁ Μουσᾶς προήγαγε τὴν δορικτησίαν τῆς χώρας ἕως εἰς τὰ βορειοδυτικὰ ὀρεινὰ χωρία, ὅπου ἐσύρθησαν οἱ τολμηρότατοι τῶν Βισιγότθων, εἰς τοὺς ὁποίους ἦτο ἀνυπόφορος ἡ δουλεία. Τότε οἱ Ἄραβες πλησίον αὐτῶν ἐπέρασαν ἀπὸ τὰ Πυρηναῖα εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐπλημμύρησαν τὴν μεσημβρινὴν χώραν ἕως τοῦ Ῥοδανοῦ καὶ τῶν Τουρώνων, ὅπου ὁ Κάρολος Μάρτελος (ἴδ. κατωτ. τμ. 27.) ἔβαλε τέλος εἰς τὰς προόδους των, καὶ διὰ τρομερᾶς νί-

*) Ὁ Ῥίττερος εἰς τὴν Γενικὴν ἱστορίαν τοῦ Γουθρῆ καὶ Γράϊη. V. 2. σελ. 429. κ. ἐφ.

κης, τὴν ὁποίαν ἐπέφερεν εἰς αὐτοὺς, τοὺς ἠνάγκασε νὰ ἐπιστρέφουν εἰς τὴν Ἱσπανίαν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν σχεδὸν ἐκυριεύθησαν εἰς τὴν Ἀνατολὴν αἱ ἐπέκεινα τοῦ ποταμοῦ Γεὼν Τουρκικαὶ χῶραι, καὶ τὸ Καλιφάτον ἐξηπλώθη 200 ἡμερῶν δρόμον ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς δυσμὰς, ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ταταρίας καὶ Ἰνδικῆς ἕως τὴν Ἀτλαντικὴν θάλασσαν.

Δύσκολον ἦτο νὰ κρατηθοῦν μαζὴ τόσαι χῶραι καὶ ἡ διαίρεσίς των, ἡ ὁποία ἐφαίνετο σχεδὸν ἀναγκαία, ἐβάλθη εἰς πρᾶξιν παραυτα ἀπὸ τοὺς ἐσωτερικοὺς τῶν Καλιφῶν πολέμους. Ἐνόσει ἡ Ἀραβικὴ δυναστεία ἐξ ἀρχῆς μὴ ἔχουσα νόμιμον διαδοχὴν καὶ εὔτακτον πολίτευμα, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ ἀναπληρωθῶσι διὰ πολεμικῶν ἐνθουσιασμῶν. Διὰ τοῦτο παραυτα εἰσήχθη ἡ γυμνὴ Ἀσιανὴ δυσποτεία, φέρουσα αἱματώδεις τοῦ θρόνου διαδοχὰς καὶ κλονισμοὺς ἀπαύστους. Ὁ κρατῶν οἶκος τῶν Ὀμιϊαδῶν μ' ὅλας τὰς νίκας του δὲν ἀπήλαυσε ποτὲ τὴν δημόσιον ἀγάπην· ἡ φυλή του ἐγνώρισε τελευταίως τὸν προφήτην, καὶ ἐξεδίωξε τοῦ θρόνου τοὺς νομίμους διαδόχους Ἀλίδας καὶ Ἀσχεμίδας. Τελευταῖον ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς ἐκδικήσεως· οἱ Ἀσχεμίδαι ἐκρήμνισαν τοὺς Ὀμιϊάδας, καὶ ἠφάνισαν μὲ ἄσπλαγχνον σκληρότητα ὅλον τὸν οἶκον των (750).

Ἀβοὺλ Ἀββᾶς, ὅς τις ἐκ τούτου ἐπωνομάσθη Σαφὰχ, ἤγουν σφαγεὺς, ἤρχισε τὴν νέαν δυναστείαν, ἥτις ὠνομάσθη ἡ τῶν Ἀββασιδῶν. Ὁ διάδοχός του Ἀλ Μανσοὺρ ἔκτισε τὸ Βαγδάτιον μὲ ὑπερβολικὴν πολυτέλειαν, καὶ μετέθεσεν αὐτοῦ τὴν καθέδραν του. Ἡ ἐγκράτεια καὶ ἁπλότης τῶν ἀρχητέρων Καλιφῶν ἠφανίσθη τώρα. Πέμπτος Ἀββασίδης ἦτο ὁ περίφημος Ἀαρὼν ἢ Ἀροὺμ ἀλ Ῥασίδ. Οὗτος, καθὼς καὶ ἄλλοι διάδοχοί του, ἠγωνίσθη νὰ εὐτυχίσῃ τὸ βασίλειον μὲ τὴν προστασίαν τῆς ἐμπορίας καὶ τῶν τεχνῶν, καὶ νὰ φωτίσῃ τὸν λαόν του μὲ γνώσεις καὶ ἐπιστήμας *).

Τώρα πρῶτον ἐδιδάχθησαν οἱ Ἄραβες ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας Μαθηματικὴν, Ἰατρικὴν, Ἀστρονομίαν, Φυσικὴν ἱστορίαν καὶ Φιλοσοφίαν. Ἔκτισαν σχολεῖα, καὶ ἀστεροσκοπεῖα, καὶ Χημικὰ ἐργαστήρια. Εἰς τὸ Βαγδάτιον ὑπῆρχαν νοσοκομεῖα πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἰατρῶν, οἵτινες ἐδοκιμάζοντο δημοσίως πρὶν ἀρχίσωσι νὰ μεταχειρίζωνται τὴν τέχνην των. Τὰ ἀστεροσκοπεῖα των ἐπλουτίσθησαν διὰ τοὺς ἀστρονόμους μὲ ὄργανα, τῶν ὁποίων τὸ μέγεθος εἶναι θαυμάσιον. Τοιαῦτα παιδευτήρια εὑρίσκοντο εἰς Ἰσπαχὰν, Δαμασκὸν, Κόφαν, Βάλσοραν κτλ. Πλῆθος ἐπιστημονικῶν λέξεων τῶν Ἀράβων εὑρισκόμενον καὶ σήμερον εἰς τὰς γλώσσας τῶν Εὐρωπαίων, Π. χ. Ἄλγεβρα, Ἀλμανὰχ, Ζενὶθ, Ναδίρ, Ἄλκαλι κτλ. ἀποδεικνύει ὅτι οἱ Ἄραβες ἐβοήθησαν τοὺς Εὐρωπαίους εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἐπιστημῶν. Ἐξαιρέτως δὲ ἐνήργει κατὰ τοῦτο ἡ πλησιόχωρος Ἱσπανία.

Ἀλλ' ἡ χώρα αὕτη δὲν ἀνῆκε πλέον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Ἀββασιδῶν. Ἐκ τοῦ 755 ἔτους ἕνας Ὀμιϊάδης Ἀβδεραμὰν, διαφυγὼν τὸ ξίφος τῶν Ἀββασιδῶν, κατέφυγεν ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ κατέστησεν ἐκεῖ ἰδικόν του Καλιφάτου, τοῦ ὁποίου μητρόπολις ἦτο ἡ Κορδύβα, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν ἡνώθη ποτὲ μὲ τὸ Ἀραβικὸν βασίλειον. Αὕτη ἡ ἐπαρχία ἀπελύθη πρώτη ἀπὸ τὸ κράτος τῶν Καλιφῶν τοῦ Βαγδατίου. Ἡ ἐφεξῆς περίοδος θέλει μᾶς δείξειν μιμήσεις τοῦ παραδείγματος τούτου.

*) Αἱ πόλεις Βάλσορα, Δαμασκὸς, Βαγδὰτ, Καΐρβὰν, ἡ τελευταία εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν, καὶ πλῆθος ἀναρίθμητον μικρῶν πόλεων ἔγειναν ἀποθῆκαι τῆς ἐμπορίας ἢ καθέδραι τῆς βιομηχανίας.

22. Δειναὶ περιστάσεις τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐπικινδυνοτέραν προσβολὴν παρὰ τὴν τῶν Ἀσιανῶν βαρβάρων δὲν ἠδύνατο νὰ βαστάσῃ τὸ παλαιὸν ἐρείπιον τῆς μεγάλης τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατορίας. Οἱ Σαρακηνοὶ (ἤγουν οἱ ἐξ ἀνατολῶν ἐρχόμενοι) ἔτρεχαν τόσον σπουδαστικὰ εἰς τὸ ἔργον των, ὡς νὰ εἶχαν σκοπὸν νὰ μὴ ἀφήσουν οὐδὲ ἴχνος τῆς Γραικικῆς ἐπικρατείας. Ἴδαμεν ὅτι ἔπεσαν εἰς τὰς χεῖρας των ἡ Συρία, ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ βόρειος Ἀφρική. Προσετέθησαν ἀκόμη (648) ἡ νῆσος Κύπρος καὶ ἡ (653) Ῥόδος. Κατὰ τὸ 670 ἔτος ἐπλημμύρησαν τὴν Σικελίαν, τὸ 671 τὴν Κιλικίαν, καὶ τὸ 668 ἐφάνησαν ἔμπροσθεν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος καὶ ἀκόμη τὰ ἐφεξῆς ἓξ (ἕως τοῦ 675) ἐπολιόρκησαν εἰς μάτην τὴν μητρόπολιν. Διότι κατὰ τούτους τοὺς χρόνους (περὶ τὸ 670 ἔτος) ἐφανέρωσεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον τὸν Πωγωνάτον εὐτυχῆ τινα εὕρεσιν Καλλίνικός τις ἀρχιτέκτων Γραικὸς ἐκ Συρίας (Ζωναρ. ΙΔ΄, 20.). Ἦτο μίγματι εὐαναπτοτάτων ὑλῶν (νάφθα καὶ θειάφιον ἦσαν τὰ κυριώτερα), τὸ ὁποῖον ἐσφενδόνουν μὲ χύτρας ἢ σίφωνας, ἢ μὲ πυρφόρα πλοῖα τὸ ἔῤῥιπταν μεταξὺ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου· ἄλλοτε πάλιν τὸ ἔδεναν μὲ λινάριον εἰς βέλη καὶ λόγχας, καὶ ἔκαιαν ὅλα τὰ προστυχόντα. Τὸ εὕρημα τοῦτο ὠνομάζετο ὑ γ ρ ὸ ν π ῦ ρ, καὶ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων ὀνομάζεται Ἑ λ λ η ν ι κ ὸ ν π ῦ ρ, καὶ διηγοῦνται θαυμάσια τὰ ἀποτελέσματά του. Ἔκαιε καὶ ὑποκάτω τοῦ νεροῦ, καὶ μόνον ἠδύνατο νὰ σβεσθῇ μὲ κάτουρον καὶ ἄμμον. Ἔσκαζεν, ὡς αἱ ἡμέτεραι βόμβαι, μὲ φοβερὰν βίαν καὶ μὲ βροντὴν μεγάλην καὶ καπνὸν, καὶ ἐτρόμαζε καὶ ἐφυγάδευε τοὺς Ἄραβας. Τὸ εὕ-

ρημα τοῦτο ἐφύλατταν μυστικὸν διὰ νὰ μὴ διαδοθῇ εἰς πολλοὺς, καὶ διὰ τοῦτο μᾶς ἐλλείπουν καὶ ἕως τώρα ἀκριβεῖς εἰδήσεις περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πυρός. Ὅταν ἐφεξῆς εὑρέθησαν τὰ κανόνια, ἐσκεπάσθη μὲ παντελῆ λησμονησίαν.

Μετά τινας ἐνιαυτοὺς ἐπέτυχαν οἱ Γραικοὶ νὰ κλείσουν εἰρήνην μὲ τοὺς δορικτήτορας τούτους, ἀλλὰ ποίαν εἰρήνην! Οἱ Σαρακηνοὶ ἐσυμφώνησαν μ' αὐτοὺς νὰ κρατήσωσιν ὅλας τὰς δορικτήτους χώρας, καὶ νὰ πληρόνωσι μικρόν τινα ἐτήσιον φόρον εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἐφάνησαν πάλιν ἔμπροσθεν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 717 ἔτος, ἀλλ' ἀφοῦ ἔχασαν πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ πλοῖα, ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναχωρήσωσιν ἄπρακτοι.

Περὶ τούτους τοὺς χρόνους, ὁπότε ἠσθένησεν ἡ τῶν Ἀβάρων δύναμις καὶ ἐσυστάλθη εἰς δυσμὰς, οἱ ἀπὸ τοῦ Δανουβίου ὁρμῶντες Βούλγαροι, λαὸς Σκυθικὸς, ἀπὸ τοῦ Βόλγα ποταμοῦ μεταβὰς εἰς τὴν Δακίαν καὶ ἐπὶ Ἀναστασίου Α΄ (489) γνωσθεὶς εἰς τὴν Εὐρώπην, ἔγειναν ἐπικίνδυνοι ἐχθροὶ τῆς βασιλείας. Κατὰ τὸ 679 ἔτος ἔλαβαν φόρον, καὶ ἐκατοίκησαν τὴν δορίκτητον κάτω Μυσίαν, ἥτις ἐξ αὐτῶν ὠνομάσθη ἔπειτα Βουλγαρία. Μ' ὅλα ταῦτα ἐσπαράττετο πάντοτε τὸ βασίλειον ἀπὸ τὰς λῃστρικὰς ἐπιδρομάς των. Ἡ Χριστιανωσύνη, τὴν ὁποίαν ἐδέχθησαν κατὰ τὴν ἐννάτην ἑκατονταετηρίδα, δὲν τοὺς ἡμέρωσεν. Ἦσαν λαὸς ἄγριος χωρὶς στερεὸν πολίτευμα καὶ χωρὶς νόμους. Πόλεμος, κυνήγιον, κτηνοτροφία, καὶ ἐμπορία μὲ δέρματα ἦσαν αἱ μόναι ἀσχολίαι των. Τὴν γῆν ἐγεώργουν οἱ δοῦλοι των. Οἱ Γραικοὶ ἐπολεμοῦντο ἀπ' αὐτοὺς, καὶ συχνάκις ἐνταυτῷ καὶ ἀπὸ τοὺς Σαρακηνούς. Οἱ πόλεμοι ἐγίνοντο καὶ ἀπὸ τὰ δύω ταῦτα ἄγρια ἔθνη μὲ φρικτὴν ἀπανθρωπίαν· ποτὲ δὲν ἠλλάχθησαν οἱ αἰχμάλωτοι, συχνάκις ἐσφάχθησαν. Μόλις ἠδύναντο

οἱ Γραικοὶ αὐτοκράτορες νὰ συνάζουν νέα στρατεύματα πάντοτε. Ἀλλ' εἶχαν στρατηγούς; εἶχαν ἄνδρας; εἶχαν ὁμόνοιαν; Ἡ βασιλεία ἐκυβερνᾶτο σχεδὸν ἀπὸ εὐνούχους, καὶ ἐνῷ ἐκαταποντίζετο πανταχόθεν ἡ ἐπικράτεια, καὶ ἐκινδύνευε τὸ ὅλον, ἐπνίγοντο ἐσωτερικῶς ἀπὸ πιστομαχίας καὶ θρησκονεικίας. Τὸν αὐτοκράτορα Ἡράκλειον διατρίβοντα εἰς τὴν Περσίαν (σελ. 108) κατέπεισαν προεστῶτες τινὲς τῶν Νεστοριανῶν, ὅτι ἡ φατρία των ἑνόνεται μὲ τοὺς ὀρθοδόξους, ἐὰν δογματίσουν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχε μὲν δύω φύσεις, ἀλλὰ μίαν μόνην θέλησιν καὶ μίαν ἐνέργειαν. Ὁ Ἡράκλειος παρέλαβεν εἰς τοῦτο βοηθούς του τοὺς τρεῖς Πατριάρχας· ἀλλ' ἐσηκώθη ὁ Ἱεροσολύμων Σωφρόνιος, καὶ ἀνεθεμάτισε τοὺς Μονοθελήτας (Πρβ. Ζωναρ. ΙΔ'. 17). Οὔτε ὁ Ἡράκλειος, ἐν ὅσῳ ἔζη, οὔτε οἱ διάδοχοί του ἠδυνήθησαν νὰ καταπαύσωσι τὸ νέον τοῦτο σχίσμα.

23. Διάδοχοι τοῦ Ἡρακλείου.
(641 — 717.)

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος ἀφῆκε δύω υἱοὺς, Κωνσταντῖνον Γ', καὶ Ἡρακλειωνᾶν· ὁ πρῶτος ἀπέθανε τὸν πρῶτον ἐνιαυτὸν (641), καὶ ἐπειδὴ οἱ συγκλητικοὶ ὑπώπτευσαν αἰτίους τοῦ θανάτου τὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφόν του Ἡρακλειωνᾶν καὶ τὴν μητέρα του Μαρτίναν, ἐκείνου μὲν ἔκοψαν τὴν μύτην, ταύτης δὲ τὴν γλῶσσαν καὶ ἔστειλαν καὶ τοὺς δύω εἰς τὴν ἀθλιότητα (Ζωναρ. ΙΔ', 18.).

Ὁ πρεσβύτατος τῶν υἱῶν τοῦ Κωνσταντίνου, Κώνστας Β', διεδέχθη τὸν θρόνον. Ἀφοῦ ἐβασίλευσεν ἀδίκως καὶ ἀπανθρώπως 27 ἔτη, ἐσκότωσεν ἐκ φόβου τὸν ἀδελφόν του, ἠθέλησε νὰ πολεμήσῃ μὲ τὸν στόλον του εἰς Φοίνικα τῆς Λυκίας τοὺς Ἀγαρηνοὺς, ἀλλ' ἔπαθε φθορὰν τόσην, ὥστ' ἐπορφυρώθη ἡ θάλασσα ἀπὸ τὰ αἵματα τῶν στρατιωτῶν του, καὶ αὐτὸς μετ' ὀλίγων διεσώθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔπειτα ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τῶν Λαγγοβαρδῶν καὶ Ἀράβων, καὶ εἰς τὰς Συρακούσας ἐσκοτώθη εἰς τὸ λουτρὸν ἀπὸ ἕνα ὑπηρέτην του μὲ μίαν ὑδρίαν (668). Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τούτου ἐκυρίευσαν οἱ Ἀγαρηνοὶ τὴν Ῥόδον, καὶ ἐκρήμνησαν τὸν περίφημον κολοσσὸν, τοῦ ὁποίου τὸν χαλκὸν ἀγοράσας Ἰουδαῖος πραγματευτὴς τὸν μετέφερε, λέγουν, μὲ ἐννεακοσίας καμήλους (Ζωναρ. ΙΔ', 19.).

Τὸν ἐξεδίκησεν ὁ υἱὸς καὶ διάδοχός του Κωνσταντῖνος Δ', ὁ Πωγωνάτος, ὅς τις ἀγένειος πλεύσας εἰς Σικελίαν, καὶ ἐπιστρέψας μὲ πώγωνα ἀφειμένον ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἀπὸ τοὺς Κωνστανινοπολίτας. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ κόψῃ τὰς μύτας τῶν δύω ἀδελφῶν του. Ἐπειδὴ δὲ αἱ τῶν Μονοθελητῶν ἔριδες διήρκουν ἀκόμη, συνεκάλεσεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς Κωνσταντινούπολιν σύνοδον, τὴν ἕκτην Οἰκουμενικὴν, μὲ ἑκατὸν ἑβδομήκοντα πατέρας (680), ἥτις ἀνεθεμάτισε τὴν αἵρεσιν, καὶ ἐδογμάτισε δύω θελήσεις καὶ δύω ἐργείας ἐν τῷ Χριστῷ, θείαν καὶ ἀνθρωπίνην. Οἱ διωγμένοι μονοθελῆται κατέφυγαν εἰς τὸ ὄρος τὸν Λίβανον, ὅπου ἐσχημάτισαν ἰδικήν των ἐκκλησίαν, ὀνομαζόμενοι Μαρδαῖται (ἤγουν ἐπαναστάται), καὶ Μαρωνῖται ἀπὸ τινος ἀρχηγοῦ των Μάρωνος, καὶ κατὰ τὴν 12 ἑκατονταετηρίδα ἠνώθησαν μὲ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, φυλάττοντες ἐν ταὐτῷ τὰ ἀρχαῖα ἔθιμά των. Ἀπέθανε δὲ τὸν Σεπτέμβ. 685, καὶ ἀφῆκε τὴν βασιλείαν εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱόν του Ἰουστινιανὸν Β', ἀχρηστότατον ἡγεμόνα, τοῦ ὁποίου ἀγαπητοὶ σύμβουλοι ἦσαν ἕνας εὐνοῦχος καὶ ἕνας καλόγηρος. Ἐκεῖνος ὢν ἔπαρχος τοῦ Παλατίου ἐσωφρόνιζε κάποτε τὴν μητέρα τοῦ αὐτοκράτορος μὲ τὴν μάστιγα. Οὔ-

τος δὲ, Γενικὸς ὢν, ἤγουν λειτουργὸς τῶν προσόδων, ἐκρέμασε πολλοὺς τελώνας μὲ τὴν κεφαλὴν κάτω ὑποκάτω βραδὺ καίοντος πυρός. Ἀπὸ τοιαύτην ἐσωτερικὴν κυβέρνησιν, ἀπὸ αἰσχρῶς τελειωθέντα πόλεμον μὲ τοὺς Βουλγάρους καὶ ἀπὸ τὰς περὶ πίστεως λογομαχίας παρωργίσθη εἰς ὑπερβολὴν ὁ λαὸς κατὰ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ φανεροὶ λόγοι τῆς δυσαρεστήσεως τὸν ἠρέθισαν εἰς ἀγριότητα. Ἠθέλησε νὰ τοὺς δείξῃ ὅτι εἶναι αὐθέντης των, καὶ ἔδωκε μυστικῶς εἰς τοὺς στρατιώτας του τὸ τυραννικὸν πρόσταγμα νὰ πατήσουν τὴν νύκτα τοὺς οἴκους ἐπιφανῶν κατοίκων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ νὰ τοὺς φονεύσουν, καὶ πρῶτον πάντων τὸν πατριάρχην. Ἀλλ' ἡ ἐπιβουλὴ ἐπροδόθη, αἱ ῥύμαι ἐγεμίσθησαν πλήθους λαοῦ, ὅλη ἡ πόλις κατήντησεν εἰς ἀποστασίαν. Ὁ Λεόντιος, ἀνδρεῖος στρατηγὸς, ἐκβῆκεν ἔξαρχος τοῦ λαοῦ, ἤνοιξε τὰ δεσμωτήρια, καὶ ὥρμησεν εἰς τὸ παλάτιον τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ Πατριάρχης ἔδραμε διὰ τοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοὺς ἐνθουσίαζε περισσότερον εἰς ἐκδίκησιν. „Αὕτη ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ κύριος," ἔκραζε, καὶ μὲ τὸ γραφικὸν τοῦτο ῥητὸν καὶ μετὰ τοῦ Λεοντίου ἐμβαίνει εἰς τὴν πύλην τοῦ παλατίου. Ὁ λαὸς ἔξωθεν φωνάζει μὲ μανίαν ζητῶν τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ' ὁ μετριοπαθὴς Λεόντιος τοῦ ἔκοψε μόνον τὴν μύτην καὶ τὸ ἄκρον τῆς γλώσσης (διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Ῥινότμητος), καὶ τὸν ἔστειλεν ἐξόριστον εἰς τὴν Χερσῶνα (695) (Πρβ. Ζωναρ. ΙΔ', 22.).

Ἦτο λοιπὸν αὐτοκράτωρ ὁ Λεόντιος, ἀλλὰ πόσον καιρόν; Μετὰ τρία ἔτη ἄλλος στρατηγὸς, Ἀψίμαρος Τιβέριος, ἐπιστρέφων μὲ τὸν νικημένον στόλον ἐκ τῆς Ἀφρικῆς, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσαν οἱ Ἄραβες, τὸν κατεβίβασεν ἀπὸ τοῦ θρόνου, ἔκοψε καὶ αὐτοῦ τὴν μύτην, καὶ τὸν ἐφυλάκωσεν εἰς ἓν μοναστήριον τῆς Δαλματίας (698) (Πρβ. Ζωναρ. ΙΔ', 23.).

Ὁ Τιβέριος ἐβασίλευσεν ἑπτὰ ἔτη, καὶ τὰ στρατεύματά του ἔδειξαν ἀνδρ[illegible]ν κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν εἰς τὴν Ἀνατολὴν, καὶ τοὺς ἐνίκησαν εἰς τὴν Συρίαν καὶ Κιλικίαν (Ζωναρ. ΙΔ', 24.). Ἀλλὰ τότε ὁ Ἰουστινιανὸς λαβὼν βοηθοὺς τοὺς Βουλγάρους ἐβάλθη πάλιν εἰς τὸν θρόνον, ἀφοῦ ἐφόνευσε σκληρῶς τὸν Τιβέριον καὶ ἐτύφλωσε τὸν ἐχθρόν του Πατριάρχην Καλλίνικον (706), καὶ ἐβασίλευσεν ὀκτὼ ἔτη χωρὶς μύτην καὶ χωρὶς γλῶσσαν (Ζωναρ. ΙΔ', 25.).

Ὁ Ῥινότμητος οὗτος βασιλεὺς ὀργιζόμενος κατὰ τῶν Χερσωνιτῶν, διότι τὸν εἶχεν κακομεταχειρισθῆν ἐξόριστον ὄντα, πέμπει στόλον μέγαν μὲ προσταγὴν νὰ σφάξῃ ὅλους τοὺς ἐγκατοίκους. Ἀλλ' ἡ Χερσὼν προσλαβοῦσα συμμάχους ἀπέκρουσε τὸν στόλον· καὶ κάποιος Φιλιππικὸς Βαρδάνης ἐπιστρέψας ἐκ Κεφαλληνίας. ὅπου ἦτο ἐξόριστος, διήγειρε τὸ στρατιωτικὸν, ἀνηγορεύθη ὑπ' αὐτῶν αὐτοκράτωρ, κατέσφαξε τὸν Ῥινότμητον· καὶ ἐνῷ ὁ υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Τιβέριος καὶ ἡ πενθερά του Ἀναστασία κατέφυγαν ὑποκάτω τῆς ἁγίας τραπέζης τοῦ ἐν Βλαχέρναις ναοῦ παρακαλοῦντες νὰ μὴ φονευθοῦν, οἱ στρατιῶται σύραντες τὸν παῖδα ἐκ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου, ἔκοψαν μὲ μάχαιραν τὸν λαιμόν του ὡς προβάτου (Ζωναρ. ΙΔ', 25.).

Ἐπὶ τῆς ὀλιγοχρονίου βασιλείας τοῦ Φιλιππικοῦ οἱ μὲν Βούλγαροι ἐλεηλάτουν τὴν Θρᾴκην ἕως τοῦ Βυζαντίου· οἱ δὲ Ἀγαρηνοὶ ἐξουσίαζαν τὰς χώρας τῆς Ἀσίας. Αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἐκαταγίνετο νὰ ἀναιρέσῃ τὰ πρακτικὰ τῆς ἕκτης συνόδου. Μετὰ δύω ἔτη καὶ μῆνας δύω (711) συμποσιάζων μὲ τοὺς συγκλητικοὺς, ἐτυφλώθη ὑφ' ἑνὸς ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπερρίφθη ἀπὸ τὸν θρόνον (Ζωναρ. ΙΔ', 26.).

Ὁ διάδοχός του ὠνομάζετο Ἀναστάσιος Β'. Ἐβασίλευσε τρία ἔτη, καὶ μόλις διέφυγε τὴν τύφλωσιν μὲ ἑκούσιον παραίτησιν τοῦ θρόνου (716).

Ὁ διάδοχός του, Θεοδόσιος Γ΄, βασιλεύσας ἓν ἔτος ἠναγκάσθη καὶ αὐτὸς νὰ παραιτηθῇ ἐθελουσίως (717) (Ζωναρ. ΙΔ΄, 26. 27. 28.).

Τοιαῦτα συμβαίνουσιν εἰς λαὸν ὅς τις ἔχασε τὴν δύναμίν του καὶ ὅλας τὰς σωτηρίους ἰδέας του καθήκοντος, τῆς δόξης καὶ τῆς φιλοπατρίας. Ἀπαράλλακτα καθὼς ἕνας παμπάλαιος ἄνθρωπος καταντᾷ εἰς ἀνοησίαν καὶ ἀδυναμίαν καὶ δὲν φαίνεται πλέον ὁ αὐτὸς ὅς τις εἰς τὴν νεότητά του ἐκατώρθονε μεγάλα ἔργα· τοιουτοτρόπως χειρατευρεύει καὶ ὁλόκληρον ἔθνος μετὰ μίαν ἀκμαίαν νεότητα καὶ ἰσχυρὰν ἀνδρικότητα, περιπίπτει εἰς ἐλεεινὸν γῆρας, καὶ τραγικὴν σειρὰν ἀφροσυνῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι πρόδρομοι τῆς διαλύσεώς του.

24. Λέων ὁ Ἴσαυρος.

(717—741.)

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς τελευταίας μεταβολῆς, ἥτις ἔῤῥιψε τὸν Θεοδόσιον ἀπὸ τὸν θρόνον, ἦτο Λέων ὁ στρατάρχης τῆς Ἀνατολῆς, Ἴσαυρος τὴν πατρίδα, ἐξ εὐτελοῦς γένους. Ἐπίασεν οὗτος μὲ εὐσυλλόγιστον φρόνησιν τὸ πηδάλιον τοῦ πρὸ πολλοῦ ταραττομένου πλοίου· οὗτος ἦτο, ὅς τις ἠνάγκασε τοὺς Σαρακηνοὺς νὰ σηκώσουν τὴν προειρημένην (σελ. 129) δευτέραν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μὲ τὸ ἀνδρικὸν φρόνημά του ἐνέπνευσε σέβας εἰς τοὺς βαρβάρους.

Ἐξ ἐναντίας δὲ μὲ τὴν αὐτὴν ἐπιμονήν του θέλων νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα τοῦ λαοῦ του ἔχασε τὴν μέσην Ἰταλίαν, τὴν ὁποίαν ἐβάσταζαν ἀκόμη ἕως τώρα οἱ προκάτοχοί του, καὶ ἄναψεν εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἐπικρατείας του πῦρ, τὸ ὁποῖον ἔκαιε μετ' αὐτὸν περισσότερον παρὰ μίαν ἑκατονταετηρίδα. Τοῦτα δὲ ἦτο ἡ περίφημος λογοτριβὴ περὶ τῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τιμῆς τῶν εἰκόνων,

περὶ τῆς ὁποίας παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην εἰς τοὺς ἱστορήσαντας τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα λεπτομερέστερον. Αἱ πρῶται τῆς χριστιανωσύνης ἑκατονταετηρίδες δὲν ἐγνώριζαν ζωγραφήματα ἱερῶν προσώπων καὶ πραγμάτων· μᾶλλον δὲ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες ἐκείνων τῶν χρόνων ἔκριναν ἐναντίον τῆς συνηθείας ταύτης. Ὅταν ὅμως ἡ χριστιανικὴ λατρεία ἐκβῆκεν ἀπὸ τὰ ὑπόγεια εἰς τὸ φῶς, ἡ τέχνη ἠθέλησε νὰ σχηματίσῃ τῶν ἁγίων τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα καθεὶς εὐσεβὴς ἐτίμα πρότερον μὲ τὸν νοῦν του. Ἀλλ' εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν εἰκόνων ὑπεκρύπτετο ἐπικίνδυνος ἔννοια συγχύσεως, ἐὰν ἐξελαμβάνετο τὸ εἰκονίζον ἀντὶ τοῦ εἰκονιζομένου. Ὁ λαὸς δυσκόλως ἠδύνατο νὰ κάμῃ τὴν διάκρισιν ταύτην, καὶ πολλοὶ δὲ ἱερωμένοι δὲν ἐγνώριζαν τὴν γραμμήν, ἥτις ἐχώριζε τὴν συγχωρημένην χρῆσιν ἀπὸ τὴν ἀσυγχώρητον κατάχρησιν· ὄχι μόνον ἐγονάτιζαν πρὸ τῶν εἰκόνων, ἀλλὰ καὶ ἔξυαν μέρος αὐτῶν καὶ τὸ ἀνεμίγνυαν εἰς τὸν οἶνον τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου· γυναῖκες περιέδεναν εἰς τοὺς βραχίονας τῶν νεογνῶν βρεφῶν των μικρὰ εἰκονίσματα. Ἀσθενεῖς ἔτριβαν τὰ περιβόλαιά των εἰς αὐτὰς διὰ νὰ λάβωσι τὴν ὑγιείαν των. Ὁ Λέων ἐνόμισεν ὅλα ταῦτα ἀνάρμοστα εἰς τὴν καθαρὰν τοῦ θεοῦ λατρείαν· ἤκουσε πολλάκις Ἰουδαίους καὶ Μωαμεθανούς, ὅτι ἐπέπληττταν τοὺς χριστιανοὺς ὡς εἰκονολάτρας, καὶ ὅτι τοῦτο ἐγίνετο ἐμπόδιον εἰς τὸ νὰ μὴ ἐπιστρέφουν ἐκεῖνοι εἰς τὴν θεογνωσίαν, καὶ ἀπεφάσισε νὰ σηκώσῃ παντάπασι τὰς εἰκόνας. Κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπρόσταξε νὰ τεθοῦν ὑψηλὰ αἱ εἰκόνες, διὰ νὰ μὴ τὰς ἀσπάζεται ὁ λαός· ἐπειδὴ δὲ οἱ κάτοικοι τῶν Κυκλάδων νήσων ἠναντιώθησαν, καὶ μόνον δι' ὅπλων ἐφέροντο εἰς τὴν ὑπακοήν, ἐξέδωκε γενικὴν ἀπαγόρευσιν τῶν εἰκόνων τοῦ Χριστοῦ, τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων μὲ ποινὴν βαρεῖαν. Ὁ πατριάρχης Γερμανός, μὴ θελήσας νὰ ὑπογράψῃ τὸ

πρόσταγμα ἐξωρίσθη (Ζωναρ. ΙΕ', 2.) καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἐγενήθησαν δύω φατρίαι εἰς τὴν βασιλείαν, οἱ εἰκονοδοῦλοι καὶ εἰκονοκλάσται. Τὰ πάθη ἐκυρίευαν πλέον παρὰ ἡ ὑπεράσπισις τῆς ἀληθείας. Διότι οἱ εἰκονομάχοι θέλοντες νὰ ἐμποδίσωσι τὴν κατάχρησιν, ἐστέρουν τὴν ἀνθρωπότητα τὸ εὐγενέστατον ἀγαθὸν, διὰ τοῦ ὁποίου ὑψόνεται ἡ ἀνθρωπίκη καρδία διὰ τῆς θέας τῆς εἰκόνος εἰς τὴν τιμὴν τοῦ νοεροῦ καὶ θείου ὄντος. Τοιαῦτα ἐφρόνει Γρηγόριος Β', πάπας Ῥώμης, ἀναθεματίσας τὴν κατὰ τῶν εἰκόνων τοῦ βασιλέως ἀπόφασιν. Ὁ λαὸς τῆς Ἰταλίας ὡμοφρόνει κατὰ τοῦτο μὲ τοὺς χριστιανοὺς τῆς Ἑλλάδος· οἱ Ῥωμαῖοι διήγειραν ἐπανάστασιν· εἰς τὴν Ῥάβενναν ἐνίκησαν οἱ τιμηταὶ τῶν εἰκόνων, ὁ Ἔξαρχος ἐσκοτώθη εἰς ἕνα θόρυβον, καὶ ἡ πόλις εἰς ταύτας τὰς περιστάσεις παρεδόθη εἰς τὸν βασιλέα τῶν Λαγγοβαρδῶν Λουϊτίπρανδον. Τοιαῦτα δυστυχῆ εἶναι πάντοτε τὰ ἀποτελέσματα, ὅταν ὁ ἡγεμὼν ἀντιστέκη μὲ βίαν εἰς γνώμην γενικῶς ἀποδεδεγμένην ἀπὸ τὸν λαόν του. Καὶ αἱ ἀνατολικαὶ δὲ ἐπαρχίαι ἐκακοπάθησαν ἐπὶ τῆς λογομαχίας καὶ ἔριδος ταύτης ἀπὸ τοὺς Σαρακηνούς. Ὁ Λέων ἀφῆκε τὸ βασίλειον εἰς τὸν υἱόν του Κωνσταντῖνον Ε'. τὸν Κοπρώνυμον*), κλονούμενον καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν.

---

25. Λέοντος Διάδοχοι.

(741 — 802.)

Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπεριπάτησε τὰ ἴχνη τοῦ πατρός του. Ἐμπόδισεν ὁλοτελῶς τὴν τιμὴν τῶν εἰκόνων, καὶ συνεκρότησεν οἰκουμενικὴν σύνοδον, ἥτις ἔμελλε νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ πράγματος, καὶ νὰ ἐμποδίσῃ πολλὰς καταχρήσεις. Ἐσυνάχθησαν 338 ἀρχιερεῖς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο πρόεδρος τῆς συνόδου (Ζωναρ. ΙΕ', 6)· ἡ τιμὴ τῶν εἰκόνων καθῃρέθη καὶ ἀνεθεματίσθη· πολλοὶ ἐπίσημοι μοναχοὶ, τιμηταὶ τῶν εἰκόνων, ἐξωρίσθησαν ἢ ἐφονεύθησαν. Τὸ τάγμα τοῦτο ἐμίσει πολὺ ὁ Κοπρώνυμος· ἐνόμιζε τοὺς Μοναχοὺς φανεροὺς κλέπτας καὶ ταραχοποιοὺς, καὶ τὸν ἄγαμον βίον των βλαβερὸν εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν. Διὰ τοῦτο ἐκρήμνισε τινὰ μοναστήρια, ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον τοὺς καλογήρους καὶ τὰς καλογραίας, καὶ τοὺς ἀφῆκεν εἰς τὴν ἐξουσίαν των νὰ ὑπανδρευθοῦν ἢ ὄχι, μόνον νὰ ἐργάζωνται καὶ αὐτοὶ καθὼς οἱ λοιποί. Τὰ μοναστήριά των ἔκαμε στρατιωτικὰς οἰκίας. Μίαν φορὰν εἰς τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνας ἔφερε πλῆθος καλογήρων καὶ καλογραιῶν, καὶ τοὺς ἐπρόσταξε νὰ περιπατήσουν τὸν ἱππόδρομον κατὰ ζεῦγος, δηλαδὴ καλόγηρος κρατῶν ἀπὸ τῆς χειρὸς καλογραίαν. Εἰς τοιαύτας ἀπρεπείας παρεξετρέπετο ὁ Κωνσταντῖνος ἀπὸ τὸν ἄλογον ζῆλον του (Πρβ. Ζωναρ. ΙΕ', 7.)

*) Οἱ ἀντιστασιῶται του ἱερεῖς ἔλεγαν, ὅτι βρέφος ὂν, ἐνῷ ἐβαπτίζετο, ἐκόπρισε τὴν κολυμβήθραν· καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Κοπρώνυμος.

Μετὰ δέκα ἔτη ἀπὸ τῆς εἰρημένης συνόδου ἐφάνη πάλιν ἡ τιμὴ τῶν εἰκόνων. Ὁ Κωνσταντῖνος τὴν ἐπολέμησε τώρα μὲ σκληρότητα μεγαλητέραν. Ὅλοι οἱ ὑπήκοοι ὑπεχρεώθησαν νὰ ὁμώσουν ὅτι δὲν τιμῶσιν εἰκόνας· ὅςτις τὰς ἐτίμα, ἐφονεύετο ἢ ἐτυφλόνετο. — Τὸ 767 ἔτος ἐπολέμησε καὶ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων καὶ ἔρριψε πολλὰ εἰς τὴν θάλασσαν, προσέτι καὶ τὸ σῶμα τῆς ἁγίας Εὐφημίας, τὸ ὁποῖον ἐφυλάττετο εἰς μαρμαρίνην λάρνακα. Ἐδιηγήθησαν ἔπειτα ὅτι ἡ λάρναξ μὲ τὸ ἅγιον λείψανον ἔφθασεν ἀβλαβὴς εἰς τὴν Λῆμνον (Ζωναρ. ΙΕ', 8.)

Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος ἐβασίλευσε 35 ἔτη. Ἤθελε συναριθμηθῆν μὲ τοὺς ἀρίστους βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου, ἐὰν ἡ κατὰ τῶν εἰκόνων μανία του δὲν τὸν παρέφερεν εἰς τρομερὰς ἀπανθρωπίας.

Ἀπέθανεν ἀπὸ πυρετὸν τὸ 775 ἔτος. Τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Λέων Δ΄. Πέντε ἄλλοι υἱοὶ, ὁ μὲν τυφλωθεὶς, οἱ δὲ ἀποκοπέντες τὰς γλώσσας ἐστάλθησαν εἰς τὴν ἐξορίαν, ἐπειδὴ εἶχαν κάμειν ὑπόπτους κινήσεις. Καὶ Λέων ὁ Δ΄. ἦτο εἰκονομάχος. Ἀφοῦ μίαν φορὰν ἴδεν εἰς τὸν θάλαμον τῆς γυναικός του δύω κρυμμένας εἰκόνας, ἔκοψε πᾶσαν γαμικὴν μετ᾽ αὐτῆς σχέσιν. Ἀπέθανε δὲ μετὰ πενταετῆ βασιλείαν (780).

Εἰρήνη ὠνομάζετο ἡ σύζυγος του. Ἦτο Ἀθηναία τὴν πατρίδα (Ζωναρ. ΙΕ΄, 8.), τολμηρὰ, φρονίμη καὶ φιλόδοξος γυνή. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός της ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἔτι μικροῦ υἱοῦ της Κωνσταντίνου, καὶ γρήγορα ἔκαμε πολλοὺς φίλους της μὲ τὸ νὰ ἔδωκεν ἐλευθερίαν εἰς τὴν τιμὴν τῶν εἰκόνων, καὶ κατήργησεν ὅλους τοὺς αὐστηροὺς νόμους καὶ τὰς συνοδικὰς ἀποφάσεις τῶν προκατόχων της. Καὶ διὰ νὰ κάμῃ τὴν εὐεργεσίαν ταύτην πολλὰ πομπώδη, ἐδιώρισε νὰ τὴν βεβαιώσῃ σύνοδός τις εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (780). Ἀλλ εἰς τοῦτο ἠναντιώθησαν οἱ βασιλικοὶ σωματοφύλακες· ἐσκόρπισαν ἀπ᾽ ἀλλήλων τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ ἐφοβέρισαν ὅτι θέλουν τὴν φονεύσειν, ἐὰν πάλιν εἰσαγάγῃ τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων.

Ἡ Εἰρήνη φρόνιμος οὖσα ἀφῆκε κατὰ τὸ παρὸν τὰ πράγματα εἰς ἡσυχίαν. Κατ᾽ ὀλίγον ὅμως ἔβαλε διχόνοιαν μεταξὺ τῆς φρουρᾶς, καὶ μὲ καλὸν τρόπον ἀπεμάκρυνε πολλοὺς ἐκ τούτων· καὶ ἐσυνάχθη τῷ ὄντι σύνοδος οἰκουμενικὴ ἡ ἑβδόμη (787), καὶ μάλιστα εἰς τὴν Νίκαιαν. Μὲ ταχύτητα μεγάλην ἐκκαθαιρέθησαν ἐδῶ αἱ ἀποφάσεις ὅλαι τῆς προτέρας συνόδου, καὶ ἀποκατεστάθη πάλιν ἡ προσκύνησις τῶν εἰκόνων εἰς ὅλον τὸ βασίλειον.

Τώρα ἐστοχάσθη νὰ ἐκτείνῃ τὴν δύναμίν της καὶ εἰς τὰ ἔξω. Κατ᾽ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν χρόνον,

ἔζη ὁ περίφημος ἡγεμὼν τῶν Φράγκων Κάρολος ὁ μέγας, ὅςτις εἶχε πολλὰς θυγατέρας. Ἀπὸ ταύτας ἐζήτησε μίαν νύμφην τοῦ υἱοῦ της Κωνσταντίνου, καὶ ὁ Κάρολος ἐδέχθη τὸ ζήτημά της. Ἐστάλθη ἤδη ἕνας εὐνοῦχος εἰς τὴν Γερμανίαν διὰ νὰ διδάξῃ Ἑλληνικὰ τὴν βασιλόπαιδα Ῥοτρύδιν, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα μετεβλήθη πάλιν, καὶ ἡ Εἰρήνη ἔδωκεν ἄλλην σύζυγον εἰς τὸν ἐνήλικον γενόμενον υἱόν της. Ἦτο ἄνθρωπος εὐήθης, καὶ τὸν ἐκυβέρνα ὅπως ἤθελε (Πρβ. Ζωναρ. ΙΕ΄, 10.).

Μ᾽ ὅλα ταῦτα ἔδωκεν ἀκρόασιν εἰς φίλους του τινὰς, οἵτινες τὸν ἐσυμβούλευσαν νὰ παραλάβῃ αὐτὸς τὴν ἐξουσίαν τῆς βασιλείας, καὶ ν᾽ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὰ πράγματα τὴν μητέρα του, ἥτις τὸν ἐπρόσταζεν ὡς νήπιον. Ἐπεθύμουν τοῦτο διὰ ἰδιόν των ὄφελος, διὰ νὰ γείνουν ἀπεριόριστοι λειτουργοὶ, τὸ ὁποῖον ἐμπόδιζεν ἡ φιλοδοξία τῆς Εἰρήνης. Κατὰ δυστυχίαν ἔμαθεν ἡ αὐτοκρατόρισσα τὴν ἐπιβουλὴν, ἔστειλε τοὺς συμβούλους τοῦ υἱοῦ της, πολλοὺς πεπηρωμένους, εἰς τὴν ἐξορίαν, ἔδειρε τὸν υἱόν της μὲ τὴν χεῖρα της, τὸν ἐκλείδωσεν εἰς τὸν θάλαμον, καὶ ἐπρόσταξεν εὐθὺς τὸν στρατὸν καὶ τὴν σύγκλητον νὰ συναχθῶσι, καὶ νὰ ὁρκισθῶσιν, ὅτι γνωρίζουν αὐτὴν, καὶ ὄχι τὸν Κωνσταντῖνον κεφαλὴν τῆς βασιλείας. Ἀλλὰ οἱ πρόκριτοι τοῦ στρατιωτικοῦ τάγματος ἀηδιάζοντες τὴν γυναικείαν κυβέρνησιν, δὲν ἐδέχθησαν ὅρκον, ὁ λαὸς μὲ φωνὰς ἐφάνη ὁμόγνωμος μὲ τοὺς στρατιώτας, καὶ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ Κωνσταντῖνος Ϛ΄. Ἡ ἀνεξικακία, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπροσφέρθη πρὸς τὴν μητέρα του, εἶναι μεγάλη τιμή του. Μὲ σέβας τὴν μετετόπισεν ἀπὸ τὸ βασιλικὸν παλάτιον εἰς ἕνα ἀπὸ τοὺς ἰδικούς της οἴκους, ἔστειλε τοὺς συμβούλους της εἰς τὴν ἐξορίαν, καὶ ἀνε-

κάλεσε γρήγορα τοὺς ἰδικούς του ἐξορίστους φίλους (790) (Πρβ. Ζωναρ. ΙΕ΄, 11.).

Ἡ καταφρονημένη γυνὴ προητοίμαζε τρομερὰν ἐκδίκησιν. Πᾶν μητρικὸν αἴσθημα παρεχώρησεν εἰς τὸ σφοδρὸν τοῦτο πάθος. Σύγκαιρα εἶχε φροντίσειν νὰ συνάξῃ ἴδιόν της θησαυρὸν διὰ νὰ τὸν μεταχειρισθῇ εἰς ἐνδεχομένην ἀνάγκην της. Τώρα ἤνοιξε τὸ κιβώτιόν της νὰ διαφθείρῃ πλῆθος ὠνίων ἀνθρώπων, οἵτινες διαδίδοντες λόγους ψευδεῖς εἰς τὸν λαὸν ἀνέδειχναν μισητὸν τὸν υἱόν της. Συκοφάνται τοῦ ἐφανέροναν ψευδεῖς καὶ πλασμένας συνωμοσίας, εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν ἔνοχοι οἱ κάλλιστοι φίλοι καὶ σύμβουλοί του. Ἠπατήθη, καὶ ἐφόνευσε πολλοὺς ἀρίστους ἄνδρας. Δὲν ἠγάπα τὸ κακὸν, καὶ ὅμως ἔκαμε πολλὰ κακὰ, ἐπειδὴ οἱ ψευδοσύμβουλοι ἐκεῖνοι τὸ ἔκριναν ἀναγκαῖον πρὸς κοινὸν ὄφελος. Τὸν ἐκατάπεισαν νὰ χωρισθῇ τὴν γυναῖκα του, ἥτις δὲν ἠγαπᾶτο πλέον ἀπὸ τὴν Εἰρήνην, καὶ νὰ νυμφευθῇ μίαν θαλαμηπόλον της. Ἐτύφλωσε τὸν θεῖον του, καὶ τεσσάρων συγγενῶν του ἔκοψε τὰς γλώσσας· ὁ μὲν λαὸς ἐγόγγυζε διὰ τὰς ἀπανθρωπίας ταύτας, ἡ δὲ Εἰρήνη ἐπεχαιρεκάκει εἰς τὴν ἡσυχίαν της.

Ἐπειδὴ δὲ τελευταῖον ἐνόμισεν, ὅτι ἐκέρδησε τὴν κοινὴν ἀγάπην μὲ τὸν ἥσυχον βίον της, ἐμηχανούργησε τὴν τελευταίαν ἐπιβουλὴν, ἥτις ἐπέφερε τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ της (797). Ἔλειπεν οὗτος ἀπὸ τὴν πόλιν, ἐπειδὴ οἱ Σαρακηνοὶ καὶ οἱ Βούλγαροι τὸν εἶχαν εἰς πολλοὺς ἀγῶνας, καὶ ἐνίκησεν εὐτυχῶς τοὺς ἐχθρούς. Τώρα ἡ Εἰρήνη μὲ μεγάλας δόσεις ἀργυρίου ἐδελέασε δυσαρεστημένους τινὰς ἑκατοντάρχους νὰ τὸν φονεύσουν, καὶ ὅταν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν μητρόπολιν ἐπεχείρησαν τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σατανικοῦ σχεδίου. Ὁ δυστυχὴς Κωνσταντῖνος ἐπιάσθη ἔξαφνα καὶ ἐκρημνίσθη κατὰ γῆς μὲ βίαν.

Ἴδε τρομερὸν μαχαίριον φερόμενον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Τὸν ἐτύφλωσαν μὲ σκληρότητα, ἥτις τὸν ἔκαμε παράφρονα. Ἡ κορακομήτηρ εὑρέθη ἐκεῖ πλησίον, διὰ νὰ ἀναγορευθῇ παραυτα βασίλισσα. Τοιουτοτρόπως ἔπνιξεν ἡ δοξομανία τὰ ἁγιώτατα τῆς φύσεως αἰσθήματα.

Ἡ Εἰρήνη ἔλαβε μὲν πάλιν τὴν βασιλείαν, ὄχι δὲ καὶ τὴν τοῦ λαοῦ ἀγάπην καὶ πίστιν. Αἱ μυστικαὶ κακίαι της δὲν ἠδύναντο νὰ μένουν κεκρυμμέναι. Ὅταν ὅμως τὸ 801 ἔτος διεβοήθη εἰς ὅλους, ὅτι πάλιν συνδιεπραγματεύετο μὲ Κάρολον τὸν μέγαν, τὸν ἐπρόβαλεν, ἐπειδὴ ἦτο χῆρος, νὰ τὸν ὑπανδρευθῇ καὶ νὰ τὸν δώσῃ προῖκα τὴν βασιλείαν, ἀπεστράφησαν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπ' αὐτῆς αἱ καρδίαι. Ὅσον ἄθλιον καὶ ἂν ἦτο τὸ βασίλειον, οἱ Ἕλληνες ὅμως ἐπρόκριναν τὴν ἰδικήν των κυβέρνησιν παρὰ νὰ τὴν ἀλλάξουν μὲ ζυγὸν ξένον. Διηγέρθη συνωμοσία· ἡ βασίλισσα ἐπιάσθη μετὰ δόλου καὶ ἐκλείσθη εἰς μοναστήριον, καὶ ὁ Πατρίκιος Νικηφόρος ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ (802). Ἡ Εἰρήνη ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ἐξόριστος εἰς τὴν Λέσβον (Πρβ. Ζωναρ. ΙΕ΄, 12. 13.).

26. Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Ζήνωνος ἕως Νικηφόρου.

(474 — 802.)

Ἀκάκιος ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (Τόμ. Γ΄, σελ. 517.), ὅστις ἐνήργησε τὸν κρημνισμὸν τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλίσκου (ἀνωτ. σελ. 62) ἐκυβέρνησε τὴν ἐκκλησίαν ἔτη δεκαεπτὰ καὶ μῆνας ἐννέα. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἐπατριάρχευσεν ὁ Φραυΐτας μόνον μῆνας τέσσαρας καὶ

ἀπέθανε. Τὸν διεδέχθη ὁ Εὐφήμιος, ἀληθῶς ποιμὴν καὶ ζηλωτὴς τῆς εἰρήτης καὶ ὁμονοίας, τὴν ὁποίαν παρήγγειλεν ὁ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς. Ἐκδιωχθεὶς ὅμως τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον Α'., παρεχώρησε τὴν καθέδραν του εἰς τὸν Νεστόριον κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ βασιλέως. Μὴ εὐχαριστηθεὶς δὲ καὶ μὲ τοῦτον ὁ αὐτοκράτωρ, τὸν ἐξώρισε καὶ ἀντ' αὐτοῦ εἰσήγαγε τὸν αἱρετικὸν Τιμόθεον (Ζωναρ. ΙΔ', 3.).

Ἀποθανόντος δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου, ὁ διάδοχός του Ἰουστῖνος Α'. (σελ. 65) ἐπροβίβασε πατριάρχην Ἰωάννην τὸν Β', ὅς τις μετὰ δύω ἔτη καὶ μῆνας δέκα ἀπέθανε (520)· καὶ τὸν διεδέχθη ὁ Ἐπιφάνιος, ὅς τις πατριαρχεύσας ἔτη δεκαπέντε καὶ μῆνας τρεῖς ἐτελεύτησε (535). Τὸν διεδέχθη δὲ Ἄνθιμος ὁ αἱρετικὸς ποιμάνας μόνον ἐνιαυτὸν ἕνα καὶ μῆνας δέκα. Μηνᾶς ὁ διάδοχός του ἐκυβέρνησε τὴν ἐκκλησίαν μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του ἔτη δεκαὲξ καὶ ἰσαρίθμους ἡμέρας. Μετὰ τοῦτον ἐπατριάρχευσεν ὁ Εὐτύχιος. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τούτου συνεκροτήθη ἡ πέμπτη σύνοδος περὶ τῶν τριῶν κεφαλαίων καὶ κατὰ Ὠριγένους καὶ τῶν ὁμοφρόνων του, Διδύμου καὶ Εὐαγρίου (σελ. 72). Μετὰ δὲ ἔτη δώδεκα καὶ τέσσαρας μῆνας ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (Ζωναρ. ΙΔ', 5. 7. 8.).

Τοῦτον διεδέχθη Ἰωάννης ὁ Γ'., ὅς τις διοικήσας τὴν ἐκκλησίαν δώδεκα περίπου ἔτη, ἀπέθανεν ἐν ὁσιότητι τὴν 30 Αὐγούστου 577, ὁπότε καὶ ἑορτάζεται ἡ μνήμη του. Πάλιν ἀνεκαλέσθη εἰς τὴν πνευματικὴν ἀρχὴν ὁ Εὐτύχιος, καὶ ποιμάνας ἔτη τέσσαρα καὶ ἑπτὰ μῆνας ἀπέθανεν ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ τὴν 6 Ἀπριλίου, ὁπότε ἑορτάζει ἡ ἐκκλησία τὴν μνήμην του (Ζωναρ. ΙΔ'. 9 — 11).

Τοῦτον διεδέχθη ἄλλος θεοσεβὴς Πατριάρ-

χης, Ἰωάννης Δ', ὁ Νηστευτὴς, ὁ πρῶτος ὀνομασθεὶς Οἰκουμενικὸς διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως (ἀνωτ. σελ. 101), διευθύνας ὁσίως τὴν ὁλκάδα τοῦ Χριστοῦ ἔτη δεκατρία καὶ μῆνας πέντε, καὶ τελευτήσας τὴν 2 Σεπτεμβρίου (592) ὁπότε τιμᾶται ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἡ μνήμη του. Τὸν διεδέχθη δὲ ὁ Κυριακὸς, ὅς τις ἀρχιεράτευσεν ἔτη ἕνδεκα. Μετὰ τοῦτον Θωμᾶς ὁ διάκονος ἕως τοῦ 639, καὶ ἀποθανὼν ἀφῆκε διάδοχον τὸν Πύῤῥον. Κατὰ δὲ τὸ 641 ἔτος ἐπατριάρχευσε Παῦλος Β'. Τὸ 653 ἐπροβιβάσθη ὁ Πέτρος. Καὶ οἱ τέσσαρες οὗτοι ἦσαν Μονοθελῆται· διὰ τοῦτο ἀνεθεματίσθησαν ὑπὸ τῆς ἕκτης συνόδου (σελ. 131)· οἱ δύω τελευταῖοι ἐπατριάρχευσαν δὶς ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, κατατρέχοντες καὶ ἀλλήλους καὶ ὅλους τοὺς ἑτερόφρονάς των. Τὸ 656 ἐπατριάρχευσε Θωμᾶς ὁ Β'. Τὸ 668 ἐπατριάρχευσεν Ἰωάννης Ε'. Τὸ 674 ὁ Κωνσταντῖνος· Τὸ 680 ὁ Θεόδωρος, καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Γεώργιος· μετὰ τὸν ὁποῖον ἐπατριάρχευσε πάλιν ὁ Θεόδωρος ἕως τοῦ 686, καὶ ἀπέθανε. Τὸν διεδέχθη δὲ Παῦλος ὁ Γ'. καὶ τὸ 692 διεδέχθη τὸν Παῦλον Καλλίνικος ὁ σκευοφύλαξ τῶν Βλαχερνῶν, ὅς τις ἐξώσθη ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β' τὸ 704 ἔτος, καὶ ἀντ' αὐτοῦ εἰσήχθη ὁ Κῦρος, ὅς τις ἀπέθανε τὸ 711 ἔτος, καὶ ἐπατριάρχευσεν Ἰωάννης ὁ Ϛ' ἕως τοῦ 714 ἔτους. Μετὰ τοῦτον ἐπατριάρχευσεν ὁ Γερμανὸς, ὁ ὑπὲρ τῆς τιμῆς τῶν εἰκόνων ἀντιπαλαίσας πρὸς τὸν εἰκονομάχον αὐτοκράτορα Λέοντα τὸν Ἴσαυρον (σ. 135). Τὸ 729 διεδέχθη τὸν Γερμανὸν Ἀναστάσιος ὁ εἰκονομάχος, καὶ ἐπατριάρχευσεν ἔτη εἴκοσι τέσσαρα. Μετὰ τὸν θάνατόν του (753) ἐπατριάρχευσε Κωνσταντῖνος Β'; ἐχθρὸς καὶ αὐτὸς τῶν εἰκόνων, καὶ πάντη ἀγράμματος, καὶ αὐτὸς ὅμως δαρθεὶς ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον τὸν κοπρώνυμον, καὶ καθισθεὶς ἐπὶ ὄνου, ἐὰν καὶ ὁμόφρων μὲ αὐτὸν, καὶ περι-

ὑβρισθεὶς ἀπεκεφαλίσθη τελευταῖον· καὶ ἀντ' αὐτοῦ εἰσήχθη εἰκονομάχος ἄλλος, ὁ Νικήτας· καὶ μετὰ δεκατέσσαρα ἔτη ἐπροχειρίσθη ἀνὴρ εὐσεβὴς, ὁ ἐκ Κύπρου Παῦλος Δ΄, ὅς τις ἐκυβέρνησε τὴν ἐκκλησίαν ἕως τοῦ 735 ἔτους, καὶ παραιτηθεὶς ἡσύχασε τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς του εἰς μοναστήριον. Τὸν διεδέχθη δὲ ὁ ἐνάρετος καὶ θεοσεβὴς Ταράσιος ὅς τις ἐπαρακίνησε τὴν αὐτοκρατόρισσαν Εἰρήνην καὶ συνεκρότησε τὴν ἑβδόμην οἰκουμενικὴν σύνοδον ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας, ὅπου ἐκυρώθη συνοδικῶς ἡ προσκύνησις τῶν σεπτῶν εἰκόνων (σ. 138), ὅς τις ἐποίμανε τὴν ἐκκλησίαν ἕως τῆς βασιλείας Νικηφόρου τοῦ Σταυρακίου (Ζωναρ. ΙΔ΄. 11. 13. 14. 17. 19. 21. 25. 26. 27. ΙΕ΄, 2. 6. 7. 9. 11.).

27. Οἱ Φράγκοι.

(613 — 741).

Καιρὸς εἶναι τώρα νὰ στρέψωμεν τὸ ὄμμα εἰς τὰς δυτικὰς χώρας. Ἡ μεταβολὴ, ἡ ὁποία ἐκρήμνισε τὴν Βρονεΐλδαν καὶ ἔβαλε πάλιν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν Χλοτάριον Β΄ (ἀνωτ. σελ. 31.) ἔγειτεν, ἐπειδὴ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ λαϊκοὶ ἐδυσαρεστήθησαν μὲ τὴν αὐτογνώμονα κυβέρνησιν ταύτης τῆς βασιλίσσης, καὶ διὰ νὰ μὴ ὑποπέσουν τοῦ λοιποῦ εἰς παρομοίαν αὐτογνωμοσύνην *), ἔκριναν ἀναγκαῖον νὰ περιορίσουν πλειότερον τὴν βασιλικὴν ἀξίαν. Εἰς σύνοδον τινὰ ἀνάμικτον ἐκ τῶν δύω ταγμάτων συγκροτηθεῖσαν τὸ 615 ἔτος, ἔγειναν πολλαὶ ἀποφάσεις. Ἔκτοτε ηὔξησεν ἐξαιρέτως ἡ δύναμις τῶν λαϊκῶν, καὶ οἱ μεγάλοι Μάγιστροι, ἐκ τῶν ὁποίων, καὶ ἀφοῦ ἐπὶ Χλοταρίου ἡνώθησαν τὰ τρία βασίλεια (Αὐστρασία, Νευστρία καὶ Βουργονδία), ἔμενεν εἷς εἰς καθὲν, ἐπερίσσευαν πάντοτε τὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψίν των. Δὲν ἐπέρασε πολὺς καιρὸς, καὶ ὁ Χλοτάριος ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν υἱόν του Δαγόβερτον τὴν Αὐστρασίαν (622)· τὰ βασίλεια ἄλλοτε μὲν ἡνόνοντο, ἄλλοτε δὲ ἐχωρίζοντο, ἀλλ' οἱ ἡγεμόνες των, οἱ Μεροβαΐδαι βασιλεῖς ἔχαναν τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν δύναμιν καὶ ἐκρημνίζοντο εἰς τὴν ἀξίαν φιλῶν ὀργάνων τῶν μεγάλων Μαγίστρων.

Τὸ 67[illegible] ἔτος ἐφονεύθη ὁ Δαγόβερτος Β΄, ὅς τις εἶχεν ὀνομα[illegible]θῆν βασιλεὺς τῆς Αὐστρασίας, καὶ Θευδέριχος Γ΄, ὅς τις ἐβασίλευε τὴν Νευστρίαν καὶ Βουργονδίαν, ἐπροσπάθει τώρα νὰ ἑνώσῃ τὰ μέρη εἰς ἓν ὅλον. Ἀλλ' οἱ Ὀστρόφραγκοι δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν Θευδέριχον, ἔκλεξαν δὲ δύω ἀρχηγούς των, Μαρτῖνον καὶ Πιπῖνον Ἑρστάλιον, ὀνομαζόμενον οὕτως ἀπὸ φρουρίου κειμένου παρὰ τὸν Μώσαν εἰς τὰ πέριξ τοῦ Λεοδίκου. Ἔγεινε πολυχρόνιος πόλεμος· ὁ Μαρτῖνος ἐφονεύθη, μετά τινα δὲ χρόνον καὶ ὁ Ἐβροΐνος, ὁ μέγας Μάγιστρος τῆς Νευστρίας (682). Μετὰ πολλὰς μάχας ἐνίκησε τελευταῖον ὁ Πιπῖνος. Τοῦ Θευδερίχου ὁ νέος μέγας Μάγιστρος Βερχάριος φεύγων ἐθανατώθη, καὶ μὲ τὸν Θευδέριχον ἐσυμβιβάσθη ὁ Πιπῖνος, ὥστε αὐτὸς μὲν νὰ μένῃ βασιλεὺς, ὁ δὲ Πιπῖνος Μέγας Μάγιστρος τῶν τριῶν βασιλείων. Ἔκτοτε ἐγράφετο ὁ Πιπῖνος Δοὺξ καὶ Πρίγκιψ Φράγκων, καὶ τὰ ἔτη τῆς ἀξίας του εἶναι σημειωμένα πλησίον τῶν ἐτῶν τῆς βασιλείας εἰς τὰ δημόσια γράμματα.

*) Les régences mâles, hardies et insolentes de Frédégonde et de Brunehault, avoient moins étonné la nation qu' elles de l'avoient averti. Montesquieu de l'esprit des loix L. XXXI. chap. 2.

Ὁ βασιλεὺς Θευδέριχος ἐκρατεῖτο ὡς αἰχμάλωτος εἰς τὸν ἐν Παρισίοις οἶκόν του. Ἀφῆκεν ὁ Πιπῖνος παρατηρητὴν καὶ φύλακά του ἕνα τῶν πιστῶν του, τὸν Νόβερτον, καὶ αὐτὸς ὑπῆγεν εἰς τοὺς Ὀστροφράγκους ὅπου ἦτο ἡ καθέδρα τῆς δυνάμεώς του. Διὰ νὰ οἰκειωθῇ περισσότερον τὸν λαὸν, ἀποκατέστησε πάλιν τὰ ἀρχαῖα γυμνάσματα τοῦ Μαρτίου, ἐσυγκρότει συνόδους κατὰ πάντα Μάρτιον, ὅπου ὡμιλοῦντο τὰ πρακτέα τοῦ ἀρχομένου ἔτους, καὶ ἐν ταὐτῷ ἐγίνετο ἔποψις τῶν στρατευμάτων (revue). Ἡ ἰδία του ἀσφάλεια ἠνάγκασε τὸν φρόνιμον ἄνδρα νὰ ἐπινοῇ παντοδαπὰς εὐεργεσίας.

Ὁ Θευδέριχος ἀπέθανε τὸ 691 ἔτος. Τὸν διεδέχθη ὁ δεκαετὴς υἱός του Χλοδοβῖκος Γ΄. Καὶ οὗτος ἀπέθανε πρώϊμα (695), καὶ ἀφῆκε τὸν βασιλικὸν τίτλον εἰς τὸν ἀδελφόν του Χιλδέβερτον Γ΄, τὸν ὁποῖον διεδέχθη (711) ὁ υἱός του Δαγόβερτος. Εἰς ὅλους τούτους ἔζησεν ὁ Πιπῖνος, καὶ ὅταν ἀπέθανεν ὁ φύλαξ Νόρβερτος, ἔστειλε τὸν υἱόν του Γριμοάλδον εἰς τὴν Νευστρίαν μέγαν Μάγιστρον.

Ἐπὶ τῶν προτέρων κεχαυνωμένων βασιλειῶν εἶχαν ἀποσπασθῆν οἱ παλαιοὶ σύμμαχοι τοῦ τῶν Φράγκων βασιλείου, Φρεῖσοι, Ἀλαμαννοὶ, Βαυαροὶ ἀπὸ τὴν ἐκείνου κυριαρχίαν· εἰς τὴν Ἀκυϊτανίαν εἶχε συσταθῆν αὐτόνομόν τι Δουκάτον. Τώρα ἔμελλαν νὰ φερθοῦν εἰς ὑποταγὴν πάλιν οἱ ἀποστάται. Πρῶτον διευθύνθησαν τὰ ὅπλα κατὰ Ῥατιβόδου Δουκὸς τῶν Φρείσων. Ἐνικήθη οὗτος (689) καὶ ὑπεσχέθη φόρον, ἠθέτησε τὴν ὑπόσχεσίν του, καὶ κατεπολεμήθη πάλιν (697). Γάμος τῆς θυγατρός του Τευτιφίνδας καὶ τοῦ Γριμοάλδου, υἱοῦ τοῦ Πιπίνου, ἠσφάλισε τὸν νέον δεσμόν. Κατὰ τῶν Σοήβων δὲν ἐκατώρθωσαν τίποτε τότε τὰ ὅπλα τῶν Φράγκων καὶ κατὰ τῶν Βαυαρῶν ἀκόμη ὀλιγώτερον. Ἀπέθανε τελευταῖον Πιπῖνος ὁ Ἐρστάλιος (Δεκέμ. 714)

μετὰ τεσσαρακαιεικοσαετῆ κυβέρνησιν πλήρη δυνάμεως· μετὰ ὀκτὼ μῆνας ἐθανατώθη καὶ ὁ υἱός του ἀπό τινας δυσαρεστημένους.

Ὄχι πολὺ ὕστερα ἀπέθανε καὶ ὁ βασιλεὺς Δαγόβερτος Γ΄ εἰς Παρισίους (715) καὶ ἀφῆκεν υἱὸν νήπιον τὸν Θευδέριχον. Οἱ Ὀστρόφραγκοι δὲν ἤθελαν νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὸ νήπιον, οὐδ᾽ οἱ Βισίφραγκοι εἰς τὸν ἐν Γερμανίᾳ ἐκλεχθησόμενον Μάγιστρον, καὶ ὅμως δὲν ἤθελαν οὐδὲ νὰ χωρισθῶσι. Τοιουτοτρόπως ἐγενήθη πάλιν ἐσωτερικὸς πόλεμος. Οἱ Βισίφραγκοι ἔστειλαν τὸν μικρὸν Θευδέριχον εἰς μοναστήριον, καὶ ἀντ᾽ αὐτοῦ ἔλαβαν ὥριμον βασιλέα τὸν Χιλπέριχον Γ΄. Οἱ Ὀστρόφραγκοι ἔκλεξαν Δοῦκα των τὸν τοῦ Πιπίνου νόθον υἱὸν Κάρολον Μάρτελλον, ὅς τις ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ βραχίονός του ὠνομάζετο σφύρα (Martellus). Τοιουτοτρόπως οἱ ἐντεῦθεν καὶ οἱ ἐκεῖθεν τοῦ Ῥήνου Φράγκοι ἀντιπαρετάχθησαν κατ᾽ ἀλλήλων. Πλησίον τοῦ μοναστηρίου Σταβούλου ἐκτυπήθη αἱματωδῶς καὶ ἀπεδιώχθη ὁ Χιλπέριχος (716).

Τὸ ἐφεξῆς ἔτος ὑπῆγε πάλιν ἐναντίον τοῦ βασιλέως Κάρολος ὁ Μάρτελλος. Γενικὴ μάχη πλησίον Καμαράκου (717) τοῦ ἔδωκε δευτέραν νίκην. Ὁ Χιλπέριχος ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς Παρισίους, καὶ νὰ ζητήσῃ παρακαλεστικῶς ἀπὸ τὸν Γούδωνα, Δοῦκα τῆς Ἀκυϊτανίας, βοήθειαν. Νέαι ἐκστρατεῖαι, νέαι μάχαι. Τελευταῖον εἰς Συεσσῶνας ἐκτυπήθη κατὰ κράτος τὸ Βισιφραγκικὸν στράτευμα (719), καὶ ὁ νέος βασιλεὺς ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ ἀπὸ τὴν ἐπικράτειάν του καὶ νὰ ζητήσῃ προστασίαν ἀπὸ τὴν Ἀκυϊτανίαν. Ἕως Αὐρηλίας τὸν κατεδίωξεν ὁ Κάρολος Μάρτελλος, ἔπειτα ἔδωκεν εἰς τοὺς ἡνωμένους Φράγκους βασιλέα τῆς ἐκλογῆς του τὸν Μεροβαιΐδην Χλοτάριον, καὶ ὑπέστρεψεν ὡς μόνος

τούτου Μέγας Μάγιστρος πάλιν ἐντεῦθεν τοῦ Ῥήνου.

Ἀλλ' ὁ Χιλπέριχος διατρίβων εἰς τὸν Γούδωνα τὸν ἔβαλλεν εἰς φροντίδας. Τότε εἶχαν κυριεύσειν ἤδη τὴν Ἱσπανίαν οἱ Σαρακηνοὶ, καὶ ἐφοβεῖτο μήπως κάμῃ κοινήν τινα συμμαχίαν μετ' αὐτῶν ὁ Γούδων. Ἐπειδὴ λοιπὸν κατὰ τὸν αὐτὸν ἐνιαυτὸν ἀπέθανεν ὁ Χλοτάριος, ἔκλινεν ὁ Κάρολος Μάρτελλος εἰς εἰρηνικὰς συμβιβάσεις. Ἔστερξε νὰ γνωρίσῃ βασιλέα τὸν Χιλπέριχον, ἐὰν ἐπεβεβαιόνετο ὑπ' αὐτοῦ αὐτὸς μέγας Μάγιστρος ὅλου ὁμοῦ τοῦ βασιλείου τῶν Φράγκων. Ἐκυβέρνα λοιπὸν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ἐπίσης ἀπεριορίστως καθὼς καὶ ὁ πατήρ του Πιπῖνος, καὶ ὁ Χιλπέριχος ἦτο εἰς τὸ ἐν Ἀττινιακῷ φρουρίον του φυλαγμένος καθὼς πρότερον ὁ Δαγόβερτος. Ἀπέθανεν ὅμως καὶ αὐτὸς τὸ 720 ἔτος, καὶ τὸν τόπον του ἔλαβε τώρα ὁ ἐκ τοῦ μοναστηρίου ἐξελθὼν ἡλικιωμένος ἤδη Θευδέριχος Δ'.

Ἤρχισαν λοιπὸν πάλιν οἱ πόλεμοι κατὰ τῶν ἀποστατησάντων Βαυαρῶν κτλ. Τότε ὅμως ἐμβῆκαν εἰς τὸ μεταξὺ καὶ ἐχθροὶ ἄλλοι, ἐκεῖνοι οἱ Σαρακηνοὶ, οἵτινες κυριεύσαντες τὸ τῆς Γαλλίας μέρος (ἀνωτ. σελ. 125) τὸ ὁποῖον ἦτο ποτὲ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Βισιγότθων, ἤθελαν νὰ ἐκταθῶσι περαιτέρω εἰς τὸ βασίλειον τῶν Φράγκων. Καὶ τωόντι ἥρπασαν ἀπὸ τὸν Γούδωνα τὸ μέγιστον μέρος τῆς ἐπαρχίας του· καὶ ὁ τοῦ Καλίφου σατράπης Ἀβδεραμὰν εἰσεχώρησεν ἕως τὸν ποταμὸν Γαρούναν, ἐπολιώρκει τὴν Βουρδιγάλην, καὶ ἡτοιμάζετο νὰ κυριεύσῃ τὸν πλούσιον θησαυρὸν τῆς ἐκκλησίας τῶν Τορώνων (732). Τότε προσκαλεσθεὶς ὑπὸ Γούδωνος βοηθὸς ὁ μέγας Μάγιστρος Κάρολος ἐστρατοπέδευσε μετὰ τῶν Φράγκων του μεταξὺ Πικταυῶν καὶ Τορώνων ἀντικρὺ τοῦ ἀγρίου

ἐχθροῦ. Συνεκροτήθη αἱματώδης μάχη. Ὁ Ἀβδεραμὰν μετὰ πολλῶν χιλιάδων ἔμειναν εἰς τὸν τόπον, καὶ οἱ ὑπόλοιποι διέφυγαν πρὸς τὴν Σεπτιμανίαν. Ὁ Κάρολος δὲν τοὺς ἐδίωξε κατόπιν, ἀλλ' ἐπέρασεν ὀπίσω τὸν ποταμὸν Λείγηρα. Ἐὰν δὲν ἐγίνετο ἡ λαμπρὰ αὕτη νίκη, ἤθελαν πλημμυρήσειν οἱ Μουσολμάνοι ἐκ δυσμῶν τὴν Εὐρώπην καὶ ἤθελαν τὴν σκιάσειν μὲ τὴν σημαίαν τοῦ Ἰσλαμίου. Ὅτι οἱ Γερμανικοὶ λαοὶ καὶ ἡ χριστιανωσύνη ἐσώθησαν τότε ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦτον, αἴτιος εἶναι ὁ Κάρολος οὗτος, καὶ διὰ τοῦτο λάμπει δικαίως τὸ ὄνομά του μεταξὺ τῶν εὐεργετικωτάτων ἡρώων τῆς ἱστορίας.

Οἱ ἀποστατήσαντες πάλιν Φρεῖσοι τὸν ἐκάλεσαν εἰς τὰ βόρεια μέρη. Διϊσχυρίζοντο εἰς τὰ ἕλη των, ἀλλ' ὁ ἐπιχειρηματίας ἀνὴρ ἄραξεν ἀνελπίστως μὲ τὸν στόλον του εἰς τοὺς νομιζομένους ἀπλησιάστους αἰγιαλούς των. Ἐσκότωσεν εἰς τὴν μάχην τὸν Δοῦκά των Πόππωνα (734), καὶ ἔφερε τὴν Φρεισίαν ὑπὸ τὴν προσταγὴν τῶν Φράγκων.

Ἐντεῦθεν ἐστράτευσε πάλιν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν. Πάλιν εἰσέβαλαν οἱ Σαρακηνοὶ προσκαλεσθέντες ἀπὸ δυσαρεστημένους ἄρχοντας τῆς Βουργουνδίας, καὶ διέτρεχαν λεηλατοῦντες τὴν χώραν ἕως τοῦ Λουγδούνου. Ὁ Κάρολος Μάρτελλος ἔστειλε πρῶτον κατ' αὐτῶν τὸν ἀδελφόν του Χιλδεβράνδον, καὶ παρευθὺς ἠκολούθησε καὶ αὐτός. Οἱ Ἄραβες ἔφυγαν πέραν τοῦ Ῥοδανοῦ, καὶ εἰς δευτέραν ἐκστρατείαν των (739) ἐκράτησαν πόλεις τινὰς τῆς Γαλλίας ἐπέκεινα τοῦ Ἄταγος ποταμοῦ. Εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ἀπέθανεν ὁ Δοὺξ Γούδων καὶ ὁ Κάρολος ἠνάγκασε τὸν υἱὸν καὶ διάδοχόν του νὰ ὁρκισθῇ εἰς αὐτὸν πίστιν.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ τελευταίου τούτου πολέ-

μου ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Θευδέριχος Δ'. Ὁ Κάρολος ἀφῆκε τὸν θρόνον χωρὶς βασιλέα τέσσαρα ἔτη ἐλπίσας εἰς μάτην νὰ παρακαλεσθῇ αὐτὸς νὰ τὸν ἀναβῇ. Ἀλλὰ πρὶν ἐπιτύχῃ τὸν σκοπόν του ἀπέθανε (Ὀκτώβ. 741) πεντηκοντούτης περίπου, ἀφοῦ διένειμε τὴν μεγάλην Μαγιστρίαν εἰς τοὺς τρεῖς υἱούς του Καρολόμαννον, Πιπῖνον καὶ Γρίφωνα.

28. Ἐξάπλωσις τῆς Χριστιανωσύνης εἰς τὸ βασίλειον τῶν Φράγκων.

Ὑψηλὸν ἐπ' ἀληθείας φαινόμενον εἶναι νὰ βλέπῃ τις μεταξὺ τοῦ πολεμικοῦ θορύβου καὶ τῶν κοσμικῶν ταραχῶν εὐλαβεῖς τινὰς καὶ εἰρηνοποιοὺς Μοναχοὺς νὰ περιφέρωνται εὐσεβῶς μὲ τὸν σταυρὸν καὶ μὲ τὸ εὐχολόγιον, καὶ ἄλλοτε μὲν εἰς πόλεις, ἄλλοτε δὲ ἀπὸ μικρὰς καλύβας τῆς ἐρήμου, νὰ ἐνεργῶσι τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ εὐαγγελίου. Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Κολωνίας, Νοβιομάγου, Τυγγρῶν κτλ. ἔστειλαν κήρυκας καὶ βαπτιστὰς εἰς τοὺς ἀκόμη ἐθνικοὺς Φράγκους τῶν βορείων μερῶν. Ὁ ἅγιος Ἄμανδος ἔφερεν εἰς τὸν κόλπον τῆς ἐκκλησίας τοὺς κατοίκους τοῦ Γανδαύου, ὁ Ῥέμακλος εἶναι κτίτωρ τῶν μοναστηρίων Σταβούλου καὶ Μαλμουνδαρίου. Ἡ λαμπρὰ ἐκκλησία, ἥτις ἐκτίσθη τὸ 707 ἔτος εἰς τιμὴν τοῦ φονευθέντος ἐπισκόπου Λαμβέρτου, ἀποκατεστάθη πόλις. Εἰς τὰ μέρη τοῦ Βυρκεβούργου ἐκήρυξε πρῶτος τὸ εὐαγγέλιον ὁ Ἰρλανδὸς ἅγιος Κιλιανὸς κατὰ τὴν ἑβδόμην ἑκατονταετηρίδα, Εἰς τοὺς Βαυαροὺς ἠξιώθη τοῦ μαρτυρικοῦ στεφάνου διὰ τὸν θεῖον ζῆλόν του ὁ ἅγιος Ἐμμεράνος (652). Ἡ ἐκκλησία τοῦ Σαλισβούργου (τότε Ἰουβαβία, juvavia) ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ῥοβέρτου τὸ 672 ἔτος. Συγχρόνως ἦτο πρῶτος ἐπίσκοπος Φρισίγγης ὁ ἅγιος Κορβινιανός.

Ἡ ἀπῳκισμένη Ἰρλανδία ἔγεινε πρώϊμα καθέδρα τοῦ μοναχικοῦ σχήματος καὶ τῳόντι καὶ τῆς πνευματικῆς ἐπιμελείας, καὶ ἱεροκήρυκες τινὲς μετέβησαν ἐκεῖθεν εἰς τὴν βόρειον Γερμανίαν. Οὕτως ἔστειλεν ὁ Ἐκβέρτος, Ἰρλανδὸς μοναχὸς ζῶν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, πολλάκις συντοπίτας του κήρυκας εἰς τοὺς Φρείσους, Δανοὺς, Ῥύγους καὶ Σάξονας, εἰς τοὺς ὁποίους οὗτοι ἦσαν διὰ τῆς συγγενείας τῆς γλώσσης εὐληπτότεροι καὶ ἀγαπητότεροι παρὰ οἱ ἐκ τῆς Γαλλίας. Οἱ Φρεῖσοι ὅμως δὲν τοὺς ἐδέχοντο, μὴ θέλοντες νὰ ἔχουν κοινὴν θρησκείαν μὲ τοὺς μισητοὺς Φράγκους. Κατὰ πρῶτον ὁ Βιλλίβροδος, ἀκούραστος διδάσκαλος, ἐλθὼν ἐξ Ἰρλανδίας τὸ 691 ἔτος, εὗρηκεν εἴσοδον εἰς τὴν Φρεισίαν, ὅθεν ὑπῆγεν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Σεργίου Α'. ἀρχιεπίσκοπος Φρεισίας. Ὁ Πιπῖνος Ἑρστάλιος τοῦ ἐχάρισε πύργον τινὰ διὰ τὴν ἀρχιεπισκοπήν του εἰς τὸν τόπον, ὅπου τώρα κεῖται τὸ Οὐτρέχτ. Ἔζησεν ἕως τοῦ 739 ἔτους καὶ ἔφερε τὴν χριστιανωσύνην ἕως τὴν Δανικὴν νῆσον Ἑϊλιγελάνδαν (ἁγίαν χώραν). Ἐρεθισθεὶς ἀπὸ τὸ παράδειγμά του ὑπῆγε βοηθός του ὁ Σενόνων ἐπίσκοπος Βουλφράμος. Ὁ Ῥατίβοδος αὐτὸς εἶχε βάλειν τὸν ἕνα πόδα εἰς τὸν ποταμὸν διὰ νὰ βαπτισθῇ, ὁπόταν ἐρωτήσας: Ποῦ ὑπῆγαν οἱ ἀβάπτιστοι προπάτορές του, καὶ ἀκούσας: Εἰς τὸν Ἅδην, ἐκβῆκεν ἀπὸ τὸν ποταμὸν λέγων: Κάλλιον μαζή των κολασμένος παρὰ μετὰ τῶν χριστιανῶν εἰς τὸν παράδεισον. Ἀμφιβάλλεται ὅμως ἡ ἀλήθεια τῆς διηγήσεως ταύτης.

29. Ὁ ἅγιος Βονιφάτιος.

(γενν. 680, ἀποθ. 735.)

Τὴν μεγίστην φήμην τῶν κηρύκων τοῦ εὐαγγελίου τῶν χρόνων ἐκείνων ἀπέκτησε δικαίως ὁ ἅγιος Μοναχὸς Βιμφρὶδ, ὀνομασθεὶς μετέπειτα Βονιφάτιος. Μ' ὅλον ὅτι πολλοὶ προηγωνίσθησαν, αὐτὸς ὅμως ἐξήπλωσε καὶ ἐστερέωσε τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ ἀξίζει δικαίως νὰ ὀνομάζεται ἀπόστολος τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους διὰ ταύτην του τὴν εὐεργεσίαν. Γεννηθεὶς εἰς Βεσσεξίαν, καὶ γενόμενος ἐν καιρῷ μοναχὸς, ἀνεχώρησε πρώϊμα ἀπὸ τὸ μοναστήριόν του διὰ νὰ περιπατήσῃ τὸν δρόμον τοῦ ἁγίου Βιλλιβρόδου διὰ αἰώνιον δόξαν του. Μὲ συστατικὰ γράμματα τοῦ τῆς Βιντονίας ἐπισκόπου Δανιὴλ ὑπῆγε τὸ 718 εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου τὸν ἐστερέωσεν εἰς τὴν πρόθεσίν του ὁ Πάπας Γρηγόριος Α'. Τρία ἔτη ὑπηρέτησεν ὡς συμβοηθὸς τοῦ Βιλλιβρόδου, ἀλλὰ τὸ 722 ἔτος ὑπῆγεν εἰς τὴν Θυριγγίαν καὶ ἐδίδαξε τὸν θεῖον λόγον μὲ θαυμάσια ἀποτελέσματα. Πανταχοῦ ἔκτισε μοναστήρια, ὡς σχολεῖα τινὰ καὶ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ἱερατείου.

Ὁ φρόνιμος Γρηγόριος Β' ἐγνώρισε καλῶς πόσον ὁ ἀνὴρ οὗτος συνεισέφερε καὶ εἰς τὴν χριστιανωσύνην καὶ εἰς τὴν παπικὴν ἐξουσίαν. Τὸν ἐπροσκάλεσεν ὀπίσω, τὸν ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον, καὶ τὸν ὥρκισεν εἰς τὸν τάφον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου νὰ μὴ χωρισθῇ ποτὲ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀντιστέκῃ εἰς ἐπισκόπους ἄλλους προσπαθοῦντας τοιοῦτον χωρισμόν. Ὅτι ὁ Βονιφάτιος ὤμοσε τὸν ὅρκον τοῦτον, καὶ ὅτι ἔβαλε τὸ θεμέλιον τῆς τῶν Γερμανῶν καὶ Γάλλων εἰς τὸν θρόνον τῆς Ῥώμης ὑπακοῆς, κάν-

εἰς δὲν δύναται νὰ τὸν κατηγορήσῃ. Κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ καιροῦ ἐκείνου δὲν ἔβλεπε κἀνὲν κακὸν οὐδὲ ἠδύνατο νὰ ἴδῃ, ἂν ἡ χριστιανωσύνη ὑπετάσσετο εἰς ἕνα ἀρχιποίμενα. Ὁ Πάπας τοῦ ἔδωκε συστατικὰ γράμματα πρὸς τὸν Κάρολον Μάρτελλον, πρὸς ἀρχιερεῖς τινὰς, καὶ πρὸς ὅλον τὸν λαὸν τῶν Σαξόνων. Εὗρηκε μ' ὅλον τοῦτο εἰς τὰς προλήψεις τοῦ λαοῦ παντοδαπὰς ἀντιστάσεις. Δὲν ἠδυνήθη πανταχοῦ νὰ καταργήσῃ τὴν πλάνην οὕτω, καθὼς εἰς τοὺς Χηρούσκους τοῦ σημερινοῦ Γεϊσμὰρ, ὅπου ἐκρήμνισε τολμηρῶς μεγάλην δρῦν λατρευομένην ὡς εἰκὼν τοῦ θεοῦ τῆς βροντῆς. Πολλάκις μὲ λύπην του ἔβλεπε τοὺς Γερμανοὺς νὰ θυσιάζωσιν ἵππους, καὶ νὰ τρώγωσι τὰ ὠμὰ κρέατά των, καὶ, τὸ φρικτότατον, εὗρηκε μεταξὺ τῶν παλαιῶν Σαξόνων τὴν ἀνθρωποθυσίαν εἰς χρῆσιν, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐμποδίσῃ βαπτισμένους Φράγκους ἀπὸ τοῦ νὰ πωλῶσι τοὺς δούλους των διὰ τὴν μιαρὰν ταύτην θυσίαν.

Πολλάκις ἐπείνασε καὶ ἐστερήθη τἄλλα χρειώδη, ἀλλὰ παρεκτὸς τῆς ἀνταμοιβῆς, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔδιδεν ἡ συνείδησίς του, εἶχε καὶ τὴν χαρὰν νὰ ἐνθουσιάσῃ πολλοὺς διαδόχους του. Ἤρχοντο πολλοὶ συντοπῖται πρὸς αὐτὸν, καὶ γυναῖκες δὲ ἐκυριεύθησαν ἀπὸ τὸν ἔνθεον ζῆλον. Τὴν ἁγίαν Θέκλαν, Λιώβαν καὶ Βαλπουργίδα ἀνέδειξεν ἡγουμένας μοναστηρίων. Ἐκ τῶν Γερμανῶν ὁ ἅγιος Πιρμίνιος ἔκτισεν εἰς Ἐλισακίαν νέα μοναστήρια, ἐκ τῶν ὁποίων ἔγεινε περιφημότατον τὸ εἰς Ῥεϊχεναυΐαν τῆς Σουηβίας κτισθὲν περὶ 724 ἔτος.

Εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ (731) ἀπέθανεν ὁ Γρηγόριος Β'. Ὁ διάδοχός του Γρηγόριος Γ'. ἐμιμεῖτο καθ' ὅλα τὸν προκάτοχόν του. Ἔστειλεν εἰς τὸν Βονιφάτιον τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν μανδύαν, καὶ τὸν ἀνέδειξε παπικὸν ἐπίτροπον εἰς ὅλας τὰς Γερμανι-

κὰς ἐκκλησίας. Ὅταν δὲ τὸ 738 ἔτος ὑπῆγεν εἰς τὴν Ῥώμην διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ, ὄχι μόνον τὸν ἐδέχθη ὁ Πάπας μὲ τιμὴν μεγάλην, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐδίδαξε πῶς νὰ προσφερθῇ εἰς τὸ ἑξῆς. Πρὸς δὲ τοὺς ἐπισκόπους τῶν Ἀλαμαννῶν καὶ Βαυαρῶν ἐδόθησαν προσταγαὶ νὰ τιμῶσι τὸν Βονιφάτιον ὡς ἐπίτροπον τοῦ Πάπα, καὶ νὰ παρευρίσκωνται εὐκαίρως εἰς τὰς συνόδους, τὰς ὁποίας ἤθελε προστάξειν αὐτός.

Ἀπήλαυσαν λοιπὸν αἱ μέχρι τοῦδε ἀσύνδετοι ἐκκλησίαι τῆς Γερμανίας σύνδεσμον καὶ ὀργανικὴν σύνταξιν. Ὅλον τὸ Δουκάτον τῶν Βαυαρῶν Π. χ. ἐδιηρέθη ὑπὸ τοῦ Βονιφατίου μὲ γνώμην τοῦ Δουκὸς καὶ τοῦ λαοῦ εἰς τέσσαρας ἐπισκοπὰς, Σαλισβοῦργον, Ῥατισβόναν, Φρείσιγγαν, καὶ Πασσαΰϊον, τῶν ὁποίων τοὺς ἐπισκόπους ἐχειροτόνησεν αὐτός. Τὸ ἐφεξῆς ἔτος (740) ἐσύστησε νέαν ἐπισκοπὴν εἰς τὸ Νεόβουργον παρὰ τὸν Δανούβιον, ἥτις μετέπειτα ἡνώθη μὲ τὴν Αὐγούσταν τῶν Βινδελικῶν. Μετέπειτα ὑπῆγεν εἰς τοὺς Φράγκους, ὅπου κατὰ τὸ 741 ἔτος μὲ γνώμην τοῦ Καρολομάννου ἐχειροτόνησε τοὺς τρεῖς βοηθοὺς καὶ συντοπίτας του Βουρχάρδον, Βιλιβάλδον καὶ Βιττάνιον ἐπισκόπους τοῦ Βυρκεβούργου, Ἐϊχστατίου, καὶ Βουραβούργου. Συνέβησαν δὲ καὶ κάποιαι ἔριδας, Π. χ. μὲ ἱερέα τινὰ, Βιργίλιον, εἰς τὴν Βαυαρίαν, γεννημένον εἰς τὴν Ἰρλανδίαν, ὅςτις εἶπε πρὸς τὸν Βονιφάτιον, ὅτι ἡ γῆ εἶναι στρογγύλη, καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλου μέρους της κατοικεῖται. „Ἐὰν εἶναι ἀληθινὸν, γράφει περὶ τούτου ὁ Πάπας Ζαχαρίας πρὸς τὸν Βονιφάτιον, ὅτι ἐπιμένει εἰς ταύτην τὴν κακοδοξίαν καὶ ἀσέβειαν, πρέπει συνοδικῶς νὰ ἀφορισθῇ καὶ νὰ καθαιρεθῇ τῆς ἱερωσύνης.“

Μ' ὅλον ὅτι ἐτίμα ὁ Βονιφάτιος τὸν Πάπαν, καὶ ὑπετάσσετο εἰς αὐτὸν ἐξ ὁλοκλήρου, δὲν ἐφο-

βεῖτο ὅμως νὰ λέγῃ ἐλεύθερα πρὸς αὐτὸν τὴν γνώμην του. Εἰς τὴν Ῥώμην διετηροῦντο κάποια ἐθνικὰ ἔθιμα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐμπόδιζεν ὁ Πάπας, καὶ ἠδύναντο νὰ σκανδαλίζουν τοὺς ἐκεῖ ὑπάγοντας νέους χριστιανούς. Ὁ Βονιφάτιος ἔγραψε πρὸς τὸν Πάπαν Ζαχαρίαν. „Οἱ ἀμαθεῖς Γερμανοὶ, Βαυαροὶ καὶ Φράγκοι, ἐὰν ἴδωσι γινόμενα εἰς τὴν Ῥώμην πράγματα ἀπογορευόμενα ἀπὸ ἡμᾶς, στοχάζονται ὅτι εἶναι συγχωρημένα ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, καὶ ἐπιπλήττουσιν ἡμᾶς, καὶ οὕτως ἡ διδασκαλία μας χωλαίνει.“

Τὸ 744 ἔτος ἔκτισεν ὁ Βονιφάτιος τὸ παρὰ τὸν Φούλδαν ποταμὸν μοναστήριον, τὸ ὁποῖον ἔλαβε τὸ ὄνομά του. Πέντε μοναχοὺς ἔβαλε κατ' ἀρχὰς, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐπληθύνθησαν εἰς τετρακοσίους, καὶ τὸ μοναστήριον ἔγεινε τὸ πλουσιώτατον τῆς Γερμανίας.

Τό 745 ἔτος ἔγεινεν ὁ Βονιφάτιος ἀρχιεπίσκοπος Μογοντίας, καὶ ὁ Πάπας ἐπεβεβαίωσε τὴν ἀξίαν του ταύτην ὑποτάξας εἰς αὐτὸν καὶ ὅλας τὰς ὑπ' αὐτοῦ κατασταθείσας νέας ἐπισκοπάς. Ἑβδομηκοντούτης ὢν ὑπῆγε νὰ ἐπιστρέψῃ τοὺς ἔτη ὠμοὺς ἐθνικοὺς Φρείσους· μὲ ζῆλον ἀκούραστον ἐβάπτιζεν, ἐκρήμνιζεν εἰδωλεῖα, καὶ ἀνήγειρεν ἱεροὺς ναούς. Μίαν ἡμέραν ὅμως ὥρμησαν κατεπάνω του πολλοὶ ἐθνικοὶ θέλοντες νὰ ἐκδικήσωσι τοὺς περιϋβρισθέντας θεούς των. Οἱ ἀκόλουθοι τοῦ Βονιφατίου ἠθέλησαν νὰ τοὺς ἀντικρούσωσιν, ἀλλ' αὐτὸς δὲν τοὺς ἀφῆκεν εἰπὼν, ὅτι ἡ θεία γραφὴ μᾶς διδάσκει ν' ἀποδίδωμεν ἀγαθὸν ἀντὶ κακοῦ. Ἀπέθανε λοιπὸν καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἀκόλουθοί του ἀπὸ τὰς θανατηφόρους πληγὰς τῶν ἐξαγριωμένων (755).

30. Οἱ Πάπαι καὶ οἱ Λαγγοβάρδαι.

Ὅτι ἡ Ῥώμη ἐξ ἀφορμῆς τῆς εἰκονομαχίας, ἂν δὲν ἀπεσπάσθη κατὰ τὸ ὄνομα, ἀπεξενώθη ὅμως κατὰ πολλὰ ἀπὸ τὴν Βυζαντινὴν ἐξουσίαν, τὸ εἴπαμεν ἀνωτέρω (σελ. 156). Οἱ Λαγγοβάρδαι εὕρηκαν τώρα καιρὸν νὰ ἐξαπλώσωσι τὴν δύναμίν των. Τὸ ἐγνώρισαν πολλὰ καλὰ οἱ Πάπαι, οἵτινες ἐφρόντιζαν τώρα νὰ κρατοῦν εἰς ἰσοῤῥοπίαν τὴν Λαγγοβαρδικὴν μὲ τὴν Γραικικὴν δύναμιν, χωρὶς νὰ θριαμβεύσῃ ἐντελῶς ἡ πρώτη. Διὰ τοῦτο κατὰ συμβουλὴν παπικὴν ἐβοήθησαν ὁ Δοὺξ τῆς Βενετίας Οὖρσος τὸν Ἔξαρχον, καὶ ἐκυρίευσαν οἱ δύω ὁμοῦ πάλιν τὴν Ῥάβενναν. Καὶ ὄχι μόνον ἀλλὰ Γρηγόριος Γ', καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐσυμμάχησαν μὲ τοὺς ἀπὸ τῶν Λαγγοβαρδῶν ἀποστατήσαντας Δοῦκας τοῦ Σπολέτου καὶ τοῦ Οὐενεβέντου (712 — 743). Διὰ τοῦτο ὁ Λαγγοβάρδης Λουϊτίπρανδος ἐλεηλάτει τὴν ἐπικράτειαν τῆς Ῥαβέννης καὶ Ῥώμης. Ὁ Γρηγόριος Γ'. ἐπροσκάλεσε βοηθὸν τὸν μέγαν Μάγιστρον τῶν Φράγκων Κάρολον Μάρτελλον· ἀλλ' οὗτος δὲν ἠθέλησε νὰ συγχυσθῇ μὲ τοὺς Λαγγοβάρδας *), καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον. Ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ Γρηγόριος Γ'. ἐπάνω εἰς τὴν ταραχὴν ταύτην (741).

Ὁ διάδοχός του Ζαχαρίας ἐδοκίμασε μέσον ἄλλο. Ἐχαιρέτησε τὸν βασιλέα τῶν Λαγγοβαρδῶν εἰς Ναρνίαν μὲ ὅλην τὴν λαμπρότητα ἑνὸς ἐπιτρόπου τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Λουϊτίπρανδος ἐπίσης καὶ θεοσεβὴς καὶ ἀνδρεῖος ἐκβῆκεν εἰς προϋπάντησιν τοῦ

*) Ὁ Κάρολος Μάρτελλος καὶ ὁ Λουϊτίπρανδος ἦσαν εἰς καλὴν ἁρμονίαν. Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς φιλίας ἔστειλεν ἐκεῖνος εἰς τοῦτον τοὺς υἱούς του Πιπῖνον καὶ Καρολόμαννον διὰ νὰ τοὺς κουρεύσῃ ἐμβαίνοντας εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν τοὺς πρώτους βοστρύχους τῆς κεφαλῆς κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῶν Ῥωμαίων συνήθειαν.

Πάπα. Ἔκαμαν συνθήκας. Ὁ Πάπας τοῦ ὑπεσχέθη νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτὸν τὸν Δοῦκα τοῦ Σπολέτου, ὁ δὲ βασιλεὺς νὰ δώσῃ ὀπίσω εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπικράτειαν δορικτήτους τινὰς πόλεις. Λαμπρὸν καὶ εὔθυμον συμπόσιον ἐπεσφράγισε τὴν νέαν φιλικὴν σχέσιν. Ὁ Δοὺξ τοῦ Σπολέτου ἠναγκάσθη νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ νὰ παραιτήσῃ τὸ Δουκάτον του εἰς ἀνεψιόν τινὰ τοῦ βασιλέως.

Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Κοπρώνυμος ἐκατάλαβε πόσον βάρος εἶχεν ἡ φιλία τοῦ Πάπα· διὰ τοῦτο τὸ 744 ἔτος τοῦ ἐχάρισε καὶ δύω βασιλικὰ ὑποστατικά, ἴσως διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὴν ὑπόληψίν του, τὴν ὁποίαν εἶχε χάσειν ἐξ αἰτίας τῆς εἰκονομαχίας.

Ἀφοῦ ὅμως ὁ Βονιφάτιος καὶ οἱ συνεργοί του ἐμεγάλυναν τὸ πνευματικὸν βασίλειον τοῦ Πάπα μεταξὺ τῶν Φράγκων, ἔβαλεν ἀσκαρδαμυκτὶ τὸν ὀφθαλμόν της ἡ Ῥωμαϊκὴ πολιτικὴ εἰς ἐκείνας τὰς χώρας. Τοῦτον τὸν λαόν, ὅστις ἔδειχνε μεγάλην κλίσιν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον, ἠδύναντο νὰ μεταχειρισθῶσιν οἱ Πάπαι ἀσφαλέστερα καὶ εὐκολώτερα, ἐπειδὴ μάλιστα εὑρίσκετο τόσον μακρὰν ἀπὸ τὴν Ῥώμην. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ἐβαστάζετο πλέον ἡ αὐτοκρατορικὴ Ἐξαρχία, δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιθυμήσωσιν ἄλλην ἀντιῤῥοπίαν κατὰ τῶν Λαγγοβαρδῶν εἰμὴ τὴν Φραγκικὴν δύναμιν.

31. Πιπῖνος ὁ μικρός.

(741 — 768).

Ὁ Κάρολος Μάρτελλος ἀπέθανεν, ὡς προείπαμεν, χωρὶς νὰ ἐνθρονίσῃ κἀνένα βασιλέα. Οἱ

δύω υἱοίτου, Πιπῖνος ὁ μικρὸς καὶ Καρολόμαννος, ἔκριναν ἀσφαλέστερον νὰ ἐκπληρώσωσι ταύτην τοῦ λαοῦ τὴν ἐπιθυμίαν. Ἐδιώρισαν λοιπὸν καὶ ἐστέφθη Χιλδέριχος Γ΄. (742), ὁ τελευταῖος Μαροβαιΐδης, χωρὶς νὰ τοῦ συγχωρήσουν περισσοτέραν ἐξουσίαν παρ᾽ ὅσην εἶχαν οἱ προκάτοχοίτου. Ἔπειτα ὥρμησαν καὶ οἱ δύω ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ των Γρίφωνος, τὸν ἐγύμνωσαν ἀπὸ πᾶσαν δύναμιν, καὶ τὸν ἐφύλατταν αὐστηρῶς εἰς φρούριόν τι τῆς Ἀρδυέννης.

Μετὰ ταῦτα ἤρχισαν πάλιν πόλεμοι, ἐπειδὴ οἱ ὑποζυγωμένοι συμμαχικοὶ λαοὶ ἐπροσπάθουν νὰ λάβουν τὴν ἐλευθερίαν των. Ἡνώθησαν ὅλοι καὶ ἐπανέστησαν διαμιᾶς. Οἱ δύω ἀδελφοὶ ἠναγκάζοντο νὰ εἶναι πανταχοῦ παρόντες, νῦν μὲν εἰς τὴν Σοηβίαν, νῦν δὲ εἰς τὴν Βαυαρίαν, ἄλλοτε εἰς τὴν Ἀκυϊτανίαν καὶ ἄλλοτε κατὰ τῶν Φρείσων καὶ Σαξόνων. Ἀλλὰ τοῦ Πιπίνου ὁ νοῦς, ἰσχυρὸς καθὼς καὶ ὁ βραχίων του *), ὑπερενίκησεν ὅλας τὰς δυσκολίας. Ὁ ἥσυχος Καρολόμαννος, ἀηδιάσας τὸν πολεμικὸν θόρυβον, παραίτησε τὸ ξίφος, ὑπῆγεν εἰς τὸν Πάπαν, καὶ ἔγεινε Μοναχὸς τοῦ Μοντεκασσίνου (747). Τὸ αὐτὸ εἶχαν κάμειν πρὸ ὀλίγου καὶ ἄλλοι ἡγεμόνες τῆς Ἀγγλίας, ὡσαύτως καὶ ὁ τῶν Λαγγοβαρδῶν βασιλεὺς Ῥάχις, καὶ ὁ τῆς Ἀκυϊτανίας Δοὺξ Οὐνόλδος.

Τώρα ἐκυβέρνα μόνος τὸ πηδάλιον ὁ Πιπῖνος. Εἰς αὐτὸν ὑπέκειτο ὅλον τὸ πλατὺ βασίλειον τῶν Φράγκων τῆς Γερμανίας καὶ Γαλλίας. Αὐτὸν ἐτίμων οἱ ὑπήκοοι καὶ οἱ γείτονες. Τίποτε δὲν τοῦ ἔλειπε νὰ εἶναι βασιλεὺς εἰμὴ τὸ ὄνομα. Ὅ,τι δὲν εἶχε τολμήσειν ὁ πατήρ του, τὸ ἐδοκίμασεν αὐ-

*) Εἰς μίαν θηριομαχίαν λέοντος ἐπιδραμόντος εἰς βουβάλιον ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν μὲ τόσον ἰσχυρὸν κτύπημα, ὥστε τὸ ξίφος ἐπέρασε βαθέως καὶ τὴν ῥάχιν τοῦ βουβαλίου.

τὸς, καὶ μὲ συμφωνίας τοῦ Πάπα καὶ ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Βονιφατίου ἐκατώρθωσε τὸ θέλημά του. Τὸ πρᾶγμα ἐπροβλήθη εἰς γενικὴν συνέλευσιν εἰς τοὺς Συεσσῶνας κατὰ τὸ 752 ἔτος, ὡς φαίνεται. Ἀπ᾽ ὅλα ὅσα ἔγειναν εἰς τὴν συνέλευσιν δὲν ἐξεύρομεν ἄλλο, εἰμὴ ὅτι ἐξεθρονίσθη Χιλδέριχος ὁ Γ΄, καὶ ἐκλέχθη βασιλεὺς ὁ Πιπῖνος. Ὁ Βονιφάτιος ἔχρισε (τελετὴ, ἡ ὁποία ἔγεινε τώρα πρώτη) καὶ ἔστεψε τὸν νέον βασιλέα καὶ τὴν σύζυγόν του Βερτράδαν παρόντων καὶ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων. Ὁ Χιλδέριχος ἀπέθανε μετά τινα ἔτη εἰς τὸ μοναστήριον. Ὁ υἱός του Θευδέριχος ἐστάλθη εἰς τὴν Νορμανδίαν, καὶ ἐνεδύθη ἐκεῖ τὸ μοναχικὸν σχῆμα εἰς τὸ μοναστήριον Φοντενέλλαν.

Τοιουτοτρόπως ἐσβέσθη ἡ φυλὴ τῶν Μεροβαΐδων καὶ ἔδωκε τόπον εἰς ἰσχυρότερον ἄλλο γένος. Φαίνεται ἡ φύσις ὅτι ὑψόνει οἰκογενείας τινας βαθμηδὸν εἰς δύναμιν, καὶ ἀφοῦ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψιστον, καταπαύει πλέον καὶ ἡσυχάζει. Τοιουτοτρόπως ἔγεινεν εἰς τοὺς Καρολίδας. Τοῦτο τὸ ὄνομα φέρει τὸ γένος τοῦ Πιπίνου ἀπὸ τὸν υἱόν του Κάρολον.

Καιρὸς διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Πάπαν ἐφάνη πάραυτα. Ὁ Πάπας Στέφανος ὁ Γ΄ στενοχωρούμενος ἀπὸ τὸν Λαγγοβάρδην Αἰστοῦλφον (749 — 756), καὶ προσμείνας ματαίως βοήθειαν ἀπὸ τὸ Βυζάντιον ἀπεφάσισε νὰ βοηθήσῃ αὐτὸς ἑαυτόν. Ὑπῆγε προσωπικῶς εἰς τὴν Γαλλίαν (753), ἔδειξεν εἰς τοὺς εὐλαβεῖς βαρβάρους ἐκ τοῦ πλησίον τὴν λαμπρότητα τῆς δόξης τοῦ θείου ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιτρόπου, καὶ ἐπαρακίνησε τὸν ἀγαπητόν του υἱὸν Πιπῖνον νὰ δράμῃ γρήγορα εἰς βοήθειαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου.

Ὁ χαιρετισμὸς οὗτος διήγειρε μεγάλην χαρὰν

εἰς ὅλην τὴν Γαλλίαν. Ἐμακαρίζοντο ὅτι ἴδαν εἰς τὴν πατρίδα των τὸ ἅγιον πρόσωπον τοῦ μακρόθεν τιμωμένου. Πιπῖνος ὁ νέος βασιλεὺς ἐκβῆκεν εἰς προϋπάντησίν του, ἔπεσε πρηνὴς ἔμπροσθέν του, καὶ τοῦ ἐκράτει τὴν τοῦ ἵππου ὑποβάθραν ὁσάκις ἤθελε νὰ καβαλικεύσῃ. Τὸ ἔαρ τοῦ 754 ἔτους ἐστάλθη στρατὸς εἰς τὰς Ἄλπεις διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν χαίρων νὰ προστατεύσῃ τοῦ Θεοῦ τὰ δίκαια. Ὁ Πάπας εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ἔχρισεν ἐκ δευτέρου μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας τὸν βασιλέα καὶ τοὺς υἱούς του εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον.

Οἱ Λαγγοβάρδαι τρομάξαντες ἀπὸ τὸν ἐρχομὸν τῶν Φράγκων ὑπεσχέθησαν εἰς τὸν Πάπαν πᾶσαν ἱκανοποίησιν, καὶ ὁ Πιπῖνος ὑπέστρεψε θεληματικῶς ὀπίσω. Ἀλλὰ τὸ ἐφεξῆς ἔτος ἦλθαν πάλιν, καὶ ὁ Πάπας ἐζήτησε πάλιν βοήθειαν. Ὁ Πιπῖνος ἐπέρασε προθύμως τὰς Ἄλπεις, ἐκτύπησε τοὺς Λαγγοβάρδας καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ δώσουν ὀπίσω, ὅσα εἶχαν λάβειν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ ἡ Ἐξαρχία τῆς Ῥαβέννης, τὴν ὁποίαν ἐχάρισεν ὁ Πιπῖνος ἐγγράφως εἰς τὸν Πάπαν. Ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Γραικῶν ἔστειλε πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Πιπῖνον νὰ ζητήσῃ τὸ κτῆμα του, ἀλλ' ὁ Φράγκος ἀπεκρίθη, ὅτι ἔκαμε τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὄχι πρὸς χάριν τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλὰ πρὸς τιμὴν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, καὶ διὰ νὰ λάβῃ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν του. Ὁ Πιπῖνος ἐχάρισε τὴν χώραν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν δημοκρατίαν, ἥτις ἀποκατεστάθη πάλιν εἰς τόπον τῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ὁ Πάπας ἔγεινε Πατρίκιος τῆς χώρας, ἤγουν κυβερνήτωρ ἐν ὀνόματι τῆς δημοκρατίας. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη αὐτὴ δὲν περιείχετο εἰς τὸ χάρισμα τοῦτο· ὁ Πιπῖνος ἔλαβε τὄνομα Πατρίκιος τῆς Ῥώμης, καὶ κοσμικὴ ἐξουσία τοῦ Πάπα δὲν ἐγνωρίσθη τότε ἀκόμη *).

Μεταξὺ Πιπίνου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου φαίνεται ὅτι ἦτο ἀκόμη ἁρμονία, ἐπειδὴ ὁ δεύτερος ἔστειλεν εἰς τὸν πρῶτον (757) ὄργανόν τι μουσικὸν τῆς ἐκκλησίας, τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον ἴδεν ἡ Γαλλία. Ὁ Πιπῖνος ἐβασίλευσε τοὺς Φράγκους δεκαέξ ἔτη. Αἱ τελευταῖαι του ἐκστρατεῖαι διευθύνθησαν κατὰ τῶν Σαξόνων, Σαρακηνῶν καὶ Ἀκυϊτανῶν. Ἀπέθανεν εἰς Παρισίους τὴν 23 Σεπτεμ. 768 εἰς τὸ 54ον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Κατὰ τὴν παλαιὰν τῶν Φράγκων συνήθειαν ἡ διαδοχὴ τοῦ θρόνου ἐκληρονομήθη ἀπὸ τοὺς δύω υἱούς του Κάρολον καὶ Καρολόμαννον.

---

52. Κάρολος ὁ μέγας.

(768 — 814.)

Πάσης τῆς μεγαλειότητος καὶ λαμπρότητος, τὴν ὁποίαν ἡ φύσις ἔβαλεν εἰς τὴν ὀσφὺν τοῦ Πιπίνου καὶ τῶν δύω προπατόρων του, ἐφάνη τὸ κάλλιστον ἄνθος εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱόν του Κάρολον. Εἰς τοῦτον ἤνωσεν ἡ φύσις ἀκαταπόνητον δραστηριότητα, ὀξυδέρκειαν, ὀρθὴν ἐκλογὴν τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν, φρόνησιν, εὐπείθειαν εἰς τὰς ὀρθὰς συμβουλάς, ἰσχὺν καὶ σεμνότητα εἰς τὰς ἀποφάσεις, καὶ μετὰ πάντων τούτων ἥμερον καὶ φιλάνθρωπον καρδίαν, σκοπὸν ἔχουσαν νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς κοινὸν ἀγαθὸν ὅλας του τὰς δυνάμεις, καὶ νὰ διαιωνίσῃ τὰ ἀγαθὰ ὅσα ἔκαμνε. Καὶ ὁ μέγας οὗτος νοῦς ἐπλάσθη καὶ

*) Ἴδε Σαβιγνίου Ἱστορίαν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου εἰς τὸν Μεσαιῶνα Μέρ. I, σελ. 312 κ. ἑφ.

ἐφωτίσθη αὐτὸς ἐκ τῶν ἰδίων του δυνάμεων. Τόσον ἀμαθῆ τὸν ἀφῆκαν εἰς τὴν παιδιότητά του, ὥστε ὅταν ἔγεινεν ἀνὴρ ἐδιδάχθη νὰ γράφῃ μὲ τὴν ἐπιμέλειάν του. Ἀλλ' αἱ περιστάσεις τῶν καιρῶν διήγειραν μεγάλας ἰδέας εἰς τὴν κεφαλήν του. Δεκαετὴς ἦτο ὅταν ὁ πατήρ του εἰς τὴν κοινὴν συνέλευσιν τῶν λαῶν ἐχρίσθη βασιλεὺς τῶν Φράγκων. Δωδεκαετής, ὅταν ὁ Πάπας Στέφανος Γ΄ τὸν ἐστεφάνωσε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του μέλλοντα διάδοχον τοῦ πατρός του καὶ Πατρίκιον τῆς Ῥώμης. Ἴδεν Ἕλληνας, Ῥωμαίους καὶ Ἄραβας πρεσβευτὰς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πατρός του. Ἤκουσεν ἀπὸ αὐτοὺς τί ἦσαν ποτὲ οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ συνέλαβε τὴν μεγάλην ἰδέαν νὰ ἀποκαταστήσῃ τοιούτους καὶ καλητέρους εἰ δυνατὸν τοὺς ὑπηκόους του. Διὰ τοῦτο τεσσαράκοντα ἔτη σχεδὸν δὲν ἄφησεν ἀπὸ τὴν χεῖρα του τὸ ξίφος. Πάραυτα θέλομεν ἰδεῖν πόλεμον, ὅς τις μὲ ταχύτητα ὁρμητικοῦ χειμάῤῥου ῥευματίζει ἀπὸ τὸν Οὐΐσουργιν ἕως τὸν Τίβεριν καὶ ἀπὸ τὰ Πυρηναῖα ἕως τῶν Καρπαθίων, καὶ σύρει τοὺς Φράγκους πνευστιῶντας δι' ὅλης τῆς ἡμισείας Εὐρώπης.

Ὁ πρῶτος ἐχθρός του ἐσηκώθη εἰς τὴν Ἀκυϊτανίαν. Ταχίστη ἐκστρατεία (769) καθυπέταξε κατὰ τὸν πρῶτον ἐνιαυτὸν τὴν πολλάκις ἀποστατήσασαν ἐπαρχίαν ταύτην. Τὸ ἐφεξῆς ἔτος ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός του Καρολόμαννος· οἱ ἄρχοντες τοῦ παρέδωκαν ἐθελονταὶ τὸ βασίλειόν του, καὶ ὁ ἥρως ἐφάνη ἐλεύθερος μονοκράτωρ. Ἐστράφη μετὰ τοῦτο κατὰ τῶν πάντοτε ἀνησύχων Σαξόνων, οἵτινες ἐκατοίκουν τὴν κάτω Σαξονίαν καὶ Βεστφαλίαν ἕως τῶν Χηρούσκων. Ὄχι μόνον ὡς ἐνοχλητὰς τῶν συνόρων του, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐθνικοὺς καὶ ἀνθρωποθύτας ἠθέλησε νὰ τοὺς σωφρονίσῃ, καὶ εἰ δυνατὸν νὰ τοὺς ἀνθρωπίσῃ, καὶ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὴν ἀληθινὴν θεογνωσίαν. Τοιοῦτον πόλεμον ἀπέδειξαν

οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ Πάπας καὶ τὸ πνεῦμα τῶν χρόνων ἐκείνων ἀληθινὴν τοῦ Θεοῦ λατρείαν.

Τὸ 772 ἔτος συνελεύσεως τοῦ λαοῦ γενομένης εἰς τὴν Βορματίαν (Worms) ἀπεφασίσθη ὁ κατὰ τῶν Σαξόνων πόλεμος μὲ χαρὰν κοινὴν ἁπάντων. Εὐθὺς ἐκίνησεν ὁ στρατός. Οἱ Σάξονες ἐκτυπήθησαν, τὸ τεῖχος των Χρεσβούργιον εἰς τὰ πέριξ τοῦ σημερινοῦ Παδερβόρνου ἐπορθήθη, τὸ Ἱρμινικὸν εἴδωλον (ἐξαιρέτως λατρευόμενον ἀπὸ τοὺς Σάξονας), ἐσυντρίφθη. Ἀλλὰ τοῦτο παρώξυνε πλέον τὴν βαρβαρότητα. Ὁ Κάρολος εἰσεχώρησεν ἕως τὸν Οὐΐσουργιν, λαμβάνων εἰς τὸ μεταξὺ ὁμήρους πρὸς συντήρησιν τῆς εἰρήνης.

Τώρα δὲ ὁ Πάπας στενοχωρούμενος ἀπὸ τοὺς Λαγγοβάρδας τὸν ἐπροσκάλει νὰ ὑπάγῃ βοηθὸς εἰς τὰ μεσημβρινὰ μέρη. Ὁ Κάρολος εἶχε χωρίσειν τὴν στεῖραν σύζυγόν του, καὶ τὴν ἔστειλεν εἰς τὸν πατέρα της τὸν βασιλέα τῶν Λαγγοβαρδῶν Δεσιδέριον, διάδοχον τοῦ Αἰστούλφου. Θέλων οὗτος νὰ ἐκδικηθῇ, ἐνήργησε μεταξὺ τῶν Φράγκων καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ῥώμην μυστικὴν φατρίαν ὑπὲρ τῶν δύω τοῦ ἀποθανόντος Καρολομάννου υἱῶν, οἵτινες ὑπῆγαν εἰς τὴν αὐλήν του. Ἀλλ' ὁ ἐκ τοῦ 772 ἔτους παπεύων Ἀδριανὸς Α΄ τὴν ἐπρόδωκεν εἰς τὸν Κάρολον, καὶ ὅταν ὁ Δεσιδέριος εἰσέβαλεν εἰς τὴν ἐπικράτειάν του καὶ ἐκυρίευσε πόλεις τινάς, ἔσπευσεν ὁ ἀνδρεῖος Φραγκικὸς βασιλεὺς νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸν Πάπαν ἀπὸ τοιοῦτον ὀχληρὸν γείτονα.

Συνελεύσεως πάλιν γενομένης ἀπεφασίσθη ὁ κατὰ τῶν Λαγγοβαρδῶν πόλεμος (773). Οἱ κληροῦχοι ἡγεμόνες ἐσυνάχθησαν μὲ τοὺς στρατιώτας των εἰς τὴν Γένευαν (Genf). Εἰσέβαλαν ὅλοι ὁμοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐπόρθησαν τὴν Βερώναν, ἐπολιόρκησαν τὴν Παυΐαν, ἔκαμαν χειμαδίους σταθμοὺς εἰς τὴν Ἰταλίαν, πρᾶγμα ἀσυνήθιστον ἕως

τώρα εἰς τὴν τῶν Φραγκικῶν πολέμων ἱστορίαν. Ἐνῷ ἀκόμη ἐπολιορκεῖτο ἡ Παυΐα, ὑπῆγεν ὁ Κάρολος εἰς τὴν Ῥώμην νὰ ἑορτάσῃ τὸ πάσχα (774), ὅπου τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ πομπὴν πανηγυρικὴν, καὶ τὸν ἐτίμησαν μεγάλως ὡς ἐλευθερωτὴν τῆς Ἰταλίας καὶ Πατρίκιον τῆς Ῥώμης. Ἤκουσε τὴν λειτουργίαν εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Πέτρου, εὐχαρίστησε τὸν ἀπόστολον διὰ τὰς νίκας του, καὶ γονατίσας εἰς τὸν τάφον του ὤμοσεν ἀδιάζευκτον φιλίαν μὲ τὸν διάδοχόν του. Ἐν ταὐτῷ κατὰ δέησιν τοῦ Ἀδριανοῦ ἐβεβαίωσε τὴν ὑπὸ Πιπίνου χαρισθεῖσαν εἰς τὸν ἀποστολικὸν θρόνον Ἐξαρχίαν.

Εὐθὺς ἔπειτα ἐπαραδόθη ἡ Παυΐα, ἡ μητρόπολις τοῦ Λαγγοβαρδικοῦ βασιλείου, ἀναγκασθεῖσα ἀπὸ πεῖναν. Ὁ νικητὴς ἥνωσε τὸν μέχρι τοῦδε αὐτόνομον λαὸν μὲ τὸ μέγα Φραγκικόν του βασίλειον, καὶ ἔστειλε τὸν αἰχμάλωτον βασιλέα Δεσιδέριον μοναχὸν εἰς ἓν μοναστήριον τοῦ Λεοδίκου. Πολιτεία, ἤθη καὶ νόμοι τῶν Λαγγοβαρδῶν ἔμειναν ὡς πρότερον. Τὸ τέλος τῶν υἱῶν τοῦ Καρολομάννου εἶναι ἄγνωστον.

Ἐπὶ τῆς ἀπουσίας του ὥρμησαν οἱ Σάξονες εἰς τὴν Χασσίαν, καὶ κατηρήμαξαν διὰ πυρὸς καὶ ξίφους πᾶν τὸ προστυχόν. Τὸ ἐφεξῆς λοιπὸν ἔτος (775) μεταβαίνει πάλιν εἰς τὸν Οὐΐσουργιν, νικᾷ, εἰρηνεύει, λαμβάνει ὁμήρους, καὶ κτίζει τινὰ φρούρια.

Τὸ ἐφεξῆς ἔτος (776) εἶναι ὁ Κάρολος πάλιν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ῥοτόγαυδος, Λαγγοβαρδικὸς ἡγεμὼν, τὸν ὁποῖον πρὸ ὀλίγου κατέστησε κληροῦχον ἡγεμόνα τοῦ Φριουλίου, ἐπανέστη καὶ ἐκίνησε πολλὰς πόλεις Λαγγοβαρδικὰς εἰς ἐπανάστασιν. Ἀλλ' ἡ ἔξαφνος ἐμφάνεια τοῦ ἐκδικητοῦ ἔφερεν ὅλους ἐντρόμους εἰς τὴν παλαιὰν εὐπείθειαν. Ὁ ἡγεμὼν κατεδικάσθη εἰς θάνατον διὰ τὴν ἀπιστίαν του, καὶ

ὁ Κάρολος ὑπέστραφεν εἰς τὴν Βορματίαν. Ἐκεῖ συνεκάλεσε κοινὸν βουλευτήριον καὶ ἐζήτησε νέαν βοήθειαν κατὰ τῶν πάλιν ἀποστατησάντων Σαξόνων. Τὴν ἔλαβε, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος ἔσπευσεν εἰς τὸν Λουπίαν καὶ Οὐΐσουργιν, ἐνίκησε τοὺς ἀποστάτας σκληρότερα παρὰ ἄλλοτε. Ὠχύρωσε τὰ χωρία ἐκεῖνα περισσότερον, ἔβαλε Φραγκικὰς φρουρὰς, καὶ ἠνάγκασε τοὺς περιοίκους Σάξονας νὰ δεχθοῦν τὸ βάπτισμα. Τοὺς νέους ὁμήρους καθὼς καὶ τοὺς παλαιοὺς ἔβαλεν εἰς Φραγκικὰ μοναστήρια καὶ ἐπρόσταξε νὰ τοὺς κατηχήσωσι διὰ νὰ ἐξημερώσουν ἐφεξῆς τοὺς ἀγρίους συντοπίτας των.

Ἠθέλησε τώρα νὰ μεταχειρισθῇ μὲ μεγάλην πρᾳότητα τοὺς Σάξονας, καὶ ἐκάλεσε τοὺς εὐγενεῖς των τὸ ἐφεξῆς ἔτος (777) εἰς συνέλευσιν τινὰ γενομένην εἰς Σαξονικὸν φρούριον, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Παδέρβορνον, καὶ ἐκεῖ ἔδειξαν προθυμίαν, καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ χάσουν καὶ ὑποστατικὰ καὶ ἐλευθερίαν, ἐὰν πάλιν ἀποστατήσωσιν. Ἀλλ' ὁ ἀνδρεῖος ἀρχηγός των Βιτεκίνδος δὲν παρευρέθη εἰς τὴν συνέλευσιν, καὶ τοῦτο δὲν ἦτο καλὸν σημεῖον. Ὁ Κάρολος ἔδωκε μετὰ τοῦτο πρόσταγμα νὰ κτισθοῦν εἰς τὰ νέα φρούρια καὶ εἰς τὸ Παδέρβορνον ἐκκλησίαι, καὶ διέταξεν εἰς αὐτὰς λειτουργοὺς καὶ διακόνους.

Ἐνῷ ἀκόμη διέτριβεν εἰς τὸ Παδέβορνον, ἐφάνη παράξενός τις πρὸς αὐτὸν πρεσβεία, ἥτις ἔκαμε πολὺ προσεκτικοὺς τοὺς Σάξονας. Ἄραβες ἀπεσταλμένοι ἀπὸ δύω Ἐμίριδες τῆς Ἱσπανίας ἐζήτουν τὴν βοήθειάν του κατὰ τοῦ Ἀβδεραμὰν, (σελ. 127), ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀπεστάτησαν. Τὸ λαμπρὸν ἐπιχείρημα ἐδελέασε τὸν ἥρωα, καὶ τοὺς ὑπεσχέθη βοήθειαν. Τὸ ἐφεξῆς ἔτος (778) ἔφθασεν εἰς τὸν Ἴβηρα, ἐπόρθησε τὴν Παμπελόναν καὶ τὴν Σαραγόσαν, καὶ ἐτρόμαξε τοὺς Ἄραβας. Μετὰ βαρεῖαν τινα διὰ τῶν Πυρηναίων ἐπιστροφὴν καὶ πολ-

λὴν φθορὰν *), τὸν ἔκραξαν εἰς τὴν Γερμανίαν πάλιν αἱ Σαξονικαὶ ἐπαναστάσεις. Διότι ἐνῷ ἔλειπεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, εἰσώρμησαν οὗτοι εἰς τὰς χώρας του καὶ ἠρήμαζαν ὅλους τοὺς ἕως Κολωνίας τόπους καίοντες, καὶ λεηλατοῦντες καὶ φονεύοντες. Ὁ Κάρολος τὸ 779 καὶ 780 ἔτος ἀπὸ τὸν κάτω Ῥῆνον ἐπροχώρησεν ἕως τὴν Βεστφαλίαν, ἔκτισε φρούρια παρὰ τοῦ Ἄλβιν, καὶ ἠσφάλισε τόσον τοὺς τόπους, ὥστε ἐστρατολόγησεν ἐξ αὐτῶν, καὶ μὲ Φραγκικοὺς στρατηγοὺς ἔστειλε Γερμανοὺς κατὰ τῶν Σλάβων, ἐνῷ αὐτὸς (781) ἐταξείδευσεν εἰς τὴν Ῥώμην διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Λαγγοβαρδικὸν βασίλειόν του, καὶ ἔβαλε τὸν Πάπαν καὶ ἔχρισε τὸν μὲν υἱόν του Πιπῖνον βασιλέα τῆς Ἰταλίας, τὸν δὲ δεύτερον Λοδοβῖκον βασιλέα τῆς Ἀκυϊτανίας.

Αἰσθαντικωτέρα τοῦ ἐφάνη ἡ νέα ἐπανάστασις τῶν Σαξόνων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Βιττεκίνδου. Ἐπὶ τῆς ἀπουσίας του οἱ Σάξονες στρατιῶται ἐσκότωσαν τοὺς Φραγκικοὺς στρατηγούς των ὁμοῦ καὶ ἄλλους πολλοὺς Φράγκους (782). Τοῦτο μαθὼν ὁ Κάρολος ἔσπευσε, καὶ πρὶν τὸ μάθουν οἱ Σάξονες ἐστάθη εἰς τὴν Βερδονίαν παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀλάραν. Αὐτοῦ εὕρησε τὸν στρατόν των. Τὸν περιεκύκλωσε καὶ ἐζήτει ἀπ' αὐτοὺς τὸν ἀρχηγόν των. Ἀλλ' ὁ Βιττεκίνδος κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Δανίας. Διὰ τοῦτο ἐτιμωρήθησαν οἱ Σάξονες. Τέσσαρες χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι ἀπεκεφαλίσθησαν, καὶ διὰ δευτέραν ἀπιστίαν των ἐφοβερίσθησαν ὅτι θέλουν πάθειν σκληρότερα.

Ἀλλὰ τὸ τρομερὸν τοῦτο παράδειγμα δὲν ἐνήργησεν ὅσον ἔπρεπεν. Ὅλος ὁ Σαξονικὸς λαὸς ἐσηκώθη τώρα ἀπὸ τὰς μακρὰν ἀλλήλων ἀπεχούσας κατ-

*) Οἱ Γασκόνοι ἐνήδρευσαν ἐδῶ, καὶ ἐφόνευσαν εἰς τὴν κοιλάδα Ῥοσκίδαν τοὺς ἀνδρείους καπιτανίους του Ἐκάρδου, Ἀνσέλμου, Ῥολάνδου, τοὺς μετέπειτα ἥρωας ἀναριθμήτων ἱππικῶν μυθιστορημάτων.

οἰκίας των, καὶ ὤμοσε κοινῶς ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ Φράγκου, ὅς τις ἦτο ἐχθρὸς τῆς ἐλευθερίας, καὶ τῆς θρησκείας του. Τῆς ἀπελπισίας των τὰ ἰσχυρότατα ἀποτελέσματα ᾐσθάνθη πάραυτα ὁ Κάρολος. Εἰς τὴν αἱματώδη μάχην πλησίον τῆς Δετιμολδίας (783) τὸν ἀντεστάθησαν τόσον, ὥστε ἔμεινεν ἄκριτον τὸ τέλος. Ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοδρομήσῃ εἰς Παδέρβορνον, καὶ νὰ ἐνδυναμώσῃ τὸ στράτευμά του. Δευτέρα αἱματώδης μάχη συνέβη εἰς τὸ Ὀσνάβρυκον εἰς τὸν λιμένα πρὸς βλάβην τῶν Σαξόνων. Ὁ Κάρολος ἐπέρασε τὰ ἐφεξῆς ἔτη (784 καὶ 785) εἰς τὴν χώραν των καὶ τὴν διέτρεχεν, ἄλλοτε μὲν φοβερίζων, ἄλλοτε δὲ ἀγαθὰ ὑποσχόμενος. Τέλος ὑπῆγαν θεληματικῶς οἱ δύω φοβεροὶ ἡγεμόνες Βεττεκῖνδος καὶ Ἀλβίων εἰς Ἀττινιακὸν τῆς Καμπανίας πρὸς τὸν Κάρολον, καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐφιλιώθησαν μὲ τὸν Θεὸν καὶ μὲ αὐτόν. Πολλοὶ καὶ ἄλλοι Σάξονες ἔγειναν Χριστιανοὶ συγχρόνως.

Μόλις ἦτο τελειωμένος ὁ βαρὺς οὗτος πόλεμος καὶ ἔσπευσε πάλιν ὁ Κάρολος εἰς τὴν Ῥώμην πρὸς βοήθειαν τοῦ Πάπα (786). Ἐδῶ ὑπέταξεν οὗτος ἐπαναστάτην τινὰ Ἀρίγιν, γαμβρὸν τοῦ Δεσιδερίου, Δοῦκα τοῦ Οὐενεβέντου, καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ παραχωρήσῃ πόλεις τινὰς τῆς ἐπικρατείας του εἰς τὸν Πάπαν. Ἐπιστρέψας δὲ συνεκάλεσε σύνοδον εἰς Βορματίαν (787), εἰς τὴν ὁποίαν ἐκατηγορήθη ὁ τῶν Βαυαρῶν Δοὺξ Θασσίλων, συμπένθερος τοῦ Δουκὸς τοῦ Οὐενεβέντου, ὡς μυστικὸς συνωμότης του. Ἀλλὰ τὸ ἐφεξῆς ἔτος (788) ἐκατηγορήθη ἐκ νέου ὁ Θασσίλων, ὅτι εἶχε μυστικὴν συμμαχίαν μὲ τοὺς Ἄβαρας, καὶ ὅτι τοὺς ἐπαρακίνησε νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς τοὺς Βαυαροὺς καὶ Φράγκους. Μὲ φαινομένην ἀταραξίαν ὑπῆγεν εἰς τὸ δικαστήριον, ἀλλ' ἠλέγχθη ἔνοχος, ἐκαταδικάσθη ἀπ' ὅλους τοὺς ἡγεμόνας εἰς θάνατον, καὶ ἠλεήθη ἀπὸ τὸν Κάρολον νὰ ζήσῃ Μοναχὸς εἰς

τὸ μοναστήριον τῆς Φούλδας. Τὴν Δουκικὴν ἀξίαν, καθὸ ἐπικίνδυνον, δὲν τὴν ἀποκατέστησε πάλιν ὁ Κάρολος.

Τὸ 786 ἔτος ἐπεχείρησεν ὁ Κάρολος ἐκστρατείαν ἐπέκεινα τοῦ Ἄλβιος καὶ ὑπέταξε τοὺς Βιλίζους. Εἰς τοὺς τόπους τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἄλβιος, ὅπου κατὰ τὰς πρώτας ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος ἐκατοίκουν ἀκόμη Γερμανοὶ, ἐπὶ δὲ τῆς κοινῆς μεταναστεύσεως ἐκενώθησαν, ἐφάνησαν τώρα Σλαβικαὶ φυλαὶ, αἱ ὁποῖαι ἐξεδίωκαν τοὺς Γερμανούς. Τοιοῦτος λαὸς μεταξὺ Ἄλβιος καὶ Βιάδρου ἦτο οἱ γειτονεύοντες τὸν Κάρολον εἰς τὴν Σαξονίαν Βίλιζοι ἢ Λύτιζοι. Ἀλλὰ τὸ 791 ἔτος ἐμβῆκεν ὁ Κάρολος εἰς τὴν Οὐγγαρίαν διὰ νὰ διώξῃ τοὺς Ἄβαρας, οἵτινες κατὰ τὴν τῶν Οὔννων συνήθειαν εἰσέβαλαν εἰς τὰς μεσημβρικὲς ἐπαρχίας του. Τρεῖς στρατοὶ εἰσέβαλαν διαμιᾶς εἰς τὴν Οὐγγαρίαν. Ἕως Βελεγραδίου ἐπροχώρησαν. Ἡτοίμασε καὶ τὸ ἐφεξῆς ἔτος ὅλα τὰ μέσα διὰ νὰ ἀφανίσῃ τὸν ἐχθρὸν τοῦτον, ἀλλ' οἱ Σάξονες δὲν τὸν ἀφῆκαν νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπόν του.

Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι δὲν ἤθελαν κατ' ἔτος διὰ προσταγῆς τοῦ Καρόλου νὰ περιφέρωνται εἰς μακρυνὰς τοιαύτας ἐκστρατείας. Ἀπεστάτησαν λοιπὸν πάλιν, καὶ ἔγειναν αἴτιοι νὰ ἐκστρατεύῃ *) συνε-

*) Ἐπὶ τούτων τῶν ἐκστρατειῶν ἔστειλε τὸν υἱόν του Πιπῖνον ἐναντίον τῶν Ἀβάρων, ὅς τις εὐτύχησε νὰ κυριεύσῃ ἐξ ἐφόδου τὸ στρατόπεδον τοῦ ἀρχηγοῦ των, καὶ νὰ διαρπάσῃ ὅλους τοὺς θησαυροὺς, ὅσους εἶχεν ἁρπάσειν ἀπὸ τοὺς Γραικοὺς ὁ λῃστρικὸς οὗτος λαὸς ἐπὶ 300 ἐνιαυτῶν. Ἕως τότε, λέγει ὁ Ἐγινάρδος, ἦσαν οἱ Φράγκοι πτωχοὶ, ἀλλὰ τὰ λάφυρα ταῦτα τοὺς ἐπλούτισαν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (769) Χάνης τις τῶν Ἀβάρων, Τουδύνιος, ὑπῆγεν εἰς τὸ Ἀκυΐσγρανον, ἐβαπτίσθη, καὶ ὡρκίσθη νὰ εἶναι πιστὸς εἰς τὸν Κάρολον. Μετ' ὀλίγον ἐκίνησεν ὁ αὐτὸς τοὺς Ἄβαρας εἰς ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἐνικήθησαν πάλιν ἀπὸ τοὺς Φράγκους, καὶ τὸ ἔθνος ὠλιγόστευσε τόσον ἐκ τῶν πολλῶν πολέμων, ὥστε κατ' ὀλίγον ἠφανίσθη ἐξ ὁλοκλήρου.

χῶς ὁ Κάρολος κατ' αὐτῶν ἀπὸ τοῦ 794 ἕως τοῦ 798 ἔτους· ἀλλὰ διεκόπησαν ἔξαφνα αἱ ἐκστρατεῖαί του ἀπὸ παράδοξόν τινα χαιρετισμόν.

Ἀπέθανε τὸ 795 ἔτος ὁ φρόνιμος φίλος του Καρόλου Πάπας Ἀδριανὸς Α΄, καὶ ἐκλέχθη διάδοχός του Λέων Γ΄. Ἀλλ' οὗτος εἶχε τόσους ἐχθροὺς εἰς τὴν Ῥώμην, ὥστε δὲν ἦτο ἀσφαλὴς εἰς τὴν ζωήν του. Εἰς μίαν δημόσιον λιτανείαν τὸν ἥρπασαν συνωμόται τινὲς, καὶ ἤθελαν τὸν τυφλώσειν, ἐὰν ὁ Δοὺξ τοῦ Σπολέτου μὲ λόχον τινὰ δραμὼν δὲν ἔσωζε τὸν ἄθλιον ἐν καιρῷ. Τὸ πρᾶγμα ἠγγέλθη εἰς τὸν Κάρολον, καὶ οὗτος ἐδιώρισε νὰ τοῦ φέρουν μετὰ τιμῆς τὸν Πάπαν εἰς τὴν Σαξονίαν, ὅς τις ἐμβῆκε μὲ λαμπρὰν ἀκολουθίαν (799) εἰς τὸ Παδέρβορνον, καὶ τὸν ὑπεδέχθη ὁ Κάρολος καὶ ὅλος ὁ λαὸς μὲ τιμὴν μεγάλην. Ὁ Κάρολος τοῦ ὑπεσχέθη πᾶσαν δυνατὴν ἱκανοποίησιν, καὶ τὸν ἔστειλε μὲ πολυάριθμον ἀκολουθίαν ὀπίσω (800). Τὸν Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτος ἐσηκώθη καὶ αὐτὸς, καὶ ὑπῆγεν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ συνεκρότησε μεγάλην σύνοδον ἱερέων καὶ λαϊκῶν, ὅπου ὡς προστάτης τοῦ παπικοῦ θρόνου προεδρεύων ἔκρινεν αὐστηρότατα τοὺς ἐπαναστάτας. Μετὰ τοῦτο ἐξαφνίσθησαν παραυτα καὶ οἱ Φράγκοι του καὶ αὐτὸς ἴσως ἀπὸ τὸ ἐφεξῆς παράδοξον συμβεβηκός. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, ὁπόταν, ὄχι μὲ τὴν συνήθη Φραγκικήν του στολὴν, ἀλλὰ μὲ μακρὰν πορφύραν ὡς Πατρίκιος τῆς Ῥώμης, ἐγονάτισε νὰ προσευχηθῇ κατὰ τὴν συνήθειάν του ἔμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἦλθεν ἔξαφνα ὁ Πάπας πρὸς αὐτὸν καὶ περιέβαλεν εἰς τὴν κεφαλήν του πολύτιμον στέφανον, καὶ ὁ χορὸς τῶν ψαλτῶν ὁμοῦ καὶ ὅλος ὁ λαὸς ἔψαλε μεγαλοφώνως: Καρόλῳ Αὐγούστῳ τῷ θεοστεφεῖ, μεγάλῳ

καὶ εἰρηνικῷ Αὐτοκράτορι Ῥωμαίων ζωὴ καὶ νίκη! Ὁ Πάπας τοῦ ἐπρόσφερε τὴν παλαιὰν συνήθη προσκύνησιν *), καὶ πανταχοῦ ἐχαιρετήθη ὁ νέος Ῥωμαίων Καῖσαρ μὲ τὰ ὀνόματα Αὐτοκράτωρ καὶ Αὔγουστος.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἐγινάρδου εἶπεν ἔπειτα ὁ Κάρολος, ὅτι ἐὰν ἤξευρε τοῦτο, ἤθελε προκρίνειν νὰ μὴ ὑπάγῃ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ὅμως μόλις εἶναι πιθανὸν, ὅτι δὲν ἦτο προσυμφωνημένον τὸ πρᾶγμα. Ὅπως ἂν ἔχῃ τὰ περὶ τούτου, ὁ Κάρολος ἔγεινε Ῥωμαίων Αὐτοκράτωρ. Ἐξωτερικὴν δύναμιν καὶ χωρῶν κυριότητα δὲν ἀπέκτησε μὲ τοῦτο τίποτε περισσότερον, οὐδ' εἰς τὴν πόλιν, ἥτις τοῦ ἐδάνεισε τὸ ὄνομα τῆς νέας ἀξίας του, φαίνεται δὲ μᾶλλον ὅτι ἐμοίρασε τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τῆς Ῥώμης μὲ τὸν Πάπαν. Καὶ ὅμως ἤθελεν εἶσθαι ἀπάτη νὰ νομίσωμεν, ὅτι ἔλαβε τὸν πομπώδη τοῦτον τίτλον πρὸς μόνην κενοδοξίαν. Ἡ δυτικὴ αὐτοκρατορία τῶν Ῥωμαίων ἀποκατεστάθη ὄχι εἰς τὰ παλαιά της σύνορα, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ ὄνομα· ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐνέπνεεν ἀκόμη σέβας εἰς τοὺς κρημνίσαντας αὐτὴν βαρβάρους. Ἀμυδρά τις ἔννοια τῆς εἰς ὅλας τὰς χώρας δυνάμεως τῶν παλαιῶν Ῥωμαίων αὐτοκράτόρων, τῆς λαμπρότητος τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου καὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, συνεδέετο εἰς τὰς καρδίας μὲ τὸν αὐτοκρατορικὸν τίτλον καὶ μὲ τὴν ἔξοχον προστασίαν τῆς ἐκκλησίας μεταξὺ ὅλων τῶν χριστιανικῶν λαῶν, καὶ ἐδάνειζεν εἰς τὸν ἀνανεωθέντα θρόνον λάμψιν τινὰ, ἥτις τὸν ὕψονε καὶ τὸν ἐστερέονε. Διὰ τοῦτο δὲν ἦτο ματαία ἔρις περὶ τίτλων, ὅταν ἔδειξε τὴν μεγίστην ζυλοτυπίαν ἡ Ἑλληνικὴ αὐλὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως περὶ

*) Ἤγουν ἔψαυε μὲ τὴν μίαν χεῖρα τὰ ἑαυτοῦ χεύλη, καὶ διὰ τῆς ἄλλης τὴν χεῖρα τοῦ στεφθέντος καὶ ἔσκυπτε πρὸς αὐτόν.

τῶν δικαιωμάτων τοῦ τῶν Φράγκων βασιλέως εἰς ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον ἔπρεπεν εἰς μόνην ἐκείνην *). Ὁ Κάρολος ἔβαλεν ὅλους τοὺς ὑπηκόους του ἐκκλησιαστικοὺς καὶ κοσμικοὺς νὰ τοῦ δώσουν δεύτερον πίστεως ὅρκον, ὅπου ἐπρόσταξε νὰ ἐξηγηθῇ, ὅτι ὁ ὅρκος οὗτος ἦτο ἀναγκαιότατος.

Ὁ Κάρολος διέτριψεν ἀκόμη εἰς τὴν Ῥώμην ὑπὲρ τοὺς τέσσαρας μῆνας, καθὼς ἐν γένει ἠγάπα νὰ χρονοτριβῇ εἰς ταύτην τὴν μὲ ὅλας τὰς φθοράς της πάντοτε ὡραίαν διαμένουσαν πόλιν. Ἔγραψε περὶ τούτου εἰς τὸν φίλον του ἀρχιεπίσκοπον Τορώνων Ἀλκουῖνον, ὅς τις δὲν ἠθέλησε νὰ συνοδοιπορήσῃ μαζή του, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ πῶς ἐπρόκρινε τὰς ἀχυρίνας σκεπαστὰς τῶν Τορώνων ἀπὸ τὴν χρυσῆν Ῥώμην. Ἐμπορεῖ τις ἐκ τούτου νὰ συμπεράνῃ ποία διαφορὰ ἦτο τότε μεταξὺ τῶν Φραγκικῶν πόλεων καὶ τῶν τῆς Ἰταλίας. Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐκυρίευσαν οἱ Φράγκοι εἰς μίαν των ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν τὴν Βαρκελώναν, ἀλλὰ καὶ τὰς Βαλεαρίδας νήσους ἔλαβαν εἰς τὴν ἐξουσίαν των.

Μετὰ πόλεμον πλέον παρὰ τριακονταετῆ ἐκουράσθησαν οἱ Σάξονες, καὶ ἔκλιναν νὰ ὑποταχθοῦν, ἐπειδὴ μάλιστα τοῦ αὐτοκράτορος τὰ προβλήματα δὲν ἀπέβλεπαν ἀπόλυτον ὑπακοήν. Διὰ τοῦτο ἔγεινεν εἰρήνη τὸ 803 ἔτος εἰς τὸ Ἐλιζάτιον. Οἱ Σάξονες ἐγνώρισαν τὸν Κάρολον νόμιμον ἡγεμό-

*) Τότε ἠθέλησεν ὁ Κάρολος νὰ νυμφευθῇ τὴν αὐτοκρατόρισσαν Εἰρήνην ὡς εἴπαμεν (ἀνωτ. σελ. 141). Ὁ Κάρολος ἐπροσπάθει μὲ τὸν τρόπον τοῦτον νὰ εἰρηνεύσῃ πρὸς τοὺς Γραικοὺς, οἵτινες καὶ πρότερον τὸν κατέτρεξαν βοηθήσαντες τοὺς ἐπαναστάτας τοῦ Οὐενεβέντου. Τῆς Εἰρήνης ὁ διάδοχος, Νικηφόρος, δὲν ἠθέλησε νὰ γνωρίσῃ αὐτοκράτορα τὸν Κάρολον. Μετὰ ἔτη τινὰ ἐξεῤῥάγη πόλεμος περὶ τῆς Βενετίας καὶ Δαλματίας, ὅς τις ἐτελείωσε μὲ εἰρήνην ἐπωφελῆ διὰ τοὺς Γραικοὺς κατὰ τὸ 810 ἔτος. Ὁ τοῦ Νικηφόρου διάδοχος Μιχαὴλ ἔδωκεν εἰς τὸν Κάρολον τὸν τίτλον Βασιλεὺς ἢ Αὐτοκράτωρ.

να των καὶ καθὸ χριστιανοὶ ἔγειναν ἰσότιμοι τῶν Φράγκων. Ὑπεσχέθησαν νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς ἐπισκόπους καὶ Κόμητας καθὼς καὶ οἱ Φράγκοι. Ἐξ ἐναντίας δὲ ἐσυμφώνησαν νὰ εἶναι ἐλεύθεροι ἀπὸ φόρον καὶ νὰ κρίνωνται κατὰ τοὺς ἰδίους των νόμους. Ἐκτίσθησαν εἰς τὴν χώραν των φρούρια τινὰ καί τινες ἐπισκοπικοὶ οἶκοι, οἵτινες ἔπειτα ἀποκατεστάθησαν μεγάλαι πόλεις, Π. χ. Μαγδεβοῦργον, Ἅλα, αἱ ἐπισκοπαὶ Μίνδα, Ὀσνάβρυγα, Ἀλβερστάδιον, Βρέμα, Παδέρβορνον, Μύνστερον καὶ Ἰλδεσία. Οἱ αἱματώδεις πόλεμοι ἀντεπληρώθησαν εἰς τοὺς Σάξονας μὲ τὴν χαρὰν, ὅτι πάραυτα ἐξεδύθησαν τὴν ἀγριότητα, καὶ ἔγειναν τόσον πιστοὶ χριστιανοὶ, ὅσον σφοδροὶ διῶκται τῆς θρησκείας ταύτης ἦσαν πρότερον, χωρὶς νὰ χάσουν τὴν γνησιότητα τοῦ φρονήματος, τὴν ἐπιμέλειαν, πίστιν καὶ χρηστότητά των. Ἡ ἕνωσις τῆς Σαξονίας ἔδωκεν εἰς τὸ βασίλειον τῶν Φράγκων ταραχώδεις καὶ ἐχθρόφρονας γείτονας τοὺς κατοίκους τῆς Νορμανδίας καὶ Δανίας. Ὁ ἰσχυρογνώμων ἡγεμὼν Γοττεφρεῖδος, ὅς τις ἐξουσίαζε τὴν μεσημβρινὴν Ἰουτηλανδίαν ὥρμησεν εἰς τοὺς Ὀβοτρίτους, φυλὴν Σλαβικὴν σύμμαχον τοῦ Καρόλου, κατοικοῦσαν εἰς τὸ σημερινὸν Μεκλεμβοῦργον. Ὁ Κάρολος, ἔστειλε πρὸς αὐτοὺς βοήθειαν, ἀλλ᾽ αἱ ταραχαὶ δὲν ἔπαυσαν ἕως οὗ ἐφονεύθη ὁ Γοττεφρεῖδος ἀπὸ ἕνα οἰκεῖόν του. Τότε ἔγεινεν εἰρήνη (811), καὶ ὁ ποταμὸς Ἐγιδώρα ἐτέθη ὅριον μεταξὺ τῶν δύω ἐθνῶν.

Τόσοι πολλοὶ πόλεμοι ἀπήτουν περισσοτέρας πολεμικὰς δυνάμεις παρ᾽ ὅσας ἔδιδαν οἱ κληροῦχοι· διὰ ταῦτα ἐπὶ Καρόλου ὑπεχρεώθη παρεκτὸς τούτων καὶ πᾶς εὐγενὴς, εὐθὺς ἀφοῦ ἐδίδετο προσταγὴ, νὰ ἀκολουθῇ τὸν Κόμητά του. Ἐὰν δὲν τὸ ἔκαμνε, ἐτιμωρεῖτο χρηματικῶς. Ἐπειδὴ ὅμως ἦσαν πολλοὶ εὐγενεῖς, οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ βαστάσωσι μόνοι τὴν δαπάνην τοῦ ὁπλισμοῦ, ἐδιωρίσθη ἡ τιμὴ τῆς περιουσίας, μὲ τὴν ὁποίαν ἠδύνατο νὰ ὁπλισθῇ εἷς πολεμιστής. Ὅς τις δὲν τὴν εἶχε, ἡνόνετο μὲ ἄλλους ἰσοκτήμονάς του καὶ ἀπετέλουν ὁμοῦ ἑνὸς ὁπλισμὸν στρατιώτου. Διὰ τῆς αὐτογνωμοσύνης τῶν Κομήτων, ἢ καὶ διὰ τῆς φύσεως αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἐπεφόρτισεν ὁ νόμος οὗτος μεγαλήτερον εἰς τοὺς πένητας βάρος, καὶ πολλοὶ διὰ νὰ σωθῶσιν κατέφυγαν εἰς τὴν προστασίαν κοσμικῶν ἢ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων δίδοντες εἰς αὐτοὺς τὰ κτήματά των, καὶ λαμβάνοντές τα πάλιν ὡς κληρουχίας. Τοιαῦτα κτήματα ὠνομάσθησαν εἰς τὴν μεταγενεστέραν γλῶσσαν κληροδοτήματα προσφερμένα (Feuda oblata). Τοιουτοτρόπως ὠλιγόστευσε τὸ πλῆθος τῶν μικροτέρων κτηματικῶν εἰς ἀγρούς. Ὁ Κάρολος ἐπροσπάθησε νὰ θεραπεύσῃ τὸ κακὸν διὰ νόμων, ἀλλ᾽ οἱ νόμοι ἦσαν ἀνίκανοι, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ καιροῦ, τὸ ὁποῖον ἔκλινεν ἐν γένει εἰς τὴν κληρουχικὴν ὑποταγὴν, ἦτο ἰσχυρότερον.

Μὲ ὅλα ταῦτα ἔκαμεν ὁ Κάρολος ὅλα τὰ δυνατὰ νὰ ἐκριζώσῃ τὴν αὐτοβουλίαν τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ λαοῦ τὴν κατάθλιψιν. Δοῦκες μὲ τοιαύτην δύναμιν καὶ σημασίαν ὡς ὑπῆρξαν οἱ τῶν Βαυαρῶν, Ἀλαμαννῶν κτλ. οἵτινες ἠδύναντο νὰ εἶναι ἐπικίνδυνοι εἰς τὴν βασιλικὴν ἀξίαν καὶ εἰς τὴν ἡσυχίαν τῆς πολιτείας, ἐκαθαιρέθησαν, καὶ οἱ Κόμητες ἔστεκαν ἀπανταχοῦ ἀμέσως ὑπὸ τὸν βασιλέα. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ πράττωσιν οὗτοι ἀκωλύτως, ἔκαμε τὴν ἀξιόλογον διαταγὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν τοὺς ὑπέταξεν εἰς τὴν ἐφορίαν ἐτησίως ἀπεσταλμένων ἀρχόντων (missi dominici), διὰ νὰ ἀντιῤῥοπῶσιν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν Κομήτων. Διὰ τοῦτον τὸν σκοπὸν τετράκις τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς διαφό-

ρους τόπους συνεκροτοῦντο ἐπαρχιακὰ κοινοβούλια. Ὅλων τῶν ἀποφάσεων ἐστέλλετο ἀκριβὴς περιγραφὴ εἰς τὸν βασιλέα, καὶ οὕτως ἔστεκεν ὁ Κάρολος ψυχὴ τοῦ ὅλου, καὶ τάχιστα διέδιδε τὰ προστάγματά του. Ἡ σφραγίς του ἦτο γλυμμένη εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ σπαθίου του· καὶ ὅταν ἔδιδε προσταγὴν εἰς σκληροτράχηλον τινὰ ἄρχοντα, ἐνῷ τὴν ὑπεσφράγιζεν ἐσυνείθιζε νὰ λέγῃ. „Ἐδῶ μὲν εἶναι ἡ προσταγή μου, ἐδῶ δὲ — ἐνῷ ἔσειε τὸ σπαθίον — ὅς τις φέρει εἰς ὑπακοὴν τὸν προσταζόμενον.“ Πολλάκις ὡμίλησε τοιουτοτρόπως, ἐπειδὴ ἡ πολεμική του κυβέρνησις, ἥτις ἐβάρυνε τὸν λαὸν, δὲν ἦτο ἀγαπητὴ εἰς ὅλους, καὶ εὑρίσκεται, ὅτι δύω φοραῖς ἔγειναν εἰς τὴν αὐλήν του συνωμοσίαι κατὰ τῆς ζωῆς του. Εἰς τὴν πρώτην ἐτιμωρήθησαν πολλοὶ Κόμητες μὲ τύφλωσιν· Εἰς τὴν δευτέραν ἐστάλθη εἰς τὸ μοναστήριον ὁ νόθος υἱός του Πιπῖνος. Ἔκαμνε δὲ συχνὰ ταξείδια ὁ Κάρολος. Στερεὰν κατοικίαν δὲν εἶχε, καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἱστοριογράφους του μᾶς περιέγραψεν ἀκριβῶς ποῦ ἑώρταζε καθὲν ἔτος τὴν Χριστοῦ γέννησιν καὶ ποῦ τὸ Πάσχα. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ ἑώρταζεν εἰς Ἀκυΐσγρανον, Βυρκεβοῦργον, Φραγκοφόρτιον κτλ. Κατὰ πᾶν ἔτος συνεκροτοῦντο δύω σύνοδοι τῶν προκρίτων τοῦ βασιλείου, καὶ ἐσυμβουλεύοντο περὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων πραγμάτων. Εἰς τὴν πρώτην, ἥτις ἐγίνετο τὸ ἔαρ, ἐπαρουσιάζοντο οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἡγούμενοι, καὶ ὅλοι οἱ ἄρχοντες τῆς αὐλῆς καὶ τῆς πολιτείας· εἰς τὴν δευτέραν, κατὰ τὸ θέρος, μόνον οἱ ἐπισημότατοι καὶ οἱ σύμβουλοι τοῦ βασιλέως.

Εἰς τὸν κλῆρον καὶ εἰς τοὺς καλογήρους ἔδειξεν ὁ Κάρολος μεγάλην τιμὴν, καὶ ἐπλήθυνε τὴν δόξαν, τὰ προνόμια καὶ τὰ πλοῦτη των. Ἐγνώριζε τὴν μεγίστην αὐτῶν ὠφέλειαν εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν μάθησιν τῶν λαῶν του, ὄχι δὲ ὀλιγώτερον καὶ εἰς τὴν πολιτείαν, ὅπου μόνοι οὗτοι ἠδύναντο νὰ προστατεύουν τὸν βασιλέα ἐναντίον τῆς αὐξανομένης ἐξουσίας τῶν ὑπερηφάνων ἀρχόντων. Εἰς τὰς χάριτας τῶν ἱερωμένων ἀνήκουσιν ἐξαιρέτως οἱ νόμοι τῶν δεκάτων. Ἐκ πολλοῦ ἤδη χρόνου εἶχαν συμβουλεύσειν οἱ ἐπίσκοποι τοὺς λαϊκοὺς νὰ δίδουν ἐτησίως εἰς τοὺς ἱερεῖς τὸ δέκατον μέρος τῆς προσόδου τῶν ὑποστατικῶν των, ἐπειδὴ τὸ ἐπρόσταξε ῥητῶς ὁ Θεὸς εἰς τὴν παλαιὰν διαθήκην, ἀλλ' ἡ συμβουλὴ δὲν εὗρηκε τόπον. Ὁ δὲ Κάρολος ἔκαμε νόμον τὴν ἀποδεκάτωσιν ταύτην, οὐδὲ τὰ τοῦ βασιλικοῦ ταμιείου ὑποστατικὰ ἐξαίρεσεν ἀπ' αὐτόν. Ἀλλ' ὅμως ὀλίγη κλίσις εὑρέθη καὶ εἰς μεγάλους καὶ εἰς μικροὺς πρὸς πληρωμὴν τούτου τοῦ φόρου. Ἐξαιρέτως ἐφάνη εἰς τοὺς Σάξονας τὸ τοιοῦτον μεγάλη κολόβωσις τῆς ἐλευθερίας των, καὶ συνεισέφερε πολὺ νὰ τοὺς κάμῃ τόσον σκληροτραχήλους κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ *). Διὰ τοῦτο οἱ ἱερεῖς διέδωκαν ὅτι ὁ διάβολος λαμβάνει τοὺς στάχυας τῶν μὴ δεκατευομένων. Προσέτι ἐδιωρίσθη νὰ λαμβάνουν οἱ πτωχοὶ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν μέρος τι διωρισμένον τῶν δεκάτων τούτων.

Πόσον μακρὰν ἐφημίσθη τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Καρόλου ἐπὶ τῶν συγχρόνων του, ἀποδείχνουσιν αἱ πρέσβεῖαι, τὰς ὁποίας ἔστελναν πρὸς τιμήν του οἱ Ἄραβες ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, Ἀφρικὴν καὶ Ἱσπανίαν. Ὁ Ἀροὺμ ἀλ' Ῥασσὶδ (Ἀαρὼν) (σελ. 126) τοῦ ἔστειλε δῶρον πολυτίμων ἀρωμάτων τῆς Ἰνδικῆς καὶ τεχνουργημάτων τῆς Ἀσίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ἐπίσημον ἓν ὡρολόγιον ὡς ἀπόδειξις

*) Αἱ δεκάται περιτρέπουσι τὴν πίστιν τῶν Σαξόνων, γράφει ὁ Ἀλευῖνος.

τῆς μηχανικῆς φιλεργίας τῶν τότε Ἀράβων. Ἦτο κλεψύδρα τις μεταλλίνη, ἔχουσα ὡροδείκτην, καὶ τὴν ἀλλαγὴν τῶν ὡρῶν σημαίνουσα μὲ μικρὰ σφαιρίδια, τὰ ὁποῖα ἔπιπταν μὲ ἦχον ἐπάνω εἰς μεταλλίνην πλάκα, καὶ προσέτι δι᾽ ἱππέων οἵτινες ἐξερχόμενοι ἀπὸ κάποιας θύρας τῆς μηχανῆς ἐσήμαιναν τὰς ὥρας. Ἐμίρης τις ἔστειλεν ἕνα ἀπὸ τοὺς μεγίστους ἐλέφαντας εἰς Ἀκυΐσγρανον, ὅς τις δὲν ἔκαμε μικροτέραν ἐντύπωσιν. Τοῦ δὲ Καρόλου τὰ ἀντιδωρήματα ἦσαν ἀξιόλογα κυνηγετικὰ σκυλία, καὶ λινᾶ πανία, τὰ ὁποῖα ὕφαιναν ἐξαιρέτως αἱ γυναῖκες τῶν Φράγκων καὶ Φρείσων. Πρεσβευτήν του εἰς τὴν Περσίαν ἐμεταχειρίζετο Ἰουδαῖον τινὰ ὀνομαζόμενον Ἰσαάκ.

Εἶναι χαρᾶς πρόξενον εἰς πάντα ἀναγνώστην, ὅτι ὁ Κάρολος ἐνόμιζε τὸ μηδὲν τὰς πολεμικάς του ἀνδραγαθίας ὡς πρὸς τὸν ζῆλον, τὸν ὁποῖον ἔδειχνε νὰ παιδεύσῃ ἐπιστημονικῶς τὸν λαόν του. Τὸ ὡραῖον παράδειγμα τῶν παλαιῶν Ῥωμαίων, τοὺς ὁποίους ἐτίμα εἰς τὰ τρίμματα τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐκείνης πόλεως, δὲν τὸν ἄφινε νὰ ἡσυχάζῃ. Εἰς τὴν Ῥώμην εἶχε γνωρίσειν Ἄγγλον τινὰ καλόγηρον ὀνόματι Ἀλκουῖνον, ὅς τις ἐμελέτησε τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς πατέρας καί τινας κλασικοὺς τῶν ἀρχαίων. Τοῦτον παρέλαβε μαζή του εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐπειδὴ εὕρισκεν εἰς αὐτὸν φρονίμους γνώσεις καὶ ἐπιμέλειαν, καὶ κατέστησε διδάσκαλον τῶν υἱῶν του Καρόλου, Λοδοβίκου καὶ Πιπίνου. Πάραυτα μετὰ τοῦτο ἐγνώρισεν ἕνα ἀξιέραστον καὶ φιλομαθῆ νέον ὀνόματι Ἐγινάρδον, γεννημένον εἰς Ὀθωνίαν (Ὀδεμβάλδην), τὸν ὁποῖον ἐσυντρόφευσε μὲ τοὺς υἱούς του ὡς κέντρον πρὸς ἅμιλλαν καὶ μίμησιν. Ἔγεινεν ἀνὴρ ἀξιόλογος, ὅς τις μετὰ ταῦτα ἔγραφεν ὄχι εἰς ἄχαριν λατινισμὸν τὸν βίον τοῦ εὐεργέτου του. Ἔλαβεν ἀκόμη καὶ ἄλλον ἀγχίνουν νεανίσκον σύντροφον τῶν τέκνων του, τὸν εὐτυχῆ Ἀγγίλβερτον, εἰς τὸν ὁποῖον μετέπειτα ἔδωκε τὸν πρῶτον ἱερατικὸν βαθμὸν τῆς αὐλῆς του, καὶ μὲ παράδοξον ἀγαθότητα τὸν μετέβαλε πάραυτα εἰς ἔντιμον κοσμικὸν ἀξίωμα, ὅταν ἡ ὡραία Βέρθα, ἡ προσφιλεστάτη θυγάτηρ τοῦ Καρόλου τοῦ εἶχε χαρίσειν μυστικῶς τὴν καρδίαν της, καὶ μὲ αἰδῶ ἐπαρακάλεσε τὸν ἀγαθὸν πατέρα της νὰ τῆς τὸν δώσῃ σύζυγον.

Ὁ μέγας ἀνὴρ, ὁσάκις τὸν ἐσυγχώρει ὁ καιρὸς, ἦτο πάντοτε παρὼν εἰς τὰ μαθήματα, τὰ ὁποῖα ἐπαρέδιδεν ὁ Ἀλκουῖνος εἰς τοὺς υἱούς του, καὶ ἐδιδάσκετο ὑπ᾽ αὐτοῦ καὶ αὐτός. Λατινιστὶ ὡμίλει ἐλεύθερα καὶ Ἑλληνιστὶ ἐκαταλάμβανε τοὐλάχιστον τὰ βιβλία. Μὲ ὅλας τὰς πολλὰς ἀσχολίας του εὕρισκε καιρὸν καὶ νὰ ἀναγινώσκῃ. Ἐξαιρέτως ἐτίμα τοὺς δύω περιφήμους ἐκκλησιαστικοὺς πατέρας Ἱερώνυμον καὶ Αὐγουστῖνον, τῶν ὁποίων ἐθαύμαζε τὴν εὐγλωττίαν καὶ πολυμάθειαν. „Ὢ! ἔκραξε μίαν φορὰν, νὰ εἶχα εἰς τὸ βασίλειόν μου δώδεκα τοιούτους ἄνδρας!" πρὸς τὸ ὁποῖον ἀπεκρίθη ὁ Ἀλκουῖνος ὁ δημιουργὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἀπέκτησε μόνον τοὺς δύω τούτους, καὶ σὺ ζητεῖς δώδεκα;"

Ἀπὸ τὴν σχολὴν τοῦ Ἀλκουΐνου τούτου ἐκβῆκαν πολὺ μεγαλήτεροι νόες παρ᾽ ὅ, τι ἦτο αὐτός. Μὲ τούτους συνεδέθη ὁ Κάρολος δι᾽ ἀδελφικῆς ὁμονοίας, λησμονήσας τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀξίαν του, καὶ κατέστησεν εἶδός τι Ἀκαδημίας. Ὠνόμασε τὸν ἑαυτόν του Δαυΐδ, τὸν Ἀλκουῖνον Φλάκκον, τὸν Ἀγγίλβερτον Ὅμηρον κτλ. Αὐτοῦ ὡμιλήθη περὶ τῆς μορφώσεως τῆς μητρικῆς των γλώσσης, ἐσυνάχθησαν τὰ τραγούδια τῶν παλαιῶν Γερμανῶν Βάρδων, ἐδοκιμάσθη σύνταξις Γερμανικῆς γραμματικῆς, εὑρέθησαν ὀνόματα Γερμανικὰ διὰ τοὺς ἀνέμους καὶ μῆνας, καὶ ἔγεινε συμβούλιον περὶ τῆς

παιδεύσεως τοῦ λαοῦ καὶ ἐξαιρέτως τοῦ κλήρου. Ὁ Κάρολος ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀρίστους ἄνδρας τὰ ἄριστα σημεῖα τῆς ἀγάπης, καὶ ἔκτισε καὶ μοναστήρια καὶ σχολεῖα, ὅπου ἐδιδάσκετο τὸ ἀναγινώσκειν καὶ ἡ κατήχησις τῆς πίστεως, καὶ διὰ τὸν κλῆρον ὑψηλότεραι ἐπιστῆμαι. Ἡ σχολὴ τῶν Τορώνων, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδαξεν ὁ Ἀλκουῖνος ὡς ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου, διετήρησε πολὺν καιρὸν τὴν φήμην της. Καὶ οἱ Παρίσιοι δὲ καὶ οἱ Συεσσῶνες, καὶ πολλὰ Γερμανικὰ μοναστήρια εἶχαν καλὰ σχολεῖα. Ὁ Κάρολος ἐφρόντιζε τόσον διὰ τὴν παιδείαν τῶν ἱερωμένων, ὥστε ἐδιώρθονε τὰ γλωσσικὰ σφαλματά των ἰδιοχείρως εἰς τὰ πρὸς αὐτὸν στελλόμενα γράμματά των. Ἔβαλε καὶ ἐμετάφρασαν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης πολλὰς διδαχὰς ἐκκλησιαστικῶν πατέρων. Προσέτι ἔβαλε τοὺς μοναχοὺς νὰ ἀντιγράφουν βιβλία, καὶ ἐσυνάθροισε βιβλιοθήκην τῶν κλασικῶν συγγραφέων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ χειρόγραφα διεσπάρθησαν πανταχοῦ, καὶ σώζονται ἀκόμη εἰς βιβλιοθήκας τοῦ Ἀκυϊσγράνου, τῶν Παρισίων, Βιέννης, Ῥώμης κτλ.

Κατέστησε δὲ καὶ εἰς τὴν αὐλήν του ἴδιον σχολεῖον, ὅπου ἐπροστάχθησαν νὰ στέλλουν τὰ τέκνα των οἱ ὑπουργοὶ, οἱ ὑψηλότεροι καὶ οἱ ταπεινότεροι. Μίαν φορὰν ὑπῆγεν εἰς τὸ διδακτήριον, καὶ ἐξήτασεν αὐτὸς τοὺς μαθητάς. Τοὺς ἐπιμελεῖς ἔστησεν ἐκ δεξιῶν, τοὺς δὲ ἀμελεῖς ἐξ ἀριστερῶν, οἵτινες ἦσαν ὅλα τὰ ἀρχοντόπουλα. Τότε στραφεὶς εἶπε πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἐπιμελεῖς. „Χαίρω, τέκνα μου, ὅτι προκόπτετε· γίνεσθε τελειότεροι, καὶ ἀκολουθεῖτε τὸ ἔξοχον ἀγαθόν· ὅταν ἔλθῃ ὥρα, θέλετε λάβειν τὰ βραβεῖα τῆς δόξης σας. Σεῖς ὅμως — εἶπε μὲ ὀργὴν πρὸς τοὺς ἀριστεροὺς — υἱοὶ τῶν εὐγενῶν, γεμάτοι ἀπὸ ἀλαζονίαν, ἀμελεῖς τῆς ἀνθρωπίνης τιμῆς, κτηνώδη

καὶ ἀνόητα ἀνθρωπάρια, ἄχρηστα βάρη τῆς γῆς, σεῖς λέγω — καὶ ἐσήκωσε τὴν χεῖρά του φοβεριστικῶς — εἶσθε δυστυχέστατα ὄντα, ἐὰν δὲν προσπαθήσητε νὰ μεταβάλητε τὴν ἀμέλειαν εἰς ζῆλον, ὅςτις διὰ τῆς μαθήσεως ἐμπορεῖ νὰ σᾶς κάμῃ ἀνθρώπους.“

Ἔφερνε προσέτι πεπαιδευμένους ἄνδρας ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν καὶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τοὺς ἔδιδεν ἐπισκοπικοὺς θρόνους διὰ νὰ ἐπιμελοῦνται πανταχοῦ τὴν παιδείαν· τοιουτοτρόπως δύω σοφοὺς Ἕλληνας ἔκαμεν ἐπισκόπους τοῦ Σαλισβούργου καὶ τῆς Αὐγούστης· ὁ πάπας ἔστελνε ψάλτας διὰ τὴν ἐκκλησίαν. Ἀλλ' οἱ ἀπελέκητοι Φράγκοι δὲν ἠδύναντο νὰ μάθουν τὴν μουσικὴν, καὶ οἱ Ἰταλοὶ τοὺς παρωμοίαζαν μὲ ὠρυόμενα θηρία. Πόσην ἀδαμάντινον ὑπομονὴν ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ὁ Κάρολος διὰ νὰ ἴδῃ μικρὰς προόδους τελειοτέρας παιδείας εἰς τὸν λαόν του!

Πολλὰ τερπνὸν εἶναι νὰ παρατηρῇ τις τὸν μέγαν ἄνδρα καὶ εἰς τὰς μικροτάτας ἀσχολίας του, καὶ νὰ βλέπῃ, ὅτι τὸ αὐτὸ φῶς φωτίζει καὶ μικρὸν οἴκημα καὶ ὅλον τὸν κόσμον. Μὲ τὴν αὐτὴν δραστηριότητα ὁ Κάρολος ὡδήγει στρατιώτας, καὶ ἐπεθεώρει μαθητῶν γυμνάσματα, ἐπενόει νόμους διὰ μεγάλους λαοὺς καὶ ἀπεστήθιζεν Ἑλληνικὰς λέξεις. Ὅταν ἤρχετο εἰς τὸν οἶκόν του, ἐθεώρει τοὺς τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας λογαριασμοὺς, ὅπου ἐγράφοντο ὅλα καὶ αὐτὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν αὐγῶν, ἐσύγκρινε τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα, ἐκύτταζε τοὺς λογαριασμοὺς τῶν ἀγρῶν, ἔκαμνε σχέδια οἰκοδομῶν ὡς νὰ μὴ ἦτο τί πλέον παρὰ γεωργῶν ἐπιστάτης. Τὰ κτίσματά του ἦσαν πολυάριθμα καὶ λαμπρά. Τὰ πλεῖστα ἐξώδευσεν εἰς τὸ Ἀκυϊσγρανον καὶ εἰς τὸ Ἰγγελεΐμιον, τὰς δύω ἀγαπητὰς διατριβάς του, ὅπου εἶχεν ὡραῖα βασίλεια. Ἐξήρανεν ἕλη, ἐξε-

πάτωσε δάση, καὶ ἔκτισε χωρία καὶ μοναστήρια. Τὰ ἴδιά του ὑποστατικὰ φημίζονται ὡς παράδειγμα ἀρίστης γεωργικῆς οἰκονομίας. Κατὰ τὸ παράδειγμά του ἔκτισαν καὶ ἄλλοι κτηματικοὶ ὀπωρεῖα, λιβάδια, διώρυγας καὶ χανδάκια. Ἀλλ᾽ ὅμως τὸ Ἀκυΐσγρανον αὐτὸ δὲν ἦτο ἄλλο τίποτε εἰμὴ λαμπρὸς ἀγρὸς, καὶ οἱ Φράγκοι πολὺν καιρὸν ἔπειτα δὲν ἠδύναντο νὰ δεχθῶσι πολιτικὴν οἰκονομίαν.

Ἡ ὁμιλία τοῦ Καρόλου ἦτο ἀνδρικῶς ἰσχυρά. Πρὸς δοκίμιον παραβάλλομεν ἐνταῦθα ἐρωτήματά του τινὰ πρὸς διεφθαμένους ἱερεῖς τοῦ καιροῦ του, καὶ τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν, ὅτι αἱ πρὸς τὸ ἱερατεῖον χάριτές του εἶχαν ἐξ ἅπαντος τὰ φρόνιμα σύνορά των.

„Πόσον συγχωρεῖται εἰς ἕνα ἐπίσκοπον ἢ ἡγούμενον νὰ ἀναμίσγεται εἰς κοσμικὰ πράγματα; — Πόσον εἰς ἕνα λαϊκὸν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά; — Τί ὑπόσχεται ὁ χριστιανὸς εἰς τὸ βάπτισμα καὶ τί ἀπαρνεῖται; Εἶναι ἄραγε ἄρνησις τοῦ κόσμου, ἐὰν ὁ Μοναχὸς ἄλλοτε μὲν δι᾽ ὑποσχέσεων τοῦ παραδείσου, ἄλλοτε δὲ διὰ φοβερισμῶν τοῦ ᾅδου, καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ ἢ ἁγίου τινος ἁρπάζει τὴν περιουσίαν ἀνοήτων καὶ ἀσθενῶν τὴν πίστιν χριστιανῶν, καὶ ἀποστερεῖ τὰ κτήματα τοὺς νομίμους κληρονόμους, οἵτινες ἐκ τούτου καταντῶσι συχνάκις εἰς τὴν μεγίστην πτωχείαν, καὶ ἐξ ἀνάγκης γίνονται λησταὶ καὶ κλέπται; — Εἶναι ἄρνησις τοῦ κόσμου, ἐὰν ὁ Μοναχὸς ἐξ ἀχορτάστου πλεονεξίας κάμνει τοὺς ἀνθρώπους ἐπιόρκους καὶ ψευδομάρτυρας; Ποῦ στέκει γραμμένον ὅτι στανικῶς πρέπει νὰ γίνεταί τις ἱερεὺς ἢ Μοναχός; — Τί ὠφελεῖ τὴν ἐκκλησίαν, ἂν ὁ ἀρχιερεὺς ἀποβλέπῃ τὸ πλῆθος καὶ ὄχι τὴν ἀρετὴν τῶν ἱερέων, καὶ φροντίζῃ πλέον διὰ τὴν καλὴν φωνὴν παρὰ διὰ

τὴν καλὴν ζωήν των; — Ὁ μοναχὸς, καὶ ἐὰν εἶναι κακὸς ψάλτης, εἶναι τίμιος καὶ ἅγιος ἐὰν διάγῃ ἐνάρετον πολιτείαν. Καθαρὰ καὶ φιλάνθρωπα φρονήματα εἶναι τὸ πρῶτον καλὸν τοῦ ἀνθρώπου κτλ.“

Ἐξωτερικοὺς χαρακτῆρας τοῦ σώματός τοῦ Καρόλου μᾶς περιγράφει ὁ Ἐγινάρδος τοὺς ἐφεξῆς. Τὸ σῶμά του ἦτο παχὺ καὶ ὑψηλὸν, ἐπειδὴ ἦτο ἑπτὰ ἐκ τῶν ποδῶν του μακρύς. Ἡ κεφαλή του στρογγύλη, οἱ ὀφθαλμοί του πολλὰ μεγάλοι καὶ ζωηροὶ, ἡ μύτη του ὀλίγον τι μεγαλητέρα παρὰ τὸ μέτριον, ἡ κόμη του λαμπρῶς λευκὴ, τὸ πρόσωπόν του ἱλαρὸν καὶ εὐφρόσυνον. Οἱ ὦμοί του ἦσαν μικροὶ καὶ κυρτοὶ, καὶ ἡ κοιλία του ὀλίγον ἔξοχος, ἀλλ᾽ ἡ λοιπὴ συμμετρία τῶν μελῶν του ἐσκέπαζε τὰ ἐλαττώματα ταῦτα. Τὸ βάδισμά του στερεὸν, ἡ φωνή του καθαρὰ, ἂν καὶ ὄχι τόσαν σύμμετρος μὲ τὸ ἰσχυρὸν σῶμά του. Ἡ εὐτυχὴς ὑγιεία του ἠνωχλήθη ἀπὸ πυρετοὺς μόνον κατὰ τὰ τέσσαρα τελευταῖα ἔτη του, καὶ ἔκαμνε κατὰ τούτων ἴδιά του ἰατρικὰ χωρὶς γνώμην τῶν ἰατρῶν, τοὺς ὁποίους ἐμίσει, διότι τοῦ ἐμπόδιζαν τὸ ἀγαπητόν του ψητόν. Αἱ διαχύσεις του ἦσαν τὸ ἱππεύειν καὶ κυνηγεῖν καὶ κολυμβᾷν, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐξαπέρνα ὅλους. Διὰ τὴν γειτονίαν τῶν λουτρῶν ἔκτισε τὸ παλάτιον εἰς Ἀκυΐσγρανον, καὶ ἐπροσκάλει καθένα νὰ λούεται. Ἐνεδύετο πάντοτε φράγκικα· λινοῦν ὑποκάμισον (γνησμένον καὶ ὑφαμμένον ἀπὸ τὰς θυγατέρας του), ἐπάνωθεν ἱμάτιον ζωννυόμενον μὲ μετάξινον δεσμὸν, εἰς τοὺς πόδας κνημῖδας καὶ ἐμβάδας, εἰς τὰ μηρία δέματα τινὰ (πρόδρομα τῶν μετέπειτα εὑρεθέντων βρακκίων), τὸν χειμῶνα περιέβαλεν εἰς τοὺς ὤμους καὶ εἰς τὸ στῆθος θώρακα δερμάτινον. Τὸ ἐπανωφόρι του ἦτο κοντὸς Βενετικὸς μανδύας. Πάντοτε ἦτο ζωσμέ-

νος χρυσοῦν τὴν λαβὴν σπαθίον, εἰς δὲ πομπὰς καὶ παρατάξεις τὸ σπαθίον καὶ αἱ ἐμβάδες καὶ τὸ διάδημα ἦσαν μὲ πολυτίμους λίθους κεκοσμημένα· δίς μόνον κατὰ παράκλησιν τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ ἐφόρεσε Ῥωμαϊκὴν στολήν. Εἰς τὰ καθημερινὰ φορέματά του δὲν ἐδιακρίνετο ἀπὸ τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους· εἰς τὸ τρώγειν καὶ πίνειν ἦτο μέτριος, μάλιστα εἰς τὸ δεύτερον, καὶ ἡ μέθη εἰς αὐτὸν ἦτο βδέλυγμα· σπανιώτατα ἔκαμνε συμπόσια, ἀλλὰ πολυανθρωπότατα. Εἰς τὴν συνήθη του τράπεζαν ἐβάλλοντο τέσσαρα φαγητὰ παρεκτὸς τοῦ ψητοῦ, τὸ ὁποῖον ἔφερναν οἱ κυνηγοὶ σουβλισμένον ἀκόμη. Ἐνῷ ἔτρωγεν, ἀνεγινώσκετο τρανὰ ἀπό τινα καλὸν ἀναγνώστην ἱστορικὴ βίβλος τῶν πράξεων παλαιῶν βασιλέων, ἢ ὁ περὶ πόλεως θεοῦ λόγος τοῦ Αὐγουστίνου. Μετὰ τὴν τράπεζαν ἐκοιμᾶτο δύω ἢ τρεῖς ὥρας, ἀλλὰ τὴν νύκτα ἐσηκόνετο πολλάκις τρεῖς φοραῖς ὀρθὸς καὶ ἐκάθητο ἢ ἐμελέτα. Ἐνῷ ἐνεδύετο, ὡμίλει μὲ φίλους, ἤκουε κρίσεις, ἢ διελέγετο μὲ τοὺς συμβούλους του. Ὡμίλει πολλὰ καὶ μὲ προθυμίαν, καὶ ἐξεφράζετο καθαρώτατα καὶ εὐγλωττότατα. Σοφοὶ τῆς Ἰταλίας ἀνεγίνωσκαν ἔμπροσθέν του μαθήματα ῥητορικῆς, γραμματικῆς καὶ διαλεκτικῆς, εἰς τὰ ὁποῖα ἐγυμνάζετο. Καλλιγραφίαν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξασκηθῇ, ἐπειδὴ πολλὰ ἀργὰ ἤρχισε νὰ γράφῃ. Ἐτίμα τὴν θρησκείαν ἐκ βάθους καρδίας. Ἡ λαμπρὰ ἐκκλησία τοῦ Ἀκυϊσγράνου θέλει εἶσθαι ἀκόμη πολὺν καιρὸν μνημόσυνόν του· εἰς τὴν οἰκοδομὴν ταύτης ἔφερε τὰς στήλας καὶ τὰ μάρμαρα ἀπὸ τὴν Ῥώμην καὶ τὴν Ῥάβενναν. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπροσηύχετο δίς τῆς ἡμέρας, πρωῒ καὶ ἑσπέρας. Ἡ εὐεργεσία του δὲν ἐξηπλόνετο μόνον εἰς τοὺς ἰδίους του ὑπηκόους, ἀλλ' ἔφθαναν αἱ ἐλεημοσύναι του πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν Συρίαν, Αἴγυπτον, Ἱερουσαλὴμ, Ἀφρικὴν, Καρχηδόνα, ὅπου ἐβοήθει πτωχοὺς χριστιανοὺς, καὶ ἐκράτει κοινωνίαν ἐπιστολικὴν μὲ μακρυνοὺς βασιλεῖς μόνον διὰ νὰ φθάνουν ἀσφαλῶς τὰ ἐλέη του εἰς τοὺς πάσχοντας ἀδελφούς. Τὰ εἰς τὸν παπικὸν θρόνον δῶρα του εἶναι ἀναρίθμητα, καὶ ἐπροσπάθησε νὰ στολίσῃ καὶ νὰ ὑψώσῃ τὴν σεβαστήν του Ῥώμην, τὴν ὁποίαν ἐπεσκέφθη τετράκις εἰς τὴν ζωήν του. Κατὰ τὴν διαθήκην του ἐμοιράσθησαν δύω τρίτα τῆς περιουσίας του ὅλης εἰς τοὺς εἴκοσιν ἕνα μητροπολίτας καὶ εἰς τοὺς μετ' αὐτῶν κληρικοὺς τῆς ἐπικρατείας του. Ἐκ τῶν δώρων τούτων ἦσαν τρεῖς ἐξ ὁλοκλήρου ἀργυραῖ τράπεζαι, εἰς τὴν πρώτην τῶν ὁποίων ἦτο εἰργασμένον τὸ σχῆμα τῆς γῆς ὅλης, εἰς τὴν δευτέραν ἡ Ῥώμη, καὶ εἰς τὴν τρίτην ἡ Κωνσταντινούπολις. Ἐχαρίσθησαν δὲ εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ῥαβέννης.

Ὁ Κάρολος ἐκ τῶν τριῶν του υἱῶν, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχε μοιράσειν ὅλον τὸ βασίλειόν του, ἐδοκίμασε τὴν λύπην νὰ ἴδῃ ζῶν ἀκόμη τὸν θάνατον τῶν δύω, Καρόλου καὶ Πιπίνου. Ἔμεινε λοιπὸν διάδοχος μόνος ὁ ζῶν Λοδοβῖκος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀκυϊτανίας. Ὡσὰν νὰ προῃσθάνετο τὰς μελλούσας ἀντιποιήσεις τῶν Παπῶν ἀνέλαβεν ὁ πατὴρ αὐτὸς τὴν τοῦ υἱοῦ του στέψιν εἰς μίαν γενικὴν συνέλευσιν συγκροτηθεῖσαν εἰς Ἀκυΐσγρανον (813). Ἐσυνωμίλησε μὲ τοὺς ἄρχοντας, τοὺς ἐνουθέτησε νὰ μείνουν πιστοὶ εἰς τὸν υἱόν του, καὶ τοὺς ἠρώτησεν ἀπὸ μεγάλου ἕως μικροῦ, ἂν ἤθελαν νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν τὸν σκοπόν του. Ἀπεκρίθησαν ὅλοι ὁμοφώνως: γενέσθω τοῦ θεοῦ τὸ θέλημα. Μετὰ τοῦτο ὑπῆγεν ὁ Κάρολος μίαν κυριακὴν (16. Νοεμβ.) εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐνδεδυμένος τὴν αὐτοκρατορικὴν στολὴν, καὶ ἀφοῦ ἐπροσευχήθη, ἐσυμβούλευσε τὸν υἱόν του μεγαλοφώνως ἔμπροσθεν ὅλου τοῦ λαοῦ

Νὰ φοβῆται καὶ νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, νὰ φυλάττη τὰς ἐντολάς του, νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ τὴν προστατεύῃ κατὰ τῶν κακούργων, νὰ προσφέρεται πάντοτε ἀγαθῶς πρὸς τὰς ἀδελφάς του καὶ πρὸς τοὺς νεωτέρους (νόθους) ἀδελφούς του, νὰ ἀγαπᾷ τὸν λαὸν ὡς τὰ τέκνα του, νὰ παρηγορῇ τοὺς πτωχοὺς, νὰ ἐκλέγῃ πιστοὺς καὶ θεοσεβεῖς ἄρχοντας, νὰ μὴ στερῇ κἀνενὸς τὸ κληρούχημα καὶ τὴν τιμὴν χωρὶς ἱκανὴν αἰτίαν καὶ ἐξέτασιν, νὰ φυλάττῃ τὸν ἑαυτόν του πρὸ πάντων ἀνεύθυνον ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων. Μετὰ τὰς συμβουλὰς ταύτας, τὸν περιέβαλε τὸ βασιλικὸν στέμμα καὶ ἀποχαιρετήσας αὐτὸν μὲ δάκρυα τὸν ἔστειλεν εἰς τὴν Ἀκυϊτανίαν τὴν ἐπαρχίαν του, καὶ δὲν τὸν ἐξαναεῖδε πλέον.

Τὸν Ἰαννουάριον 814 περιέπεσεν ὁ δύω καὶ ἑβδομήκοντα ἐτῶν πρεσβύτης εἰς πυρετὸν μὲ πλευρῖτιν. Ἠθέλησε κατὰ τὴν συνήθειάν του νὰ ἰατρευθῇ μὲ τὴν νηστείαν, ἀλλ' ἡ φύσις δὲν εἶχε πλέον δύναμιν. Ἀπέθανε τὴν 28ην ἀφοῦ μίαν ἡμέραν πρότερον ἀνησχολήθη εἰς τὴν διόρθωσιν χειρογράφου τινὸς τῆς ἁγίας γραφῆς. Μὲ θρήνους ὅλου τοῦ λαοῦ ἐνεταφιάσθη εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀκυϊσγράνου, ὅπου σώζεται καὶ τὴν σήμερον τὸ ἀξιοτίμητον μνημεῖόν του.

ΜΕΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Βιβλίον Δεύτερον.

Ἀπὸ Καρόλου τοῦ μεγάλου ἕως Πάπα Ῥώμης Γρηγορίου Ζ΄.

(814 — 1085).

1. Εἰσαγωγή.

Ἴδαμεν εἰς τὴν πρὸ ταύτης περίοδον ὅτι ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς εἰς τὴν Δύσιν Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἐφέρθη εἰς τὸ μέσον σειρὰ μεγάλων συμβαμάτων ἀπὸ μεγάλους ἄνδρας. Ἤρχισε νέα διάταξις τῶν πραγμάτων: Ἡ θεία πρόνοια ἠθέλησεν ἐκ τῶν λαῶν τῆς παλαιᾶς Γερμανίας νὰ προάξῃ νέα ἄνθη τῆς γενικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀναπτύξεως. Πρὸς τοῦτο τὸ τέλος ἔμελλε Χλοδοβῖκος τις νὰ βάλῃ τὸ θεμέλιον ἰσχυροῦ τινος τῶν Φράγκων βασιλείου, καὶ Κάρολός τις, ὁ μέγας, νὰ τελειώσῃ τὸ μέγα οἰκοδόμημα. καὶ ὅλοι οἱ Γερμανικοὶ λαοὶ ἢ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως νὰ ἑνωθῶσιν εἰς ἓν μέγα ὅλον. Μετὰ τῆς ἑνότητος ταύτης, ἥτις ἐκατωρθώθη ἢ διὰ τῆς πραγματικῆς κυριαρχίας, ἢ διὰ τῆς συμφωνίας τῶν ἠθῶν καὶ τῶν πολιτευμάτων, ἐνύφαναν καὶ οἱ Πάπαι διὰ τοῦ ὅλου τὰ πνευματικά των νήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐδυναμώθη καὶ συνεκρατήθη ἡ ἑνότης ἐκείνη.

Νέα περίοδος ἀρχίζει τώρα· τὸ μέγα τῶν Φράγκων βασίλειον κομματιάζεται πάλιν, καὶ ἀποχωρίζονται ἐκ τούτου τρία ἔθνη, Ἰταλοὶ, Γάλλοι. καὶ Γερμανοὶ, καὶ περιπατοῦσι καθὲν ἴδιον δρόμον τῆς ἀναπτύξεώς των, διὰ τῆς ὁποίας κινεῖται καὶ ἡ ἡ Ἀγγλία, καὶ ὁ μέχρι τοῦδε ἄγνωστος Βορᾶς καὶ Ἀνατολὴ, ἐνῷ ἡ Ἰσπανία μένει πάντη χωρισμένη καὶ καταγίνεται εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἀράβων ἀγῶνά της. Ἐξ ἐναντίας δὲ ὁ Πάπας καὶ ἡ Ῥώμη γίνε-

ται κέντρον νέας κοσμοκρατορίας, καὶ φαίνεται πολλὰ περίεργος ὁ δρόμος, διὰ τοῦ ὁποίου μὲ ἐπιμέλειαν μεγάλην φθάνει εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Μέχρι τοῦδε ὁ Πάπας γνωρίζεται πρῶτος ἱεράρχης τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας καὶ ἄρχων τοῦ Δουκάτου τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἐξαρχίας τῆς Ῥαβέννης ὑποκάτω εἰς τὴν Φραγκικὴν κυριαχίαν. Εἰς τὸ ἑξῆς θέλομεν τὸν ἰδεῖν ὅτι κατ' ὀλίγον ἀπολύεται ἀπὸ ταύτην τὴν κυριαρχίαν, ὅτι πολεμεῖ μὲ τοὺς μέχρι τοῦδε κυριάρχας του, καὶ τοὺς νικᾷ προσέτι, καὶ γίνεται μοναρχικὴ κεφαλὴ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας. Ὁ πάπας, ὅς τις μόνον μὲ τὴν δύναμιν τῆς ὑπολήψεως καθυποβάλλει εἰς τοὺς πόδας του πρῶτος τὸ Γερμανικὸν βασίλειον καὶ θεμελιόνει τὴν πνευματικὴν κοσμοκρατορίαν, εἶναι Γρηγόριος Ζ'. Τοιοῦτος ἐπίσημος ἀνὴρ κάμνει ἐποχὴν εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν. Διὰ τοῦτο μετ' αὐτοῦ θέλει τελειώσειν ἡ δευτέρα τοῦ Μεσαιῶνος περίοδος, τὴν ὁποίαν δύναταί τις νὰ ὀνομάσῃ δικαίως διὰ τὰ προειρημένα περίοδον τῆς ἀκμῆς τῆς Παπικῆς ἐξουσίας.

Πρὶν ἐμβῶμεν εἰς τὴν ἱστορίαν τούτων τῶν ἀγώνων καὶ τῶν μεταξὺ Φραγκικῶν πολέμων, θέλομεν ἱστορήσειν τὰ τῆς διαιρέσεως τῆς Καλιφικῆς ἐξουσίας καὶ τὰ τῆς προχωρούσης δυστυχίας τῆς Γραικικῆς αὐτοκρατορίας.

---

2. Ἄραβες.

Δύω ἑκατονταετηρίδας μετὰ τὸν Μωάμεθ ἦσαν οἱ ὀπαδοὶ τῆς διδασκαλίας του μὲ ὀλίγην ἐξαίρεσιν ἠνωμένοι ἀκόμη εἰς ἓν βασίλειον, καὶ τὸ βασίλειον τοῦτο ὑπῆρξεν ἰσχυρὸν καὶ ἀκμαῖον. Περισσότερον ὅμως καιρὸν δὲν ἠδυνήθη νὰ βαστάξῃ ἡ ἰσότης τῆς

πίστεως τὴν πολιτικὴν ἑνότητα· ὅταν τὸ κέντρον τοῦ ὅλου ἔχασε τὴν συναπτικὴν δύναμιν, καὶ οἱ δυνάσται ἔχασαν τὴν ἐπιτηδειότητα, ἐκρημνίσθη τὸ ἀφύσικον οἰκοδόμημα ταχύτερα παρὰ τὸν καιρὸν ὅσον ἐχρειάσθη νὰ οἰκοδομηθῇ. Ἡ διαίρεσις τοῦ βασιλείου εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἀροὺμ αλ Ῥασσὶδ, τὴν ὁποίαν οὗτος ἐδιάταξεν, ἐπέφερε τὴν πτῶσιν, καὶ ὁμοῦ μὲ τὸν υἱόν του Μωτασσῆν (833—842) ἐσβέσθη ἡ λαμπρότης τοῦ Καλιφάτου. Οὗτος ἔκαμε σωματοφύλακάς του μισθωτοὺς Τούρκους, καὶ ἀνέδειξε τοὺς ἀγρίους τούτους καὶ ἀνδρείους βαρβάρους ἀληθινοὺς Πραιτωριαναὺς τοῦ Καλιφάτου. Ὁ δεύτερος διάδοχός του Μοταβακκὲλ ἐκομματιάσθη ἀπ' αὐτούς. Εἰς διάστημα τεσσάρων ἐνιαυτῶν (866 — 870) ὕψωσαν καὶ ἐσκότωσαν τρεῖς ἡγεμόνας τῶν Μουσολμάνων. Ἐὰν ἡ σειρὰ αὕτη τῆς ἀδυναμίας καὶ κακουργίας διεκόπτετο κἄποτε ἀπὸ καλητέρους ἡγεμόνας, ἐφαίνετο μόνον ἐμποδισμένη ἡ διαφθορὰ, διὰ νὰ ἀπολυθῇ ἔπειτα σφοδρότερα. Ἀπὸ πεντήκοντα ἐννέα Καλίφας, τοὺς ὁποίους ἀπαριθμεῖ ἡ ἱστορία, τριάκοντα ὀκτὼ ἔχασαν βιαιότατα τὴν ζωὴν ἢ τὸν θρόνον.

Πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐννάτης ἑκατονταετηρίδος ἐσηκώθη μεταξὺ τοῦ Ἰσλὰμ νέα αἵρεσις, οἱ Καρμάθιοι, μὲ φοβερὰν θεοβλάβειαν, οἱ ὁποῖοι ἐδέχθησαν ὑψηλοτέραν ἀποκάλυψιν παρὰ τὴν τοῦ Μωάμεθ, καὶ ἐβδελύττοντο τοὺς Ἀβασσίδας, ὡς ἅρπαγας τῆς ἀξίας καὶ ὑποβολιμαίους, καὶ ἤθελαν νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσωσι μὲ τὸ ξίφος. Ἐλεηλάτουν τὸ βασίλειον, ἐνῷ ὅλοι οἱ σατράπαι τῶν ἐπαρχιῶν ἀπεστάτουν, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ Καλιφάτου συνεχωνεύετο πάντοτε περισσότερον. Εἰς μάτην παρέδωκεν ὁ Καλίφης Ῥαδὶ (934 — 940) ὅλην τὴν ἐξουσίαν εἰς τὰς χεῖρας ἑνὸς ἀξιωματικοῦ, ὅς τις εἶχε τὸν τίτλον Ἐμὶρ ἀλ Ὀμαρά. Κατὰ τοῦτο μόνον

ὡμοίαζαν οἱ μεγάλοι οὗτοι Ἐμίραι τοὺς μεγάλους Μαγίστρους τοῦ τῶν Φράγκων βασιλείου, καθότι εἰς τοὺς Καλίφας δὲν ἀφῆκαν ἄλλοτι ὑπόλοιπον εἰ μὴ τὸ ὄνομα — διότι ὁ Ῥαδὶς ἦτο τελευταῖος τῶν Καλιφῶν, ὅςτις ὡμίλει μὲ τὸν λαὸν, καὶ τοῦ ἔδειχνε τὴν παλαιὰν λαμπρότητα τῆς ὑψηλοτάτης ταύτης ἀξίας — κατ' οὐδένα ὅμως τρόπον δὲν ἠδυνήθησαν οἱ Ἐμίραι νὰ προστατεύσωσι, καθὼς ἐκεῖνοι οἱ Φράγκοι, τὸ βασίλειον ἐναντίον ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν πολεμίων. Καὶ αὐτοὶ βασταζόμενοι διὰ τῶν Τουρκικῶν σωματοφυλάκων, ἐσυγχώρουν εἰς αὐτοὺς πᾶσαν ἀδικίαν διὰ νὰ κρατῶνται εἰς τὸ Ἐμιράτον, τὸ ὁποῖον ἔγεινεν εἰς τὸ ἑξῆς σκοπὸς τῆς φολοδοξίας, ἥτις ἐπροξένει συχνάκις αἱματώδεις ἀλληλομαχίας.

Καὶ εἰς βασίλειον δὲ, τοῦ ὁποίου τὸ κέντρον δὲν ἤθελε ταράττεσθαι, δύσκολον ἦτο νὰ εἶναι εὐπειθεῖς οἱ ἀπὸ τοῦ Ἄτλαντος ὄρους ἕως τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ σατράπαι· πῶς ἤθελαν δυνηθῆν νὰ τὸ κατορθώσουν οὐδαμινὰ ἀνδράρια, τὰ ὁποῖα, ὀνομαζόμενοι διάδοχοι τοῦ προφήτου, ἦσαν δοῦλοι εἰς τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν μητρόπολιν; Εἰς πᾶσαν ἐπαρχίαν ὁ τολμηρὸς πολεμιστὴς βοηθούμενος ἀπὸ στίφη ἀγρίων ἐγίνετο κυριάρχης. Οἱ εὐτυχέστεροι τούτων ἐξήπλοναν τὰ ὅπλα των συχνάκις εἰς ἄλλας χώρας, ἀλλ' ἐὰν εὐτύχουν τινὲς ν' ἀφήσουν κληρονομίαν τὴν ἐξουσίαν των εἰς μικρὰν σειρὰν διαδόχων, ἀπέβλεπαν ὅμως πάντοτε εἰς τὸ Καλιφάτον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐστολίζοντο ἁρπάζοντές το. Διεύθυναν τὰ ὅπλα των ἐναντίον ἄλλων, καὶ ἔπιπταν καθὼς ἀνωρθώθησαν, ἐπειδὴ μόνον ἡ ἄγριος δεσποτεία ἔζη εἰς αὐτοὺς, τὰ δὲ ὑποτελῆ ἔθνη ἐξουσιάζοντο ὡς ἀνδράποδα. Ἀπὸ τὸν λαβύρινθον τῶν ἐμπεριπλεγμένων δυναστειῶν θέλομεν ἀναφέρειν ἐδῶ τοὺς Φατιμίδας καὶ τοὺς Γελδεσσούκους, ἐπειδὴ εἶναι ἀναγκαῖοι διὰ τὴν

τῶν σταυροφορικῶν ἐκστρατειῶν ἱστορίαν. Θεμελιωτὴς τῆς πρώτης ἦτο ὁ Μαχαδὶ Ὀβεϊδαλὰχ, ὅςτις ἐλέγετο ἀπόγονος τῆς Φατιμᾶς, θυγατρὸς τοῦ Μωάμεθ. Ἐξυψώθη οὗτος εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν, καὶ ἐκρήμνισε τὸ εἰς τὴν Τοῦνιν κυριεῦον γένος· ὁ διάδοχός του ἐξηπλώθη ἕως τοῦ Φέσσου· ὁ δισέγγονός του Μωὰζ (Μωϋσῆς) ἐκυρίευσε τὴν Αἴγυπτον, τὴν ἔκαμε χώραν τῆς δυναστείας του καὶ ἔκτισε τὰ Κάϊρον (972), ὅπου ἔφερε τοὺς σωματοφύλακας τῶν πατέρων του. Ἀνηγορεύθη Καλίφης καὶ ἐπροστάτευε τοὺς Σχιΐτας, ἐπειδὴ οἱ τοῦ Βαγδατίου Καλίφαι ἦσαν Σουννῖται. Ἐκυρίευσαν οἱ Φατιμίδαι τὴν Συρίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην καὶ ἐβαστάχθησαν εἰς τὸ ὕψος των χρόνον ἀκόμη τινὰ μετὰ τὸν Μωϋσῆν· ἔπειτα ἐξεθηλύνθησαν καὶ ἀφῆκαν τὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς Βυζίρας. Τότε ἔπεσεν ἡ δύναμίς των, καὶ αἱ χῶραι μετέβησαν εἰς ἄλλους.

Οἱ δὲ Σελδεσσοῦκοι ἔχουν τὸ ὄνομά των ἀπὸ Ἐμίρην τινα Σελδεσσοῦκον, ὅςτις ἔφερεν ἀπὸ τὰ ἐπέκεινα μέρη τοῦ Ἰαξάρτου πρὸς μεσημβρίαν Τούρκους, ἐδέχθη μὲ ὅλους τοὺς ὀπαδούς του τὸ Ἰσλὰμ, καὶ ὑπηρέτει ἄλλους δι' ἀργύριον καὶ λάφυρα. Ὁ ἔγγονος τούτου τοῦ Σελδεσσούκου Τογροὺλ Βεῒ (ἀπὸ τοῦ 1037) ἐκυρίευσε τὸ Χορασὰν, „τὴν ψυχρὰν καὶ τραχεῖαν καὶ χιονώδη χώραν τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ νεωτάτων χρόνων, τὴν χώραν τῶν διαρκεστάτων ἵππων τῆς μέσης Ἀσίας καὶ τὴν πατρίδα τοῦ σκληροτάτου ὀρεινοῦ λαοῦ“ *), καὶ ἐντεῦθεν ὅλην τὴν ἐπίλοιπον Περσίαν. Ἔπειτα ἐστράφη εἰς τὸ Βαγδάτιον, ὅπου τὸν ἐπροσκάλεσεν ὁ Καλίφης αὐτὸς κατὰ τῶν Βουϊδῶν, οἵτινες ἐβάσταζαν κληρονομικῶς τὸ Καλιφάτον. Τοὺς ἐκρήμνισε (1055) καὶ ἔγεινεν αὐτὸς μέγας Ἐμίρης. Ὁ τοῦ ἀδελφοῦ του

*) Ῥιττέρου Γεωγρ. Μέρ. Β', σελ. 47.

υἱὸς Ἄλπ Ἀσθλὰν (ἤγουν θυμώδης λέων) ἐξέτεινε τὴν κυριότητα. Ὁ δὲ υἱὸς τούτου Μαλὲκ Σάχ (1072 — 1092) τὴν ἔφερεν εἰς τὴν μεγίστην ἔκτασιν. Πρὸς δυσμὰς μὲν ἐκυριεύθησαν ἡ μικρὰ Ἀσία καὶ μέγα μέρος τῆς Συρίας, πρὸς δὲ ἀνατολὰς αἱ ἕως εἰς τὰ σύνορα τῆς Κίνας χῶραι. Ἐστόλιζαν δὲ τὸν Μαλὲκ Σὰχ καὶ αἱ τῆς εἰρήνης ἀρεταί· ἦτο δίκαιος, ἠγάπα καὶ ἐσυνήργει τὰς ἐπιστήμας. Εἰς τὴν Περσίαν εἶχεν ἀναστηθῆν τότε πάλιν ἡ διὰ τῶν Ἀραβικῶν δορικτησιῶν ταπεινωθεῖσα ἐθνικὴ φιλολογία. Ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατόν του ἐκρημνίσθη ἡ δύναμις· ἐγεννήθησαν ἐμφύλιοι πόλεμοι, καὶ μερικὰ βασίλεια, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι ἐξαιρέτως γνωστὸν τὸ τοῦ Ἰκονίου ἢ Ῥοὺμ διὰ τὰς πρὸς τοὺς σταυροφόρους σχέσεις του.

---

3. Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία.

Νικηφόρος (802 — 811) ὁ διάδοχος τῆς ἀπανθρώπου Εἰρήνης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφήκαμεν τὸ βασίλειον τοῦ Βυζαντίου (ἀνωτ. σελ. 141), ἦτο σκληροκάρδιος, φιλάργυρος, ἄδικος, ἄπιστος, κακίας ἁπάσης καταγώγιον, ὡς τὸν ὀνομάζει ὁ Ζωναρᾶς (ΙΕ΄, 14), καὶ ἑπομένως ἀνικανώτατος νὰ ἀποκτήσῃ τὸ σέβας τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν πολεμίων. Τότε, καθὼς πάντοτε, ἠνώχλουν τὸ βασίλειον οἱ Σαρακηνοὶ καὶ οἱ Βούλγαροι. Ἐκίνησε μὲ καλὸν στράτευμα κατὰ τῶν δευτέρων, εὐτύχησε κατ' αὐτῶν καὶ ἠθέλησε νὰ ἐξαπλώσῃ τὴν εὐτυχίαν του ταύτην ἕως ἀφανισμοῦ ὅλου τοῦ μισητοῦ ἔθνους. Ἐμάνη δι' ὅλης τῆς χώρας των μὲ τὸ πῦρ καὶ μὲ τὸ ξίφος, ἄφινε τοὺς νεκροὺς νὰ κείτωνται ἄταφοι, δὲν ἐδέχθη τοῦ παρακαλοῦντος βασιλέως Κρούμου τὴν εἰρήνην, καὶ ἐπόρθησε τὰ βασίλεια καὶ τοὺς θησαυρούς του.

Ἐξ ἀπελπισίας κινηθέντες οἱ Βούλγαροι, ἐσυνάχθησαν ἀκόμη μίαν φορὰν μὲ ἀπόφασιν νὰ ἐξαγοράσωσι τὴν ὕπαρξίν των μὲ τὴν μεγίστην τιμήν. Ἔκλεισαν τοὺς στρατιώτας τοῦ Νικηφόρου εἰς ἓν δάσος, τὸ περιέφραξαν τριγύρω μὲ ξύλα, καὶ ὥρμησαν ἔπειτα μὲ ἄγριον μανίαν εἰς τὴν μεγάλην ταύτην φυλακήν. Τοὺς ἐνίκησαν κατὰ κράτος, καὶ μὴ δυναμένους νὰ ὑπερπηδήσωσι τὸν φραγμὸν τοὺς ἠφάνισαν παρεκτὸς ὀλίγων. Ἐσκοτώθη δὲ καὶ ὁ Νικηφόρος. Οἱ Βούλγαροι περιέφεραν θριαμβευτικῶς τὴν κεφαλήν του, καὶ ἕνας χρυσοχόος ἐκατασκεύασε τὸ κρανίον του ποτήριον τοῦ Βουλγαρικοῦ βασιλέως (Ζωναρ. ΙΕ΄, 15.).

Σταυράκιος, ὁ υἱὸς τοῦ φονευθέντος αὐτοκράτορος, διέφυγε βαρέως πληγωμένος. Ὀλίγους μῆνας ἐβασίλευσεν οὗτος, καὶ τὸν ἐκρήμνισεν ἀπὸ τοῦ θρόνου ὁ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρός του Μιχαὴλ Α΄, ὁ ἐπονομαζόμενος Ῥαγγαβὲς (Ζωναρ. ΙΕ΄, 16.). Ἦτο καὶ αὐτὸς τόσον ἄξιος τῆς βασιλείας, ὅσον καὶ ὁ προκάτοχός του· διότι ἡ μωρία του τὸν ἀνέδειξε παίγνιον τοῦ ἱερατείου καὶ ἐξουθένημα τοῦ λαοῦ. Ὑπεχρεώθη νὰ ὁρκισθῇ ὅτι δὲν θέλει ἐγγίξειν τὰ δίκαια τῆς ἐκκλησίας, οὐδὲ θέλει δείρειν κἀνένα καλόγηρον. Ἐπ' αὐτοῦ ἔγειναν αἱ τῶν Σαρακηνῶν καὶ Βουλγάρων ἐπιδρομαὶ τολμηρότεραι παρὰ ἄλλοτε. Κατὰ τῶν πρώτων εὐτύχησεν ὁ στρατηγός του Λέων· τοὺς δευτέρους ἠθέλησεν αὐτὸς προσωπικῶς νὰ ἐκδιώξῃ. Ἀλλὰ δὲν ἦτο πρᾶγμα εὔκολον· ὁ Βουλγαρικὸς βασιλεὺς ἐπρόβαλε μὲν εἰρήνην, μὲ συνθήκας ὅμως σκληράς. Παρεκτὸς μεγάλου φόρου ἐζήτει καὶ ἀριθμόν τινα ἐνδυμάτων καὶ ἀκατεργάστων δερμάτων, καὶ ἐπέμενε θέλων τακτικὸν διορισμὸν τῶν συνόρων καὶ ἀκριβῆ ἀλλαγὴν τῶν ἀμοιβαίων αὐτομόλων. Αἱ δύω πρῶται συνθῆκαι ἦσαν φανερῶς καταισχυντικαὶ τοῦ αὐτοκράτορος, μ' ὅλον τοῦτο

τὰς ἔστερξεν· αἱ δὲ δύω δεύτεραι εὕρηκαν δυσκολίαν. Οἱ ἱερωμένοι σύμβουλοι δὲν ἤθελαν νὰ δώσουν τοὺς βαπτισθέντας Βουλγάρους αὐτομόλους εἰς τὸν ἀβάπτιστον βασιλέα, ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε: „Τὸν ἐρχόμενον πρός με οὐμὴ ἐκβάλω ἔξω.“ Ἀλλ' ὁ ἄγριος βάρβαρος δὲν ἐπρόσμενε τὴν λύσιν τοῦ θεολογικοῦ τούτου ζητήματος· ἥρπασεν ἀπὸ τοὺς Γραικοὺς τὴν ἀξιόλογον πόλιν τῆς Θράκης Μεσημβρίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ἐπρόβαλεν ἐκ δευτέρου συμβούλιον περὶ τῶν αὐτομόλων, ἀλλ' οἱ ἀρχιερεῖς ἀντεστάθησαν διόλου. Ἠθέλησε λοιπὸν νὰ ἐκστρατεύσῃ πάλιν· κατηφεῖς τὸν ἠκολούθησαν οἱ στρατιῶται, οἵτινες τὸν ἐκαταφρόνουν, καὶ εἰς τὴν πρώτην μάχην (813) τὸν ἀφῆκαν ὅλοι. Ὁ Μιχαὴλ περιέβλεψεν ὀλόγυρα περίλυπος, καὶ στενοχωρημένος ἔδωκε τὴν κυβέρνησιν τοῦ πολέμου εἰς τὸν στρατηγόν του Λέοντα. Οὗτος δὲ ἐφέρθη μὲ ταπεινοφροσύνην, ἀπέφυγεν ἱκανὴν ὥραν τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ παραυτα ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ἀπὸ τὸ στράτευμα, ὑπῆγεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐστέφθη ἀπὸ τὸν πατριάρχην. Ὁ Μιχαὴλ ἐκουρεύθη μὲ ταπείνωσιν, καὶ ὑπῆγεν εἰς μοναστήριον τῆς πλησίον τοῦ Βυζαντίου κειμένης νήσου Πρώτης, ὅπου ἔζησεν ἀκόμη τριάκοντα ἔτη. Ἀλλὰ τὸν υἱόν του Θεοφύλακτον εὐνούχισεν ὁ Λέων, καὶ μετὰ τῆς αὐτοκρατορίσσης τῆς μητρός του τὸν ἔστειλεν εἰς τὴν ἐξορίαν (Πρβ. Ζωναρ. ΙΕ΄, 18.).

Λέων Ε΄., ὁ Ἀρμένιος, ἦτο ἀξιόλογος αὐτοκράτωρ, ἐνίκησε τοὺς Βουλγάρους, καὶ ἐταπείνωσε τὸν βασιλέα των Κροῦμον, ὅς τις ἐπληγώθη εἰς μίαν μάχην· διέταξε τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα μὲ σοφίαν καὶ φιλανθρωπίαν· ἀλλ' ἡ τύχη δὲν ἤθελε νὰ φέρῃ παραυτα τὸ βασίλειον εἰς ἡσυχίαν. Ἠθέλησε καὶ αὐτὸς νὰ καινοτομήσῃ κατὰ δυστυχίαν τὰ

περὶ τῆς τιμῆς τῶν εἰκόνων. Ἐπαναστάσεις ἐξεῤῥάγησαν πανταχόθεν, καὶ μία φονικὴ συντροφία ὥρμησεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τοῦ Λέοντος, τὸν ἐσκότωσεν εἰς τὸ ἱερὸν βῆμα καταφυγόντα, καὶ ἐπήρωσεν ἐπονειδίστως τοὺς τέσσαρας υἱούς του (820) (Ζωναρ. ΙΕ΄, 19 — 22.).

Καὶ ἡ βασιλεία δὲ τοῦ διαδόχου του Μιχαὴλ Β΄., τοῦ Τραυλοῦ, ἀνδρὸς κακοδόξου, ἢ πάντη ἀθρήσκου δὲν ἦτο ἡσυχωτέρα. Ἀποστάτης τις, Θωμᾶς ὀνομαζόμενος, ἠρήμονε μὲ στῖφος ληστρικὸν τὴν χώραν, καὶ ἀπετόλμησε νὰ πολιορκήσῃ καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸν ἐπίασεν ὅμως ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, τοῦ ἔκοψε χεῖρας καὶ πόδας, τὸν ἐγαδαροκάθισε καὶ τὸν περιέφερεν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἕως οὗ ἀπέθανε τιμωρούμενος σκληρότατα (Ζωναρ. ΙΕ΄, 23.).

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ αὐτοκράτορος τούτου οἱ ἐν Ἰσπανίᾳ Ἄραβες ὥρμησαν μὲ δυνατὸν στόλον εἰς τὴν Κρήτην, ἀπέβησαν εἰς αὐτὴν, καὶ εὑρόντες ἀφθονίαν ἀγαθῶν, ἔκτισαν τὴν πόλιν Χάνδακα, καὶ ἐστερεώθησαν ἐκεῖ· ὁ αὐτοκράτωρ ἔπεμψε κατ' αὐτῶν στόλον, ὅς τις ἐνικήθη καὶ ἠφανίσθη. Ἔστειλε δεύτερον ναυαρχούμενον ὑπὸ τοῦ Κρατεροῦ, ὅς τις κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνίκα, θαῤῥῶν δὲ εἰς τὴν νίκην του καὶ δοθεὶς εἰς τρυφὴν καὶ ἄνεσιν ἐκτυπήθη ἔξαφνα ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν καὶ ἠφανίσθη τόσον, ὥστε μηδ' ἄγγελος ἔμεινε τῆς συμφορᾶς νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω. Οἱ Ἀγαρηνοὶ ἐκ τῆς Κρήτης ἐλήστευαν τώρα ἀφόβως τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐπικράτειαν. Μετ' ὀλίγον ἐχάθη καὶ ἡ Σικελία ἐξ αἰτίας Εὐφημίου τινὸς, ὅς τις ἁρπάσας μίαν καλογραίαν νέαν καὶ ζητούμενος νὰ τιμωρηθῇ κατέφυγεν εἰς τοὺς Ἀγαρηνοὺς τῆς Ἀφρικῆς, καὶ τοὺς ὡδήγησε πῶς νὰ ἐξουσιάσωσι τὴν ὡραίαν ἐκείνην νῆσον. Ἡ νῆσος ἔγεινε τῷόντι ἅρπαγμα τῶν Ἀρά-

βων, οἵτινες μεταβάντες ἐκεῖθεν ἐν τὴν Ἰταλίαν ἐκυρίευσαν πολλὰ μέρη τῆς Καμπανίας. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ἔτη ὀκτὼ καὶ μῆνας ἐννέα μοναρχήσας ἀπέθανεν ἀπὸ δυσεντερίαν (Ζωναρ. ΙΕ', 24.).

Τώρα περιεῖχεν ἡ αὐτοκρατορία μόνον τὴν Ἑλλάδα, Μακεδονίαν, Ἤπειρον, Θράκην καὶ μικρὰν Ἀσίαν· ὅλα τἄλλα ἐκυρίευσαν οἱ Σαρακηνοί. Ἡ παροῦσα της ὅμως περιφέρεια δὲν ἦτο τόσον μικρὰ, ὥστε φρόνιμος ἡγεμὼν μὲ λαὸν ἐπιμελῆ καὶ μὲ ἀγαθὰς διαταγὰς νὰ μὴ δύναται νὰ τὴν ὑφώσῃ εἰς τὸν βαθμὸν τῶν μεγαλητέρων βασιλείων τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Ἀλλ' ὅλα ταῦτα ἔλειπαν ἀπὸ τοὺς Βυζαντίους. Ἡ κτῆσις τοῦ θρόνου ἦτο τὸ ἐπισφαλέστατον πρᾶγμα τοῦ κόσμου, ἡ πολιτικὴ μορφὴ δεσποτικὴ, ὁ λαὸς δὲν ἐζωοποιεῖτο ἀπὸ καμμίαν μετοχὴν τῶν κοινῶν πραγμάτων· ἡ θρησκεία περιεπλέχθη εἰς λύσιν παντοδαπῶν ἀπορημάτων· αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι τῶν μεγάλων προγόνων ἐνεκρώθησαν εἰς τοὺς ἐκνοθευθέντας ἀπογόνους· αἱ πολλαὶ ποτὲ λαμπραὶ διὰ τὴν παιδείαν πόλεις πρὸ πολλοῦ ἦσαν σκεπασμέναι ἀπὸ σκότος, οὐδ' ἠδύναντο νὰ ἀνοίξουν ὀμμάτιον, ἐπειδὴ ἡ ὑπέρμετρα μεγάλη μητρόπολις κατέπνιγε τὴν ζωὴν εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ἐὰν μὲ ὅλα ταῦτα διήρκεσεν ἀκόμη τὸ βασίλειον ὑπὲρ τὰ πεντακόσια ἔτη, ἐξωτερικὸν εἶναι τὸ αἴτιον. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο ἀκόμη πάντοτε ὀχυρωτάτη πόλις τοῦ κόσμου, καὶ ὅ,τι μέρος ἐπιστημονικῆς παιδείας ἦτο ὠφέλιμον διὰ τὸν κοινωνικὸν βίον, ἐσώζετο ἀκόμη αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐνδοξοτάτων χρόνων τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ βασιλείου δὲν ἠδύναντο νὰ συγκριθοῦν κατὰ τὰ πολεμικὰ μὲ τοὺς Γραικοὺς, καὶ ἐπεχείρουν πλέον νὰ λεηλατῶσι καὶ νὰ καίωσι παρὰ νὰ πολεμῶσι

τακτικῶς. Ὅταν ἐκυβέρνα τὸν στρατὸν ἕνας ἄξιος αὐτοκράτωρ, ἐνικῶντο πάντοτε οἱ Σαρακηνοὶ καὶ οἱ Βούλγαροι· κρῖμα μόνον ὅτι ἦτο σπάνιον τὸ τοιοῦτον!

Θεόφιλος ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος Μιχαὴλ τοῦ Β'. (829 — 842) ἀνήκει εἰς τοὺς ἀρίστους τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτορας. Ἦτο δίκαιος εἰς ἄκρον, πεπαιδευμένος, καὶ ζηλωτὴς τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ὑπηκόου του. Διηγεῖται ὁ Ζωναρᾶς (ΙΕ', 25) ὅτι ἰδὼν φορτωμένην ναῦν παραπλέουσαν εἰς τὰ ἀνακτόρια, καὶ μαθὼν ὅτι ἐστέλλετο ἐκ Συρίας διὰ λογαριασμὸν τῆς βασιλίσσης, τὴν ἔκαυσε μὲ ὅλας τὰς πραγματείας εἰπὼν εἰς τὴν ἄνασσαν: „Ὁ θεὸς μ' ἔκαμε βασιλέα, καὶ σὺ μὲ βιάζεις νὰ γείνω ναύκληρος. Ἐὰν οἱ βασιλεῖς γείνουν πραγματευταὶ, πῶς θέλουν ζήσειν οἱ ὑπήκοοι;" Ἐπολέμησε μὲ κλέος καὶ ἐνίκησε πολλάκις τοὺς Ἀγαρηνούς. ἔκλινεν ὅμως κάποτε εἰς δεσποτικὴν αὐτοβουλίαν καὶ φρικτὴν σκληρότητα. Τὴν τελευταίαν ἔδειξεν ἐξαιρέτως κατὰ τῶν τιμητῶν τῶν εἰκόνων, οἱ ὁποῖοι πάλιν ἐκατατρέχοντο ἀπὸ τὸν καιρὸν Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου (Ζωναρ. ΙΕ', 26 — 29.). Ἀλλ' ὁ διωγμὸς, τὸν ὁποῖον ἔπαθαν ἦτο τελευταῖος· διότι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοφίλου ἀποκατέστησε πάλιν τὴν τῶν εἰκόνων τιμὴν ἡ σύζυγός του Θεοδώρα, ἡ ὁποία ἐκυβέρνα τὸ βασίλειον διὰ τὸν ἀνήλικον υἱόν της, καὶ εὐτύχησε μὲ τὸν ζῆλον της νὰ καταπαύσῃ διὰ παντὸς τὴν φατρίαν τῶν εἰκονομάχων. Ὁ υἱός της Μιχαὴλ Γ'. ἀνέλαβε τοὺς χαλινοὺς τῆς βασιλείας ὀκτωκαιδεκαετὴς γενόμενος, καὶ ἀτίμασε τὸν θρόνον μὲ τὰς αἰσχρὰς ἀκολασίας του καὶ μὲ ἀνόητον ἀσωτίαν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐχθρῶν τῆς ἐπικρατείας ἐφάνησαν καὶ οἱ Ῥῶσοι, τοὺς ὁποίους ὀνομάζει ἀκλίτως Ῥὼς ὁ ἱστοριογράφος Ζωναρᾶς. Τελευταῖον ἐφονεύθη ὁ Μι-

χαὴλ ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ Βασιλείου, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀναδείξειν Καίσαρα καὶ συμβασιλέα, καὶ πάλιν ἠθέλησε νὰ τὸν καθαιρέσῃ (867) (Ζωναρ. ΙΣΤ'. 7.).

Βασίλειος ὁ Μακεδὼν, ὅςτις εἶχεν ὑψωθῆν εἰς τὸν θρόνον ἐξ εὐτελοῦς καταστάσεως, ἔγεινεν ἀρχηγὸς νέας δυναστείας, ἥτις μὲ ὀλίγην διακοπὴν ἐβάσταξε τὸν Βυζαντινὸν θρόνον ἕως τοῦ 1056 ἔτους. Ἐὰν φόνος τοῦ ἤνοιξε τὸν εἰς τὴν βασιλείαν δρόμον, εὐτύχησεν ὅμως νὰ ἀφανίσῃ εἰς τὴν λήθην τὸ κακούργημα τοῦτο μὲ τὴν σοφίαν τῆς κυβερνήσεώς του, μὲ τὴν ταπείνωσιν τῶν Σαρακηνῶν, μὲ τὴν δικαιοσύνην καὶ γλυκύτητά του. Ἀλλ' ὅμως ἡ ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ βασιλείου διὰ τὴν ὁμοτονίαν τῶν ἀπαύστων πολέμων, οἵτινες δὲν περιέχουσι κἀνὲν μέγα οὐδὲ ὠφέλιμον, καὶ διὰ τὰς παντοτεινὰς ἐσωτερικὰς συνωμοσίας εἶναι τόσον κουραστικὴ καὶ ἀνωφελὴς, ὥστε ἀπεδῶ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἐξιστοροῦμεν τοὺς ἀξιολογωτέρους αὐτοκράτορας, τῶν δ' ἄλλων ὑποσυνάπτομεν μόνον τὰ ὀνόματα διὰ τὴν συνέχειαν.

Λέων, ὁ ἐπικαλούμενος σοφὸς διὰ τὴν πολυμάθειάν του, διεδέχθη τὸν πατέρα του Βασίλειον (885). Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου εἰσώρμησαν οἱ Βούλγαροι εἰς τὴν ἐπικράτειαν καὶ ἔφθασαν λεηλατοῦντες ἕως τὴν Μακεδονίαν (893). Ὁ αὐτοκράτωρ συνεμάχησε κατὰ τῶν ἐχθρῶν του μὲ τοὺς Οὔγγρους· ἀλλὰ μετὰ πολλὰς δυστυχίας ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ εἰρήνην μὲ τοὺς Βουλγάρους ὄχι πολὺ ἔντιμον. Λαβὼν δὲ τετάρτην γυναῖκα παρὰ τοὺς συνοδικοὺς κανόνας καὶ ἀφορισθεὶς ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Νικόλαον τὸν Μυστικὸν, ἐτάραξε τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐκινδύνευσε νὰ δολοφονηθῇ. Μόλις ἐσυγχωρήθη ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Εὐθύμιον, καὶ τὸν περιεκύκλωσαν ἐξωτερικὰ δεινά. Οἱ Σαρακηνοὶ ἐκυρίευσαν (902) τὸ Ταυρομένιον τῆς Σικελίας,

τὴν νῆσον Λῆμνον καὶ ἐπολιόρκουν τὴν Θεσσαλονίκην. Μετὰ πολλὰς δυστυχεῖς ναυμαχίας καὶ μάχας, λυπούμενος ὁ αὐτοκράτωρ ἠῤῥώστησε καὶ ἀπέθανε (911), ἀφήσας ἐκκλησιαστικὰ καὶ νομικὰ συγγράμματα, καὶ πενταετῆ υἱὸν τὸν Κωνσταντῖνον (Ζωναρ. ΙΣΤ', 12 — 14.).

Ἀλέξανδρος ὁ ἀδελφὸς τοῦ Λέοντος ἀνέβη τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον μὲ σκοπὸν νὰ τὸν παραχωρήσῃ εἰς τὸν ἀνεψιόν του, ὅταν ἠλικιωθῇ. Ὁ ἄσωτος οὗτος καὶ γαστρίμαργος βασιλεὺς ἀπέθανε μετὰ δεκατρεῖς μῆνας ἀπὸ πολυφαγίαν καὶ πολυποσίαν (Ζωναρ. ΙΣΤ', 15.).

Κωνσταντῖνος Ζ'., ὁ Πορφυρογέννητος ἐπικαλούμενος, ἐπειδὴ ἐγεννήθη βασιλεύοντος τοῦ πατρός του, ἐπετροπεύετο κατ' ἀρχὰς καὶ ὑπ' ἄλλων καὶ ἐξαιρέτως ἀπὸ τὴν μητέρα του Ζωήν. Οἱ Σαρακηνοὶ διὰ θαλάσσης καὶ οἱ Βούλγαροι διὰ ξηρᾶς ἐλεηλάτουν τὴν ἐπικράτειαν. Ἡ Ζωὴ ἠναγκάσθη νὰ εἰρηνεύσῃ μὲ τοὺς πρώτους διὰ νὰ καταπαλαίσῃ τοὺς δευτέρους. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατηγῶν, Συμεὼν ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων ἔφθασε πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου κτυπηθεὶς ὑπέστρεψεν εἰς τὴν χώραν του. Ἕνας στρατηγὸς, Ῥωμανὸς, συνέζευξε τὴν θυγατέρα του Ἑλένην μὲ τὸν αὐτοκράτορα· ἀνηγορεύθη Καῖσαρ καὶ Αὔγουστος, ὕψωσεν εἰς τὴν αὐτὴν τιμὴν δύω υἱούς του, καὶ ἕνα τρίτον, μειράκιον δεκαὲξ ἐτῶν, ἀνέδειξε πατριάρχην (ἴδε τὸ ἐφεξ. τμῆμα). Ἐνῷ ὁ Πορφυρογέννητος ἦτο ὑπεξούσιος τούτου τοῦ τυράννου, οἱ Σαρακηνοὶ καὶ οἱ Ῥῶσοι ἐλεηλάτουν τὴν ἐπικράτειαν· ἕως οὗ βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς φίλους του ἐξώρισε τοὺς συνδυνάστας, Ῥωμανὸν καὶ τοὺς υἱούς του, καὶ ἐμονάρχησε μὲ δυστυχεῖς πολέμους ἕως οὗ ἀπέθανε τὸ 959 ἔτος. Ἀναφέρεται δὲ ὁ αὐτοκράτωρ

οὗτος συχνάκις ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς ὡς φίλος καὶ
προστάτης τῆς παιδείας καὶ ὡς γενόμενος καὶ αὐτὸς
συγγραφεὺς βιβλίων (Ζωναρ. ΙϚ', 16. — 22.).

Ῥωμανὸς ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου (959 —
963), ὀνομαζόμενος Παιδίον καὶ διὰ τὸ μικρὸν τῆς
ἡλικίας του καὶ διὰ τὴν μικρόνοιάν του, διαδεχθὴς
τὸν θρόνον, τὸν ἐμόλυνε μὲ πᾶν εἶδος ἀσελγείας
καὶ μυσαρίας, καὶ ἀπέθανε κατά τινας μὲν ἀπὸ τὴν
κτηνώδη δίαιτάν του, κατ' ἄλλους δὲ ἀπὸ φαρμά-
κιον τῆς συζύγου του Θεοφανοῦς (Ζωναρ. ΙϚ', 23.).

Ἡ Θεοφανὼ μετὰ τῶν δύω ἀνηλίκων υἱῶν
της, Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, διεδέχθη τὸ σκῆ-
πτρον τῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ στρατηγὸς Νικηφόρος
ὁ Φωκᾶς εἶχε σταλθῆν ἀπὸ τὸν ἄνδρα της κατὰ
τῶν ἐν Κρήτῃ Σαρακηνῶν, καὶ ἦλθεν ἐγγὺς νὰ
τοὺς ἐκδιώξῃ ἐκεῖθεν, ὅταν ὁ παιδαριώδης Ῥωμα-
νὸς φθονήσας τὴν εὐτυχίαν του τὸν ἐπρόσταξε νὰ
μεταβῇ εἰς τὴν Συρίαν, ὅπου ἠνδραγάθησε πάλιν
καὶ ἐκυρίευσε τὴν πόλιν Βέῤῥοιαν. Τὸν ἐκά-
λεσε τώρα ἡ Θεοφανὼ εἰς τὴν Κωνσταντινούπο-
λιν, ὅπου εἰσῆλθε μὲ θρίαμβον. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρὸς
αὐλικὸς Ἰωσὴφ τὸν ἔστειλε πάλιν εἰς τὴν Ἀσίαν
φθονῶν τὸ κλέος του καὶ ἐπιβουλεύων τὴν ζωήν
του. Διὰ τοῦτο ὁ Νικηφόρας ἀνηγορεύθη αὐτο-
κράτωρ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ του εἰς τὴν Καππαδοκίαν,
καὶ ἐπιστρέψας, καθὸ ἀγαπητὸς εἰς τὸν λαὸν, ἀγα-
πητὸς δὲ καὶ εἰς τὴν Θεοφανὼ, ἠξιώθη λαμπρᾶς
ὑποδοχῆς μὲ προϋπάντησιν ὅλου τοῦ λαοῦ· καὶ συνε-
ζεύχθη γυναῖκα του τὴν αὐτοκρατόρισσαν Θεοφανώ.
Ἦτο δὲ ὁ Νικηφόρος ἀληθῶς νίκην φέρων πανταχοῦ,
καὶ ὠφέλησε μεγάλως τὴν αὐτοκρατορίαν.
Μόνον κατὰ τῆς Σικελίας ἀπέτυχεν, ἐπειδὴ ὁ
ἀνάξιος στρατηγός του Μανουὴλ ἐνικήθη ἀπὸ τοὺς
ἐκεῖ Σαρακηνούς. Ἄλλος δὲ στρατηγὸς, Ἰωάννης
ὁ Τσιμισκῆς, τοὺς ἐνίκησεν εἰς Κιλικίαν. Ἐκεῖ

ἐξεστράτευσε καὶ αὐτὸς προσωπικῶς τὸ δεύτερον
ἔτος τῆς βασιλείας του· ἐνίκησε τοὺς βαρβάρους·
ἐκυρίευσε τὴν Ἀναβαρζόν, Ταρσὸν καὶ Μοψουε-
στίαν· καὶ διὰ τῶν στρατευμάτων του, τὴν Ἀντιό-
χειαν. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν Κωνσταντινούπο-
λιν μετὰ 6 ἐτῶν καὶ 6 μηνῶν εὐτυχῆ βασιλείαν
ἐφονεύθη (969) ἀπὸ τὸν εἰρημένον Τσιμισκῆν
(Ζωναρ. ΙΔ'. 24 — 28). Θέλομεν ἰδεῖν κατω-
τέρω (τμ. 13.), ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς δύσεως
Ὄθων Α'. ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Νικηφόρον τὴν προ-
γονήν του Θεοφανίαν νύμφην διὰ τὸν υἱόν του
Ὄθωνα Β'., καὶ ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀποβληθὲν
ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου, τὸ ἐδέχθη ἔπειτα ὁ Τσι-
μισκῆς.

Ἀνέβη λοιπὸν τὸν θρόνον Ἰωάννης ὁ Τσιμισκῆς
(969 — 976), καὶ εὐθὺς ἀνέδειξε κοινωνοὺς τῆς
βασιλείας τοὺς δύω υἱοὺς τοῦ Ῥωμανοῦ καὶ τῆς Θεο-
φανοῦς, Βασίλειον καὶ Κωνσταντῖνον. Οἱ Ἀγα-
ρανοὶ ἐκινήθησαν εὐθὺς εἰς ἐξανακυρίευσιν τῆς Ἀν-
τιοχείας· ἀλλ' ἀπεδιώχθησαν ἀπὸ τὰ αὐτοκρατο-
ρικὰ στρατεύματα. Τὸ δὲ ἐφεξῆς ἔτος (970),
300,000 Ῥῶσοι κυριεύσαντες τὴν Βουλγαρίαν ὥρ-
μησαν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐστρατοπέδευσαν πλη-
σίον τῆς Ἀδριανουπόλεως· ὁ αὐτοκρατορικὸς στρα-
τὸς τοὺς ἐνίκησεν, ἐφόνευσε πολλοὺς, καὶ λαβὼν
καὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους, ἐματαίωσε τὴν ἐπιδρο-
μήν των. Τὸ ἐφεξῆς ἔτος (971) ἐξεστράτευσεν
αὐτὸς ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν Δανούβιον, ὅπου ἔστεκαν
350,000 Ῥῶσοι ἕτοιμοι νὰ εἰσβάλουν πάλιν εἰς τὴν
Βουλγαρίαν καὶ Θράκην. Μάχη φονικωτάτη πλη-
σίον Δουροστόλου ἐκλέϊσε τὸν Τσιμισκῆν. Ὁ Ῥῶ-
σος ἡγεμὼν Σφενδόσλαβος ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ
τὴν εἰρήνην μὲ συνθήκας: Νὰ εἶναι σύμμαχός
του, καὶ νὰ ἐπιστρέψουν ἀνενοχλήτως οἱ Ῥῶσοι
ἐκ τῆς Βουλγαρίας εἰς τὴν πατρίδα των. Ὑπέστρε-

ψεν ὁ αὐτοκράτωρ μὲ θρίαμβον λαμπρὸν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἀλλ' ἐκστρατεύσας εἰς Ἀσίαν κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, ἀπέθανε φαρμακωμένος (976) (ἴδε Κεδρην. Λέοντα Γραμματ. καὶ Ζωναρ. ΙΖ', 1 — 4.).

Καὶ ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν πάλιν ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ οἴκου Βασίλειος Β'. υἱὸς τοῦ Ῥωμανοῦ καὶ τῆς Θεοφανοῦς (976 — 1025) ἐκυβέρνησε μὲ φήμην, ἐνίκησε τοὺς Ῥώσους καὶ κατέστρεψε τὸ Βουλγαρικὸν βασίλειον. Τὸ ἄγριον καὶ σκληρὸν φρόνημα τοῦ αὐτοκράτορος τούτου καὶ τῶν καιρῶν του φανερόνεται ἀπὸ τὸν τρόπον τῶν πολέμων του. Ἠχμαλώτευσε μίαν φορὰν δεκαπέντε χιλιάδας Βουλγάρων. Ἐπρόσταξε καὶ τοὺς ἐτύφλωσαν ὅλους, εἰς πᾶσαν ἑκατοντάδα ἔβαλεν ἕνα μονόφθαλμον ὁδηγὸν, καὶ οὕτω τοὺς ἔστειλεν ὅλους εἰς τὸν τόπον των. Ὁ Βουλγαρικὸς βασιλεὺς Σαμουὴλ ἐλειποθύμησεν ἀπὸ τὸ θέαμα τοῦτο, καὶ ἀπέθανε μετὰ δύω ἡμέρας (Ζωναρ. ΙΖ', 5 — 10.).

Κωνσταντῖνος ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βασιλείου ἐβασίλευσε τρία ἔτη μὲ ἀδράνειαν καὶ ἀνοησίαν· καὶ ἀποθνήσκων ἀφῆκε διάδοχόν του τὸν Ῥωμανὸν, ἄνδρα τῆς θυγατρός του Ζωῆς (1028) (Ζωναρ. ΙΖ', 10.). Οὗτος δὲ ἐκστρατεύσας εἰς τὴν Ἀσίαν κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, ἔχασεν ὅλον τὸν στρατόν του· καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπροσπάθει νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν ὀργὴν τοῦ θεοῦ οἰκοδομῶν ὀρφανοτροφεῖα, κτίζων ὑδραγωγεῖα, καὶ χαρίζων πόλεις εἰς τὰ μοναστήρια. Τέλος δὲ τὸν ἐσκότωσεν ἡ γυνή του Ζωὴ (1034), καὶ συζευχθεῖσα Μιχαὴλ τὸν Παφλαγόνιον, τὸν ἀνηγόρευσεν αὐτοκράτορα. Καὶ οὗτος δὲ μὲ οἰκοδομὰς ναῶν καὶ μοναστηρίων ἐπροσπάθει νὰ λάβῃ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων του· καὶ τέλος ἀπέθανεν ὑδρωπικὸς (1041) εἰς μοναστήριον, τὸ ὁποῖον εἶχε κτίσειν αὐτὸς (Ζωναρ. ΙΖ', 11 — 17.).

Μιχαὴλ ὁ Καλαφάτης, ἔγγονος τοῦ ἀποθανόντος καὶ εἰσποιητὸς υἱὸς τῆς Ζωῆς, ἐβασίλευσε τέσσαρας μῆνας, καὶ ἐτυφλώθη ἀπὸ τὸν λαὸν ὅς τις ἀνηγόρευσεν ἀνάσσας τὴν Ζωὴν καὶ τὴν ἀδελφήν της Θεοδώραν. Ἡ πρώτη κατὰ θέλησιν τοῦ λαοῦ συνεζεύχθη ἄνδρα Κωνσταντῖνον τὸν Μονομάχον, εὐγενῆ καὶ ὡραῖον ἄνθρωπον, ἀναγορευθέντα ἤδη αὐτοκράτορα διὰ τῆς γυναικός του. Οὗτος ἀπεδίωξε τοὺς Ῥώσους πολιορκήσαντας διὰ θαλάσσης τὴν Κωνσταντινούπολιν (1043)· ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι κατηφάνιζαν εἰς τὴν Ἀσίας τὰς ἐπαρχίας του, τὰς ὁποίας δὲν ἐφύλαττε μὲ στρατεύματα διὰ φιλαργυρίαν. Ἀπέθανε δὲ καὶ αὐτὸς καὶ ἡ Ζωὴ κατὰ τὸ 1054 ἔτος. Ἐβασίλευσε τώρα ἡ Θεοδώρα, ἥτις μὲ ἐκλογὴν ἀξίων στρατηγῶν ἐμπόδισε τὰς εἰς τὴν Ἀσίαν τῶν Τούρκων προόδους. Ἀλλ' ἀσθενήσασα ὀξέως ἀπέθανεν (1056), ἀφοῦ ἀνηγόρευσε διάδοχόν της Μιχαὴλ τὸν Στρατιωτικὸν, ἄνδρα γηραιὸν καὶ ἄπειρον τοῦ πολέμου, πρᾶγμα ἀντιφατικὸν πρὸς τὸ ὄνομά του. Μὲ τὴν Θεοδώραν δὲ συνεξέλιπε τὸ γένος τῶν Μακεδόνων. Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνὸς, ἄξιος στρατηγὸς, ὥρμησεν ἐκ τῆς Ἀσίας, ἀφοῦ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ, διὰ νὰ ἐμβῇ εἰς τὴν μητρόπολιν. Ὁ Πατριάρχης, Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος, συνεργὸς τῆς πτώσεως τοῦ Στρατιωτικοῦ, καὶ ἡ σύγκλητος ἐμήνυσαν τὸν ἀνάξιον Στρατιωτικὸν νὰ ἀναχωρήσῃ. „Καὶ τί μὲ δίδει ὁ Πατριάρχης ἀντὶ τῆς βασιλείας;" ἠρώτησεν ὁ γέρων. „Τὴν οὐράνιον βασιλείαν," τοῦ ἀπεκρίθη ἡ πρεσβεία· οὕτω λοιπὸν ἐκδυθεὶς τὴν πορφύραν ἀνεχώρησεν εἰς τὸ μοναστήριον (Ζωναρ. ΙΖ', 18 — 29. ΙΗ', 1 — 3.).

Οὕτω λοιπὸν ἐξέλιπεν ὁ αὐτοκρατορικὸς οἶκος τῶν Μακεδόνων καὶ ἠκολούθησε τὸ γένος τῶν

Κομνηνῶν, ὄχι ὅμως μὲ ἀδιάκοπον ἀκολουθίαν· μετὰ τὸν πρῶτον ἀκόμη αὐτοκράτορα τοῦ γένους τούτου Ἰσαάκιον (1057 — 1059) διεδέχθη τὸν θρόνον Κωνσταντῖνος Ι΄. ὁ Δούκας ἐξ ἄλλης οἰκογενείας. Μετὰ τοῦτον ἔλαβε τὸν θρόνον Ῥωμανὸς Γ΄. ὁ Διογένης, τοῦ ὁποίου τὴν ἱστορίαν θέλομεν διηγηθῆν λεπτομερῶς ὡς ἐπίσημον παράδειγμα παραδόξου μεταβολῆς τῆς τύχης.

Ῥωμανὸς ὁ Διογένης ἦτο ἄξιος ἀνὴρ, ἀνδρεῖος καὶ ἐμπειροπόλεμος. Ἐπειδὴ ὅμως ἐφωράθη συνωμότης εἰς ἐπανάστασιν τινὰ, ἐκαταδικάσθη νὰ ἀποθάνῃ. Πλησιάζων εἰς τὸν θάνατον διὰ δεήσεων καὶ ἀναφορᾶς τοῦ λαοῦ ἐσυγχωρήθη ἀπὸ τὴν αὐτοκρατόρισσαν Εὐδοξίαν, ἥτις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός της Κωνσταντίνου Δούκα ἐκυβέρνα τὴν βασιλείαν ὡς ἐπίτροπος τῶν τριῶν ἀνηλίκων υἱῶν της. Ἀνέλπιστος τύχη! Ἀλλ᾽ ἔμελλε νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ ἄλλη ἀνελπιστοτέρα.

Ἡ αὐτοκρατόρισσα εἶχεν ὑποχρεωθῆν ἐγγράφως νὰ μὴ ἐξαναϋπανδρευθῇ, καὶ τὸ γράμμα τοῦτο ἐνεπιστεύθη εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Πατριάρχου, Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου. Ἀλλ᾽ αἱ ἄπαυστοι στασιώδεις ταραχαὶ τῆς πόλεως καὶ αἱ ἐχθρικαὶ πλησιάσεις τῶν Τούρκων τὴν ἐδίδαξαν πάραυτα νὰ αἰσθανθῇ τὴν ἀδυναμίαν της· ὁ λαὸς ἐμίσει τὴν γυναικείαν κυβέρνησιν, καὶ ἡ Εὐδοξία δὲν ἦτο ἀσφαλὴς ἀπὸ ἐπανάστασιν. Διεύθυνε τὰ ὄμματά της εἰς τὸν νεωστὶ συγχωρηθέντα Ῥωμανὸν, καὶ τοῦ ἤνοιξε μυστικὰς τῆς καρδίας της ἐπιθυμίας, αἵτινες τὸν ἐξέστησαν μὲ τὰς τερπνοτάτας ἐλπίδας. Ἔμελλε νὰ γείνῃ σύζυγός της καὶ κορυφὴ τοῦ βασιλείου — Ἀλλὰ τὸ γράμμα; Εἰς γυναικεῖον δόλον δὲν ἔστεκε κἀνὲν ἐμπόδιον. Ὁ Πατριάρχης εἶχεν ἀνεψιὸν Βάρδαν τινὰ; νέον, ὡραῖον καὶ σφριγῶντα. Ὑπεκρίθη ὅτι τὸν ἀγαπᾷ, καὶ ἐμήνυσε πρὸς τὸν πατριάρχην ὅτι ἐπεθύμει νὰ τὸν ὑπανδρευθῇ, ἂν δὲν τὴν ἐμπόδιζε τὸ ἔγγραφον. Ἐπιτήδειος εὐνοῦχος παρέστησε τὸ πρᾶγμα μὲ τόσον ζῆλον, ὥστε ὁ φιλόδοξος πατριάρχης ἐστοχάσθη ἀναγκαῖον νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀνεψιόν του νὰ ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον. Διὰ τοῦτο ἐπαρουσιάσθη εἰς τὴν Σύγκλητον, καὶ μὲ λόγον μακρὸν ἀπέδειξεν ὅτι εἶναι βλαβερώτατος ὁ ὅρκος, τὸν ὁποῖον ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ ἡ αὐτοκρατόρισσα εἰς τὸν ἀποθανόντα ἄνδρα της. Βέβαια ἐκ ζηλοτυπίας τὴν ἠνάγκασεν ἐκεῖνος εἰς τοῦτο. Τὰ κοινὰ πράγματα χρειάζονται ἀναγκαίως ἀνδρικὴν κυβέρνησιν, καὶ αὐτὸς (ὁ πατριάρχης) προβάλλει ὥστε ἡ αὐτοκρατόρισσα νὰ λυθῇ μὲν ἀπὸ τὸν ὅρκον της; νὰ λάβῃ δὲ τὸ ἔγγραφόν της ὀπίσω. Οἱ περισσότεροι συγκλητικοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ καταλάβωσι τί ἐκίνησε τὸν πρεσβύτην νὰ δείξῃ τόσον ζῆλον εἰς τὸ πρᾶγμα τοῦτο· ἐπειδὴ ὅμως πολλοὶ δωροδοκημένοι ἔδωκαν πάραυτα τὴν ψῆφόν των, ἠκολούθησαν καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ τὸ γράμμα ἐδόθη ὀπίσω.

Πόσον ἐθαύμασεν ὁ πατριάρχης ἀκούσας ἐξαφνα τὴν ἐφεξῆς ἡμέραν ὅτι ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ Ῥωμανός! Πόσον ἐμετανόει διὰ τὴν εὐγλωττίαν του! Χθὲς ἐγέλα μυστικῶς διὰ τὴν δολιότητά του, καὶ σήμερον ἐντρέπετο ὅτι ἠπατήθη ἀπὸ γυναῖκα. Ὁ Ῥωμανὸς ἐφέρθη τὴν νύκτα εἰς τὰ βασίλεια, ἐκεῖ ἔγεινεν αὐτοσχεδίως ὁ γάμος, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν στρατιωτῶν προητοιμασμένον τοῦ ἔκαμε τὸν ὅρκον (Ζωναρ. ΙΗ΄, 10.).

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον εἶχαν εἰσορμήσειν εἰς τὸ βασίλειον οἱ Σελδεσσοῦκοι Τοῦρκοι (ἀνωτ. σελ 191.). Ὁ Ῥωμανὸς ἔκαμε τρεῖς ἐνδόξους ἐκστρατείας κατ᾽ αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐδίωξεν ἕως Κιλικίας. Εἰς τὴν τελευταίαν ἤλπιζε νὰ τοὺς ἀφανίσῃ ἐξ ὁλοκλήρου. Ὁ Σουλτάνος ἐζήτησεν εἰρήνην, ὁ δὲ Ῥωμανὸς τὴν ἀπέῤῥιψεν. Ἔρχεται ἡ ἡμέρα τῆς μάχης· ἡ νίκη

μένει ἐπὶ πολὺ ἀμφίβολος· ὁ Ῥωμανὸς ἐνίκα εἰς τὸ κέρας του. Τότε διαδίδει ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἄλλου κέρατος, ὅτι ὁ Ῥωμανὸς ἐνικήθη· τὸ δεξιὸν κέρας ἀναχωρεῖ. Τοῦτο φέρει πάραυτα σύγχυσιν εἰς τὸ ἀριστερὸν, καὶ ὁ κακοῦργος προδότης — ἦτο Ἀνδρόνικος, ἀνεψιὸς τοῦ προτέρου αὐτοκράτορος — ἐπιτυγχάνει ἐντελῶς τὸν σκοπόν του. Ὁ αὐτοκράτωρ ἠθέλησε νὰ βοηθήσῃ τοὺς φεύγοντας, ἀλλ' ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων καὶ ἔγεινεν αἰχμάλωτος.

Τί ἔμελλε νὰ πάθῃ ἀπὸ Τοῦρκον καὶ παρωργισμένον νικητήν; Τί ἄλλο παρὰ σκληρὸν θάνατον;

Ὄχι ὅμως! Ὁ Ἄλπ Ἀσθλὰν ἔδειξε φιλανθρωπίαν. Ἐνηγκαλίσθη τὸν αἰχμάλωτον καὶ τὸν ὡμίλησε μὲ ἀγάπην: „Μὴ λυπῆσαι διὰ τὴν δυστυχίαν σου. Τοιαῦτα εἶναι τὰ τοῦ πολέμου. Δὲν θέλεις παραπονηθῆν ἀπὸ ἡμᾶς εἰς τίποτε, ἐπειδὴ ἐγὼ θέλω σὲ μεταχειρισθῆν ὡς αὐτοκράτορα." Ὁ Ῥωμανὸς ὄχι μόνον ἔλαβε πρέπουσαν περιποίησιν, ἀλλὰ καὶ μετρίας συνθήκας εἰρήνης ἀπὸ τὸν ἐχθρόν του (Ζωναρ. ΙΗ', 14.).

Ἀλλὰ διὰ τὸν ἄνδρα τοῦτον ἦσαν εἱμαρμένα μόνον ἀπροσδόκητα πράγματα. Μὲ πιθανότητα ἤλπιζεν ὅτι οἱ ἰδικοί του ἔμελλαν νὰ κάμουν πάντα τρόπον διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσουν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔκαμαν. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸν παραίτησαν διόλου· δὲν ἔλειπαν καὶ ἐχθροί του, οἵτινες ἐπιμελῶς διέδιδαν λόγους περὶ τοῦ βεβαίου θανάτου του, καὶ ἐπέμεναν νὰ γείνῃ ταχεῖα ἐκλογὴ διαδόχου. Ἡ Εὐδοξία δὲν εἰσακούεται· ὁ ἐχθρός της Καῖσαρ, Ἰωάννης Δούκας ὁ ἀνδράδελφός της, τὴν ἐναντιόνεται, καὶ ἄλλοι ἤθελαν νὰ ἀναγορευθῇ αὐτοκράτωρ ὁ μεγήτερος ἐκ τῶν τριῶν υἱῶν τῆς Εὐδοξίας Μιχαήλ.

Τώρα ἦλθεν εἰς χεῖρας τῆς Εὐδοξίας ἐπιστολὴ τοῦ ἐλευθερωθέντος Ῥωμανοῦ. Οἱ συγκλητικοὶ ἔπεσαν εἰς ἀμηχανίαν. „Δὲν τὸν δεχόμεθα," ἔκραξαν οἱ ἐχθροί του, καὶ ἔλαβαν ὑπεροχὴν εἰς τὴν σύγκλητον. Ὁ Ἰωάννης φοβούμενος τὸν Ῥωμανὸν, ἐὰν ἐπαναλάβῃ τὸ σκῆπτρον, ἑνόνεται μετὰ τινῶν συγκλητικῶν, ἀναγορεύει αὐτοκράτορα τὸν ἀνεψιόν του Μιχαὴλ Ζ', καὶ στέλλει εἰς μοναστήριον τὴν αὐτοκρατόρισσαν Εὐδοξίαν. Κατὰ δὲ τοῦ Ῥωμανοῦ ἐστάλθη πρόσταγμα εἰς ὅλα τὰ σύνορα νὰ τὸν διώξωσιν ὀπίσω. Ὁ Ῥωμανὸς ἔμαθε τὴν ἀπόφασιν πρὶν φθάσῃ εἰς τὴν Καππαδοκίαν. Ἐκεῖ εὕρηκε πιστὰ τινὰ στρατεύματά του, καὶ μὲ ταῦτα ὥρμησε κατὰ τοῦ Ἀνδρονίκου, υἱοῦ τοῦ Καίσαρος Ἰωάννου, ὅς τις μὲ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ νικηθέντος στρατοῦ ἔστεκεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐκτυπήθη ὅμως καὶ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ. Τί ἠδύνατο λοιπὸν τώρα νὰ ἐλπίσῃ;

Ἀλλ' ἰδοὺ πάλιν ἀπροσδοκήτως φαίνεται εἰς αὐτὸν φίλος ὁ τῆς Ἀντιοχείας κυβερνήτωρ, ὅς τις ἔλαβε τὴν εὐτυχίαν ἀπ' αὐτόν. Μὲ ἐπαινετὴν εὐγνωμοσύνην τὸν ἀναλαμβάνει, καὶ τὸν ὁδηγεῖ εἰς τὰ στενὰ τῆς Κιλικίας. Αὐτοῦ ἠδύνατο ἴσως νὰ βασταχθῇ πολὺν καιρὸν, ἀλλὰ — νέα δαστυχία — ὁ Ἀνδρόνικος διὰ κατασκόπων ἔμαθε τὴν καταφυγήν του, ἔδραμε κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ παραδοθῇ μὲ συνθήκας. Ὑπεσχέθη πρὸς αὐτὸν ἐλευθερίαν, ἐὰν ὁ Ῥωμανὸς παρῃτεῖτο πᾶν δικαίωμα βασιλικὸν, καὶ ἤθελε νὰ ὑπάγῃ εἰς μοναστήριον. Ὁ Ῥωμανὸς παραδίδεται ἐξ ἀνάγκης, καὶ ἔρχεται εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀνδρονίκου μὲ μοναχικὰ ἐνδύματα. Ἐκεῖ ὠμόθη ἐκ δευτέρου ἡ συνθήκη καὶ ἀπὸ τὰ δύω μέρη, καὶ ὁ νέος Μοναχὸς ἦτο ἕτοιμος νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ μοναστήριον, ὅταν ἔξαφνα ἔφθασαν ἐκεῖ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὸν νέον αὐτοκράτορα. Ὁ

κακόγηρος Ἰωάννης Δούκας, μὴ ἀναπαυόμενος ἀπὸ τὴν κακήν του συνείδησιν, ἐπέμενε τόσον εἰς τὸν νέον αὐτοκράτορα „ὅτι δὲν εἶναι ἀσφαλὴς ἕως οὗ περιφέρεται ἐλεύθερος ὁ Ῥωμανός,“ ὥστε τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐκδώσῃ τὸ σιγκχαμερὸν πρόσταγμα τῆς τυφλώσεώς του. Διὰ νὰ ἐκτελέσουν τὴν προσταγὴν ταύτην ἦλθαν οἱ ἀπεσταλμένοι. Ὁ Ἀνδρόνικος αὐτὸς φρίττει, παρακαλεῖ, κλαίει — ὁ Ῥωμανὸς μὲ θανατικὴν ἀγωνίαν ὀλοφύρεται καὶ στενάζει· τίποτε δὲν ἠδυνήθη νὰ δυσωπήσῃ τοὺς ἀπανθρώπους. Δένεται ὁ δυστυχὴς, ῥίπτεται καταγῆς, καὶ γίνεται τὸ τρομερὸν χειρούργημα. Οὐδὲ τὰς πληγάς του ἔδεσαν, ἀλλὰ τὸν ἔσυραν οὕτω κατόπιν τῶν εἰς τὴν νῆσον Πρώτην. Ἐπρήσθη ἡ κεφαλή του, ἐσκωλήκιασαν τὰ κοιλώματα τῶν ὀφθαλμῶν του· καὶ οὕτως ἀπέθανεν ὁ δυστυχὴς Ῥωμανός. Ἡ ἀσθενὴς γυνή του, ἥτις δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν σώσῃ, ἐπαράγγειλε τοὐλάχιστον καὶ τὸν ἔθαψαν λαμπρῶς. Ἐτάφη δὲ ἐκεῖ εἰς μοναστήριον, τὸ ὁποῖον εἶχε κτίσειν αὐτὸς (Ζωναρ. ΙΗ΄, 14. 15.).

Ὁ ἀναγορευθεὶς ἀντ' αὐτοῦ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Ζ΄, ἐπονομαζόμενος Παραπινάκης, ἐδιδάσκετο ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ νὰ συμπλέκῃ στίχους, καὶ ἀφῆκε τὴν βασιλείαν νὰ διαρπάζεται ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἕως οὗ μετὰ ἓξ ἔτη καὶ μῆνας ἓξ καθαιρεθεὶς ἐκ τοῦ θρόνου ἐνεδύθη ῥάσον καὶ αὐτὸς καὶ ἡ γυνή του, καὶ ἐστάλθησαν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου ἀπὸ Νικηφόρον τὸν Βοτανιάτην, ὅς τις ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον (Ζωναρ. ΙΗ΄, 17). Ἐβαστάζετο δὲ εἰς τὴν βασιλείαν ἐξ αἰτίας τοῦ ἀνδρείου στρατηγοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, ἀνεψιοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαακίου. Διὰ τοῦτο ἐδυσπίστει εἰς τὸν Ἀλέξιον, καὶ τοῦ ἔκαμνε καταφρονήσεις, αἵτινες ἐξύπνισαν τὴν φιλοδοξίαν, τὴν ὁποίαν ἐφοβεῖτο. Ἐκυρίευσεν ὁ Ἀλέξιος τὴν Κωνσταντινούπολιν (1081), ὁ Βοτανιάτης ὑπῆγεν εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ τὸ βασίλειον ἀπέκτησεν αὐτοκράτορα, ὅς τις τὸ ἐκυβέρνησε μὲ πολὺ πνεῦμα καὶ μὲ ἀκατάπληκτον ἀνδρίαν, εἰς βαρεῖς καὶ ἐπικινδύνους χρόνους (Ζωναρ. ΙΗ΄, 20.), ὡς θέλομεν ἰδεῖν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐφεξῆς περιόδου.

4. Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Νικηφόρου ἕως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ.

(802 — 1081.)

Ὁ Πατριάρχης Ταράσιος (ἀνωτ. σελ. 144.) ἀπέθανε κατὰ τὸ 806 ἔτος· καὶ ὁ Νικηφόρος, λαϊκὸς ὢν, ἐψηφίσθη διάδοχός του, καὶ εἰς τρεῖς διαφόρους ἡμέρας ἐχειροτονήθη διάκονος, ἱερεὺς καὶ ἀρχιερεὺς (Ζωναρ. ΙΕ΄, 14.). Ὁ αὐτοκράτωρ Λέων Ἀρμένιος (ἀνωτ. σελ. 194) τὸν ἔξωσε τὸ 315 ἔτος ὡς ὑπερασπιστὴν τῶν εἰκόνων, καὶ εἰσήγαγε Θεόδοτον τὸν Μελισσηνὸν (Ζωναρ. ΙΕ΄, 20.), ἀμαθῆ ἄνθρωπον καὶ εἰκονομάχον, ὅς τις ἀπέθανε τὸ 821 ἔτος. Δύω διάδοχοί του, Ἀντώνιος καὶ Ἰωάννης Ζ΄, ἄνθρωποι κακόβουλοι, ἐτάραξαν τὴν ἐκκλησίαν μὲ τὴν εἰκονομαχίαν των ἕως τοῦ 829 ἔτους. Ἡ βασίλισσα Θεοδώρα (ἀνωτ. σελ. 203) ἐκαθαίρεσεν Ἰωάννην τὸν Ζ΄, καὶ ἐπροβίβασε Μεθόδιον τὸν ὁμολογητὴν, ὅς τις ἀνδρείως ὑπέφερε πολλὰ δεινὰ ὑπὲρ τῆς τιμῆς τῶν σεπτῶν εἰκόνων ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Θεόφιλον, καὶ ἀπέθανε τελευταῖον ἐπὶ τῆς πατριαρχείας κατὰ τὸ 848 ἔτος. Τὸν διεδέχθη δὲ ὁ Ἰγνάτιος, ὅς τις ἦτο θυγατριδοῦς τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου καὶ υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Ῥαγγαβὲ (ἀνωτ. σελ. 193). Μετὰ δέκα ἔτη ἐξώσθη τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ Βάρδαν τὸν Καίσαρα (Ζωναρ. ΙΕ΄, 24. 28. ΙϚ΄, 1. 4.).

Φώτιος ὁ σοφώτατος καὶ πολυμαθέστατος πα-

τριάρχης διεδέχθη τὸν Ἰγνάτιον. Μαρτύριον τῆς σοφίας του αἴδιον ἔχομεν τὴν κριτικὴν βίβλον του, ἥτις τιμᾶται ἀπ' ὅλα τὰ σοφὰ ἔθνη τοῦ κόσμου. Εἰς ταύτην κρίνει 280 συγγραφεῖς, ἐξ ὅσων ἀνέγνωσε παλαιῶν καὶ νεωτέρων, καὶ ἔκαμε τὴν περίληψιν πολλῶν, ἥτις, ἐπειδὴ κατὰ δυστυχίαν ἠφανίσθησαν ἐκεῖνοι, μένει πολύτιμον λείψανον τοῦ παλαιοῦ πλούτου μας. Ἦτο δὲ λαϊκὸς, ὡς ὁ Νικηφόρος, καὶ Πρωτοσπαθάριος τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου. Εἰς ἓξ ἡμέρας ἐχειροτονήθη μοναχὸς, ἀναγνώστης, ὑποδιάκονος, διάκονος, πρεσβύτερος καὶ τὴν 25 Δεκεμβρίου ἀρχιερεύς. Ἀλλ' ὁ Ἰγνάτιος δὲν ὑπέφερνε τὴν ἀδικίαν καὶ προσπαθῶν νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ποιμαντορίαν ἔφερε ταραχὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἥτις ἔγεινεν ἀφορμὴ τοῦ σχίσματος τῶν ἐκκλησιῶν Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς· σχίσματος ἀξιοδακρύτου, τὸ ὁποῖον ἐπικρατεῖ ἕως τῆς σήμερον.

Διότι ὁ μὲν Ἰγνάτιος ἀφωρίσθη· οἱ δὲ φίλοι του ἐτάραττον τόσον τὸν λαὸν, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ἐπαρακάλεσε τὸν Πάπαν Ῥώμης, Νικόλαον Α', νὰ στείλῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν τοποτηρητάς του διὰ νὰ συγκροτηθῇ σύνοδος πρὸς κατάπαυσιν τῶν διχοστασιῶν. Ἔφθασαν τρεῖς Παπικοὶ τοποτηρηταί· συνεκροτήθη σύνοδος (861) ἐκ τριακοσίων δεκαοκτὼ ἐπισκόπων. Ὁ Ἰγνάτιος ἀνεθεματίσθη· ὁ Φώτιος ἐπεκυρώθη· καὶ ὁ Πάπας Νικόλαος εὐχαριστήθη, ὅτι τρόπον τινὰ ἔγεινε διαιτητὴς τῶν διαμαχομένων.

Παρευθὺς ὅμως ἐφύτρωσεν αἰτία στάσεως μεταξὺ τῶν δύω ἐκκλησιῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐδέχθησαν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν οἱ Βούλγαροι διὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ, καὶ δι' ἀρχιερέων σταλθέντων ἐκεῖ ἀπὸ τὸν Φώτιον. Ὁ βασιλεὺς ὅμως τῶν Βουλγάρων εἶχε ζητήσειν τὴν Χριστιανωσύνην καὶ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπὸ τὴν Ῥώμην καὶ ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Γερμανῶν συγχρόνως.

Ὁ Ῥώμης Νικόλαος Α' ἔστειλε διδασκάλους εἰς τὴν Βουλγαρίαν διὰ νὰ παραλάβῃ τοὺς νεοφωτίστους εἰς τὴν ἐκκλησίαν του. Ὁ δὲ Φώτιος διὰ συνόδου συγκροτηθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει (866) ἀφώρισε τὸν Νικόλαον ὡς θέλοντα νὰ εἰσάξῃ εἰς τοὺς νέους Χριστιανοὺς τὴν τῶν ἱερέων ἀγαμίαν. Μετὰ ἐνιαυτὸν ἕνα (867) βασιλεύσας ὁ Μακεδὼν Βασίλειος ἐκαθαίρεσε τὸν Φώτιον, καὶ ἀντεισήγαγε τὸν Ἰγνάτιον (Ζωναρ. ΙϚ', 8.) Ὁ ἐχθρὸς τοῦ Φωτίου πατριάρχης ἐφιλιώθη εὐθὺς μὲ τὴν Ῥώμην· καὶ ὁ τοῦ Νικολάου Α' διάδοχος, Ἀδριανὸς Β', ἔστειλε τοποτηρητὰς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, οἵτινες ἐπὶ συνόδου ἀφώρισαν τὸν Φώτιον. Ἡ Βουλγαρία ὅμως, τὴν ὁποίαν ἐσπούδαζε νὰ ὑποτάξῃ ὁ Ῥώμης, ἔμεινε πάλιν ὑπὸ τὸν Πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Διὰ τοῦτο ὁ τοῦ Ἀδριανοῦ Β' διάδοχος Πάπας, Ἰωάννης Η', ἔστειλε πρὸς τὸν Ἰγνάτιον τοποτηρητὰς μὲ προσταγὴν νὰ παραλάβουν ἐγγράφως τοὺς Βουλγάρους ὑπὸ τὴν Ῥώμην, ἢ νὰ ἀφορίσουν ἐκ μέρους του τὴν σύνοδον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' ἕως οὗ νὰ φθάσουν ἐκεῖ οἱ τοποτηρηταὶ, ἀπέθανε μὲν ὁ Ἰγνάτιος, ἀνέβη δὲ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τὸ δεύτερον ὁ Φώτιος. Ὁ αὐτοκράτωρ Θεόφιλος καὶ ὁ Φώτιος ἔστειλαν πρεσβείαν πρὸς Ἰωάννην τὸν Η', ζητοῦντες τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ὁμονοίας. Ὁ Πάπας ἔστειλε τοποτηρητὰς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν προστάξας αὐτοὺς νὰ κυρώσωσι τὴν πατριαρχείαν τοῦ Φωτίου μὲ τὰς τρεῖς ταύτας συνθήκας, α', νὰ ζητήσῃ ὁ Φώτιος συνοδικῶς συγχώρησιν. β', ἡ Βουλγαρία νὰ ὑποταχθῇ ὁλοκλήρως εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης, καὶ γ', νὰ μὴ χειροτονῆται τοῦ λοιποῦ πατριάρχης ἀπὸ λαϊκοῦ *). Ἀλλ' ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συγ-

*) Ἴδε περὶ πάντων τούτων Σχροικίου (Schöckhs) ἐκκλησιαστ. ἱστορ. Τόμ. 20. Βιβλ. Α'. τμ. 8, σελ. 184-196. Κ.

κροτηθεῖσα σύνοδος (880) ἐπεκύρωσε μὲν τὸν Φώτιον, ἀπέβαλε δὲ τὰς συνθήκας τοῦ Πάπα· ὁ Ἰωάννης Η΄, παροξυνθεὶς ἔστειλε τοποτηρητὴν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν νὰ ἀνατρέψῃ τὴν σύνοδον· ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ κατορθώσῃ τι, ἀφώρισε τὸν πατριάρχην καὶ τοὺς κοινωνούς του ἀρχιερεῖς.

Ὁ Ζωναρᾶς λέγει (ις΄, 10.) ὅτι ἐπὶ τῶν πατριαρχῶν Ἰγνατίου καὶ Φωτίου ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία ἔστρεψεν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν τὸ ἔθνος τῶν Ῥώσων, πέμψασα ἐκεῖ ἀρχιερεῖς καὶ διδασκάλους. Ἐὰν δὲν ἠπατήθη, ἴσως μικρόν τι μέρος ἐχριστιάνισε τότε, ἐπειδὴ θέλομεν ἰδεῖν (κατωτ. τμ. 30.) ὅτι οἱ Ῥῶσοι ἐδέχθησεν τὴν εὐσέβειαν ἀπὸ τοῦ 955 — 988 ἔτος.

Ὁ Φώτιος, πατριαρχεύσας τὸ δεύτερον ἐννέα ἔτη, ἐξωρίσθη ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα τὸν σοφὸν, καὶ ἐχειροτονήθη ὁ τοῦ αὐτοκράτορος ἀδελφὸς Στέφανος (886), ὅστις ἀπέθανε μετὰ ἑπτὰ ἔτη (893). Τὸν διεδέχθη Ἀντώνιος ὁ Καυλέας (Ζωναρ. ΙϚ΄, 12). Τοῦτον δὲ Νικόλαος ὁ Μυστικὸς (901). Οὗτος ἀφορίσας τὸν Λέοντα, διότι ἔλαβε τετάρτην γυναῖκα, κατατρεχόμενος ἔπειτα ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ (903). Τὸν διεδέχθη δὲ Εὐθύμιος ὁ Σύγκελλος, ἀνὴρ θεοσεβὴς καὶ ἐνάρετος (Ζωναρ. ΙϚ΄, 13.). Τοῦτον ἐξώσας ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος (911), ἀνεκάλεσε τὸν Νικόλαον τὸν Μυστικὸν, ὅστις ἐποίμανε τὴν τοῦ Χριστοῦ ποίμνην ἕως τοῦ 924 ἔτους καὶ ἀπέθανεν. Ἐπατριάρχευσε δὲ μετὰ τοῦτον Στέφανος ὁ Ἀμασείας τρία ἔτη καὶ ἀπέθανε (927). Τὸν διεδέχθη ὁ Τρύφων, ὅστις ἐξώσθη μετὰ δύω ἐνιαυτοὺς καὶ μῆνας τινὰς, καὶ ἐχειροτονήθη Θεοφύλακτος ὁ υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ, μειράκιον δεκαὲξ ἐτῶν, κυβερνώμενος ἀπὸ παιδαγωγούς· Ἡλικιωθεὶς δὲ ἐξεδόθη εἰς τὰς ἱππηλασίας καὶ εἰς τὰ κυνήγια, τρέφων ἵππους καὶ σκύλους, καὶ μηδεμίαν φροντίδα ἔχων περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ἀπέθανε τελευταῖον μετὰ 23 ἐτῶν ποιμαντορίαν ῥηχθεὶς καὶ λακπατηθεὶς ἀπὸ τὸν ἵππον του (952). Τοῦτον διεδέχθη εὐνοῦχός τις, ὁ Πολύευκτος (Ζωναρ. ΙϚ΄, 15, 19, 22.), ὅστις ἀπέθανε τὸ 960, καὶ τὸν διεδέχθη Βασίλειος ὁ Σκαμανδρηνός. Καθαιρεθέντος δὲ τούτου μετὰ τέσσαρα ἔτη (973), ἐπατριάρχευσεν Ἀντώνιος ὁ Στουδίτης. Μετὰ τοῦτον δὲ ἐπροχειρίσθη Νικόλαος ὁ Χρυσοβέργης (994). Τοῦτον δὲ ἀποθανόντα (995) διεδέχθη Σισίνιος ὁ Μάγιστρος, ἀνὴρ πεπαιδευμένος καὶ θεοσεβής· καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν τούτου (998) ἐπατριάρχευσεν ὁ Σέργιος, συγγενής τις Φωτίου τοῦ Πατριάρχου. Διὰ τοῦτο ἀναλαβὼν τὸν ζῆλον ἐκείνου ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας, ἐβεβαίωσε συνοδικῶς τὰ ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τῶν νεωτερισμῶν τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας πραχθέντα, καὶ ἐξήλειψεν ἀπὸ τὰ δίπτυχα τὸ ὄνομα τοῦ Πάπα, ὡς δεξαμένου τὴν εἰς τὸ Σύμβολον προσθήκην. Τελευτήσαντα δὲ τὸν Σέργιον (1018) διεδέχθη Εὐστάθιός τις, καὶ τοῦτον Ἀλέξιος ὁ Στουδίτης, καὶ τοῦτον Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος (1038). Οὗτος ὁ πατριάρχης ἐκ φιλοδοξίας κινούμενος ἐφόρησε παράσημα βασιλικὰ, ὑποδυόμενος πορφυρᾶ μαργαριταρωμένα τσαγγία, τὰ ὁποῖα ὑπεδύοντο μόνον οἱ αὐτοκράτορες, καὶ συνήργησε πολὺ εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ (ἀνωτ. σελ. 203), ἀφώρισε συνοδικῶς τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν διὰ τὰς διαφοράς της, καὶ ἐξαιρέτως διὰ τὴν προσθήκην τοῦ Συμβόλου καὶ διὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἀζύμων εἰς τὴν θείαν εὐχαριστίαν. Κωνσταντῖνος Ζ΄, ὁ Μονομάχος, ἐπεθύμει νὰ καταπαύσῃ τὴν στάσιν, καὶ ἔγραφε πρὸς τὸν τότε Πάπαν Λέοντα Θ΄ νὰ στείλῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τοποτηρητάς. Ἀλλ' οὗτοι φθάσαντες ἐκεῖ, ὡς μὲν οἱ Ἀνατολικοὶ λέγουσιν, ἀπεδιώχθησαν, ἐπειδὴ δὲν ἤθελαν νὰ μεταγνωμίσωσιν· ὡς

δὲ οἱ Δυτικοὶ διϊσχυρίζονται, ἀφώρισαν τὸν Πατριάρχην μὴ θέλοντα νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὰς προσταγὰς τοῦ Πάπα, καὶ ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν (1054). Ἔκτοτε ἐκόπη πᾶσα κοινωνία μεταξὺ τῶν δύω ἐκκλησιῶν (Ζωναρ. ΙΖ΄, 4. 6. 8. 9. 22.).

Ὁ Κηρουλάριος ἦτο ἐγγὺς νὰ καθαιρεθῇ τῆς πατριαρχείας ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον τὸν Κομνηνὸν, ἀλλ' ἀπέθανεν εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ (1059), καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐπροβιβάσθη Κωνσταντῖνος ὁ Λειχούδης. Τοῦτον δὲ ἀποθανόντα (1064) διεδέχθη ὁ σοφὸς Ἰωάννης Ξιφιλῖνος ὁ Τραπεζούντιος, τοῦ ὁποίου ἦτο ἀνεψιὸς καὶ ὁμώνυμος ὁ τὴν τοῦ Δίωνος Κασσίου ἱστορίαν συνοψιάσας (Ἴδε Τόμ. Γ΄, σελ. 437 σημ.). Τελευτήσαντος δὲ τούτου (1075), ἐπροχειρίσθη ὁ Κοσμᾶς, ἀμαθὴς μὲν, θεοσεβὴς δὲ καὶ δίκαιος, καὶ παρῃτήθη μετὰ πέντε ἔτη (1080). Τὸν διεδέχθη εὐνοῦχός τις Μοναχὸς, Εὐστράτιος καλούμενος, ἄνθρωπος ἀγράμματος καὶ οὐδαμινὸς, ἀλλ' ἐπατριάρχευσε τρία ἔτη, καὶ ἐκθρονισθέντος αὐτοῦ (1083) ἐπροβιβάσθη ὁ γραμματικὸς Νικόλαος. (Ζωναρ. ΙΗ΄, 6. 9, 18, 22.)

5. Λοδοβῖκος ὁ Πῖος, ἤγουν Εὐσεβής.

(814 — 840)

Ὁ δρόμος τῆς τοῦ κόσμου κυβερνήσεως δὲν εἶναι πάντοτε ὅστις δύναται νὰ φανῇ κάλλιστος εἰς τὸν ἄνθρωπον. Καθὼς μετὰ τὸν ἔξαφνον θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Καίσαρος ἐφάνησαν ὅτι ἔγειναν εἰς μάτην ὅλοι οἱ κόποι τῶν μεγάλων τούτων ἀνδρῶν, οὕτω καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου Καρόλου ἔπεσεν εἰς λυπηρὰν σύγχυσιν ἡ ὡραία τάξις, τὴν ὁποίαν εἶχε βάλειν ὁ ἰσχυρὸς κυ-

ριαρχικός νοῦς του. Ὁ κληρονόμος Λοδοβῖκος Α΄, ὅστις ἐπονομάζεται Εὐσεβὴς, ἦτο τῷόντι εὐσεβὴς, εὔσπλαγχνος καὶ πεπαιδευμένος ἄνθρωπος, ἀλλὰ βασιλεὺς δὲν ἦτο. Τὰ δειλὰ καὶ ἐπισφαλῆ βήματά του τὸν ἀνέδειξαν εὐκαταφρόνητον, καὶ οἱ ἀπὸ τὸν πατέρα του ταπεινωθέντες ἄρχοντες ἐπανέβησαν τώρα εἰς τὴν κεφαλήν του. Εὐπειθέστατος ἐδείχθη πρὸς αὐτὸν ὁ πάπας Στέφανος Δ΄. Ὅταν οὗτος ἀνέβη τὸν παπικὸν θρόνον τὸ 816 ἔτος, ὄχι μόνον ἔβαλε τὸν λαὸν νὰ ὁρκισθῇ εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὴν πίστιν τῆς ὑπακοῆς, ἀλλ' ἔστειλε καὶ πρεσβευτὰς εἰς τὴν Γερμανίαν νὰ ἀναγγείλωσιν εἰς τὸν Λοδοβῖκον τὴν ἐκλογὴν καὶ τὸν προβιβασμόν του. Καὶ προσέτι ὑπῆγε προσωπικῶς φέρων λαμπρὰ δῶρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ στέφανον πολύτιμον, τὸν ὁποῖον ἐπέθηκεν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοκράτορος τὴν τετάρτην ἡμέραν μετὰ τὸν ἐρχομόν του εἰς τὴν μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν τῶν Ῥημῶν ἐν καιρῷ τῆς θείας λειτουργίας. Εἰς τὸν πρῶτον χαιρετισμὸν ἔπεσε τρὶς ἐνώπιον τοῦ Πάπα πρηνὴς ὁ εὐσεβὴς Λοδοβῖκος.

Διὰ νὰ ἐλαφρυνθῇ ἀπὸ τὰς φροντίδας τῆς κυβερνήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἦτο ἱκανὸς, ἐμοίρασε κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τὸ μέγα βασίλειόν του μεταξὺ τῶν τριῶν υἱῶν του. Ὁ Πιπῖνος καὶ ὁ Λοδοβῖκος ἔλαβαν τὰς τῶν συνόρων ἐπαρχίας, Ἀκυϊτανίαν καὶ Βαυαρίαν, ὁ Λόθαρος τὰ ἐπίλοιπα μέρη μετὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀξίας. Μετὰ τριημέρους νηστείας καὶ προσευχὰς ἐφανέρωσε τὴν ἀπόφασίν του ταύτην εἰς τὴν ὁμήγυριν τοῦ Ἀκυϊσγράνου (817), καὶ τοὺς ἔβαλεν εἰς ὅρκον ὅτι θέλουν φυλάξειν πιστῶς τὴν ἀπόφασίν του.

Ἡ διαμοίρασις αὕτη, ἥτις ἔμελλε νὰ γείνῃ πραγματικῶς μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐπροξένησε μεγάλην ἀθλιότητα καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸ βα-

σίλειόν του. Πρῶτον ἐπανέστη ὁ τοῦ ἀδελφοῦ του υἱὸς Βερνάρδος, ὅςτις διεδέχθη τὸν πατέρα του ὡς βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας, καὶ ἐζήτει νὰ λάβῃ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀξίαν. Ἡ συνέλευσις τῶν ἀρχόντων κατεδίκασεν αὐτὸν καὶ ὅλους τοὺς ὀπαδούς του εἰς θάνατον, τὴν ὁποίαν ἀνθρωπίνην καταδίκην μετέβαλεν ὁ εὐσεβὴς Λοδοβῖκος εἰς τὴν ἀπάνθρωπον τῆς τυφλώσεως, ἐκ τῆς ὁποίας μετά τινος ἡμέρας ὁ δυστυχὴς ἀπέθανεν· ἀλλ' ὁ φόβος ἐκυρίευσεν ἔκτοτε τὸν ἀσθενῆ ἄνθρωπον τόσον, ὥστε ἔστειλεν εἰς τὰ μοναστήρια ὅλους τοὺς ἀνευθύνους μηλαδελφοὺς καὶ ἀδελφάς του, καὶ διὰ νὰ καθησυχάσῃ τὴν τύψιν τῆς συνειδήσεώς του ἐπέρνα ὁλοκλήρους ἡμέρας εἰς προσευχὴν καὶ διόρθωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, διὰ τὰ ὁποῖα οἱ ἱερωμένοι ὀλίγην χάριν τὸν ἐγνώριζαν, ἐπειδὴ τοὺς ἐμπόδισε νὰ φορῶσι πολύτιμα ἐνδύματα καὶ σπαθία.

Ὅςτις χάνει τὸ πρὸς τὸν ἑαυτόν του θάῤῥος, πίπτει εὐκόλως ἀπὸ μίαν ἀφροσύνην εἰς ἄλλην. Ὁ Λοδοβῖκος ἐκατήντησεν εἰς τοῦτο (822), ὥστε εἰς δημόσιον γράμμα του ὡμολόγει ὅτι εἶναι ἁμαρτωλὸς, καὶ ὅτι διὰ τῆς ἀδρανείας καὶ ἀμαθείας του ἔκαμε πολλὰ κακά. Ἔχασε λοιπὸν καὶ τὸ τελευταῖον λείψανον τῆς τιμῆς, καὶ τὸν δυσαρεστημένον λαὸν ἔκαμεν ἔτι δυσαρεστότερον· ἀλλ' οἱ ἱερωμένοι εὕρηκαν καιρὸν ὑποκάτω εἰς τοιοῦτον εὐήθη βασιλέα νὰ ἐκτείνωσι περισσότερον πάντοτε τὴν δύναμίν των. Ὁ τοῦ ἐν Κορβείᾳ μοναστηρίου ἡγούμενος Βάλας εἶπε δημοσίως, ὅτι αἰτία τῆς κοινῆς δυστυχίας εἶναι, ὅτι ὁ μὲν Λοδοβῖκος ἀναμίγνυται ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὰ πνευματικὰ, οἱ δὲ κληρικοὶ ὑπὲρ τὸ δέον φροντίζουσι περὶ τῶν κοσμικῶν.

Κακὸν προσετέθη εἰς τὰ ἄλλα, ὅτι ὁ ἀστόχαστος ἄνθρωπος ἠθέλησε νὰ νυμφευθῇ πάλιν.

Ἀπέκτησε τέταρτον υἱὸν (ὅςτις μετέπειτα ὠνομάσθη Κάρολος Φαλακρὸς), καὶ διὰ τοῦτο ἐπροσπάθει νὰ μεταβάλῃ τὴν ἐνόρκως προγενομένην διαίρεσιν. Οἱ υἱοὶ ἐδυσαρεστήθησαν, πολλοὶ ἄρχοντες ἡνώθησαν μαζή των, καὶ ὅταν ὁ Λοδοβῖκος ἐπεχείρησεν ἐκστρατείαν τινὰ κατὰ τῶν Βρετανῶν (830), ἐγκατελείφθη διαμιᾶς ἀπὸ τὸν στρατὸν καὶ ἐπιάσθη αἰχμάλωτος ἀπὸ τοὺς υἱούς του. Ἡ τύχη του ἔμελλε νὰ κριθῇ εἰς Νεόμαγον ἐνώπιον συνεδρίου. Τὰ δίκαια φρονήματα τῶν κριτῶν καὶ ἡ διχόνοια τῶν τριῶν ἀδελφῶν τὸν ἔσωσαν ταύτην τὴν φορὰν ἀπὸ τὸ μοναστήριον, καὶ οἱ μετανοημένοι υἱοὶ τὸν ἐπαρακάλεσαν παιδικῶς νὰ τοὺς συγχωρήσῃ.

Ἀλλ' ἡ φιλοστοργία δὲν ἐβάσταξε πολὺν καιρόν. Εὐθὺς ἀφοῦ ὁ Λοδοβῖκος ἐπρόβαλε πάλιν τὴν νέαν μοίρασιν, ἐπανέστησαν πάλιν οἱ υἱοί. Διὰ νὰ δώσουν τέλος εἰς τὰς ἀπαύστους ταύτας ἀνησυχίας, ἀπεφάσισαν τώρα μὲ τὰ σωστά των νὰ καθαιρέσωσι τὸν πατέρα των. Τὸν ἐπλάκωσαν ἔξαφνα μὲ ἰσχυρὸν στράτευμα, τὸν ἐπίασαν πάλιν αἰχμάλωτον, ὤμοσαν μεταξύ των τὴν πρώτην διαίρεσιν, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπῆγεν ὁ μὲν Πιπῖνος εἰς Ἀκυϊτανίαν, ὁ δὲ Λοδοβῖκος εἰς τὴν Βαυαρίαν, ὁ δὲ Λόθαρος ἔμεινε μὲ τὸν αἰχμάλωτον πατέρα εἰς Συεσσῶνας, καὶ τὸν περιεκύκλωσε μὲ καλογήρους, οἵτινες ἔμελλαν νὰ τὸν καταπείσωσι νὰ δεχθῇ τὸ μοναχικὸν σχῆμα (833). Τὸν ἔφεραν οὗτοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Μεδάρδου, τὸν ἐνέδυσαν σάκκον μετανοίας, τοῦ ἔδωκαν εἰς τὴν χεῖρα πινάκιον, ἐπάνω τοῦ ὁποίου ἦσαν γραμμέναι ὅλαι αἱ ἁμαρτίαι του. Σκοπὸς ταύτης τῆς καταφρονήσεως ἦτο νὰ τοῦ ἀφανίσουν τὴν ὑπόληψιν τοῦ λαοῦ παντελῶς, καὶ, κατὰ παλαιόν τινα νόμον, νὰ τὸν ἀναδείξουν ἀνάξιον τῆς βασιλείας

ὡς δημοσίως ὁμολογήσαντα τὰς ἁμαρτίας του καὶ τὴν ἀνικανότητά του.

Ἀλλ' ὁ σκοπὸς οὗτος δὲν ἐπετυχήθη. Τοῦ Λοθάρου αἱ ἀντιποιήσεις ἠρέθιζαν τὴν ζηλοτυπίαν τῶν ἀδελφῶν. Ἐξεστράτευσαν οὗτοι κατὰ τοῦ Λοθάρου. Ἠσθάνθη οὗτος τὴν ἀδυναμίαν του· ἠλευθέρωσε πάλιν τὸν πατέρα του· ἐζήτησεν ἀπ' αὐτοῦ ἔλεος, τὸ ἔλαβεν ὑποσχεθεὶς νὰ μὴ παραιτήσῃ πλέον τὴν ἐπικράτειάν του (Ἰταλίαν) χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ πατρός του.

Μόλις ἐξισάσθησαν αἱ διαφοραὶ αὗται, καὶ ὁ εὐήθης αὐτοκράτωρ ἀπεφάσισε τὴν νέαν μοίρασιν τοῦ βασιλείου. Ὁ μικρὸς Κάρολος ἀνεδείχθη βασιλεὺς τῆς Νευστρίας (837). Νέαι διχόνοιαι ἐγεννήθησαν ἐκ τούτου μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Λοδοβίκου τῶν Βαυαρῶν. Εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ἀπέθανεν ὁ Πιπῖνος (838). Ὁ αὐτοκράτωρ ἐστοχάσθη κάλλιον νὰ οἰκειωθῇ τὸν ἕνα υἱὸν Λόθαρον, διὰ νὰ ἀναγκασθῇ ὁ ἄλλος, ὁ Λοδοβῖκος, νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν μεγαλητέραν δύναμιν. Ἐσχεδίασε λοιπὸν νέαν μοίρασιν, ἀναμφιβόλως τὴν πασῶν ἀδικωτάτην.: Ὁ Λοδοβῖκος νὰ κρατήσῃ μόνον τὴν Βαυαρίαν· οἱ υἱοὶ τοῦ Πιπίνου νὰ μὴ λάβουν τίποτε· ὁ δὲ Λόθαρος καὶ Κάρολος ὁ Φαλακρὸς νὰ μοιρασθῶσιν ὅλα τὰ ἄλλα μέρη.

Ἀλλ' οἱ Ἀκυϊτανοὶ ἐπανέστησεν πρὸς τοῦτο ἐν ὀνόματι τῶν υἱῶν τοῦ Πιπίνου. Μὲ αὐτοὺς συνεδέθη ὁ τῶν Βαυαρῶν Λοδοβῖκος, ὅςτις ἐπαραπονεῖτο δικαίως, ὅτι μείνας ἕως τώρα πιστότατος εἰς τὸν πατέρα του ἀνταμείβεται τὰ χείριστα. Ἐκυρίευσε τὴν Σοηβίαν, καὶ ἐκίνησε πόλεμον κατὰ τοῦ γέροντος καὶ περιλύπου πατρός του (839). Ἡ θλῖψις κατέφαγε τὸν δυστυχῆ. Εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον στρατοπεδεύων πλησίον τῆς Μογουντίας (840) ἀπέθανεν, ἀφοῦ κατὰ παρακίνησιν τοῦ νόθου ἀδελφοῦ του Δρόγωνος ἐξεφώνησε παῤῥησίᾳ συγχώρησιν εἰς τὸν υἱόν του Λοδοβῖκον.

6. Πόλεμος τῶν υἱῶν τοῦ Λοδοβίκου, καὶ ἡ ἐν Βιριδούνῳ συνθήκη.

(840 — 843).

Ὁ Λόθαρος λοιπὸν ἦτο αὐτοκράτωρ, κυριάρχης τῆς Ἰταλίας, καὶ θέλων νὰ παραλάβῃ καὶ μέρος τῆς Ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Φραγκίας ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὰ ὅπλα. Ὁ Λοδοβῖκος καὶ ὁ Κάρολος ἡνώθησαν ὁμοῦ, καὶ τὸν ἐκτύπησαν εἰς τὰς Φοντένας (841). Ἡ μάχη πολλὴν ὥραν ἦτο ἀμφίῤῥεπης, τελευταῖον δὲ ἐτράπη εἰς φυγὴν ὁ Λόθαρος μὲ τοὺς ἰδικούς του. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ τελειώσωσι τὴν νίκην καταδιώκοντες τὸν Λόθαρον, ἔμειναν τρεῖς ἡμέρας νηστεύοντες καὶ προσευχόμενοι καὶ εὐχαριστοῦντες τὸν χαριστὴν τῆς νίκης θεὸν, καὶ ἠρώτων τοὺς ἐπισκόπους ἂν εἶναι ἁμαρτία ἡ ἀδελφομαχία, καὶ οὕτως ἀφῆκαν τὸν Λόθαρον νὰ διαφύγῃ.

Ἀποτέλεσμα τῆς ἀμελείας των ταύτης ἦτο, ὅτι τὸν ἐφεξῆς ἐνιαυτὸν ἠναγκάσθησαν πάλιν νὰ τὸν πολεμήσωσιν. Ἡνώθησαν διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰς Ἀργεντόρατον, ὅπου συνῆλθαν καὶ τὰ στρατεύματά των (842), καὶ ὡρκίσθησαν νὰ μείνουν πιστοὶ πρὸς ἀλλήλους κατὰ τοῦ Λοθάρου· ὡρκίσθησαν δὲ ἐν ταυτῷ καὶ οἱ δύω στρατοὶ, ὅτι θέλουν φυλάξειν τὴν συμμαχίαν ταύτην. Ἔπειτα ὥρμησαν κατ' αὐτοῦ εἰς τὸ Ἀκυΐσγρανον, ὅπου διέτριβε, καὶ αὐτὸς πλησίον των κατέφυγεν εἰς Λουγδοῦνον. Οἱ ἀδελφοὶ ἀπεφάσισαν εἰς τοῦ θεοῦ τὸ

ὄνομα νὰ μοιρασθῶσι τὸ βασίλειον χωρὶς τὸν Λόθαρον. Ἔστειλεν οὗτος πρεσβευτὰς πρὸς τοὺς ἀδελφούς του μετὰ δεήσεων· ἐκεῖνοι ἐδέχθησαν τὰ ζητήματά του. Ἀλλ' ὁ Λόθαρος συνάξας στράτευμα ἐζήτει ἀκόμη περισσότερα μέρη, καὶ οὕτως ἀνεβλήθη ὁ ἐξισασμὸς εἰς τὸν ἐφεξῆς ἐνιαυτόν.

Εἰρηνεύουν τελευταῖον, καὶ τὸ βασίλειον μερίζεται ἐν τῇ πόλει Βιριδούνῳ εἰς τρία κομμάτια. Ἡ περίφημος αὕτη μοίρασις ἐχώρισε τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ἕως τῆς σήμερον. Τὴν Γερμανίαν ἔλαβεν ὁ Λουδοβῖκος (ὁ Γερμανὸς) ἕως τοῦ Ῥήνου καὶ ἐπέκεινα αὐτοῦ τὰς πόλεις Μογοντίαν, Σπεῖραν καὶ Βορματίαν μὲ τὰς ἐπικρατείας των· τὴν δυτικὴν Φραγκίαν (μετέπειτα ὠνομάσθη ἡ χώρα αὕτη Φράνσα ἢ Γαλλία, ὡς τὴν λέγομεν οἱ Γραικοί). Κάρολος Β'. (ὁ Φαλακρός)· τελευταῖον δὲ ὁ Λόθαρος ἔλαβε τὴν αὐτοκρατορικὴν τιμήν, τὴν Ἰταλίαν, καὶ ὅλην τὴν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας χώραν ἀπὸ τῆς βορείου θαλάσσης ἕως τὸν Ῥῆνον, καὶ ἐκεῖθεν ἕως τοῦ Ῥοδανοῦ καὶ τῆς μεσογείου θαλάσσης. Τοῦ Λοθάρου ὁ οἶκος δὲν ἐβασίλευσε πολὺν χρόνον. Αὐτὸς ὑπῆγεν εἰς τὸ μοναστήριον τὸ 855 ἔτος. Ὁ πρεσβύτερος υἱός του Λοδοβῖκος Β', ἔλαβε μόνον τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀξίαν· ὁ δεύτερος Λόθαριος Β'. τὰς εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ῥήνου χώρας, αἵτινες ὠνομάσθησαν ἀπ' αὐτοῦ *) Λοθαριγγία (Lothringen)· ὁ τρίτος, Κάρολος, ἔγεινε βασιλεὺς τῆς Προβιγκίας. Πρόωρα ἀπέθανεν ἄτεκνος ὁ Κάρολος· οἱ δύω ἄλλοι ἐμοιράσθησαν τὴν κληρονομίαν του· ἀλλὰ μετ' ὀλίγα ἔτη (869) ἀπέθανε καὶ ὁ Λόθαρος Β'. Ἐμοιράσθησαν τὴν Λοθαριγγίαν ὁ Κάρολος ὁ Φαλακρὸς, καὶ Λοδοβῖκος ὁ Γερμανὸς παραβλέποντες τὸν αὐτοκράτορα Λοδοβῖκον· σύνορον τῶν δύω βασιλείων ἔβαλαν τὸν Μώσαν ποταμόν. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Λοδοβίκου Γ'. χωρὶς κληρονόμων, ἥρπασε Κάρολος ὁ Φαλακρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀξίαν.

*) Μόνον ἓν μέρος αὐτῶν φέρει ἕως τῶν ἡμερῶν μας τὸ αὐτὸ ὄνομα.

Τώρα λοιπὸν στεκόμεθα εἰς τὸ μέρος τοῦ δρόμου ὅπου χωρίζεται ἡ ἱστορία τῶν Γερμανῶν ἀπὸ τὴν τῶν Γάλλων.

7. Οἱ ἐν Γαλλίᾳ Καρολίδαι.

(843 — 987.)

Κάρολος ὁ Φαλακρὸς, ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς κυρίως Γαλλίας, ἀπέθανε τὴν 6. Ὀκτωβ. 877, ἐτῶν 54. Τὸν διεδέχθησαν τὰ τέκνα του καὶ τὰ ἐγγόνιά του, καὶ οὕτως ἐβαστάχθη τὸ γένος Καρόλου τοῦ μεγάλου μίαν καὶ ἡμισεῖαν ἑκατονταετηρίδα ἐπάνω εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας. Τὸ γένος του! τὸ πνεῦμά του ἠφανίσθη ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Οἱ Καρολίδαι οὗτοι σχηματίζουσι σειρὰν ἀθλιωτάτων ἡγεμόνων, οἵτινες οὐδὲ τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν οἰκιακὴν οἰκονομίαν δὲν ἦσαν φρόνιμοι νὰ κυβερνήσωσι, πολλῷ μᾶλλον νὰ βάλωσιν εἰς τάξιν λαὸν ἀνήσυχον. Ἐπειράζοντο ἀκαταπαύστως ἀπ' ἀδελφοὺς καὶ ἀνεψιοὺς, περιέπλεκαν τοὺς λαούς των εἰς αἱματώδεις πολέμους χωρὶς καμμίαν ὠφέλειαν· ἤθελαν νὰ πορθήσωσι ξένας χώρας καὶ δὲν ἠδύναντο οὐδὲ τὰς ἰδικάς των νὰ φυλάξωσι. Φέρουσιν ἀκόμη εἰς τὴν ἱστορίαν ἐπωνύμια, τὰ ὁποῖα ἔδωκαν εἰς αὐτοὺς οἱ σύγχρονοί των, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων κἀνὲν δὲν εἶναι τιμῆς ἐνδεικτικόν. Ἕνας ὠνομάζετο Παχὺς, ἄλλος Εὐήθης, ὁ τρίτος Τραυλὸς κτλ. Εἰς πᾶσαν

σχεδὸν μεταβολὴν θρόνου ἐγεννῶντο περὶ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς ἔριδες καὶ πόλεμοι, καὶ οἱ ἄρχοντες ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης ἐπροσκάλουν καὶ ξένους δυνάστας, οἱ ὁποῖοι οὐδ' αὐτοὶ ἐπολυχρόνουν. Προσέτι διεκόπη δὶς ἡ συνέχεια τῶν Καρολιδῶν ἀπὸ ἐντοπίους μεγιστᾶνας, οἱ ὁποῖοι ἔλαβαν τὸν βασιλικὸν τίτλον, καὶ ἄλλοτε μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἀρχόντων, ἄλλοτε δὲ ὑπό τινων γνωριζόμενοί ἐκυβέρνων τὰ κοινὰ πράγματα.

Ἐὰν δὲν ἐφοβέριζαν ἐξωτερικοὶ ἐχθροί, οἱ ἄρχοντες ἠγάπων βασιλέα ἀσθενέστατον· ἐπὶ τοιούτου εὕρισκαν οὗτοι τὸ συμφέρον των· τὸν ἐδιοίκουν ὅπως ἤθελαν, ἐμεγάλυναν τὰ κληρουχήματά των, καὶ τὰ κατέστηναν χρόνον τινὰ κληρονομικά. Κανεὶς βασιλεὺς δὲν ἐτόλμα τώρα νὰ λάβῃ ὀπίσω κληρούχημα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κτήτορός του, διότι πάραυτα τὸ ἐξουσίαζεν ὁ υἱὸς καὶ ἐζήτει τοῦ βασιλέως τὴν ἐπικύρωσιν. Τοιουτοτρόπως ἡ Γαλλία καὶ ἐπὶ Καρόλου ἤδη τοῦ Φαλακροῦ συνεπληροῦτο ἀπὸ πλῆθος Δουκάτων καὶ Κομητάτων, ὅπου ἔκαμναν οἱ ἄρχοντες ὅ,τι ἤθελαν· καὶ ὄχι μόνον ἀλλ' ἠνάγκασαν τὸν βασιλέα τοῦτον καὶ τοὺς ἔδωκεν ἐγγραφόντι, διὰ τοῦ ὁποίου ἔλαβαν οἱ ἄρχοντες τὸ δίκαιον νὰ ὁπλίζωνται κοινῶς κατὰ τοῦ βασιλέως, ἐὰν τοὺς ἐζήτει πρᾶγμα ἄδικον (856). Προσέτι ἀπέσπασαν ὁλοκλήρως μεγάλας ἐπαρχίας ἀπὸ τὴν Γαλλίαν κατὰ τὴν ἐννάτην ἑκατονταετηρίδα. Οἱ ἐπίσκοποι τῶν Βουργουνδικῶν χωρῶν διὰ συνεργείας τοῦ Πάπα Ἰωάννου Η'. κατὰ τὸ 879 ἔτος ἔβαλαν τὸ βασιλικὸν στέμμα εἰς τὸν Δοῦκα τῆς Προβιγκίας Βόσωνα συμπένθερον Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ. Τὸ νέον βασίλειον συνεπληρώθη ἐκ τῆς Προβιγκίας, τοῦ Δελφινάτου, μερῶν τινῶν τῆς Λαγγεδοκίας, τῆς ἀνωτέρας Βουργονδίας, τῆς ἐπικρατείας τοῦ Λουγδούνου κτλ. καὶ ὠνομάσθη ἔπειτα

Κισιουρανικὴ Βουργονδία, πρὸς διάκρισιν Τρανσιουρανικῆς δευτέρας Βουργονδίας, βασιλείου ἄλλου, τὸ ὁποῖον καθιδρύθη τὸ 888 ἐκ τοῦ μεγίστου μέρους τῆς Ἑλβετίας, Σαβαυδίας καὶ τῆς ἀνωτέρας Βουργονδίας, καὶ τοῦ ὁποίου ὁ πρῶτος βασιλεὺς ὠνομάζετο Ῥοδόλφος.

Κάκιστα ἐπροσφέροντο εἰς τὸ βασίλειον οἱ Νορμαννοί. Λέγονται δὲ οὕτως οἱ κάτοικοι τῶν Σκανδιναυϊκῶν χωρῶν, λαοὶ συγγενεῖς τῶν Γερμανῶν κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ κατὰ τὰ ἤθη, οἵτινες παρομοίως μὲ αὐτοὺς συνωθοῦντο εἰς ξένους τόπους ἀπὸ τολμηρὰν φιλοπολεμίαν, ἀπὸ κλίσιν εἰς τὰς περιφορὰς καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ λάφυρα. Ἡ θάλασσα, ἥτις τοὺς διεχώριζεν ἀπὸ τὰς ὡραίας καὶ καλλιεργημένας χώρας τῆς Εὐρώπης, ἦτο τὸ στοιχεῖόν των, καὶ κατὰ τὴν ἐννάτην ἑκατονταετηρίδα δὲν ἦτο σχεδὸν καμμία παραλία τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἀσφαλὴς ἀπ' αὐτούς. Ἔκαμαν τόσον εὐτυχεῖς ἀποβάσεις καὶ ἐπιδρομὰς εἰς τὰς παραθαλασσίους τῆς Γαλλίας ἐπαρχίας, ὥστε κανεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ πλέον. Ἔφθασαν δὲ διὰ τοῦ Σηκοάνα ἕως τῶν Παρισίων, ὅπου ἠναγκάσθη ν' ἀγοράσῃ ἐπονειδίστως τὴν ἐπιστροφήν των ἀπ' αὐτοὺς ὁ ἔγγονος τοῦ ἀνδρὸς, τοῦ ὁποίου τὸ ξίφος εἶχε προστάξειν ἰσχυρῶς τὸ ἥμισυ τῆς Εὐρώπης. Διὰ νὰ ἔχουν εἰρήνην ἀπ' αὐτοὺς ἐπὶ Καρόλου τοῦ Εὐήθους (893 — 923) τοὺς ἐδέχθησαν εἰς τὴν χώραν των (911), ὅπου ἐκατοίκησαν μεγάλην τινὰ ἐπαρχίαν, ἥτις ἀκόμη ἕως τὴν σήμερον ὀνομάζεται ἀπ' αὐτοὺς Νορμανδία. Τὸ μεγαλήτερον εἶναι, ὅτι εἰς τὸν Δοῦκά των Ῥόλλωνα, ὅς τις διὰ τοῦ βαπτίσματος ὠνομάσθη Ῥόβερτος, ὑπετάχθησαν οἱ γείτονες Κόμητες τῆς Βρετανίας ὡς ὑποτελεῖς ἄρχοντές του. Πάραυτα ἔγειναν οἱ Νορμαννοὶ Γάλλοι κατὰ τὴν γλῶσσαν, καὶ εἰς τὴν

γλῶσσαν ἠκολούθησαν ἔπειτα καὶ τὰ ἤθη καὶ τὰ φρονήματα.

Οἱ ἄθλιοι βασιλεῖς δὲν εἶχαν πλέον ἄλλο μέσον νὰ καθησυχάζωσι τοὺς ὑπερηφάνους ἄρχοντας εἰμὴ δῶρα. Μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἔγειναν αὐτοὶ τελευταῖον τόσον πτωχοὶ, ὥστε Λοδοβῖκος Δ', Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ δισέγγονος (949), δὲν εἶχε τίποτε ἰδικόν του ἀπὸ ὅλην τὴν βασιλείαν εἰ μὴ τὴν πόλιν Λαύδουνον.

Ἔγεινε λοιπὸν ἀνάγκη νὰ τεθῇ εἰς τὴν βασιλείαν ἰσχυρὸς οἶκος, καὶ τοῦτο συνέβη τὸ 987 ἔτος. Μεταξὺ ὅλων τῶν ἀρχόντων τῆς βασιλείας ἔλαμπε τότε ὁ οἶκος Οὔγωνος τοῦ μεγάλου. Ἡ φήμη τῶν ἀνδρείων προγόνων του, οἵτινες ὑπῆρξαν τρόμος εἰς τοὺς Νορμανοὺς, τὸ ἰδιόν του ὑψηλὸν πνεῦμα, καὶ τὰ μεγάλα κτήματά του εἶχαν τοῦ δώσειν τόσον κλέος μεταξὺ τῶν εὐγενῶν, ὥστε κανεὶς δὲν ἐτόλμα νὰ συγκριθῇ μαζή του. Ἡ οἰκογένεια τοῦ ἀνδρὸς τούτου εἶχεν ἀντιπαρατάξειν τρεῖς ἀντιβασιλεῖς ἐναντίον τῶν Καρολιδῶν, καὶ τελευταῖον ἔφθασεν εἰς κληρονομικὴν ἀπόκτησιν τοῦ βασιλείου. Ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον Οὔγων Κάπετος, υἱὸς Οὔγωνος τοῦ μεγάλου, ἀφοῦ ἀπέθανε Λοδοβῖκος Ε' ὁ Ὀκνηρός (987)· ὁ τελευταῖος ἀκόμη ὑπόλοιπος Καρολίδης ἐξεκλείσθη τῆς βασιλείας. Ἀπὸ Οὔγωνος τοῦ Καπέτου κατάγονται ὅλοι οἱ ἐφεξῆς βασιλεῖς τῆς Γαλλίας ἕως τὴν σήμερον.

8. Οἱ πρῶτοι Καπετίδαι.

(987 — 1060.)

Τελευταῖον ἀπεφάσισαν νὰ δώσουν κἄποιαν ἡσυχίαν εἰς τὴν ἐπικράτειαν. Οἱ ἄρχοντες ἐσυνάχθησαν, καὶ μετὰ πολυχρόνιον σύγχυσιν, ὅπου εἶχαν περιπλεχθῆν μὲ ὅλας των τὰς δυνάμεις ἱερωμένοι καὶ κοσμικοὶ, ἀπεφασίσθη τώρα, ἐπίσκοποι καὶ λαϊκοὶ νὰ κρατήσουν τὰ κτήματα καὶ δίκαιά των, τὰ ὁποῖα ἀπήλαυαν καθεὶς. Ὁ βασιλεὺς ἦτο τώρα κτήτωρ τῆς Φραγκίας (Isle de France), ἥτις περιελάμβανε τὸ μέγιστον μέρος τῶν χωρῶν μεταξὺ Σηκοάνα καὶ Λείγηρος, Παρισίων καὶ Αὐρηλίας· ὁ μέγιστος μὲν κτηματικὸς εἰς τὴν Γαλλίαν, πάντοτε δὲ ὁ πρῶτος πολλῶν, οἵτινες τὸν ἐπλησίαζαν πολὺ εἰς τὴν δύναμιν. Ἡ χώρα ἦτο διῃρημένη εἰς πολὺ πλῆθος ἀμέσων καὶ ἐμμέσων ἀρχόντων. Ἐκ τῶν πρώτων ἦσαν οἱ Κόμητες τῆς Φλανδρίας, τῆς Καμπανίας, τῆς Τολώσης, οἱ Δοῦκες τῆς Ἀκυϊτανίας, Γασκονίας καὶ τῆς Νορμανδίας. Οὗτοι ἐχρεώστουν νὰ γνωρίσωσι πάλιν τρόπον τινὰ κἄποιον μεγαλήτερόν των, ἐπειδὴ εἰς τοὺς προτέρους χρόνους τῆς ἀναρχίας ἦσαν λησμονημέναι ὅλαι τοῦ δικαίου αἱ σχέσεις. Κανεὶς δὲν ἐκακοπάθησε τόσον ὑποκάτω εἰς τοὺς πολλοὺς τούτους δεσπότας, ὅσον ὁ κοινὸς λαὸς, τοῦ ὁποίου τὸ μέγιστον μέρος ἦσαν δοῦλοι καὶ ἀνδράποδα, τὸ δὲ λοιπὸν μέρος τῶν ἐλευθέρων ἦσαν τόσον πτωχοὶ, ὥστε ἐδούλευαν τοὺς ἄρχοντας εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἀμπελῶνας καὶ εἰς τὰ κτήνη των διὰ νὰ τρέφωνται. Οἱ ὑπήκοοι καταδυναστευόμενοι καὶ ἀδικούμενοι σκληρότατα δὲν εὕρισκαν κἀμμίαν βοήθειαν εἰς τοὺς νόμους κατὰ τῶν κυρίων των. Ὅτι δὲν ἐξηφανίσθησαν ὑπὸ τοιαύτην δουλείαν, αἴτιον ἐστάθη ἡ ἐκκλησία, ἥτις πολλάκις διὰ συμβουλῶν, φοβερισμῶν, πνευματικῶν ποινῶν κατεπράϋνε τὴν ἀγριότητα.

Ἀπὸ τώρα γίνεται ἡ ἱστορία τοῦ Μεσαιῶνος πολλὰ τερπνὴ διὰ τὸν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον ἀρχίζουσιν οἱ βασιλεῖς πρὸς τοὺς ἄρχοντάς των καὶ πρὸς τὸ ἱερατεῖον περὶ τῆς κυριαρχίας. Πρώτη ἡ Γαλ-

λία ἐτελείωσε τὸν ἀγῶνα τοῦτον πρὸς ὄφελος τοῦ βασιλικοῦ στέμματος. Εἶναι πολλὰ τερπνὸν νὰ ἴδωμεν πῶς τὸ ἐκατώρθωσεν.

Οἱ πρῶτοι Καπετίδαι *) δὲν ἦσαν μὲν ἰσχυροὶ καὶ μὲ προσωπικὰς ἀρετὰς λαμπροὶ ἡγεμόνες, εἶχαν δὲ τὴν τύχην νὰ γηράσκωσι καθ' ὑπερβολὴν εἰς τὸν θρόνον. Εἰς διακόσια ἔτη ἓξ μόνον βασιλεῖς εἶναι πρᾶγμα σπάνιον. Προσέτι ἦσαν φρόνιμοι, καὶ ἐνόσῳ ἔζων ἐστερέοναν τὴν διαδοχὴν εἰς τοὺς υἱούς των οὕτως, ὥστε ποτὲ δὲ ἐγενήθη κἀμμία λογοτριβὴ περὶ τούτου. Μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐσυνηθίσθη ὁ οἶκος τοῦ Καπέτου εἰς τὸν θρόνον τόσον, ὥστε τὰ ὀνόματάτων μόνον ἐπροξένουν σέβας μὲ τὴν δύναμιν τῆς ἀρχαιότητος.

Μὲ ὅλα ταῦτα ἦτο μικροτάτη ἡ δύναμις τῶν τότε βασιλέων τῆς Γαλλίας. Τίποτε δὲν προσέλαβεν **) ὁ θρόνος εἰς τὰ πρῶτα του κτήματα ἕως τὸν καιρὸν τῆς πρώτης σταυροφορικῆς ἐκστρατείας. Ὅλα τἄλλα ἐξουσίαζαν οἱ ἄρχοντες, οἵτινες εἶχαν μὲν προσκυνήσειν τὸν βασιλέα, εἰς δὲ τὰς ἐπικρατείας των ἦσαν ἀπεριόριστοι κύριοι, ἐπολεμοῦντο, καὶ ὄχι σπανίως ἐπολέμουν καὶ τὸν βασιλέα των. Εἰς τοὺς καιροὺς τούτους τῆς ἰσχύος τοῦ βραχίονος ἔγειναν εἰς τὴν Γαλλίαν τόσοι διάφοροι μικροὶ πόλεμοι, ὅσα φρούρια ἦσαν εἰς τὴν χώραν. Ἐπειδὴ ὅμως εὐγενεῖς τινὲς ἐπέρνων τὴν ζωήν των ὅλην πολεμοῦντες πρὸς τοὺς γείτονάς των, καὶ ἐκ τούτου ἠμελεῖτο ἡ γεωργία καὶ πᾶν ἄλλο ἐργόχειρον, ἐμβῆκαν

---

*) Οὔγων ὁ Κάπετος ἀπέθανε 997. Μετ' αὐτὸν ἐβασίλευσαν κατὰ ταύτην τὴν περίοδον: Ῥόβερτος ἕως 1031, Ἐρρῖκος Α΄, ἕως 1060. Φίλιππος Α΄, ἕως 1108.

**) Διότι τὸ Δουκάτον Βουργουνδίαν (la Bourgogne, δὲν πρέπει νὰ συγχυσθῇ μὲ τὸ Βουργουνδικὸν βασίλειον), τὸ ὁποῖον ἐκληρονόμησεν ὁ βασιλεὺς Ῥόβερτος, ἔδωκεν εἰς τὸν δεύτερον υἱόν του Ῥόβερτον ἀρχηγέτην τῆς παλαιοτέρας βασιλικῆς γραμμῆς τῶν Δουκῶν τῆς Βουργουνδίας.

εἰς τὸ μέσον οἱ ἀρχιερεῖς καὶ διέταξαν διὰ συνοδικῶν ἀποφάσεων νὰ μὴ γίνεται ἐχθρικὴ προσβολὴ ἀπὸ τῆς ἐννάτης ὥρας τοῦ σαββάτου ἕως τῆς πρώτης ὥρας τῆς δευτέρας. Ἔπειτα ἐμακρύνθη ὁ καιρὸς τῆς ἀνακωχῆς ἀπὸ τὴν ἑσπέραν τῆς τετάρτης ἕως τὴν πρωΐαν τῆς δευτέρας· εἰς ἄλλας χώρας ἐβάλθησαν ἄλλαι διορίαι. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ τεσσαρακονταημέρου ἕως τῶν Θεοφανείων ἐχρεώστουν οἱ πολεμοῦντες νὰ ἀναπαύωνται. Ὠνομάζετο δὲ τοῦτο θεία εἰρήνη· ὁ ἀθετῶν αὐτὴν, ἀφωρίζετο ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον νὰ στερεωθῇ πανταχοῦ ἡ τοιαύτη συνήθεια. Εἶναι μέγα προτέρημα τῆς ἐννάτης ἑκατονταετηρίδος, ὅτι ἔβαλε τέλος εἰς τὴν ἀσχημοσύνην τῶν πολέμων τούτων καὶ ἐξησφάλισε τὴν ἰδιοκτησίαν ἀπὸ ἐντοπίων διαρπαγὰς καὶ ἐρημώσεις. Ἀλλὰ δυσκόλως ἠδυνήθησαν νὰ βλάψουν οἱ μικροὶ πόλεμοι τριάκοντα περίπου ἐτῶν τὴν χώραν τόσον, ὅσον βλάπτει τώρα ἕνας μέγας πόλεμος ἑνὸς μόνον ἔτους.

Πνεύματος ἀσχολίαι εἰς τοιούτους σαρκικοὺς ἀνθρώπους δὲν ἦσαν ἀκόμη χρειώδεις. Πολλὰ μοναστηριακὰ σχολεῖα, τὰ ὁποῖα εἶχε κτίσειν ὁ μέγας Κάρολος, ἔπεσαν κατὰ τὴν δεκάτην ἑκατονταετηρίδα. Οἱ κοινοὶ ἱερωμένοι ἦσαν τόσαν ἀμαθεῖς, ὅσον καὶ οἱ χωρικοί. Ἐὰν τοὺς ἐδείχνετο ἔγγραφόν τι, ἔλεγαν παραυτα: nescio literas, ἤγουν δὲν ἐξεύρω νὰ διαβάσω. Πολλὰ μοναστήρια καὶ ἐκκλησίαι ὄχι μόνον δὲν εἶχαν ἄλλα βιβλία, ἀλλ' οὐδὲ ἓν ἀντίγραφον τῆς ἁγίας γραφῆς. Φίλοι τινὲς τῆς σπουδῆς τῶν γραμμάτων ἐπαρήγγελλαν καὶ τοὺς ἀντέγραφαν βιβλία εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Παχύτατον σκότος ἀμαθείας ἐπεκράτει γενικῶς κατὰ τὴν δεκάτην ἑκατονταετηρίδα. Διάβολοι, φαντάσματα, μάγισσαι περιεφέροντο πανταχοῦ, καὶ τὰ ἀνοητότατα παραμύθια ἐπιστεύοντο ὡς θαύματα. Διε-

δόθη ἕνας μῦθος ὅτι κατὰ τὸ 1000 ἔτος θέλει εἶσθαι τὸ τέλος τοῦ κόσμου, καὶ ἐγέμισε τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων νηπιώδη φόβον καὶ δεισιδαίμονα εὐλάβειαν. Ἐχάριζαν τὰ κτήματάτων εἰς τὰ μοναστήρια· ἐπροσηύχοντο ἀδιακόπως. Κανεὶς δὲν ἐπεσκεύαζε τὸν οἶκόν του, ὅλα τὰ ἀφῆκαν εἰς πτῶσιν. Ὅταν ὅμως ἴδαν ὅτι δὲ συνέβη τὸ τέλος, ἐθαῤῥύνθησαν πάλιν, καὶ ἔκτισαν κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἑκατονταετηρίδα περισσότερα μοναστήρια.

Πολλοὶ τῶν τῆς Γαλλίας βασιλέων ἦσαν εὐλαβέστατοι. Ῥόβερτος, ὁ υἱὸς Οὔγωνος τοῦ Καπέτου, δὲν ἄφινε κάμμίαν λειτουργίαν, ἀνεγίνωσκε καθ' ἡμέραν τοὺς ψαλμοὺς, ἐνήστευεν, ἠγρύπνει, καὶ τὴν ἑβδομάδα τῶν παθῶν τοῦ σωτῆρος ἐκοιμᾶτο κατάχαμα. Ἔγευε πολλοὺς πτωχοὺς, πολλάκις χιλίους διαμιᾶς, καὶ τὴν μεγάλην πέμπτην ὑπηρέτει τριακοσίους πτωχοὺς γονατίζων καὶ ψάλλων ὕμνους. Μετὰ τὴν εὐωχίαν ἔπλυνε τοὺς πόδας των, καὶ τοὺς ἐχάριζεν ἀργύριον. Πρὸς τιμὴν τῶν δώδεκα ἀποστόλων εἶχε πάντοτε μαζήτου δώδεκα πτωχοὺς, οἵτινες ἤρχοντο ἔμπροσθέν του καβαλάριοι γαδάρων καὶ ἤνουν τὸν Θεόν. Ἀναίσχυντοι ἄνθρωποι ἐκακομεταχειρίζοντο τόσον τὴν ἀνεξικακίαν τούτου τοῦ βασιλέως, ὥστε τοῦ ἔκοπταν τοὺς χρυσοῦς θυσάνους τῆς πορφύραςτου, καὶ τοὺς ὑπέφερε μακροθύμως.

9. Οἱ τελευταῖοι Καρολίδαι εἰς τὴν Γερμανίαν.

(843 — 911).

Καὶ εἰς τὴν Γερμανικὴν δὲ γραμμὴν τῶν τοῦ μεγάλου Καρόλου ἀπογόνων δὲν ἐφάνη βλαστὸς ἄξιος τοῦ προπάτορος τούτου. Διὰ τοῦτο διατρέχομεν συντόμως καὶ τὸ τμῆμα τοῦτο καθὼς ἐκάμαμεν καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν.

Λοδοβῖκος ὁ Γερμανὸς, υἱὸς τοῦ Εὐσεβοῦς, ἀπέθανεν εἰς Φραγκοφόρτιον τὴν 28 Αὐγούστ. 876. Ἡ κυβέρνησίς του ἦτο ἀδιάκοπος πόλεμος μὲ τοὺς ἀνησύχους ἄρχοντας, μὲ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἀνεψιούς του, μὲ τοὺς Νορμαννοὺς ἐκ Βοῤῥᾶ, καὶ μὲ τοὺς Σλάβους ἐξ Ἀνατολῶν. Ἡ ἀδυναμία τῆς κακῆς κυβερνήσεως πρὸς τοὺς ἐξωτερικοὺς πολεμίους ἔβαλε φύλακας τῶν συνόρων Δοῦκας ἢ Μεθοριάρχας· καὶ ἡ ἀξία αὕτη, παρὰ τὴν θέλησιν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ μεγάλου Καρόλου, ἐμεγαλύνθη κατ' ὀλίγον εἰς ὅλας τὰς Γερμανικὰς ἐπαρχίας. Μὲ τοῦτο ἠφανίσθη καὶ ἡ χρηστὴ διαταγὴ τῶν ἀποστελλομένων εἰς τὰς ἐπαρχίας, διὰ τῶν ὁποίων ὁ μέγας προπάτωρ ἐπεσκόπευεν ἀκριβέστατα τοὺς κυβερνήτορας.

Μετὰ τὸν θάνατον Λοδοβίκου τοῦ Γερμανοῦ εἰσήχθη κατὰ δυστυχίαν ἡ διαίρεσις τοῦ βασιλείου· ἐπειδὴ ἀφῆκε τρεῖς υἱοὺς, Καρολόμαννον, Λοδοβῖκον τὸν νεώτερον καὶ Κάρολον τὸν Παχύν. Ὁ τρίτος ἔλαβε τὴν Ἀλαμαννίαν (Σοηβίαν καὶ Ἀλσατίαν), ὁ δεύτερος τοὺς Ὀστροφράγκους, Σάξονας, Θυριγγοὺς, Φρεισίαν καὶ μέρος τῆς Λοθαριγγίας· ὁ πρῶτος τὴν Βαυαρίαν, Παννονίαν (κάτω Αὐστρίαν) Καρινθίαν, Βοημίαν καὶ Μοραβίαν.

Οἱ πόλεμοι μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας ἐδιήρκουν πάντοτε. Ἐπειδὴ Κάρολος ὁ Φαλακρὸς ἔζησεν ἀκόμη μετὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ Γερμανικοῦ βασιλείου καὶ μετὰ τὴν ἔκλειψιν τοῦ γένους τοῦ ἀδελφοῦ του Λοθάρου, ἐφάνη ἡ Γαλλία ὅτι ἔλαβε τότε τὸν πρῶτον βαθμὸν εἰς τὰς δυτικὰς χώρας, καὶ μάλιστα ἐπειδὴ ὁ Κάρολος (875) μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Λοθαρίδου, Λοδοβίκου Β΄, ὑπῆγε σπουδαστικὰ εἰς τὴν Ῥώμην, ἔλαβε τὸ αὐτοκρατορικὸν

στέμμα ἀπὸ τὸν πάπαν Ἰωάννην Η', καὶ τοῦ ἀντήμειψε ταύτην τὴν ὑπουργίαν του μὲ πλούσιον δῶρον. Ἀλλ' αὐτὸς ἀπέθανε μετὰ δύω ἔτη (ἴδε ἀνωτ. σελ. 221), καὶ ἀφῆκεν εἰς τοὺς δύω υἱούς του Λοδοβῖκον τὸν Τραυλὸν, καὶ Καρολόμαννον δύναμιν διῃρημένην καὶ μεγίστην σύγχυσιν, εἰς τὴν ὁποίαν κανεὶς ἐξ αὐτῶν δὲν εὗρηκε καιρὸν νὰ ἀποκτήσῃ τὴν Λαγγοβαρδίαν καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα.

Καρολόμαννος, βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, ἠθέλησε νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὰς περιστάσεις, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν δὲν ἐδόθη ἡ ὡραία Ἰταλία. Ἀῤῥωστία ἐμπόδισε τὸ ἐγχείρημά του, καὶ τοῦ ἐπέφερε τὸν θάνατον τὸ 880 ἔτος. Πρὶν ἀκόμη ἀποθάνῃ οὗτος (879), ἐστράτευσεν ὁ νεώτερος ἀδελφός του, Κάρολος ὁ Παχὺς, εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐκατώρθωσε τόσον, ὅτι οἱ ἄρχοντες τῆς Λαγγοβαρδίας τὸν ἐγνώρισαν βασιλέα τῆς Ἰταλίας. Μ' ὅλον ὅτι μὲ λύπην ὁ Πάπας ἔβλεπε τὸν αὐτοκρατορικὸν στέφανον ἐπιστρέφοντα πάλιν εἰς Γερμανικὴν κεφαλὴν, μ' ὅλον τοῦτο τὸν ἐστενοχώρησεν ἡ ἀνάγκη (οἱ Σαρακηνοὶ τὸν ἐβίασαν τόσον, ὥστε ὑπεχρεώθη νὰ ὑποσχεθῇ εἰς αὐτοὺς ἐτήσιον φόρον 25,000 μάρκων ἀργύρου) νὰ στεφανώσῃ διὰ τούτου τὸν πρῶτον, ὅστις ἤθελε τὸν βοηθήσειν. Οὗτος δὲ ἦτο τώρα Κάρολος ὁ Παχὺς, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀλαμαννίας. Ὑπῆγεν εἰς τὴν Ῥώμην, ὑπεσχέθη ὅσα ἤθελαν, ἐστέφθη αὐτοκράτωρ τῆς Ῥώμης (881), καὶ ἔσπευσε μὲ τὸν νέον τίτλον του ὀπίσω εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου ἦτο ἀκόμη ἀναγκαιοτέρα ἡ παρουσία του παρὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Μετὰ τὸν θάνατον Λοδοβίκου τοῦ Τραυλοῦ (897 Ἀπρ.) ἔγειναν βασιλεῖς τῆς Γαλλίας οἱ υἱοί του Λοδοβῖκος Γ'. καὶ Καρολόμαννος· ἀλλ' ὁ Λοδοβῖκος Γ'. ἀπέθανε τὸ 882 ἔτος· τὸ 880

ἀπέθανεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος, Καρολόμαννος βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, καὶ 882 καὶ ὁ ἄλλος, Λοδοβῖκος βασιλεὺς τῶν Ὀστροφράγκων. Διὰ τοῦτο τώρα ὅλον τὸ Γερμανικὸν βασίλειον μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀξίας ἠνώθη εἰς Κάρολον Γ'. τὸν Παχύν.

Ἀλλ' ἡ φαινομένη αὕτη εὐτυχία ἦτο δυστυχία τῆς ἐπικρατείας καὶ αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος. Τότε κατηρήμαζαν οἱ ἄγριοι Νορμαννοὶ τὰ μέρη τοῦ κάτω Ῥήνου ἕως τὴν Κολωνίαν καὶ Τρήβιριν. Ἡ Ἰταλία ἐπολεμεῖτο ἀπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς καὶ τοὺς ταραχώδεις Δοῦκας τοῦ Σπολέτου καὶ τῆς Τοσκάνας. Ἐκ τῆς Γαλλίας ἐφοβοῦντο τοὺς Λοθριγγούς. Τόσα κακὰ νὰ ἀπαντήσῃ μία δύναμις ἑνὸς ἀνδρὸς ἦτο ἀνίκανος. Μ' ὅλον τοῦτο ἐδοκίμασε πρῶτον κατὰ τῶν Νορμαννῶν. Μετὰ μίαν σύνοδον συγκροτηθεῖσαν εἰς Βορματίαν ἐστράτευσε (882) κατ' αὐτῶν, καὶ τοὺς ἔκλεισεν εἰς τὸ ὀχυρόν των στρατόπεδον σιμὰ τοῦ Ἀσλὸβ παρὰ τὸν ποταμὸν Μώσαν. Οἱ Γερμανοὶ ἔχαιραν μέλλοντες νὰ ἐξαφανίσωσι τοὺς βαρβάρους τούτους, ὁ δὲ Κάρολος θέλων νὰ ἐπιστρέψῃ γρήγορα εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔκαμε μὲ τὸν Γοττεφρεῖδον βασιλέα τῶν Νορμαννῶν ἐξισασμὸν, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπεσχέθη οὗτος νὰ γείνῃ χριστιανὸς καὶ νὰ μὴ πειράζῃ πλέον τοὺς Γερμανοὺς, ἐὰν τοῦ ἔδιδαν μέρος τῆς Φρεισίας καὶ τοῦ ἐπλήρωναν 2080 λίτρας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸς ἔγειναν ἀνάδοχος εἰς τὴν βάπτισιν τοῦ βασιλέως. Ἡ ζητηθεῖσα ποσότης ἐπληρώθη ἀπὸ τὰ σωθέντα τῶν ἐκκλησιῶν ἀργύρια. Οἱ Γερμανοὶ ὑπέστρεψαν εἰς τοὺς οἴκους των περίλυποι διὰ τὴν ἄτιμον εἰρήνην.

Ἀλλ' ἡ τύχη ἀπεφάσισε μίαν φορὰν νὰ ὑψώσῃ καθ' ὑπερβολὴν τὸν ταπεινὸν ἄνδρα. Ἀποθανόντος κατὰ τὸ 884 ἔτος τοῦ τῶν Γάλλων βασιλέως

Καρολομάννου καὶ ἀφήσαντος μόνον ἕνα πενταετῆ ἀδελφὸν, οἱ ἄρχοντες τῆς Γαλλίας διὰ νὰ μὴ ἔχουν ἄλλον πόλεμον παρὰ τὸν τῶν Νορμαννῶν, οἵτινες εἶχαν φθάσειν ἕως Παρισίων, ὑπετάχθησαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον Γ΄. τὸν Παχὺν, ὅςτις ἥνωσεν εἰς τὸν ἑαυτόν του τώρα ὅλην τὴν δύναμιν Καρόλου τοῦ μεγάλου.

Ἀλλ' εἰς ὀλίγον μόνον καιρόν. Κάρολος ὁ Παχὺς δὲν ἦτο Κάρολος ὁ Μέγας. Καθὼς εἰς τοῦτον ἡ περίσσευσις τῶν ἀγώνων εἶχεν ἀναπτύξειν τὸ πλήρωμα τῆς δυνάμεώς του, οὕτως εἰς ἐκεῖνον ἐφανέρωσε τὴν ἀσθένειάν του. Τὸν ἐπαρακίνησαν νὰ διώξῃ ἀπὸ τὴν χώραν τοὺς Νορμαννοὺς, ἀλλ' αὐτὸς ἠγόρασε πάλιν ἀπ' αὐτοὺς τὴν εἰρήνην μὲ ἀργύριον καὶ ἐπαρχίας, καὶ τοῦτο τοῦ ἐστέρησε πᾶσαν τιμὴν καὶ ὑπόληψιν. Ἕνας ἀρχιεπίσκοπος Βαρκελλῶν ἐπαρακίνησε τὸν ἀνδρεῖον Δοῦκα τῆς Καρινθίας Ἀρνόλφιον (νόθον υἱὸν τοῦ ἀποθανόντος κατὰ τὸ 880 ἔτος βασιλέως τῶν Βαυαρῶν Καρολομάννου) νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὴν κοινὴν ὑπόληψιν καὶ νὰ βασιλεύσῃ. Εἰς μίαν σύνοδον τῆς Τριβυρίας (887) ἐξεθρονίσθη Κάρολος ὁ Παχὺς, καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῶν Γερμανῶν ὁ Ἀρνούλφιος. Ὁ Κάρολος δὲν ὑπέφερε τὸ ὄνειδος, καὶ ἀπέθανε σχεδὸν πτωχὸς τὴν 21. Ἰανν. 888.

Ὁ Ἀρνούλφιος ἐδείχθει στερεὸς καὶ ἀνδρεῖος. Ἐνίκησε τοὺς φοβεροὺς Νορμαννοὺς εἰς τὸν ποταμὸν τὴν Θιλίαν εἰς τὰ πέριξ τῆς Λοβανίας, ἐφόνευσε δύω βασιλεῖς των Γοττεφρεῖδον καὶ Σειγεφρεῖδον, καὶ ἐκυρίευσε 15 πολεμικὰς σημαίας. Διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς εἰς τὸ ἑξῆς ἐπιδρομάς των ἀνέδειξε βασιλέα τῆς Λοθριγγίας τὸν νόθον υἱόν του, Ζεβεντέβολδον ὑπὸ τὴν Γερμανικὴν προστασίαν. Ἀλλὰ τὸν κατηγοροῦσιν οἱ σύγχρονοί του ὅτι ἔφερεν εἰς τὴν Γερμανίαν τοὺς ἀγρίους Οὔγγρους, ἐνῷ τοὺς

ἐπροσκάλεσε βοηθοὺς νὰ κρημνίσῃ τὸ Μοραυϊκὸν βασίλειον, τὸ ὁποῖον περιεῖχε καὶ τὴν Βοημίαν καὶ Σορβίαν, καὶ τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχὰς εἶχε βοηθήσειν αὐτός.

Ὁ Ἀρνούλφιος ἔῤῥιψε τὸ βλέμμα του εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς χώρας τῆς τῶν Καρολιδῶν μοναρχίας, καὶ τὰς καθυπέβαλεν ὅλας εἰς τὸ νὰ γνωρίσουν τὴν κυριαρχίαν του. Εἰς τὴν Ἰταλίαν εὐκόλυναν τὴν εἴσοδόν του αἱ ἐκεῖ ἐπικρατοῦσαι διχόνοιαι. Διότι μετὰ τὸν θάνατον Καρόλου τοῦ Παχεος ἐμάχοντο περὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς τιμῆς οἱ Δοῦκες Σπολέτου καὶ Φριωλίου, Γουΐδων καὶ Βερέγγαρος. Ὁ τότε πάπας Φορμόσος ἐπροσκάλεσε τὸν ξένον γείτονα βοηθὸν, φοβούμενος τὸν πρῶτον ἐκ τῶν δύω Δουκῶν. Ὁ Ἀρνούλφιος ἔκαμε δύω ἐκστρατείας ὑπεράνωθεν τῶν Ἄλπεων (894), ἔθραυσε τὰς πύλας τῆς Ῥώμης, ἐδίωξε τοὺς Σπολετικοὺς ἀπὸ τὴν πόλιν, ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Πάπα αὐτοκράτωρ, καὶ ἀπὸ τὸν λαὸν τῆς Ῥώμης ἔλαβε τὸν ὅρκον τῆς πίστεως (896).

Ἀλλ' ἡ νέα αὕτη Γερμανικὴ κυριαρχία δὲν διήρκεσε πολὺν χρόνον· εὐθὺς ἀφοῦ ὑπέστρεψεν ὁ αὐτοκράτωρ, ἀνεστήθη πάλιν ἡ φατρία τοῦ Γουΐδωνος διὰ τοῦ υἱοῦ του Λαμβέρτου. Οὗτος μὲν ἀπέθανε τὸ 898 ἔτος, ἐκβῆκε δὲ ὁ Βερέγγαρος, ἐδίωξε τοῦ βασιλέα τῆς Κισιουρανῆς Βουργονδίας, τὸν ὁποῖον εἶχαν καλέσειν βοηθὸν οἱ πολέμιοί του, καὶ ἐστέφθη αὐτοκράτωρ. Ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς δὲν ἠδύνατο νὰ πειραχθῇ, ἐπειδὴ ὁ Ἀρνούλφιος ἀπέθανε τὸ 899 ἔτος. Ὁ ἑξαετὴς υἱός του Λοδοβῖκος, τὸ Παιδίον, ἐκλέχθη μὲν ἀπὸ τοὺς ἡγεμόνας διάδοχός του, καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας Ἄττων μαζὴ μὲ τὸν Σαξονικὸν Δοῦκα Ὄθωνα, τὸν Ἐπιφανῆ, ἐδιωρίσθησαν ἐπίτροποι τῆς βασιλείας ἐπὶ τῆς νηπιότητός του·

ἀλλ᾽ οὗτοι οἱ τρόποι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀσφαλίσουν τὴν Γερμανίαν ἀπὸ ἐξωτερικὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἐσωτερικὰς συγχύσεις. Μανιώδεις μάχαι τῶν ἀρχόντων καὶ μάλιστα τῶν Φράγκων, καὶ φοβεραὶ ἐπιδρομαὶ τῶν ἀγρίων Οὔγγρων ἐξ ἀνατολῶν, καὶ τῶν Νορμαννῶν κατὰ τῆς Λοθριγγίας — ἥτις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζεβεντιβόλδου (900) ἔγεινε πάλιν Δουκάτον τῆς Γερμανίας — ἐφοβέριζαν ὁλόκληρον διάλυσιν τοῦ Γερμανικοῦ βασιλείου, ὁπόταν Λοδοβῖκος, τὸ Παιδίον, ἀποθανὼν δεκαοκταετὴς (911) ἔδωκε τέλος εἰς τὸ γένος τῶν Καρολιδῶν.

Ἀνεμποδίστως λοιπὸν παρεδόθη ἡ Ἰταλία εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους. Ὁ Βερέγγαρος δὲν ἔμεινε πολὺν καιρὸν εἰς ἀνενόχλητον κυρίευσιν τῆς βασιλικῆς καὶ αὐτοκρατορικῆς ἀξίας. Οἱ πολέμιοί του ἐπροσκάλεσαν τὸν Τρανσιουρανικὸν βασιλέα Ῥοδόλφον Β΄ εἰς βοήθειάν των, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἔχασε καὶ τὸ βασίλειον καὶ τὴν ζωήν του (924). Ἀλλὰ καὶ ὁ νέος βασιλεὺς εὕρηκεν ἐχθρὸν τὸν Οὔγωνα βασιλέα τῆς Κισιουρανικῆς Βουργονδίας, ὅς τις ἀνέβη τὸν θρόνον τῆς Ἰταλίας ἀφοῦ κατεβίβασε τὸν Ῥοδόλφον δι᾽ εἰρηνικῆς συνθήκης. Αὐτὸς δὲ ἐπαραίτησεν εἰς τοῦτον τὰς ἐπέκεινα τῶν Ἄλπεων χώρας του, καὶ οὕτως ὁ Ῥοδόλφος ἥνωσεν εἰς ἓν τὰ δύω Βουργονδικὰ βασίλεια, τὰ ὁποῖα ἔκτοτε ὠνομάζοντο ἐκ τῆς μητροπόλεως Ἀρελάτης Ἀρελατικὸν βασίλειον.

Οἱ Πάπαι, οἵτινες εἰς τοιαύτας συγχύσεις ἔμελλαν νὰ γίνωνται ἐξισασταὶ καὶ μεσῖται, εὑρέθησαν εἰς ταπεινὴν καὶ ὑποτεταγμένην θέσιν. Ἰσχυρὰ φατρία Ῥωμαίων ἀρχόντων, τῆς ὁποίας ἀρχηγοὶ ἦσαν οἱ Κόμητες τῆς Τοσκάνας καὶ τρεῖς δυσφημισμέναι δέσποιναι, καὶ ἡ ὁποία ἤθελε νὰ βαστάξῃ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τῆς Ῥώμης, ἢ ἐκακομεταχειρίζετο τοὺς Πάπας, οἵτινες ἤθελαν νὰ

εἶναι αὐτόνομοι, ἢ ἔκαμνε τοιούτους Πάπας, οἵτινες ἔκδοτοι ὄντες εἰς αὐτὴν ἦσαν ἀνάξιοι τοῦ βαθμοῦ των· ὅλα ταῦτα προητοίμασαν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν ξένην κυριαρχίαν, καὶ μάλιστα ἐκ τῆς Γερμανίας, καθὼς θέλει μᾶς διδάξειν ἡ ἀκολουθία τῆς τῶν Γερμανῶν ἱστορίας.

10. Κατάστασις παιδείας τῶν Γερμανῶν ἐπὶ τῶν Καρολιδῶν.

Ἀλλὰ πρὶν ἱστορήσωμεν τὰς περαιτέρω τύχας τῆς Γερμανίας, θέλομεν ῥίψειν ἓν βλέμμα εἰς τὴν κατάστασιν τῆς παιδείας τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Ὅσα ἐξεύρομεν περὶ τούτων τῶν καιρῶν, μᾶς διεφυλάχθησαν ἀπὸ καλογήρους, τῶν ὁποίων τὰ χρονικὰ ἐξαχθέντα ἐφεξῆς ἀπὸ τὸν κονιορτὸν τῶν μοναστηρίων, μετὰ τὴν εὕρεσιν τῆς τυπογραφίας ἐξεδόθησαν ἀπὸ ἐπιμελεῖς φίλους τῆς ἱστορίας. Συχνάκις τὰ χρονικὰ ἔχουν τὴν ἱστορίαν τοῦ μοναστηρίου, ἢ τοῦ τόπου ὅπου ἦσαν κτισμένα, περιέχουν ὅμως συνυφασμένα καὶ τόσα πράγματα τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἐκκλησίας, ὥστε ἔγειναν ἀξιόλογοι πηγαὶ τῶν νεωτέρων ἱστοριογράφων.

Ὁ ἐπιστημονικὸς ζῆλος, τὸν ὁποῖον εἶχε διεγείρειν ὁ μέγας Κάρολος, ἔμεινε ζωντανὸς ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς πλησιεστάτους διαδόχους του. Κάρολος ὁ Φαλακρὸς ἐφανέρωσε τὸ φρόνημά του καὶ τὴν περὶ ἐξαπλώσεως τῆς παιδείας φροντίδα του μὲ τοῦτο, ὅτι ἐπροσκάλεσεν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν τὸν Ἰωάννην Σκῶτον Ἐριγένην πρὸς διοίκησιν τοῦ αὐλικοῦ σχολείου του. Οὗτος ἦτο περιφημότατος φιλόσοφος καὶ φιλολόγος τοῦ καιροῦ του, ὅς τις εἶχε γνῶσιν σπανίαν τότε τῆς Λατινικῆς, Ἑλληνικῆς,

προσέτι δὲ καὶ τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης· ἀνὴρ, ὅςτις μὲ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας του καὶ τοῦ ἀληθῶς φιλοσοφικοῦ πνεύματός του ὠφέλησε τὰ μέγιστα τοὺς συγχρόνους του. Εἰς τὴν Γερμανίαν ὡρίμασαν ὡραιότατοι καρποὶ ἐκ τῶν σπερμάτων τοῦ μεγάλου Καρόλου. Ἡ φιλολογικὴ σχολὴ τῆς Φούλδας ἐπέρασεν ὅλας τὰς ἄλλας, καὶ μάλιστα ἀφοῦ ἐμβῆκεν εἰς αὐτὴν διδάσκαλος ὁ περίφημος Ῥαβανὸς Μαῦρος (ἀπέθ. 856), ὅς τις ὑπερέβη κατὰ τὴν πολυμάθειαν τὸν διδάσκαλόν του Ἀλκουῖνον. Πολὺν καιρὸν ὄχι μόνον εἰς τὴν Γερμανίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς γειτονευούσας χώρας ἐπίστευαν, ὅτι πουῦποτε δὲν εὑρίσκοντο καλήτεραι αἱ κοσμικαὶ ἐπιστῆμαι παρὰ εἰς τὴν Φούλδαν. Καμμία ἄλλη σύστασις εἰς ὑψηλὸν ἀξίωμα τῆς ἐκκλησίας δὲν ἦτο ἰσχυροτέρα παρὰ ὅτι ἐπαιδεύθη τις ἀπὸ τὸν Ῥαβανόν· ἀρχιερεῖς ἔστελναν τοὺς διακόνους των, εὐγενεῖς τὰ τέκνα των καὶ μακρόθεν διὰ νὰ ἀκροασθῶσι τὸν περίφημον τοῦτον διδάσκαλον. Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλα τινὰ μοναστήρια περίφημα διὰ τοὺς διδασκάλους των. Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν αἱ πολεμικαὶ ἔφοδοι Νορμαννῶν, Σλάβων, Οὔγγρων ἠφάνιζαν καὶ σχολεῖα καὶ μοναστήρια, καὶ ἡ μόλις ἀρχίσασα παιδεία ἔκαμεν ἀρχὴν νὰ ὀπισθοδρομῇ.

Ὅλοι οὗτοι οἱ ἄνδρες ἔγραφαν λατινιστὶ, ἐπειδὴ βάσις τῆς παιδείας των ἦσαν τὰ παλαιὰ τῆς Ῥώμης συγγράμματα, καὶ ἡ παιδεία ἐπίσης δὲν ἐμεταχειρίσθη ὄργανον τὴν ἐγχώριον γλῶσσαν, καθὼς μηδ' ἡ πολιτεία καὶ ἡ ἐκκλησία, τῶν ὁποίων γλῶσσα ἔμενε πάντοτε ἡ Λατινική. Ὅσα ὅμως ἦσαν διωρισμένα διὰ τὸν κοινὸν λαὸν, ἐγράφοντο εἰς τὴν ἄπλαστον ἀκόμη τοῦ ἔθνους γλῶσσαν· ἀλλ' ἡ συγγραφὴ αὕτη ἦτο δυσκολωτάτη. Ἡ ἀγρία γλῶσσα δὲν ἠδύνατο νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὸ ἀλφάβητον καὶ εἰς τὴν γραμματικὴν τῆς Λατινικῆς

γλώσσης. Ὁ Ὀτεφρεῖδος, μοναχὸς ἀξιέπαινος καὶ διδάσκαλος εἰς τὸ μοναστήριον τῆς ἐν Ἀλσατίᾳ Σελουσιανῆς (843 — 870), παραπονεῖται, ὅτι ἔκαμνε μεγάλους κόπους νὰ εὑρίσκῃ γράμματα διὰ πάντα φθόγγον τῆς λαρυγγιζούσης ταύτης γλώσσης. Διότι ἔχει πολλὰ ἀπηχήματα ἀσυνήθιστα εἰς Ῥωμαϊκὸν αὐτίον.

Ὁ ἀξιόλογος οὗτος ἀνὴρ κατηγορεῖ μὲ εὐγενῆ ζῆλον τοὺς ὅσοι καταφρονοῦντες τὴν ἰδίαν των γλῶσσαν προκρίνουσι τὴν Λατινικὴν, τὴν ὁποίαν ἀνάγκη εἶναι νὰ μάθωσι μὲ πολλοὺς κόπους. „Πολλὰ ἔθνη, λέγει, ἐκαλλιέργησαν τὰς γλώσσας των· διὰ τί νὰ μὴ τὸ κάμουν μόνον οἱ Φράγκοι, καὶ νὰ ὑμνήσουν καὶ αὐτοὶ τὸν ὕψιστον μὲ τὴν ἰδίαν των γλῶσσαν;" Αὐτὸς δὲ ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ εὐαγγελίου εἰς Φραγκικὴν γλῶσσαν, καὶ τὴν ἀφιέρωσεν εἰς τὸν βασιλέα Λοδοβῖκον τὸν Γερμανὸν, καὶ ἔδωκε παράδειγμα νὰ κατασταθῇ γραφικὴ ἡ Γερμανικὴ γλῶσσα. Μὲ εὐγνωμοσύνην ἀναφέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς τούτου οἱ ἀπόγονοί του.

Ἀπὸ ἐπιστολὴν τινὰ τοῦ Πάπα Ἰωάννου Η΄. πρὸς τὸν Ἄννωνα, ἐπίσκοπον τῆς Φρεισίγγης, βλέπομεν ὅτι ἡ φιλοτεχνία τῶν Γερμανῶν ἀνεπτύχθη τόσον εἰς τὰ ξένα εὑρήματα, ὥστε ὁ πρῶτος παραγγέλλει νὰ τοῦ στείλωσιν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ἓν ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον καὶ ἕνα λαλητὴν τοῦ ὀργάνου ἐπιτήδειον.

Ἀπὸ τὰς διαταγὰς Καρόλου τοῦ μεγάλου μανθάνομεν ὅτι ἡ γεωργία καὶ ἡ κηπουρία τῶν Γερμανῶν εἶχε κάμειν ἀξιόλογα βήματα. Ἀπαντῶνται εἰς αὐτὰς ὅλαι αἱ καλαὶ ὀπῶραι καὶ μεγάλη παντοδαπότης εἰδῶν τινῶν τῆς ὀπώρας.

Ἀλλ' οἱ πόλεμοι ἔφθειραν πάλιν πολλὰ ἐκ τῶν καλῶν τούτων. Ἦσαν συνήθως τόσον ὀλέ-

θριοι, ὥστε διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων καὶ διὰ τὴν ἀβεβαιότητα τῶν δρόμων συχνάκις εἰς μέρη τινὰ ἐγίνετο πεῖνα μεγάλη. Εἰς τὰ ἀκόμη σωζόμενα χρονικὰ τοῦ μοναστηρίου Φούλδα ἱστορεῖται, ὅτι ἀπὸ 750 ἕως 874 ἐγενήθησαν τέσσαρες φοβεραὶ πεῖναι, ἐκ τῶν ὁπόων ἀπέθανε τὸ τρίτον μέρος τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ ἐμπορία τῆς Γερμανίας ἦτο πολὺν καιρὸν ἀφειμένη εἰς μόνον τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες πλουτισθέντες ἐκ ταύτης ἐκολακεύοντο ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας διὰ χρηματικὰς χρείας, καὶ εἶχαν καὶ εἰς τὴν αὐλὴν αὐτὴν δύναμιν. Ἀναγινώσκομεν μὲ φρίκην, ὅτι ἐπώλουν μυστικὰ καὶ ἀνθρώπους εἰς τὴν Ἀραβικὴν Ἱσπανίαν.

Μαζὴ μὲ τούτους συναθροισταὶ τοῦ ἀργυρίου ἦσαν οἱ Μοναχοὶ καὶ ἱερωμένοι, οἱ ὁποῖοι συχνάκις διηρπάζοντο ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης. Διότι τὰ μοναστήρια ηὔξαναν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. Κάρολος ὁ μέγας, διὰ νὰ στερεώσῃ τὸν νέον χριστιανισμὸν, εἶχε καταστήσειν εἰς τὴν Σαξονίαν πολλὰς ἐπισκοπάς. Εἰς Ὀσνάβρυγαν τὸ 777 ἔτος, εἰς Μίνδαν 780, εἰς Σελιγγοστάδιον (μετατοπισθεῖσαν ἔπειτα εἰς Ἀλβερστάδιον) 781, εἰς Βέρδαν 786, εἰς Βρέμαν 788, εἰς Μύνστερον 805 κτλ. Ἐπὶ Λοδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς ἐκτίσθη τὸ μοναστήριον τῆς Κορβείας (815), καὶ 834 ἡ ἀρχιεπισκοπὴ τοῦ Ἀμβούργου. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ Ἀμβοῦργον κατηρημώθη πάραυτα ἀπὸ τοὺς Δανοὺς, διὰ τοῦτο μετετόπισε Λοδοβῖκος ὁ Γερμανὸς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν καθέδραν εἰς τὴν Βρέμαν. Τὰ τοιαῦτα οἰκοδομήματα ἀξίζουν εὐγνωμοσύνην, ὡς τὰ πρῶτα βήματα τῆς παιδείας τῶν παλαιῶν Γερμανῶν, μ᾽ ὅλον ὅτι κατὰ σύγκρισιν τῶν τωρινῶν χρόνων καὶ οἱ παιδευταὶ αὐτοὶ ἦσαν ἀκόμη ἀπαίδευτοι.

Δι᾽ ἔλλειψιν δικαιοδοσίας καὶ ἀστυνομίας ἦτο

πολλὰ ὠφελίμη τῶν ἱερωμένων ἡ εἰς τὰς ἐνορίας των πνευματικὴ ἐπιστασία. Πᾶς ἐπίσκοπος ἐχρεώστει νὰ περιέρχεται ἐτησίως τὴν ἐπαρχίαν του καὶ εἰς πᾶσαν κώμην καὶ χωρίον καὶ πόλιν συνεκρότει αὐστηρὸν τῆς ἠθικῆς κριτήριον, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Σύνοδος (Send). Καθεὶς ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ ἐχρεώστει νὰ παρευρεθῇ εἰς αὐτό. Ἑπτὰ γέροντες ἄνθρωποι ἐχρεώστουν νὰ ὁρκισθῶσιν, ὅτι δὲν κρύπτουσί τι ἀφ᾽ ὅσα ἐξεύρουσι, καὶ μετὰ τοῦτο ἤρχιζαν τὰ ἐρωτήματα. Ῥηγῖνος, ἡγούμενος τῆς ἐν Τρηβίρει Πρυμίας (ἀποθ. περὶ τὸ 915), μᾶς διεφύλαξε κατάλογον τῶν ἐρωτημάτων τούτων, τὰ ὁποῖα εἶναι χρήσιμα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἠθικῆς. Π. χ. Μήπως εἶναι εἰς τὴν ἐνορίαν ἀνδροφόνος τις· μήπως κἀνεὶς διὰ κολακειῶν ἐδελέασεν ὁδοιπόρον ἢ δοῦλον καὶ τὸν ἐπώλησεν ἔξω τῆς χώρας· μήπως κἀνεὶς ἐπώλησε χριστιανὸν δοῦλον εἰς Ἰουδαῖον, ἢ ἐξεύρει Ἰουδαῖον πραγματευόμενον χριστιανοὺς δούλους· μήπως εἶναι εἰς τὴν ἐνορίαν μάγος ἢ προγνώστης· ἢ κάμνει τις μαγικὰς θυσίας εἰς δένδρα καὶ βρύσεις καὶ λίθους· μὴ εἶναι γυνὴ γοητεύτρια, ἥτις λέγει ὅτι ἐξεύρει μέσα ἀγάπης ἢ μίσους, ἢ ὅτι ἐπὶ ζώων τινῶν ἱππάζεται μὲ τὸν διάβολον, ἢ ἔχει κοινωνίαν μετ᾽ αὐτοῦ· ἢ μήπως τις νομίζει ὅτι ἔχει ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου δύναται νὰ ἀναστρέψῃ τὴν θείαν δικαιοσύνην (Π. χ. τὴν μονομαχίαν) κτλ. κτλ. Αἱ ποιναὶ ἐγίνοντο ἢ μὲ ἀργύριον ἢ μὲ νηστείας καὶ προσευχάς. Ἑνὸς μηνὸς ξηροφαγία ἦτο ἴση ὡσὰν νὰ ἐδιάβαζέ τις 2000 ψαλμοὺς γονατιστὸς, ἢ 1680 ἱστάμενος.

Τὸν ἀφορισμὸν ἐμεταχειρίζοντο σπανιώτατα, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὴν δύναμίν του ἐκ συνηθείας. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἐξωκκλησιασμὸς ἐσυνειθίσθη ἀπὸ τὸν πολὺν ὅμιλον, ἡ ἐκκλησία μετέβαλε τὸν ἀπὸ τῆς λειτουργίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολου-

θίας ἀφορισμὸν εἰς ἀποχωρισμὸν ἀπ' ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Ἐπροστάζετο νὰ μὴ συμφάγῃ ἢ συμπίῃ κανεὶς μὲ τὸν ἀφωρισμένον, νὰ μὴ τὸν συνομιλήσῃ, μηδὲ κἂν νὰ τὸν καλημερίσῃ. Προσέτι ἐπροσκάλουν βοηθὸν καὶ τὸν κοσμικὸν βραχίονα ἐναντίον των, καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀρνούλφιος ἐδιάταξεν, ὅσοι δὲν ὑποτάσσονται εἰς ἐκκλησιαστικὰς ποινὰς πρὸς συγχώρησιν τοῦ ἀφορισμοῦ των, νὰ τοὺς σύρωσιν οἱ Κόμητες εἰς τὸ κοσμικὸν κριτήριον.

Νέον φαινόμενον ἀπὸ τῆς ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος ἦτο εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὁ κ α ν ο ν ι κ ὸ ς βίος τῶν καλογήρων διαταχθεὶς ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον Μετῶν Χροδεγάγγιον (ἀποθ. 769). Ἐξηπλώθη δὲ μάλιστα ἀπὸ Λοδοβῖκον τὸν Εὐσεβῆ, καὶ ἕως τὰ μέσα τῆς ἐννάτης ἑκατονταετηρίδος εἰσήχθη πλέον εἰς ὅλας τὰς ἐπισκοπικὰς ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας. Οἱ καλόγηροι ἐσυνάφθησαν ἀκριβέστερα διὰ τοῦ βίου τούτου. Ἔτρωγαν ὁμοῦ, καὶ ἐπροσεύχοντο ὁμοῦ τὰς διωρισμένας ὥρας, καὶ ὠνομάζοντο κανονικοὶ (κοινοβιᾶται λέγονται ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους). Δὲν ἐσυγχωροῦντο νὰ ἔχωσιν ἴδιον κτῆμα. Ἐκ τούτου τοῦ τάγματος ἐκβῆκεν ἔπειτα τὸ ἐ κ κ λ η σ ι α σ τ ι κ ὸ ν κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον περιώρισε παντοδαπῶς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπισκόπων.

---

11. Ὁ βασιλεὺς Κορράδος Α'.

(911 — 918.)

Ἀφοῦ ἐξέλιπαν οἱ Καρολίδαι, ἡ Γερμανικὴ ἐπικράτεια συνέκειτο ἀπὸ πέντε μεγάλας φυλὰς καὶ Δουκάτα, τὰ ὁποῖα συνεκρατοῦντο ἀκόμη πολ-

λὰ ἀσθενῶς, δηλαδὴ ἀπὸ Φράγκους, Σάξονας, Λοθριγγοὺς, Σοήβους καὶ Βαυαρούς. Ἦτο δὲ παρὼν ὁ μέγιστος κίνδυνος, μήπως τώρα τὸ Γερμανικὸν βασίλειον κατατμηθῇ εἰς πολλὰς μικρὰς ἐπικρατείας. Κατὰ τύχην ὅμως ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μογοντίας καὶ ὁ τῆς Σαξονίας Δοὺξ Ὄθων, ὁ Ἐπιφανὴς, ἦσαν σύμφωνοι νὰ ἐκλέξουν πάλιν βασιλέα· καὶ ὁ εὐγενὴς Ὄθων, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπροσφέρθη ἡ ἀξία αὕτη, ἐπρόβαλε τὸν Δοῦκα τῆς Φραγκίας *) Κορράδον ἀνθ' ἑαυτοῦ ὡς ἀξιώτερόν του, ὅς τις ἐγνωρίσθη καὶ ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ἐπαρχίας.

Ὁ Κορράδος εἶχεν ὄνομα δικαίου, φρονίμου καὶ γενναίου ἀνδρός. Ἡ πρώτη του φροντὶς ἦτο νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν βασιλικὴν δόξαν, ὡς ἦτο εἰς τοὺς χρόνους τοῦ μεγάλου Καρόλου. Ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε. Πρῶτον ἠθέλησε νὰ ὑποτάξῃ τοὺς ἀνησύχους μεγιστᾶνας τῆς Λοθριγγίας, ἀλλ' οὗτοι κατέφυγαν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὅταν ὁ Δοὺξ τῆς Σαξονίας **) Ὄθων ἀπέθανε (912), δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιβεβαιώσῃ εἰς τὸν υἱόν του Ἐρρῖκον ὅλην τὴν ἐπικράτειαν τῆς Σαξονίας καὶ Θυριγγίας. Ἀλλ' ὁ Ἐρρῖκος ὢν ἰσχυρὸς καὶ λαοπόθητος, ἀντεστάθη γενναίως. Ὁ Κορράδος δὲν τὸν ἐπολέμησε, καὶ ὁ Ἐρρῖκος ἔμεινε κύριος τῶν χωρῶν του.

Οἱ μόνοι δυνάσται, εἰς τοὺς ὁποίους ἐμεταχειρίσθη ὁ Κορράδος τὰ ὅπλα, ἦσαν ὁ Δοὺξ τῶν

---

*) Δηλαδὴ τῆς παρὰ τὸν Μαῖνον καὶ μέσον Ῥῆνον χώρας μεταξὺ Σαξόνων καὶ Ἀλαμαννῶν ἢ Σοήβων.

**) Σαξονίαν ἐδῶ δὲν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὴν μεσημβρινὴν ἄνω Σαξονίαν τῶν τελευταίων ἑκατονταετηρίδων, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν κάτω Σαξονίαν καὶ μέρος τῆς Βεσφαλίας. Αἱ μεταξὺ τοῦ μέσου Ἄλβιος καὶ Σάλα χῶραι δὲν ἦσαν ἀκόμη τότε Γερμανικαί· οἱ κάτοικοί των ἦσαν Σλαβικὴ φυλὴ ὀνομαζόμενοι Σορβενουένδοι.

Βαυαρῶν Ἀρνούλφιος, καὶ ὁ Ἐρκάγγιος καὶ Βερθόλδιος, οἵτινες ἦσαν διωρισμένοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἐπίτροποι εἰς τὴν Σουβίαν. Ὁ μὲν ἐδιώχθη ἀπὸ τὴν χώραν του, ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησε νὰ ὑπακούσῃ. Οἱ δὲ λοιποὶ δύω, αὐθαδειάσαντες εἰς βασιλικόν τι πρόσταγμα, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς τῶν ἀρχόντων συνελεύσεως, ἀπεκεφαλίσθησαν ὡς ἀνυπότακτοι ἄρχοντες· οἱ δὲ Σοῦβοι μὲ βασιλικὴν ἄδειαν ἔκλεξαν Δοῦκα τὸν Βουρκάρδιον.

Κατὰ ταύτας τὰς ἀνωμαλίας εἰσώρμησαν οἱ Οὖγγροι εἰς τὸ βασίλειον καὶ τὸ ἐλεηλάτουν καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Φούλδαν, Ἀλσατίαν καὶ Λοθριγγίαν (915 καὶ 917). Ὁ Κοῤῥάδος, ἐνῶ ἤλπιζαν οἱ λαοὶ ἀπ' αὐτοῦ βοήθειαν κατὰ τῶν ἀγρίων τούτων ἐχθρῶν, περιέπεσεν εἰς θανατηφόρον ἀῤῥωστίαν. Μὴ εὐχαριστούμενος μηδ' αὐτὸς εἰς τὰ ἔργα τῆς βασιλείας του, ἐτελείωσε τὴν ζωήν του μὲ εὐγενέστατον χαρακτῆρα. Ἔκραξε τὸν ἀδελφόν του Ἐβεράρδον, καὶ τὸν ὡμίλησεν ἔμπροσθεν πολλῶν ἡγεμόνων καὶ ἀρχόντων: „Ἀδελφέ μου, αἰσθάνομαι ὅτι εἶμαι πλησίον τοῦ θανάτου. Ἔλα νὰ οἰκονομήσῃς τὴν εὐτυχίαν σου καὶ τὴν εὐτυχίαν τῶν Φράγκων. Ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ ἑτοιμάσωμεν στρατοὺς, ἔχομεν πόλεις καὶ ὁπλοθήκας, καὶ πᾶν ὅ,τι ἀνήκει εἰς βασιλικὴν λαμπρότητα — μόνον τύχην καὶ ἐπιτηδειότητα δὲν ἔχομεν. Τὰ ἔχει ὅμως ὁ Ἑῤῥῖκος· ἐπὶ τῶν Σαξόνων ἐπιστηρίζεται ἡ σωτηρία τοῦ βασιλείου. Λάβε τὰ παράσημα ταῦτα τῆς βασιλικῆς ἀξίας, πορφύραν καὶ σκῆπτρον καὶ ξίφος καὶ στέμμα τῶν παλαιῶν βασιλέων, ὕπαγε μὲ αὐτὰ εἰς τὸν Ἑῤῥῖκον, καὶ κάμε τον φίλον σου διὰ πάντα. Εἰπὲ πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἐγὼ σᾶς τὸν ἐσύστησα διάδοχόν μου.“ — Ὅλοι οἱ παρόντες ἐκατανύχθησαν διὰ τὴν ἀπαθῆ ἐκτίμησιν τῶν ἀρετῶν τοῦ ἐχθροῦ του, καὶ τοῦ ὑπεσχέθησαν νὰ ἐκπληρώ-

σωσι τὴν τελευταίαν του θέλησιν. Μόλις εἶχε κλείσειν τὰ ὀμμάτια ὁ Κοῤῥάδος, καὶ ὁ ἀδελφός του ὑπῆγε μὲ τὰ βασιλικὰ παράσημα εἰς τὴν Ἄρζην νὰ φέρῃ τὴν ἀνέλπιστον ἀγγελίαν πρὸς τὸν Ἑῤῥῖκον, ὅς τις εἶχεν ἐκεῖ τὰ ὑποστατικά του.

12. Ἑῤῥῖκος Α'. ὁ Ὀρνιθοθήρας.

(919 — 936.)

Τὸν εὕρηκαν εἰς τὴν ὀρνιθοθηρίαν μὲ κλωβία καὶ μὲ δίκτυα, καὶ ἐκ τούτου οἱ σύγχρονοί του χρονολογογράφοι τὸν ἐπωνόμασαν Ὀρνιθοθήραν. Ἤξιζε μᾶλον νὰ ὀνομάζεται Μέγας, διότι αὐτὸς ὕψωσε τὸ πεπτωκὸς βασίλειον εἰς πρώτην χριστιανικὴν δύναμιν εἰς διάστημα ἐτῶν ὀλιγωτέρων παρὰ εἴκοσι, καὶ ἔδωκε πάλιν δόξαν εἰς τὸ Γερμανικὸν ἔθνος.

Ἦτο ἀνὴρ ὡραῖος, εὐγενὴς καὶ γλυκὺς εἰς τὴν συναναστροφήν. Ἀνδρία καὶ εὐσέβεια ἦσαν αἱ κυριώτεραι ἰδιότητές του. Καὶ εἰς τὰ μικρότατα ἔδειχνεν ἀκούραστον ἐνέργειαν, ἐπιμονὴν καὶ ἄπαυστον ταχύτητα. Εἰ μὲν ἐκυνήγα, δὲν ἔπαυε πρὶν ἰδιοχείρως σκοτώσῃ τριάκοντα ἕως τεσσαράκοντα κάπρους, ἐλάφους, ἄρκτους ἢ ἄλλα θηρία· εἰδ' εὑρίσκετο εἰς τὸν πόλεμον, δὲν ἄφινε τὴν λόγχην ἀπὸ τὰς χεῖρας πρὶν νικήσῃ ὅλους τοὺς πολεμίους· καὶ ἐὰν ἐστράτευε, διέβαινε τὸν Ῥῆνον καὶ Μαῖνον καὶ Ἄλβιν, καὶ Ἀβόλαν, καὶ εἰς πᾶσαν ἐκστρατείαν ἐκυρίευεν ἀφεύκτως μίαν ἐπαρχίαν. Ἡ ἐμπάθεια ἤθελε τὸν παραφέρειν εἰς πολλὰ κακὰ, ἐὰν δὲν ἐκυβερνᾶτο πρώϊμα ἀπὸ τὸν στερεόν του νοῦν. Ἀλλ' ἔβλεπε πάντοτε τὸ ἀγαθὸν, καὶ κακοῦ ἴχνος δὲν εὑρίσκεται εἰς ὅλην τὴν βασιλείαν του. Καὶ ὁ

ἀνὴρ οὗτος δὲν ἤξευρεν οὔτε νὰ γράφῃ οὔτε νὰ διαβάζῃ, ἀλλὰ μόνον τὸ παράδειγμα τοῦ ἀγαθοῦ πατρός του ὑπῆρξεν εἰς αὐτὸν διδασκαλία καὶ ὁδηγία. Ποτὲ δὲν ἐχωρίσθη ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐπὶ Ἀρνουλφίου τὸν ἠκολούθησε καὶ εἰς τὴν Ῥώμην μίαν φορὰν, καὶ τὸν μακρυνὸν τοῦτον δρόμον ἐτελείωσε σχεδὸν πεζὸς ἀπὸ εὐλάβειαν.

Ἡ χαρὰ ὅλου τοῦ λαοῦ ἐπροπορεύετο εἰς Φρικδισλαρίαν, ὅπου ἐσυνάχθησαν οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ ἄρχοντες διὰ τὴν στέψιν. Ὅταν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μογουντίας ἐπλησίασε πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ τὸν χρίσῃ, εἶπεν ὁ Ἐῤῥῖκος. „Ἀρκεῖ εἰς ἐμὲ, ὅτι πρῶτος ἐκ τοῦ λαοῦ μου ἔφθασα εἰς τὴν βασιλικὴν ἀξίαν· φύλαξε τὸ χρίσμα διὰ ἀξιωτέρους· ἐγὼ δὲν εἶμαι τῆς τιμῆς ταύτης ἄξιος.“

Σοῆβοι καὶ Βαυαροὶ ἀντεστάθησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν, καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸν γνωρίσωσιν. Ὡς ἀστραπὴ ἐφάνη εἰς τὴν Βαυαρίαν καὶ Σοηβίαν, καὶ οἱ δύω οἱ λαοὶ ὑπετάχθησαν χωρὶς μάχην. Καὶ ὅ,τι εἶχεν ἐνεργήσειν κατ' ἀρχὰς ὁ φόβος, τὸ ἐστερέωσε πάραυτα ἡ ἀγάπη, ὅταν ἐγνωρίσθη ἡ φρόνησις καὶ χρηστότης του.

Διὰ νὰ ἀσφαλισθῇ κατὰ τῆς Γαλλίας, ἐπέρασε (921) τὸν Ῥῆνον, συνωμίλησε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς πλοῖον ἐντὸς τοῦ Ῥήνου μὲ Κάρολον τὸν Εὐήθη, ὁπότε οἱ δύω βασιλεῖς ὑπεσχέθησαν ἀμοιβαίαν φιλίαν. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη τοῦ ἐπροξένησε πάλιν τὴν Λοθριγγίαν, τῆς ὁποίας οἱ μεγιστᾶνες ὑπετάχθησαν εἰς αὐτὸν ἐθελουσίως, ἐπειδὴ ἐπρόκριναν αὐτὸν παρὰ τὸν Εὐήθη Κάρολον.

Τὸ 924 ἔτος εἰσέβαλαν πάλιν οἱ Οὗγγροι εἰς τὴν Γερμανίαν, φονεύοντες καὶ λεηλατοῦτες ἔφθασαν εἰς τὴν Θυριγγίαν. Κατὰ δυστυχίαν ἠῤῥώστει ὅλον τὸ θέρος ὁ Ἐῤῥῖκος, καὶ δὲν ἠδυνήθη ἄλλο νὰ κάμῃ εἰμὴ ἐννεαετῆ ἀνακωχὴν ὅπλων μὲ πληρωμὴν φόρου. Ἀλλὰ μετὰ τὴν διορίαν ἐστοχάσθη ἐναντίον τῶν φόρον ἄλλον.

Προήσκησε τοὺς Γερμανοὺς, ἐδιώρθωσε τὰ ὅπλα των, τοὺς ἐδίδαξε νὰ μάχωνται μὲ κλεισμένα μέλη καὶ κατὰ σχέδιον, καὶ ἐκατάγεινεν ἰδιαιτέρως εἰς τὸ νὰ σχηματίσῃ γυμνασμένον ἱππικὸν, τὸ ὁποῖον μόνον ἠδύνατο νὰ νικήσῃ τοὺς Οὗγγρους. Καὶ ἐπειδὴ δι' ἔλλειψιν φρουρίων εἰσεχώρουν τόσον οἱ ἐχθροὶ, ὠχύρωσε κατὰ τῶν Οὔγγρων καὶ Σλάβων πολλοὺς τόπους, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Σαξονίαν. Τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα ἦσαν ἀξιέπαινα· ἀλλ' ὅτι ἐστόλισεν ὁ Ἐῤῥῖκος τὴν Γερμανίαν μὲ πολλὰς νέας πόλεις, εἶναι ψευδὴς ὁ ἔπαινος *).

Ἐν ὅσῳ οἱ Οὗγγροι ἡσύχαζαν, ἐγύμναζεν αὐτὸς τοὺς πολεμιστάς του ἐναντίον τῶν ἀποστατησάντων Βένδων παρὰ τὸν Ἄλβιν, Σάλαν, Ἀβόλαν καὶ Δόσσον, καὶ ἐπροχώρησεν ἕως εἰς τὴν Βρανδεμβουργικὴν χώραν. Ἐκεῖ δὲν ὑπῆρχαν πόλεις ἀκόμη παρεκτὸς τοῦ τῶν συνόρων φρουρίου Βραννιβὸρ τὸ ὁποῖον εἰς καιρὸν χειμῶνος μὲ βοήθειαν τοῦ παγωμένον ποταμοῦ Ἀβόλα ἐκυρίευσε καὶ ὠχύρωσε. Δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ βαστάξῃ τὰς πέραν τοῦ Ἄλβιος ταύτας δορικτησίας. Πρὸς παρατήρησιν τῶν βορείων Βένδων καὶ καθυπόταξιν αὐτῶν εἰς τὴν Γερμανικὴν κυριαρχίαν, ἐσχηματίσθη κατ' ὀλίγον εἰς τὴν σημερινὴν Παλαιὰν Μαρκίαν ἡ ὀνομαζομένη βορειοσαξονικὴ Μαρκία. Τοιαύτητις Μαρκία ἐγενήθη μετὰ ταῦτα κατὰ τῶν Δαλεμιγκίων, νοτίου Βενδικῆς φυλῆς, καὶ ὠνομάσθη Μισνία ἀπὸ τὸ φρούριον Μίσνα, τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν Ἐῤῥῖκον ὡς κυριώτατον ὀχύρωμα κατὰ των Σλαβικῶν ἐφόδων. Ἀπεδῶ καθυπετάχθησαν ἐφεξῆς ἡ Βύδισσα, κυριωτέρα καθέδρα τῶν Μιλίζων

*) Ἴδε Βιλκήνου (Wilkon) ἐγχειρίδιον τῆς Γερμανικῆς ἱστορίας Μέρ. I, σελ. 179.

καὶ ὅλη ἡ Λυσατία. Τὸ 928 ἐκυρίευσεν ὁ Ἑρρῖκος καὶ τὴν τῶν Βοήμων μητρόπολιν, ἥτις καὶ τότε ὠνομάζετο Πράγα, καὶ ἠνάγκασε τὸν Δοῦκα των νὰ γνωρίσῃ τὴν Γερμανικὴν κυριαρχίαν. Ἔπειτα ἔσπευσεν εἰς Δανιμαρκίαν — ποῖαι ὁδοιπορίαι! — ἐκυρίευσε τὴν Σλισθορίαν, ἔβαλε Κόμητα τῶν συνόρων ἢ Μεθοριάρχην, καὶ ἠνάγκασε τὸν βασιλέα τῶν Δανῶν καὶ τὸν λαόν του νὰ δεχθοῦν τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, καὶ νὰ ἀποβάλουν τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ τὴν ἀποτρόπαιον ἀνθρωποθυσίαν, τὰ ὁποῖα ἦσαν εἰς αὐτοὺς ἀκόμη ἐν χρήσει.

Τώρα ἦτο περασμένος καὶ ὁ τῆς ἀνακωχῆς τῶν Οὔγγρων καιρός. Ὁ Ἑρρῖκος μὲ γνώμην κοινῆς συνελεύσεως ἀπεφάσισε τὸν πόλεμον· διὰ τοῦτο ἀπεδίωξε τοὺς πρεσβευτὰς, οἵτινες ἦλθαν νὰ ζητήσωσι τὸν φόρον. Φοβερὰ ἐκστρατεία Οὔγγρων ὡς ἀκρίδων σύννεφα ὥρμησε τὸ 933 ἔτος εἰς τὴν Σαξονίαν καὶ Θυριγγίαν.] Οἱ Γερμανοὶ τοὺς ἐκτύπησαν γενναίως· ἐσκότοναν τοὺς φεύγοντας καὶ τοὺς ζωντανοὺς αἰχμαλώτους ἐκρέμων ἀπὸ τὰ δένδρα. Ἡ γενικὴ μάχη ἔγεινε πλησίον τοῦ Μαρσιβούργου. Ὁ Ἑρρῖκος ἔβαλε καὶ τὴν ἐζωγράφησαν εἰς τὸν τοῖχον τοῦ οἰκήματός του. Καὶ οἱ Γερμανοὶ ἐχάρησαν δικαίως, ὅτι ἐξωλόθρευσαν τοὺς βαρβάρους ληστὰς τῆς πατρίδος των.

Ὁ Ἑρρῖκος εὐχαριστῶν τὸν ὕψιστον ἀνέκτισε τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ μοναστήρια, τὰ ὁποῖα εἶχαν κρημνίσειν οἱ Οὖγγροι, καὶ διέταξε νὰ ἀνατραφοῦν εὐπρεπῶς τὰ ὀρφανὰ τέκνα τῶν ἀποθανόντων ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ἀπέθανεν ὁ ἀείμνηστος οὗτος ἀνὴρ ἑξηκοντούτης εἰς τὸ ὑποστατικόν του παρὰ τὸν ποταμὸν Οὐνστρούταν (2 Ἰουλ. 936), ἐνῷ εἶχεν ἀποφασίσειν νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τὸ λείψανόν του κατετέθη εἰς τὸ Κουεδλιμβοῦργον.

13. Ὁ αὐτοκράτωρ Ὄθων Α' ὁ μέγας.

(936 — 973.)

Ἐνῷ ἀμόμη ἔζη Ἑρρῖκος ὁ Α', εἶχεν ἀσφαλίσειν τὴν διαδοχὴν εἰς τὸν πρεσβύτατον υἱόν του Ὄθωνα διὰ συνελεύσεως γενομένης εἰς Ἐρφορδίαν. Τώρα ἐστέφθη ὁ αὐτὸς ἔμπροσθεν ὅλων τῶν Δουκῶν εἰς τὸ Ἀκυΐσγρανονη. Εἰς τὴν πανηγυρικὴν ταύτην στέψιν φαίνονται κατὰ πρῶτον αἱ μετέπειτα συνειθισθεῖσαι πομπικαὶ ἀξίαι τῶν μεγάλων ἀρχόντων, ἡ τοῦ ἀρχιθαλαμηπόλου, τοῦ ἀρχιτρικλίνου, τοῦ ἀρχιοινοχόου, τοῦ ἀσχιστρατήγου. Διότι ὁ μὲν Δοὺξ τῆς Λοθριγγίας Γισέλβερτος ἐφρόντισε τὴν γενικὴν ξενίαν τῶν συναχθέντων, ἐπειδὴ τὸ Ἀκυΐσγρανον ἀνῆκεν εἰς τὸ Δουκάτον του· ὁ δὲ Ἀβεράρδος τῆς Φραγκίας ἔφερνε τὰ φαγητὰ εἰς τὰς τραπέζας· ὁ δὲ Δοὺξ τῆς Σοηβίας Ἑρμάννος ἐφρόντιζε περὶ τοῦ οἴνου· ὁ δὲ τῶν Βαυαρῶν Δοὺξ Ἀρνούλφιος ἐπεμελεῖτο τὸ στρατιωτικόν. Εὑρέθησαν δὲ ἐκεῖ καὶ οἱ τρεῖς ἐνδοξότατοι ἀρχιεπίσκοποι τῆς Γερμανίας, ὁ τῆς Μογοντίας, Τρηβίρεως καὶ Κολωνίας, καὶ ἐφιλονείκησαν τίς νὰ χρίσῃ τὸν βασιλέα, καὶ τελευταῖον ἐπροκρίθη ὁ Μογοντίας.

Ὄθων ὁ Α' εἶχεν ὅλα τὰ μεγάλα προτερήματα τοῦ πατρός του, ἐκτὸς ὅτι ἤθελε νὰ τὰ ἀναδείξῃ πλέον κύρια. Τοῦτο ἐψύχρανεν εὐθὺς τοὺς φίλους τοῦ πατρός του, καὶ διήγειρε πολλῶν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν του. Διὰ τοῦτο κἀνεὶς βασιλεὺς δὲν εἶχε περισσοτέρους ἀποστάτας νὰ καθυποτάξῃ παρὰ οὗτος. Ἀνδρία ὅμως καὶ τύχη τὸν ἐβοήθησαν νὰ τοὺς νικήσῃ, καὶ μετὰ μακρὰν σειρὰν ἐσωτερικῶν πολέμων καὶ συνωμοσιῶν εὗρηκε καιρὸν νὰ ἐνεργήσῃ καὶ ἐναντίον ἐξωτερικῶν πολεμίων.

Ὀλίγα τινὰ ἐκ τῶν ἔργων του θέλουν ἐκτεθῆν ἐνταῦθα. Ἡ πρώτη του ἐκστρατεία ἔγεινε κατὰ τοῦ τῆς Βοημίας δουκὸς Βολεσλαβίου, οἵτις εἶχε θανατώσειν τὸν ἀδελφόν του Βενσελάβιον κατὰ τὸ 938 ἔτος, καὶ χωρὶς ἄδειαν τοῦ βασιλέως ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν. Μετὰ ἀνωφελῆ ἐκστρατείαν παρέδωκεν ὁ Ὄθων τὸν πόλεμον τοῦτον εἰς Σάξονα τινὰ Ἑρμάννον, ὅστις τὸν ἐτελείωσε μετὰ 14 ἔτη.

Ἡ ἀνυποταξία τῶν δύω υἱῶν τοῦ τὸ 937 ἔτος ἀποθανόντος Δουκὸς τῶν Βαυαρῶν Ἀρνουλφίου τὸν ἐκάλεσεν ἐκεῖ. Οἱ ἀδελφοὶ ἔφυγαν, καὶ ὁ Ὄθων ἔδωκε τὸ Δουκάτον εἰς τὸν θεῖόν των Βερθόλδιον.

Ἄλλαι ταραχαὶ ἐξεῤῥάγησαν πάραυτα εἰς τὴν Φραγκίαν, καὶ εἶχε μετοχὴν αὐτῶν καὶ αὐτὸς ὁ Δοὺξ Ἐβεράρδος, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Κοῤῥάδου. Ὁ βασιλεὺς κατεπάτησε τὴν ταραχὴν ταύτην μὲ μόνην τὴν ὑπόληψίν του. Κατεδίκασε τὸν Ἐβεράρδον νὰ τοῦ δώσῃ ἱκανοὺς ἵππους, καὶ τοὺς ὀπαδούς του νὰ βαστάσωσι σκυλία εἰς τοὺς ὤμους καὶ νὰ τὰ ὑπάγουν ἕως τὸ Μαγδεβοῦργον· ἀτίμωσις παλαιά, συνήθης εἰς τὴν Γερμανίαν.

Ἀλλὰ τοῦτο ἠρέθισε πλέον τὴν χολήν. Ὅταν τὸ 938 ἔτος ἐπανέστη ὁ Θαγκέμαρος, μηλάδελφος τοῦ Ὄθωνος, καὶ ἐξουσίασε τὸ εἰς τὴν Βεστφαλίαν φρούριον Ἐρεσβοῦργον, ἡνώθη μαζή του πάλιν καὶ ὁ Ἐβέραρδος, καὶ ἐπλησίαζεν ἐπικίνδυνος πόλεμος. Ἀλλ' ἡ πίστις τῶν Σαξόνων ἔσωσε τὸν βασιλέα. Δὲν ἐβοήθησαν τὸν Θαγκεμάρον, παρέδωκαν εἰς τὸν Ὄθωνα τὸ φρούριον, καὶ ὁ Θαγκεμάρος ἐφονεύθη μὲ βέλη εἰς μίαν ἐκκλησίαν· οἱ ὀπαδοί του ἐκρίθησαν καὶ ἐκρεμάσθησαν. Πρὸς τὸν Ἐβέραρδον ἔστειλεν ὁ βασιλεὺς μεσίτην εἰρήνης τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μογουντίας. Ὁ Δοὺξ ἐπαραδόθη, ἐπειδὴ τοῦ ὑπεσχέθη συγχώρησιν, ἀλλ' ἐστάλθη ἐξόριστος χρόνον τινὰ εἰς Ἰλδεσίαν.

Τοῦτο τὸν ἐλύπησε πάλιν βαθύτερα. Μόλις ἀπελύθη, καὶ εὐθὺς ὑπῆγε πρὸς τὸν ἐπίσης δυσαρεστημένον Δοῦκα τῆς Λοθριγγίας Γισέλβερτον, γυναικάδελφον τοῦ βασιλέως, ὅπου εὑρέθη καὶ ὁ τοῦ Ὄθωνος δεύτερος ἀδελφὸς Ἐῤῥῖκος, ὅςτις, δυσαρεστημένος ὡς οἱ δύω, ἤλπιζεν ὕφωσιν ἀπὸ τοῦ βασιλέως τὴν ταπείνωσιν. Ὁ Ὄθων ἐστράτευσεν ἐναντίον των, ἐπολιόρκησε τὴν Κειβερμόντην, ἔπειτα τὸν Βρισιακὸν, ἐνῷ αἱ παραῤῥήνιοι χῶραι κατηρημόνοντο, καὶ οἱ τρεῖς σύμμαχοι μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μογουντίας Φρειδερίκου καὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἀργεντοράτου Ῥουδάρτου ὑπῆγαν εἰς τὰς Μέτας διὰ νὰ ἐκλέξουν νέον βασιλέα.

Ἐκ ταύτης τῆς περιπλοκῆς ἀπέλυσε τὸν Ὄθωνα ἡ τύχη του. Εἰς τοῦ Ἐβεράρδου τὸν οἶκον ἐγεννήθη διχόνοια, ὥστε ὀλίγοι τῶν Φράγκων τὸν ἠγάπων, καὶ τελευταῖον εἰς μίαν προσβολὴν πλησίον Ἀντενάκου ἐφονεύθη μὲν ὁ Ἐβέραρδος, ἐπνίγη δὲ εἰς τὸν Ῥῆνον ὁ Γισέλβερτος. Τοῦτο τὸ τέλος ἔλαβεν ὁ πόλεμος. Τὸν Ἐῤῥῖκον ἐσυγχώρησεν ὁ ἀδελφός του νὰ κάθηται ἥσυχος εἰς τὴν Λοθριγγίαν (939).

Τώρα πρῶτον ἠδυνήθη ὁ Ὄθων νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν συνόρων του. Εἰς ταῦτα ἦσαν ἐπικινδυνότατοι οἱ ἀπὸ τὸν πατέρα του καταπολεμηθέντες Σλάβοι καὶ Δανοί. Ἐπέρασε τὴν χώραν τῶν Βιλίζων ἕως εἰς τὸν Βίαδρον, ἔκαμε τοὺς ὑποταχθέντας λαοὺς ὑποτελεῖς φόρου, καὶ ἔκτισε τὰς ἐπισκοπὰς Ἀβελβέργαν (946) καὶ Βρανδεμβοῦργον (949). Οἱ Δανοὶ εἶχαν ἀφανίσειν τὴν ἀπὸ τὸν πατέρα του τεθεῖσαν εἰς Σλίσβικον Σαξονικὴν ἀποικίαν. Ὁ Ὄθων τοὺς ἐτιμώρησε μὲ μίαν του ἐκστρατείαν, ὁπότε ἔφθασεν ἕως τὸ ἄκρον

τῆς Κιμβρικῆς χερσονήσου, ἠνάγκασε τὸν βασιλέα Ἄραλδον νὰ δεχθῇ τὸ βάπτισμα, καὶ διὰ νὰ στερεώσῃ τὴν χριστιανωσύνην εἰς ταύτην τὴν εἰδωλολατρικὴν ἀκόμη χώραν κατέστησε τὰς ἐπισκοπὰς Σλεσβίκου, Ῥίπης καὶ Ἀάρου.

Εἰς δὲ τοῦτο τὸ μεταξὺ ὁ ἐπαναστατικὸς ἀδελφός του Ἐῤῥῖκος ἔβελτίωσε τὰ ἤθη του, καὶ ὁ Ὄθων, ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ Βερθόλδιος (947), τοῦ ἔδωκε τὸ Δουκάτον τῆς Βαυαρίας. Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνδρα τῆς θυγατρός του, τὸν Κόμητα Βορματίας Κοῤῥάδον, τὸ χηρεῦσαν Δουκάτον τῆς Λοθριγγίας, καὶ ὁ Σοηβικὸς Δοὺξ Ἑρμάννος, ἔχων μονογενῆ θυγατέρα, τὴν ὑπάνδρευσε μὲ τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως Λουδόλφον, ὅστις ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τῆς Σοηβίας. Οὕτως ἔσπευσεν ἡ τύχη νὰ φέρῃ ὅλας σχεδὸν τὰς μεγάλας ἐπαρχίας τοῦ βασιλείου εἰς τοῦ Ὄθωνος τὸν οἶκον.

Εἰς αὐτὸν προσφέρει τώρα ἡ τύχη καὶ τὴν Ἰταλίαν. Ὅτι ἡ Ἰταλία ἠδύνατο νὰ μείνῃ αὐτόνομος, τὸ δεικνύουσιν ἀδύνατον πρᾶγμα αἱ ἀνωτέρω ἱστορηθεῖσαι (σελ. 234) διχόνοιαι, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔπαυσαν οὐδὲ ὅταν ὁ Οὔγων ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον. Οὗτος μάλιστα ἔγεινε μισητὸς διὰ τὴν τυραννικήν του ἐξουσίαν, καὶ ὅταν κατὰ τὸ 946 ἔτος ὑπῆγε νὰ ἡσυχάσῃ εἰς μοναστήριον, καὶ ἀφῆκεν εἰς τὸν υἱόν του Λόθαρον ὅλην τὴν κυριαρχίαν, ἐσηκώθη παραυτα νέος ζητητὴς τοῦ θρόνου. Ἦτο οὗτος ὁ Βερέγγαρος, Δοὺξ τῆς Ἐπερόδας, ἔγγονος τοῦ πρώτου Βερεγγάρου. Ὁ Λόθαρος ἀπέθανε, καὶ ὁ Βερέγγαρος, περὶ τοῦ ὁποίου διεδόθη λόγος ὅτι ἐφαρμάκωσε τὸν ἀντίπαλόν του, ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας τὸ 950 ἔτος. Ἐπειδὴ ὅμως, διὰ νὰ στερεώσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὸ στέμμα, ἠθέλησε νὰ ἀναγκάσῃ τὴν ὡραίαν Ἀδελεΐδα χήραν τοῦ Λοθάρου νὰ ὑπανδρευθῇ τὸν υἱόν του Ἀδάλβερτον, αὕτη, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν μισητὸν γάμον, ἐπροσκάλεσε τοὺς Γερμανούς, ἐνῷ ἐπρόσφερε τὴν χεῖρα της εἰς τὸν βασιλέα Ὄθωνα.

Ὁ Ὄθων ἐπέρασε τὰς Ἄλπεις τὸ 951 ἔτος, ἐνίκησε τὸν Βερέγγαρον, ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Λομβαρδικὴν μητρόπολιν Παυΐαν, καὶ ἐκεῖ ἐπανηγύρισε τοὺς νέους του γάμους μὲ τὴν Ἀδελεΐδα πολυτελέστατα καὶ λαμπρότατα.

Ἀλλ' ἡ Ἰταλὴ μητρυιὰ ἐπροξένησε ταραχὴν εἰς τοῦ Ὄθωνος τὰ τέκνα. Ὁ Λουδόλφος τῆς Σοηβίας ἐφοβεῖτο νέους κληρονόμους, καὶ ὁ Κοῤῥάδος τῆς Λοθριγγίας, ὅστις εἶχε παρακινήσειν τὸν Βερέγγαρον δι' ὑποσχέσεως ἐντελοῦς συγχωρήσεως νὰ παραδοθῇ, ἐδυσαρεστήθη, ὅτι ὁ βασιλεὺς διὰ συνεργείας τῆς συζύγου του ἐδιώρισε καὶ τὸν ἐβασάνισαν τρεῖς ἡμέρας εἰς τὴν Αὐγοῦσταν, καὶ ἔπειτα τὸν ἐσυγχώρησε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, διὰ νὰ τοῦ τὴν παραδώσῃ ὡς κληρούχημα. Ὁ Λουδόλφος καὶ ὁ Κοῤῥάδος ἐξωπλίσθησαν εἰς ἐπανάστασιν, ἦτο δὲ μαζήτων καὶ ὁ τῆς Μογουντίας ἀρχιεπίσκοπος· καὶ ὁ Ὄθων ἐλθὼν τὸ νέον ἔτος εἰς Μογουντίαν (953) διὰ νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖθεν εἰς Ἀκυΐσγρανον τὸ πάσχα, εὕρηκε τὰ πράγματα τόσον ἠλλοιωμένα, ὥστ' ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ σπουδαστικὰ εἰς τὴν Σαξονίαν, ὅπου, καθὼς λέγει ὁ βιογράφος του Βιτικίνδιος, μοναχὸς τῆς Κορβείας (ἀποθ. 1004), εὕρηκε πάλιν τὸν χαμένον βασιλέα *).

Πάλιν λοιπὸν ἔμελλαν νὰ ἀρχίσωσιν ἐμφύλιοι πόλεμοι, καὶ μάλιστα τὴν φορὰν ταύτην ἐναντίον τῶν πλησιεστάτων ἐξ αἵματος συγγενῶν του. Οἱ δύω Δοῦκες εἶχαν ἐγκλεισθῆν εἰς τὴν Μογουντίαν (953). Ἐκεῖ ἐστράτευσεν ὁ Ὄθων μὲ στράτευμα

*) Regem, quem in Francia pene perdidit, in patria magnifice recepit.

πιστῶν Σαξόνων. Οἱ πολιορκημένοι ἐζήτησαν μεθ' ἱκεσίας ἔλεος. Ὁ βασιλεὺς ἐπήκουσε τὴν δέησιν, ἂν τοῦ παρέδιδαν τοὺς ἐπισημοτάτους συμβούλους καὶ ὀπαδούς των. Μὲ εὐγενῆ σταθερότητα ἐκαταφρόνησαν τὸ ζήτημα τοῦτο. Ὁ Λουδόλφος διέφυγεν εἰς τὴν Βαυαρίαν, παρέλαβε διὰ προδοσίας τὴν Ῥατισβόναν, τὴν καθέδραν τοῦ ἀπόντος ἀντιπάλου του Ἑῤῥίκου, καὶ ἐφοβέριζεν οὕτω νὰ ἁρπάσῃ ἀπὸ τὸν βασιλέα τὸν ἐνδοξότατον σύμμαχόν του. Ὁ Ὄθων ἐπολιόρκησεν ἀληθῶς ὁλόκληρον ἐνιαυτὸν τὴν Ῥατισβόναν εἰς μάτην· ἀλλ' ἐπιμόνως συναυξάνων τὴν θέλησιν καὶ τὴν δύναμίν του μὲ τὴν ἀντίστασιν, ἠνάγκασε τελευταῖον τοὺς ἐγκεκλεισμένους νὰ ζητήσωσι πάλιν παρακαλεστικῶς τὸ ἔλεός του (954). Τὸ ἔλαβαν, ἀλλ' ἔχασαν τὰ Δουκάτα των. Ἀδιαφορῶν ὁ Ὄθων περὶ τῆς ἐξασθενίσεως τοῦ ἰδίου του οἴκου ἠθέλησεν ὡς ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Μάλλιος νὰ δείξῃ πρὸς παράδειγμα ἄλλων, ὅτι ἡ τιμή του καὶ ἡ διατήρησις τοῦ ὅλου εἶναι εἰς αὐτὸν ἀνωτέρα πάσης ἰδιωτικῆς του σχέσεως καὶ ὠφελείας. Τὸ Δουκάτον τῆς Σοηβίας ἔλαβε Κόμης τις Βουρκάρδος, υἱὸς τοῦ πρώτου ὁμωνύμου του Δουκὸς τῆς Σοηβίας· τὴν δὲ Λοθριγγίαν ὁ τῆς Κολωνίας ἀρχιεπίσκοπος Βρούνων, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως.

Ἦτο ὥρα ἀναγκαιοτάτη νὰ εἶναι ἥσυχον ἐσωτερικῶς τὸ βασίλειον, ἐπειδὴ ἔγειναν πάλιν ἀνυπόφοροι αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν ὑπὸ Ἑῤῥίκου σωφρονισθέντων Οὔγγρων. Ἔφθασαν ταύτην τὴν φορὰν ἕως Σοηβίας καὶ ἐλεηλάτησαν φοβερῶς τὰ πάντα. Ὁ βασιλεὺς ἐπροσκάλεσεν ὅλους τοὺς ἄρχοντες εἰς τὰ ὅπλα, καὶ οὕτω συνηθροίσθη ἐθνικὸν στράτευμα εἰς τὴν Αὐγούσταν (955). Οἱ Οὖγροι ἐνικήθησαν πλησίον ταύτης τῆς πόλεως, καὶ ἔχασαν τὴν Παννονίαν, ἢ τὴν μετὰ ταῦτα Μαρκικὴν Αὐστρίαν. Ὁ γενναῖος Κοῤῥάδος, ἀνὴρ τῆς θυγα-

τρός του, ἔπεσε νεκρὸς εἰς ταύτην τὴν μάχην. Καὶ ὁ Λουδόλφος δὲ ἐπεμελήθη διὰ τῆς προθυμίας του νὰ δείξῃ τὸν ἑαυτόν του ἄξιον τῆς πατρικῆς του συγχωρήσεως.

Ἀκόμη δὲν ἦτο θέλημα θεοῦ νὰ ἡσυχάσῃ ὁ Ὄθων. Ἡ φήμη τῶν πολλῶν ταραχῶν τῆς Γερμανίας εἶχε δώσειν τόλμην εἰς τὸν Βερέγγαρον, ὅς τις ἔγεινεν ἄρχων τῆς Ἰταλίας ὑποτελὴς, νὰ κυβερνᾷ εἰς ταύτην τὴν χώραν αὐτογνωμόνως ὡς ἀπεριόριστος κύριος. Ὁ Πάπας Ἰωάννης ΙΒ'. ἐπαραπονήθη καὶ ἐζήτησε βοήθειαν. Ὁ Ὄθων προαπέστειλε τὸν υἱόν του Λουδόλφον, ὅς τις ὅμως ἀπέθανε τὸ 957 ἔτος. Ἐστράτευσεν ἔπειτα ὁ Ὄθων αὐτὸς (961) ἀπὸ τὰς Ἄλπεις, καὶ χωρὶς ἀντίστασιν ἔφθασεν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου τὸν ἔστεψε λαμπρῶς αὐτοκράτορα ὁ Πάπας (962). Πρὶν ἐμβῇ, ὡρκίσθη, καθὼς ἔκαμαν καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ, ὅτι δὲν θέλει ἐπιχειρήσειν ἐχθρικόν τι κατὰ τῆς ἐκκλησίας.

Ἡ καθησύχασις τῆς Ἰταλίας τὸν ἐβάσταξεν ἱκανὸν καιρὸν εἰς τὴν Λομβαρδίαν, παρὰ πολὺν διὰ τοὺς Ἰταλοὺς, τῶν ὁποίων ὁ γλυκὺς δόλος δὲν ἐσυμβιβάζετο πολὺν καιρὸν μὲ τὴν χωριατικὴν εἰλικρίνειαν τῶν Γερμανῶν. Μὲ ἔκστασίν του ἤκουσεν, ὅτι ὁ αὐτὸς Πάπας Ἰωάννης ΙΒ', ὅς τις τόσον φιλικῶς τὸν ἐδέχθη καὶ τὸν ἐστεφάνωσεν, εἶχε μυστικὴν φατρίαν καὶ μὲ τὸν Φαρέγγαρον. Πρόθυμοι διαγγελεῖς τοῦ ἐδιηγοῦντο ἐν ταυτῷ περὶ τῆς σκανδαλώδους ζωῆς τοῦ Πάπα τούτου, περὶ τῶν παιγνιδίων καὶ βλασφημιῶν του, πόσον αἰσχρῶς ἐκακομεταχειρίζετο τὴν εὐλάβειαν τῶν εὐσεβῶν προσκυνητῶν, καὶ προσέτι ὅτι ἐχειροτόνησεν ἕνα διάκονον εἰς τὸ ἱπποστάσιον κτλ. Τότε ὑπῆγε τρίτην φορὰν ὁ Ὄθων εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ συνεκάλεσε σύνοδον Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν ἐπισκόπων νὰ κρίνωσι τὸν διαφυγόντα Πάπαν. Εἰς μάτην ἐφοβέ-

ριζεν οὗτος ἀπὸ τὴν Καμπανίαν, ὅπου κατέφυγε, μὲ ἀφορισμούς· ἡ σύνοδος τὸν ἐκαθαίρεσε καὶ ἐψήφισε τὸν σκευοφύλακά του διάδοχόν του, ὅςτις ὠνομάσθη Λέων Η′.

Ἀλλ᾽ οἱ Ῥωμαῖοι τόσον ἦσαν ἀκλινεῖς ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν των, ὥστε ὄχι μόνον τοῦ αὐτοκράτορος ἐπεβούλευαν τὴν ζωὴν, ἐν ὅσῳ διέτριβε μεταξύ των, ἀλλὰ καὶ, ἀφοῦ ἔστρεψε τὰ νῶτα του, ἐδίωξαν ἀπὸ τὴν πόλιν τὸν Πάπαν του, μετεκάλεσαν τὸν Ἰωάννην, καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἀπέθανε (964), ἔκλεξαν ἰδιογνωμόνως ἄλλον (Βενέδικτον Ε′.).

Πλήρης θυμοῦ ὁ Ὄθων, διατάξας τὰ πράγματα τῆς Λομβαρδίας εἰς Παυΐαν καὶ ἐξορίσας διὰ βίου τὸν Βερέγγαρον εἰς Βαμβέργην, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἥτις ἀντεστάθη μὲν, διὰ δὲ πείνης καὶ βίας παρεδόθη ἐντὸς ὀλίγου. Τὸ κριτήριόν του ἦτο αὐστηρὸν, ἀλλ᾽ ὄχι δεσποτικὸν καὶ φιλέκδικον. Συνεκάλεσε νέαν σύνοδον, ἥτις ἐγνώρισε πάλιν Πάπαν τὸν Λέοντα Η′. τὸν δὲ Βενέδικτον, καθαιρεθέντα τῆς Παπικῆς ἀξίας, ἔστειλεν ἐξόριστον εἰς Ἀμβοῦργον. Τώρα ἠξιώθη τέλος νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἀγαπητήν του Σαξονίαν.

Ἀλλὰ πάλιν δι᾽ ὀλίγον καιρόν. Οἱ Ῥωμαῖοι τοῦ ἀπεδίωξαν τὸν νέον Πάπαν Ἰωάννην ΙΓ′, (ὁ Λέων Η′. ἀπέθανε τὸ 965) ἀπὸ τὴν πόλιν· τὸ ἔργον των ἀνάγκη ἦτο νὰ τιμωρηθῇ. Πέμπτην φορὰν λοιπὸν ὑπῆγεν εἰς τὴν Ῥώμην (966), καὶ ταύτην τὴν φορὰν ἐκρέμασε δεκατρεῖς ἐκ τῶν ἐπιφανῶν Ῥωμαίων. Νικηφόρος Β′, αὐτοκράτωρ τῶν Γραικορωμαίων, ἔστελε καὶ τὸν ἐπέπληξε διὰ τοῦτο, ἀλλ᾽ ὁ Ὄθων τοῦ ἀπεκρίθη, ὅτι οἱ ἀποστάται ἐκρίθησαν κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Θεοδοσίου, Οὐαλεντινιανοῦ καὶ Ἰουστινιανοῦ.

Ἐν ταὐτῷ δὲ ὁ ἐκδικημένος Πάπας ἐξ εὐ-

γνωμοσύνης ἔστεψε τώρα αὐτοκράτορα τῆς Ῥώμης τὸν υἱόν του Ὄθωνα Β′. Ὁ πατὴρ ἐπεθύμει νὰ τὸν νυμφεύσῃ μὲ τὴν Ἑλληνίδα βασιλόπαιδα, θυγατέρα τοῦ Ῥωμανοῦ καὶ τῆς Θεοφανοῦς, ἐλπίζων νὰ παραλάβῃ μὲ τὸν τρόπον τοῦτον τὸ ὑπόλοιπον τῆς Ἰταλίας, κρατούμενον ἀκόμη ὑπὸ τῶν Γραικῶν, καὶ νὰ τὸ ἑνώσῃ μὲ τὴν μεγάλην του ἐπικράτειαν. Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔστειλεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Νικηφόρον Φωκᾶν, σύζυγον τῆς Θεοφανοῦς δεύτερον, (ἀνωτ. σελ. 200) πρεσβευτὰς διὰ νὰ ζητήσωσι τὴν νύμφην. Ὁ Ἰωάννης Μύλλερος παρέλαβεν εἰς τὴν Γενικήν του ἱστορίαν (Βιβλ. ΙΔ′, κεφ. 20.) περικοπὴν τινὰ ἐπιστολῆς τῶν πρεσβευτῶν τούτων ἀξιόλογον διὰ τὴν τῶν ἠθῶν ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν ἀντιγράφομεν ἐνταῦθα:

„Τὸν Ἰούλιον μῆνα ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Μᾶς ἔδωκαν φύλακας διὰ τιμὴν, χωρὶς τῶν ὁποίων τὴν παρουσίαν δὲν κάμνομεν κἀνὲν κίνημα. Δὲν δυνάμεθα νὰ πίωμεν τὸν μὲ γύψον καὶ ῥητίνην ἀναμιγμένον οἶνον (συνήθεια φυλαττομένη καὶ τὴν σήμερον ἐκεῖ καὶ εἰς τὴν Ἱσπανίαν). Τὴν δευτέραν ἡμέραν ὑπήγαμεν ἔφιπποι εἰς τὸ παλάτιον. Ὁ αὐτοκράτωρ εἶναι μικρὸς, παχὺς καὶ μελαγχρινός. „Λυποῦμαι, εἶπεν, ὅτι ὁ αὐθέντης σας ἐτόλμησε νὰ οἰκειοποιηθῇ τὴν Ῥώμην καὶ νὰ φονεύσῃ ἀξιολόγους ἄνδρας, καὶ μὲ τοῦτο εἰσήγαγε καὶ εἰς τὴν Γραικικὴν χώραν πῦρ καὶ μάχαιραν· ἐξεύρω, ὅτι σεῖς ἐσυμβουλεύσατε εἰς ταῦτα τὸν αὐθέντην σας.“ Ἡμεῖς δὲ ἀπεκρίθημεν: „ὁ αὐθέντης μας, ὁ αὐτοκράτωρ, ἠλευθέρωσε τὴν Ῥώμην ἀπὸ τυράννους καὶ πόρνας· καὶ διὰ τοῦτον τὸν σκοπὸν ἦλθεν ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνῷ ἄλλοι ὑποφέρουσι τοιαύτας ἀταξίας. Ἡμεῖς ἐστάλθημεν ἐδῶ μὲ εἰρηνικοὺς σκοποὺς διὰ νὰ

ζητήσωμεν νύμφην τοῦ κυρίου μας τὴν Πριγκιπέσσαν Θεοφανίαν.“ Ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τοῦτο ὑπῆγεν εἰς τὴν παράταξιν· οἱ στρατιῶται του ἦσαν ὡς πολῖται ἁπλοῖ ἐνδυμένοι. Δὲν ἐφαίνετο κἀνεὶς μὲ μακρὰν λόγχην, ὡς εἰς τὴν Γερμανίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ φορῶν μακρὰν χλαμύδα διεπέρασε τὰς σειράς, ἐνῷ ἔκραζαν ἀδιακόπως οἱ στρατιῶται: Πολλὰ τὰ ἔτη! πολλὰ τὰ ἔτη. Εἰς τὴν τράπεζαν μᾶς ὡμίλησε ὁ ἐμπειροπόλεμος αὐτοκράτωρ περὶ πολεμικῆς, ἐκατηγόρησε τὰ ὅπλα μας ὡς βαρέα, καὶ εἶπεν ὅτι οἱ Γερμανοὶ εἶναι ἀνδρεῖοι μόνον ὅταν εἶναι μεθυσμένοι· οἱ δὲ ἀληθινοὶ Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι ὑπάρχουσιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ ταῦτα ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Τοῦ ἀπεκρίθην, ὅτι οἱ Γερμανοὶ δὲν γνωρίζουσι τὰ περὶ τῶν αἱρέσεων, οὐδὲ τὸν διὰ συγγραφῆς πόλεμον. — Ὁ αὐτοκράτωρ εἶναι περικυκλωμένος ἀπὸ κόλακας, ὅλη ἡ πόλις κολυμβᾷ εἰς τὴν ἡδυπάθειαν. Ἡ δύναμίς της σύγκειται ἀπὸ μισθοφόρους τῆς Βενενετίας καὶ ἀπὸ Ῥώσους ναύτας.“

Ἡ πρεσβεία ἐματαιώθη, ἐπειδὴ ἀπέβαλεν ὁ Νικηφόρος μὲ χλεύην τὸν προβληθέντα γάμον, καὶ ὁ Ὄθων εἰσώρμησε μὲ στράτευμα εἰς τὴν Ἀπουλίαν. Ἀλλ᾽ εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ὁ μὲν Νικηφόρος ἐφονεύθη, ὁ δὲ διάδοχός του, Ἰωάννης Τσιμισκῆς, καὶ τρίτος ἀνὴρ τῆς αὐτοκρατορίσσης Θεοφανοῦς (ἴδε ἀνωτ. σελ. 201) εἰρήνευσε μὲ τὸν Ὄθωνα, καὶ ἔδωκε καὶ τὴν προγονήν του Θεοφανίαν σύζυγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ὄθωνος, Ὄθωνα Β΄. (970). Ἡ Ἑλληνὶς Θεοφανία συνεισέφερεν ὄχι ὀλίγον εἰς τὸ νὰ ἐμβιβάσῃ τὴν φιλομάθειαν εἰς τὸ Γερμανικὸν ἔθνος.

Ἀφῆκε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Ὄθων τὴν ταραχώδη Ἰταλίαν, ἀφοῦ ἔκαμε τοὺς ἡγεμόνας Οὐενεβέντου καὶ Καπύης ὑποτελεῖς του καὶ ἐπρόσθεσεν εἰς τὸν δεύτερον τὰ Δουκάτα Σπόλετον καὶ

Καμερίνου, καὶ ἦλθε νὰ ἀφιερώσῃ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του εἰς τὴν πατρίδα του. Ἔκαμεν ἐπισκοπὰς εἰς τὰς δορικτήτους Σλαβικὰς ἐπαρχίας παρεκτὸς τῶν προειρημένων, εἰς Μαρσιβοῦργον, Κίτιον, καὶ Μίσναν, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Πόσναν. Καθυπέταξε τὰς ἐπισκοπὰς ταύτας εἰς μίαν ἀρχιεπισκοπὴν, τὴν ὁποίαν ἐθεμελίωσεν εἰς τὸ ἀγαπητόν του Μαγδεμβοῦργον, καὶ ὠχύρωσε τὴν πόλιν ταύτην μὲ στερεὰ τείχη, καὶ ἐστόλισε μὲ λαμπρὰν ἀρχιεπισκοπικὴν ἐκκλησίαν. Ὅ,τι ἔκαμεν ὁ μέγας Κάρολος εἰς τοὺς Σάξονας, τὸ ἔκαμναν τώρα οἱ Σαξονικοὶ αὐτοκράτορες εἰς τοὺς Σλάβους· ἐπροσπάθουν νὰ στερεώσουν μὲ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς χριστιανωσύνης ὅσα ἀπέκτησαν διὰ τοῦ ξίφους. Τὰ τοῦ ἀργύρου μεταλλεῖα πλησίον τῆς Γοσλαρίας ἤρχισαν τώρα νὰ ἀνοίγωνται μεθοδικῶς (ἐκ τοῦ 960), καὶ ἔδιδαν εἰς τὸν Ὄθωνα ἀξιόλογον ὄργανον βεβαιώσεως καὶ ἐνδυναμώσεως τῆς δόξης του.

Τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ λαμπροῦ τούτου ἀνδρὸς μᾶς ζωγραφίζει ὁ Βιτικίνδιος ἄξιον τῶν ἐσωτερικῶν του προτερημάτων. Εἶχεν ἀνάστημα ὑψηλὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς, σπινθηροβόλα ὄμματα, κοκκινωπὸν πρόσωπον, ξανθὰ μαλλία καὶ μακρὰ γένεια. Τὸ βάδισμά του, νέου ὄντος, σφοδρὸν καὶ ταχύ· ἡ στολή του πάντοτε ἐγχώριος. Εἶχε μέγα ἀντιληπτικὸν καὶ διὰ ξένας γλώσσας, καὶ μ᾽ ὅλην τὴν μεγαλοπρέπειάν του ἦτο πάντοτε ἱλαρὸς καὶ γλυκύς.

Γενικῶς τιμηθεὶς καὶ φοβηθεὶς εἰς ὅλον τὸ βασίλειον καὶ εἰς τὰ ἔξω ὡς ἰσχυρότατος δυνάστης τοῦ καιροῦ του καὶ μὲ τὴν φήμην τῆς μετριοφροσύνης καὶ δικαιοσύνης, καὶ ὑπὸ πολλῶν μέγας ὀνομασθεὶς ὁ Ὄθων ὁ Α΄, ἀπέθανε τὴν 3 Μαΐου 973 εἰς Μεμλέβην, ὅπου ἀπέθανε καὶ ὁ πατήρ του, καὶ ἐτάφη εἰς τὸ Μαγδεμβοῦργον. Κατὰ τὸν τριακοντα-

ετῆ πόλεμον ἐλεηλάτησαν τὸ μνημεῖόν του οἱ στρατιῶται τοῦ Τιλλύου.

---

14. Ὁ αὐτοκράτωρ Ὄθων Β'.

(973 — 983.)

Ὄθων ὁ Β', αὐτοκράτωρ ἀναδειχθεὶς πρὸ τῆς τελευτῆς τοῦ πατρός του, καὶ νυμφευμένος μίαν Γραικὴν βασιλοπούλαν, Θεοφανίαν (ἀνωτ. σελ. 256), μ' ὅλον ὅτι ἐπιστημονικῶς πεπαιδευμένος, ἀνέλαβε πολλὰ νέος τὴν κυβέρνησιν τόσον ἐκτεταμένων πολιτειῶν. Ἡ σφοδρότης του διέφθειρε πολλά. Καὶ ἐπὶ τῆς τούτου δὲ βασιλείας βλέπομεν πολέμους ἀρχόντων. Ὁ Δοὺξ τῆς Σοηβίας Ὄθων καὶ ὁ Δοὺξ τῆς Βαυαρίας Ἐῤῥῖκος, καὶ οἱ δύω συγγενεῖς του, (ὁ Ὄθων ἦτο υἱὸς τοῦ ἀποβληθέντος Λουδόλφου μηλαδελφοῦ του, καὶ ὁ Ἐῤῥῖκος υἱὸς τοῦ θείου του) ἐλογομάχουν περὶ συνόρων. Ὁ νέος αὐτοκράτωρ ἐχαρίσθη εἰς τὸν πρῶτον. Ὁ Ἐῤῥῖκος παροργισθεὶς ἐπρόσδραμεν εἰς τὸ ἀξιοκατηγόρητον μέσον τοῦ νὰ κράξῃ ξένους εἰς τὴν χώραν. Μαθὼν ὁ αὐτοκράτωρ τὴν μυστικήν του ἕνωσιν μὲ τοὺς Βοήμους καὶ Πολονοὺς, τὸν ἔφερεν εἰς κριτήριον συνόδου, καὶ ἔπειτα τὸν ἐφυλάκωσεν εἰς Ἰγγελέϊμον. Ἀπεκεῖ διέφυγεν ὁ Ἐῤῥῖκος εἰς τὸν Βολεσλάβιον, Δοῦκα τῆς Βοημίας. Οἱ Βοῆμοι τὸν ἐβοήθησαν καὶ ἐκτύπησαν ἓν Γερμανικὸν στράτευμα. Τελευταῖον ὅμως ἠναγκάθη νὰ παραδοθῇ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα εἰς Πασαΰϊον (977). Ἐφέρθη εἰς τὸ Μαγδεμβοῦργον, καθῃρέθη ἐκεῖ ἐκ τοῦ Δουκάτου ἀπὸ τοὺς συνελθόντας ἡγεμόνας, καὶ παρεδόθη εἰς τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Τραϊέκτου Πόππωνα νὰ φυλάττεται. Τὸ Δουκάτον του ἔλαβεν ὁ τῆς Σοηβίας Ὄθων, καὶ εἶχε δύω Δουκάτα ἕως οὗ ἀπέθανεν (982), ὁπότε παρέδωκεν ὁ βασιλεὺς τὸ Δουκάτον τῆς Βαυαρίας

εἰς τὸν νεώτερον Ἐῤῥῖκον, πρότερον σύμμαχον τοῦ Ἐῤῥίκου.

Δυσκολώτατα ἐφυλάττοντο ἡ Λοθριγγία καὶ ἡ Ἰταλία. Διὰ νὰ ἔχῃ ἥσυχον τὴν πρώτην, τὴν ἔδωκεν ὁ Ὄθων κληρούχημα εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ τῶν Γάλλων βασιλέως Λοθάρου Κάρολον. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Γάλλοι ἐντρέποντο νὰ εἶναι ὑποτελεῖς ξένης δυνάμεως, εἰσέβαλεν ἔξαφνα ὁ Λόθαρος (978) εἰς τὴν ἄνω Λοθριγγίαν, ἐκυρίευσε τὸ Ἀκυΐσγρανον, καὶ εἰς τὸ ἐκεῖ αὐτοκρατορικὸν παλάτιον ἔκαμε τοὺς εὐγενεῖς νὰ στρέψουν τὸ πρόσωπόν των εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἀλλ' ὁ Ὄθων Β' συνεκάλεσε τάχιστα τοὺς πλησιεστάτους του ἄρχοντας, καὶ μετέβαλεν εὐθὺς τὴν σημασίαν τοῦ συμβόλου ἐκείνου διώξας τοὺς Γάλλους ἕως Παρισίων. Κατὰ τὸ 986 ἔτος συνῆλθαν εἰς ἓν ὁ Ὄθων καὶ Λόθαρος καὶ ὤμοσαν εἰρήνην, διὰ τῆς ὁποίας ἔμεινεν ἡ Λοθριγγία εἰς τὸ Γερμανικὸν βασίλειον.

Ἀπὸ τὰς Ἰταλικὰς περιπλοκὰς δὲν ἠλευθερώθη μὲ τόσην εὐτυχίαν ὁ Ὄθων. Πάντοτε ἡ Ἰταλία ὑπῆρξε τάφος τῶν Γερμανῶν, καὶ μ' ὅλον τοῦτο ᾐσθάνοντο οὗτοι ἐσωτερικὴν τινὰ ἀκαταμάχητον ὁρμὴν πρὸς ταύτας τὰς χώρας. Νὰ παραιτηθοῦν τὰ παλαιὰ δίκαια, τὰ ὁποῖα ἀπέκτησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, δὲν ἐπεθύμουν, καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἐφαίνετο ἀδύνατον νὰ τὰ συντηρήσωσι. Τὸ τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς Γερμανοὺς μῖσος ἦτο τόσον μέγα, ὥστε ἐκακομεταχειρίζοντο πάντα Πάπαν, ὅς τις ἐκλέγετο δι' αὐτοκρατορικῆς δυνάμεως. Καὶ προσέτι τὸ 974 ἔτος εφονεύθη ὁ Βενέδικτος Ϛ' εἰς τὸ Ἀγγελόκαστρον. Ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστατικῆς ταύτης φατρίας ἦτο Ῥωμαῖός τις εὐγενὴς ὀνομαζόμενος Κρησκέντιος. Ἐναντίον αὐτῆς ἦσαν οἱ Κόμητες τοῦ Τουσκούλου. Πᾶσα μία φατρία ἔκλεξεν ἕνα ἰδικόν της Πάπαν. Ἡ σύγχυσις ἔφθασε τὴν ὑψίστην κορυφήν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ὄθων Β' διὰ τὰς Λοθριγγικὰς ταραχὰς μόλις ἠδυνήθη νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὕστερα κατὰ τὸ 980 ἔτος. Ἐφάνησαν πάλιν τὰ συνήθη. Οἱ διχοναοῦντες καὶ διὰ τοῦτο ἀσθενεῖς Ῥωμαῖοι ὑπεκλίθησαν ταπεινῶς εἰς τὴν μεγαλητέραν δύναμιν. Ὁ Κρησκέντιος προϋπήντησεν εὐπειθῶς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ πᾶσα διχόνοια καὶ φιλοδοξία ἐφάνη ὅτι ἐσβέσθη.

Παραυτα ἐγνώρισεν ὁ Ὄθων τοὺς Ἰταλούς. Τὸν ἐδελέαζαν δὲ καὶ αἱ δύω χῶραι Ἀπουλία καὶ Καλαβρία, τὰς ὁποίας ἐξουσίαζαν ἀκόμη οἱ Γραικοὶ αὐτοκράτορες. Μὲ τὴν δορικτησίαν αὐτῆς ἤθελε τελειωθῆν τὸ ἔργον τοῦ πατρός του· ὁ μὲ τὴν Γραικὴν βασιλόπαιδα γάμος του δὲν ἔγεινε χωρὶς τὴν ἐλπίδα ταύτην (ἀνωτ. σελ. 255). Καὶ ἡ ὑποστήριξις τοῦ δυνατοῦ Δουκὸς τοῦ Οὐενεβέντου ἐφαίνετο ὅτι ἐλαφρύνει κατὰ πολλὰ τὴν ἐκτέλεσιν. Ἔκαμε πολέμου παρασκευὰς μεγάλας.

Οἱ Γραικοὶ εἰς τὴν ἀνάγκην των ἐπροσκάλεσαν βοηθοὺς τοὺς Σαρακηνοὺς ἐκ τῆς Σικελίας. Συνεκροτήθη μάχη πλησίον τοῦ Βασεντέλλου (982). Οἱ Ῥωμαῖοι καὶ Οὐενεβεντινοὶ ἀφῆκαν τὸν αὐτοκράτορα νικημένον — μεταξὺ πολλῶν Γερμανῶν ἐφονεύθησαν εἰς τὴν μάχην ὁ Δοὺξ τῆς Φραγκίας Οὔδων, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Αὐγούστης Ἐρρῖκος, καὶ ὁ ἡγούμενος τῆς Φούλδης Βέρνερος — καὶ εἰς μέγαν κίνδυνον νὰ πιασθῇ αἰχμάλωτος. Τότε ἴδεν ἀπὸ τοῦ περαθαλασσίου καράβιον ἀρμενίζον, ἐρρίφθη εἰς τὰ κύματα, καὶ κολυμβῶν ἀνέβη εἰς αὐτό. Κατὰ δυστυχίαν τὸ καράβιον ἦτο Γραικικόν, ὁ αὐτοκράτωρ ἐγνωρίσθη, ἐπαρακίνησεν ὅμως τὸν ναύκληρον πρὶν κινήσῃ διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν νὰ τὸν ἐκβάλῃ εἰς τὸ Ῥοσκιανὸν διὰ νὰ λάβῃ ἐκεῖθεν, ὡς ἐπροφασίσθη, ἀργύριον καὶ πολύτιμα πράγματα. Μόλις ἐπλησίασεν εἰς τὸν αἰγιαλόν, καὶ ὁ τολμηρὸς κολυμβητὴς ἐρρίφθη ἐκ δευτέρου εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ὑπῆγεν εὐτυχῶς εἰς τοὺς ἰδικούς του.

Ἡ δυστυχία αὕτη ἐπροξένησε κοινὴν λύπην εἰς ὅλον τὸ βασίλειον. Εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ τοῦ ἔφεραν ἀπὸ τὴν ἄνω Ἰταλίαν οἱ πιστοὶ ἄρχοντές του τόσα νωπὰ στρατεύματα, ὥστ' ἠδυνήθη τοὐλάχιστον νὰ ἐκδικήσῃ τὴν τῶν Ἰταλῶν ἀπιστίαν. Τὸ Οὐενεβέντον ἔγεινε πυρὸς παρανάλωμα. Εὐθὺς μετὰ τοῦτο (15 Δεκεμ. 983) ἀπέθανεν ὁ εἰκοσιοκταετὴς Ὄθων εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἀφῆκε μόνον ἓν τριετὲς παιδίον. Ὅσοι μεγιστᾶνες ἦσαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὑπέστρεψαν εὐθὺς εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου εἶχαν ἐπαναστατήσειν οἱ Δανοὶ καὶ οἱ Σλάβοι καὶ ἐδίωξαν ὅλους τοὺς βαλθέντας ἐκεῖ ἱερεῖς καὶ ἐπισκόπους. Οἱ Ἰταλοὶ λοιπὸν ἔγειναν διὰ μιᾶς ἐλεύθεροι, ἤγουν εὗρηκαν ἁρμόδιον καιρὸν νὰ μαίνωνται κατ' ἀλλήλων.

15. Ὁ αὐτοκράτωρ Ὄθων Γ'.

(983 — 1002.)

Οἱ Δοῦκες τῆς Γερμανίας ἀνηγόρευσαν εὐθὺς διάδοχον τοῦ θρόνου τὸν μικρὸν υἱὸν τοῦ αὐτοκράτορος, ὅςτις ἐστέφθη εἰς τὸ Ἀκυΐσγρανον ἀπὸ τοὺς ἀρχιεπισκόπους τῆς Ῥαβέννης καὶ Μογοντίας. Ὁ τῶν Γάλλων βασιλεὺς Λόθαρος καὶ ὁ πρώην τῶν Βαυαρῶν Δοὺξ Ἐρρῖκος ἐδοκίμασαν νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὴν νηπιότητα τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ' ἡ ἑνότης ὅλων τῶν μεγάλων Δουκῶν ἐματαίωσε τοὺς σκοπούς των. Ὁ Ἐρρῖκος ὑπετάχθη τελευταῖον, καὶ ἔλαβε τὸ Βαυαρικὸν Δουκᾶτον του ὀπίσω, ἐνῷ ὁ νεώτερος Ἐρρῖκος εὐχαριστήθη νὰ λάβῃ ἀντὶ τούτου τὴν νεοσύστατον Μαρκίαν Κάμβον (Cham)*).

*) Μαννερτ. ἱστορ. Βαυαρ. Μέρ. Α', σελ. 116.

Ὁ Ὄθων ἀνετράφη καὶ ἐπαιδεύθη ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν μιᾶς Ἑλληνίδος, μιᾶς Ἰταλῆς καὶ μιᾶς Γερμανῆς (Θεοφανίας, Ἀδελεΐδος, καὶ Γερμανῆς τινος θείας του), καὶ ἐμάνθανε τόσον ἐπιμελῶς, ὥστε οἱ μάταιοι διδάσκαλοί του ἐσυναρπάγησαν νὰ τὸ νομίσωσι θαῦμα. Ἀρχηγὸς ὅμως τῆς κυβερνήσεως ἦτο ὁ τῆς Μογοντίας ἀρχιεπίσκοπος Βίλλιγις.

Τὴν ἀρχὴν ἔκαμαν πόλεμοι κατὰ τῶν ἐπαναστάντων Σλάβων καὶ Βένδων. Ἐπῆραν ἀπ' αὐτοὺς πάλιν μεταξὺ ἄλλων τὴν προκυριευθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν πόλιν Βρανδεμβοῦργον. Μετὰ ταῦτα ἀκολουθεῖ πάλιν — ἐκστρατεία εἰς τὴν Ἰταλίαν (996).

Διῃρημένοι αἰωνίως ὄντες οἱ Ῥωμαῖοι ἐχρειάζοντο πάντοτε ξένην προσταγὴν, καὶ ἐπειδὴ ἔμελλεν ἅπαξ νὰ εἶναι κυριάρχης των ὁ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ, διὰ τοῦτο, μ' ὅλον ὅτι τὸν ἐμίσουν, ἐπρόστρεχαν εἰς αὐτὸν πάντοτε. Τοιουτοτρόπως συνέβη καὶ τώρα, ἀφοῦ ὁ προειρημένος Κρησκέντιος ἤρχισε νὰ τυραννῇ καὶ νὰ ἐπιθυμῇ καὶ τὴν βασιλικὴν αὐτὴν ἀξίαν.

Ὁ νέος βασιλεὺς Ὄθων Γ΄, κατὰ τὴν δέησιν τῶν Ῥωμαίων, ὑπῆγεν εἰς τὴν Ἰταλίαν (996). Εἰς τὴν Ῥάβενναν ἔμαθεν ὅτι ἀπέθανεν ὁ Πάπας Ἰωάννης ΙΕ΄. Εὐθὺς ἐμεταχειρίσθη μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ἠδύνατο νὰ βασταχθῇ ἀσφαλέστατα ἡ εἰς τὴν Ἰταλίαν Γερμανικὴ κυριαρχία, δηλαδὴ τὴν ἐκλογὴν Γερμανοῦ Πάπα. Ἐδιώρισεν εἰς τοῦτο τὸν νέον Βρούνωνα, ἔγγονον τοῦ ἀποθανόντος Δουκὸς τῶν Φράγκων Κορράδου, καὶ ἐδιώρισε τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μογοντίας Βίλλιγιν νὰ τὸν ἐνθρονίσῃ μὲ ὄνομα Γρηγόριον Ε΄. Μετ' ὀλίγας ἑβδομάδας τὸν ἠκολούθησε καὶ ὁ Ὄθων αὐτός. Οἱ ἀκατάστατοι Ῥωμαῖοι τὸν ἐδέχθησαν μὲ σημεῖα ἀγαλλιάσεως, καὶ ὁ νέος Πάπας ἐστόλισε — τὸν ἑκκαιδεκαετῆ

παῖδα — μὲ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα. Πρῶτον του ἔργον ἦτο τώρα νὰ συγκροτήσῃ κριτήριον κατὰ τοῦ αὐθάδους Κρησκεντίου. Ὁ νόμος τὸν ἐκαδίκασεν εἰς θάνατον, ἀλλ' ἡ δέησις τοῦ νέου Πάπα, ὅς τις ἤθελε ν' ἀρχίσῃ τὴν διοίκησίν του μὲ σημεῖα ἐλέους, μετέβαλε τὸν θάνατον εἰς ἐξορίαν.

Μόλις ὅμως εἶχεν ἐπιστρέψειν ὁ νέος αὐτοκράτωρ ὀπίσω εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ ὁ Κρησκέντιος ἐπανέστη πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην, ἐπείραξε κατὰ πάντας τρόπους τὸν Γερμανὸν Πάπαν, καὶ τελευταῖον τὸν ἀπεδίωξεν ἀπὸ τὴν πόλιν, καὶ εἰς τὸν τόπον του ἔκλεξε Πάπαν τὸν τῆς Πλακεντίας ἐπίσκοπον Ἰωάννην. Τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀκαίρου ἀγαθότητος!

Οἱ ἄγγελοι τοῦ ἀποδιωγμένου Γρηγορίου εὕρηκαν τὸν αὐτοκράτορα ἐπέκεινα τοῦ Ἄλβιος, ὅπου ἐνησχολεῖτο νὰ βάλῃ εἰς τάξιν τοὺς ἀποστάτας Σλάβους. Τὸ αὐτὸ ἔτος (996) ἔσπευσεν ὑπεράνωθεν τῶν Ἄλπεων καὶ μετὰ τοῦ Γρηγορίου Ε΄, τὸν ὁποῖον εὕρηκεν εἰς τὴν Παυΐαν, ὥρμησεν ἐναντίον τῆς Ῥώμης. Ὁ Κρησκέντιος ἐκλείσθη εἰς τὸ Ἀγγελόκαστρον (moles Hadriani), ὁ νέος Πάπας του Ἰωάννης ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ῥώμην, καὶ εἰς τὴν φυγήν του οἱ Ῥωμαῖοι θέλοντες νὰ φανοῦν ἀμέτοχοι τῆς ἐκλογῆς του τὸν ἐστέρησαν ἀπανθρώπως τὰς χεῖρας καὶ τὰ ὀμμάτια. Τὸ Ἀγγελόκαστρον ἐκυριεύθη ταχέως ἀπὸ τὰ ὅπλα τῶν Γερμανῶν, ὁ Κρησκέντιος ἐπιάσθη, καὶ κριθεὶς ἀπεκεφαλίσθη, καὶ τὸ σῶμά του ἐκρεμάσθη εἰς δένδρον πρὸς θέαν.

Ὄθων ὁ Γ΄ ὑπέστρεψεν ὀπίσω, καὶ περιελθὼν τὰς Γερμανικὰς ἐπαρχίας ἐπαρατήρησε πανταχοῦ, κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, τὴν τάξιν, καὶ ἔκαμε κρίσεις. Εἰς τὸ Ἀκυΐσγρανον ἐπεσκέφθη τὸν τάφον καὶ τὸ λείψανον Καρόλου τοῦ μεγάλου, τοῦ ὁποίου

ἐπῆρε τὸν χρυσοῦν σταυρὸν πρὸς ἱερὰν μνήμην τοῦ ἥρωος.

Εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ὁ Πάπας Γρηγόριος Ε΄ εἶχε τὴν τύχην ὅλων τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Γερμανῶν· ἀπέθανε πολλὰ νέος κατὰ τὸ 999 ἔτος. Ὁ Ὄθων ἔστειλε πάλιν αὐτεξουσίως διάδοχον τὸν ποτὲ διδάσκαλόν του Γέβερτον, τότε ἀρχιεπίσκοπον Ῥαβέννης, ὅςτις ὡς Πάπας ἔλαβε τὄνομα Σίλβεστρος Β΄. Κατὰ δὲ τὸ αὐτὸ ἔτος ἔκαμε τρίτην ἐκστρατείαν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν Ῥώμην. Εἶχε κοινὸν μὲ Κάρολον τὸν μέγαν νὰ ἀρέσκηται εἰς τὴν ὡραίαν καὶ μεγαλοτρεπῆ Ῥώμην, καὶ προσέτι εἶχε τόσον πολὺ αἷμα τῆς μητρός του, ὥστε τὸν ἠνώχλει ἡ Σαξονικὴ ἀγριότης καὶ τραχύτης, καὶ ἐπροτίμα πάντοτε πᾶν Ἑλληνικὸν καὶ Ῥωμαϊκόν. Ἠθέλησε νὰ λάβῃ καὶ σύζυγον Ἑλληνίδα, καὶ μὲ τοὺς Ῥωμαίους ἐσυμβουλεύετο τόσον σπουδαίως καὶ ἐπιμελῶς πῶς νὰ ἀποκαταστήσῃ πάλιν τὴν παλαιὰν φήμην καὶ λαμπρότητα τῆς μητροπόλεώς των, ὥστ' ἐπαρατήρει καθεὶς εὐκρινῶς, ὅτι σκοπὸν εἶχε νὰ μεταθέσῃ τὴν καθέδραν του εἰς τὴν Ῥώμην. Ἀλλ' οὔτε οἱ Γερμανοὶ οὔτε οἱ Ῥωμαῖοι ἴδαν τῶν σκοπῶν τούτων τὴν ἐκτέλεσιν. Οἱ δεύτεροι μάλιστα ἐσηκώθησαν ἔξαφνα μίαν φορὰν ἐναντίον του, τὸν ἐπολιόρκησαν τρεῖς ἡμέρας εἰς τὸ παλάτιόν του, καὶ δὲν ἄφιναν νὰ εἰσαχθοῦν ζωοτροφίαι. Τὸ ἀχάριστον τοῦτο κάμωμα ἐλύπησε κατάκαρδα τὸν ἱλαρὸν νεανίσκον. Ἦτο ἕτοιμος, ἀφοῦ ἐμετάλαβε τῶν ἀχράντων μυστηρίων, νὰ ἐξορμήσῃ μετὰ τῶν ἰδικῶν του, ὅταν ὁ τῆς Βαυαρίας Δοὺξ Ἐρρῖκος καὶ ὁ Μαρκέσιος τῆς Τουσκίας Οὔγων εὔρηκαν μέσα νὰ καταστείλωσι τὴν ἐπανάστασιν μὲ ἀγαθὸν τρόπον. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέπληξε τοὺς Ῥωμαίους διὰ τὴν ἀχαριστίαν των τόσον παθητικῶς, ὥστε ὁ εὐκίνητος λαὸς τοῦ παρέδωκε δύω ἀπὸ τοὺς πηδαλιούχους τῆς ἐπανα-

στάσεως. Δὲν εἶχεν ὅμως ὄρεξιν πλέον ὁ Ὄθων νὰ διατρίβῃ μεταξύ των· ἄφηκε τὴν Ῥώμην, καὶ ἐκάλεσε τοὺς Γερμανοὺς ἄρχοντας νὰ ἔλθουν πρὸς αὐτὸν ἀνυπερθέτως μὲ τὰ στρατεύματά των. Ἀλλὰ πρὶν γένῃ τοῦτο, ἀπέθανεν ὁ Ὄθων εἰς τὸ Πάτερνον 22 ἐτῶν ἡλικίας κατὰ μὲν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Διτεμάρου *) ἀπὸ ὀστρακίαν, κατ' ἄλλους δὲ ἀπὸ φαρμάκιον, τὸ ὁποῖον τοῦ τὸ ἐπότισεν ἡ χήρα τοῦ Κρησκεντίου (1002).

16. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἐρρῖκος Β΄.

(1002 — 1024.)

Ὄθωνος τοῦ Γ΄ ὁ πρόωρος καὶ ἀπροσδόκητος θάνατος ἔβαλεν εἰς ταραχὴν ὅλην τὴν Γερμανίαν. Ἐνῷ ἀκόμη ἐστοχάζοντο περὶ διαδόχου, Ἐρρῖκος, Δοὺξ τῆς Βαυαρίας, πλησιέστατος συγγενὴς τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου Α΄. δισέγγονος ἀπὸ τὸν δεύτερον υἱόν του, ἐνησχολεῖτο εἰς τὸ νὰ φιλεύῃ πολυτελῶς τοὺς ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν ἐπιστρέφοντας ἡγεμόνας. Προσέτι καὶ αἱ ἀδελφαὶ τοῦ ἀποθανόντος αὐτοκράτορος ὡμίλησαν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ἐπαρακίνησαν πολλοὺς Σάξονας νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸν τὰς ψήφους των.

Ἀνεφάνησαν ὅμως μεγάλα ἐμπόδια. Ἐκκάρδος, Μαρκέσιος τῆς Μισνίας, ἤθελεν αὐτὸς τὴν βασιλείαν, καὶ ἄλλος ἀντίζηλός του, Ἑρμάννος Δοὺξ τῆς Σοηβίας, ἐστρατοπέδευσε μὲ δύναμιν εἰς Βορματίαν νὰ ἐμποδίσῃ τὸν τοῦ Ἐρρίκου ἐρχομὸν

*) Εἷς ἐκ τῶν ἀξιοτιμήτων χρονογράφων τοῦ μεσαιῶνος, γενν. 976. ἀποθ. 1018. Ἦτο ἐπίσκοπος Μαρσιβούργου καὶ αὐλικὸς ἐφημέριος τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου Β΄. Τὸ σύγγραμμά του περιέχει τὴν ἱστορίαν ὅλων τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Σαξονικοῦ οἴκου.

εἰς Μογοντίαν, ὅπου εἶχαν συναχθῆν οἱ ἄρχοντες τῶν Φράγκων.

Ἀλλ' ἡ τύχη αὐτὸν ἠθέλησεν. Ὁ Ἐκκάρδος ἐφονεύθη εἰς τὴν ὁδοιπορίαν του ἀπὸ προσωπικούς του ἐχθρούς, τὸν στρατὸν τῆς Σοηβίας ἐπέρασεν ὁ Ἐῤῥῖκος ἀπ' ἄλλο μέρος, καὶ ἔφθασεν εὐτυχῶς εἰς τὴν Μογοντίαν, ὅπου ἐγνωρίσθη καὶ παραυτα ἐστέφθη βασιλεὺς ἀπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον καὶ τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους καὶ ἄρχοντας τῶν Φράγκων. Μετὰ τοῦτο εἰσέβαλεν εἰς τὴν Σοηβίαν μὲ στράτευμα καὶ ἐλεηλάτησε τὰ ὑποστατικὰ τοῦ Ἐῤῥίκου, καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Μαρσιβοῦργον, ὅπου ἦσαν συναγμένοι οἱ ἄλλοι Σάξονες καὶ Θυριγγοὶ καὶ ὁ τῶν Πολονῶν Δοὺξ Βολεσλάβιος. Ὅλοι οὗτοι τὸν ἐδέχθησαν, ἀφοῦ τοὺς ὑπεσχέθη τὴν συντήρησιν τῶν προνομίων καὶ νόμων των. Ὁ Βολεσλάβιος, ὅς τις τότε εἶχε κυριεύσειν ἀδίκως τὴν Λυσατίαν καὶ τὴν Μαρκίαν Μισνίαν, ἔλαβε τώρα πρὸς χάριν τῆς εἰρήνης τὸ μὲν πρῶτον κληρούχημα διὰ τὸν ἑαυτόν του, τὸ δὲ δεύτερον διὰ τὸν ἀδελφόν του Γουζελῖνον.

Ἔμενε τώρα νὰ λάβῃ ὁ νέος βασιλεὺς καὶ τὴν συγκατάθεσιν τῶν Λοθριγγῶν καὶ Σοήβων. Διὰ τὸ τέλος τοῦτο ὑπῆγεν εἰς Δυϊσβοῦργον, ὅπου εἶχαν συναχθῆν οἱ πρῶτοι. Ἔλαβεν ἀκόπως καὶ τούτων τὴν γνώμην, καὶ ὑπῆγε τώρα εἰς τὸ Ἀκυΐσγρανον, ὅπου ἔγεινεν ἡ στέψις ἐπὶ τοῦ θρόνου Καρόλου τοῦ μεγάλου ἐπὶ περουσίᾳ ὅλων τῶν μεγάλων καὶ μικρῶν ἡγεμόνων καὶ ἀρχιερέων τοῦ βασιλείου. Ὁ δὲ μόνος ἀνθιστάμενος Δοὺξ τῶν Σοήβων Ἑρμάννος ἠναγκάσθη τελευταῖον καὶ αὐτὸς νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν Βρυξαλίαν.

Ὅσον ἐπιπόνως ἔλαβε τὸ στέμμα ὁ βασιλεὺς οὗτος Ἐῤῥῖκος Β΄, τόσας δυσκολίας ἀπήντησε καὶ εἰς τὸ νὰ τὸ φυλάξῃ. Εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας

ἦσαν ἀποστάται ἄρχοντες, καὶ ἐξαιρέτως εἰς τὴν Λοθριγγίαν καὶ Βοημίαν, ὅπου διὰ τὴν γειτονίαν ξένων δυνάμεων, αἵτινες ἀνεσμίγοντο ἀσμένως μὲ αὐτούς, ἦτο ἀσθενέστατον τὸ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα σέβας. Ἰδιαιτέρως δὲ ἦτο ὁ προειρημένος Δοὺξ τῆς Πολονίας Βολεσλάβιος πολλὰ φιλόδοξος γείτων. Ἐπροσδιώρισε μὲ αὐθάδη ἰδιοποίησιν τὴν διαδοχὴν τῆς Βοημίας, ἐτύφλωσε νόμιμόν τινα Δοῦκα τῆς χώρας ταύτης, ὅς τις καὶ ἐκεῖνος ὠνομάζετο Βολεσλάβιος, καὶ ἐπροστατεύθη εἰς πόλεμον, ὅς τις διήρκεσεν ἕως τοῦ 1081, τόσον ἀνδρείως, ὥστε ἡ κλεισθεῖσα τελευταῖον μετ' αὐτοῦ εἰρήνη δὲν ἦτο ἔντιμος διὰ τὸ Γερμανικὸν βασίλειον. Ὁ αὐτὸς Βολεσλάβιος ἐξέτεινε τὴν Πολονίαν ἀνατολικῶς ἕως τῆς Κιοβίας, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν, ἐπρόσταξεν εἰς τοὺς Ῥώσους τὰς συνθήκας τῆς εἰρήνης, καὶ ἐφοβέριζε καὶ αὐτὸν τὸν Γραικορωμαῖον αὐτοκράτορα.

Ἐῤῥῖκος ὁ Β΄. ἔκαμε τρεῖς ἐκστρατείας εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ τὰς τρεῖς χωρὶς θέλησίν του, καὶ προσκαλεσμένος ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς αὐτούς. Οἱ Λομβαρδοὶ μετὰ τὸν θάνατον Ὄθωνος Γ΄. εὐθὺς εἶχαν ἐκλέξειν ἴδιον ἑαυτῶν βασιλέα τὸν Μαρκέσιον τῆς Ἐπορηδίας Ἀρδουῖνον, ὅς τις ὅμως κατὰ τὸ σύνηθες εὗρηκε τὴν ἀντιφατρίαν του, ἥτις διὰ τοῦτο ἔξαρχον ἔχουσα τὸν Μεδιολάνων ἀρχιεπίσκοπον Ἀρνούλφιον, ἐπροσκάλεσεν εἰς τὴν χώραν τὸν βασιλέα Ἐῤῥῖκον. Ἦλθεν εἰς τὴν Παυΐαν, καὶ ἐστέφθη αὐτοῦ (1004), ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου ἔπαθεν εἰς τὴν Ῥώμην τὰ τῶν προκατόχων του· τρομερὰ ἐπανάστασις, κατὰ τὴν ὁποίαν μετέπεσεν εἰς φλόγας τὸ ἥμισυ τῆς Παυΐας, καὶ ἐπολεμήθη καὶ αὐτὸ τὸ βασιλικὸν παλάτιον, ἐγέμισε πικρίαν τὴν καρδίαν του, καὶ οὕτως, ἀφ' οὗ ἔκαμε συνέδριον

ἀκόμη ἓν εἰς Ποντελόγγον, ὑπέστρεψεν ἀνυπερθέτως εἰς τὴν Γερμανίαν.

Μ' ὅλα ταῦτα ὕστερ' ἀπὸ ὀκτὼ ἔτη (1012) ὑπῆγε δευτέραν φορὰν εἰς τὴν Ἰταλίαν μὲ πολλὰς δεήσεις τῶν ἀντιπάλων τοῦ Ἀρδουΐνου, καὶ τότε ἐστέφθη καὶ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν Ῥώμην. Καὶ τελευταῖον πάλιν ὕστερ' ἀπὸ ὀκτὼ ἔτη (1020) ἦλθε προσωπικῶς ὁ Πάπας Βενέδικτος Η'. εἰς Βαμβέργην τὸ μὲν διὰ νὰ ἐγκαινίσῃ τὴν ἐκεῖ ὑπὸ Ἐῤῥίκου Β'. κτισθεῖσαν ἐκκλησίαν, τὸ δὲ, τὸ κυριώτερον, διὰ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα ἐναντίον τῶν Γραικῶν, οἵτινες εἰς τὴν Ἀπουλίαν — μετὰ τὴν τοῦ Βασεντέλλου μάχην, καὶ τὴν ἐκ τῆς διαιρέσεως *) γεννηθεῖσαν ἀδυναμίαν τῶν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν εὑρισκομένων ἀκόμη Λομβαρδῶν — ἤρχισαν νὰ ἐξαπλόνωνται ἰσχυρότερα. Διὰ τοῦτο ὁ Ἐῤῥῖκος ἐπέρασε μὲ στράτευμα δυνατὸν τὰς Ἄλπεις τρίτην φορὰν (1021), εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀπουλίαν, καὶ ἐκυρίευσε τὴν ὑπὸ τῶν Γραικῶν νεωστὶ κτισθεῖσαν πόλιν Τροίαν. Ἀλλὰ, καθὼς ἐσυνειθίζετο, ἐπέπεσαν ἀῤῥωστίαι, αἵτινες τὸν ἠνάγκασαν νὰ ὀπισθοδρομήσῃ· καὶ τὸ ἐγχείρημα τοῦτο, καθὼς καὶ τὰ πρότερα, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Γραικοὺς ἀπὸ τὴν κάτω Ἰταλίαν.

Μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας ἐπιστροφὴν τρία ἔτη ἔπειτα ἀπέθανεν Ἐῤῥῖκος ὁ Β'. Κεῖται ἐνταφιασμένος εἰς Βαμβέργην, ὅπου ἐθεμελίωσε τὴν ἐπισκοπὴν καὶ τὴν ἐπροίκισε πλουσίως. Ἀφῆκεν ὄνομα εὐσεβεστάτου ἀνδρὸς, καὶ μετέπειτα καὶ αὐτὸς καὶ ἡ γυνή του Κουνιγούνδα συγκατηριθμήθη μὲ τοὺς ἁγίους. Ἡ κλίσις του εἰς τὸν ἱερὸν κλῆρον ἦτο

*) Ἐξ ἑνὸς τοῦ Οὐενευεντικοῦ Δουκάτου ἔγειναν τρία, Οὐεναβέντον, Καπύη, Σάλερνον.

ἡνωμένη μὲ τὸν ἐπαινετὸν ζῆλον του νὰ διορθώσῃ τὰ ἐλλείμματά του.

17. Πολιτικὴ σύνταξις καὶ κατάστασις παιδείας ἐπὶ τῶν Σαξονικῶν αὐτοκρατόρων.

(919 — 1024).

Ὁμοῦ μὲ Ἐῤῥῖκον τὸν Β'. συνεβέσθη καὶ ἡ βασιλικὴ φυλὴ τῆς Σαξονίας, ἀφοῦ ἀφῆκεν ὁ ἀποθανὼν πέντε ἀξιολόγους προεστῶτας εἰς τὸ βασίλειον. Πρὶν ἴδωμεν τί βουλεύονται οἱ ἡγεμόνες οὗτοι εἰς τὴν νέαν ταύτην ἀμηχανίαν των, θέλομεν ῥίψειν ἓν πλάγιον ἀκόμη βλέμμα εἰς τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τοῦ βασιλείου, τὴν ὁποίαν εἶχε κατὰ τοὺς χρόνους τούτους.

Τὰ πάντα ἐξετελοῦντο ἀκόμη πλέον κατὰ πατροπαράδοτον συνήθειαν παρὰ κατ' ἐγγράφους νόμους. Αἱ διάφοροι ἐξουσίαι δὲν ἦσαν ἀκριβῶς προσδιωρισμέναι καθὼς τὴν σήμερον, καὶ τὰ ζητήματα: Πόσον ἐκτείνονται τὰ δίκαια τοῦ Πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος, τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ἀρχιερέων; δὲν ἠδύνατο νὰ τὰ λύσῃ οὐδὲ συζῶν τις κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους. Ἐπειδὴ ὅμως προσωπικὴ ἀνικανότης δὲν εἶχε φέρειν ἀκόμη τοὺς αὐτοκράτορας εἰς καταφρόνησιν, δὲν ἤξευραν ἄλλο οἱ ἄνθρωποι εἰμὴ ὅτι οὗτοι ἦσαν ἀνώτεροι τῶν Δουκῶν καὶ ἐπισκόπων, καὶ αὐτῶν τῶν Παπῶν, ἐὰν ἡ χρεία τὸ ἐκάλει. Διότι ἴδαμεν πόσον ἐλεύθερα ἐπρόσταζαν οἱ τρεῖς Ὄθωνες εἰς τὴν Ῥώμην. Οἱ ἐπίσκοποι ἐδιωρίζοντο ἀπὸ τοὺς Πάπας, ὄχι ὅμως χωρὶς συγκατάθεσιν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλ' Ἐῤῥῖκος ὁ Β'. ἐπρόβαλλεν αὐτὸς τοὺς ἐπισκόπους διὰ

νὰ στολίζῃ τὰς ἐκκλησίας μὲ ἀξιολόγους προεστῶτας. Εἶναι δὲ καὶ παραδείγματα ὅτι οἱ αὐτοκράτορες ἐτιμώρησαν ἀρχιεπισκόπους. Οὕτως Ὄθων ὁ Α'. ἔστειλεν εἰς μοναστήρια τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μογοντίας καὶ τὸν ἐπίσκοπον Ἀργεντοράτου, καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μαγδεμβούργου Ἀδέλβερτον, ὅςτις εἶχε δεχθῆν τὸν Δοῦκα τῆς Σαξονίας Ἑρμάννον μὲ σημεῖα αὐτοκρατορικῆς τιμῆς, τὸν ἐκαταδίκασε νὰ δώσῃ τόσους ἵππους, ὅσαι καμπάναι ἐκτυπήθησαν καὶ φῶτα ἀνήφθησαν εἰς τιμὴν τοῦ Δουκός.

Οἱ αὐτοκράτορες συνεκάλουν προσέτι συνόδους καὶ ἐπεβεβαίοναν τὰς ἀποφάσεις των, καὶ ὁπότε ἀκόμη ἦσαν παρόντες Παπικοὶ τοποτηρηταὶ, οἱ ὁποῖοι τώρα ἐπαρουσιάζοντο μὲ ὄνομα Καρδινάλιοι. Ἦσαν οἱ αὐτοκράτορες διαιτηταὶ τῶν διαφερομένων ἐπισκόπων· καὶ οἱ ἐπίσκοποι, ὁσάκις ἐσυνάζοντο στρατεύματα, ἡνόνοντο καὶ αὐτοὶ μὲ τοὺς ἄρχοντας — διότι εἶχαν πολλοὶ κληρουχήματα, καὶ οἱ πλεῖστοι ἦσαν ἐκ γένους ἡγεμονικοῦ — καὶ συνεστράτευαν εἰς τὸν πόλεμον.

Οἱ μεγάλοι Δοῦκες μὲ ὅλην τὴν δύναμίν των δὲν ἐθεωροῦντο ὡς κυριάρχαι τῶν χωρῶν των, ἀλλ' ὡς αὐτοκρατορικοὶ κυβερνήτορες ἢ ἔπαρχοι· ἐὰν ἀντέστεκαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἐλογίζετο ἀποστασία, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε τὸ δίκαιον κατὰ τὴν κοινὴν τοῦ λαοῦ γνώμην νὰ τοὺς καθαιρέσῃ. Συνεκαλοῦντο μὲν οὗτοι εἰς βουλευτήριον πρὸ παντὸς μεγάλου ἐγχειρήματος, ἀλλ' ἐχρεώστουν εἰς ἀναγκαίας περιστάσεις νὰ δίδουν στρατεύματα καὶ ἀνερωτήτως, ὅταν φερ' εἰπεῖν ὁ αὐτοκράτωρ ἔκραζεν ἐκ τῆς Ἰταλίας τοὺς Βαυαροὺς καὶ Σοήβους. Εὑρίσκεται ὅμως κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους, ὅτι πολλάκις δὲν τὸν ἐβοήθησαν καθ' ὅλας των τὰς δυνάμεις διὰ νὰ μὴ τὸν μεγαλύνωσι καθ' ὑπερβολήν.

Ὅτι οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ μεγάλου Καρόλου

ἔγειναν ἄχρηστοι, τὸ εἴπαμεν ἀρχήτερα. Εἰς τὸν τούτων τόπον φαίνονται τώρα οἱ Κόμητες τοῦ παλατίου. Εἰς τοὺς χρόνους τῶν Καρολιδῶν ὁ Κόμης τοῦ παλατίου ἦτο πρῶτος αὐλικὸς κριτής· τώρα ἐδιωρίζοντο εἰς πᾶσαν ἐπαρχίαν εἷς ἢ πλειότεροι Κόμητες τοῦ παλατίου, καὶ εἶχαν τὰ ἔργα τῶν ἀπεσταλμένων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἡ δικαιοδοσία καὶ ἡ διοίκησις τῶν βασιλικῶν κτημάτων καὶ εἰσοδημάτων. Ὁ Δοὺξ χωρὶς αὐτοὺς οὔτε συνέλευσιν ἔκαμνεν, οὔτ' ἄλλο τι ἀξιόλογον ἀπεφάσιζεν. Εἰς τὴν Φραγκίαν ὠνομάσθησαν ἐφεξῆς οὗτοι Κόμητες τοῦ παλατίου παρὰ τὸν Ῥῆνον.

Ἴδαμεν ὅτι οἱ αὐτοκράτορες ἐχάριζαν αὐτογνωμόνως τὰ μεγάλα Δουκάτα ὅταν ἐχήρευαν. Συνήθως τὰ ἔδιδαν κληρονομίαν εἰς τὰ τέκνα των, καὶ οὕτως ἦτο καὶ ἡ βασιλικὴ ἀξία. Ἐὰν δὲν ἔμενε κληρονόμος, ἔκλεγαν νέαν οἰκογένειαν. Οἱ βασιλεῖς ἐθεωροῦντο μόνον κυριάρχαι τῶν ἀρχόντων τόσον, ὥστε οὗτοι δὲν εἶχαν τίποτε εἰς τὴν χώραν, εἰμὴ τὰ ὑποστατικὰ, ἐκ τῶν ὁποίων ἐτρέφοντο. Ὄθων ὁ Α'. ἀφοῦ ἔγεινε βασιλεὺς, ἔδωκε τὸ Δουκάτον του, καὶ οἱ διάδοχοί του ἐχάρισαν προσέτι ὁλοκλήρους πόλεις, Κομητάτα, φόρους καὶ βασιλικὰ δικαιώματα **(Regala)** εἰς ἐπισκοπὰς καὶ μοναστήρια.

Ἡ Ἰταλία εἶχεν ἐκ τῶν χρόνων τῶν Λαγγοβαρδῶν τὸ αὐτὸ κληρουχικὸν πολίτευμα. Συνέκειτο ἀπὸ Δουκάτα καὶ Κομητάτα, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανε καὶ ἔδιδεν ὁ αὐτοκράτωρ αὐτογνωμόνως. Καὶ εἰς τὴν Ῥώμην αὐτὴν ἐμεταχειρίζοντο οἱ Ὄθωνες τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν, καὶ ἔκαμναν τὴν ἐσχάτην κρίσιν, ὅταν οἱ διαφερόμενοι δὲν ἔστεργαν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πάπα. Ἐκατοίκουν δὲ πάντοτε καὶ αὐτοκρατορικοὶ ἐπίτροποι εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἡ Γερμανικὴ ἐκκλησία συνεκρατεῖτο κατὰ τούτους τοὺς χρόνους μᾶλλον μὲ τὸν αὐτοκράτο-

ρα παρὰ μὲ τὸν Πάπαν. Οἱ ἐπίσκοποι Μογουτίας ἔκαμαν καὶ ἀπόφασιν (1002) νὰ μὴ ἔχῃ κῦρος κἀμμία ἄφεσις φερμένη ἀπὸ τὴν Ῥώμην, ἐὰν ὁ ἁμαρτήσας δὲν ἔκαμνε τὴν ἀπὸ τὸν ἱερέα του δοθεῖσαν εἰς αὐτὸν ἱκανοποίησιν. Οἱ Γερμανικοὶ ἱερεῖς ἦσαν κατὰ τὸν κανόνα ἔγγαμοι (ἐξαιρουμένων τῶν ἱερομονάχων) καὶ οἱ ἐπίσκοποι ἐπρόσταζαν τόσην αὐστηρότητα εἰς τὸν μοναδικὸν βίον, ὥστε πολλοὶ Μοναχοὶ ὑπέστρεφαν πάλιν εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ἀπὸ μέρους δὲ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀγώνων φαίνονται πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν τούτων ἀληθῶς ἀξιοσέβαστοι. Ἐπίσκοπός τις Ἱλδεσίας Βερνεβάρδιος, τοῦ ὁποίου τὴν βιογραφίαν μᾶς ἀφῆκε Μοναχός τις, ἐκαταγίνετο εἴς ζωγραφίαν, τεκτονικὴν, καὶ μεταλλοχοϊκὴν ἐργασίαν, καὶ ἐνησχόλει εἰς αὐτὰ καὶ τοὺς Μοναχούς του. Ὁ μετέπειτα Πάπας Σίλβεστρος Β΄. ἐδόθη εἰς τὰς μαθηματικὰς μελέτας μὲ τόσον ζῆλον, ὥστε τὸν ὑπώπτευσαν ὁ λαὸς ὅτι ἦτο μάγος. Ἀρχιεπίσκοπός τις Μαγδεμβούγου Βαλεθάρδος ἐσύναξεν ἀναρίθμητον πλῆθος χειρογράφων βιβλίων. Ὁ ἐπίσκοπος Παδερβόρνου Μεϊμβέρκιος ἐβάσταζεν ἀξιόλογον σχολὴν, ἀνεγίνωσκε τὰ συγγράμματα τοῦ Ὁρατίου, Οὐϊργιλίου, Σαλλουστίου καὶ Στατίου *) καὶ διώριζε τοὺς Μοναχοὺς νὰ ἀντιγράφουν βιβλία καὶ νὰ ζωγραφοῦν τεχνικῶς τὰ ἀρκτικὰ γράμματα τῶν κεφαλαίων. Καλογραία τις Ῥοσεβίθα, ἔπειτα ἡγουμένη εἰς τὸ Γανδερσέϊμον († 984) εὗρηκε τόσην ἡδονὴν εἰς τὰς κωμῳδίας τοῦ Ταρεντίου, ὥστ' ἐπεχείρησε παράφρασιν λατινικὴν, διὰ νέους ἀρχαρίους. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι ἐκαταγίνοντο εἰς ἀντιγραφὰς, καὶ εἴπαμεν ἀρχήτερα πόσα ἀντίγραφα ἔχομεν ἀπὸ τὸν Διτεμάννον ἐπίσκοπον τοῦ Μαρσιβούργου καὶ ἀπὸ τὸν τῆς Κορβείας μοναχὸν Βιτικίν-

*) Ἐπικὸς ποιητὴς τῶν χρόνων τοῦ Δομιτιανοῦ.

διον. Ἐμεταχειρίζοντο δὲ εἰς μοναστήρια τινὰ καὶ ζωγραφίαν καὶ μουσικήν.

Κατὰ τὰ ἐξωτερικὰ ἔζων μεγαλοπρεπῶς οἱ ἐπίσκοποι συχνάκις ὡς οἱ ἡγεμόνες. Εἰς μίαν σωζομένην ἀκόμη διαταγὴν ἀπαγορεύεται τὸ νὰ σύρωσι μαζή των εἰς τὰς περιελεύσεις των ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα ἵππους, διὰ νὰ μὴ βαρύνωσι πολὺ τὰ χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα κατέλυαν. Αἱ περιελεύσεις αὗται ἀνεπλήρονα τότε τὴν ἔλλειψιν τῆς δικαιοδοσίας καὶ ἀστυνομίας, ἐπειδὴ κατὰ τοῦτο ἦτο βαρβαρικὴ ἀκόμη ἡ Γερμανία. Ἕνας ἐπίσκοπος Βορματίας Βουρκάρδιος λογαριάζει εἰς σύγγραμμά του σωζόμενον ἀκόμη ὅτι ἔγειναν εἰς μόνην τὴν ἐπαρχίαν του τριάκοντα τρεῖς φόνοι εἰς ἕνα ἐνιαυτόν. Αἱ λῃστεῖαι ἦσαν ἀκόμη περισσότεραι. Ὅταν ἐφωρᾶτο κλέπτης, ἐπιάνετο καὶ ἐκρεμᾶτο χωρὶς κρίσιν. Ἐὰν ἠρνεῖτο τὸ ἀδίκημα, ἠναγκάζετο νὰ μοναμαχήσῃ μὲ ἕνα ἀθλητὴν, καὶ ἐὰν τὸν κατεδίκαζεν ἡ τοῦ θεοῦ κρίσις, ἐφονεύετο. Ἀνθρωπαρπαγία καὶ ἀνθρωποπωλία σώζεται ἀκόμη εἰς τοὺς καιροὺς τούτους. Ἐπωλοῦντο δὲ συχνότατα αἰχμάλωτοι Σλάβοι (ἐκ τούτων λέγεται ὅτι προῆλθε τὸ ὄνομα Σκλάβος), καθὼς ἐν γένει ἐκακομεταχειρίζοντο στληρῶς οἱ Μεθοριάρχαι τὸν λαὸν τοῦτον.

Τέχναι πολιτικαὶ ἀκόμη ἦσαν εἰς τὴν νηπιότητά των. Ἐριουργίαι καὶ λινουργίαι ὀνομάζονται ἀκόμη γυναικεῖα ἔργα, καὶ αὐτοκρατόρισσαι δὲ ἐνησχολοῦντο εἰς αὐτά. Ὅταν Ὄθων ὁ Α΄. ἐστράτευσεν εἰς Λοθριγγίαν, ἐθαύμασαν οἱ Γάλλοι ἰδόντες ὅλους τοὺς στρατιώτας μὲ ἀχυρίνους πίλους. Ἀλλ' ἡ ἀνακάλυψις τῶν προειρημένων μεταλλείων καὶ αἱ μὲ τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἑλλάδα συνδεθεῖσαι σχέσεις φαίνονται ὅτι ἤρχισαν νὰ ὑψόνουν τὴν εὐτυχίαν καὶ φιλοτεχνίαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

18. Ὁ αὐτοκράτωρ Κοῤῥάδος Β'.

(1024 — 1039.)

Κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν δόξαν ἦτο τὸ Γερμανικὸν βασίλειον τὸ πρῶτον εἰς τὴν Εὐρώπην ὅταν ἐξέλιπεν ἡ αὐτοκρατορικὴ φυλὴ τῆς Σαξονίας. Διότι ὁ Βοῤῥᾶς καὶ ἡ Ἀνατολὴ ἦσαν ἀκόμη τότε σκοτεινοὶ καὶ βάρβαροι, τὸ Γραικικὸν κράτος ἔπιπτε, καὶ ἡ Γαλλία ἠσθένει ἐκ παντοδαπῶν διαιρέσεων. Εἰς δὲ τὸ Γερμανικὸν βασίλειον ὑπέκειτο ἀκόμη τότε ἡ Ἰταλία καὶ Λοθριγγία, καὶ μέρος τῶν ἀνατολικῶν Σλάβων δὲν ἠδυνήθη ἀκόμη ν' ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Γερμανίας. Τὰ νέα Δουκάτα τῆς Καρινθίας ἐμεγαλύνθησαν μὲ τὰς Μαρκίας τῆς Βερώνης καὶ Ἀκυλίας, τὰ ὁποῖα ἥνωσεν ὁ Ὄθων μὲ τὴν Γερμανίαν, διὰ νὰ κρατῇ ἐκεῖθεν ἀνοικτὸν τὸν τῆς Ἰταλίας δρόμον.

Τὸ μέγα τοῦτο βασίλειον ἦτο τώρα ἀκέφαλον· ἀλλ' οἱ ἡγεμόνες ἐφέρθησαν ἀξιεπαινετώτατα. Ἀπεφάσισαν νὰ μὴ θεωρήσωσι τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ καθεὶς ὄφελος, ἀλλὰ νὰ ἐκλέξουν τὸν ἄ ρ ι σ τ ο ν πρὸς σωτηρίαν τοῦ ὅλου. Ἀφοῦ ἐσυμβουλεύθησαν μερικῶς εἰς τὰς ἐπαρχίας των, ἐσυνάχθησαν τὸ φθινόπωρον τοῦ 1024 ἔτους Δοῦκες, Ἐπίσκοποι καὶ ἄλλοι προεστῶτες τοῦ λαοῦ εἰς τὴν παρὰ τὸν Ῥῆνον μεταξὺ Μογοντίας καὶ Βορματίας πεδιάδα. Ἐκεῖ εἰς ὕπαιθρον τόπον ἐκατοίκησαν Σάξονες, Σλάβοι, Ὀστρόφραγκοι, Βαυαροὶ καὶ Σοῆβοι εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ῥήνου, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν οἱ παραῤῥήνιοι Φράγκοι καὶ οἱ Λοθριγγοί. Δοῦκες ἦσαν: Κοῤῥάδος τῆς Φραγκίας, Φρειδερῖκος καὶ Γολίζων τῆς Λοθριγγίας ἄνω καὶ κάτω, Βερνάρδιος τῆς Σαξονίας, Ἐῤῥῖκος τῆς Βαυαρίας, Ἀδάλβερτος τῆς Καρινθίας, Ἐρνέστιος τῆς Σοηβίας καὶ Ὀδάλριχος τῆς Βοημίας.

Οἱ Φράγκοι ἀκόμη ἐθεωροῦντο ὁ κυριώτερος λαὸς τῆς μεγάλης Γερμανικῆς συμμαχίας, καὶ εἰς αὐτὸν διεύθυναν ὅλοι τοὺς ὀφθαλμούς των. Ἀλλὰ παρεκτὸς τοῦ Δουκὸς Κοῤῥάδου, ἦτο καὶ ἄλλος Κοῤῥάδος πρεσβύτερος ὁ ὀνομαζόμενος Σάλιος, ὄχι κατώτερος τὴν ἀξίαν. Καὶ οἱ δύω ἀνέφεραν τὸ γένος εἰς τὸν Κοῤῥάδον, γαμβρὸν τοῦ Α'. Ὄθωνος. Οἱ δύω οὗτοι ἐσυμφώνησαν, εἰς ὅντινα ἐξ αὐτῶν πέσῃ ὁ κλῆρος, νὰ ὑποταχθῇ ὁ ἕτερος. Εἰς τὴν ὁμήγυριν πρῶτος ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μογοντίας ὡς πρῶτος ἱεράρχης τοῦ βασιλείου, καὶ ἔπειτα ὅλοι οἱ ἀρχιερεῖς ἐψήφισαν τὸν πρεσβύτερον Κοῤῥάδον. Ἔπειτα οἱ κοσμικοὶ ἡγεμόνες, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τοῦ νεωτέρου Κοῤῥάδου, καὶ ὁ λαὸς ὅλος ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν πρεσβύτερον Κοῤῥάδον, ὅς τις ἐν ταὐτῷ ἐφέρθη μὲ κοινὴν χαρὰν καὶ ἐστέφθη εἰς Μογοντίαν.

Οὗτος ἀνεκάλεσε τοὺς χρόνους Καρόλου τοῦ μεγάλου. Διέτρεξεν ὅλας τὰς ἐπαρχίας τοῦ βασιλείου, καὶ τὰς ἔβαλεν εἰς τάξιν, ἐνίκησε τοὺς Σλάβους εἰς τὸ σημερινὸν Μεκλεμβοῦργον, καὶ ἀπεδίωξε τοὺς Πολονοὺς ἀπὸ τὴν Λυσατίαν (1031). Ἐξαιρέτως δὲ ἐνησχολήθη ν' ἀναδείξῃ κύρια τὰ τῆς Γερμανίας εἰς τὸ Ἀρελατικὸν βασίλειον δίκαια. Ἐκεῖ ὠνομάζετο βασιλεὺς τότε Ῥοδόλφος Γ', ἐπειδὴ οἱ μεγιστᾶνες ὀλίγον πραγματικῆς ἐξουσίας μέρος εἶχαν τοῦ ἀφήσειν ὑπόλοιπον. Ἄτεκνος ὢν ὠνόμασε κληρονόμον τοῦ θρόνου τὸν ἀνεψιόν του, τὸν αὐτοκράτορα Ἐῤῥῖκον Β', ὅς τις ἀπέθανε πρὸ τοῦ θείου. Ἡ γυνὴ τοῦ βασιλέως Κοῤῥάδου ἦτο ἐπίσης συγγενὴς τοῦ Ῥοδόλφου, ἀλλ' ὁ Κοῤῥάδος ἠθέλησε ν' ἀναδείξῃ πλέον τὸ κῦρος τῆς Γερμανικῆς βασιλείας εἰς τὸν κληρουχικὸν βασιλέα τῆς Βουργονδίας παρὰ τὴν συγγένειαν. Ὁ Ῥοδόλφος ἀντέστεκεν, ἀλλ' ὁ ἰσχυρὸς καὶ στερεὸς

Κοῤῥάδος ἤξευρε νὰ δώσῃ τόνον εἰς τὰ δικαιώματάτου· ἐκυρίευσε διὰ τῶν ὅπλων τὴν Βασιλείαν, Ἐστράτευσεν ἔπειτα εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν καὶ διχονοοῦσαν Ἰταλίαν (1026), ἐβίασε τοὺς ἀπειθεῖς εἰς ὑποταγὴν, καὶ ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας εἰς Μεδιόλανον,* καὶ ἔπειτα αὐτοκράτωρ εἰς Ῥώμην ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἰωάννου ΙΘ΄. (26. Μαρτ. 1027) ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν βασιλέων τῆς Δανιμαρκίας Κανούτου καὶ Βουργονδίας Ῥοδόλφου· ὁ μὲν ὑπῆγε προσκυνητὴς εἰς τὴν Ῥώμην, ὁ δὲ δεύτερος διὰ νὰ δείξῃ τὰ εἰρηνικάτου φρονήματα. Τώρα ὅμως ἐπανέστη ὁ τοῦ αὐτοκράτορος πρόγονος, Δοὺξ τῆς Σοηβίας Ἐρνέστιος, νομίζων ὅτι ἡ Βουργονδία ἔπιπτεν εἰς αὐτόν. Ἀλλ' ἀσθενὴς ὢν ὑπετάχθη καὶ ἐστάλθη ἐξόριστος εἰς τὸ φρούριον Γειβισεμστέϊνον. Μετά τινα ἔτη ἔφερεν ἔμπροσθεν του ὁ αὐτοκράτωρ τὸν Ἐρνέστιον, τοῦ ἔδωκε τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἠθέλησε νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ καὶ τὸ Δουκάτον, ἐὰν ἐπολέμει τὸν πάλαι ποτὲ σύμμαχόν του Κόμητα τοῦ Καλεβάχου Βέρνερον, ὅς τις ἦτο πάντοτε ἀπειθὴς εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ Ἐρνέστιος μὴ θελήσας τὰ προδώσῃ τὸν φίλον του, ἐσυνάφθη μαζή του, καὶ οἱ δύω ἐφονεύθησαν εἰς μίαν μάχην πρὸς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς (1030).

Κατὰ τὸ 1032 ἔτος ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Ῥοδόλφος Γ΄. Ἀλλ' ἀκόμη δὲν ἔλαβε τέλος ἡ περὶ τῆς Βουργονδίας ἔρις. Ὁ Κόμης τῆς Καμπανίας Ὄδων, ἀνεψιὸς καὶ αὐτὸς τοῦ ἀποθανόντος, ἐσήκωσε δὶς τὰ ὅπλα, ἕως οὗ νικηθεὶς ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην (1037). Ὁ Κοῤῥάδος ὑπῆγε μετὰ τοῦτο προσωπικῶς εἰς τὴν Βουργονδίαν, καὶ συνεκρότησεν ὁμήγυριν εἰς Σαλόδουρον, ὅπου ἐπεβεβαίωσε τὴν χώραν ταύτην εἰς τὸν Γοττεφρεῖδον· οὕτως ἦλθε πάλιν τὸ Ἀρελατικὸν βασίλειον εἰς τὴν Γερμανικὴν κυριαρχίαν· ἀλλὰ πάντοτε τὰ δίκαιάτης ἠθετοῦντο, ἕως οὗ μετὰ τρεῖς ἑκατονταετηρίδας ἐχάθη εἰς τὰς πλειοτέρας ἐπαρχίας καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐξουσίας της.

Πρὸ τῶν Βουργονδικῶν πραγμάτων εἶχαν καλέσειν τὸν αὐτοκράτορα πάλιν εἰς τὴν Ἰταλίαν ταραχαὶ νέαι. Μεταξὺ τῶν μικρῶν κληρουχικῶν ἀρχόντων καὶ τῶν μεγάλων ἐξεῤῥάγη πόλεμος διὰ τὴν καταδυναστείαν τῶν δευτέρων. Ὁ Κοῤῥάδος ὑπῆγε νὰ εἰσάξῃ εἰρήνην, καὶ ἔδωκε περίφημον τινὰ πολιτικὴν σύνταξιν εἰς τούτους πρὸς ὄφελος τῶν μικροτέρων. Ἐδῶ εὑρίσκομεν κατὰ πρῶτον κυρωθεῖσαν τὴν εἰς τὰ ἄῤῥενα κληρονομίαν τῶν κληρουχημάτων κατὰ νόμους. Εἰς ταύτην τὴν ἐκστρατεῖαν ἐκατάλαβεν ὁ αὐτοκράτωρ τὴν μεγάλην δύναμιν τῶν Ἰταλικῶν πόλεων. Οἱ Μεδιολανῖται ἐπροστάτευσαν τὸν ἀρχιεπίσκοπόν των Ἐρίβερτον, ὅς τις ἐφάνη ἀπειθὴς εἰς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ἐγέλων ἐκ τῶν τειχῶν τὸν αὐτοκρατορικὸν στρατὸν, ὅς τις ἐπαραίτησε πάραυτα ἐξ ἀνάγκης τὴν πολιορκίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιχειρήσειν.

Μ' ὅλον ὅτι ὁ Κοῤῥάδος δὲν διέταξε καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καθὼς εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ ῥητῶν νόμων τὰς κληρουχικὰς σχέσεις *), ἔπραττεν ὅμως καὶ ἐδῶ κατὰ τὰς αὐτὰς ἀρχὰς, καὶ ἐπροστάτευε πανταχοῦ τοὺς ὑπηρέτας κατὰ τῶν κυρίων των διὰ νὰ σμικρύνῃ τὴν δύναμιν τῶν μεγιστάνων. Διὰ νὰ στερεώσῃ τὴν βασιλείαν, ἠγωνίσθη νὰ τὴν κάμῃ κληρονομικὴν, καὶ νὰ συνάψῃ μετ' αὐτῆς τὴν εἰς τὰς ἐπαρχίας Δουκικὴν ἐξουσίαν. Τὸ 1026 ὑπεχρέωσε τοὺς ἡγεμόνας νὰ γνωρίσουν διάδοχον τὸν ἐννεαετῆ υἱόν του Ἐῤῥῖκον, 1027 τοῦ ἔδωκε τὰ Δουκάτα τῆς Βαυαρίας καὶ Σοηβίας, 1028 τὸν ἐπρόβαλε καὶ τὸν ἔκλεξαν τακτικῶς βασιλέα εἰς

---

*) Εἰχόρνου ἱστορία τῶν Γερμανικῶν πολιτειῶν καὶ νόμων Μέρ. II, §. 209. Σημ. c.

τὸ Ἀκυΐσγρανον, ὅπου καὶ ἐστέφθη, καὶ τὸ 1038 τὸν ἔστεψε καὶ βασιλέα τῆς Βουργονδίας.

Ἐπιστρέψας ὁ Κοῤῥάδος ἄῤῥωστος ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐνασχοληθεὶς εἰς πολλὰ πράγματα τῆς Βουργονδίας, ἠθέλησε διὰ Θυριγγίας καὶ Σαξονίας νὰ ὑπάγῃ εἰς τοὺς Φρείσους, ὁπόταν ὁ θάνατος ἔκοψε τὴν ζωήν του τὴν 4. Ἰουνίου 1039 εἰς Τραΐεκτον. Κατετέθη δὲ εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντα ναὸν τῆς ἀγαπητῆς του πόλεως Σπείρας.

19. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἐῤῥῖκος Γ'.

(1039 — 1056.)

Ὁ υἱὸς Ἐῤῥῖκος ἦτο ἄξιος τοῦ πατρὸς Κοῤῥάδου. Καὶ τὸ ἐξωτερικόν του ἐμαρτύρει τὸν ἐσωτερικόν του χαρακτῆρα. Μίαν σπιθαμὴν ἦτο ὑψηλότερος παρὰ τοὺς ἄλλους ἄνδρας, ὁρμητικὸς καὶ δραστήριος ὡς ὁ πατήρ του, ὄχι ἀνεπιστήμων, ἐπειδὴ ἡ φρονίμη μήτηρ του Γισέλα τοῦ εἶχεν ἐξηγήσειν, ὅτι ἐχρεώστει νὰ διαβάζῃ βιβλία. Εἴκοσι δύω ἐτῶν ἡλικίας ἦτο, ὅταν παρέλαβε τὴν βασιλείαν. Εἰς Ἰγγελεΐμον ἐδέχθη τὸν κληρουχικὸν ὅρκον ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὑρέθησαν καὶ αὐτὸς ὁ τῶν Μεδιολάνων ἀρχιεπίσκοπος Ἐρίβερτος καὶ πρεσβευταὶ τῆς Βουργονδίας.

Ἐκ τῶν προτέρων ἤδη ἱστοριῶν συμπεραίνεται ἡ μεγάλη διαφορὰ τῆς τότε βασιλικῆς κυβερνήσεως πρὸς τὴν παροῦσαν. Ἐὰν τώρα ὁ βασιλεὺς κυβερνᾷ τὸ ἡρμοσμένον βασίλειόν του ἐκ τοῦ κέντρου, βλέπομεν ἐξ ἐναντίας εἰς ἐκείνας τὰς ἑκατονταετηρίδας, ὁπότε τὰ πλεῖστα ἐνηργοῦντο δι' ἀμέσου προσωπικῆς ἐγχειρήσεως, τὸν αὐτοκράτορα ὅμοιον μὲ γεωργικῆς οἰκονόμον, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ παρευ-

ρίσκεται εἰς ὅλα, ὅτι διέτρεχε συχνάκις τὴν ἐκτεταμένην ἐπικράτειαν, ἐκεῖ μὲν νὰ τιμωρήσῃ ἀπειθεῖς ὑπουργούς, ἐδῶ δὲ νὰ ἐξυπνίσῃ ὀκνηρούς, ἀλλοῦ δὲ νὰ φιλιώσῃ διαφερομένους, καὶ ἀλλοῦ νὰ βοηθήσῃ πολεμουμένους. Ταῦτα ἦσαν καὶ Ἐῤῥίκου τοῦ Γ' τὰ ἔργα.

Πρῶτον ἔπρεπε νὰ σωφρονισθῇ ὁ τῆς Βοημίας Δοὺξ Βρετίσλαβος, υἱὸς τοῦ Ὀδαλρίχου, ὅστις δὲν ἐπλήρονε τὸν συνειθισμένον φόρον. Τρεῖς ἐκστρατεῖαι ἐχρειάσθησαν εἰς τοῦτο, ἕως οὗ ὁ στενοχωρούμενος ἔκαμε τελευταῖον τὸν ὅρκον τῆς πίστεως εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἐπλήρωσεν ὅλα ὅσα ἐκράτει (1042).

Κατὰ τὸ 1042 ἐπεσκέφθη ὁ Ἐῤῥῖκος τὸ νέον του βασίλειον τῆς Βουργονδίας, ἔβαλε πολλὰ ἐκεῖ εἰς τὴν τάξιν, καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Ἀγνὴν, θυγατέρα Βιλέλμου, Κόμητος Πικτονίας καὶ Ἀκυϊτανίας, συγγενοῦς πολλῶν Βουργονδικῶν Κομήτων, καὶ διὰ τοῦτο ἦτο πολλὰ φρόνιμος ὁ γάμος οὗτος.

Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Οὔγγρων, τῶν ὁποίων ὁ καταδιωκόμενος βασιλεὺς Πέτρος τὸν ἐπροσκάλεσε βοηθὸν κατὰ τοῦ ἐξαδέλφου του Ὄβωνος. Ἐκυρίευσε τὸ Ποσώνιον καὶ ἐπροχώρησεν εἰς Γρανούαν, ὅπου ὁ Ὄβων ἐζήτησε παρακαλεστικῶς εἰρήνην. Ἀλλὰ τὸ 1044 ἔτος ὑπῆγε πάλιν ἐπέκεινα τῆς Ῥάβης, ἐκτύπησε τὸν παραβάτην τῆς συμμαχίας Ὄβωνα καὶ ἔστειλεν εἰς Ῥώμην τὴν λαφυραγωγημένην λόγχην του ὡς σημεῖον νίκης. Εὐθὺς μετὰ τοῦτο ἐφονεύθη ὁ Ὄβων, καὶ ὁ Πέτρος ἔλαβεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ἐῤῥίκου τὸ βασίλειον τῆς Οὐγγαρίας ὡς κληρούχημα εἰς τὸ Ἀλβάνιον, ὅπου ἑώρτασαν καὶ οἱ δύω τὴν Πεντηκοστὴν, καὶ μαζὴ μὲ ὅλους τοὺς εὐγενεῖς τῆς Οὐγγαρίας ἔκαμαν εἰς τὸν Γερμανὸν βασιλέα τὸν ὅρκον τῆς πίστεως. Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἐδό-

θησαν οἱ Βαυαρικοὶ νόμοι εἰς τοὺς Οὔγγρους κατὰ τὴν ζήτησίν των.

Μόλις ἐπιστρέψας ἀπὸ τὴν Οὐγγαρίαν ἐκράχθη ἀπὸ ἔριδα τινὰ τῶν ἀρχόντων εἰς Λοθριγγίαν. Ἕνα Δοῦκα τῆς κάτω Λοθριγγίας Γοττεφρεῖδον ἐξώρισεν ὡς ἀπειθῆ εἰς τὸ πλησίον τῆς Ἅλης φρούριον. Τὰ δὲ ἄλλα κατεπραΰνθησαν μὲ εἰρηνικὸν τρόπον.

Μετὰ ταῦτα ἐστράτευσεν Ἐῤῥῖκος ὁ Γ' εἰς τὴν Ῥώμην (1046), καὶ ἐφάνη μὲ ὅλην τὴν ἀξιοπρέπειαν ἰσχυροῦ προεστῶτος τοῦ βασιλείου. Ἡ τῶν Ῥωμαίων φατριαστικὴ μανία εἶχε τότε φέρειν εἰς φῶς τρεῖς ἐν ταὐτῷ Πάπας. Ὁ Ἐῤῥῖκος συνεκάλεσεν ἐκκλησιαστικὴν σύνοδον εἰς Σούτριναν, ὅπου δύω μὲν καθῃρέθησαν, ὁ δὲ τρίτος ἐσυμβουλεύθη νὰ παραιτηθῇ ἑκουσίως. Ἔπειτα μετέβη ὅλος ὁ κλῆρος εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου ἔγειναν νέου Πάπα ψῆφοι, αἵτινες ἔπεσαν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Βαμβέργης Σουιδέγηρον, Σάξονα τὸ γένος, ὅς τις ὠνομάσθη Κλήμης Β'. Τὴν ἐφεξῆς ἡμέραν, 25. Δεκεμβ. 1046 κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως ἐνεθρονίσθη ἐν ταὐτῷ ὁ νέος Πάπας, καὶ ὁ Ἐῤῥῖκος Γ'. μετὰ τῆς γυναικός του Ἀγνῆς ἐστέφθη ἀπ' αὐτὸν αὐτοκράτωρ.

Ὅταν ὑπέστρεφεν εἰς τὴν Γερμανίαν, τὸν ἐπρίσμεναν ἐκεῖ Οὗγγροι καὶ Βέλγαι. Οἱ πρῶτοι εἶχαν ἐκβάλειν τὰ ὀμμάτια τοῦ βασιλέως των Πέτρου, τὸν ἐφυλάκωσαν, καὶ εἰς τὸν τόπον του ἔβαλαν τινὰ Ἀνδρέαν. Εἰς τὴν κάτω Λοθριγγίαν οἱ μεγάλοι ἄρχοντες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐφάνησαν τώρα Κόμητες τῆς Ὁλλανδίας καὶ Φλανδρίας, ἔκαμναν πρὸς ἀλλήλους ληστρικοὺς πολέμους. Ὁ αὐτοκράτωρ ὥρμησεν ἐναντίον των μὲ στράτευμα καὶ τοὺς ἐσωφρόνισε. Εἰς δὲ τὴν Οὐγγαρίαν δὲν ὑπῆγεν, ἐπειδὴ ὁ Ἀνδρέας ὑπετάχθη παρακαλῶν

καὶ ἀπολογούμενος, καὶ ὑπεσχέθη φόρον καὶ ὑπουργίαν.

Κατὰ τοῦ τῶν Γάλλων βασιλέως Ἐῤῥίκου Α'. ἐπροσφέρθη μὲ ἀξίαν καὶ στερεότητα. Ἐτόλμησεν οὗτος νὰ ζητήσῃ ὀπίσω συνορευτικὰς ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας δολίως ἥρπασαν οἱ προκάτοχοι τοῦ αὐτοκράτορος ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, καὶ περὶ τούτου συνῆλθαν οἱ δύω προσωπικῶς. Ἀντὶ τῆς λογομαχίας ἐπρόβαλεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ κρίνωσι τὸ πρᾶγμα διὰ μονομαχίας. Τόσον δὲ ἐτρόμαξεν ὁ Γαλλικὸς βασιλεὺς, ὥστε τὴν πρώτην νύκτα ἔφυγε κρυφίως εἰς τὴν καθέδραν του.

Κατὰ τὰ ἐσωτερικὰ ἔπραττεν ὁ Ἐῤῥῖκος ὡς ὁ πατήρ του· ἀπέβαλλεν ἢ περιώριζε τοὺς Δοῦκας. Τὸ Δουκάτον τῆς Σοηβίας τὸ ἐκράτησεν αὐτὸς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας του ἕως τὸ 1045. Ἡ Φραγκία ἦτο ὑπὲρ μίαν ἑκατονταετηρίδα εἰς τὸν οἶκον του, καὶ οὐδὲ αὐτὸς τὴν παρῄτησε. Τὴν Βαυαρίαν ἔδωκεν (1053) εἰς τὸν τριετῆ υἱόν του Κοῤῥάδον, καὶ μετὰ τὸν τούτου θάνατον εἰς τὴν σύζυγόν του Ἀγνήν. Εἰς τὴν ἄνω καὶ κάτω Λοθριγγίαν ἀπομακρύνας τὰς οἰκογενείας, αἱ ὁποῖαι τὰς εἶχαν μέχρι τοῦδε, ἐσύναζε τὰ εἰσοδήματα· καὶ εἰς τὴν Σαξονίαν ἐπεριώριζε καὶ ἐπαρατήρει τὸν Δοῦκα ἐνῷ συχνάκις παρευρίσκετο προσωπικῶς ἐκεῖ.

Καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐπροσφέρθη τακτικώτερα παρὰ τοὺς προκατόχους του. Ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ ὑπ' αὐτοῦ βαλθεὶς Κλήμης Β', (1047), ἔβαλε τρεῖς ἄλλους Γερμανοὺς Πάπας. Διάδοχον τοῦ Κλήμεντος ἔκαμε τὸν ἐπίσκοπον Βριξίνης (Δάμασον Β')· μετὰ τὸν τούτου θάνατον (1048) ἔκλεξε τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Τοὺλλ (Λέοντα Θ'), καὶ μετὰ τοῦτον (1054), τὸν ἐπίσκοπον Αἰχσταδίου (Βίκτορα Β'.).

Πολλὰ ἤθελε κατορθώσειν ὁ νοῦς καὶ ἡ δρα-

στηριότης τοῦ Ἐῤῥίκου, ἐὰν ἐβασίλευε πεντήκοντα ἔτη," ἀλλ' ἡ μακροζωΐα δὲν τοῦ ἦτο προωρισμένη. Ἀπέθανε τριάκοντα ἐννέα ἐτῶν ἡλικίας (τὴν 5. Ὀκτ. 1056) εἰς Βοδεφέλδ παρὰ τὸν Ἄρζην, ὅπου ὑπῆγε διὰ νὰ κυνηγήσῃ. Τὸ σῶμα του παρετέθη πλησίον τοῦ πατρός του εἰς Σπεῖραν. Δὲν δυνάμεθα ν' ἀφήσωμεν τὸν ἐπίσημον τοῦτον ἄνδρα χωρὶς νὰ εἴπωμεν τὰ τῆς ὑψηλῆς εὐλαβείας του. Οὗτος, ὅστις κατέβαζε καὶ ἀνέβαζε Πάπας, ἐσωφρόνιζεν ἡγεμόνας καὶ ὑπέτασσε λαούς, δὲν ἐστόλιζε ποτὲ τὴν κεφαλήν του τὰς ἑορτὰς μὲ τὸ στέμμα χωρὶς νὰ ἐξομολογηθῇ καὶ νὰ ὑποφέρῃ ὀδυνηρὰς ἱκανοποιήσεις κατὰ τὴν τοῦ καιροῦ ἐκείνου συνήθειαν. Ἕνας ἐπίσκοπος μὲ αὐστηρὰν διδαχὴν τοῦ ἤλεγχε τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων του, τοῦ ἔδερνε μὲ μάστιγα τὴν ῥάχιν, τὴν ὁποίαν ἔστρεφεν ἐθελουσίως, τὸν ἐπρόσταζεν ἐλεημοσύνας εἰς τοὺς πτωχούς, καὶ τότε τὸν ἐσυγχώρει. Τόσον εὐπειθέστατα ὑπετάσσοντο εἰς τὴν θρησκείαν οἱ δυνάσται τῆς γῆς, καὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι εὐκόλως ἠδύναντο νὰ καταπατήσωσι νόμους, ἐγνώριζαν ἐδῶ ὑψηλοτέραν τινὰ ἐξουσίαν, ἔμπροσθεν τῆς ὁποίας ἐταπεινόνοντο ἐθελουσίως.

20. Καθίδρυσις τῆς εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν Νορμαννικῆς ἐξουσίας.

Πρὶν προχωρήσωμεν εἰς τὴν τῶν Γερμανῶν ἱστορίαν ἀνάγκη εἶναι νὰ διηγηθῶμεν πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον μετέβαλεν ὅλην τὴν κατάστασιν τῆς κάτω Ἰταλίας, καὶ ἐγέννησε πολλότατα ἀποτελέσματα. Οἱ εἰς τὴν Γαλλίαν μετατεθέντες Νορμαννοὶ (σελ. 223), δὲν ἔχασαν οὐδ' ἐκεῖ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ

ἐκτείνωνται νοτιώτερα καὶ νὰ ζητοῦν κλίματα ὡραιότερα παρὰ τὰ ἰδικά των. Ὁ τῆς κάτω Ἰταλίας μεταξὺ Γραικῶν καὶ Λαγγοβαρδῶν μερισμός, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀρχίσειν κατὰ τὴν πέμπτην ἑκατονταετηρίδα (ὡς ἴδαμεν σελ. 98), ἐβάσταζεν ἀκόμη καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἑνδεκάτης. Ἀλλ' ἔγεινε προσέτι ἡ τῶν σχέσεων περιπλοκὴ μεγαλητέρα, ἐνῷ οἱ μὲν Γερμανοὶ αὐτοκράτορες ἐβεβαίοναν ἐκεῖ τὴν κυριαρχίαν των, οἱ δὲ Ἄραβες, πρὸς τούτοις ἐμεταχειρίζοντο τοὺς πολέμους των. Τότε ἐφάνησαν οἱ Νορμαννοί. Εὐγενής τις Λαγγοβάρδης εἰς τὸ Βάριον, ὁ Μέλων, ἐπὶ Ὄθωνος Β'. συλλαβὼν τὸν στοχασμὸν νὰ ἀποτινάξῃ τὸν Γραικικὸν ζυγόν, εἵλκυσε μετέπειτα προσκυνητάς τινας τοῦ Νορμαννικοῦ λαοῦ, οἵτινες ἦλθαν νὰ προσευχηθοῦν εἰς τὸν ἅγιον Μιχαὴλ ἐπὶ τοῦ ὄρους Γαργάνου (1016). Οὗτοι ἔφεραν ἐντὸς ὀλίγου πολλοὺς ὁμοφύλους των εἰς τὴν Ἰταλίαν, οἵτινες πρῶτον εἶπαν ὅτι ἦλθαν μισθοφόροι κατὰ τῶν Γραικῶν, ἔπειτα ἐστοχάσθησαν νὰ κατοικήσωσι τὴν ὡραίαν ταύτην χώραν. Ἔλαβαν διὰ τὸν σκοπόν των ἀπὸ τὸν Δοῦκα τῆς Νεαπόλεως Σέργιον, τὸν ὁποῖον εἶχαν βοηθήσειν κατὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς Καπύης, μικράν τινα χώραν δῶρον, ὅπου ἔκτισαν (1029) τὴν πόλιν Ἀτέλλαν. Ὁ ἀρχηγός των Ῥαϊμοῦλδος ἐγνώρισε τὸν αὐτοκράτορα Κοῤῥάδον Β'. κυριάρχην του, καὶ ἔλαβεν ἀντὶ τούτου πρῶτος τὸν τίτλον Κόμης Ἀτέλλης.

Τοιαύτη ὡραία ἀρχὴ ἔσυρνε πάντοτε πλειοτέρους ὁμογενεῖς των ἐκ τῆς Νορμανδίας. Τὸ ἡρωϊκὸν γένος, τὸ ὁποῖον παραυτα ἡγεμόνευσεν ὅλους, ἦσαν οἱ υἱοὶ τοῦ Κόμητος τῆς Ἀουτεβίλλης Ταγκρέδου, ἐκ τῶν ὁποίων ἦλθαν ἐδῶ κατ' ὀλίγον δέκα. Καὶ οὗτοι κατ' ἀρχὰς ὑπούργουν τὸν ὅστις τοὺς ἐμίσθονεν. Εἰς μίαν κατὰ τῶν Ἀράβων, τῆς

Σικελίας ἐκστρατείαν βοηθοῦντες τοὺς Γραικοὺς,
καὶ δείξαντες θαύματα τῆς ἀνδρίας των, δυσαρε-
στηθέντες εἰς τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων, ἀπεφά-
σισαν νὰ πολεμήσωσι τοὺς βοηθηθέντας. Ἐκυ-
ρίευσαν (1040) τὴν Μελφίαν, τὴν ὁποίαν ἀνέδειξαν
μητρόπολίν των, καὶ ἐντεῦθεν ὅλην τὴν Ἀπουλίαν,
τῆς ὁποίας πρῶτος κόμης ἔγεινε Βιλέλμος ἐξ Ἀουτε-
βίλλης, ὀνομαζόμενος Σιδηρόχειρ. Τοῦτον διε-
δέχθησαν εἷς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ ἀδελφοί του Δρό-
γων καὶ Οὐμφρεῖδος, οἵτινες ἦσαν ἤδη γνωρισμέ-
νοι εἰς τὴν ἀξίαν ταύτην ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα
Ἐρρῖκον Γ'.

Τοιοῦτοι νέοι ἄποικοι, οἵτινες ὄχι μόνον μὲ
τὴν ἀνδρίαν καὶ τὸ ξίφος, ἀλλὰ χρείας τυχούσης
καὶ μὲ ἀπάτην καὶ δόλον ἐζήτουν τὸ ὄφελός των,
εὐλόγως ἐθεωροῦντο ἀπὸ τοὺς γείτονας ἡγεμόνας
μὲ ζηλοτυπίαν καὶ δυσπιστίαν· καὶ ὁ Πάπας Λέ-
ων Θ'. ἐξεστράτευσε προσωπικῶς, καὶ τοὺς ἐπρόσ-
ταξε ν' ἀναχωρήσουν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν. Οὗτοι δὲ
ἐτίμησαν τὴν ἀξίαν του, τὸν ἐζήτησαν παρακαλε-
στικῶς εἰρήνην, καὶ ἠθέλησαν νὰ γείνουν ὑποτε-
λεῖς του. Ὁ Πάπας ἀπέβαλε τὴν ζήτησίν των,
ἀλλὰ συνελθὼν εἰς μάχην πλησίον Κιβιτέλλης
(1053) ἐνικήθη καὶ ἐπιάσθη αἰχμάλωτος. Ἀλλ'
οἱ Νορμαννοὶ, τῶν ὁποίων ἦτο συνωδευμένη ἡ
ἀνδρία μὲ τὴν θεοσέβειαν, ἐτίμησαν τὸν νικημέ-
νον ὡς ἐπίτροπον τοῦ Χριστοῦ, τὸν ἐπροσκύνησαν
γονυπετῶς, καὶ ἔλαβαν ἀπ' αὐτοῦ ὡς κληρουχήματα
ὅλα τὰ δορίκτητά των Ἰταλικὰ καὶ Σικελικὰ μέρη.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Οὐμφρείδου, τὸν
διεδέχθη Ῥόβερτος Γουϊσκάρδος, ὁ περιφημότατος
τοῦ γένους τούτου, ἀνὴρ μὲ σῶμα μεγαλοπρεπὲς
καὶ ὡραῖον, καθ' ὑπερβολὴν ἀνδρεῖος, εὔγλωττος,
δόλιος καὶ φιλόδοξος. Ἐξέτεινεν οὗτος τὰς δορι-
κτησίας, καὶ ὁ Πάπας Νικόλαος Β'. τὸν ὑπεχρέωσε

περισσότερον εἰς τὸν Παπικὸν θρόνον ὀνομάσας
αὐτὸν Δοῦκα τῆς Ἀπουλίας καὶ Καλαβρίας. Τοῦ
Ῥοβέρτου ὁ ἀδελφὸς Ῥόγηρος ἐπολέμησε τοὺς
Σαρακηνοὺς εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ νικήσας αὐτοὺς
πολλάκις (1060 — 1090) ἔγεινε κύριος τῆς νή-
σου, τῆς ὁποίας ὠνομάσθη μέγας Κόμης. Ἐκ
τῶν δορικτησιῶν τοῦ Ῥοβέρτου ἀξιομνημόνευτα εἶ-
ναι τὸ Σάλερνον καὶ ἡ Ἄμαλφις. Τὸ πρῶτον
ἦτο καθέδρα τῆς περιφημοτάτης ἰατρικῆς σχολῆς
τῶν χρόνων ἐκείνων. Τῆς δὲ Ἀμάλφεως ἡ φήμη
καὶ ὁ πλοῦτος ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ἐμπορίαν μὲ τὰ
ἀνατολικὰ μέρη. Μόνον ἡ Καπύη καὶ ἡ Νεάπο-
λις ἐβάσταξαν τοὺς ἰδίους των ἡγεμόνας ἕως τῆς
ἐφεξῆς ἑκατονταετηρίδος, τὸ δὲ Οὐενεβέντον οἰκει-
οποιήθησαν οἱ Πάπαι.

Τοῦ Ῥοβέρτου ἡ δόξα ὑψώθη τόσον, ὥστε
ὁ τῶν Γραικῶν αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Παραπινάκης
(ἀνωτ. σελ. 208) ἠρραβωνίασε τὸν υἱόν του Κων-
σταντῖνον εἰς μίαν τοῦ Νορμαννικοῦ Δουκὸς θυγα-
τέρα. Ὁ κρημνισμὸς τοῦ αὐτοκράτορος ἐκείνου
ἔγεινεν εὔλογος ἀφορμὴ εἰς τὸν Ῥόβερτον νὰ κατα-
πολεμήσῃ τοὺς διαδόχους του· εἰς τὸ τολμηρὸν
πνεῦμά του δὲν ἐφαίνετο ἐπικίνδυνον ἔργον νὰ ἐξ-
απλώσῃ τὴν χεῖρά του εἰς τὸ Γραικικὸν βασίλειον.
Ἄραξεν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, ἐπολιόρκησε τὸ Δυῤ-
ῥάχιον, ἐκτύπησε τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον Α',
ὅστις ἦλθεν εἰς βοήθειαν τῶν πολιορκουμένων (18
Ὀκτωβ. 1081), ἐκυρίευσε τὴν πόλιν, καὶ εἰσέ-
βαλε βαθύτερα εἰς τὴν ἐπικράτειαν. Ἔτρεμεν
ἤδη ἡ Κωνσταντινούπολις, ὅταν ἐπαναστάσεις τῆς
Ἰταλίας, καὶ ὁ τοῦ Πάπα Γρηγορίου Ζ'. κίνδυνος, περὶ
τοῦ ὁποίου θέλομεν ὁμιλήσειν ἐφεξῆς, τὸν ἀνεκά-
λεσαν ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς νίκης του. Τὸ θέρος τοῦ
1084 ἔτους ἐπέρασεν ἐκ δευτέρου εἰς τὴν Ἑλλάδα·
ἀλλ' ἐκεῖ ἀπέθανεν ἀπὸ λοιμώδη ἀῤῥωστίαν, τὴν

17. Ἰουλίου 1085. Σπουδαστικὰ καὶ φοβισμένα ἔτρεξαν οἱ Νορμαννοὶ ὀπίσω εἰς τὸν Ἰταλίαν. Διάδοχος τοῦ Δουκὸς ἔγεινεν ὁ δεύτερος υἱός του Ῥόγηρος· ὁ δὲ πρῶτος Βοημοῦνδος, γεννημένος ὄχι ἀπὸ νόμιμον γάμον, ἠρκέσθη μὲ τὸν Τάραντα καὶ ἄλλα τινὰ χωρία.

21. Ὁ βασιλεὺς Ἑῤῥῖκος Δ'. ἕως τῆς κατὰ τὴν Οὐνστρούταν μάχης.

(1056 — 1075).

Ἐπιστρέφομεν πάλιν εἰς τὴν Γερμανίαν. Ὁ τοῦ Ἑῤῥίκου Γ'. υἱὸς Ἑῤῥῖκος Δ'. ἦτο ἑξαετὲς παιδίον ὅταν ἀπέθανεν ὁ πατήρ του. Ἐὰν πάντοτε ἐπιτροπικαὶ βασιλεῖαι ὑπῆρξαν φθορὰ τῶν βασιλείων, ἡ ἤδη ἀρχομένη εἶναι τόσον ὀλεθριωτέρα, ὅσον πᾶς προτεταπεινωμένος ἡγεμὼν ἐζήτει τώρα μὲ τὴν ἀπόλυσιν τῶν χαλινῶν νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἀρχαίαν αὐτονομίαν του. Ηὔξησε δὲ τὴν δυστυχίαν περισσότερον, ὅτι ὁ νέος ἄναξ ἐκατήντησεν εἰς κακὰς χεῖρας, αἱ ὁποῖαι τοῦ ἔφθειραν τὰς ἀγαθὰς δεξιότητας, καὶ χωρὶς νὰ εἶναι κυρίως κακός, τὸν ἀνέδειξαν μάστιγα τοῦ λαοῦ του, καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον δυστυχέστατον πάντων τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ τοῦ Ἑῤῥίκου μήτηρ, ἡ αὐτοκρατόρισσα Ἁγνή, ἥτις ἀνέλαβε κατ' ἀρχὰς τὴν ἀνατροφήν του καὶ τὴν κυβέρνησιν τοῦ βασιλείου, ἦτο γυνὴ πολλὰ νοήμων· ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ἐναντίον τῶν πεισματωδῶν μεγιστάνων ἐχρειάζετο ἀνδρικὴ δύναμις. Τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀποθανόντος αὐτοκράτορος, Νὰ συνδέῃ ὅσον δυνατὸν μὲ τὸ στέμμα τὴν Δουκικὴν ἐξουσίαν, δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ βεβαιώσῃ, ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ πάλιν τὰ Δουκάτα.

Ῥοδόλφος ὁ ἐκ Ῥηνοφελδίας ἔλαβε τὴν Σοηβίαν· Βερθόλφος ὁ ἐκ Ζερίγγης τὴν Καρινθίαν· ἕνας μεγιστὰν τῆς Σαξονίας Ὄθων, τὴν Βαυαρίαν. Καὶ ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναπαύσῃ τὴν δυσαρέστησιν τῶν ὅσοι δὲν ὑπέφεραν σύμβουλον τῆς αὐτοκρατορίσσης τὸν τῆς Αὐγούστης ἐπίσκοπον Ἑῤῥῖκον. Προέκυψεν ἐξαφνα ἰσχυρὰ φατρία, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο ὁ δοξομανὴς ἀρχιεπίσκοπος Κολωνίας Ἄννων, ὅστις ἡνώθη μὲ πολλοὺς κοσμικοὺς ἡγεμόνας καὶ συνεδέθη στενὰ μὲ τοὺς πρώτους ἐπισκόπους τῆς Γερμανίας διὰ νὰ ἀντικρούῃ πᾶσαν ἀντίστασιν. Συνεχαλκεύθη τὸ 1062 ἔτος βουλή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπροσκαλέσθησαν ἡ αὐτοκρατόρισσα μήτηρ μετὰ τοῦ υἱοῦ της εἰς χαρμόσυνον τινὰ ἑορτὴν παρὰ τὸν Ῥῆνον· ὁ παῖς ἐδελεάσθη νὰ ἐμβῇ εἰς ἀλιευτικόν τι πλοιάριον, καὶ εὐθὺς ἐφέρθη ἐπέκεινα τοῦ Ῥήνου εἰς τὴν Κολωνίαν. Καμμία κραυγὴ δὲν ἐβοήθησεν, εἰς μάτην ἐῤῥίφθη ὁ παῖς εἰς τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ, τὸν ἐξέβαλαν πάλιν καὶ τὸν ὡμίλησαν κολακευτικώτατα. Ἡ μήτηρ δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν σώσῃ· ἔπεσε πλέον εἰς τῶν συνωμοτῶν τὴν ἐξουσίαν. Εὐθὺς ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἀνέδειξε τὸν ἑαυτόν του ἐπίτροπον τοῦ βασιλείου, καὶ εἰς τὴν περίλυπον αὐτοκρατόρισσαν δὲν ἔμεινεν ἄλλο εἰμὴ νὰ ἀναχωρήσῃ ἡσύχως ἀπὸ τὸ βασίλειον. Ἤρχισεν ὁ Ἄννων νὰ διδάσκῃ τὸν Ἑῤῥῖκον καὶ ἤθελε τὸν ἀναδείξειν ἐξ ἅπαντος εὐπειθέστατον δοῦλον τῆς ἐκκλησίας, ἐὰν τὸν ἐβάσταζε μέχρι τέλους. Ἀλλὰ μετὰ τρία ἔτη, ἐνῷ ἔμελλε νὰ ὁδοιπορήσῃ εἰς Ἰταλίαν, ἐπέτυχεν ὁ ἀντίζηλός του, ὄχι ὀλιγώτερον ἰσχυρός, ἀρχιεπίσκοπος Βρέμης Ἀδάλβερτος, νὰ κυριεύσῃ ὁλοτελῶς τὸν νεανίσκον καὶ νὰ ἁρπάσῃ αὐτὸς τὴν κυβέρνησιν.

Τώρα ἤρχισε διὰ τὸν ζωηρὸν καὶ μέχρι τοῦδε αὐστηρῶς διαιτώμενον παῖδα ζωὴ νέα. Δὲν ἤκουε

πλέον τίποτε περὶ ἐκλησιαστικῆς δυνάμεως, οὐδὲ
περὶ ὑπακοῆς. Ὁ Ἀδέλβερτος, ἀνὴρ ὑπερήφανος
καὶ φιλόδοξος, τὸν ἐδίδασκε τὰ δόγματα τῆς ἀπε-
ριορίστου κυριαρχίας, καὶ ὡμίλει μὲ καταφρόνησιν
καὶ μῖσος περὶ τῶν ἡγεμόνων τοῦ βασιλείου. Ὁ
μὲν Ἄννων ἐνήργει περὶ τῆς δυνάμεως καὶ ἀνεξαρ-
τησίας τῶν μεγιστάνων· ὁ δὲ Ἀδέλβερτος ἤθελε
νὰ τὸν καταστήσῃ μάστιγα τῶν ἡγεμόνων, καὶ νὰ
εὕρῃ εἰς τὴν καρδίαν του μόνιμον τόπον διὰ τὸν
ἑαυτόν του. Καὶ εἰς ποῖον νέον καὶ ἀστόχαστον
ἄνακτα δὲν ἤθελαν ἐγχαραγῆν βαθέως τὰ τοιαῦτα
δόγματα! Διὰ νὰ τὸν κολακεύσῃ περισσότερον ὁ
Ἀδέλβερτος, ἐμεταχειρίσθη τὰ αἰσχρὰ μέσα τοῦ ν᾽
ἀπολύσῃ ἐλευθέραν τὴν νεότητα τοῦ βασιλέως εἰς
τὰς ἐξυπνιζομένας ἐπιθυμίας του. Ἔγεινε λοιπὸν
ὁ Ἐρρῖκος ἀκρατὴς, ἀλαζὼν, καὶ ἐκόμπαζεν, ὅτι
θέλει μεταχειρισθῆν τοὺς ἄρχοντας τῆς Γερμανίας
ἄλλως παρὰ ὁ πατήρ του. Ἐξαιρέτως ἐμίσει ὁ ἀρ-
χιεπίσκοπος τοὺς Σάξονας, ἐπειδὴ ἔκαμνεν ἔργα
ἐναντία εἰς τὸ ὄφελος τῶν Σαξονικῶν ἡγεμόνων,
καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ μεταδώσῃ τὴν ἀποστροφὴν
ταύτην καὶ εἰς τὸν νέον ἄνακτα. Οἱ Σάξονες,
οἵτινες διὰ τὴν παντοτεινὴν σχεδὸν τοῦ βασιλέως
διατριβὴν εἰς τὴν χώραν των, μέρος μὲν ἐβάστα-
ζαν ἀμέσως πολὺ βάρος καὶ ἔξοδα, μέρος δὲ ἐφο-
βοῦντο μήπως ἐνταφιάσωσι τὰ πατροπαράδοτα
δίκαια καὶ τὴν παλαιὰν αὐτονομίαν των, ἐπα-
ροξύνθησαν καὶ ἐχαλέπαιναν. Ἀπηρνήθησαν δὲ
καὶ τὰ εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλὴν συνήθη δῶρα τό-
σον, ὥστε ὁ βασιλεὺς ἠγόραζε τὰ καθημερινὰ χρει-
ώδη μὲ ἀργύριον. Ὁ Ἀδέλβερτος ἐπρόσταξε τοὺς
Σάξονας εἰς τὸ χρέος των, ἀλλ᾽ ἠναγκάσθη νὰ ὑπο-
χωρήσῃ τελευταῖον εἰς τὴν βίαν. Διότι οἱ πρῶτοι
τοῦ βασιλείου ἡγεμόνες, ἀπὸ πολλῆς ζηλοτυποῦντες
τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Ἀδελβέρτου, ἔκαμαν ὁμή-

γυριν εἰς Τριβυρίαν (1066) ὅπου ἀπεφάσισαν νὰ ἐκλέ-
ξουν ἄλλον βασιλέα, ἐὰν ὁ Ἐρρῖκος δὲν ἀπεδί-
ωκεν εὐθὺς τὸν Ἀδέλβερτον. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος
μισούμενος γενικῶς ἔφυγε, καὶ μόλις ἠδυνήθη νὰ
κρυφθῇ εἰς μακρυνήν τινα ἔπαυλιν.

Ἡ κυβέρνησις λοιπὸν τοῦ βασιλείου ἦλθε πά-
λιν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κολωνίας καὶ
τοῦ τῆς Μογοντίας μαζὴ, ἀλλ᾽ οὗτοι δὲν ἠδύναντο
οὔτε τὴν τιμὴν τοῦ βασιλείου νὰ βαστάξωσιν ἐναν-
τίον τῶν τότε σφοδρῶς ἐπαναστάντων Σλάβων *),
οὔτε τὸν νέον βασιλέα νὰ ἐπαναφέρωσιν εἰς ζωὴν
καλητέραν. Τοῦ Ἀδελβέρτου τὰ δόγματα εἶχαν ῥι-
ζωθῆν εἰς τὴν ψυχήν του, καὶ οἱ σύμβουλοί του,
ἄνθρωποι κοινοὶ καὶ οὐδαμινοὶ, τὸν ἐστερέοναν εἰς
αὐτά. Περιγυρισμένος ἀπὸ ἀκολάστους αὐλικοὺς, ἐδό-
θη εἰς ὅλας τὰς σωματικὰς τρυφὰς χωρὶς νὰ φο-
βῆται κανένα. Νυμφευθεὶς παρὰ θέλησίν του, ἐπε-
θύμει νὰ χωρίσῃ τὴν γυναῖκα του, καὶ, ἐπειδὴ ἐφο-
βεῖτο ἀντίστασιν, ἐζήτει τὴν γνώμην τοῦ ἰσχυροῦ
ἀρχιεπισκόπου Μογοντίας ὑποσχεθεὶς εἰς αὐτὸν νὰ
ἀναγκάσῃ τοὺς ἕως τώρα ἐλευθέρους Θυριγγοὺς νὰ
τοῦ πληρόνωσι τὰς δεκάτας. Μ᾽ ὅλον ὅτι οὔτε ὁ
βασιλεὺς οὔτε ὁ Μογοντίας ἐπέτυχαν τὸν σκοπόν
των, μ᾽ ὅλον τοῦτο ἡ δοκιμὴ ἐσύγχυσε τοὺς Θυ-
ριγγοὺς, γείτονας τῶν Σαξόνων, κατὰ τοῦ βασι-
λέως.

*) Ἕνας ἡγεμὼν τῶν Ὀβοτριτίων Γοτεσχάλκιος, ἀνὴρ Δανικῆς
πριγκιπέσσης, εἶχεν ἑνώσειν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ἐπὶ τοῦ αὐτο-
κράτορος Ἐρρίκου Γ΄, ὅλας τὰς Βενδικὰς φυλὰς τὰς μεταξὺ Βιλλένης
καὶ Πάνης, ἀλλ᾽ ὡς ὑποτελὴς τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας.
Ἦτο μετὰ ζήλου ἔκδοτος εἰς τὴν χριστιανωσύνην, καὶ ἠγωνίζετο
ἐμπαθῶς νὰ τὴν ἐξαπλώσῃ μεταξὺ τῶν ὑπηκόων του. Τότε ἐσή-
κώθησαν οἱ ἐθνικοὶ, ἐσκότωσαν τὸν Γοτεσχάλκιον (1066), διέτρεξαν
τὴν χώραν μὲ ἐπανάστασιν, ἐκρήμνισαν τὸ Ἀμβοῦργον, καὶ ἐμά-
νησαν ἀπανθρώπως κατὰ τῶν Χριστιανῶν, μάλιστα κατὰ τῶν
ἱερέων.

Ἄλλο σύμπτωμα ἀπετέλεσε κακὰ ἐπακόλουθα, ἐνῷ ἔδωκεν ἀρχηγὸν εἰς τοὺς παρωργισμένους ἐκείνους λαούς. Ὁ Δοὺξ τῆς Βαυαρίας Ὄθων, εἷς τῶν ἀξιολογωτάτων ἀνδρῶν τοῦ καιροῦ του, ἐσυκοφαντήθη ἀπὸ κακοήθη τινὰ εὐγενῆ, ὅτι τάχα ὁ Ὄθων τὸν ἔβαλε νὰ θανατώσῃ τὸν βασιλέα, καὶ ὁ εὐγενὴς μὲ αὐθάδειαν ἱκανὴν ἠθέλησε νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῆς κατηγορίας μὲ μονομαχίαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ὄθων δὲν ἐκαταδέχθη νὰ μονομαχήσῃ μὲ ἄνθρωπον δυσφημισμένον καὶ ῥιψοκίνδυνον, ὁ Ἐῤῥῖκος μὲ κρίσιν ἐμπαθῶν ἡγεμόνων τὸν ἐξέλαβεν ὡς ἔνοχον, ἀπέβαλε τὸν γενναῖον ἄνδρα (1070), καὶ ἔδωκε τὸ Δουκάτον του εἰς τὸν τούτου γαμβρὸν Βέλφιον Δ', ἕνα δικαίως μισούμενον Ἰταλόν *). Καὶ τὸ χειρότερον, ἐκατάτρεξε τὸν Ὄθωνα ὡς ἔνοχον τοῦ τῆς καθοσιώσεως ἀδικήματος, ἕως εἰς τὰς κληρονομικὰς χώρας του, τὰς ἐλεηλάτησε, τὸν ἐπίασεν αἰχμάλωτον μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Δουκὸς τῆς Σαξονίας Μάγνου, ὅςτις ἐβοήθει τὸν Ὄθωνα, ἀπέλυσε πάλιν τὸν Ὄθωνα ἀφοῦ τοῦ ἐπῆρε πολλὰ κτήματα, καὶ ἐκράτησεν εἰς φυλακὴν τὸν Μάγνον. Πάραυτα μετὰ ταῦτα ἀπέθανεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀδέλβερτος (1072), ὅςτις ἔκτινος καιροῦ εἶχεν ἐλθεῖν πάλιν εἰς τὴν αὐλὴν, καὶ ἐμεταχειρίζετο τὴν παλαιάν δύναμίν του. Ὁ Ἄννων ἀνέλαβε πάλιν τὴν κυβέρνησιν τοῦ βασιλείου κατὰ τὴν ζήτησιν τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ πρὸς ὀλίγον καιρὸν, ἐπειδὴ τὰ δόγματά του ἔστεκαν εἰς προφανεστάτην ἀντίφασιν μὲ τὰ τοῦ δυνάστου.

*) Διότι ὁ Βέλφιος οὗτος διὰ νὰ ἐξυψωθῇ μὲ βοήθειαν, εἶχε ζητήσειν καὶ λάβειν πρότερον γυναῖκα του τὴν θυγατέρα τοῦ Ὄθωνος. Τώρα δὲ, ὁπότε δὲν ἴσχυε τίποτε ὁ Ὄθων, τοῦ ἔστειλεν ὀπίσω τὴν θυγατέρα ὁ Βέλφιος, καὶ προσέτι εἰσέφρησε μὲ κολακείας καὶ δωροδοκίας εἰς τὴν αὐτὴν χώραν, τὴν ὁποίαν ἠναγκάσθη ἀδίκως ὁ Ὄθων νὰ παραιτήσῃ. Μητρόθεν ἐκατάγετο ὁ Βέλφιος ἀπὸ τὸ Γερμανικὸν γένος τῶν Βελφίων. Πατήρ του ἦτο ὁ Ἰταλὸς Μαρκέσιος τῆς Ἀτέστης Ἄζων.

Τώρα ἀπεφάσισε νὰ βασιλεύῃ μόνος ὁ Ἐῤῥῖκος, καὶ τὸ ἔκαμνεν ἀναλόγως μὲ τὰ δόγματα καὶ διδάγματα τοῦ Ἀδελβέρτου. Εἰς τὴν Σαξονίαν
ἔκτιζε] πανταχοῦ φρούρια καὶ παλάτια, ἔβαλλεν εἰς
αὐτὰ ὑπηρέτας του, οἵτινες ἐντεῦθεν ἠνώχλουν τὴν
χώραν, ἐζημίοναν τοὺς χωρικοὺς, καὶ προσέτι τοὺς ἠγ-
γάρευαν εἰς τὴν κτίσιν τῶν οἰκοδομημάτων. Τοῦ-
το ἠρέθισε καθ' ὑπερβολὴν τὸν ἀναβρασμὸν τῶν
Σαξόνων, καὶ ὅταν ὁ βασιλεὺς ἐξέδωκε πρόσταγμα
νὰ συναχθοῦν διὰ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Πολο-
νῶν, ἐφοβήθησαν, ὅτι μὲ τὴν πρόφασιν ταύτην
ἤθελεν ἐπιφέρειν κατ' αὐτῶν τὸ τελευταῖον κτύπη-
μα, καὶ διὰ τοῦτο πάραυτα ἔκαμαν ἀσφαλιστικήν
τινὰ συμμαχίαν (1073).

Ἡ συμμαχία ἦτο ἔνδοξος. Συνεπληροῦτο ἀπὸ
τοὺς πρώτους Κόμητας καὶ ἐπισκόπους τῆς Σαξονί-
ας. Ἀρχηγός των ἦτο ὁ ἀνδρεῖος Δοὺξ Οὐϊσούργιδος
Ὄθων. Ἔστειλαν πρῶτον εἰς τὸν βασιλέα Ἐῤῥί-
κον πρεσβευτὰς, οἵτινες τὸν ἐπαρακάλουν νὰ κρη-
μνίσῃ τοὺς ὀρεινοὺς πύργους του, νὰ ἀπολύσῃ τὸν
νέον Μάγνον (τοῦ ὁποίου ὁ πατὴρ ἀπέθανεν εἰς
τοῦτο τὸ μεταξὺ), νὰ μὴ διατρίβῃ πάντοτε εἰς τὴν
Σαξονίαν, νὰ λάβῃ συμβούλους τοὺς πιστοὺς ἄρ-
χοντάς του καὶ ν' ἀποδιώξῃ τοὺς ἀχρείους ἀνθρώ-
πους, νὰ μεταχειρίζεται κάλλιον παρὰ ἕως τώρα
τὴν εὐγενῆ σύζυγόν του, καὶ νὰ ἀποδιώξῃ τὰς πολ-
λὰς παλλακίδας του.

Ἐντράπη ὁ Ἐῤῥῖκος ὅταν ἤκουσε ταῦτα ἀπὸ τοὺς πρεσβευτὰς εἰς Γοσλαρίαν, τὴν συνήθη διατριβήν του· ἀλλ' οἱ αὐλικοί του τὸν ἀπέδειξαν, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ δείξῃ τὴν ἀξιοπρέπειάν του. Διὰ τοῦτο ἀπεδίωξε τοὺς πρεσβευτὰς μὲ καταφρόνησιν καὶ μὲ φοβερισμούς. Πρὶν σκεφθῇ ἀκόμη, ὥρμη-

σε στρατὸς 60,000 Σαξόνων εἰς Γοσλαρίαν. Μὲ
ἔκστασιν ἔφυγεν ὁ Ἐῤῥῖκος εἰς τὸ ἰσχυρότατον φρού-
ριόν του Ἀρζεβοῦργον. Οἱ Σάξονες τὸν ἠκολούθη-
σαν. Ἐπήδησεν ἔξω γρήγορα, καὶ μ' ὀλίγους ὑπη-
ρέτας διὰ δασῶν καὶ κοιλάδων ἔφυγεν εἰς Σχυβε-
γίαν τῶν Χάττων. Οἱ Σάξονες δὲν τὸν ἐδίωξαν
ἕως ἐκεῖ, ἀλλ' ἐπεχείρησαν νὰ κρημνίσουν τοὺς
ὀρεινοὺς πύργους του τοὺς εἰς τὸν Ἀρέζην, καὶ ἐφο-
βέριζαν ὅτι ἤθελαν φονεύσειν ὅλους τοὺς φρουρούς
του, ἐὰν ὁ Ἐῤῥῖκος δὲν ἄφινεν ἐλεύθερον τὸν Μά-
γνον. Ἠναγκάσθη λοιπὸν νὰ ἐνδώσῃ, ἀλλὰ τὸ ἔκα-
με μὲ θυμὸν καὶ λύπην τῆς καρδίας του.

Ὑπῆγεν εἰς τὴν Βαυαρίαν καὶ ἐκεῖ ἔκραξεν
ὅλους τοὺς ἐπιλοίπους μεγιστᾶνας εἰς πόλεμον κατὰ
τῶν Σαξόνων, ἀλλ' ὅλοι εὑρέθησαν τόσον ὀκνηροί,
ὥστε ἐφαίνετο ὅτι ὅλοι σχεδὸν εἶχαν μεγαλητέραν
ὄρεξιν νὰ ἑνωθῶσι μὲ τοὺς Σάξονας παρὰ μὲ αὐ-
τόν. Ἐσυμφωνήθη δὲ ἀληθῶς νὰ συγκροτηθῇ περὶ
ἐκλογῆς ἄλλου βασιλέως εἰς Μογοντίαν συνέλευ-
σις, τὴν ὁποίαν ὁ Ἐῤῥῖκος ἐμπόδισε κατὰ συμβε-
βηκὸς μὲ τὸ νὰ ὑπῆγεν εἰς Βορματίαν. Οἱ πολῖ-
ται τῆς ἰσχυρᾶς πόλεως ἔδειξαν τόσην προθυμίαν
νὰ ὑπερασπισθῶσι τὸν βασιλέα, ὥστε οἱ ἡγεμόνες
φοβούμενοι τὴν γειτονίαν των δὲν ἐτόλμησαν νὰ
ὑπάγουν εἰς Μογοντίαν.

Ὁ Ἐῤῥῖκος περιέπεμψε πάλιν εἰς ἱερωμένους
καὶ κοσμικοὺς ἄρχοντας ζητῶν στράτευμα κατὰ τῶν
κρημνιζόντων τὰ ὀρεινὰ φρούριά του Σαξόνων, ἀλλ'
ὀλίγοι ὑπήκουαν τὰς προσταγάς του. Οἰκτρὰ ἀδυ-
ναμία δυνάστου ὑπερηφάνου! Ἠναγκάσθη μὲ πολ-
λὴν] θλίψιν του νὰ κάμῃ εἰρήνην πρὸς τοὺς Σάξονας
μὲ συνθήκας, Νὰ συγχωρήσῃ τοὺς ἐπαναστάτας, νὰ
ὑποσχεθῇ ὅτι δὲν θέλει διατρίβειν εἰς τὸ ἑξῆς
ἀδιακόπως εἰς τὴν Σαξονίαν, καὶ ν' ἀφήσῃ κρημνι-
σμένα τὰ φρούριά του. Ἀλλ' ἔκαμε συνθήκην, ὅτι

τοῦ ἀγαπητοῦ του Ἀρζεβούργου νὰ κατεδαφισθῶσι
μόνον τὰ τείχη. Ἡ δὲ μανία τῶν Σαξόνων ἦτο
τόσον μεγάλη, ὥστ' ἐκρήμνισαν καὶ τὰ παλάτιά του,
καὶ ὄχι μόνον ἀλλὰ διήρπασαν καὶ κατέκαυσαν τὴν
ἐκεῖ ἐκκλησίαν του· ἡ ἀταξία αὕτη, τὴν ὁποίαν ἐκα-
τηγόρησαν φανερὰ οἱ μεγιστᾶνες τῆς Σαξονίας, διέ-
φθειρε πολὺ τὴν ὑπόθεσιν, καὶ συνήργησε τὸν Ἐῤ-
ῥῖκον νὰ κάμῃ πάλιν φίλους του τοὺς ἄλλους τῆς
Γερμανίας ἡγεμόνας. Τοὺς ἐκατάπεισε διὰ μεγά-
λων ὑποσχέσεων νὰ τοῦ δώσωσι βοήθειαν κατὰ
τῶν Σαξόνων. Τῳόντι δὲ ἐσυναθροίσθη μέγα στρά-
τευμα, μέρος τῶν Σαξόνων εἵλκυσε πρὸς ἑαυτὸν ὁ
Ἐῤῥῖκος, καὶ μ' ὅλον ὅτι ἐπολέμησαν ἰσχυρῶς οἱ ἐπί-
λοιποι εἰς τὴν μάχην τὴν πλησίον τοῦ Ὀεμβούργου
παρὰ τὸν ποταμὸν Οὐνστρούταν (13 Ἰουνίου, 1075),
ἠναγκάσθησαν τελευταῖον νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τοὺς
βασιλικούς, οἱ ὁποῖοι ἐνίκησαν κατὰ τὴν αἱματώ-
δη ἐκείνην ἡμέραν μὲ πολλῶν εὐγενῶν θάνατον.

Ὁ Ἐῤῥῖκος ἐπεθύμει νὰ κάμῃ δευτέραν μάχην
κατὰ τὸ φθινόπωρον, ἀλλ' οἱ ἡγεμόνες ἐμετανό-
ησαν ὅτι ὕψωσαν πάλιν τὸν βασιλέα. Τελευταῖον
ἐκαταπείσθησαν οἱ Σάξονες ἡγεμόνες νὰ ῥίψωσι τὰ
ὅπλα καὶ νὰ ἐμφανισθῶσι προσωπικῶς εἰς τὸν βα-
σιλέα διὰ μεσιτῶν, οἵτινες τοὺς ὑπεσχέθησαν ὅτι
δὲν τοὺς συμβαίνει κἀνὲν κακόν. Ἂν οἱ μεσιτεύ-
σαντες πρεσβευταὶ τοῦ βασιλέως δὲν ὑπερεπήδησαν
τὰ ὅρια τῆς πληρεξουσιότητός των, εἶναι ἄδηλον·
εἶναι δὲ βέβαιον, ὅτι οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ ἐπίσκοποι
τῆς Σαξονίας τρομερῶς ἠπατήθησαν. Παρ-
εκτὸς Ὄθωνος τοῦ ἐκ Νορδείμου, ὅλους τοὺς ἄλ-
λους ἐπρόσταξεν ὁ Ἐῤῥῖκος καὶ τοὺς ἐσκόρπισαν
ἐξορίστους εἰς ὅλην τὴν Γερμανίαν.

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου τούτου ἦσαν
παρὰ πάντα λόγον ἐλεεινά. Ἀλλὰ πρὶν τὰ ἱστο-
ρήσωμεν, ἀνάγκη εἶναι νὰ ὀπισθοπορήσωμεν ὀλίγον

διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὰς κατὰ ταύτην τὴν περίοδον γενομένας προόδους τῆς δυνάμεως ἐκείνης, ἥτις ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου εἶχεν ἀντιπαραταχθῆν μυστικῶς εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν καὶ τώρα μὲ ἰσχὺν μεγάλην προσέβαλεν εἰς τὰς πολιτικὰς ταύτας ἔριδας.

---

22. Αὔξησις τῆς Παπικῆς ἐξουσίας ἀπὸ Καρόλου τοῦ μεγάλου.

Νόμος τῆς φύσεως εἶναι, πᾶν μέγα καὶ καινὸν νὰ ἐκβαίνῃ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα δύω ἐχθρικῶν δυνάμεων, κἀμμία δύναμις νὰ μὴ στέκῃ χωρὶς ἀντιῤῥοπίαν, κἀνὲν μεγαλεῖον νὰ μὴ εἶναι χωρὶς ἐχθρὸν καὶ ἀντίζηλον. Μόνον μὲ τὸν τρόπον τοῦτον δύναται νὰ βασταχθῇ ὁ κόσμος εἰς ζωὴν καὶ κίνησιν. Ὅταν κατὰ πρῶτον ὑψώθη πνευματική τις δύναμις εἰς τὴν Ῥώμην, εἶχεν ἀγῶνας μὲ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντίζηλόν της. Ἔπειτα, ἀφοῦ ἀπεχωρίσθη *) παντάπασιν ἀπὸ ταύτην, ἐστάθη ἀντικρύτης νέος ἀντίζηλος ὁ νέος ὑπερασπιστὴς καὶ κυριάρχης τῆς Ῥώμης, ὁ τῆς Ῥώμης αὐτοκράτωρ, ὅς τις κατ' ἀρχὰς ἠγαπᾶτο ὡς προστάτης, μετὰ ταῦτα ἐτιμᾶτο ὡς ἰσχυρὸς, τελευταῖον δὲ ἐμισεῖτο ὡς ἀδικητής. Ἐκτοτε βλέπομεν καὶ τὰς δύω δυνάμεις εἰς ἀδιακόπους ἀγῶνας, καὶ ὅμως ἡ μὲν κοσμική, διὰ τὸ θρῆσκον τῶν καιρῶν ἦθος, δὲν ἠγωνίσθη ποτὲ νὰ κατεξουσιάσῃ ὁλοκλήρως τὴν πνευματικὴν, οἱ δὲ Πάπαι, ἐνῷ ηὔξανε προϊόντος τοῦ χρόνου ἡ δύναμίς των, δὲν ἐβουλεύοντο ἄλλο εἰμὴ νὰ ὑποτάξωσι τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἐν γένει πᾶσαν δύναμιν τῆς γῆς εἰς

*) Ἴδε τὴν ἀφορμὴν τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐκκλησιῶν Ῥωμαϊκῆς καὶ Βυζαντινῆς ἀνωτερ. σελ. 210—214.

τὴν ἰδικήν των. Ἐξετέλουν δὲ τὸ μακροχρόνιον τοῦτο ἔργον μὲ τόσην ἑνότητα βουλῆς καὶ μὲ τόσην ἐπιμονὴν, καθὼς πάλαι ποτὲ τὸ ἰδικόν των οἱ Ῥωμαῖοι ὕπατοι, καὶ μ' ὅλον ὅτι ἐφαίνετο ὅτι χρόνον τινὰ τὴν κατέπνιγεν ἡ κοσμικὴ ἐξουσία, πάραυτα ὅμως ἐγεννᾶτο πάλιν ἀρχικὴ κεφαλὴ, ἥτις ἀποκαθίστανε τὰ πάντα εἰς τὴν δόξαν των.

Ἐνεργητικώτατον μέσον ἐξυψώσεως τῆς δόξης τῶν Παπῶν ἔδωκε πρὸς αὐτοὺς μία κατὰ τὴν ἐννάτην ἑκατονταετηρίδα ἔξαφνα φανεῖσα νοθευμένη συλλογὴ νόμων τῆς ἀρχαιοτέρας ἐκκλησίας. Ἀπὸ τὰς συλλογὰς τῶν συνοδικῶν καὶ ἀποφάσεων καὶ κανόνων τῶν Ῥωμαίων ἐπισκόπων ἦτο εἰς μεγίστην χρῆσιν μία, ἥτις ἀπεδίδετο εἰς τὸν ἅγιον Ἰσίδωρον, σεβάσμιον τινὰ ἐπίσκοπον τῆς Ἱσπανίας. Ἡ συλλογὴ αὕτη ἐφάνη τώρα μὲ πάντη καινοῦργον πρόσωπον. Περιεῖχε πολλὰ μέρη τῆς γνησίας Ἱσπανικῆς συλλογῆς, ἀλλὰ τὰ μὲν συντετμημένα, τὰ δὲ διὰ προσθηκῶν ηὐξημένα, καὶ προσέτι πλῆθος ἀγγελιῶν αἵτινες ποτὲ δὲν ὑπῆρξαν γνωσταὶ πρότερον, εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκουσι καὶ δεκαὲξ ἐπιστολαὶ εἰς ὄνομα τῶν ἀρχαιοτάτων ἐπισκόπων τῆς Ῥώμης. Τὰ ψευδοϊσιδωρικὰ δόγματα (οὕτως ὀνομάζονται συνήθως τὰ ὑποβολιμαῖα ταῦτα συγγράμματα) θεωροῦσι τὸν Πάπαν ἀρχιεπίσκοπον τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, τοῦ δίδουν ἀποκλειστικῶς τὸ δίκαιον τοῦ κρίνειν ὅλους τοὺς ἐπισκόπους, προστάζουν νὰ γίνεται ἔκκλητος εἰς αὐτὸν πᾶσα κρίσις, εἰς ὅλας τὰς συνόδους νὰ κάμνῃ αὐτὸς ἀπόφασιν, καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι αὕτη ἡ ἐξουσία τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἐκπηγάζει ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἀμέσως. Λαϊκὸς μόνον εἰς πάντη χωριστὰς τινὰς περιστάσεις δύναται τὰ κατηγορήσῃ ἱερωμένον, καὶ ἐὰν ἡ κοσμικὴ δύναμις κρίνῃ ἐπισκόπους, τοῦτο εἶναι αὐθαδεστάτη καταφρόνησις τῶν δικαίων τῆς τοῦ Θεοῦ με-

τιωθῶσιν εἰς τὸν ἡγεμόνα της χώρας των. Εἰς τοῦτο προσετέθη, ὅτι ἡ Βαλδεβράδα ἦτο συγγενὴς τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας. Διὰ τοῦτο δύω σύνοδοι συγκροτηθεῖσαι εἰς Ἀκυΐσγρανον ἀπέδειξαν νόμιμον τὸν χωρισμὸν, καὶ μὲ τὴν γνώμην των ἀνηγόρευσεν ὁ Λόθαρος σύζυγον καὶ βασίλισσαν τὴν Βαλδεβράδαν (862). Ἡ Θευτεβέργα, ἥτις εἶχε καταφύγειν εἰς Κάρολον τὸν Φαλακρὸν, προσέφυγε τώρα εἰς τὸν Πάπαν, πρὸς τὸν ὁποῖον ὑπῆγε καὶ ὁ Λόθαρος διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῆς πράξεώς του. Ὁ Νικόλαος διὰ νὰ ἀνακρίνῃ τὸ πρᾶγμα, ἐπρόσταξεν ἐκκλησιαστικὴν σύνοδον εἰς Μέτας, καὶ ἔστειλεν ἐκεῖ δύω τοποτηρητὰς, ἀλλ' ὁ Λόθαρος τοὺς ἐδέκασε, καὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν προτέρων συνόδων ἐπεβεβαιώθησαν, καὶ οἱ ἐπίσκοποι Κολωνίας καὶ Τριβήρεως ὑπῆγαν εἰς τὴν Ῥώμην διὰ νὰ λάβωσι την κύρωσιν τοῦ Πάπα. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Νικόλαος ἐζήτε μόνον τὴν δόξαν του, ἤθελε γνωρίσειν ἀνεξετάστως τὴν γενομένην ἀπόφασιν *). Ἀλλ' ἐπροσδιώριζαν τὸν τρόπον του εὐγενέστεραι αἰτίαι. Μὲ σύνοδον τῆς Ῥώμης ἐκαταδίκασε τῶν Μετῶν τὴν σύνοδον, καὶ ἐκαθαίρεσε τοὺς δύω ἀρχιεπισκόπους, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον κανεὶς Πάπας δὲν εἶχε τολμήσειν ἀκόμη. Καὶ πρὸς τούτοις δὲν τὸν ἔμελεν οὔτε διότι οἱ ἀρχιεπίσκοποι ἐδιεμαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, ὅτι δὲν ἔχει δίκαιον νὰ μεταχειρίζεται τοὺς συναδελφούς του ὡς τοὺς ἰδίους του κληρικοὺς, οὔτε διὰ τὸν στρατὸν, τὸν ὁποῖον ἔφερεν ἔμπροσθεν τῆς Ῥώμης ὁ αὐτοκράτωρ Λοδοβῖκος Β'. διὰ παρακινήσεως τῶν ἀρχιεπισκόπων. Ὁ αὐτοκράτωρ τυπτόμενος ἀπὸ τὴν συνείδησίν του ὑπέστρεψεν ὀπίσω μετὰ δύω ἡμέρας, καὶ ὁ Λόθαρος ἀντιφερόμενος μὲ τοὺς ἄλλους Καρολίδας ἔκρινεν ἐπικίνδυνον νὰ ἀντιπαλαίῃ μὲ τὸν Πάπαν καὶ μὲ τὴν κοινὴν ὑπό-

*) Πλαγκίου ἱστορία τῆς Χριστιανικῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνικῆς συντάξεως Μέρ. Γ'., σελ. 53.

ληψιν. Διὰ τοῦτο ὑπετάχθη καὶ ἐδέχθη πάλιν τὴν Θευτεβέργαν φερθεῖσαν εἰς αὐτὸν ὑπὸ Παπικοῦ τοποτηρητοῦ. Ἡ δὲ Βαλδεβράδα ἐφέρθη ἀπὸ τὸν τοποτηρητὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν, διέφυγεν ὅμως ἀπ' αὐτὸν καθ' ὁδὸν, καὶ ὁ Λόθαρος, ὅς τις εἶχε πάντοτε τὸν παλαιὸν στοχασμὸν, ἐκατάπεισε τώρα τὴν Θευτεβέργαν αὐτὴν νὰ γράφῃ πρὸς τὸν Πάπαν καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν διάζευξίν της. Ἀλλ' ὁ Νικόλαος τὸ ἀπέβαλε μὲ σταθερότητα. Μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐσπροσφέρθη ὡσαύτως καὶ ὁ διάδοχός του Ἀδριανὸς Β'., μ' ὅλον ὅτι ὑπῆγε διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην προσωπικῶς ὁ Λόθαρος εἰς τὴν Ῥώμην. Ἴσως ἤθελαν συμβῆν τώρα σφοδρότεραι ταραχαὶ, ἐὰν δὲν ἀπέθνησκεν εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ὁ Λόθαρος.

Διάδοχος τοῦ Ἀδριανοῦ ἔγεινεν ὁ Ἰωάννης Η'. (872 — 882), περὶ τοῦ ὁποίου ἐδιηγήθημεν (σελ. 208) ὅτι ἔδωκεν εἰς Κάρολον τὸν Φαλακρὸν τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀξίαν. Νέον, καθ' ὑπερβολὴν εὐτυχὲς σύμπτωμα διὰ τὴν αὔξησιν τῆς Παπικῆς ἐξουσίας. Μέχρι τοῦδε ἐτέλουν οἱ Πάπαι μόνον τὰ ἐξωτερικὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς στέψεως. Τίς ἔμελλε νὰ γείνῃ αὐτοκράτωρ, ἐδιώριζεν ἡ κληρονομικὴ τάξις. Τώρα ὅμως διὰ τῆς διαφορᾶς τῆς οἰκογενείας καὶ διὰ τῆς προτιμήσεως Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Ἰωάννης, ἐφάνη, ὅτι ὁ Πάπας προσδιορίζει τὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στέμματος. Καὶ δὲν γίνεται μὲν νόμος ἓν μοναδικὸν παράδειγμα, ἔγεινε δὲ ἀρχὴ συνηθείας, τὴν ὁποίαν εἰς τὸ ἑξῆς ἠδύναντο νὰ ἀνανεόνωσιν οἱ Πάπαι, ἐνῷ μάλιστα καὶ ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸς εἶχε γνωρίσειν τὸ τοιοῦτον Παπικὸν δίκαιον.

Τὴν βαθεῖαν πτῶσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβυθίσθη ἡ παπεία μετὰ τούτους τοὺς χρόνους κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ἐνθυμήθημεν ἀρχήτερα (σελ. 234). Οἱ Πάπαι τούτου τοῦ

χρόνου ἦσαν αἰσχρότατοι καὶ κακοβιώτατοι ἢ ἀνάξιοι καὶ οὐδαμινοὶ ἄνθρωποι. Διηγοῦνται παραξενωτάτην τινὰ ἱστορίαν περὶ γυναικὸς τινὸς Ἰωάννας, ἥτις ἐκ πατρίδος τῆς Μογοντίας ἔμαθε τὰ γράμματα μὲ ἀνδρικὴν στολὴν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔπειτα μεταβᾶσα εἰς Ῥώμην προήγαγεν εἰς τόσον τὴν ἀπάτην, ὥστε μετὰ τὸν θάνατον Λέοντος Δ'. (855) ὑψώθη εἰς τὸν Παπικὸν θρόνον ἕως οὗ ἐγγαστρωθεῖσα καὶ τέξασα ἀνεκάλυψε τὴν γυναικείαν φύσιν της. Ἡ διήγησις αὕτη, τὴν ὁποίαν εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἐξήγησαν κατὰ γράμμα, δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ ψιλὴ ἀλληγορία εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν γεννηθεῖσα ἀπὸ τὴν ἀχρειόβιον διαγωγὴν τῶν Παπῶν ἐκείνων, οἵτινες ὑψόνοντο ἀπὸ γυναῖκας καὶ ἐκυβερνῶντο ἀπὸ γυναῖκας.

Τὰς πλησιεστέρας σχέσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἦλθαν οἱ βασιλεῖς τῆς Γερμανίας μὲ τοὺς Πάπας, ἀφοῦ ἀπέκτησεν ὁ Ὄθων ὁ μέγας τὸ στέμμα τῆς Ἰταλίας, ἐδιηγήθημεν περιληπτικῶς εἰς τὴν Γερμανικὴν ἱστορίαν. Ἐδιηγήθημεν δὲ καὶ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ἐρρῖκος Γ'. προστάζων εἰς τὴν ἐκκλησίαν καθὼς καὶ εἰς τὴν πολιτείαν ἀνεβίβαζεν ἢ κατεβίβαζε Πάπας κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του (σ. 280). Δὲν εἶχεν ὅμως μὲ τοῦτο σκοπὸν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ δείξῃ τὰ δίκαια τῆς μεγαλειότητος ἢ νὰ στερεώσῃ τὴν κυριαρχίαν του εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' ἐπεθύμει νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ βαρέα κακὰ, τὰ ὁποῖα ἔπασχε, καὶ πρὸς τοῦτο ἐχρειάζετο ἐναρέτους Πάπας. Τὸ μέγιστον κακὸν ἦτο ἡ σιμωνία *), ἤγουν ἡ δι' ἀργυρίων πώλησις τῶν ἱερῶν βαθμῶν· καὶ δεύτερον ἡ μεγάλη τῶν ἠθῶν διαφθορὰ, ἥτις ἐπεκράτει εἰς τὸ ἱερατεῖον. Τὰ δύω

*) Ὀνομασθεῖσα ἀπὸ Σίμωνος τοῦ μάγου, ὅστις (Πράξ. Ἀποστ. Η', 18.) ἤθελε νὰ ἀγοράσῃ ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους τὸ χάρισμα τῆς θαυματουργίας.

ταῦτα κακὰ συνεκρατοῦντο σφικτότατα, ἐπειδὴ ἀπὸ ἀγοραστὰς τῆς ἱερωσύνης δὲν ἐπροσμένετο ἡ ἀξιότης ἐκείνη, μὲ τὴν ὁποίαν ἐχρεώστουν νὰ λάμπωσιν ὡς φωστῆρες εἰς τὰ πνευματικά των ποίμνια. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ Ἐπίσκοποι καὶ Ἀρχιεπίσκοποι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλάμβαναν καὶ αὐτοὶ διὰ σιμωνίας τὰς ἀξίας των, δὲν ἠδύνατο ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐλπίσῃ ἀπ' αὐτοὺς τὴν κάθαρσιν, τὴν ὁποίαν ἐπεθύμει. Διὰ τοῦτο ἐπήνει τὸ ἔργον τῶν Παπῶν, οἵτινες τώρα περιήρχοντο προσωπικῶς διὰ νὰ ἐνεργήσωσιν ἐναντίον τῶν μεγάλων καταχρήσεων. Ἐξαιρέτως δὲ τὸ ἔκαμνεν ὁ Λέων Θ'. μὲ ζῆλον μέγαν. Συνεκρότει συνόδους εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν, ὅπου χωρὶς ἄλλο ἐκαθαίρει ἐπισκόπους, οἵτινες ἀπεδείχνοντο ὅτι ἐμεταχειρίζοντο τὴν σιμωνίαν. Ὁ Ἐρρῖκος δὲν ἐστοχάζετο, ὅτι διὰ τῆς συνεργείας του ὑψόνοντο οἱ Πάπαι μὲ τὰς συνόδους ταύτας εἰς μεγαλεῖον, τὸ ὁποῖον ἔμελλε ποτὲ νὰ φανῇ φθοροποιότατον εἰς τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ οἰκογένειαν. Οὐδὲ ἠδύνατο νὰ προμαντεύσῃ, ὅτι πνεῦμα φίλαρχον, ὁποῖον ἤρχισεν ἤδη ἀπὸ Λέοντα τὸν Θ'. θέλει κτυπήσειν τὰ ἔργα του καὶ θέλει φθάσειν εἰς σκοπὸν, τὸν ὁποῖον οὔτε προέβλεπεν οὔτε ἤθελεν.

23. Ὁ Πάπας Γρηγόριος Ζ'.

Ὁ Ἰλδέβρανδος, Ἰταλὸς ἀπὸ ἄγνωστον γένος, ἐπέρασε μέρος τῆς ζωῆς του μονάζων εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Κλυνιακοῦ. Αὐτοῦ τὸν εὕρηκε Λέων ὁ Θ'., ὅταν κατὰ προσταγὴν τοῦ Ἐρρίκου Γ'. χειροτονηθεὶς εἰς σύνοδον τινὰ τῆς Βορματίας Πάπας ὑπέστρεφεν εἰς τὴν Ῥώμην. Ὁ Ἰλδέβρανδος τὸν ἀπέδειξεν ὅτι βλάπτει καθ' ὑπερβολὴν τὴν

ἐκκλησίαν, ὅτι ἐδέχθη τὴν ὕπατον ἐκκλησιαστικὴν ἀξίαν ἀπὸ λαϊκοῦ χεῖρας, καὶ ὁ Λέων ἀπέθεσε τὰ παράσημα τῆς Παπικῆς ἀξίας, καὶ δὲν ἐθεώρει τὸν ἑαυτόν του Πάπαν ἕως οὗ ἐκλέχθη εἰς τὴν Ῥώμην κατὰ τὸν παλαιὸν τρόπον ἀπὸ τὸν λαὸν καὶ ἀπὸ τὸν κλῆρον. Εἰς τὴν ἐκλογὴν ταύτην συνεισέφερε πολὺ ὁ Ἱλδέβρανδος, ὅς τις τὸν ἐσυνώδευσεν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἦτο ἔκτοτε ψυχὴ τῆς Παπικῆς κυβερνήσεως. Τὸ ἔκτακτον πνεῦμα του, τὰ ἔξοχα προτερήματά του, ἡ ἑλκυστικὴ φρόνησίς του ἐπροξένησαν εἰς αὐτὸν ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λέοντος (1054) ἐνήργησεν ὁ Ἱλδέβρανδος εἰς τὸν αὐτοκράτορα νὰ γείνῃ Πάπας ὁ τοῦ Ἀϊχσταδίου ἐπίσκοπος Γέβαρδος. Ὁ Βίκτωρ Β'. (τοῦτο ὠνομάσθη ὁ Γέβαρδος) ἔζησεν ὅλος κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Λέοντος, καὶ ὁ Ἱλδέβρανδος ἴσχυεν ἐπ' αὐτοῦ τὴν προτέραν του δύναμιν. Ὡσαύτως ἴσχυσε μεγάλως καὶ ἐπὶ Νικολάου Γ'., ὅςτις μετὰ τὸν βραχὺν μεταξὺ καιρὸν τῆς Παπικῆς ἐξουσίας Στεφάνου τοῦ Θ'. ἀνέβη τὸν Παπικὸν θρόνον κατὰ τὸ 1058 ἔτος. Τὸν Νικόλαον τοῦτον ἀνεφέραμεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Νορμαννῶν (σελ. 284), καὶ ἐὰν ἐδῶ ἡ Παπικὴ ἐξουσία ἀντεῤῥόπει μὲ τὴν αὐτοκρατορικὴν, ἡ φρόνησις τοῦ Ἱλδεβράνδου τὴν διεύθυνε. Πολλὰ ἀποτελέσματα ἐπέφερε καὶ ὁ νέος διορισμὸς τῆς Παπικῆς ἐκλογῆς, τὴν ὁποίαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Πάπα ἐκατώρθωσεν ὁ Ἱλδέβρανδος. Ἕως τώρα ἐξέλεγε τοὺς Πάπας ὅλος ὁ Ῥωμαϊκὸς κλῆρος, οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ λαὸς κατὰ τὴν τάξιν, καὶ οἱ αὐτοκράτορες τοὺς ἐπεβεβαίοναν, ἐὰν οὗτοι, καθὼς ὁ Ἐῤῥῖκος Γ'., δὲν ἐδιώριζαν αὐτοὶ τίς ἔμελλε νὰ εἶναι κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας. Τοιαῦται ὅμως κεφαλαὶ, αἵτινες ἐβάλλοντο ἀπὸ κοσμικὴν δύναμιν, ἦσαν μηδὲν κατὰ τὰ φρονήματα τοῦ Ἱλδεβράνδου, καὶ τὸ ἀκατ-

όρθωτον ἐπὶ τοῦ ἰσχυροῦ Ἐῤῥίκου Γ', ἐκατωρθώ-
θη τώρα, ὁπόταν αἱ περιστάσεις εἶχαν φέρειν ἀσθε-
νῆ καὶ θηλυπρεπῆ βασιλείαν. Τώρα ἐδιατάχθη
νὰ ἔχουν τὸ δίκαιον μόνον οἱ Καρδινάλιοι *) εἰς τὸ
νὰ ἐκλέγουν τὸν νέον Πάπαν. Τὸ αὐτοκρατορικὸν
ὅμως τῆς ἐπιβεβαιώσεως δίκαιον ἔγεινεν ἀπὸ μέρος
ἄλλο τῶν Παπῶν ἐκκρεμὲς ἐκ τοῦ κατὰ καιροὺς
αὐτοκράτορος.

Ὅτι δὲ ὁ νέος οὗτος νόμος, ὅς τις ἐθεμελί-
ονε τὴν ὁλοτελῆ ἀνεξαρτησίαν τοῦ Πάπα, δὲν
ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἀπολέμητος, ἐδείχθη εὐθὺς εἰς
τὸν θάνατον τοῦ Νικολάου (1061). Ὁ Ἱλδέβραν-
δος καὶ οἱ Καρδινάλιοι ἀνηγόρευσαν Ἀλέξανδρον Β',
ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι εὐγενεῖς μὴ γνωρίσαντες τὸν οὕ-
τως ἐκλεχθέντα νέον Πάπαν ἐστράφησαν εἰς τὴν
αὐτοκρατόρισσαν Ἀγνὴν, ἥτις συγκροτήσασα σύνο-
δον εἰς τὴν Βασιλείαν ὠνόμασε Πάπαν τὸν τῆς
Πάρμας ἐπίσκοπον Καδάλωνα. Διότι ἡ αὐστηρὰ
διαγωγὴ, ἥτις ἀπῃτεῖτο τώρα ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους,
ἐγέννησεν ἐκ τούτων φατρίαν τινὰ, ἥτις ἠναντιό-
νετο εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἱλδεβράνδου. Ὁ Κα-
δάλων ἐφάνη εἰς τὴν Ῥώμην μὲ αὐτοκρατορικὸν
στράτευμα, καὶ μ' ὅλον ὅτι ἠναγκάσθη παραυτὰ ἀπὸ
τὴν ἐναντίαν φατρίαν νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν πό-
λιν, ἤθελε νικήσειν ὅμως ἴσως τελευταῖον ὑποστη-
ριζόμενος ἀπὸ τὴν Γερμανίαν, ἐὰν κατ' αὐτὸν τοῦ-
τον τὸν καιρὸν — εὐτυχῆ πάλιν διὰ τὸν Ἱλδέβραν-
δον — δὲν ἐκαθαιρεῖτο ἡ Ἀγνὴ ἀπὸ τὴν βασιλικὴν

*) Ὁ Ῥωμαϊκὸς κλῆρος, ὅςτις κατὰ διαταγὴν Νικολάου τοῦ Β'. ἔλαβεν ἐξουσίαν νὰ ἐκλέγῃ τὸν Πάπαν, συνεκροτεῖτο ἀπὸ ἑπτὰ ἐπισκόπους, ὀνομασθέντας Καρδιναλίους ἐπισκόπους, καὶ ἀπὸ εἴκοσιν ὀκτὼ ἱερεῖς τῶν προκρίτων ἐκκλησιῶν, οἱ ὁποῖοι ὠνομάσθησαν Καρδινάλιοι ἱερεῖς. Μεταγενέστεροι Πάπαι ἐπρόσθεσαν εἰς τούτους καὶ ἄλλους ἐκλογεῖς, καὶ ἐκ τούτου ἐσχηματίσθη ὁ σύλλογος τῶν Καρδιναλίων. Ἴδε Moshem. Institut. eccles. p. 345 not. c.

ἐπιτροπίαν. Ὁ Ἄννων ἔλαβε πάραυτα τὸ μέρος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἦλθεν ὁ αὐτὸς εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ κατέπαυσεν ἐντελῶς τὰς ἔτι ἐπικρατούσας ἀνησυχίας. Ὅταν τελευταῖον κατὰ τὸ 1073 ἔτος ἀπέθανεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἀνέβη τὸν παπικὸν θρόνον ὁ ἀνὴρ αὐτὸς, ὅς τις ἤδη ἀπὸ πολλῆς εἶχε κυβερνήσειν πραγματικῶς τὴν ἐκκλησίαν. Μὲ γενικὴν ὁμοφωνίαν ἐκλέχθη ὁ Ἱλδέβρανδος, καὶ ὠνομάσθη Γρηγόριος Ζ'.

Ὅλα, ὅσα ὁ Γρηγόριος εἶχεν ἐνεργήσειν καὶ πράξειν ἕως τώρα, φαίνονται μόνον προετοιμασία τῆς γιγαντιαίας βουλῆς, τὴν ὁποίαν ἐβάσταζεν ἕως τώρα εἰς τὴν μεγάλην του ψυχὴν, καὶ τὴν ἀνέπτυξε τώρα μὲ πλήρη δύναμιν. Ἔμελλεν ὄχι μόνον νὰ στερήσῃ ἀπὸ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν πᾶν δίκαιον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἱεραρχίαν καὶ ἐξουσίαν ἐπάνω εἰς τὴν πολιτείαν, ὅση ἦτο ἀναγκαία εἰς ἐπίτευξιν τοῦ ὑψηλοτέρου της σκοποῦ. Διὰ ταύτην τὴν βουλὴν, καὶ διὰ τὰ βαρέα ἔργα, διὰ τῶν ὁποίων ἐπροσπάθησε νὰ τὴν ἐκτελέσῃ, ἐκρίθη πικρῶς ὁ Γρηγόριος ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους, ἐδυσφημίσθη ὡς δοξομανὴς καὶ ἀπεριορίστου κράτους ἀντιποιητής. Ἀλλ' αἱ κρίσεις αὗται ἢ ἐνεπνεύσθησαν ἀπὸ φατριαστικὸν πνεῦμα, ἢ ἔγειναν εἰς καιρὸν ὁπότε δὲν ἔπρεπε νὰ κρίνεται ἕνας Πάπας τῆς ἐνδεκάτης ἑκατονταετηρίδος. Ἐξ ἅπαντος ἡ χριστιανικὴ πίστις ἀποδοκιμάζει πᾶσαν θεοκρατίαν, ἀλλ' εἰς τοιαύτην πληροφορίαν οὔτ' ἐμβῆκεν οὔτ' ἠδύνατο νὰ ἐμβῇ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος. Ἔβλεπε τὸν Πάπαν ὡς νόμιμον ἐπίτροπον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ γῆς, ἐνδεδυμένον τὴν ὕπατον ἐξουσίαν κατὰ θείαν προσταγὴν διὰ νὰ κυβερνᾷ τὴν ἐκκλησίαν πρὸς κοινὴν ἁπάντων σωτηρίαν, καὶ ὁ Πάπας ἦτο πληροφορημένος περὶ τούτου ἐπίσης καθὼς καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐκύτταζαν εἰς αὐτὸν μὲ βαθύτατον σέβας,

καὶ ἐπρόσμεναν ἀπ' αὐτοῦ τὴν περὶ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας των φροντίδα *). Διὰ τοῦτο ὅσον μεγαλήτερον ἦτο τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἀνέβαινεν εἰς τὸ ὕψος τοῦτο, τόσον μεγαλητέραν ᾐσθάνετο τὴν ἀρετὴν νὰ ἐκτελέσῃ ὅ,τι ἐθεώρει ὡς προσταγμένον καθῆκόν του, τόσον πλατύτερα ἐπροσπάθει νὰ ἐκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν του, τόσον αὐστηρότερα ἐμπόδιζε τοὺς δυνάστας τοῦ κόσμου ἀπὸ τοῦ νὰ ἐγγίζουν τὴν ἐκκλησίαν, τόσον ἐπιμονώτερα ἐζήτει ἀπ' αὐτοὺς ὅσα ὠφέλουν τὴν ἐκκλησίαν. Διότι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἥτις ἐπαρίστανε τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς βασιλείαν, ἐχρεώστει νὰ ὑποχωρῇ πᾶσα ἄλλη δύναμις. Ἐξ ἅπαντος ἦτο μέγας ὁ κίνδυνος νὰ κλονῆταί τις εἰς ὑψηλὸν πολλὰ μέρος καὶ νὰ πέσῃ ἔπειτα βαθύτερα, ἐπειδὴ ἡ ζάλη κυριεύει τοὺς ἀνθρώπους ἀσφαλέστατα εἰς τὴν ὑψίστην κορυφήν· ἀλλ' εἶναι φυσικὸν νὰ μὴ ἔρχεται ὁ στοχασμὸς οὗτος εἰς ἐκεῖνον, ὅς τις μὲ τόλμην μεγάλην ἀνέρπει εἰς τὰ ἄνω.

Τοῦ Γρηγορίου τὸ σύστημα λέγεται ὅτι ἐξεφράσθη εἰς εἰκοσιεπτὰ ἄρθρα (dictata) περὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα καὶ τῶν πρὸς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν σχέσεών του· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι πολλὰ ἀμφίβολον, ἂν ἐγράφη ἀπ' αὐτὸν, διὰ τοῦτο οἱ εἰς τὰς ὁμολογουμένως γνησίας ἐπιστολάς του διεσκορπισμένοι λόγοι του εἶναι κατὰ πάντα τρόπον καθαρωτέρα πηγή. Ἐπίσημοι εἶναι αἱ ἐφεξῆς ἐξ αὐτῶν ληφθεῖσαι θέσεις. „Ἡ ἐκκλησία εἶναι ἁμαρτωλὴ, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἐλευθέρα, ἐπειδὴ εἶναι προσδεδεμένη μὲ ἁλύσεις εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰς κοσμικοὺς ἀνθρώπους, οἱ λειτουργοί της δὲν εἶναι

*) Ὅτι οἱ ἱερεῖς δολίως ἠπάτων τὸν λαὸν νὰ πιστεύῃ ὅσα δὲν ἐπίστευαν αὐτοὶ, ἀλλ' ἠγάπων μόνον τὴν πλεονεξίαν καὶ φιλοδοξίαν, εἶναι ἐν γένει μῦθος ἀνυπόστατος καὶ ἀναπόδεικτος πλασθεὶς ἀπὸ ἀκεφάλους, οἵτινες διὰ τὴν μικρότατά των δὲν ἠδύναντο νὰ καταλάβωσι τὸ μέγα καὶ ὑψηλὸν εἰς τὴν ἱστορίαν, οὐδὲ νὰ τὸ πιστεύσωσιν.

μόνον ἐναντίον τῶν ἱερωμένων ἀγοραστῶν, ἀλλὰ
καὶ ἐναντίον τῶν κοσμικῶν πωλητῶν. Ἐξαιρέτως
δὲ ἐγίνετο αἰσχρότατα ἡ ἀναθεματισμένη αὕτη
πραγματεία εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ τῆς Γαλλίας βασι-
λέως Φιλίππου Α', καὶ τοῦ τῆς Γερμανίας Ἐῤῥί-
κου Δ'. Κατ' ἀρχὰς ἠρκέσθη ὁ Γρηγόριος νὰ τοὺς
ἐπιπλήξῃ μὲ σοβαρότητα, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπροσφέρθη-
σαν καὶ οἱ δύω ταπεινότατα. Ὁ Ἐῤῥῖκος ὡμολό-
γησεν ὅτι ἥμαρτε μεγάλως, ὅτι δὲν εἶναι ἄξιος νὰ
ὀνομάζεται υἱὸς τοῦ Πάπα, καὶ τὸν ἐπαρακάλει νὰ
τοῦ δώσῃ συμβουλὴν καὶ βοήθειαν, ἐπειδὴ καθ'
ὅλα ἔμελλε νὰ ὑπακούσῃ εἰς τοῦ Γρηγορίου τὴν
διδασκαλίαν. Ὁ Πάπας ἀνενέωσε μετ' ὀλίγον εἰς
σύνοδον συγκροτηθεῖσαν ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὸ 1074
ἔτος τὴν ἀπαγορίαν τῆς σιμωνίας, καὶ ἐπρόσθεσε
μίαν ἄλλην ἀπόφασιν, ἥτις ἔφερεν ἔκπληξιν, καὶ
ἠρέθισε σφοδροτέραν ἀντίστασιν. Ἦτο ἡ περίφη-
μος διαταγὴ τῆς ἀγαμίας τῶν ἱερέων. Κἀνεὶς νὰ
μὴ λαμβάνῃ ἀξίωμα ἱερατικὸν, ὅς τις δὲν ἤθελε
τάξειν παῤῥησίᾳ αὐστηροτάτην ἀγαμίαν, κἀνεὶς λαϊ-
κὸς νὰ μὴ δέχεται εὐλογίαν καὶ εὐχὴν ἀπὸ ἔγγαμον
ἱερέα. Ὁ νόμος οὗτος ἦτο σφικτὰ συνδεδεμένος
μὲ τὸν τοῦ Γρηγορίου σκοπὸν, ἐπειδὴ, ἂν ἡ ἐκ-
κλησία ἔμελλε νὰ εἶναι πάντη ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν
πολιτείαν, οἱ ὁρατοὶ ἐπίτροποί της, οἱ ἱερεῖς, ἐχρε-
ώστουν νὰ μὴ εἶναι μὲ τὸν κόσμον συῤῥαμένοι διὰ
παντοδαπῶν νημάτων, μὲ τὰ ὁποῖα περιτυλίγουσι
συγγενικαὶ σχέσεις τὸν γεγαμηκότα. Ἔπρεπε νὰ τρο-
μάξωσι κανόνα ὅς τις καταρᾶται τὸν ἁγιώτατον δε-
σμὸν τῆς φύσεως καὶ τῆς ἠθικῆς, ἐὰν ὁ νόμος δὲν
ἐστηρίζετο εἰς θεωρίας, αἵτινες εὕρηκαν εἴσοδον
εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐκ τῆς τρίτης καὶ τετάρτης ἑκα-
τονταετηρίδος. Κατὰ τὰς θεωρίας ταύτας, εἰς τὰς ὁποί-
ας ἦσαν προσηλωμένοι καὶ ὁ Γρηγόριος καὶ οἱ σύγχρο-
νοί του, ἀπεφασίσθη ἡ ἀγαμία ὕψιστος βαθμὸς τῆς

ἐπιγείου ἁγιότητος. Διὰ τοῦτο μὲ γνώμην τοῦ κλή-
ρου ἐνομοθετήθη καὶ ὑπεστηρίχθη ἡ ἀγαμία ἀπὸ
τὴν φιλαργυρίαν ἐπισκόπων τινῶν, οἵτινες δὲν
ἤθελαν νὰ ἀσθενίζωσι τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμιεῖον
δίδοντες σιτηρέσια εἰς χήρας καὶ ὀρφανὰ ἱερέων, καὶ
ἐὰν ἱερεὺς μὲ δεήσεις ἐζήτει τὴν ἄδειαν τοῦ γά-
μου, ἐπροκρίνετο εἰς τοῦτο μοναχὸς, ὅς τις ἔταξεν αἰ-
ώνιον ἀγαμίαν. Καὶ ὅμως εἰς τὴν ἑνδεκάτην ἑκα-
τονταετηρίδα ἡ ἀγαμία τῶν ἱερέων δὲν ἠδυνήθη
νὰ εἰσαχθῇ πανταχοῦ, καὶ αἱ περὶ ταύτης διατα-
γαὶ τοῦ Γρηγορίου εἰς πολλοὺς τόπους ἠκούσθη-
σαν μὲ ἀποστροφὴν καὶ ἀγανάκτησιν καὶ ἀντί-
στασιν. Ἡ ἀντίστασις αὕτη δὲν ἀπηρνεῖτο μὲν
τὴν ἁγιότητα τοῦ ἀγάμου βίου, ἤθελε δὲ νὰ μὴ
ζητῆται ἀπὸ καθένα τὸ ὑψηλότατον ἀγαθόν. Ὠνό-
μαζαν τὸν Πάπαν αἱρετικὸν, ὅς τις ἐλησμόνησε παν-
τάπασι τί εἶπεν ὁ Χριστός: „Οὐχὶ πάντες χωροῦσι
τὸν λόγον τοῦτον· ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρείτω."
καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος προστάζει ῥητῶς τὸν γά-
μον λέγων: „Δεῖ τὸν πρεσβύτερον καὶ τὸν ἐπί-
σκοπον μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα εἶναι." Φαίνεται ὅτι
ἠθέλησεν ὁ Πάπας νὰ προστάξῃ μὲ βίαν τοὺς ἀν-
θρώπους νὰ ζῶσιν ὡσὰν ἄγγελοι· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ
ἴδῃ ποῦ εὕρισκεν ἀγγέλους διὰ νὰ ποιμάνωσι τοὺς
ἀνθρώπους. Διὰ τοῦτο ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μογον-
τίας μόλις ἐτόλμα νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τὴν ἐπαρ-
χίαν του τὴν διαταγὴν τοῦ Πάπα. Ἔδωκε πρῶτον
εἰς τοὺς ἐπισκόπους του διορίαν ἓξ μηνῶν, ἔπειτα
ἐσύναξεν ἐν Ἐρφορδίᾳ σύνοδον, ὅπου αἱ κατ'
αὐτοῦ κραυγαὶ ἦσαν τόσον μεγάλαι, ὥστε ἠναγ-
κάσθη νὰ ἀναβάλῃ τὴν σύνοδον. Προσέτι εἶπαν
τινὲς πρὸς ἀλλήλους: διὰ παράδειγμα καλὸν
ἦτο νὰ τὸν σκοτώσωμεν. Τὰ αὐτὰ συνέβησαν καὶ
εἰς τὸν ἐπίσκοπον Πασσαυΐου Ἀλτέμαννον. Εἰς
ἄλλους τόπους οἱ ἐπίσκοποι αὐτοὶ συνεφατρίασαν μὲ

τοὺς ἀπειθεῖς ἱερεῖς των. Ὁ τῆς Κωνσταντίας ἐπίσκοπος Ὄθων ἐσυγχώρησε τώρα παῤῥησίᾳ τοὺς κληρικούς του νὰ λάβωσι γυναῖκας. Ἀλλ' ὅλα ταῦτα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κλονίσουν τὴν στερεὰν τοῦ Γρηγορίου ἀπόφασιν. Μὲ ἡσυχίαν ἀφῆκε νὰ κοπάσῃ ὁ κλύδων, καὶ ἐφρόντιζε μόνον νὰ ἐνθυμίζῃ τοὺς λαϊκοὺς, ὅτι ὅλοι ὅσοι ἀκούσουν λειτουργίαν ἀπὸ κοσμικὸν ἱερέα, θέλουν ἀφορισθῆν. Ὁ λαὸς συνεφατρίασε μὲ τὸν Πάπαν, καὶ εἰς πολλοὺς τόπους ἐπανέστη κατὰ τῶν ἱερέων, καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ διώξωσι τὰς γυναῖκας των. Οἱ μὴ ὑπακούοντες κατῃσχύνοντο, ἐδαίροντο, ἐγυμνόνοντο, καὶ πολλοὶ ἐτιμωροῦντο ἕως θανάτου. Τοιουτοτρόπως κατ' ὀλίγον εἷς μετὰ τὸν ἄλλον ὑπετάχθησαν οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἄνθρωποι εἰς τὸ τρομερὸν ἔργον τοῦ νὰ ἀποδιώξουν τὰς οἰκογενείας των, καὶ εἰς διάστημα ὀλιγώτερον παρὰ ἑκατὸν ἐνιαυτῶν ἐκατωρθώθη ἐντελῶς ἡ θέλησις τοῦ Γρηγορίου.

Τοῦ Πάπα οἱ ἀγῶνες κατὰ τῶν ἀναξίως χειροτονηθέντων ἱερέων καὶ ἐπισκάπων ἦσαν μεγαλήτεροι. Οἱ τοποτηρηταὶ, τοὺς ὁποίους ἔστειλεν εἰς Γερμανίαν τὸ 1074 ἔτος, ἐπροσπάθουν νὰ διασκεδάσουν τὴν ἔτι ἐπικρατοῦσαν ἀπρέπειαν, καὶ ἐνήργησαν εἰς τὸν Ἐῤῥῖκον νὰ ἀποδιώξῃ ἀνθρώπους τινὰς, οἱ ὁποῖοι τοῦ ἔδιδαν κακὰς συμβουλὰς, καὶ τοὺς ὁποίους εἶχεν ἤδη ἀφορίσειν ὁ Ἀλέξανδρος Β'. Ὁ βασιλεὺς ὑπεσχέθη καὶ τοῦτο, καὶ νὰ βοηθήσῃ τὸν Πάπαν εἰς καθαίρεσιν τῶν σιμωνιακῶς χειροτονηθέντων ἱερωμένων. Ἀλλ' ὁ Γρηγόριος ἔκρινεν ἀναγκαῖον τώρα νὰ κάμῃ κρισιμώτερον κίνημα. Εἰς μεγάλην σύνοδον, τὴν ὁποίαν συνεκάλεσεν εἰς Ῥώμην τὸ 1075 ἔτος, ἐξέδωκε ψήφισμα κατὰ τῆς λαϊκῆς περιβολῆς, τὸ ὁποῖον ἐστάθη ἐπίσης περίφημον, καὶ ἐπέφερε πολλὰ ἀποτελέσματα. Κατὰ παλαιὰν συνήθειαν ἐθεωροῦντο αἱ χηρεύουσαι ἐπι-

σκοπαὶ καὶ τὰ ἡγουμενεῖα ὡς χηρεύοντα κληρουχήματα, τὰ ὁποῖα ἠδύνατο πάλιν νὰ δώσῃ εἰς ἄλλους ὁ κυριάρχης, καὶ ἡ δόσις αὐτῶν ὀνομαζομένη περιβολὴ (investitura) ἐγίνετο, ἐνῷ ὁ κυριάρχης ἔδιδε παῤῥησίᾳ δακτυλίδιον καὶ ῥάβδον εἰς τὸν νέον ἄρχοντα. Ἐπειδὴ δὲ ὅλοι οἱ μεγαλήτεροι κληρικοὶ ἦσαν κύριοι χωρῶν, καὶ καθὸ τοιοῦτοι ἐχρεώστουν πολλὰ καθήκοντα εἰς τὴν πολιτείαν, ὅλα δὲ τὰ τῆς ὑπακοῆς καθήκοντα ἐφαίνοντο τότε εἰς τὴν τῶν ἀρχόντων πρὸς τὸν κυριάρχην σχέσιν, φυσικῷ λόγῳ ἡ κοσμικὴ δύναμις εἶχεν ὅλα τὰ δίκαια εἰς τὴν περιβολήν· ἀλλ' ἡ ἐκκλησία ἔβλεπε μεγάλην σύγχυσιν εἰς τὴν τοιαύτην συμπλοκὴν τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ κόσμου. Ὅτι εἰς τὴν κατάστασιν τῆς Γερμανίας ἦτο ἀναγκαῖον νὰ ἔχουν οἱ ἐπίσκοποι κάποιαν διωρισμένην σχέσιν καὶ μὲ τὴν πολιτείαν, δὲν ἤθελε νὰ τὸ ἐξεύρῃ ὁ Γρηγόριος· ἔπραττε σύμφωνα μὲ τὸ δόγμα του, ὅπου ἀντεφέρετο ἡ ἐκκλησία μὲ τὴν πολιτείαν, νὰ λαμβάνῃ πάντοτε τὰ νικητήρια ἡ πρώτη. Διὰ τοῦτο ἐξέδωκε τὸ ψήφισμα ἐκεῖνο, ὅπου ἀπηγόρευσεν ὅλους τοὺς κληρικοὺς ἐπὶ ποινῇ καθαιρέσεως, νὰ μὴ δέχωνται τὴν περιβολὴν ἐπισκοπῆς, ἡγουμενείας ἢ ἄλλου ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος ἀπὸ λαϊκοῦ χεῖρα, καὶ ἐν ταὐτῷ ὅλους τοὺς λαϊκοὺς χωρὶς ἐξαιρέσεως ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ ἐπρόσταξε νὰ μὴ περιβάλωσι κανένα ἱερωμένον. Ἐνῷ δὲ ἔστελνε τὸ ψήφισμά του εἰς ὅλας τὰς χώρας διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἐκτέλεσίν του, ἐπρόσθεσεν εἰς αὐτὸ, ὅτι μόνον μὲ τὸν τρόπον τοῦτον δύναται νὰ ἐκριζωθῇ τὸ κακὸν τῆς σιμωνίας.

24. Ὁ Γρηγόριος εἰς ἀγῶνα μὲ Ἐῤῥῖκον τὸν Δ΄.

(1075 — 1085.)

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ πολεμῇ πάντοτε μὲ τὰ κωφὰ ὅπλα τῶν διαταγῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὑπέσχοντο οἱ ἄνθρωποι μετάνοιαν χωρὶς νὰ φροντίζουν πραγματικῶς περὶ αὐτῶν, ἐκαθαίρεσεν ὁ Γρηγόριος εἰς τὴν αὐτὴν σύνοδον πολλοὺς ἐπισκόπους τῆς Γερμανίας σιμωνιακῶς χειροτονηθέντας, καὶ ἀφώρισε καὶ πέντε συμβούλους τοῦ Ἐῤῥίκου πωλητὰς τῶν ἱερῶν ἀξιωμάτων, ἐὰν ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν δὲν ἐπαρουσιάζοντο πρὸ τῆς ἱερᾶς καθέδρας διὰ ποινήν των. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐνίκησεν ὁ Ἐῤῥῖκος τοὺς Σάξονας, καὶ ὑπερηφανευθεὶς ἐκ τούτου ὄχι μόνον τοὺς ἀφωρισμένους συμβούλους του δὲν ἀπεμάκρυνεν, ἀλλ' αὐτογνωμόνως ἐπλήρωσε πολλοὺς χηρεύοντας ἐκκλησιαστικοὺς τόπους. Ὁ Πάπας τὸν ἐσυμβούλευσε, καὶ εἰς μίαν ἐπιστολὴν, τῆς ὁποίας εἶναι ἐπίσημος ἡ ἐπιγραφή: „Τῷ βασιλεῖ Ἐῤῥίκῳ σωτηρία καὶ ἀποστολικὴ εὐλογία, ἐὰν ὑπακούῃ τῇ ἀποστολικῇ καθέδρα, ὡς πρέπει τῷ χριστιανῷ", θαυμάζει „ὅτι ὁ Ἐῤῥῖκος εἰς τὰς ἐπιστολάς του εἶναι τόσον ταπεινὸς καὶ εὐπειθὴς, καὶ ὀνομάζεται μὲ σέβας υἱὸς τῆς ἐκκλησίας, εἰς δὲ τὰς πράξεις του ἀντιφέρεται ἐχθρικῶς εἰς τὰς ἀποστολικὰς διαταγὰς καὶ ἀποφάσεις." Ἐν ταὐτῷ δὲ ὑπῆγαν εἰς τὸν Πάπαν οἱ κατατεθλιμμένοι Σάξονες, τῶν ὁποίων οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ ἐπίσκοποι ἦσαν τότε πιασμένοι αἰχμάλωτοι (ἀνωτ. σελ. 293), καὶ ἐκατηγόρησαν βαρύτατα τὸν βασιλέα. Ὁ Γρηγόριος ἐσυμβούλευσε τὸν βασιλέα: Νὰ ἀπολύσῃ παραυτα τοὺς ἐπισκόπους καὶ νὰ τοὺς δώσῃ ὀπίσω τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ ὑποστατικά των. Καὶ ὅταν ὁ βασιλεὺς ἑώρταζε

τοῦ Χριστοῦ τὴν γέννησιν εἰς Γοσλαρίαν (1075), ἔφθασαν τοποτηρηταὶ τοῦ Πάπα, οἵτινες τὸν ἐκάλουν εἰς τὴν Ῥώμην ἔμπροσθεν συνόδου νὰ ἀπολογηθῇ δι' ὅσα ἐκατηγορεῖτο *).

Ὁ Ἐῤῥῖκος ὠργίσθη. Εὐθὺς ἐπρόσταξε νὰ γείνῃ σύνοδος εἰς Βορματίαν, ὅπου ὑπῆγε καὶ αὐτός. Ἐκεῖ ἐκατηγορήθη ὁ Γρηγόριος ἀδίκημα βδελυρὸν, ὅτι ἐμίσθωσε δολοφονητὰς τοῦ βασιλέως, ὅτι μεταχειρίζεται διαβολικὰς τέχνας κτλ. καὶ ἐπροβλήθη ἡ καθαίρεσίς του. Εἰς μάτην ἔλεγαν ἐπίσκοποι τινὲς, ὅτι εἶναι ἀπρεπὲς καὶ ἐναντίον τῶν κανονικῶν διαταγῶν νὰ καταδικάσουν ἀπόντα ἐπίσκοπον χωρὶς ν' ἀκούσωσι τὴν ἀπολογίαν του, καὶ πολλῷ μᾶλλον τὸν Πάπαν τῆς Ῥώμης· οὗτοι κατεσιγάσθησαν καὶ τὰ ἀποφασιστικὰ γράμματα ὑπεγράφησαν. Ἰταλός τις ἱερεὺς ἀνέλαβε τὸ ἔργον νὰ ἐγχειρίσῃ τὴν ἀπόφασιν ταύτην εἰς τὸν Πάπαν, καὶ ἐφάνη μὲ αὐτὴν ἔμπροσθεν τοῦ Γρηγορίου, ὅταν οὗτος ἤνοιξε τὴν σύνοδον, ἥτις συνήθως συνεκροτεῖτο εἰς Ῥώμην κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Πάσχα. Ἐν ταὐτῷ τοῦ ἐνεχείρισεν ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως πλήρη σφοδρῶν ὕβρεων ἀρχομένην μὲ τὰ λόγια ταῦτα." Ἐῤῥῖκος, ὄχι ἐξ ἁρπαγῆς ἀλλὰ κατὰ θείαν διαταγὴν βασιλεὺς, Ἰλδεβράνδῳ οὐχὶ τῷ Πάπᾳ ἀλλὰ τῷ ψευδομοναχῷ." Ὁ Πάπας ἀνέγνωσεν αὐτὸς τὴν ἐπιστολὴν ἔμπροσθεν τῆς συνόδου, καὶ τόσον μεγάλη ταραχὴ ἔγεινεν, ὥστε ὁ βασιλικὸς ἄγγελος μετὰ βίας διέφυγε τὸν

---

*) „Κατὰ τοῦτο ἐπροσφέρθη ὁ Γρηγόριος — πρέπει νὰ σημειωθῇ διὰ τοὺς νομίσαντας σκληρὰν καὶ ἀνήκουστον τὴν παπικὴν ἀπόφασιν — τῷ ὄντι κατὰ τὴν τάξιν τοῦ γενικῶς κεκυρωμένου δικαίου, ἐπειδὴ μὲ τὴν κοινωνίαν τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ Αὐτοκράτωρ πρὸς ἀφωρισμένους, ἦτο καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν κανόνα ἀφωρισμένος. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Πάπας τοῦ ἔδωκε καιρὸν νὰ ἀπολογηθῇ, ἐπροσφέρθη πρὸς αὐτὸν μὲ φειδὼ περισσοτέραν παρ' ὅσην ἠδύνατο νὰ προσμείνῃ." Πλάγκ. ἔνθ. ἀνωτ. Τομ. IV, Τμ. 1. σελ. 162.

θανατον. Τὴν ἐφεξῆς ἡμέραν ὡμίλησεν ὁ Πάπας ἔμπροσθεν ἑκατὸν δέκα ἐπισκόπων πόσον πατρικῶς ἐσυμβούλευσεν ἕως τώρα τὸν βασιλέα, καὶ πόσον ἱλαρῶς καὶ πράως τὸν ἐπαρακάλεσε περὶ ἀπολύσεως τῶν αἰχμαλώτων ἐπισκόπων. Πάντες οἱ ἐπίσκοποι ἔκραξαν: Δὲν ἀφίνομεν τὸν Πάπαν μας ἕως θανάτου. Εὐθὺς ὁ Πάπας ἀφώρισε τὸν βασιλέα, τὸν ἐκαθαίρεσε τῆς βασιλείας, καὶ ἀπέλυσεν ἀπὸ τὸν ὅρκον τῆς εὐπειθείας τοὺς ὑπηκόους καὶ μεγιστᾶνας του *). Τὸ τελευταῖον ἐνυπῆρχε κυρίως εἰς τὸ πρῶτον κατὰ τὰς τεθείσας βάσεις τῶν τοῦ ἀφορισμοῦ ἐνεργειῶν. Μετὰ τὸν βασιλέα ἀφωρίσθησαν καὶ οἱ ἐπίσκοποι Μογοντίας, Τραϊέκτου, καὶ Βαμβέργης· οἱ δὲ ἄλλοι μέτοχοι τῆς εἰς Βορματίαν συνόδου, οἵτινες ἐπροφασίσθησαν ὅτι ὑπέγραψαν ἀναγκασμένοι τὴν καθαίρεσιν τοῦ Πάπα, ἐκαλέσθησαν νὰ ἀπολογηθοῦν εἰς τὴν Ῥώμην. Συγχρόνως ἐστάλθησαν πλήθη πρεσβευτῶν εἰς τὴν Γερμανίαν, οἵτινες φανερὰ καὶ μυστικὰ ἔμελλαν νὰ διεγείρωσι τοὺς ἡγεμόνας καὶ ἐπισκόπους καὶ τὸν λαὸν νὰ ἀποῤῥίψουν τὸν ζυγὸν ἀδίκου καὶ θεοστυγοῦς βασιλέως.

Τοῦτο κυρίως ἠκόνησε τὸν κεραυνὸν τοῦ Γρηγορίου. Πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐπαναστατικοὶ στοχασμοὶ ἐτάραττον τοὺς ἡγεμόνας Σοηβίας Ῥοδόλφον, Βαυαρίας Βέλφιον, Καρινθίας Βερθόλδον, ἀλλ' ἡ βαθέως ῥιζωμένη εὐλάβεια πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν ἁγιότητα ἐδέσμευεν ἀκόμη τὴν κακὴν θέλησιν. Τώρα δὲ ἡ κατάρα τοῦ Πάπα ἀναίρεσε τὴν ἁγιότητα ταύτην, καὶ ὁ ζαλισμένος Ἐῤῥῖκος ἔπραττεν ὅσα ἦσαν ἄξια τῆς κατάρας ταύτης. Καταχλευάζων τοὺς λόγους τοῦ Πάπα, μὴ φροντίζων διὰ τοὺς ἡγεμόνας, ἤρχιζε πάλιν τὰς παλαιάς του ἔριδας μὲ τοὺς Σάξονας, ἔκτιζε τὰ ὀρεινὰ φρούριά του, καὶ ἐβασάνιζε τὸν πτωχὸν λαὸν, ὡς πρότερον, ἥμισυν ἐνιαυτόν. Εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ὡρίμασεν ἡ συνωμοσία τῶν ἡγεμόνων· συνεκρότησαν συνέδριον εἰς Τριβυρίαν, καὶ ὅταν ὁ Ἐῤῥῖκος ἦλθεν εἰς τὸν ἐπάνω Ῥῆνον, ἤκουσε κατὰ πρῶτον εἰς ποίαν δυστυχίαν εὑρίσκετο. Ἐμήνυσαν πρὸς αὐτὸν ἐκ Τριβυρίας: γνωρίζει πολλὰ καλὰ, ὅτι τώρα δὲν ἔχει στέμμα, καὶ ὅτι δὲν τοῦ μένει ἄλλο εἰμὴ νὰ προσμένῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πάπα, ὅς τις ὑπεσχέθη νὰ ἔλθῃ τὴν Ὑπαπαντὴν εἰς τὴν Αὐγοῦσταν. Ἕως τότε ἐμπορεῖ νὰ καθήσῃ ἥσυχος εἰς Σπεῖραν, ἀπεχόμενος ἀπὸ πᾶσαν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Ἡ ψυχή του κρέμαται τώρα μόνον ἀπὸ τὸν Πάπαν· καὶ ἀπεφάσισαν, ἐὰν εἰς διάστημα ἑνὸς ἐνιαυτοῦ δὲν λυθῇ ἀπὸ τὸν δεσμὸν τοῦ ἀφορισμοῦ, νὰ ἐκλέξωσι νέον βασιλέα.

Ἀθλία μετριοφροσύνη, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξεφαίνετο ὁρατῶς ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ λυτρωθῶσιν ἀπ' αὐτὸν διὰ πάντα! Καὶ τί ἦτο νὰ ἐλπίσῃ ἀπὸ τὸν Πάπαν καὶ ἀπὸ τὴν τῶν ἡγεμόνων ἐν Αὐγούστῃ συνέλευσιν εἰμὴ νέαν ταπείνωσιν; Ταύτην τὴν καταφρόνησιν ἠθέλησε ν' ἀποφύγῃ ὁ Ἐῤῥῖκος κατὰ πάντα τρόπον. Ἠθέλησε νὰ ταπεινωθῇ μὲν ἐνώπιον τοῦ Πάπα, νὰ στερήσῃ δὲ τοὺς ἡγεμόνας τὸν ἐλπιζόμενον θρίαμβον, καὶ εὐθὺς ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ εἰς Ῥώμην, καὶ νὰ ζητήσῃ παρακαλεστικῶς τὴν ἄφεσιν ἀπὸ τὸν Γρηγόριον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐχθροί του, Ῥοδόλφος Δοὺξ Σοηβίας, Βέλφιος ὁ τῆς Βαυ-

*) Ὅταν μικρὸν μετὰ ταῦτα ἠρώτησε τὸν Πάπαν Ἑρμάννος ὁ ἐπίσκοπος Μετῶν περὶ τοῦ δικαίου του εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ καθαίρεσιν τῶν βασιλέων, ἀπεκρίθη ὁ Γρηγόριος: „Ὁ κύριος, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἀπεφάσισεν αὐτὸς εἰς τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον: Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν κτλ. ποίμαινε τὰ πρόβατά μου· ὅσα ἂν λύσῃς καὶ δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα καὶ δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. — Ἐξαιροῦνται ἄραγε ἐντεῦθεν οἱ βασιλεῖς; Δὲν ἀνήκουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ πρόβατα, τὰ ὁποῖα ἐνεπιστεύθη ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἀπόστολον Πέτρον;

αρίας, καὶ Βερθόλδος ὁ τῆς Καρινθίας, οἵτινες ἐφρόντιζαν νὰ μένῃ ἀφωρισμένος ὁ Ἐρρῖκος, ἐφοβοῦντο ἀπὸ τὴν ὁδοιπορίαν του ταύτην, καὶ διὰ νὰ τὸν ἐμποδίσουν ἔβαλαν φυλακὰς εἰς ὅλας τὰς Γερμανικὰς τῶν Ἄλπεων διαβάσεις, διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη ὁ βασιλεὺς διὰ νὰ ὑπάγῃ κρυφίως μὲ μόνην τὴν οἰκογένειαν καί τινας πιστοὺς θεράποντάς του εἰς Βουργονδίαν, διὰ μεταβῇ ἀπὸ τὸ Κενίσιον ὄρος εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Ἦτο χειμὼν σκληρότατος (Ἰανν. 1077), ὁπότε διέβαινε τὰς Ἄλπεις, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναβάλῃ τὸν καιρὸν μὲ τὸ νὰ ἐπλησίαζε τοῦ ἀφορισμοῦ τὸ τέλος τῆς διορίας. Ἀντηγωνίσθη μὲ ἀπροόπτους κινδύνους εἰς τοὺς σκληροὺς πάγους καὶ ὀλισθηροὺς δρόμους, ὅπου κἀνὲν βῆμα σχεδὸν δὲν ἔκαμνε χωρὶς κίνδυνον τῆς ζωῆς του. Ἄλλοτε μὲν εἷρπυαν μὲ τοὺς πόδας καὶ μὲ τὰς χεῖρας, ἄλλοτε δὲ ἐγλυστροῦσαν μὲ τὴν ῥάχιν ἢ μὲ τὴν κοιλίαν εἰς ὀλισθηρὸν κατήφορον. Συχνάκις ἐκαταβίβασαν τὰς γυναῖκας εἰς δέρματα βοῶν δεμένα μὲ σχοινία. Τοὺς ἵππους των δένοντες τοὺς πόδας τοὺς ἄφιναν νὰ γλυστρῶσι πρὸς τὰ κάτω, ὁπότε πολλοὶ ἐσκοτώθησαν. Τοιουτοτρόπως ἐταξείδευσε μία βασιλικὴ οἰκογένεια τῆς Γερμανίας εἰς τὴν Ἰταλίαν, διὰ νὰ ζητήσῃ παρακαλεστικῶς ἔλεος ἀπὸ τὸν Πάπαν!

Ὅταν τελευταῖον ἔφθασεν ὑγιὴς ὁ Ἐρρῖκος εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Πειδεμοντίου, τὸν συνήντησε περιστατικὸν, τὸ ὁποῖον ἴσως ἦτο μεγάλη του εὐτυχία, ἐὰν εἶχε συλλογισθῆν καλῶς νὰ ὠφεληθῇ ἀπ' αὐτό. Ἐσυνάχθησαν οἱ Λομβαρδοὶ ὁλόγυρά του νομίζοντες ὅτι ἔρχεται νὰ τιμωρήσῃ τὸν Πάπαν, τὸν ὁποῖον ἐμίσουν ὡς τὸν θάνατον, καὶ τοῦ ἀπέδιδαν ὅλα τὰ ἀτιμαστικὰ ὀνόματα. Ἀλλ' ὁ Ἐρρῖκος δὲν ἔκαμε κοινωνίαν μὲ αὐτούς. Ἄλλον σκοπὸν δὲν εἶχε τώρα

εἰμὴ νὰ συγχωρηθῇ ἀπὸ τὸν ἀφορισμόν. Ἐὰν τὸν σκοπὸν τοῦτον δὲν ἐπετύγχανε ταχύτερα καὶ ἐντιμότερα διὰ τῶν Λομβαρδικῶν ὅπλων, εἶναι δύσκολον νὰ τὸ εἴπωμεν. Ἀλλ' ἦτο πιθανώτατον, ἐπειδὴ ὁ Πάπας, ὅστις ἐταξείδευεν εἰς τὴν Αὐγοῦσταν, ἐτρόμαξε τόσον ἀκούσας τὸν ἐρχομὸν του Ἐρρίκου, ὥστε ταχέως ἐκβὰς ἀπὸ τὸν δρόμον του κατέφυγεν εἰς τὸ φρούριον Κανούσιον τῆς ἐπικρατείας τοῦ Ῥηγίου, καὶ ἐζήτησε προστασίαν ἀπὸ την πλουσίαν κόμησσαν τῆς Τοσκάνας Μαθίλδαν. Ἡ ἡγεμονὶς αὕτη ἦτο πιστὴ καὶ θερμὴ φιλινάδα Γρηγορίου τοῦ Ζ', τοῦ ὁποίου οἱ πάντοτε ἄγρυπνοι ἐχθροὶ ἔλαβαν ἐκ τούτου ἀφορμὴν νὰ διαδώσουν πολλὰ κακὰ καὶ αἰσχρὰ περὶ τῆς σχέσεως ταύτης. Ἀλλὰ τοῦ Γρηγορίου ἡ ζωὴ ἦτο ἄμεμπτος *), καὶ οἱ δίκαιοι μεταγενέστεροι δὲν πρέπει ν' ἀκούωσι συκοφαντίας, τὰς ὁποίας ἀναίρεσαν ἀπρόληπτοι καὶ ἀπαθεῖς σύγχρονοί του.

Πάραυτα ἐκατάλαβεν ὁ Γρηγόριος, ὅτι ἐτρόμαξεν εἰς μάτην ὅταν ἤκουσε μὲ ποίαν κατάστασιν καὶ μὲ ποίαν ταπεινότητα ἐπλησίαζεν ο βασιλεύς. Πρῶτοι ἱκέται, οἵτινες ἔφθασαν εἰς τὸ Κανούσιον, ἦσαν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἐρρίκου, οἵτινες χωριστὰ διὰ διαφόρων ὀρεινῶν δρόμων εἶχαν καταντήσειν εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ νὰ διαφύγουν τῶν Δουκῶν τοὺς κατασκόπους. Ἐπειδὴ ἦσαν καὶ αὐτοὶ συναφωρισμένοι καὶ ἐβλάπτετο ἐκ τούτου ἡ δόξα των, ἔκριναν ἀναγκαῖον νὰ παρακαλέσωσι καὶ αὐτοὶ τὸν Πάπαν νὰ τοὺς συγχωρήσῃ. Μὲ τὸν βασιλέα δὲν ἠθέλησαν νὰ συνοδοιπορήσωσι φοβούμενοι μὴ χειροτερεύσωσι τὴν κατάστασίν των. Ὁ Γρηγόριος τοὺς ἐπρόσταξε νὰ σταθοῦν ἱκανὸν και-

*) Μ' ὅλον τοῦτο προβάλλεται ἀκόμη ἕως τῶν ἡμερῶν μας ὁ μῦθος οὗτος. Ἀλλὰ τίς εἶναι εἰς τὰς ἱστορίας ταύτας εἰλικρινέστερος μάρτυς παρὰ τὸν εὐφυέστατον Λαμπέρτον; Αὐτὸς ἀναιρεῖ λαμπρῶς τὸν μῦθον τοῦτον (ἐκδ. Κραυσ. σελ. 241).

ρὸν μὲ τρίχινα ὑποκάμισα, τοὺς ἔκλεισεν ἔπειτα χωριστὰ καθένα εἰς στενὰ καὶ κλειδωμένα οἰκημάτια μὲ ξηροφαγίαν, καὶ τελευταῖον ἐπιπλήξας αὐτοὺς πατρικῶς τοὺς ἐσυγχώρησεν.

Ὁ δὲ Ἐῤῥῖκος εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ προσέδραμε πρῶτον εἰς τὴν Κόμησσαν Μαθίλδαν τὴν συγγενῆ του, ἐλπίζων νὰ συγχωρηθῇ ἀπὸ τὸν ἀφορισμὸν διὰ τῆς μεσιτείας της. Ἀλλ' ὁ Γρηγόριος, ὅς τις ἐνόμιζε τὸν Ἐῤῥῖκον εὐμετάβλητον, ἤθελε νὰ ἀποφασισθοῦν τὰ περὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν Αὐγούστῃ τῶν ἡγεμόνων συνέλευσιν, καὶ μόλις ἐκαταπείσθη νὰ τὸν παρουσιάσῃ ἔμπροσθέν του μὲ συνθήκην νὰ ἐνδυθῇ σάκκινον φόρημα, καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς εἰλικρινοῦς μετανοίας του νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτὸν τὸ βασιλικὸν στέμμα του ὁμολογῶν δημοσίως τὴν ἀναξιότητά του. Ἡ Μαθίλδα ἔκρινε τοῦτο πολλὰ σκληρὸν, καὶ δι' ἐπιμόνου αὐτῆς δεήσεως μετέβαλεν ὁ Πάπας τὴν ἀπόφασίν του εἰς τὸ Νὰ ἔλθῃ ὁ βασιλεὺς χωρὶς ἀκολούθους εἰς τὴν πρώτην αὐλὴν τοῦ παλατίου, νὰ ἐνδυθῇ ἐκεῖ μάλλινον ὑποκάμισον, τὸ ὁποῖον ἤθελαν τοῦ δώσειν υπηρέται τοῦ Πάπα, καὶ νὰ προσμένῃ τὴν τοῦ Πάπα ἀπόφασιν εἰς τὸ ὕπαιθρον ἀσκεπὴς τὴν κεφαλὴν καὶ ἐξυπόλυτος.

Τοῦτο καὶ ἔγεινεν. Ὁ Γρηγόριος αὐτὸς ἱστορεῖ τὴν σκηνὴν ταύτην εἰς μίαν ἐπιστολὴν οὕτως: „Ὁ Ἐῤῥῖκος μὲ ὀλίγους ἦλθεν εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Κανουσίου, ὅπου διετρίβαμεν. Τρεῖς ἡμέρας ἐστάθη γυμνὸς παντὸς βασιλικοῦ στολισμοῦ, γυμνόπους, καὶ ἐνδεδυμένος σάκκον εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν ἔμπροσθεν τῆς πύλης, καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ ζητῇ μετὰ δακρύων ἀποστολικὸν ἔλεος, βοήθειαν καὶ παρηγορίαν, ἕως οὗ ἐκίνησεν ὅλους τοὺς παρόντας εἰς τόσον οἶκτον, ὥστε ὅλοι ἐπαρακάλουν ὑπὲρ αὐτοῦ μετὰ θερμῶν δακρύων, καὶ ὅλοι ἐθαύμαζαν διὰ

τὴν ἀσυνήθιστον σκληρότητα τῆς ἡμετέρας καρδίας. Τινὲς δὲ ἔφθασαν νὰ φωνάζουν, ὅτι ὁ τρόπος μας ἀναγγέλλει μᾶλλον τυραννικὴν ἀγριότητα καὶ σκληρότητα παρὰ ἀποστολικὴν αὐστηρότητα.“

Τὴν τετάρτην ἡμέραν τὸν ἔφερε τελευταῖον ἔμπροσθέν του, καὶ τὸν ἐσυγχώρησεν ἀπὸ τὸν ἀφορισμὸν μὲ συνθήκην, Νὰ ἐπιστρέψῃ ἥσυχος εἰς τὴν Γερμανίαν, νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃ τίποτε, καὶ νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ πᾶσαν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἕως οὗ εἰς συνέδριον τῶν ἡγεμόνων νὰ ἀποφασισθῇ ἂν δύναται νὰ μένῃ βασιλεὺς τῆς Γερμανίας ἢ ὄχι. Ἀφοῦ ὅλα ταῦτα ὑπεσχέθη παῤῥησίᾳ ἐνόρκως ὁ Ἐῤῥῖκος, ἔλαβε τὴν ἄφεσίν του. Ἐδιηγήθησαν συχνάκις τὸ ἐν Κανουσίῳ γενόμενον τοῦτο ὡς ἀναξιοτάτην καὶ ἐφυβριστοτάτην ταπείνωσιν, τὴν ὁποίαν ἔπαθέ ποτε βασιλεὺς ἀπὸ ἱερατικὴν ὑπερηφάνειαν. Ἀλλ' ἐὰν εἰς τὴν σκηνὴν ταύτην ἐνυπάρχῃ ἀνάξιον, ἡ αἰτία πίπτει εἰς τὸν Ἐῤῥῖκον, ὅς τις ἐφάνη μὲ πρόσωπον μετανοοῦντος ὄχι διὰ νὰ φιλιωθῇ μὲ τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ θριαμβεύσῃ κατὰ τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων· καὶ ὄχι εἰς τὸν Πάπαν, ὅς τις ὀφθαλμοφανῶς ἐκβῆκε πρὸς χάριν τοῦ Ἐῤῥίκου ἀπὸ τὴν πρόθεσιν τοῦ νὰ λύσῃ τὸν ἀφορισμὸν εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ ὅλας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ποινὰς ἤθελε μεταβάλειν εἰς ἀγυρτικὸν παιγνίδιον, ἐὰν τὸν ἀπέλυε καὶ ἀπὸ ταύτην τὴν ἱκανοποίησιν. Δὲν ἦτο τότε ἀσυνήθιστον πρᾶγμα νὰ καθυποτάσσωνται καὶ οἱ μεγάλοι ἁμαρτωλοὶ εἰς ὀδυνηρὰς καὶ χαλεπὰς ταπεινώσεις. Καὶ βασιλεῖς πολλοὶ ἐδέχοντο ἑκουσίως ῥαβδισμοὺς ἀπὸ τοὺς ἐξαγορευτάς των (Πρβ. ἀνωτ. σελ. 282). Ὅτι δὲ ὁ Γρηγόριος δὲν ἔδωκεν ἀπόλυτον ἄφεσιν, τὸ ἔκαμεν ἀναμφιβόλως πρὸς ὄφελος τῆς Γερμανίας καὶ ἐπ' ἀληθείας, ἐὰν ἐκύτταζε μόνον τὸ ὄφελος τῆς ἐκκλησίας, ὠφελεῖτο

περισσότερον ἐὰν ἔδιδεν ὅλα τὰ βασιλικὰ διαμιᾶς δίκαια εἰς τὸν Ἐῤῥῖκον, ὅςτις ὑπέσχετο προθυμότατα ὅ,τι ἤθελεν ὁ Πάπας διὰ νὰ τὰ λάβῃ *).

Καθαρωτάτην ὅμως νίκην ἔκαμεν ὁ Πάπας κατὰ τοῦ βασιλέως ὅταν μετὰ τὴν ἄφεσιν λειτουργήσας εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὡμίλησε πρὸς αὐτὸν οὕτως: „Ἔλαβα πρὸ πολλοῦ ἐπιστολὰς ἰδικάς σου καὶ τῶν φατριαστῶν σου, ὅπου μὲ κατηγορεῖς ὅτι ἀνέβην τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν διὰ σιμωνίας, καὶ ὅτι ἐμόλυνα τὴν ζωήν μου δι' ἁμαρτημάτων, τὰ ὁποῖα κλείουσιν εἰς ἐμὲ τὴν πύλην τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου. Μ' ὅλον ὅτι δύναμαι νὰ ἀναιρέσω τὰς κατηγορίας ταύτας διὰ καθαρῶν καὶ ἀδιαφθόρων μαρτύρων, μ' ὅλον τοῦτο διὰ νὰ μὴ προτιμήσω τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν τοῦ Θεοῦ, θέλω τώρα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀθωότητός μου νὰ μεταλάβω τὸ σῶμα τοῦ κυρίου διὰ νὰ μὲ ἁγιάσῃ ὁ παντοδύναμος Θεὸς ἐὰν εἶμαι ἀθῶος, ἢ διὰ νὰ μὲ ἐξολοθρεύσῃ ἐὰν εἶμαι ἔνοχος." Μετὰ τοὺς τρομεροὺς τούτους λόγους ἔθραυσε τὸν ἅγιον ἄρτον καὶ ἔφαγε μέρος αὐτοῦ. Τότε ὅλοι οἱ παρόντες ἔκραξαν δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν Θεόν. Ἔπειτα ἐστράφη πάλιν ὁ Πάπας πρὸς τὸν βασιλέα καὶ εἶπε: „Πρᾶξε καὶ σύ, υἱέ μου, τώρα τὸ αὐτό. Οἱ Γερμανικοὶ ἡγεμόνες ἐκώφευσαν τὰ αὐτία μου παραπονούμενοι κατὰ σοῦ, καὶ κατηγοροῦντές σε βαρύτατα ἐγκλήματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἤθελες ἀποκλεισθῆν ἀπὸ τὴν βασιλείαν ἕως τέλους τῆς ζωῆς σου. Οὗτοι ζητοῦσι κριτήριον κατὰ σοῦ, ἐξεύρεις ὅμως ὅτι εἶναι ἀσθενεῖς αἱ κρίσεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ συχνάκις ἐκλαμβάνεται τὸ ψεῦδος ὡς ἀλήθεια. Ἐὰν ἐξεύρῃς τὸν ἑαυτόν σου ἀθῶον, ἐλευθέρωσε συντομώτατα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ μίαν θλίψιν, καὶ τὸν ἑαυτόν σου ἀπὸ πολυχρόνιον ἔριδα. Μετάλαβε καὶ σὺ ἐκ τοῦ

*) Πλάγκ. ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 178.

σώματος τοῦ κυρίου διὰ νὰ φανερωθῇ ἡ ἀθωότης σου μὲ μαρτυρίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ νὰ ἐμφραγοῦν ὅλων τῶν κακῶν ἀνθρώπων τὰ στόματα, ὅταν παρουσιασθῶ προστάτης θερμότατος τῆς ἀθωότητός σου, καὶ διὰ νὰ φιλιωθῶσι μαζή σου οἱ ἡγεμόνες, νὰ δοθῇ ἡ βασιλεία πάλιν εἰς ἐσὲ, καὶ νὰ παύσουν διὰ παντὸς αἱ καταιγίδες τῶν ἐμφυλίων πολέμων." Ἀλλ' ὁ Ἐῤῥῖκος τυπτόμενος ἀπὸ τὴν συνείδησίν του δὲν ἐτόλμησε νὰ ὑποταχθῇ εἰς τοῦ Θεοῦ τὴν κρίσιν. Ἐκστατικὸς καὶ ἀμηχανῶν ἀπελογήθη *), ὅτι δὲν ἦσαν παρόντες οἱ ἡγεμόνες, οἵτινες ἔπρεπε νὰ εἶναι αὐτόπται τῆς καθαρότητός του. Μετὰ τοῦτο τὸν ἐσυγχώρησεν ὁ Πάπας.

Τῶν Ἰταλῶν τὰ φρονήματα δὲν ἐφάνησαν κατ' ἀρχὰς φιλικὰ εἰς αὐτόν. Τὸν ἐκαταφρόνουν, ὅτι ἐλησμόνησε τὴν βασιλικὴν ἀξίαν του. Ἀντὶ τῶν συνήθων πολυτελῶν ὑποδοχῶν, πανηγύρεων καὶ συμποσίων, ἦτο ἄκρα ἡσυχία· εἰς καμμίαν πόλιν δὲν τὸν ἐπροσκάλεσαν· ἐκατοίκει πρὸ τῶν πυλῶν εἰς σκηνὴν, καὶ μόλις εἶχεν ὅσην τροφὴν ἐχρειάζετο. Λύπη, μετάνοια, φιλεκδικία, δειλία μετεβάλλοντο εἰς τὸ στενοχωρημένον στῆθος του. Ἀλλ' ὁ πρῶτος τῶν ἐχθρῶν τοῦ Γρηγορίου, Γουΐβερτος ἀρχιεπίσκοπος Ῥαβέννης, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐξαναφιλίωσαν τοὺς Ἰταλοὺς μετ' αὐτοῦ, παριστάνοντες, ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν ἤθελεν ὑποφέρειν τὸ ὄνειδος, ἐὰν οἱ τῆς Γερμανίας ἡγεμόνες δὲν τὸν ἠνάγκαζαν στενώτατα· ὅτι ἡ ἡσυχία του δὲν εἶναι ταπείνωσις, ἀλλ' ἐνδομυχοῦσα ἐκδίκησις· ὅτι βέβαια δὲν θέλει ἀφήσειν τὸ ὄνειδος τοῦτο ἀπλήρωτον εἰς τὸν Πάπαν, ἐὰν ἀσφαλισθῇ κατὰ τῆς Γερμανίας. — Ἠθέλησαν οὕτως οἱ Ἰταλοὶ νὰ ἔχωσι πάλιν τὸν βασιλέα των. Τοῦ ἤνοιξαν πάλιν τὰς ἀγκάλας των μετὰ χαρᾶς, ὤμοσαν νὰ τὸν βοηθή-

*) Lamper. Schafnab. p. 249.

σουν μὲ περιουσίαν καὶ ζωὴν ἐναντίον τοῦ Πάπα· καὶ ὁ Ἐῤῥῖκος, τοῦ ὁποίου ἡ καρδία ἐφουσκώθη πάλιν μὲ νέας ἐλπίδας, εὐχαριστήθη τόσον καλὰ μεταξὺ τῶν Λομβαρδῶν, ὥστε ἐλησμόνησε τὰς πρὸς τὸν Πάπαν ἐνόρκους ὑποχρεώσεις του, καὶ ἀνέβαλε τὴν εἰς τοὺς Γερμανοὺς ἐπιστροφήν του.

Ἀφορμὴν λαβόντες ἐκ τούτου οἱ ἐχθροί του Δοῦκες ἔκλεξαν ἐν τῇ πόλει Φορχεμίᾳ ἄλλον βασιλέα, τὸν τῆς Σοηβίας Δοῦκα Ῥοδόλφον (Μαρτ. 1077). Τοῦ Πάπα ἐπίτροποι ἦσαν παρόντες, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀναβάλωσι τὴν ἐκλογὴν ἕως οὗ νὰ ἔλθῃ ὁ Πάπας, ἠλευθέρωσαν τοὐλάχιστον τὸν Ἐναντιοβασιλέα ἀπὸ διαφόρους φορτικὰς συνθήκας, τὰς ὁποίας ἤθελαν νὰ τοῦ ἐπιθέσωσιν οἱ ἡγεμόνες. Τοῦτο ἀνεκάλεσε τὸν Ἐῤῥῖκον ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν· εὗρηκε μεγάλην φατρίαν, μάλιστα εἰς τὰς πόλεις, καὶ τὴν ἐπλήθυνε περισσότερον διὰ διανομῆς μεγάλων καὶ μικρῶν, βασιλικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑποστατικῶν καὶ πολιτικῶν προνομίων. Ἔγεινεν ἰσχυρὸς ἱκανὰ, ὥστ᾽ ἐδίωξεν ὅλα τὰ ἐχθρικὰ πλήθη ἀπὸ τὴν Σοηβίαν καὶ Φραγκίαν ἕως εἰς τὴν Σαξονίαν, καὶ τὸ 1078 ἔτος, ὁπότε ἀνενεώθη ἡ ἐκστρατεία, συνεκροτήθη μάχη εἰς Μελιριχστάδιον τῆς Φραγκίας, ὅπου τοῦ Ῥοδόλφου τὸ κέρας ἐνικήθη, τὸ δὲ ἄλλο στρατηγούμενον ἀπὸ τὸν Ὄθωνα, Κόμητα Νορδεΐμου, ἐνίκησεν ὁλοτελῶς τοὺς βασιλικούς. Μεταξὺ τῶν θανατωμένων ἦσαν πολλοὶ Ἐπίσκοποι, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν τότε συνήθειαν ὡς κληρουχικοὶ ἄρχοντες ἐχρεώστουν νὰ συνεκστρατεύουν μὲ στρατιώτας των, καὶ ὁ Βούκων ἐπίσκοπος Ἀλβερσταδίου συνεξεστράτευσε δεκατρὶς ἐναντίον τοῦ Ἐῤῥίκου. Οἱ μικρότεροι ἱερεῖς ἠκολούθουν καὶ αὐτοὶ τὸν στρατὸν, καὶ ἐνῷ ἐγίνετο ἡ μάχη, ὄπισθεν αὐτοὶ ἱστάμενοι ὕμνουν ψαλμοὺς πρὸς τὸν κύριον.

Ὁ Ἐῤῥῖκος ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Σοηβίαν,

μὲ σύνοδον ἡγεμόνων ἐκαθαίρεσεν ἐκ τοῦ Δουκάτου τὸν Ῥοδόλφον, καὶ τὸ ἔδωκε κληροῦχημα εἰς τὸν Κόμητα Φρειδερῖκον Ὀενστάουφον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκεν ἐν ταὐτῷ γυναῖκα τὴν θυγατέρα του Ἀγνήν.

Ὁ Πάπας ἐπέμενεν ἐν τοσούτῳ εἰς τὴν γνώμην του, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀποφασισθῶσιν εἰς τὴν Γερμανίαν τὰ κατὰ τὸν Ἐῤῥῖκον. Ὅταν εἰς σύνοδον τῆς Ῥώμης γενομένην κατ᾽ ἀρχὰς τοῦ 1078 ἔτους ἦλθαν πρεσβευταὶ καὶ τῶν δύω βασιλέων ἐνώπιόν του παρακαλοῦντες τον νὰ κάμῃ μίαν ἀπόφασιν, ἀπεκρίθη: Τὸ πρᾶγμα εἶναι τόσον μέγα. ὥστε μόνον εἰς τὴν Γερμανίαν ἐμπορεῖ νὰ κριθῇ ἀπὸ σύνοδον ὅλων τῶν μεγιστάνων τοῦ βασιλείου καὶ τῆς ἐκκλησίας. Τὰ αὐτὰ εἶπεν εἰς δύω ἄλλας συνόδους γενομένας τὸν Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ, καὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἐφεξῆς ἔτους. Δὲν εἶναι παράξενον, ἂν οἱ Σάξονες αἰσθανόμενοι τὸν πόνον τῆς πατρίδος των βαθύτερα παρὰ ὁ Πάπας, ἐδυσαρεστήθησαν διαβολικὰ περὶ τούτου, καὶ ὑπέλαβαν τὸν Γρηγόριον διπλοῦν καὶ δολιόφρονα. Ἔστελναν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὰς πλήρεις πικρῶν παραπονημάτων παριστάνοντες τὴν ἀξιοθρήνητον σύγχυσιν, εἰς τὴν ὁποίαν τοὺς ἔῤῥιψε, καὶ ἐξηγοῦντες τὴν πτῶσιν τῶν νόμων καὶ τῆς πολιτικῆς εὐταξίας. καὶ τὸν ἀποσφενδονισμὸν τῶν βασιλικῶν κτημάτων. Ὁ Γρηγόριος ἐσιώπα, "καὶ οὕτω, λέγει ἱστοριογράφος τις τοῦ καιροῦ ἐκείνου, τίποτ᾽ ἄλλο δὲν ἔγεινε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (1079) εἰμὴ ὅτι ἤρχοντο συχνάκις Παπικοὶ πρεσβευταὶ καὶ εἰς τοὺς δύω βασιλεῖς, ὑποσχόμενοι νῦν μὲν εἰς τὸν ἕνα, νῦν δὲ εἰς τὸν ἄλλον τὴν τοῦ Πάπα εὔνοιαν, καὶ προσέτι, κατὰ τὴν τῶν Ῥωμαίων συνήθειαν, μεταφέροντες εἰς τὴν Ῥώμην ὅσα ἀργύρια ἠδύναντο νὰ λάβωσι καὶ ἀπὸ τοὺς δύω." Ἀλλὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1080 ἠθέλησε νὰ διακρίνῃ τὸ πρᾶγμα ὁ Ἐῤῥῖκος. Ἐνι-

κήθη ὅμως εἰς τὸν Φλανδρικὸν Ῥῆνον ἀπὸ τὸν Ὄθωνα, καὶ εὐθὺς ὁ Γρηγόριος ἔστειλε κατ' αὐτοῦ δεύτερον ἀφορισμὸν, διὰ τοῦ ὁποίου εὐλόγει καὶ ἐσυγχώρει ἀπὸ πᾶσαν ἁμαρτίαν τοὺς μένοντας πιστοὺς εἰς τὸν Ῥοδόλφον, τὸν δὲ Ἐῤῥῖκον ἐκαθαίρει διὰ παντὸς ἀπὸ τὴν βασιλείαν, καὶ τὸν ἐκαταδίκαζεν εἰς αἰωνίαν ἀδυναμίαν καὶ ἀναξιότητα εἰς τὸ νικᾶν. Ἔστειλε δὲ εἰς τὸν Ῥοδόλφον καὶ στέμμα, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιγραφὴ (Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolfo, ἤγουν: Δῶκε Πέτρα Πέτρῳ, Πέτρος δὲ στέμμα Ῥοδόλφῳ) ἔμελλε νὰ εἶναι αἰώνιον μαρτύριον, ὅτι αὐτὸς τὸ ἐχάρισε. Συναρπαγὴ καὶ πρόωρος σπουδὴ ἐμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ τοῦτο, ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶχε διακριθῆν ἀκόμη ἀπὸ τὰ ὅπλα.

Ὁ Ἐῤῥῖκος, ὅς τις ἐκτυπήθη μὲν εἰς τὸν Φλανδρικὸν Ῥῆνον, δὲν ἐκατανικήθη δὲ ἐξ ὁλοκλήρου, ἀκούσας τοῦτο, κατήντησεν εἰς σφοδρὸν θυμὸν, καὶ ἐσυνάθροισεν εἰς Βριξίαν (τὴν 26. Ἰουνίου 1080) σύνοδον, ὅπου ἐκαθαιρέθη ὁ Γρηγόριος Ζ', καὶ ἐκλέχθη ἀντ' αὐτοῦ ὁ τῆς Ῥαβέννης ἀρχιεπίσκοπος Γουΐβερτος, ὀνομασθεὶς Κλήμης Γ'. Ἔπειτα ἐστράφη κατὰ τοῦ Ῥοδόλφου καὶ τῶν Σαξόνων, καὶ εἰς μάχην γενομένην εἰς τὰ πέριξ τοῦ Μαρσιβούργου (15. Ὀκτβ.) ἐφονεύθη ὁ Ἐναντιοβασιλεὺς Ῥοδόλφος μὲ πολλὰς πληγὰς, τοῦ ὁποίου ἡ χεὶρ κοπεῖσα ἀπὸ τὸν μετέπειτα περίφημον ἐξουσιαστὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ Γοττεφρεῖδον ἐκ Βυλλιόνου δείχνεται ἀκόμη εἰς τοὺς περιοδευτὰς εἰς τὴν τοῦ Μαρσιβούργου ἐκκλησίαν.

Τώρα τίποτ' ἄλλο δὲν ἐσυλλογίζετο μὲ ζῆλον ὁ Ἐῤῥῖκος εἰμὴ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Πάπαν. Μὲ στρατὸν μέγαν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν· εἰς τοὺς ἀντιπάλους του Γερμανοὺς ἀντιπαρέταξε τὸν ἀνδρεῖον Δοῦκα Ὀενσταούφου Φρειδερῖκον. Ἔφθασεν ἔμπροσθεν τῆς Ῥώμης, καὶ τὴν ἐβάσταξε πολιορκημένην τρία ἔτη, ἐνῷ

οἱ ἀντίπαλοί του ἔκλεξαν ἄλλον Ἐναντιοβασιλέα, τὸν Κόμητα τοῦ Λουξεμβούργου Ἑρμάννον, ὅς τις χλευαστικῶς ἐπωνομάσθη Σκορδοβασιλεύς. Εἰς τὸν Πάπαν ἦλθε τώρα βαρὺς πειρασμὸς, ἀλλ' ὁ γενναῖος ἀνὴρ ἔδειξεν ἀσύγκριτον σταθερότητα κατὰ τὴν δεινὴν ταύτην περίστασιν. Ὁ Ἐῤῥῖκος ἐδελέαζε τοὺς Ῥωμαίους μὲ μεγάλας ὑποσχέσεις. Οὗτοι δὲ παρασταθέντες εἰς τὸν Πάπαν (1083) τὸν ἐπαρακάλεσαν νὰ κάμῃ εἰρήνην μὲ τὸν βασιλέα. Ὁ δὲ Γρηγόριος ἀπεκρίθη: „Ἐὰν θέλῃ νὰ δώσῃ ἱκανοποίησιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὰς φανερὰς ἁμαρτίας του, θέλω τὸν συγχωρήσειν μετὰ χαρᾶς, καὶ θέλω τοῦ περιβάλειν τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα μετ' εὐλογίας· εἰ δὲ μὴ, οὔτε δύναμαι οὔτε ἄδειαν ἔχω ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ σᾶς ἀκούσω." Ἐπειδὴ δὲ ὁ βασιλεὺς ἀπέῤῥιψε ταύτην τὴν συνθήκην, καὶ ἡ δυσαρέστησις τῶν Ῥωμαίων ἠκούετο πανταχοῦ, μετέβη ὁ Πάπας μετὰ τῶν οἰκείων του εἰς Ἀγγελόκαστρον. Ὅταν δὲ τοῦ Ἐῤῥίκου οἱ ἀντίπαλοι ἐζήτησαν ἀπ' αὐτοῦ τὴν τοῦ Ἑρμάννου ἐπικύρωσιν, ἀπεκρίθη: ἐὰν πρῶτον ὁρκισθῇ ὑπακοὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Εἰς τὴν ἀνάγκην του ἐπροσκάλεσε βοηθὸν τὸν ὑποτελῆ του ἄρχοντα, τὸν Δοῦκα Ῥόβερτον Γουΐσκαρδον, καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἀντὶ τούτου ἐζήτησε τὴν ἐπικύρωσιν κτημάτων τινῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα εἶχε πορθήσειν πρότερον, εἶπεν ὁ Γρηγόριος. „Διὰ τὰ ὑποστατικὰ, τὰ ὁποῖα κατακρατεῖς ἀδίκως, θέλω ἔχειν ἀκόμη ὑπομονήν."

Τελευταῖον οἱ Ῥωμαῖοι τὴν 21. Μαρτίου 1084 ἤνοιξαν τὰς πύλας εἰς τὸν βασιλέα, ὅς τις μετὰ δέκα ἡμέρας ἐστέφθη αὐτοκράτωρ ἀπὸ τὸν Ἀντίπαπάν του Κλήμεντα Γ'. Τὸ Ἀγγελόκαστρον, ὅπου εὑρίσκετο ὁ Γρηγόριος, ἐπολιωρκεῖτο. Τότε ἐπλησίασεν ὁ ἰσχυρὸς ἐχθρὸς, Ῥόβερτος Γουΐσκαρδος,

ὅςτις ἦλθεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μὲ πολυάριθμον στράτευμα (σελ. 285). Ὁ Ἐῤῥῖκος ἔκρινεν ἀμφίβολον τὴν ἀντίστασιν καὶ ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Ῥώμην. Οἱ Νορμαννοὶ τὴν ἐκυρίευσαν, ὁπότε πυρκαϊὰ μεγάλη συμβᾶσα τῆς διέφθειρε μέγα μέρος. Ὁ Ῥόβερτος ἔφερε τὸν Πάπαν πρῶτον εἰς τὸ ὄρος Κασσῖνον, ἔπειτα εἰς τὸ Σάλερνον, ὅπου ἀπέθανε τὸ ἐφεξῆς ἔτος (25. Μαΐου 1085). Οἱ τελευταῖοι του λόγοι ἦσαν: „Ἠγάπησα δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησα ἀδικίαν, διὰ τοῦτο ἀποθνήσκω εἰς τὴν ἐξορίαν" *).

25. Ἄγγλοι.

(827 — 871.)

Κατ' ἀρχὰς τῆς περιόδου ταύτης δὲν ἦσαν ἀκόμη ἡνωμέναι εἰς ἓν ὅλον αἱ πολιτεῖαι τῆς ἐπαρχίας (σελ. 52), τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία, καθὼς ἐμπορεῖτις νὰ εἰκάσῃ, εἶναι πλήρης φθόνων, πολέμων καὶ φόνων. Ἡ Συσσεξία ἐκαταπόθη ἀπὸ τὴν Βεσσεξίαν, ἡ Μερκία εἶχε κάμειν ὑποτελεῖς τὴν Καντίαν, Ἐσσεξίαν καὶ Ὀστραγγλίαν. Ὅταν ὅμως ὁ βασιλεὺς τῆς Μερκίας Βερνοῦλφος ἐκινήθη κατὰ τοῦ Ἐγεβέρτου βασιλέως τῆς Βεσσεξίας, ἐνικήθη μὲν αὐτός, ἡ δὲ Μερκία καὶ αἱ ὑποτελεῖς αὐτῆς χῶραι ἔπεσαν εἰς τὸν νικητήν, ὅς τις τότε ὑπέταξε καὶ τὴν Νορθυμβρίαν. Ἐδῶ καὶ εἰς τὴν Μερκίαν ἔμειναν ἀκόμη ἐγχώριοι βασιλεῖς, οἵτινες ἔδιδαν φόρον εἰς τὸν τῆς Βεσσεξίας, ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου ἀφανίζονται ἀπὸ τὴν ἱστορίαν. Ἡ ἐπαρχία λοιπὸν ἡνώθη εἰς ἓν βασίλειον, καὶ ὁ Ἐγέβερτος ἐγράφετο

*) Dilexi justistiam, et Odi iniquitatem, propterea morior in exilio.

βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας. Τὸ ἀξιόλογον τοῦτο πρᾶγμα ἔγεινε κατὰ τὸ 827 ἔτος, ὁπόταν Λοδοβῖκος ὁ Εὐσεβὴς ἐβασίλευεν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν.

Ἦτο ἤδη κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον θεμελιωμένη εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἡ τῶν ἱερωμένων δύναμις. Αἱ ἔννοιαι τῆς ἁγιότητος τοῦ μοναδικοῦ βίου ἐπαρακίνησαν πολλοὺς ἡγεμόνας νὰ παραιτηθῶσι τὴν κοσμικὴν δόξαν, καὶ τὸ πρὸς τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν σέβας ἦτο τόσον μέγα, ὥστε πολλαὶ ἡγεμονίδες καὶ ἡγεμόνες ἔκαμναν τὸ βαρὺ εἰς Ῥώμην ταξείδιον διὰ νὰ φιλήσωσι τοὺς πόδας τοῦ Πάπα, καὶ νὰ λάβουν ἀπ' αὐτοῦ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων των. Ὁ τῆς Νορθυμβρίας ἐπίσκοπος Βιλφρεῖδος λογομαχῶν μὲ τοὺς συναδελφούς του ἀνέφερε πρῶτος τὴν κρίσιν εἰς τὸν Πάπαν, καὶ ἔκτοτε ἐπάτησε καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἡ Παπικὴ κυριαρχία.

Ἡ ἕνωσις τῶν ἑπτὰ βασιλείων ἐχρεώστει νὰ φέρῃ σωτηρίαν εἰς τὸ ὅλον, ἀλλ' ἡ εἰς τὰ ἔσω κατορθωθεῖσα εἰρήνη ἐταράχθη παρευθὺς ἀπὸ ἐξωτερικοὺς πολεμίους. Διότι καὶ ἡ Ἀγγλία ἔγεινε σκοπὸς προσβολῶν ἐκείνων τῶν Νορμαννῶν ἢ Δανῶν, οἵτινες κατὰ τὴν ἐννάτην ἑκατονταετηρίδα ἐπροξένησαν τρόμον εἰς τὰ τῆς Εὐρώπης παράλια, καὶ ἠνάγκασαν τοὺς διαδόχους τοῦ μεγάλου Καρόλου νὰ τοὺς πληρώσουν φόρον (ἀνωτ. σελ. 223). Τοιουτοτρόπως τὸ 787 ἤδη ἔτος ἐφάνη στόλος Δανῶν πειρατῶν (τοὺς ὁποίους οἱ πειραχθέντες ὀνομάζουσι Νορδμάννους, ἢ Νορμαννούς) εἰς τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἀγγλίας *). Τοῦτον ἠκολούθησαν πλειότεροι, μ' ὅλον τοῦτο δὲν ὑπήγαιναν

*) Δὲν ἦτο δὲ καὶ πρώτη αὕτη ἡ ἀπόβασις. Ἴδε Σπρεγκελίου ἱστορίαν τῆς μεγάλης Βριτανίας εἰς τὴν Γενικὴν ἱστορίαν Μέρ. 47. σελ. 129.

ἀκόμη τόσον αὐθαδῶς ἐπὶ τῆς Ἐγεβέρτου ἰσχυρᾶς κυβερνήσεως. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἀνοήτου υἱοῦ του Ἐθελβολφίου (837 — 858) ἐπέρνων σχεδὸν κατ' ἔτος νέοι στόλοι, ἐλεηλάτουν τοὺς αἰγιαλοὺς, καὶ ὑπέστρεφαν μὲ λάφυρα εἰς τοὺς τόπους των. Ἐτόλμησαν δὲ κατὰ πρῶτον τὸ 851 ἔτος καὶ νὰ παραχειμάσωσιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ Ἐθελβολφίου Ἀθελστάνιος ἐκτύπησε τινὰς ἐξ αὐτῶν, καὶ ἐβύθισεν ἐννέα πλοῖα των, Οὗτοι δὲ ἔλαβαν τὸ ἐλθὸν ἔαρ ἐκ Δανίας βοήθειαν 350 πλοίων, καὶ ἀπὸ τὴν νῆσον Γανάτιν, τὸν συνελεύσεως τόπον των, εἰσέβαλαν εἰς τὴν Νοτιοανατολικὴν Ἀγγλίαν, ἔκαυσαν τὰς πόλεις Λονδῖνον καὶ Καντουαρίαν, καὶ λεηλατοῦντες εἰσεχώρησαν ἕως εἰς τὴν καρδίαν τῆς Συῤῥίας, ἕως οὗ τελευταῖον ἔπαθαν αἱματώδη φθορὰν πλησίον τῆς Ὀκέλης ἀπὸ τὸν Ἐθελβόλφιον. Ἀλλὰ τοῦτο πρὸς καιρὸν ἔφερεν ἡσυχίαν.

Ὁ Ἐθελβόλφιος καταγινόμενος πλέον εἰς τὰς ἁμαρτίας του παρὰ στοχαζόμενος νὰ κάμῃ ἐναρέτους πράξεις, ἐταξείδευσε τώρα (855) μετὰ τοῦ πέμπτου ἑξαετοῦς τότε υἱοῦ του Ἀλφρέδου εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου ἔμεινεν ἓν ὁλόκληρον ἔτος, ἀφῆκεν ἐκεῖ πολλὰ καὶ τίμια δῶρα, καὶ ὑπεχρεώθη νὰ στέλλῃ ἐτησίως 300 Μαγκούσους (περίπου 330 φιορίνια), τῶν ὁποίων τὸ τρίτον μέρος ἦτο διὰ τὸν Πάπαν, καὶ δύω τρίτα ἐδιωρίσθησαν διὰ τὴν συντήρησιν τῶν κανδηλίων τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. Ἐπὶ τούτου ἐπέτυχαν οἱ ἱερωμένοι ὅσα ἐπεθύμουν ἕως τώρα ματαίως, δηλαδὴ δεκάτας ὅλων τῶν γεννημάτων καὶ εἰσοδημάτων, καὶ ἀσυντέλειαν εἰς τοὺς πολέμους.

Ὁ υἱός του καὶ συμβασιλεὺς ἀπέθανεν ἤδη πρὸ αὐτοῦ. Διεδέχθησαν τὴν κυβέρνησιν οἱ λοιποὶ, Ἐθελβάλδος (ἀποθ. 860), Ἐθελβέρτος (ἀποθ. 866), καὶ

Ἐθελρέδος (ἀποθ. 871). Ὅλοι οὗτοι εἶχαν πολέμους ἀπαύστους κατὰ τῶν Νορμαννῶν ἢ Δανῶν, καὶ ὁ τελευταῖος καὶ ἐσκοτώθη εἰς μίαν μάχην. Τότε ἀνέβη τελευταῖον τὸν θρόνον καὶ ὁ νεώτατος τῶν πέντε ἀδελφῶν, ὁ εἴκοσι δύω ἐτῶν ἡλικίας Ἀλφρέδος.

---

26. Ὁ βασιλεὺς Ἀλφρέδος ὁ μέγας.

(871 — 901).

Ὁ Ἀλφρέδος παιδίον ἀκόμη ὢν ὑπῆγε δύω φοραῖς εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ προεχρίσθη καὶ βασιλεὺς ἀπὸ τὸν Πάπαν Λέοντα Δ΄, μάθησιν ὅμως δὲν ἀπέκτησεν οὔτε εἰς τὴν Ἀγγλίαν οὔτε εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ μήτηρ του ψάλλουσα τὰ παλαιὰ τῶν Βάρδων Σαξονικὰ τραγούδια διήγειρε τὴν φιλομάθειάν του· ἐκ τούτου ἐπαρακινήθη νὰ μάθῃ νὰ διαβάζῃ. Μετὰ ταῦτα ἔμαθε καὶ τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν· Ἔκρουε καὶ τὴν ἅρπαν, καὶ ταύτην πιθανῶς διδαχθεῖσα ἀπὸ τὴν μητέρα του.

Εὐθὺς ὅμως ἀφοῦ ἀνέβη τὸν θρόνον ἠναγκάσθη πολὺν καιρὸν νὰ παραιτήσῃ τὴν μελέτην τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων. Οἱ Δανοὶ ἔκαμναν πάντοτε νέας ἀποβάσεις, καὶ κατεπλημμύρησαν τὸ βασίλειον μὲ λεηλασίας ὅσον οὐδέποτε πρότερον. Ὀκτὼ φοραῖς τοὺς ἐκτύπησεν εἰς ἕνα ἐνιαυτὸν ὁ Ἀλφρέδος, ἀλλ' οἱ πίπτοντες ἀνεπληρόνοντο πάντοτε διπλασίως. Τελευταῖον δὲν ἔμεινεν εἰς τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους ἄλλο εἰμὴ ἢ νὰ ὑποταχθοῦν ἢ νὰ φύγωσιν. Ὁ Ἀλφρέδος ἐπρόκρινε τὸ δεύτερον. Χωριάτικα ἐνδεδυμένος ἐκρύφθη εἰς τὴν καλύβαν ἑνὸς βωδοβοσκοῦ του, τοῦ ὁποίου οὐδὲ ἡ γυνὴ τὸν ἐγνώριζεν. Παλαιὸς λόγος διεφυλάχθη πολὺν καιρὸν

περὶ τῆς ἐκεῖ διατριβῆς του. Ἡ πολυάσχολος βοσκὸς, λέγεται, τὸν ἐπρόσταξεν, ἐνῷ καθήμενος πλησίον εἰς τὴν ἐσχάραν ἐκαθάριζε τὸ τόξον του, νὰ προσέχῃ τὴν ψηνομένην πίταν, καὶ ἐπειδὴ ἀφοῦ ὑπέστρεψε τὴν εὕρηκε καμένην, τὸν ἐπέπληξε σφοδρότατα, ὅτι ἐξεύρει καλήτερα νὰ τρώγῃ τὴν πίταν της παρὰ νὰ τὴν ψήνῃ.

Μετέβη ἔπειτα μὲ ὀλίγους ἀκολούθους του εἰς τόπον ἀπρόσβατον, ἔκτισεν ἐκ τοῦ προχείρου χαράκωμα, καὶ ἐκεῖθεν ἔκαμνε σφοδρὰς καὶ ἀπροσδοκήτους ἐπιδρομὰς εἰς τὰ διασκορπισμένα πλήθη τῶν πολεμίων. Ἔμεινε κρυμμένος ἓν ὁλόκληρον ἔτος. Εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ὁ εἰς τὸ φρούριον Κιμβὶθ πολιορκούμενος Κόμης Ὀδδούνης ἔκαμεν εὐτυχῆ τινὰ ἔξοδον κατὰ τῶν Δανῶν, καὶ ἐκυρίευσε τὴν σημαίαν των, ὑφασμένην ἀπὸ τὰς ἀδελφὰς τῶν ἀρχηγῶν μὲ μαγικὰς ἐπῳδὰς, καὶ οὖσαν τοῦ λαοῦ Παλλάδιον. Εἰς τοὺς περιλύπους Δανοὺς ὑπῆγε μεταμορφωμένος ὁ Ἀλφρέδος λαλῶν τὴν ἅρπαν, καὶ ἐνῷ ἔψαλλεν εἰς αὐτοὺς τραγούδια, ἐπαρατήρει τὴν ἀδυναμίαν των καὶ ἤκουε τὰς συνομιλίας των. Ἄγνωστος ὑπέστρεψεν ὀπίσω, καὶ δι' ἀγγέλων του πιστῶν συνεκάλεσε κρυφίως ὅλους τοὺς πολεμικοὺς Ἄγγλους εἰς Βριξτῶνα. Πλήρεις χαρᾶς, ὅτι ἔζη ἀκόμη ὁ βασιλεύς των, ἔσπευσαν εἰς αὐτὸν ὅλοι· ἡ ἐμφάνειά του τοὺς ἐνεθουσίασεν ὅλους. Τοὺς ἔφερεν εἰς τὴν Ἐδδιγκτῶνα. Οἱ Δανοὶ ἰδόντες μὲ ἔκπληξιν, ὅτι ἐφύτρωσεν ἀπὸ τὴν γῆν Ἀγγλικὸν στράτευμα, ἐμεσονικήθησαν ἤδη ἀπὸ τὸν φόβον των. Διὰ τῶν ὅπλων ἐνικήθησαν ἐξ ὁλοκλήρου. Ὅσοι ἔμειναν, κατέφυγαν εἰς ὠχυρωμένον τινὰ τόπον, ὅπου τοὺς καθυπέταξεν ἡ πεῖνα. Ὁ Ἀλφρέδος ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς ζωὴν καὶ ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ τόπους εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐρημωθεῖσαν Ὀστραγγλίαν καὶ Νορθυμβρίαν, ἂν ἤθελαν νὰ κατοικήσουν

ἥσυχοι καὶ νὰ δεχθοῦν τὴν χριστιανωσύνην. Ὑπεσχέθησαν ταῦτα. Ὁ ἀρχηγός των Γουθροῦμος μετωνομάσθη Ἀθελστάνιος. Ὁ Ἀλφρέδος ἔγεινεν ἀνάδοχός του.

Τοιουτοτρόπως ἑνὸς ἀνδρὸς ἡ ἐπίμονος δύναμις ἔδωκεν ὕπαρξιν καὶ ἐλευθερίαν πάλιν εἰς ἔθνος σχεδὸν ἐξαφανισμένον. Τοῦτο διὰ νὰ τὸ στερεώσῃ ὁ Ἀλφρέδος, ἐμεταχειρίζετο τὸν καιρὸν τῆς εἰρήνης εἰς ἀνάκτισιν καὶ ὀχύρωσιν τῶν κρημνισμένων πόλεων, καὶ πρὸς κατασκευὴν στόλου, μὲ τὸν ὁποῖον ἠδύναντο νὰ σωφρονισθῶσιν οἱ πειραταί. Μὲ πρόνοιαν πολλὴν ἐμοίρασε τοὺς πολεμικοὺς εἰς τὰ φρούρια. Ἔδωκε δὲ καὶ νόμους εἰς τὸν λαόν του. Εἰς αὐτοὺς ἔκαμεν ἰσονόμους τοὺς Δανοὺς μὲ τοὺς Ἄγγλους. Ὁ προσωπικὸς χαρακτήρ του ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν γενικὴν ἐμπιστοσύνην. Εὐλόγως τὸν ἐσύγκριναν μὲ τὸν μέγαν Κάρολον, καὶ ὠνόμαζαν καὶ αὐτὸν μέγαν Ἀλφρέδον.

Νέος ὅμως κλονισμὸς ἐπλησίασεν εἰς τὸν θρόνον του. Μέγα πλῆθος Νορμαννῶν, οἱ ὁποῖοι ἕως τώρα εἶχαν λεηλατήσειν τὴν Γαλλίαν, καὶ εἶχαν ἀφήσειν τὴν χώραν ταύτην, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ τραφῶσιν εἰς αὐτὴν, ἐμβάντες εἰς τριακόσια τριάκοντα πλοῖα ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ἀστίγγου ἐπέρασαν τὸν πορθμὸν καὶ ἐκβῆκαν εἰς Καντίαν (893). Ἐναντίον ἰσχυροῦ πλήθους δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιπαραταχθῇ ὁ Ἀλφρέδος. Κατὰ δυστυχίαν ἀπέθανε καὶ ὁ Ἀθελστάνιος (Γουθροῦμος) πρὸ ὀλίγου, καὶ ἐπανέστησαν πάλιν ὅλοι οἱ Δανοὶ ἀπὸ τὴν Ὀστραγγλίαν καὶ Νορθυμβρίαν. Πολλὰ ἔτη ἐμάχετο ὁ Ἀλφρέδος μὲ αἱματώδεις σμικροὺς ἀγῶνας. Τελευταῖον τοὺς ἐνίκησε, καὶ οἱ πάντη ἀποσταθέντες Δανοὶ ἔκαμαν δευτέραν φορὰν εἰρήνην μὲ τὰς συνθήκας τῆς πρώτης.

Πεντήκοντα ἓξ μάχας ἐλογαρίασεν ὁ Ἀλφρέ-

δος, ὅπου συνηγωνίσθη προσωπικῶς. Καὶ ἕνας τοιοῦτος πολεμιστὴς ἤλλαζεν ἀσμένως τὸ ξίφος μὲ τὸ σκῆπτρον, καὶ ἐπ' ἀληθείας μὲ τὸ κονδύλιον καὶ μὲ τὰ βιβλία. Ἐμέριζε τὸν καιρόν του εἰς τρία ἴσα μέρη, τὰ ὁποῖα δι' ἔλλειψιν ὡρολογίου ἐμέτρει μὲ καιομένας ἰσομεγέθεις λαμπάδας. Ἓν τρίτον τοῦ ἡμερονυκτίου ἀφιέρονεν εἰς τὸ τρώγειν καὶ πίνειν καὶ κοιμᾶσθαι καὶ εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ σώματος, τὸ δεύτερον εἰς τὰς πολιτικὰς ἀσχολίας, καὶ τὸ τελευταῖον εἰς τὴν μελέτην. Εἰς καιρὸν, ὁπόταν εἰς τὴν νότιον Ἀγγλίαν, ἀφοῦ οἱ Δανοὶ κρημνίσαντες τὰ μοναστήρια τῆς Νοτίου Ἀγγλίας, ἔκαυσαν τὰς βιβλιοθήκας καὶ ἔσφαξαν τοὺς ἱερωμένους, μόλις εὑρίσκετο Μοναχὸς, ὅστις ἤξευρε νὰ διαβάσῃ τὴν προσευχήν του, ἔγραφεν ὁ βασιλεὺς βιβλία πρὸς παίδευσιν τοῦ ὠμοῦ λαοῦ του. Ἐσυνάθροισε, καθὼς ὁ μέγας Κάρολος, τὰ ἀρχαῖα Σαξονικὰ τραγούδια, ἐποίησε καὶ αὐτὸς παρομοίας διηγήσεις, ἐπεξειργάσθη τὰ περίφημα φιλοσοφικὰ συγγράμματα τοῦ Βοητίου, μετέφρασε τὸν Αἴσωπον καὶ τὰς ἱστορίας τοῦ Ὀρωσίου καὶ Βέδα (προσθέσας γεωγραφικὰς σημειώσεις περὶ τῶν Σλαβικῶν χωρῶν) εἰς τὴν Ἀγγλοσαξονικὴν γλῶσσαν, καὶ ἔκαμνε τὰ ἔργα τῆς ἀνέσεώς του διδακτικὰ καὶ ὠφέλιμα εἰς τοὺς ὑπηκόους του.

Σιμὰ τούτου ἐφρόντισε νὰ κτίσῃ σχολεῖα, καὶ νὰ καλέσῃ ἔξωθεν διδασκάλους τεχνῶν καὶ μαθήσεων. Ἠσφάλισε μὲ πλουσίας δωρεὰς τὴν ὑψηλὴν τῆς Ὀξωνίας σχολήν. Τεχνίτας καὶ πραγματευτὰς ἔφερεν εἰς τὴν χώραν μὲ μεγάλας ὑποστηρίξεις καὶ χάριτας, καὶ ἐπιμελεῖς ἀποίκους ἐδέχετο μετὰ χαρᾶς εἰς κατοίκησιν τῶν διὰ τῶν μακρῶν πολέμων ἐρημωθεισῶν ἐπαρχιῶν του. Διὰ νὰ δώσῃ παράδειγμα εἰς τοὺς ἄρχοντας, ἐξαίρεσε τὸ ἕβδομον μέρος τῶν εἰσοδημάτων του διὰ καινοῦργα οἰκοδομήματα, καὶ μὲ τοῦτο ἐνησχόλει μέρος τῶν ὑπηκόων του, ἐνῷ τοὺς ἄλλους ἐσυνείθιζεν εἰς τὰς χρείας τῶν πολιτισμένων λαῶν. Καὶ αἱ τῆς ἡδυπαθείας ἀπολαύσεις τοῦ ἐφέροντο ἐκ Νότου ἀπὸ τοὺς ναύτας του, εἰς τρόπον ὥστε ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐμπορεῖ κατὰ πάντα τρόπον νὰ θεωρηθῇ ἀληθινὸς πλάστης τοῦ λαοῦ του.

Λαὸν ἐξαγριωμένον διὰ μακροχρονίων πολέμων, καὶ ἐκ τόσων παντοδαπῶν μερῶν ἀναμεμιγμένον νὰ τὸν συνειθίσῃ τις ἐντὸς ὀλίγου καιροῦ εἰς ἥσυχον πολιτείαν φαίνεται σχεδὸν ἀδύνατον, καὶ ὅμως τὸ ἐκατώρθωσεν ἡ ξενήκουστος δόξα τοῦ Ἀλφρέδου. Προητοιμασμένος ἀπὸ τὴν ἐνθύμησιν τῆς παλαιᾶς τῶν Γερμανῶν διατάξεως, τὴν ἀποκατέστησε μὲ μόνον διορθώσεις τινὰς καὶ καλλιτερεύσεις. Πᾶσαν τὴν Ἀγγλίαν ἐδιαίρεσεν εἰς Κομητάτα, πᾶν δὲ Κομητάτον εἰς ἑκατοντάδας, πᾶσαν δὲ ἑκατοντάδα εἰς δεκάδας. Πᾶσα δεκὰς ἐσυγκροτεῖτο ἀπὸ δέκα οἰκοκυρίους. Ὁ προεστὼς αὐτῶν ἦτο δέκαρχος. Οὗτος ἐχρεώστει νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τοὺς ἄλλους οἴκους, καὶ νὰ κρίνῃ τὰς μικρὰς διαφοράς των μὲ βοήθειαν τῶν ἄλλων οἰκοκυρίων καθὼς ἐγίνετο εἰς ὅλους τοὺς Γερμανικοὺς λαοὺς (ἀνωτ. σελ. 34)· μεγαλητέρας λογοτριβὰς καὶ κρισαλογίας νὰ τὰς ἀνεφέρῃ εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν ἑκατοντάρχων, οἵτινες ἐσυνάζοντο κατὰ μῆνα. Ὁ πρόεδρος τῆς μεγάλης ταύτης συνόδου ἔκλεγε δώδεκα οἰκοκυρίους, οἵτινες μεθ' ὅρκου δικαιοσύνης ἀνελάμβαναν τὴν ἐξέτασιν τῆς διαφορᾶς, καὶ ἐδιώριζαν τὰς ποινὰς (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀργυρικὰς πρὸς ὄφελος τοῦ βασιλέως) κατὰ τοὺς πατροπαραδότους ἢ τοὺς ὑπὸ Ἀλφρέδου τεθέντας νόμους. Ἡ συνήθεια αὕτη εἶναι ἀρχὴ τῶν μετέπειτα σχηματισθέντων περιφήμων ἐνόρκων κριτηρίων, τὰ ὁποῖα ἐπικρατοῦσιν ἀκόμη εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ὀνομάζονται jurys.

Εἰς ἄλλο ἐτήσιον συνέδριον τῶν ἑκατοντάρχων ἐχρεώστει πᾶς οἰκοκύριος νὰ φανερόνῃ εἰς ποίαν δεκάδα ἀνήκει. Τὰ τῶν Κομήτων κριτήρια συνεκαλοῦντο δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὸ Πάσχα καὶ τὸν Ὀκτώβριον. Εἰς αὐτὰ εἶχε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ὁ Ἐπίσκοπος, καὶ ὁ Γέρων, ἕνας Σχηρίφης, εἶχε τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν, ἦτο ἀντιπρόσωπος τοῦ βασιλέως, καὶ ἐσύναζε τὰ τῶν ποινῶν ἀργύρια. Εἰς τὰ συνέδρια ταῦτα ἦσαν ὅλοι εὐγενεῖς Κόμητες, καὶ ἐπαρουσιάζοντο ἔνοπλοι. Ὅλαι αἱ κρισολογίαι τῶν εἰς τὰς ἑκατοντάδας διαφερομένων ἐξισάζοντο ἐδῶ. Τελευταῖον συνεκάλει καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ τοὺς μεγιστᾶνας τοῦ βασιλείου εἰς τὸ Λονδῖνον, τὴν μητρόπολίν του, διὰ νὰ συμβουλευθῇ μὲ αὐτοὺς περὶ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπέβλεπαν τὴν κοινὴν εὐτυχίαν. Τὸ συνέδριον τοῦτο ὠνομάζετο **Witenagemot**, ἤγουν συνέλευσις τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. Ἡ νομοδοτικὴ λοιπὸν ἐξουσία ἦτο οὐσιωδῶς ἀριστοκρατική. Οἱ μικροὶ τῶν ἀγρῶν κύριοι εἶχαν τὸ ἀνεκτίμητον δίκαιον τοῦ νὰ κρίνωσιν αὐτοὶ τὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν γεωργῶν καὶ ὑπηκόων διαφωνήματα. Μεταξὺ λαῶν, οἵτινες ζῶσι μὲ ἁπλᾶς σχέσεις, εἶναι κατὰ τὴν παρατήρησιν μεγάλου τινὸς ἱστοριογράφου *), ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἀξιολογωτέρα παρὰ τὴν νομοθετικήν.

Δεῖγμα τῆς αὐστηρᾶς ἀστυνομίας τοῦ Ἀγγλικοῦ τούτου Λυκούργου διηγοῦνται, ὅτι εἰς δημοσίους δρόμους ἐκρέμασε χρυσᾶ καρφία, καὶ κἀνεὶς δὲν ἀπετόλμησε νὰ τὰ ἐγγίξῃ. Προσέτι ἐσέβετο τόσον τὰ δίκαια τοῦ λαοῦ, ὥστε εἶπεν εἰς τὴν διαθήκην του, ὅτι οἱ Ἄγγλοι πρέπει νὰ μείνωσι πάντοτε ἐλεύθεροι καθὼς καὶ οἱ στοχασμοί των. Πληροφορημένος τελευταῖον, ὅτι ἐκ τῶν σχολείων ἐκ-

*) Hume History of England. V. I. p. 281. Ed. Basil.

πηγάζει ἡ παιδεία τοῦ λαοῦ, ὄχι μόνον ἐπρόσταζεν ὅλους νὰ στέλλωσιν εἰς αὐτὰ τοὺς υἱούς των, ἀλλὰ καὶ ἐτίμα ἐξαιρέτως τοὺς προκόπτοντας. Εἰς ἓν ἀπὸ τὰ σωζόμενα ἀκόμη συγγράμματά του χαίρει, ὅτι ἐγίνοντο πρόοδοι τῶν σχολείων εἰς τὰς ἡμέρας του.

Καὶ ὁ λαμπρὸς οὗτος ἀνὴρ ἀφῆκε τὸν κόσμον εἰς ἡλικίαν ὄχι σωστῶν πεντήκοντα δύω ἐνιαυτῶν, καὶ ἀφοῦ ἐβασίλευσεν $29\frac{1}{2}$ ἔτη. Τόσα δύναται νὰ κάμῃ ὅς τις ἐξαγοράζει τὸν καιρὸν καὶ ἐξεύρει νὰ κάμνῃ δικαίως τὰ δίκαια!

27. Οἱ τοῦ Ἀλφρέδου διάδοχοι.

(901 — 1066.)

Ὁ Ἀλφρέδος εἶχεν ἀπὸ τὴν γυναῖκα του Ἀλσεβίθαν, θυγατέρα Κόμητος τινὸς τῆς Μερκίας, τρεῖς υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας. Ἐκ τούτων τὸν διεδέχθη ὁ Ἐδουάρδος Α', ἀνδρεῖος πολεμιστής· ἀλλ' ἕνας ἐξάδελφός του, Ἐθελβάλδος, ἤθελε νὰ τοῦ ἐπάρῃ τὸν θρόνον. Ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐγενήθησαν περὶ τούτου, ἕως οὗ ἔπεσεν ὁ Ἐθελβάλδος εἰς μίαν μάχην. Μετὰ τοῦτο ἔδωκαν εἰς αὐτὸν ἔργον οἱ ἐπαναστάντες πάλιν Δανοὶ τῆς Ὀστραγγλίας καὶ Νορθυμβρίας. Ἀλλ' ὁ Ἐδουάρδος τοὺς ἐταπείνωσεν ἀνδρικῶς καὶ ἐνέβαλε φόβον καὶ εἰς τοὺς Σκώτους. Ἀπέθανε δὲ κατὰ τὸ 924 ἔτος.

Τὸν διεδέχθη ὁ Ἀθελστάνιος, νόθος μὲν, ἀνδρεῖος δὲ υἱός του (924 — 940). Καὶ αὐτὸς εἶχεν ἀπαύστους πολέμους μὲ τοὺς Δανοὺς τῆς Νορθυμβρίας, καὶ τοὺς ὑπερενίκησε μὲ πολλοὺς κόπους. Ἐφρόντισε διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς θαλασσινῆς ἐμπορίας, καὶ ἐξέδωκε τὸν ἐπίσημον νόμον, ὅτι πᾶς πραγματευτὴς,

ὅςτις ἔκαμνε δι' ἰδίων του ἐξόδων δύω μακρυνὰ ταξείδια, πρέπει νὰ γίνεται Than ἤγουν εὐγενής. Χαρακτηριστικὸν τοῦ ἁπλοῦ πνεύματος τῶν καιρῶν εἶναι τὸ ἐφεξῆς ἀνέκδοτον. Ὁ αὐτοκράτωρ Ὄθων Α', σύγχρονός του, ἐζήτησεν εἰς γάμον μίαν ἀπὸ τὰς θυγατέρας του. Ὁ Ἀθελστάννις τοῦ ἔστειλε καὶ τὰς δύω διὰ νὰ ἐκλέξῃ ὅποιαν ἤθελε.

Μετὰ τὸν θάνατόν του τὸν διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Ἐδεμοῦνδος (940 — 946). Καὶ αὐτὸς εἶχε πολέμους μὲ τοὺς Δανικοὺς ὑπηκόους του. Ὁ θάνατός του μᾶς δείχνει πάλιν εἰκόνα τοῦ πνεύματος τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Ἐπανηγύριζεν ἑορτήν τινα εἰς Γλοκεστρίαν, ὁπόταν Λεόλφιος, λῃστὴς τῆς χώρας ἐκείνης, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐξορίσεν, αὐθαδείασε νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν αὐλήν του, καὶ νὰ καθήσῃ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν τράπεζαν. Ἀφοῦ τὸν ἐπρόσταξεν εἰς μάτην ὁ βασιλεὺς νὰ φύγῃ, ἐπιάσθησαν εἰς χεῖρας, καὶ ὁ Ἐδεμοῦνδος ἔπεσε πληγωθεὶς θανατηφόρως.

Μ' ὅλον ὅτι ἀφῆκεν υἱοὺς, τὸν διεδέχθη Ἐδεράδος ὁ ἀδελφός του. Οἱ Ἄγγλοι, καθὼς καὶ ὅλα τὰ ἔθνη τῶν χρόνων ἐκείνων, δὲν εἶχαν στερεὰν διαδοχὴν τοῦ θρόνου. Δὲν ἀπεχώρουν μὲν, καθὼς καὶ οἱ Γερμανοὶ ἀπὸ τὸν βασιλικὸν οἶκον, ἐμίσουν δὲ τὰς νηπιώδεις κυβερνήσεις. Τοῦ Ἐδεράδου ἡ ἐνέργεια περιωρίσθη ὅλη, ὡς ἡ τοῦ προκατόχου του, εἰς τοὺς Δανικοὺς ὑπηκόους. Ἐπ' αὐτοῦ ἔλαβεν ὑπεροχὴν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸ Μοναχικὸν τάγμα, καὶ οἱ κοσμικοὶ ἱερεῖς ἐκαταφρονοῦντο ὡς συζῶντες μὲ γυναῖκα. Τολμηρός τις μοναχὸς Δουνστάνιος ὀνόματι, ἰσχύων εἰς τὴν αὐλὴν, καὶ ἔχων σχεδὸν ὅλην τὴν κυβέρνησιν τοῦ βασιλείου εἰς τὰς χεῖράς του, ἐκατώρθωσε τὴν ὕψωσιν τοῦ Μοναχικοῦ τάγματος.

Ἐδέβιος, ὁ διάδοχός του, υἱὸς τοῦ Ἐδεμούν-

δου (955 — 959), νεάνισκος ἑκκαίδεκα ἐτῶν, ἐκατάλαβε τὸ σθένος τῶν Μοναχῶν, καὶ ἠθέλησε μετ' αὐτῶν νὰ καταφρονήσῃ τὴν ἐπικρατοῦσαν ὑπόληψιν. Ὡραία τις καὶ νέα ἡγεμονὶς, ἡ Ἐλγίνα, τὸν ἐγοήτευσε· τὴν ἐπῆρε γυναῖκά του, μ' ὅλον ὅτι τὸν ἠναντιώθησαν οἱ ἐπίσκοποι, ὅτι ἦτο συγγενής του εἰς βαθμὸν ἀπηγορευμένον. Διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς ἀνθισταμένους καλογήρους ἐξώρισεν ὁ Ἐδέβιος τὸν ὀχληρὸν ἔφορον Δουστάνιον, ἀλλ' ἡ ἀσύνετος σφοδρότης, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδόθη εἰς τὴν Ἐλγίναν, τοῦ ἐχάλασε τὴν εἰς τὸν λαὸν ὑπόληψιν, καὶ ὕψωσε τὴν τῶν ἐναντίων του, οἱ ὁποῖοι τώρα ἀπετόλμησαν νὰ κάμουν βιαίαν πρᾶξιν. Κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας Ὄδωνος ὁρμῶσιν ἔξαφνα εἰς τοὺς βασιλικοὺς θαλάμους στρατιῶται, ἐξαρπάζουσι μὲ βίαν τὴν νέαν βασίλισσαν, φθείρουσι μὲ πυρωμένον σίδηρον τὰ ἄνθη τῶν παρειῶν της, καὶ τὴν σύρουσιν εἰς τὴν Ἰρλανδίαν. Ὁ Ἐδέβιος ἀναγκάζεται νὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὸν χωρισμόν της, τὸν ὁποῖον ἐξέδωκεν ὁ Ὄδων εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ τολμηρὰ Ἐλγίνα ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν ἐξορίαν διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν αὐλὴν, ἀλλὰ κατάσκοποι τοῦ ἀρχιεπισκόπου τὴν πιάνουσι, τσακίζουσι τὰ γόνατά της, καὶ τὴν φονεύουσι μὲ πάνδεινα μαρτύρια. Ὁ λαὸς φωνάζει: δικαία εἶναι αὕτη ἡ κρίσις· οἱ ἱερωμένοι κάμνουσιν ἀρχηγὸν ἐπαναστάσεως τὸν τρισκαιδεκαετῆ ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως Ἐδεγάρον, καὶ τὸν στέφουσι βασιλέα. Ὁ Δουστάνιος ἐπιστρέφει ἀπὸ τὴν ἐξορίαν, ἀναβαίνει εἰς τὴν καθέδραν τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἀποθανόντος ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας, καὶ ἀφορίζει τὸν φυγάδα Ἐδέβιον, τὸν ὁποῖον πρόωρος θάνατος ἥρπασεν εὐκαίρως ἀπὸ τὴν πολυχρόνιον ἀτιμίαν.

Ἐπὶ τοῦ Ἐδεγάρου (959 — 975) ἐτελείωσε τὸ ἔργον του ὁ ἅγιος Δουστάνιος (διότι μετὰ θάνατον ἐκηρύχθη ἅγιος), ἀνὴρ, ὅς τις μὲ ὅλην τὴν φιλοδοξίαν του, δὲν ἀρνεῖται κἀνεὶς, ὅτι ἦτο εὐσεβὴς καὶ φρόνιμος. Δι' ὅλης τῆς Ἀγγλίας ἐθεμελιώθη Μοναχῶν πολιτεία, ὠφέλιμος μὲν διὰ τοὺς καιροὺς, καθὼς δὲ πᾶν πρᾶγμα τοῦ κόσμου ἔχουσα κακὰ σπέρματα διὰ τὸ μέλλον. Ἀξιοπαρατήρητον εἶναι, ὅτι ἐπὶ Ἐδεγάρου ἐξωλοθρεύθησαν οἱ λύκοι εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Διότι ὁ βασιλεὺς μετέβαλε τὸν ἐτήσιον φόρον τῶν κατοίκων τῆς Βαλλεσίας εἰς ἐτήσιον προσφορὰν τριακοσίων κεφαλῶν λύκων, καὶ τοῦτο ἐζωοποίησε τὸ κυνήγιον τούτων τῶν θηρίων τόσον, ὥστε τελευταῖον δὲν ἔμεινε μηδὲ εἷς λύκος.

Τὸν Ἐδέγαρον διεδέχθη διὰ βοηθείας τοῦ Δουστανίου ὁ δεκαπενταετὴς υἱός του Ἐδουάρδος Β'. (975 — 978). Ἀλλ' ἡ μητρυιά του Ἐλφρίδα, θέλουσα νὰ δώσῃ τὸ στέμμα εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτῆς υἱὸν Ἐθέλρεδον, τὸν ἐδολοφόνησεν εἰς ἔρημον τινὰ κυνηγίου τόπον. Διὰ νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν ἀπάνθρωπον πρᾶξιν ἔκτισεν ἡ φονεύτρια μοναστήρια, καὶ ἔκαμνε πολλὰς μετανοίας, ἀλλ' ὁ λαὸς τὴν ἐβδελύσσετο, μάλιστα ἐπειδὴ ὁ ἀνάξιος υἱός της ἔγεινεν αἴτιος μεγάλων δυστυχιῶν εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Διότι ὁ βασιλεὺς Ἐθέλρεδος (978 — 1026) ἦτο ἄνθρωπος ἀμύελος, ὅς τις ἢ δὲν ἔπραττε τίποτε, ἢ ἔπραττε στραβὰ ἔργα, καὶ διὰ τῆς ἀνοησίας του ἐπροσκάλει τρόπον τινὰ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἡσυχίας καὶ εὐταξίας εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς βασιλείας του. Κατ' ἀρχὰς ἐδοκίμασαν νέοι πειραταὶ ἐκ Δανίας ἀποβάσεις μερικὰς, καὶ ἐπειδὴ ἐπαρατήρησαν ὅτι δὲν εὕρισκαν ἀντίστασιν, ἦλθαν πολλοὶ ὁμοῦ ἐναντίον τῆς χώρας. Ὁ Ἐθέλρεδος ἀντὶ νὰ τοὺς πολεμήσῃ ἀνδρείως, ἠγόρασεν ἀπ' αὐτοὺς τὴν εἰρήνην κατὰ συμβουλὴν τοῦ Καντουαρίας ἀρχιεπισκόπου Σιρικίου μὲ 10,000 λίτρας ἀργύρου, τοῦ ὁποίου φυσικὴ συνέπεια ἦτο, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἦλθαν ὅλοι οἱ πειραταὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν διὰ νὰ κάμωσι παρομοίαν εἰρήνην. Καὶ καθὼς διὰ κἀνένα εὐκαταφρόνητον βασιλέα δὲν αἰσθάνεται κλίσιν ἐνάρετος ἄνθρωπος νὰ πράξῃ τι, οὕτω τώρα ἐκυβέρνων καθεὶς τὰ πράγματά του οἱ Βαρῶνες τοῦ βασιλείου, καὶ ἡ τοῦ ἔθνους ἑνότης ἐχάθη εἰς τὸν ἀέρα. Διὰ τοῦτο ὅταν τὸ 993 ἔτος ἄραξαν εἰς τὸν κόλπον Ἄβον δύω δυνατοὶ στόλοι κυβερνώμενοι ἀπὸ τὸν Σβῆνον βασιλέα τῆς Δανίας καὶ Ὀλάβιον βασιλέα τῆς Νορβηγίας, ἐπρόδωκαν οἱ Ἄγγλοι στρατηγοὶ τὸν στρατὸν, καὶ παρέδωκαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τὸν τόπον τῆς μάχης. Οὗτοι δὲ μὲ ἐννενήκοντα τέσσαρα πλοῖα ἔπλευσαν τὸν Τάμεσιν ποταμὸν καὶ ἔφθασαν ἔμπροσθεν τοῦ Λονδίνου. Αὐτοῦ ἠγόρασεν ἀπ' αὐτοὺς πάλιν ὁ Ἐθέλρεδος τὴν εἰρήνην μὲ 16,000 λίτρας. Ὁ Ὀλάβιος, ἀνὴρ τίμιος, ὅς τις ἐβάσταξε καὶ τὴν εἰρήνην, ἔλαβε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον πρῶτος τὴν χριστιανωσύνην.

Ἄλλο δοκίμιον τῶν Δανῶν ἠγοράσθη μὲ 24,000 λίτρας. Ὁ Ἐθέλρεδος ἤλπισε νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰς πληγὰς ταύτας συναπτόμενος μὲ τοὺς Νορμαννοὺς τῆς Γαλλίας, καὶ ἔλαβε γυναῖκά του διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον (1001) τὴν Ἔμμαν, θυγατέρα Ῥιχάρδου Β'. Δουκὸς τῆς Νορμανδίας. Ἀλλ' ἔργον ἄλλο κακότροπον ἐματαίωσε πάλιν τὰ ἐνδεχόμενα καλὰ ἀποτελέσματα τῆς πολιτικῆς ταύτης. Ἐπρόσταξε δηλαδὴ μίαν ἡμέραν (18. Νοεμβ. 1002) καὶ ἐφόνευσαν ὅλους τοὺς εἰς τὴν ἐπικράτειάν του εὑρισκομένους Δανοὺς, ὁπότε δὲν ἐφείσθησαν οὐδὲ μίαν ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως τῆς Δα-

νίας Γουνίλδαν, ἥτις ἦτο ὑπανδρευμένη Κόμητα τινὰ Παλλίγγιον. Ἀντὶ τούτων ἐφάνη τὸ ἐφεξῆς ἔτος ὁ βασιλεὺς Σβῆνος μὲ τοὺς Δανούς του, ἠρήμαξε μέρος τῆς χώρας καὶ τελευταῖον ἀνεχώρησεν ἀφοῦ ἐπληρώθη 30,000 λίτρας. Ἀλλὰ τὸ **1013** ἔτος ἐκάλυψαν τὴν χώραν τόσον ἀναρίθμητοι ἐχθροὶ, ὥστε οἱ ἀβοήθητοι Ἄγγλοι ὑπετάχθησαν εἰς αὐτοὺς, ὁ δὲ βασιλεύς των Ἐθέλρεδος κατέφυγε μὲ τὴν οἰκογένειάν του εἰς Ῥοτόμαγον πρὸς τὸν πενθερόν του. Ὁ Σβῆνος ἐθεώρησε λοιπὸν τὴν χώραν ὡς κτῆμά του καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς νικημένους ὅμηρα πρὸς πίστωσιν τῆς ὑπακοῆς των.

Ἀλλ' ἀπέθανεν οὗτος ἔξαφνα, καὶ οἱ ἀναπνεύσαντες Ἄγγλοι ἐπροσκάλεσαν τάχιστα τὸν βασιλέα των ὀπίσω. Ἀντὶ δὲ τούτου Κανοῦτος ὁ υἱὸς τοῦ Σβήνου ἔῤῥιψεν εἰς τὸ Σανδοβίκον τοὺς ὁμήρους χωρὶς πόδας καὶ χωρὶς μύτην, καὶ ἐλεηλάτησε τὴν ἐπαρχίαν, εἰς ὅσον μέρος αὐτῆς ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ. Τοῦ βασιλέως ὁ πρεσβύτατος υἱὸς Ἐδεμοῦνδος ἠθέλησε νὰ ἀντιπαραταχθῇ κατ' αὐτοῦ μὲ στρατὸν, ἀλλ' εἷς ἀπὸ τοὺς ἰσχυροτάτους Βαρῶνας τοῦ βασιλείου, ὁ Κόμης τῆς Μερκίας Ἐδρῖκος, τὸν ἐπρόδωκε καὶ μετέβη εἰς τὸν ἐχθρὸν μὲ ὅλα τὰ στρατεύματά του (**1015**). Ὅλη ἡ βόρειος Ἀγγλία ὑπετάχθη τώρα εἰς τὸν Κανοῦτον, καὶ ὁ Ἐδεμοῦνδος ἠναγκάσθη νὰ συρθῇ εἰς τὸ Λονδῖνον. Ἐκεῖ τὸν ἐπρόσμενε, βέβαια μὲ λυπηρὰς περιστάσεις, ὁ θρόνος, ἐπειδὴ ὁ πατήρ του ἐτελείωσε τὴν ἄδοξον ζωήν του (**1016**). Ἡ βασίλισσα Ἔμμα ἔφυγε πάραυτα μὲ τὰ δύω ἀνήλικα παιδία της, Ἀλφρέδον καὶ Ἐδουάρδον, εἰς τὴν πατρίδα της.

Ὁ Ἐδεμοῦντος (**1016 — 1017**) ἀπέκτησε διὰ τῆς ἀνδρίας του τὸ ἐπώνυμον Σιδηρόπλευρος (**Irosinde**), ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν λαόν του ἀπὸ τὴν ξένην κυριαρχίαν. Ὁ

ἄπιστος κόμης Μερκίας τὸν ἐπρόδωκε δευτέραν φορὰν εἰς μάχην γενομένην πλησίον Ἀσσιγκτῶνος τῆς Ἐσσεξίας καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀκούσῃ τοῦ νικητοῦ τὰς τῆς εἰρήνης συνθήκας· ὁ Κανοῦτος ἐζήτησε διαμερισμὸν τοῦ βασιλείου, καὶ μάλιστα διὰ μὲν τὸν ἑαυτόν του τὰς ἐπαρχίας Μερκίαν, Νορθυμβρίαν καὶ ἀνατολικὴν Ἀγγλίαν, ὁ δὲ Ἐδεμοῦνδος νὰ κρατήσῃ τὰ μεσημβρινὰ Κομητάτα, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐφονεύθη ἀπὸ δύω θαλαμηπόλους του βαλμένους ἀπὸ τὸν Κόμητα Ἐδρῖκον, καὶ ἐκυρίευσεν ὁ Κανοῦτος, ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας, ὅλην τὴν Ἀγγλίαν.

Ὁ Κανοῦτος (**1017 — 1035**) ἦτο ἀνὴρ ἐξαίρετος, καὶ εἷς ἀπὸ τοὺς ἰσχυροτάτους ἡγεμόνας τοῦ καιροῦ του. Τὸν ὠνόμασαν Μέγαν, καὶ δὲν φαίνεται ἀνάξιος τοῦ ὀνόματος τούτου. Ἀνδρία, φρόνησις, ἐγκράτεια καὶ δικαιοσύνη ἠνώθησαν εἰς αὐτόν. Πρῶτον, διὰ νὰ ὑποχρεώσῃ τοὺς τοῦ βασιλείου Βαρῶνας, ἐμοίρασεν εἰς αὐτοὺς τὰς ἀξιολογωτάτας ἐπαρχίας, καὶ ἐκράτησε μόνον τὴν Βεσσεξίαν διὰ τὸν ἑαυτόν του. Ἔπειτα ὅμως εὗρηκε καιρὸν νὰ λάβῃ ὀπίσω τὰς ἐπαρχίας ἐκείνας, καὶ νὰ ἐξορίσῃ τοὺς ταραχοποιοὺς μεγιστᾶνας τῆς χώρας. Ἦσαν δὲ ἀναγκαῖοι καὶ πολλοὶ φόνοι, καὶ πρὸ πάντων ὁ τοῦ ἀπίστου Ἐδρίκου, ὅστις εἶχεν ἐξαναρχίσειν τὰς παλαιὰς προδοσίας του. Εὐθὺς ὅμως ἀφοῦ ἡσύχασε τὸ βασίλειον, ἔκαμεν ὁ Κανοῦτος ὅλα τὰ δυνατὰ διὰ νὰ φιλιωθῇ μὲ τοὺς νικημένους. Ἐμεταχειρίζετο αὐστηρὰν δικαιοσύνην, δὲν ἔκαμνε καμμίαν διαφορὰν μεταξὺ Δανῶν καὶ Ἄγγλων, καὶ ἔστειλε μέρος τῶν πρώτων ὀπίσω εἰς τὴν Δανίαν, ἀποκατέστησε πάλιν ὅλας τὰς Ἀγγλοσαξονικὰς συνηθείας, καὶ συνεχώνευσε τοὺς δύω κατὰ γλῶσσαν καὶ ἤθη ὁμοιαλλήλους λαοὺς τόσον ἐσωτερικῶς, ὥστε ἔκτοτε δὲν ἐθεωροῦντο

πλέον ὡς δύω διάφορα ἔθνη. Διὰ νὰ εἶναι ἀσφαλὴς καὶ ἀπὸ τοὺς Γαλλικοὺς Νορμαννοὺς, ἐζήτησε μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης του γυναικὸς εἰς γάμον τὴν τοῦ Ἐθελρέδου χήραν, τὴν βασίλισσαν Ἔμμαν.

Μετὰ ταῦτα ἔκαμεν ἐκστρατείαν εἰς τὴν Δανίαν, ὅπου εἶχεν εἰσβάλειν ὁ βασιλεὺς τῆς Σβεκίας. Ὕστερα (1028) ἐστράτευσε καὶ κατὰ τῆς Νορβηγίας, ἐδίωξεν ἐκεῖθεν τὸν ἀπόλεμον βασιλέα Ὀλάβιον, καὶ οἰκειοποιήθη τὴν χώραν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη του τὸν ἐνησχόλησαν σπουδαῖοι στοχασμοὶ περὶ τοῦ μέλλοντος βίου. Τότε ἔκτισεν ἐκκλησίας, ἐφιλοδώρησε μοναστήρια καὶ ἱερωμένους, ἔδωκε λειτουργίας εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑπὲρ τῶν εἰς τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον φονευθέντων, καὶ ὑπῆγε καὶ εἰς προσκύνησιν τοῦ Πάπα εἰς τὴν Ῥώμην (ἀνωτ. σελ. 276), ὅπου διέτριψεν ἱκανὸν καιρόν. Ἡ τελευταία του πολεμικὴ ἐκστρατεία τέσσαρα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του (1031) διευθύνθη ἐναντίον Μαλκολέμου βασιλέως τῆς Σκωτίας, ὅστις δὲν ἤθελε νὰ γνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν του. Τίποτε δὲν ἐξεύρομεν ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου του. Τὸ συχνάκις ἱστορηθὲν ἀνέκδοτον, ὅτι διὰ νὰ καταισχύνῃ τοὺς κόλακας, ἐκάθησεν εἰς καιρὸν πλημμυρίδος παρὰ τὴν ὄχθην τῆς θαλάσσης, καὶ ἐπρόσταξε τὰ κύματα νὰ μὴ ἐγγίξουν τοὺς πόδας του, δείχνει γνησίως ἀρχαῖον καὶ τίμιον φρόνημα

Ἐκ τῶν τριῶν υἱῶν του ὁ μὲν Σβῆνος ἐκληρονόμησε τὴν Νορβηγίαν, ὁ δὲ Ἀρόλδος τὴν Ἀγγλίαν, ὁ δὲ ἐκ τῆς Ἔμμης τεχθεὶς Ἀρδικανοῦτος τὴν Δανίαν. Ἡ κληρονομία τοῦ Ἀρόλδου ἀπεκτήθη μὲ βίαν καὶ διὰ βοηθείας τοῦ Κόμητος Γοδεβίνου ἰσχυροῦ ἡγεμόνος τοῦ βασιλείου. Ὁ Ἀρόλδος δὲν εἶχε κἀνὲν σημεῖον τοῦ πατρός του· ἦτο παχυλὸς τύραννος, τοῦ ὁποίου ἡ πρώτη φροντὶς ἦτο

νὰ πολεμήσῃ τὰς ἀντιποιήσεις τῶν δύω τοῦ Ἐθελρέδου υἱῶν Ἀλφρέδου καὶ Ἐδουάρδου. Ἠπάτησε τὸν πρῶτον μὲ φιλικὸν πρόσχημα καὶ διὰ συνεργείας τοῦ Γοδεβίνου τὸν ἐτύφλωσεν· ὁ δὲ ἕτερος μετὰ τῆς μητρός του Ἔμμας διέφυγε. Κατ' εὐτυχίαν ἀπέθανεν ὁ Ἀρόλδος τὴν 14. Ἀπριλίου 1039.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Ἀρδικανοῦτος (1039— 1041). Οὗτος ἀνέπτυξεν ἤδη τὸν χαρακτῆρα του κατὰ τὰς πρώτας τοῦ ἐρχομοῦ του ἡμέρας. Παρωργισμένος κατὰ τοῦ Ἀρόλδου, ἐπειδὴ οὗτος τοῦ ἐπρόλαβε τὴν βασιλείαν τῆς Ἀγγλίας, ἐπρόσταξε καὶ ἐξέβαλαν τὸν νεκρόν του ἀπὸ τὸν τάφον, καὶ τὸν ἔρριψαν εἰς τὸν Τάμεσιν· καὶ μαθὼν ὅτι τὸν ἐπίασαν οἱ ὀψαράδες καὶ τὸν ἔθαψαν, ἔδωκε τὴν αὐτὴν προσταγὴν καὶ δεύτερον. Αἱ λοιπαί του πράξεις δὲν ἦσαν φρονιμώτεραι. Πρὸς χαρὰν τῶν Ἄγγλων ἔζησε καὶ αὐτὸς ὀλίγον χρόνον.

Μετὰ τὸν θάνατόν του ἔσπευσαν οἱ μεγιστᾶνες νὰ ἐνθρονίσουν τὸν νεώτερον υἱὸν τοῦ Ἐθελρέδου Ἐδουάρδον Β'. τὸν ὁμολογητήν. Ἡ κυβέρνησίς του ἦτο ἀμήχανος κλονισμὸς μεταξὺ θάρσους καὶ φόβου. Ὁ παντοδύναμος Κόμης Γοδεβῖνος, ὅστις εἶχε τυφλώσειν τὸν ἀδελφόν του, αὐτὸν δὲ ἐβοήθησε μὲ τὴν συνηγορίαν του νὰ ἀναβῇ τὸν θρόνον, ἀφέθη ἀτιμώρητος, μ' ὅλον ὅτι ἦτο ἐπικινδυνότατος, καὶ ὄχι μόνον ἀλλ' ἠναγκάσθη ὁ Ἐδουάρδος νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα του Ἐδίθαν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς διαλλαγῆς. Ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὴν γαμικὴν ὁμιλίαν μετ' αὐτῆς, καὶ ἀπέκτησε πλησίον τοῦ ὄχλου, ὅστις ἐξέλαβε τὸ πρᾶγμα πνευματικὴν ἐγκράτειαν, φήμην ἁγίου καὶ τὸ ἐπώνυμον ὁ μ ο λ ο γ η τ ή ς.

Ὁ Κόμης Γοδεβῖνος ἐξέτεινεν ἐν τούτῳ τὰ ζητήματά του ἕως ἐμφυλίου πολέμου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐπολιώρκησε τὸ Λονδῖνον, καὶ ἠνάγκασε τὸν

βασιλέα εἰς ἐπονείδιστον ἐξισασμόν. Ὁ θάνατός του (1053) δὲν ἐκαλλιτέρευσε τὰ πράγματα, ἐπειδὴ ἀφῆκε τὸν υἱόν του Ἀρόλδον, ὅςτις μετὰ τῆς δοξομανίας τοῦ πατρὸς εἶχε περισσοτέραν φρόνησιν καὶ ἀνδρίαν, καὶ δὲν ἀφῆκε νὰ τοῦ ἐπάρουν καμμίαν ἀπὸ τὰς πατρῴας του ἀξίας. Διὰ τοῦτο ἦτο βασιλικὸς Μάγιστρος τῆς αὐλῆς καὶ κυβερνήτωρ τῆς Βεσσεξίας, Σουσσεξίας, Καντίας καὶ Ἐσσεξίας, καὶ τῷόντι ἰσχυρότερος παρὰ τὸν βασιλέα, καὶ πολλὰ ἀγαπητὸς διὰ τὸν χαρίεντα τρόπον του. Εἰς τοῦτο ἤλπιζεν ὁ Ἀρόλδος νὰ βασιλεύσῃ μετὰ θάνατον τοῦ παιδαριώδους Ἐδουάρδου, ἐπειδὴ ὁ Ἐδέγαρος Ἀθελίγγος, ἔγγονος Ἐδμεμούνδου τοῦ Σιδηροπλεύρου, ὁ μόνος ὑπόλοιπος βλαστὸς τῆς παλαιᾶς Σαξονικῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ φατρίαν διὰ τὴν νεότητα καὶ ἀπειρίαν του.

Ὁ Ἐδουάρδος ὅμως ἔδειξεν ἀπ᾽ ἀρχῆς χωριστὴν τινὰ ἀγάπην εἰς τὴν χώραν, ὅπου ἐπέρασε τὴν νεότητά του. Ἡ αὐλή του εἶχεν ὅλον τὸ χρῶμα τῆς αὐλῆς τοῦ Ῥοτομάγου, γλῶσσα καὶ ἤθη τῆς Νορμανδίας εἰσήχθησαν εἰς τὸ Λονδῖνον, καὶ οἱ εὐγενεῖς νέοι τῆς Γαλλίας εὕρισκαν εἰς αὐτὸν μεγάλην φιλοφροσύνην. Διὰ τοῦτο ἐπεθύμει ὁ Ἐδουάρδος νὰ ἀφήσῃ καὶ τοῦ στέμματός του κληρονόμον τὸν νέον καὶ ὀργῶντα Δοῦκα τῆς Νορμανδίας Βιλέλμον, ὅςτις τὸ ἐπεθύμει καὶ αὐτὸς, καὶ διὰ τοῦτον τὸν σκοπὸν ἦλθε νὰ κάμῃ φιλικὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὸν βασιλέα. Προσέτι ὅταν ὁ Κόμης Ἀράλδος ὑπῆγε μίαν φορὰν εἰς τὸν Ῥοτόμαγον, ὁ Βιλέλμος τοῦ ἐξεμυστηρεύθη τὴν ἐπιθυμίαν του, καὶ ἐζήτησε τὴν συνέργειάν του, τὴν ὁποίαν ἐκεῖνος ὤμοσεν εἰς κιβώτιον γεμάτον ἁγίων λειψάνων. Τελευταῖον ἀπέθανεν ὁ Ἐδουάρδος (5. Ἰανου. 1066) χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ προσδιορίσῃ τίποτε περὶ τῆς ἀξιολόγου ταύτης ὑποθέσεως.

Ὁ Κόμης Ἀράλδος ἐδέχθη εὐθὺς τὸν βασιλικὸν τίτλον (1066), καὶ οἱ Ἄγγλοι, τῶν ὁποίων εἶχεν ἀποκτήσειν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην δι᾽ ἀνδραγαθημάτων καὶ τοῦ φιλοφρονητικοῦ ἤθους του, εὐχαριστήθησαν καλὰ μὲ αὐτόν. Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Ἐβοράκου τὸν ἔστεψε τὴν δευτέραν ἡμέραν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐδουάρδου. Ὁ Δοὺξ Βιλέλμος εὐθὺς τὸν ἐνεθύμισε τὸν ὅρκον του, καὶ ἐφοβέριζεν, ὅτι θέλει ἐκδικήσειν τρομερῶς τὸν ἐπίορκον. Εἰς μάτην ἀπεκρίνετο ὁ Ἀράλδος, ὅτι ὁ μὲν ὅρκος ἐκεῖνος ἦτο βεβιασμένος, αὐτὸς δὲ φορεῖ τὸ στέμμα μὲ τὴν γνώμην ὅλου τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ, καὶ θέλει τὸ παραιτήσειν μαζὴ μὲ τὴν ζωήν του. Ὁ Βιλέλμος κυβερνῶν λαὸν, ὅςτις τότε ἐφημίζετο ὁ ἀνδρειότατος τοῦ κόσμου, καὶ ὑποστηριζόμενος ἀπὸ πολλοὺς καὶ φιλοτίμους νέους ἡγεμόνας, ἡτοιμάσθη μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις νὰ κάμῃ ἀπόβασιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Μετ᾽ αὐτοῦ ἠνώθησαν οἱ Κόμητες τῆς Ἀνδεγραυΐας, καὶ τῆς Φλανδρίας· ὁ Ὄβελος, Δοὺξ τῆς Βριτανίας, τοῦ ἔστειλε τὸν πρεσβύτερον υἱόν του Ἀλιανὸν Φεργάντον μὲ 5000 στρατιώτας· ὁ βασιλεὺς τῆς Γερμανίας Ἐῤῥῖκος Δ΄. ἐσυγχώρησεν ὅλους τοὺς ἄρχοντας τῆς Λοθριγγίας καὶ Φρεισίας νὰ τὸν βοηθήσουν, καὶ ἐὰν ὁ νήπιος βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φίλιππος Α΄. δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν συνεργήσῃ, πλῆθος ὅμως νέων Γάλλων ἡγεμόνων τὸν ἠκολούθησαν. Τοῦ Βιλέλμου ὅμως θερμότατος σύμμαχος ἦτο ὁ Πάπας Ἀλέξανδρος Β΄, τὸν ὁποῖον εἶχε δυσαρεστήσειν πρὸ πολλοῦ ὁ τῆς Ἀγγλικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν καθέδραν ἀποχωρισμὸς, καὶ ὅς τις ἀπὸ μίαν μεταβολὴν τῆς κυβερνήσεως ἤλπιζε πολὺ ὄφελος. Ἐσφενδόνισε τὸν ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ Ἀράλδου, τὸν ὁποῖον ὠνόμασεν ἄπιστον ἅρπαγα, καὶ ἔστειλεν εἰς τὸν Βιλέλμον ἡγιασμένην τινὰ σημαί-

αν, καὶ ἓν δακτυλίδιον μὲ μίαν τρίχα τοῦ ἁγίου Πέτρου.

Τὴν πρώτην προσβολὴν κατὰ τῆς νήσου τὴν ἔκαμεν ὁ Τόστιος, ἀδελφὸς τοῦ Ἀράλδου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἦτο διωγμένος ἀπὸ τὴν χώραν διὰ τὰς κατὰ τῶν Νορθυμβρῶν καταδυναστείας του. Εἶχε συνάξειν οὗτος περίπου ἑξήκοντα πλοῖα εἰς τὰ Φλανδρικὰ παράλια. Μὲ ταῦτα τὰ πλοῖα ἡνώθη μὲ ἄλλον σύμμαχον, τὸν βασιλέα τῆς Νορβηγίας Ἀράλδον Ἀαρδράδον, ὅς τις εἶχε τριακόσια πλοῖα. Οἱ δύω ἡνωμένοι στόλοι ἄραξαν εἰς τὸν κόλπον Ἄβον, καὶ ἐξέφεραν τοὺς πολεμιστὰς εἰς τὴν χώραν, οἵτινες τὴν ἡρήμαξαν τρομερώτατα. Ἀλλὰ δραμὼν ὁ Ἀράλδος τοὺς ἐκτύπησε διακριτικῶς πλησίον Σταμφορδίας, 25. Σεπτεμβ. 1066· καὶ οἱ δύω ἡγεμόνες ὁ Τόστιος καὶ ὁ Νορβηγικὸς βασιλεὺς ἔπεσαν εἰς τὴν μάχην, καὶ ὁ στόλος ἐκυριεύθη. Ὁ Ἀράλδος ἔδειξε τὴν γενναιοψυχίαν νὰ χαρίσῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸν τοῦ φονευθέντος βασιλέως υἱὸν Ὀλάβιον καὶ εἴκοσι πλοῖα, μὲ τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του.

Ἀλλ᾽ ὁ νικητὴς δὲν ἔλαβε πολὺν καιρὸν νὰ χαρῇ, ἐπειδὴ εὐθὺς ἦλθεν ἡ φήμη τῆς προσαράξεως τοῦ μεγάλου Νορμανδικοῦ στόλου εἰς Πεβένσιον τῆς Συσσεξίας. Ἦσαν 3000 μεγάλα καὶ μικρὰ πλοῖα, καὶ 60,000 ἐπιβάται, ἐκλεκτότατοι πολεμισταὶ, τὸ ἄνθος τῶν Νορμανδικῶν, Ὀλλανδικῶν καὶ Γαλλικῶν εὐγενῶν, λαμπρῶς καθωπλισμένοι καὶ μὲ ἵππους γενναίους καὶ ὑπερηφάνους, καὶ τόσον εὔθυμοι ὅλοι, ὡς νὰ εἶχαν ἤδη νικήσειν ἐνδοξότατα. Ὁ πολλὰ ζωηρὸς Βιλέλμος σπεύδων νὰ ἐκβῇ ἔπεσεν ἀπὸ τὸ πλοιάριον, ἀλλ᾽ ἐστάθη παραυτα εἰς τοὺς πόδας, καὶ ἐφυλάχθη ἀπὸ πᾶσαν δεισιδαιμονικὴν ἐξήγησιν τοῦ συμπτώματος τοῦ-

του λέγων.: „Ἐπάτησα καὶ κρατῶ τὴν χώραν ταύτην."

Τοῦ Ἀράλδου ὁ ἀδελφὸς Γούρθιος, ἀξιόλογος ἀνὴρ, ἔδωκε τὴν φρονίμην συμβουλὴν νὰ ἀποφύγουν μάχην, καὶ νὰ κουράσουν τὸν ἐχθρὸν μὲ τὴν ἀναβολὴν τοῦ καιροῦ καὶ μὲ τὴν πεῖναν, ἀλλ᾽ ὁ διάπυρος Ἀράλδος τὴν ἀπέβαλε, καὶ ἠθέλησε νὰ διακρίνῃ τὴν διαφορὰν ταχέως. Τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον ἐπρόβαλε νὰ κάμῃ διὰ τὴν ἀθέτησιν τοῦ ὅρκου του, ἦτο νὰ πληρώσῃ ποσότητα ἀργυρίου εἰς τὸν Δοῦκα, ἐὰν ἤθελε νὰ ἐπιστρέψῃ χωρὶς χύσιν αἵματος. Ὁ Βιλέλμος ἀπέῤῥιψε τοῦτο μὲ καταφρόνησιν, καὶ ἐζήτησεν ἢ νὰ δεχθῇ ὁ Ἀράλδος ἀπ᾽ αὐτοῦ τὸ βασίλειον ὡς κληρούχημα ἢ ν᾽ ἀφήσῃ τὴν κρίσιν τοῦ πράγματος εἰς τὸν Πάπαν, ἢ ν᾽ ἀγωνισθῇ περὶ τούτου μ᾽ αὐτὸν διὰ τοῦ ξίφους. Ὁ Ἀράλδος ἀπεκρίθη: Ὁ θεὸς τῶν πολέμων θέλει γείνειν παραυτα κριτὴς πάσης διαφορᾶς.

Τοιουτοτρόπως ἡτοιμάσθησαν καὶ οἱ δύω στρατοὶ εἰς τὸν κρίσιμον ἀγῶνα. Οἱ μὲν Ἄγγλοι ἐπέρασαν τὴν νύκτα μὲ κραυγὰς καὶ θορύβους, οἱ δὲ Νορμαννοὶ εἰς προσευχάς. Τὸ πρωῒ ἐνθουσίασεν ὁ Βιλέλμος τοὺς πολεμιστάς του μὲ ἕνα λόγον, ὅπου τοὺς ἐπαράστησε καὶ τοὺς ἔβαλεν ὑπ᾽ ὄψιν ζωηρότατα τὴν ἀξιολογότητα τῆς σημερινῆς ἡμέρας, καὶ μετὰ τοῦτο ἐδόθη διὰ τῆς σάλπιγγος τὸ σύνθημα τῆς μάχης. Ψάλλοντες τὸ τραγούδιον τοῦ ἀνδρείου Ῥολάνδου ὥρμησαν ἐναντίον τῶν Ἄγγλων, καὶ ἤρχισεν ἡ φρικτὴ αἱματοσφαγία. Μίαν ὁλόκληρον ἡμέραν ἐπροστατεύθησαν οἱ ἀνδρεῖοι Ἄγγλοι ὡς λέοντες, ἕως οὗ τελευταῖον πρὸς τὸ ἑσπέρας ἐφονεύθη ὁ βασιλεύς των Ἀράλδος κτυπηθεὶς ἀπὸ βέλος, καὶ ἔπεσαν καὶ οἱ ἀδελφοί του, οἵτινες καθὼς αὐτὸς ἐμάχοντο εἰς τὴν κορυφὴν τῶν στρατιωτῶν των. Τότε ἐκουράζετο κατ᾽ ὀλίγον ὁ

Ἄρης, καὶ ἡ νὺξ ἔδωκε τέλος εἰς τὸ αἱματόῤῥυτον θέαμα. Μόνον ἀπὸ μέρους τῶν Νορμαννῶν ἔπεσαν 16,000. Τοῦ Βιλέλμου ἐσκοτώθησαν τρεῖς ἵπποι ὑποκάτω του. — Αὕτη ἦτο ἡ περίφημος μάχη τῆς Ἀστιγγούας (14. Ὀκτωβ. 1066), ἥτις τὸν Δοῦκα τῆς Νορμανδίας Βιλέλμον ἔκτοτε ὀνομασθέντα Δορικτήτορα ὕψωσεν εἰς τὸν Ἀγγλικὸν θρόνον, τὸν ὁποῖον ἔχουσιν ἀκόμη καὶ τὴν σήμερον οἱ ἀπόγονοίτου ἀπὸ μέρους τοῦ γυναικείου γένους.

28. Βιλέλμος ὁ Δορικτήτωρ.

(1066 — 1087.)

Βιλέλμος ὁ ἐκ τῆς Νορμανδίας (κυρίως νόθος υἱὸς τοῦ Δουκὸς Ῥοβέρτου ἀπὸ θυγατέρα βυρσοδέψου τινὸς) ἦτο ἐξ ἅπαντος διὰ τῶν σπανίων προτερημάτων του ἄξιος νὰ πηδαλιουχῇ βασίλειον. Ἐθαύμαζαν τὴν ἀκλινῆ σταθερότητά του εἰς ἐκτέλεσιν τῆς θελήσεώς του, τὴν ἀκούραστον δραστηριότητα, τὴν ἀσύγχυτον φρόνησιν, καὶ τὴν μηδὲν παραβλέπουσαν ὀξυδέρκειάν του, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν μέγαν ἡγεμόνα. Νέος ἀκόμη ὢν εἶχε διαῤῥήξειν μὲ τὸ ἐξαφνιστικὸν τῆς δυνάμεώς του τοὺς δεσμοὺς τῶν πλεονεκτῶν ἐπιτρόπων του, καὶ ἐπροξένησε φροντίδας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Παρισίων. Τώρα δὲ εἰς τὸ κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐγχείρημά του ἐγνώρισεν ὁ κόσμος τὸν ἄνδρα.

Ἡ πλησίον τῆς Ἀστιγγούας νίκη ἐξῆπλωσεν ἔκπληξιν εἰς ὅλον τὸν Ἀγγλικὸν λαόν. Δὲν ἔλειπε φιλοπατρία, ὄχι δύναμις, μόνον κεφαλὴ μὲ ἀξίωμα διὰ νὰ ἑνώσῃ τοὺς δειλιῶντας ἐξ ἀμφιβολίας. Ἔδραμαν μὲν δύω δυνατοὶ Κόμητες μετὰ τοῦ ἀρ-

χιεπισκόπου Καντουαρίας Στιγάνδου εἰς Λονδῖνον καὶ ἀνηγόρευσαν ἐκεῖ βασιλέα τὸν Ἐδεγάρον Ἀθελίγγον. Ἀλλ' οὗτος ὁ Ἐδεγάρος ἦτο ἀνίσχυρος ἄνθρωπος, καὶ ἐνῷ οἱ ἀκόλουθοί του ἠγωνίζοντο μὲ στενοχωρίαν καὶ ἀβεβαιότητα, ἔκαμνεν ὁ Βιλέλμος προφανῶς ἀσφαλῆ καὶ ταχέα διαβήματα. Ἐκυρίευσε πρῶτον τὴν Δοβονίαν, διὰ νὰ ἔχῃ τὴν ῥάχιν του ἐλευθέραν, καὶ ἐπειδὴ ἡ πόλις ὑπετάχθη εὐκολώτατα, ἐπλήρωσε τὴν ζημίαν τῶν πολιτῶν, οἵτινες ἐξ αὐθαδείας στρατιωτῶν βαλόντων φωτίαν ἔχασαν τοὺς οἴκους των. Μετὰ τοῦτο ὑπετάχθη ὅλον τὸ Κομητάτον Καντία. Τὸ Λονδῖνον ἐβράδυνε. Καθὼς εἰς Δοβονίαν ἔδειξεν ἀγαθότητα, οὕτως ἠθέλησεν ἐδῶ νὰ δείξῃ αὐστηρότητα, διὰ τοῦτο ἐπρόσταξε καὶ ἔκαυσαν τὸ προάστειον Σουθεβάρκιον· ὁ νέος Ἐδεγάρος αὐτὸς μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας τὸν προϋπήντησεν εἰς Βερκαμστάδιον, καὶ τοῦ ἐπρόσφερε μὲ φιλοφροσύνην τὸ στέμμα. Ὑπεκρίθη ἱκανὸν καιρὸν ὅτι ἐχρειάζετο ἡ γενικὴ γνώμη τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ διὰ νὰ διορίσῃ βασιλέα, ἀλλ' ὁ Δοὺξ τῆς Ἀκυϊτανίας Αἱμάριος, ὁ φρόνιμος καὶ ἀνδρεῖος συμπολεμιστής του, τὸν ἐσυμβούλευσε νὰ παραιτήσῃ τὴν ἀβέβαιον ταύτην ὑπόκρισιν, καὶ οὕτως ἐδέχθη τὸ στέμμα. Προνοητικῶς ὅμως ὠχύρωσε τὴν μητρόπολιν μὲ πύργους στερεοὺς διὰ νὰ κρατῇ πάντοτε εἰς χαλινὸν τοὺς κατοίκους.

Ἡ στέψις ἔγεινεν ἔπειτα τὴν 26. Δεκεμβ. 1066 εἰς τὸ Βεσμοναστήριον. Ὄχι ὁ πρῶτος ἀρχιερεὺς τοῦ βασιλείου Στιγάνδος, τὸν ὁποῖον δὲν ἐνεπιστεύετο ὁ Βιλέλμος, ἀλλ' ὁ τοῦ Ἐβοράκου ἀρχιεπίσκοπος Ἀλφρέδος ἐπροστάχθη νὰ τὴν ἐκτελέσῃ. Μετὰ σύντομον λόγον οὗτος μὲν ἠρώτησε τοὺς Ἄγγλους, ὁ δὲ ἐπίσκοπος Κωνσταντίας τοὺς Νορμαννοὺς ἂν θέλουν νὰ δεχθοῦν βασιλέα

των τὸν Δοῦκα Βιλέλμον. Μεγάλη φωνὴ καὶ κραυγὴ ἐκρότησε τὸ Ναί. Μετὰ δὲ τοῦτο ἔκαμεν ὁ βασιλεὺς τὸν συνήθη τῆς στέψεως ὅρκον, ὅτι θέλει προστατεύσειν τὴν ἐκκλησίαν, θέλει φυλάξειν δικαιοσύνην καὶ ἀποφύγειν τὴν ἀδικίαν, καὶ τότε ἐτελέσθη ἡ χρίσις καὶ ἡ στέψις.

Εὐθὺς μετὰ τὴν στέψιν ὑπῆγεν εἰς Ἐσσεξίαν, Μερκίαν, καὶ Νορθυμβρίαν, ὅπου ὑπετάχθησαν εἰς αὐτὸν καὶ οἱ μέχρι τοῦδε ἀναποφάσιστοι Κόμητες. Μὲ τοῦ Ἀράλδου τοὺς μεγάλους θησαυρούς, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐξουσιάσειν, ἐπλήρωσε πολλὰ ἀναγκαῖα ἔξοδα, ἐφιλοδώρησε τὰ στρατεύματα, καὶ ἔκαμε φίλους του τοὺς ἱερωμένους. Εἰς τὸν Πάπαν ἔστειλε τὴν τοῦ Ἀράλδου σημαίαν καὶ μεγάλα δῶρα. Εἰς τὸν τόπον τῆς ἐν Ἀστιγγοῦᾳ μάχης ἔκτισε μοναστήριον. Τῶν μεγάλων Κομήτων τοῦ βασιλείου, καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλόπαιδος Ἐδεγάρου ἐβεβαίωσε τὰς ἀξίας καὶ κτήσεις των. Εἰς καθένα ἔδειχνε δικαιοσύνην, καὶ ὡμιλεῖτο μὲ ἡμερότητα ἀπὸ καθένα. Διὰ νὰ θαμβώσῃ τὸν ὄχλον, εἰσήγαγεν εἰς τὴν αὐλήν του πολυτέλειαν καὶ θεραπείαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἤξευραν οἱ Ἄγγλοι εἰς τοὺς ἀρχητέρους των βασιλεῖς.

Ἀλλ' ἡ φιλάνθρωπος καὶ γλυκεῖα αὕτη ἀρχὴ ἤθελε θεωρηθῆν ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους ἐνέχυρον ἀδιακόπου ἡσυχίας καὶ εὐτυχίας, ἐὰν δὲν ἦσαν ἐκεῖ οἱ ξένοι πολεμισταί, τῶν ὁποίων τὰ θελήματα οὔτε ἠδύνατο οὔτε ἤθελε νὰ ἀποβάλλῃ ὁ Βιλέλμος. Οἱ Νορμαννοὶ οὗτοι, οἵτινες ἐκυρίευσαν διὰ τὸν βασιλέα τὸν θρόνον, καὶ ἀντὶ τούτου ἔλαβαν μεγάλα ὑποστατικὰ καὶ τὰ πρῶτα τοῦ βασιλείου ἀξιώματα, ἔκαμαν τοὺς Ἄγγλους νὰ αἰσθανθοῦν βαρέως τὴν ὑπεροχήν των, καὶ τὰ ἔργα των ἦσαν ἐξαιρέτως παροργιστικά, ὅταν ὁ Βιλέλμος κατὰ τὸ ἐλθὸν ἔτος ἐταξείδευσεν εἰς τὴν Νορμανδίαν.

Μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι πλέον τὴν αὐθάδειαν καὶ τὰς ἀδικίας τῶν ξένων τούτων ἐπανέστησαν πρῶτον μὲν χωρία τινά, ἔπειτα δὲ ὁλόκληροι ἐπαρχίαι. Ὁ βασιλεὺς ὑπέστρεψε γρήγορα διὰ νὰ καταπατήσῃ τὰς ἐπαναστάσεις μὲ τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διεγερθείσης ὀργῆς του δὲν ἦτο σωτηριώδης περιορισμὸς τῶν Νορμαννῶν, ἀλλὰ σκληροτέρα ὑποδούλωσις τῶν δυστυχῶν Ἄγγλων, τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ὡς λαὸν ταραχοποιὸν καὶ ἐχθρικὸν ἐλαυνόμενον ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀναρχίας. Εἰς πᾶσαν λοιπὸν νέαν ἐπανάστασιν (καὶ αἱ ἐπαναστάσεις διήρκεσαν καθ' ὅλον τὸν καιρὸν τῆς βασιλείας του διὰ τὴν αὐξάνουσαν τῶν Νορμαννῶν τυραννίαν) περιέκοπτε τὰ δίκαια τοῦ ἔθνους περισσότερον. Πάντοτε οἱ Ἄγγλοι ἐδιώκοντο περισσότερον ἀπὸ τὰ κτήματά των καὶ εἰσήγοντο εἰς αὐτὰ οἱ Νορμαννοί, καὶ προσέτι τὸ **1070** ἔτος εἰσήγαγε τακτικῶς τὸ κληρουχικὸν σύστημα εἰς τὴν Ἀγγλίαν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐδιαιρέθη ὅλη ἡ χώρα εἰς ἑπτακόσια μεγάλα κληρουχήματα, τὰ ὁποῖα ἔπεσαν εἰς μόνον Νορμαννούς, οἵτινες κατὰ τὴν θέλησίν των ἢ ἐκράτουν ὑπηκόους των τὰς κατοίκους Ἀγγλικὰς οἰκογενείας, ἢ τὰς ἐξεδίωκαν νὰ ψωμοζητῶσιν. Εἰς τὴν Νορθυμβρίαν, ὅπου ὑπῆρξεν ἰσχυροτάτη ἡ ἀντίστασις, χώρα τις καλλιεργημένη δώδεκα μιλίων Γερμανικῶν, μετεβάλθη εἰς ἔρημον· οἱ οἶκοι ἀπετεφρώθησαν, τὰ κτήνη ἐσύρθησαν, καὶ οἱ κάτοικοι (περίπου **100,000**) παρεδόθησαν εἰς τὸν διὰ πείνης θάνατον καὶ εἰς τὸ νὰ νεκρωθῶσιν εἰς τὰ δάση ἀπὸ τὸ ψύχος. Ἠθέλησε δὲ καὶ τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν νὰ ἐξολοθρεύσῃ· εἰς σχολεῖον δὲν ἐσυγχωρεῖτο νὰ διδάσκεται αὕτη, ἀπὸ τὰ κριτήρια ἀπεδιώχθη, εἰς κάμμίαν συναναστροφὴν εὐγενῶν, ἤγουν ὅπου εὑρίσκοντο Νορμαννοί, δὲν ἐτόλμα κανεὶς νὰ τὴν ὁμιλήσῃ.

Διὰ τοῦτο ἡ Ἀγγλικὴ γλῶσσα ἔγεινε μίγμα ἐκ τῆς Γαλλικῆς καὶ ἐκ τῆς Ἀγγλοσαξονικῆς γλώσσης, καὶ εἶναι μέσον τι μεταξὺ τῶν νέων Λατινικῶν καὶ καθαρῶς Γερμανικῶν διαλέκτων. Σκληρότατα καὶ ἀπανθρωπότατα ἔπαθαν οἱ ταλαίπωροι ὅμηροι, καὶ οἱ εἰς τὰς μάχας αἰχμαλωτισθέντες Ἄγγλοι. Δὲν ἐθανατώθησαν — τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι ὑπερβολὴ φιλανθρωπίας — ἀλλ᾽ ἐστάλθησαν εἰς τοὺς οἴκους των χωρὶς πόδας ἢ χεῖρας ἢ ὀφθαλμούς· ἐπικατάρατος βαρβαρότης, ἡ ὁποία ἄμποτε νὰ ἐξορισθῇ ὑπὸ τοῦ θείου ἐλέους ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος!

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἑνὸς καὶ εἴκοσιν ἐτῶν βασιλεία Βιλέλμου τοῦ δορικτήτορος. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς ἦτο ὑποδούλωσις τῶν Ἄγγλων καὶ ἑνότης τῆς κυβερνήσεως, πρὸς χάριν τῆς ὁποίας καὶ ὁ κλῆρος ἔχασε μέρος τῶν ἐλευθεριῶν, τὰς ὁποίας εἶχε τοῦ δώσειν καταρχὰς, ἐνῷ ἀκόμη ἐχρειάζετο τὴν ὑπουργίαν του. Οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἡγούμενοι ὑπετάχθησαν εἰς τὰς πολεμικὰς λειτουργίας καὶ πολιτικὰς ποινὰς ἐπίσης καθὼς οἱ λαϊκοὶ, καὶ οἱ Ἀγγλικοὶ ἀρχιεπίσκοποι ἐχρεώστουν νὰ παραχωρήσουν τὰς ἀξίας των εἰς τοὺς Νορμαννοὺς καθὼς καὶ οἱ κοσμικοὶ ἄρχοντες. Ἐπίσκοπος Ἐβοράκου ἔγεινε Θωμᾶς τις Νορμαννὸς ἱερεὺς, καὶ ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας Μεδιολανεύς τις μοναχὸς ἀντὶ τοῦ ἐκβαλθέντος Στιγάνδου. Ὅλαι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἀποφάσεις ἐχρεώστουν πρῶτον νὰ προτεθῶσιν εἰς τὸν βασιλέα, καὶ αὐταὶ αἱ τοῦ Πάπα, καὶ κἀνεὶς λαϊκὸς δὲν ἐτιμωρεῖτο ἐκκλησιαστικῶς χωρὶς θέλησιν τοῦ βασιλέως. Ὅταν Γρηγόριος ὁ Ζ΄. ἐζήτησε τὴν προσκύνησιν, καὶ τὸ ἀργυρικὸν ἀφιέρωμα εἰς τὸν ἅγιον Πέτρον, τὸ ὁποῖον ἐδίδετο ἀπὸ τοὺς Σαξονικοὺς βασιλεῖς, τοῦ ἔγραψεν ὁ Βιλέλμος, ὅτι τὸ ἀργύριον ὡς συνειθισμένον δῶ-

ρον θέλει δοθῆν, προσκύνησιν ὅμως κἀμμίαν δὲν γνωρίζει οὐδὲ θέλει ἐπιφορτίσειν τοιοῦτον ζυγὸν εἰς τὸ βασίλειόν του. Ἐμπόδισε δὲ καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς νὰ συνέλθουν εἰς μίαν σύνοδον προσταχθεῖσαν ἀπὸ τὸν Πάπαν τοῦτον.

Καὶ τοὺς υἱούς του δὲ ἐκράτει ὁ Βιλέλμος εἰς αὐστηρὰν ὑποταγήν. Διὰ τοῦτο ὁ πρεσβύτερος, Ῥόβερτος, ἐσήκωσε καὶ πόλεμον εἰς τὴν Νορμανδίαν, ὅστις διήρκεσε πολλὰ ἔτη (1079). Ὁ βασιλεὺς διέβη τὴν θάλασσαν εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ὄχι μὲ Νορμαννοὺς, ἀλλὰ μὲ Ἄγγλους, οἵτινες ἐκαίοντο ἀπὸ ζῆλον νὰ ἀποκαταστήσωσι τὴν χαμένην τιμήν των διὰ τῆς ἀνδρίας. Παράξενόν τι συμβεβηκὸς ἐτελείωσε τὸν πόλεμον τοῦτον. Ἐνῷ οἱ Ἄγγλοι ἐπολιώρκουν τὸ φρούριον Γερβέρακον εἰς Βελλοβανησίαν, ἐκβὰς ὁ υἱὸς περιεπλέχθη εἰς μονομαχίαν μὲ τὸν πατέρα. Καὶ οἱ δύω μὲ προσωπίδας ἐμάχοντο ἀγνώριστοι, καὶ οἱ δύω ἠγωνίζοντο ἀνδρικῶς, ἕως οὗ τελευταῖον ἐπλήγωσεν ὁ υἱὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν ἐκρήμνισεν ἀπὸ τοῦ ἵππου. Ἀπὸ τὴν φωνὴν τοῦ πεσόντος, ὅστις ἐζήτει βοήθειαν, ἐγνώρισεν ὁ νικητὴς μὲ ἔκστασιν τὸν πατέρα του. Πλήρης μετανοίας ἐῤῥίφθη εἰς τοὺς πόδας του καὶ τὸν ἐζήτει συγχώρησιν, τὸν ἐβοήθησε νὰ ἀναβῇ τὸν ἵππον του, καὶ τὸν ἔστειλεν εἰς Ῥοτόμαγον, ὅπου διὰ μεσιτείας τῆς μητρὸς ἔγεινεν ἡ τελεία φιλίωσις.

Εἰς τὰ τελευταῖα ἓξ ἔτη τῆς βασιλείας του ἐφρόντιζεν ὁ Βιλέλμος πλέον διὰ τὴν ἐσωτερικὴν εὐταξίαν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐδιώρισε καὶ ἔγεινε καταγραφὴ ὅλων τῶν χωρίων τοῦ βασιλείου μετὰ τῶν κτητόρων ἢ μισθωτῶν, τῆς ἀξίας των, τῶν κατοίκων, λιβαδίων, λόγγων, κτηνῶν κτλ., ἡ ὁποία σώζεται ἀκόμη, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν γίνεται φανερὸν, ὅτι ὁ Βιλέλμος δὲν ὑπῆρξε φιλὸς δορικτήτωρ. Ἐπειδὴ ἐκυβέρνα τὰ κληρουχήματα αὐτογνωμό-

νως, ἦτο φρόνιμος καὶ δὲν τὰ ἔδιδεν ὅλα, ἀλλ' ἐκράτει διὰ τὸν ἑαυτόν του τόσα, ὥστε ἀναμφιβόλως ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ ὁ πλουσιώτατος μονάρχης τοῦ καιροῦ του. Διότι εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Ἀγγλίας εἶχεν αὐτὸς περίπου τετρακόσια. Παρεκτὸς τούτων οἰκειοποιήθη κἄποιον κυνηγητικὸν προνόμιον (διότι ἦτο ἐμπαθὴς κυνηγὸς) μὲ ζημίαν τῶν ὑπηκόων του. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔκαμε καὶ δάσος εἰς τὴν Βιντονίαν ἓξ μίλια *) μακρὺ, ὅπου χωρὶς κἀμμίαν ἀποζημίωσιν ἐκρήμνισε τοὺς ἐκεῖ εὑρισκομένους οἴκους καὶ ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια. Ἐν ταὐτῷ ἐξέδωκε τυραννικοὺς νόμους κατὰ τῶν κλεπτόντων τὰ κυνήγια. Διὰ τὸν σκοτωμὸν ἑνὸς-λαγοῦ εἰς τὸ βασιλικὸν δάσος ἐδιωρίσθη ἡ σατανικὴ ποινὴ τῆς τυφλώσεως καὶ μάλιστα εἰς καιρὸν, ὁπότε ὁ σκοτωμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐτιμωρεῖτο μὲ ὀλίγας λίτρας ἀργύρου.

Εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἔκαμεν ὁ Βιλέλμιος πολεμικὴν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ τῆς Γαλλίας βασιλέως Φιλίππου Α', ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐπειράχθη μέρος μὲν ἐμμέσως δι' εἰσβολῆς εἰς τὴν Νορμανδίαν Γαλλικῶν ἡγεμόνων, μέρος δὲ ἀμέσως διὰ περιγελασμάτων καὶ καταφρονήσεων. Οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, ἡ παχεῖα κοιλία του καὶ μία ἀῤῥωστία ἐκίνησε τὸν Φίλιππον εἰς τὸν ἀστεϊσμόν: θαυμάζω πῶς ἀργεῖ νὰ γεννήσῃ ὁ ἀδελφός μου ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας. Εἰς τὸ ὁποῖον ἐμήνυσεν ὁ Βιλέλμος πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἀφοῦ ὑγιάνῃ, θέλει ἀνάψειν εἰς τιμὴν τῆς Θεοτόκου τόσας λαμπάδας εἰς τὴν Γαλλίαν, ὥστε νὰ γείνῃ πολὺ μεγαλήτερος ὁ θαυμασμός του. Ἐκράτησε λόγον, καὶ κατὰ τὴν βαρβαρικὴν συνήθειαν τῆς ἑκατονταετηρίδος ἐκείνης ἀνέφλεγεν

*) Γερμανικὰ δηλονότι, καθὼς ἐκλαμβάνονται δι' ὅλου τοῦ παρόντος συγγράμματος.

ὅλα τὰ Γαλλικὰ χωρία εἰς τὰ ὁποῖα ἐπλησίαζεν. Ἀλλὰ πάραυτα ἐμπόδισε τὸν δρόμον του μία δυστυχία. Ῥιφθεὶς ἀπὸ τὸν ἐξαφνισθέντα ἵππον του ἐπληγώθη βαρέως εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ ὑποστρέψας εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν πληγὴν ταύτην (9. Σεπτεμ. 1087). Ἔφθασεν ἡλικίαν ἑξήκοντα τριῶν ἐτῶν. Εἰς τὴν κλίνην τοῦ θανάτου εὑρισκόμενος ἐμετανόει θλιβερῶς ὅτι ἐκακομεταχειρίσθη τὸν ἀγαθὸν λαὸν τῆς Ἀγγλίας. Ἐπροσπάθει δὲ νὰ ἐλαφρύνῃ τὴν συνείδησίν του μὲ ἀφιερώματα εἰς τὰς ἐκκλησίας. Τὰ βασίλειά του ἐμοίρασεν εἰς τοὺς δύω υἱούς του, καὶ ὁ μὲν Ῥόβερτος ἔλαβε τὴν Νορμανδίαν, ὁ δὲ Βιλέλμος Β'. τὴν Ἀγγλίαν.

Αὕτη εἶναι ἡ ἱστορία θαυμαστοῦ βασιλέως, ὅς τις ἤθελεν εἶσθαι καὶ ἀγαπητὸς, ἐὰν εἶχε τὴν τύχην νὰ εἶναι γνήσιος Ἄγγλος.

29. Σκανδιναυΐα.

Οἱ βόρειοι ἐκεῖνοι λαοὶ, τῶν ὁποίων αἱ εἰς τὰ κυριώτερα βασίλεια τῆς Εὐρώπης ἐπιδρομαὶ καὶ ἀποικίαι ἐπροξένησαν τόσας νέας σχέσεις καὶ μεταμορφώσεις, ἔζων εἰς τὸν τόπον των κατὰ πάντα ὁμοίως μὲ τοὺς ὁμοφύλους των Γερμανοὺς τῶν νοτιωτέρων χωρῶν. Ἡ πολιτικὴ κατάστασίς των ἦτο ἡ αὐτή· ἐγνώριζαν καθὼς οὗτοι τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἐργασίαν τῶν μετάλλων. Ἡ χώρα των ἦτο τραχυτέρα καὶ ὀλιγώτερον καρποφόρος· ἀλλὰ καθὼς τὸ ψυχρὸν κλίμα καὶ ἡ μεταξὺ βράχων καὶ κρημνῶν καὶ χιόνος ζωὴ ἐσιδήρονε τὰ σώματα

των, τοιουτοτρόπως ηὔξανε τὴν ἀνδρίαν καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα. Καθὼς πολλοὶ τῆς Γερμανίας ἀφῆκαν τὴν πατρικήν των γῆν καὶ ἀκολουθοῦντες τοὺς ἡγεμόνας των διέβησαν τὸν Ῥῆνον καὶ τὰς Ἄλπεις, τοιουτοτρόπως οὗτοι ἔμβαιναν εἰς τὰ πλοῖα, καὶ ἐνεπιστεύοντο εἰς τὴν τύχην, εἰς τὸ ξίφος των καὶ εἰς τοὺς ἀνδρείους ἡγεμόνας των. Πρῶτον κατὰ τοὺς χρόνους, ὁπότε ἐλεηλάτουν τὰ παράλια τῆς Φραγκικῆς ἐπικρατείας καὶ ἔκαμναν τρόμον εἰς τοὺς Καρολίδας, ἀρχίζει νὰ φωτίζεται ἡ ἱστορία τῶν χωρῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐκβῆκαν. Ἕως τότε τὰς ἐκάλυπτε βαθύτατον σκότος, καὶ ὅσα διηγοῦνται περὶ τῶν ἀρχητέρων χρόνων καὶ τῶν παλαιῶν βασιλέων των, ἐπιστηρίζονται εἰς τὰς παραδόσεις καὶ εἰς τοὺς μύθους, καὶ εἶναι ἄχρηστα εἰς τὴν ἱστορίαν. Οἱ μῦθοι οὗτοι διετηρήθησαν εἰς πολλὰ δημόσια τραγούδια. Παντοδαπαὶ μορφαὶ θεῶν ἀπαντῶνται εἰς αὐτούς· ἀλλ' ὁ Παμπατὴρ, θεῶν καὶ ἀνθρώπων κύριος καὶ αἰώνιος, δεικνύει ὅτι εἶχαν ἀμυδρὰν ἔννοιαν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου Θεοῦ. Εἰς τοὺς ἡρωϊκοὺς μύθους των εὑρίσκεται βάσις ἱστορίας, ἀλλ' εἶναι βαθύτατα σκεπασμένη μὲ τὸ σκότος τῶν μύθων. Κέντρον ὅλων τῶν μύθων τούτων εἶναι ὁ Ὀδὶν, ὅς τις ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ Ταναΐδος μετανέστη εἰς τὸν Βοῤῥᾶν, καὶ ἔφερε τὴν γεωργίαν, τοὺς ναοὺς, τὴν πολεμικὴν, τὴν ποιητικὴν, καὶ τὰ συνήθη εἰς τοὺς βορείους γράμματα. Τοὺς ἐδίδαξε δὲ καὶ τὴν λατρείαν νέων θεῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκατηριθμήθη καὶ αὐτὸς ἀποθεωθεὶς ὡς ἥρως. Ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἔζησε, τόσον διαφόρως ἀποδίδεται, ὥστε νέοι ἐξετασταὶ νομίζουν ὅτι ὑπῆρξαν τρεῖς ἢ τέσσαρας Ὀδῖνοι κατὰ διαφόρους ἑκατονταετηρίδας, ἐνῷ ἄλλοι, ἀδίκως βέβαια, ἀμφιβάλλουσιν ὁλοτελῶς περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ ἑνὸς Ὀδίνου.

Διηγεῖται περαιτέρω ἡ παράδοσις, ὅτι ὁ Σκιόλδος υἱὸς τοῦ Ὀδίνου ἐβασίλευσεν εἰς Λέθραν τῆς Σεελανδίας ὡς πρῶτος βασιλεὺς πολλῶν μικροτέρων βασιλέων, καὶ μετ' αὐτὸν οἱ ἀπόγονοί του Σκιολδίδαι. Μετὰ μακρὰν σειρὰν βασιλέων ἐδιαιρέθη τὸ ὅλον, ἕως οὗ κατὰ τὴν ἑβδόμην ἐκ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα ἥνωσε τὸ βασίλειον πάλιν ὁ Ἴβαρος, ὅς τις ὑπέταξε καὶ τὴν Σβεκίαν. Εἷς τῶν διαδόχων του, Ῥέγνερος Λοδβρόκος, θέλων νὰ πορθήσῃ τὴν Ἀγγλίαν ᾐχμαλωτίσθη καὶ ἐῤῥίφθη εἰς φρικτὸν πύργον πλήρη ὄφεων καὶ ἄλλων ζωϋφίων, ὑπὸ τῶν ὁποίων δαγκανόμενος καὶ κεντριζόμενος ἀπέθανεν. Εἷς ὀνόματου ἐσύνθεσε μετὰ ταῦτα ἐνθουσιασμένος τις Σκάλδος (οὕτως ὠνομάζοντο οἱ ποιηταὶ τῆς Σκανδιναυΐας) ἐπιθανάτιον τραγούδιον πλῆρες βορείου ἀφοβίας καὶ καταφρονήσεως τοῦ θανάτου. Μετὰ τοῦτον (ὑποτίθεται συνήθως ὁ θάνατός του τὸ 794 ἔτος) ἐμοιράσθη πάλιν τὸ βασίλειον ἕως οὗ ὁ Γόρμος, ὁ πρεσβύτης, ὅς τις λέγεται ὅτι ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 855 ἕως τοῦ 936 ἔτους ἐστερέωσε τὴν ἑνότητα τῆς Δανίας.

Ἡ χριστιανωσύνη ἦλθε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Δανίαν ἐπὶ Λοδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς. Ὁ ἀνὴρ, ὅς τις κινούμενος ἀπὸ ζῆλον καὶ δυναμούμενος ἀπὸ πίστιν ἐτόλμησε νὰ κηρύξῃ τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὸν λαὸν τοῦτον, ὠνομάζετο Ἀνέσχαρος. Δὲν εἶχε μὲν τὴν πυρώδη δύναμιν τοῦ Βονιφατίου, ἐνήργει δὲ μὲ ἥσυχον, ἐπίμονον καὶ ἀκούραστον ἀγάπην *). Ὁ αὐτοκράτωρ ἔκτισε τότε τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τοῦ Ἀμβούργου, ἥτις μετετέθη ἔπειτα εἰς Βρέμαν (ἀνωτ. σελ. 238), καὶ ὁ Ἀνέσχαρος ἐχειροτονήθη πρῶτος αὐτῆς ἀρχιεπίσκοπος. Ἀλλ' ἡ χριστιανωσύνη

*) Νεάνδρ. Ἀξιομνημ. ἐκ τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας, Τόμ. II., τμ. 2, σελ. 125.

δὲν ἠδυνήθη εὐκόλως νὰ νικήσῃ τὴν βαθέως ῥιζωμένην πολυθεΐαν· οἱ βασιλεῖς ἐξελάμβαναν τὴν νέαν θρησκείαν ὑποδούλωσίν των εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γερμανίας, καὶ τὴν ἐπολέμουν. Καθὼς Κάρολος ὁ μέγας εἰσήγαγεν εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ εὐαγγέλιον διὰ τῶν ὅπλων, οὕτως οἱ Γερμανοὶ βασιλεῖς ἐξεστράτευαν κατὰ τὴν δεκάτην ἑκατονταετηρίδα διὰ νὰ τὸ διδάξουν εἰς τὴν Δανίαν. Ἀκόμη ὁ Σβῆνος, ὁ κρημνίσας τὸν Ἐδέλρεδον ἀπὸ τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας, ἦτο διάπυρος ἐχθρὸς τῆς χριστιανωσύνης, ἀλλ' ἡ κυρίευσις τῆς Ἀγγλίας συνεισέφερε πολὺ εἰς τὸ νὰ ἡμερώσῃ τὸ Δανικὸν ἔθνος. Ἐπὶ Κανούτου τοῦ μεγάλου (σελ. 341) ἐθριάμβευσε τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὴν Δανίαν. Τοῦ Κανούτου ὁ υἱὸς Ἀρδικανοῦτος ἦτο ὁ τελευταῖος Σκιολδίδης. Μετ' αὐτὸν ἡνώθη χρόνον τινὰ τὸ βασίλειον μὲ τὴν Νορβηγίαν ἕως οὗ Σβῆνος Ἐστρισὼν, θυγατριδοῦς Κανούτου τοῦ μεγάλου, ἔλαβε πάλιν τὴν Δανίαν ὡς χωριστὸν βασίλειον (1047) καὶ ἔγεινεν ἀρχηγὸς νέας δυναστείας.

Καὶ εἰς τὴν Σβεκίαν συγκεντρόνονται αἱ παραδόσεις εἰς Ὀδῖνον τινὰ, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς Ὕγγυος ἔκτισε τὸν μεγαλήτερον ἐθνικὸν ναὸν εἰς Ὑφαλίαν, καὶ λέγεται ὅτι ἔγεινεν ἀρχηγὸς τοῦ γένους τῶν ἐκεῖ βασιλέων· οὗτοι δὲ οἱ βασιλεῖς, Ὑγγυΐδαι ὀνομαζόμενοι, ἐδιώχθησαν ἀπὸ τὸν Ἴβαρον, ἕως οὗ ὁ Βιοῖρνος Ἰερνισίδης, υἱὸς τοῦ Ῥεγνέρου Λοδβρόκου, ἔλαβε τὴν Σβεκίαν πάλιν ὡς χωριστὸν ἴδιόν του βασίλειον. Καὶ τῆς Σβεκίας δὲ ἡ ἱστορία ἀρχίζει νὰ φαίνεται ὁπότε εἰσήγετο εἰς αὐτὴν ἡ χριστιανωσύνη. Ἐδῶ εὑρίσκομεν πάλιν τὸν ἀκούραστον Ἀνέσχαρον· μ' ὅλον τοῦτο καὶ εἰς τὴν Σβεκίαν ἔκαμνεν ἡ Χριστιανωσύνη ἀργοπόρα βήματα. Ὀλάβιος ὁ βασιλεὺς ἐβαπτίσθη τὸ 1008 ἔτος, ἀλλ' ἡ πολυθεΐα ἐκράτει ἀκόμη πολλοὺς ζηλωτάς της.

Μαζὴ μὲ τὸν τοῦ Ὀλαβίου υἱὸν Ἐδεμοῦνδον τὸν πρεσβύτην (ἀποθ. 1060) ἐξέλιπε τὸ γένος τοῦ Ῥεγνέρου Λοδβρόκου, καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν θρόνον οἱ Στεγκίλιοι.

Ἡ Νορβηγία ἦτο διῃρημένη εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους καθὼς καὶ οἱ ἐπίλοιποι βόρειοι τόποι. Ὅ,τι ἔκαμε Γόρμος ὁ πρεσβύτης εἰς τὴν Δανίαν, τὸ αὐτὸ ἔκαμε διὰ τὴν Νορβηγίαν κατὰ τὴν ἐννάτην ἑκατονταετηρίδα Ἀράλδος ὁ Ἀρφάγος. Οἱ πλεῖστοι φύλαρχοι ὑπετάχθησαν καὶ ἐμβῆκαν εἰς κληρουχικὴν τινὰ σχέσιν μὲ τὸν Ἀράλδον· οἱ δὲ προτιμῶντες τὴν ἐλευθερίαν παρὰ τὴν ἡσυχίαν ἐμετανανάστευσαν εἰς ἄλλας χώρας. Ὁ τοῦ Ἀράλδου υἱὸς Ἄκων Α΄., ὁ Ἀγαθὸς, ἀνετράφη εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἶχε δεχθῆν ἐκεῖ τὴν χριστιανωσύνην· ἀλλ' εἰς μάτην ἐπροσπάθησε νὰ τὴν εἰσάξῃ εἰς τὴν Νορβηγίαν· ὁ λαὸς ἀντέτεκε, καὶ ὁ Ἄκων ἠναγκάσθη πολλάκις νὰ μεθέξῃ ἀπὸ τὰς δημοσίους εἰδωλολατρικὰς θυσίας. Πρῶτον ὁ δισέγγονος τοῦ Ἀράλδου, Ὀλάβιος Τρυγεβαίσων, (ἐκ τοῦ 996 ἔτους) ἐδυνήθη νὰ τὴν στερεώσῃ, ἐνῷ ἐμεταχειρίσθη ὅλα τὰ μέσα, καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις ἐνήργησε μὲ τὴν καλωσύνην καὶ τὴν βίαν, μὲ ὑποσχέσεις καὶ φοβερισμοὺς, ἀμοιβὰς καὶ τιμωρίας.

Ἡ μεταναστευτικὴ ὁρμὴ τῶν Νορμαννῶν δὲν ἔλαβε δρόμον μόνον πρὸς τὴν μεσημβρίαν. Ἐπροχώρησαν καὶ εἰς τὸν τραχύτερον Βοῤῥᾶν, ἀνεκάλυψαν καὶ ἐκατοίκησαν προσέτι (861) καὶ τὴν ἀπομακρυσμένην καὶ παγωμένην Ἰσλανδίαν *). Νορμαννοὶ ἦσαν ἐξαιρέτως, οἵτινες ἔφθασαν ἐκεῖ διὰ νὰ ἀποφύγουν τὸν βασιλέα Ἀράλδον Ἀρφάγον.

*) Ἐκ τῆς Ἰσλανδίας εὑρέθη (983) ἀπὸ Ἰσλανδόν τινα καὶ ἡ Γροιλλανδία. Ἐχάθη ὅμως πάλιν, καὶ ἦτο χρεία νὰ ἐξαναευρεθῇ.

Ἐπεριποιήθησαν τὴν ἔρημον ἐκείνην χώραν οὕτως, ὥστε μετὰ ἑξήκοντα ἔτη ἦσαν κατοικημένα ὅσα μέρη της ἠδύναντο νὰ κατοικηθοῦν. Ἡ ἀπόστασίς της τὴν ἔκαμνεν ἀγαπητήν. Τοιουτοτρόπως ἐγεννήθη ἐκεῖ μικρὰ ἐμπορικὴ δημοκρατία, ἥτις (928) ἔκλεγεν ἄρχοντα ὀνομαζόμενον Λαγμάννον, (ἤγουν Νομικὸν) καὶ ἐβάσταξεν ὑπὲρ τὰ τριακόσια ἔτη τὴν αὐτονομίαν της. Ἡ χριστιανωσύνη ἐμβῆκεν εἰς τὴν Ἰσλανδίαν τὸ 981 ἔτος. Φρειδερῖκος, Σαξονικός τις ἐπίσκοπος, καὶ Θορβάλδος ἐκ Βασσεδὰλ, ἔκτισαν ἐκεῖ τὰς πρώτας ἐκκλησίας. Πρῶτος ἐπίσκοπος Ἰσλανδίας ὑπῆρξεν ὁ Ἰσλέϊφος. Τὸν ἐχειροτόνησε δὲ (1057) ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βρέμης Ἀδάλβερτος.

30. Ῥ ω σ ί α.

Οἱ πρῶτοι τῆς ἔπειτα ὀνομασθείσης Ῥωσίας κάτοικοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν μεγάλην Σλαβικὴν φυλὴν, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ συγκαταριθμηθῶσι καὶ οἱ Πολονοὶ, Βοημοὶ, Κασσοῦβοι, Βίλιζοι καὶ Βένδοι, καὶ ἡ ὁποία κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ κατὰ τὸν χαρακτῆρα διακρίνεται ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὴν Γερμανικήν. Ἀνεμίχθησαν ὅμως μὲ αὐτοὺς βόρειοι λαοὶ περὶ τὰ μέσα τῆς ἐννάτης ἑκατονταετηρίδος, καθὼς καὶ μὲ τοὺς Ἄγγλους καὶ Φράγκους οἱ ἀκατανίκητοι Δανοὶ, οἵτινες ἐδῶ ὠνομάσθησαν Βαραῖγοι καὶ Βάραγγοι. Οἱ Σλάβοι, ἐκτεινόμενοι ἀπὸ Βορρᾶ ἕως τὸν Βορυσθένην, ἀπεδίωξαν τοὺς ἐπήλυδας· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ταραττόμενοι ἀπ' ἐσωτερικὰς διχοστασίας, ἐπρόσφεραν θεληματικῶς τὴν ἐξουσίαν εἰς μίαν φυλὴν τῶν Βαράγγων, ἥτις ὠνομάζετο

φυλὴ Ῥώσων. „Μεγάλη εἶναι καὶ καρποφόρος ἡ χώρα μας (διηγοῦνται ὅτι εἶπε Σλαβικὴ πρεσβεία εἰς τοὺς Ῥώσους), ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν βασιλεύει τάξις εἰς αὐτὴν, ἔλθετε σεῖς καὶ γενῆτε ἡγεμόνες μας.“ Τρεῖς ἀδελφοὶ, Ῥορίκιος, Σίνεος καὶ Τρυβόριος, περίφημοι διὰ τὰς ἀνδραγαθίας των καὶ διὰ τὸ γένος των, ὑπῆγαν (862) καὶ ἔγειναν ἡγεμόνες. Ἡ χώρα ὅλη καὶ τὸ ἔθνος ὠνομάσθησαν ἐξ αὐτῶν Ῥωσία καὶ Ῥῶσοι· ἀλλ' οἱ ἡγεμόνες ἀνέλαβαν τὰ ἤθη τοῦ ἔθνους. Ὁ Ῥορίκιος, στήσας τὴν καθέδραν του εἰς Νοβογορδίαν, ἔζησε περισσότερον, καὶ ἐκληρονόμησε τοὺς ἀδελφούς του. Ὁ Ῥορίκιος εἶναι τόσον περίφημος ἐδῶ, καθὼς ὁ Κανοῦτος εἰς τοὺς Δανοὺς τῆς Ἀγγλίας. Εἶναι προπάτωρ ἡγεμονικοῦ τινὸς οἴκου, ὅστις ἤκμασεν ἕως τοῦ 1598 ἔτους. Εἰς τὸν καιρὸν τῆς τοῦ υἱοῦ του νηπιότητος, τοῦ Ἰγωρίου, ἐξεστράτευσεν ὁ ἐξάδελφός του Ὀλέγιος (885) ἀπὸ τὴν Νοβογορδίαν εἰς τὰ μεσημβρινὰ μέρη παρὰ τὸν Βορυσθένη, ὑπέταξεν ὅλα, καὶ ἔκαμε τὴν Κιοβίαν μητρόπολιν νέου Βαραγγικοῦ βασιλείου. Ἀπεδῶ ἐπροχώρησεν ἕως τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐφορολόγησε τὸν ἀσθενῆ Γραικορωμαῖον αὐτοκράτορα Λέοντα τὸν σοφόν. Ἔγεινεν εἰρήνη μὲ συνθήκην διορίζουσαν τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις τῶν δύω ἐθνῶν, καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν συνθήκην ταύτην ὁρκίζονται οἱ πρεσβευταὶ τῶν Ῥώσων ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ *), εἶναι πιθανὸν, ὅτι κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους ἐβαπτίσθη ὁ ἡγεμών των, καὶ μέρος τῶν

*) Ταῦτα βεβαιόνει ὁ Ῥωσικὸς ἱστοριογράφος Καραμζὶν (КарамзинЪ), Τόμ. Α'. σημειώσ. 452. Καὶ ὁ Νέστωρ, ἱστοριογράφος τῶν Ῥώσων περίφημος, ζήσας κατὰ τὴν ΙΑ'. ἑκατονταετηρίδα εἰς Κιοβίαν, λέγει συμφώνως μὲ τὸν Ζωναρᾶν ὅτι ὑπῆρχε χριστιανωσύνη εἰς Κιοβίαν κατὰ τὸ 882 ἔτος. Ἴδε Πλάτωνα μητροπ. Μόσχας Ἐκκλ. ἱστορ. Τόμ. Α'. κεφ. Β'. Κ.

προκρίτων, καὶ ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ὁπωσοῦν ἡ διήγησις τοῦ Ζωναρᾶ, τὴν ὁποίαν ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω (σελ. 212). Ἀλλ' ἡ χριστιανωσύνη δὲν εὕρηκεν ἀκόμη στερεὰν εἴσοδον εἰς τὴν καθέδραν τῆς χώρας Κιοβίαν. Διότι ὁ Ἰγώριος ἔμεινε μέχρι τέλους εἰδωλολάτρης.

Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Ἰγωρίου, ἡ αὐτοῦ χήρα Ὄλγα ἢ Ὀλήγα, ἐπίτροπος τοῦ νηπίου υἱοῦ της Σβαιτεσλαβίου, γυνὴ χρηστὴ καὶ φιλάνθρωπος, καὶ δείχνουσα πάντοτε ἀγάπην πρὸς τοὺς εἰς τὴν χώραν της Χριστιανοὺς, συνέλαβε πόθον διακαῆ νὰ δεχθῇ τὸ βάπτισμα. Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔπλευσεν ἀπὸ Χερσῶνος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τὴν ὑπεδέχθη ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Ζ'. ὁ Πορφυρογέννητος (σ. 199). Ὁ τότε Πατριάρχης Πολύευκτος τὴν ἐκατήχησεν εἰς τὰ θεῖα καὶ τὴν ἐβάπτισεν· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἔγεινεν ἀνάδοχός της καὶ τὴν μετωνόμασεν Ἑλένην (955). Ἡ Ἑλένη ἔζησε θεαρέστως καὶ μετέβη συνοδευομένη μὲ ὅλας τὰς ἀρετὰς εἰς τὴν αἰώνιον μακαριότητα. Οἱ Ῥῶσοι ἑορτάζουσι τὴν μνήμην της κατὰ τὴν 11 τοῦ Ἰουλίου μηνός. Ἀλλ' ὁ υἱός της Σβαιτισλάβιος δὲν ἠκολούθησε τὸ παράδειγμά της καὶ αἱ πρόοδοι τῆς χριστιανωσύνης ἐμποδίσθησαν ἕως τοῦ 988 ἔτους.

Τοῦ Σβαισεσλαβίου ὁ υἱὸς, Βλαδίμηρος Α', Μέγας ὀνομαζόμενος ἀπὸ τοὺς χρονογράφους τῶν Ῥώσων (980 — 1015), εἰσήγαγεν ἐντελῶς τὴν χριστιανωσύνην. Ἡ αὐλὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν ἐπαρακίνησεν εἰς τοῦτο. Ὁ Βλαδίμηρος ἐβαπτίσθη εἰς τὴν Χερσῶνα κατὰ τὸ 988 ἔτος ἀπὸ τὸν μητροπολίτην ταύτης τῆς χώρας, καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐνυμφεύθη τὴν βασιλόπαιδα Ἄνναν, θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ Α'. καὶ τῆς Θεοφανοῦς, ἀδελφὴν τῶν τότε αὐτοκρατορούντων

Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, καὶ ἀδελφὴν ἐπομένως Θεοφανίας, τῆς αὐτοκρατορίσσης τῶν Γερμανῶν (ἀνωτ. σελ. 256). Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Κιοβίαν ἔδειξεν εἰς τὸν λαόν του τὴν ἀναντίῤῥητον ἐξουσίαν του. Ἐσύντριψεν ὅλα τὰ εἴδωλα τῶν θεῶν, καὶ ἐπρόσταξεν ὅλους τοὺς Ῥώσους, δεσπότας καὶ δούλους, πλουσίους καὶ πένητας νὰ ἔλθουν μίαν ἡμέραν καὶ νὰ βαπτισθῶσι. Συνέδραμεν ἀναρίθμητον πλῆθος εἰς τὸν ποταμὸν Βορυσθένη, καὶ ἐνῷ οἱ ἱερεῖς ἀνεγίνωσκαν τὰς εὐχὰς τοῦ βαπτίσματος, ἐμβῆκαν εἰς τὸν ποταμὸν πατέρες και μητέρες βαστάζοντες τὰ τέκνα των εἰς τὰς ἀγκάλας καὶ μετεμορφώθησαν διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας ἐξ εἰδωλολατρῶν εἰς χριστιανοὺς ὀρθοδόξους. Μαζὴ μὲ τὴν χριστιανωσύνην ἐμβῆκεν εἰς τὴν Ῥωσίαν ἡ τέχνη τοῦ γράφειν καὶ τὰ τῶν κοινῶν σχολείων μαθήματα. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ νέα διδασκαλία ἦλθεν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν Ῥώμην, δὲν ἠδυνήθησαν οἱ Πάπαι νὰ σύρωσι τὸ βασίλειον τοῦτο εἰς τὴν μεγάλην πνευματικὴν πολιτείαν τῆς Εὐρώπης. Ἐπειδὴ ἐδῶ δὲν διεκρίθησαν αἱ καταστάσεις καὶ τάξεις τῶν κατοίκων, καὶ διὰ τὴν ἀχανῆ εὐρυχωρίαν, ἔμεινε πολὺν χρόνον ἡ Ῥωσία κατόπιν ὅλων τῶν πολιτισθέντων βασιλείων.

Σβαιτοπόλκιος, εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Βλαδιμήρου, διεδέχθη τὸν πατέρα του εἰς τὴν Κιοβίαν μὲ ὄνομα Μέγας ἡγεμών· εἰς τοὺς ἄλλους υἱούς του ἔδωκεν ὁ πατὴρ ζῶν ἔτι τὴν κυβέρνησιν ἄλλων ἐπαρχιῶν. Τοῦτο ἐγέννησεν ἀφορμὴν ἀδελφομαχίας· χειρότερα ἀποτελέσματα ἔφερεν ἡ μοίρασις τῆς ἐπικρατείας, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν εἰς τοὺς υἱούς του ὁ τοῦ Σβαιτοπολκίου διάδοχος Ἰαροσλάβιος Α', ὅταν ἀπέθνησκε (1054). Ἡ μοναρχία μετεβλήθη εἰς συμμαχικὰς πολιτείας, τῶν ὁποίων κεφαλὴ ἦτο ὁ μέγας ἡγεμὼν

τῆς Κιοβίας. Ἀλλὰ συμμαχία δὲν ἐτηρεῖτο. πόλεμοι συνεχεῖς μεταξὺ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν ἡγεμόνων ἦσαν τὰ ἐλεεινὰ ἀποτελέσματα τῆς διανομῆς ταύτης.

---

31. Πολονία καὶ Οὐγγαρία.

Τὸ ὄνομα Πολονία ἀπαντᾶται κατὰ πρῶτον εἰς τὴν δεκάτην ἑκατονταετηρίδα. Παλαιοὶ Πολονικοὶ ἱστοριογράφοι διηγοῦνται μὲν ἀρχαιότερα πράγματα τοῦ ἔθνους των, εἶναι δὲ ὅλα διόλου μυθώδη· χωριάτης τις Πιάστης, τὸν ὁποῖον οὗτοι ἀνύψωσαν εἰς ἡγεμόνα των κατὰ τὸ 840 ἔτος, πρέπει νὰ εἶχε τὸ ὄνομα τοῦτο, ἐπειδὴ καὶ οἱ μεταγενέστεροι Πολονικοὶ ἡγεμόνες ὡς ἀπόγονοι ἐκείνου ὠνομάζοντο Πιάσται. Ἡ βεβαιοτέρα ἱστορία ἀρχίζει καὶ ἐδῶ μὲ τὴν ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐξαπλωθεῖσαν χριστιανωσύνην. Μιέσκος ἢ Μεισκίλαβος (964 — 992), τὸν ὁποῖον ὀνομάζει Δοῦκα τῶν Πολονῶν ὁ ἐκ Μαρσιβούργου Διτεμάρος, ὑπῆρξε πρῶτος τῶν μεταξὺ Βάρθης καὶ Οὐϊστούλα Σλαβικῶν ἡγεμόνων, ὅςτις ἐβαπτίσθη, καὶ ἐν ταὐτῷ ἔκαμεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γερμανίας τὸν κληρουχικὸν ὅρκον. Ὁ δὲ ἀνδρεῖος Βολεσλάβιος, περὶ τοῦ ὁποίου ἠκούσαμεν (σελ. 267), ἐπρόσθεσε κατὰ πρῶτον τὸν βασιλικὸν τίτλον εἰς τὸν ἑαυτόν του κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἑκατονταετηρίδα, ἀλλὰ πολὺν καιρὸν δὲν ἐγνωρίζετο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας ὡς βασιλεύς. Μὲ σκληρὰς ἀρχὰς εἰσήχθη εἰς αὐτοὺς ἡ χριστιανωσύνη. Ὅςτις ἔτρωγε κρέας τὴν τεσσαρακοστὴν, τοῦ ἐτσάκιζαν τοὺς ὀδόντας· „διότι,

λέγει ὁ Διτεμάρος, ὁ νεωστὶ γνωσθεὶς εἰς ταύτας τὰς χώρας θεῖος νόμος στερεόνεται καλήτερα μὲ τοιοῦτον τρόπον παρὰ μὲ ἐκκλησιαστικὰς τῶν πνευματικῶν ποινάς.“

Βλέπομεν λοιπὸν εἰς τὸ τέλος τῆς πρώτης χιλιετηρίδος ἀπὸ Χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον ἐξαπλωμένον ἐπέκεινα τοῦ Βοῤῥᾶ καὶ τῆς Ἀνατολῆς τῆς Εὐρώπης καὶ μετ' αὐτοῦ τὰς ἀρχὰς τῆς παιδείας. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐδίδαξαν τὴν εὐσέβειαν εἰς τὰς χώρας ταύτας οἱ Γερμανοί· μετέδωκαν τὴν αὐτὴν εὐεργεσίαν ἐπὶ τῶν Σαξονικῶν αὐτοκρατόρων καὶ εἰς ἄλλον γειτονικὸν λαὸν, δηλαδὴ εἰς τοὺς Οὔγγρους.

Οἱ Οὔγγροι, τῶν ὁποίων τὰς εἰς τὴν Γερμανίαν ἐπιδρομὰς καὶ λεηλασίας καὶ τὰς ἀντὶ τούτων ἀμοιβάς των ἐδιηγήθημεν ἀρχήτερα, ἐκατοίκησαν τὴν Παννονίαν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρνουλφίου (σελ. 232) κατὰ τὸ 890 ἔτος· οὗτοι ὠνόμαζαν τὸν ἑαυτόν των, καθὼς καὶ οἱ ἀπόγονοί των ἕως τὴν σήμερον Μαγιάρους (Magyari)· εἰς ποίαν φυλὴν ἀνήκουσιν, ἔμεινεν ἀκόμη ἕως τώρα ἀμφίβολον μ' ὅλας τὰς περὶ τούτου γενομένας πολλὰς ἐρεύνας. Ὁ Οὐγγρικὸς ἀρχιηγεμὼν Γεΐσας (972 — 997), ἐκ τοῦ Ἀρπαδικοῦ ἡγεμονικοῦ γένους, ἐδέχθη τὴν χριστιανωσύνην. Μεγαλητέραν δόξαν ἀπέκτησε διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς θεογνωσίας ὁ υἱὸς καὶ διάδοχός του Στέφανος ὁ ἅγιος, ὅςτις κατεπολέμησε δυσαρεσκείας καὶ ἐπαναστάσεις τῶν μεγιστάνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἦτο δυσάρεστος ἡ νέα θρησκεία, ἐπειδὴ τοὺς ἐπρόστασσε τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν Χριστιανῶν δούλων. Ὁ Στέφανος ἔλαβε τὸν βασιλικὸν τίτλον, καὶ ἐγνωρίσθη εἰς τὴν ἀξίαν ταύτην ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἀπὸ τὸν Πάπαν. Ἔδωκε δὲ καὶ πολίτευμα νέον εἰς τὸν λαόν του ὅμοιον μετὰ κληρουχικὰ πολλῶν ἄλ-

λων χωρῶν πολιτεύματα. Τοῦ Στεφάνου οἱ νόμοι μᾶς δίδουν ἀφορμὴν νὰ γνωρίσωμεν ὁπωσοῦν τὴν κατάστασιν τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἔθνους τούτου. Εἰς τὸν διὰ ξίφους φόνον ἐτίθετο θάνατος ἡ ποινή· ἐὰν ἀνὴρ ἐσκότωνε τὴν γυναῖκά του, Κόμης μὲν ὢν ἔδιδε πενῆντα βώδια, κοινὸς δὲ ἐλεύθερος πέντε εἰς τοὺς συγγενεῖς τῆς φονευθείσης ὡς ποινὴν τοῦ αἵματος. Ἡ ἁρπαγὴ παρθένου, καὶ ἐὰν ἐπεστρέφετο ὀπίσω, καὶ οἱ γονεῖς ἐφιλιόνοντο μὲ τοὺς ἅρπαγας τῆς κόρης, ἐτιμωρεῖτο μὲ πέντε ἢ δέκα βωδίων δόσιν. Ἐξαιρέτως ἐτιμωροῦντο αἱ κλοπαὶ τῶν γυναικῶν καὶ δούλων. Ἐκεῖναι μέν, ἐὰν ἐπιάνοντο κλέπτραι τρίτην φοράν, ἔχαναν τὴν ἐλευθερίαν των· οὗτοι δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἔχαναν τὴν μύτην ἢ πέντε βώδια, τὸ δὲ δεύτερον τὰ αὐτία, τὸ δὲ τρίτον τὴν ζωήν. Αὐλικὴ διαβολή, σκοπεύουσα νὰ φέρῃ ἢ φέρουσα διχόνοιαν μεταξὺ Κομήτων, ἐτιμωρεῖτο μὲ ἀποκοπὴν τῆς γλώσσης· ἐὰν δὲ ἀπέβλεπεν εἰς βλάβην τοῦ βασιλέως, μὲ θάνατον.

Ἡ Οὐγγρικὴ πολιτεία ἄλλο μεγαλήτερον ἐλάττωμα δὲν εἶχε παρὰ τὸ τῆς ἀπροσδιορίστου διαδοχικῆς κληρονομίας. Ἦτο μόνον στερεωμένον ὅτι ἡ κυριαρχία ἀνήκει εἰς τὸ Ἀρπαδικὸν γένος χωρὶς ῥητὴν ἀπόφασιν τίς ἀπὸ τοὺς υἱοὺς ἔμελλε νὰ ἀναβῇ τὸν θρόνον ἢ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς. Ἐκ τούτου ἐγενήθη ἡ ἀθλία κλόνισις μεταξὺ διαδοχικῆς καὶ ἐκλεκτικῆς μοναρχίας· ἐκ τούτου ἐγενήθησαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἁγίου Στεφάνου (1038) αἱ διχόνοιαι ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας ἀνεμίχθη ὁ αὐτοκράτωρ Ἐρρῖκος Γ' (ἀνωτ. σελ. 279). Ἐκ τῶν ἐφεξῆς βασιλέων ἐπίσημος ἐφάνη ὁ Λαδίσλαος Α', ὀνομαζόμενος καὶ αὐτὸς ἅγιος (ἀποθ. 1095), ὅστις ηὔξησε τὸ βασίλειον καὶ ἔδωκε καλοὺς νόμους. Ἕως τέλους τῆς ἑνδεκάτης ἑκατονταετηρίδος ἠναγκάσθησαν ἡ Τρανσιλβανία, Σλαβονία, Κροατία, Δαλ-

ματία νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὴν Οὐγγρικὴν κυριαρχίαν.

32. Ἱσπανία.

Ἡ ἱστορία τῶν Καλιφῶν ἢ βασιλέων τῆς Κορδύβης (ἀνωτ. σελ. 127) τόσον ὀλίγον καθαρεύει ἀπὸ ἡγεμόνων διχονοίας, ἐμφυλίους ταραχὰς καὶ ἐπαναστάσεις τῶν κυβερνητόρων, ὅσον καὶ ἡ τῶν Ἀράβων τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας· ἀλλὰ μεταξὺ τῶν παντοτεινῶν τούτων πολέμων ἐσωτερικῶν τε καὶ ἐξωτερικῶν πρὸς τὰς χριστιανικὰς πόλεις τῆς χερσονήσου ταύτης βλέπομεν θαυμαστὴν τινὰ ἀκμὴν τοῦ Ἀραβικοῦ τούτου βασιλείου, ἐκ τῆς ὁποίας συμπεραίνεται, ὅτι οἱ πολεμικοὶ ἐκεῖνοι θόρυβοι δὲν ἦσαν πάντη ὀλέθριοι, καὶ τὸ ἔθνος ἦτο φιλεργὸν καὶ δραστήριον διὰ νὰ ὠφεληθῇ διπλασίως ἀπὸ τὴν εὔνοιαν τῆς φύσεως καὶ τοῦ ὡραίου κλίματος εἰς καιρὸν ἡσυχίας. Τοιαύτη ἀκμὴ εἰς μάτην ζητεῖται εἰς τὴν Ἱσπανίαν κατὰ τὰς ὑστέρας ἑκατονταετηρίδας, ὁπότε ἡνώθησαν ὅλαι αἱ χῶραι εἰς ἓν χριστιανικὸν σκῆπτρον, καὶ μάλιστα ἡ σημερινὴ διασπάραξίς τις δὲν δεῖχνει κἂν ἓν ταύτης ἴχνος. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀλακέμου Ἀλμονστασίρου (ἀποθ. 976), περὶ τοῦ ὁποίου λέγεται, ὅτι μετέβαλε τὰς λόγχας καὶ τὰ σπαθία εἰς ἄροτρα καὶ ὕνια, εὑρίσκοντο εἰς τὸ βασίλειον κατὰ μαρτυρίας Ἀράβων ἱστορικῶν: ἓξ μεγάλαι πόλεις, καθέδραι τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων· ὀγδοήκοντα πόλεις πολυάνθρωποι, καὶ τριακόσιαι βαθμοῦ τρίτου· τὸ πλῆθος τῶν κωμῶν, χωρίων, ἀγροκηπίων καὶ ἐπαύλεων ἦτο ἀναρίθμητον. Ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν ποτίζει ὁ Βαῖτις, περι-

εἶχε μόνη 12,000. Εἰς τὴν Κορδύβαν ἀπηριθμοῦντο 200,000 οἶκοι, 600 τσαμία, 50 νοσοκομεῖα, 80 δημόσια σχολεῖα καὶ 900 δημόσια λουτρά. Τὰ εἰσοδήματα τοῦ βασιλείου ἦσαν δώδεκα μιλιόνια χρυσῶν νομισμάτων, παρεκτὸς τῶν φορολογουμένων καρπῶν καὶ γεννημάτων. Ἐὰν εἶναι ταῦτα ὅλα ὑπερβολικὰ, ἡ μεγάλη ὅμως εὐτυχία τῆς πολιτείας δὲν μένει ἄγνωστος. Τὰ μεταλλεῖα ἐδουλεύοντο ἐπιμελέστατα, ἡ γεωργία ἔστεκεν εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν, ἡ χώρα οἰκονομεῖτο μὲ γνῶσιν, οἱ πρόκριτοι ἐνησχολοῦντο ἰδιοχείρως εἰς κηπουρίας. Πολλοὶ τοῦ λαοῦ μετέβαινεν ἀπὸ χώρας εἰς χώραν μὲ τὰ κτήνη των κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν προπατόρων των, τὸ ὁποῖον σώζεται καὶ τὴν σήμερον ἢ ἐσώζετο πρὸ ὀλίγου καιροῦ εἰς τοὺς τῆς Ἱσπανίας βοσκοὺς τῆς Μεριωρίας *). Ὄχι ὀλιγώτερον ἤνθουν ἐργόχειρα, ἐργαστήρια, ἐμπορία· τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι ἐτιμῶντο καὶ ἐθεραπεύοντο ὄχι χωρὶς μεγάλην ὠφέλειαν τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ καθὼς ἦτο ἡ μεγίστη ἀκμὴ κατὰ τὴν δεκάτην ἑκατονταετηρίδα, οὕτως ἤρχισεν εἰς τὸ τέλος τῆς αὐτῆς ἡ παρακμὴ τοῦ Ἀραβικοῦ βασιλείου. Ὀκνηροὶ ἡγεμόνες ἀνέβησαν τὸν θρόνον, μεγάλοι λειτουργοὶ ἔλαβαν τὸ κράτος, ἐπαναστάσεις καὶ βιασμοὶ ἐσυσωρεύοντο ἕως οὗ ἐσβέσθη ἡ δυναστεία τῶν Ὀμιϊαδῶν κατὰ τὸ 1038 ἔτος, καὶ τὸ βασίλειον ἐκομματιάσθη εἰς τόσας ἡγεμονίας, ὅσαι ἐπίσημοι πόλεις ἀπηριθμοῦντο εἰς αὐτό.

Ἐναντίον τῆς κυριαρχίας τῶν Ἀράβων ἢ Μαύρων, καθὼς ὠνομάζοντο ἐδῶ, ἔστεκε δευτέρα ἡ χριστιανικὴ ἐπὶ τῆς χερσονήσου. Ἀλλ' αἱ ἀρχαὶ

*) Κονδίου ἱστορία τῆς τῶν Μαύρων εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἐξουσίας. Τόμ. I, σελ. 484. τῆς Γερμανικῆς μεταφράσεως.

τῶν νεοσυστάτων χριστιανικῶν πολιτειῶν εἶναι σκοτειναί. Ὁ ἡγεμὼν τῶν Γότθων ἐκείνων, οἵτινες διὰ νὰ ἀποφύγουν τοὺς Μουσουλμάνους ἐκρύφθησαν εἰς τὰ βόρεια ὄρη (ἀνωτ. σελ. 125), ὀνομάζεται Πελάγιος. Κατ' ὀλίγον ἐξηπλώθησαν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὰ ἔξω, καὶ ἐκυρίευσαν τῶν Ἀράβων τὴν Γαλλικίαν καὶ ὅλην τὴν ἕως τοῦ Δουρίου χώραν. Τὸ βασίλειον τοῦτο ὠνομάσθη Ἀστυρία ἢ Ὄβετον, ὅπου μετέθεσε τὴν καθέδραν του ὁ βασιλεὺς Ἀλφόνσος Β΄ (792). Μετὰ ταῦτα (914) ὅταν ὁ Ὀρδίγνιος Β΄ ἔκαμε καθέδραν του τὴν Λεγιῶνα, ἔδωκεν ἡ πόλις αὕτη τὸ ὄνομα εἰς τὸ βασίλειον. Πλησίον τούτου ἦτο καὶ τὸ Κομητάτον Βοῦργοι ἢ Καστιλία, τὸ ὁποῖον ἐφεξῆς ὑψώθη εἰς βασίλειον, καὶ ἀπὸ τὰς ἐν Ἱσπανίᾳ δορικτησίας Καρόλου τοῦ μεγάλου, ὀνομασθείσας Ἱσπανικὴ Μαρκία, ἐγεννήθησαν δύω ἀνεξάρτητοι πολιτεῖαι, τὸ βασίλειον τῆς Ναυάῤῥας καὶ τὸ Κομητάτον τῆς Βαρκελόνας (Καταλωνία). Εἰς ταῦτα προσετέθη κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἑκατονταετηρίδα ἐκ τῆς διανομῆς τῶν χωρῶν τοῦ τῆς Ναυάῤῥας βασιλέως Σάγχωνος τοῦ μεγάλου νέον βασίλειον τὸ τῆς Ἀραγονίας. Ὅλαι αὗται αἱ πολιτεῖαι ἦσαν περιπλεγμέναι εἰς ἀδιακόπους πολέμους μὲ τοὺς Μαύρους, ἡ πολεμικὴ τύχη ἐκλονεῖτο εἰς τὰς ἀναριθμήτους μάχας, τὰς ὁποίας ἔκαμναν κατ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἡ δύναμις τοῦ λαοῦ ἦτο στομωμένη· τὸ ἱπποτικὸν φρόνημα, τὸ ὁποῖον ὁ καιρὸς ἐμόρφονε καὶ ὕφαινε πανταχοῦ, ἔλαβε πάντη διαφορετικὸν ἐδῶ χρῶμα ἀπὸ τοὺς παντοτεινοὺς κατὰ τῶν ἀπίστων ἀγῶνας, ἀπὸ τὸν μεσημβρινὸν τῆς χώρας ἥλιον, ἀπὸ τὴν προσιδιάζουσαν τῆς ἐλευθερίας ὑπερηφάνειαν, ἥτις φαίνεται ὅτι φυτρόνει ἀπὸ τὴν ἐπίσημον ταύτην χώραν. Τότε ἐδοξάσθη μεταξὺ ὅλων τῶν ὑπὲρ τῆς χριστιανωσύνης ἀγωνισθέντων ὁ Δὸν Ῥοδρεῖκος

Διάζιος, ὅς τις ἐπωνομάσθη μὲ πολλὰ ὀνόματα τοῦ κλέους καὶ τῆς ἀνδρίας του ἐμφαντικὰ (ἀποθ. 1099). Πολὺ πλέον παρὰ εἰς τὴν ἱστορίαν ζῇ ἀκόμη ἡ μνεία του εἰς πολλὰ τραγῴδια καὶ μυθιστορήματα, τὰ ὁποῖα ὑμνήθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ του εἰς τιμὴν τοῦ ἥρωος.

ΜΕΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Βιβλίον Τρίτον.

Ἀπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου Ζ΄. ἕως τοῦ αὐτοκράτορος Ῥοδόλφου τοῦ Ἀβεσβουργίου.

(1085 — 1273).

1. Εἰσαγωγή.

Εἰς τὴν πρὸ ταύτης περίοδον ἴδαμεν ὅτι ὁ μακροχρόνιος ἀγὼν τῆς πνευματικῆς πρὸς τὴν κοσμικὴν δύναμιν διεκρίθη πρὸς ὄφελος τῆς πρώτης. Εἰς δὲ τὴν προκειμένην φαίνονται αἱ δύω ἐξουσίαι ὡς εἰς τρυτάνην τινὰ, ἀλλ' ἡ πνευματικὴ βαρύνει περισσότερον. Ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος Γ. ἀνεβίβασε τελευταῖον τὴν ἐκκλησιαστικὴν δύναμιν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης, ἀλλ' εἰς τόσον ἐπικίνδυνον κορυφὴν, ὥστε ὄχι πολὺν χρόνον μετὰ τοῦτον, κυβερνωμένη ἀπὸ ὑπερηφάνους, ὑπερέβη πᾶν μέτρον, καὶ ἤρχισε νὰ προετοιμάζῃ τὴν πτῶσιν της.

Ὅλη αὕτη ἡ περίοδος, ἡ τερπνοτάτη τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, φέρει τὰ σημεῖα τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς. Τὸ πνεῦμα τοῦ καιροῦ εἶναι σύμμικτον ἐκ τῆς θρησκείας καὶ τοῦ πολέμου, ἡ ἀνδρία λαμβάνει ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἱερόν τινα μανδύαν, καὶ ποιητικόν τι πνεῦμα πνέει διὰ τῆς ἀγωνιζομένης ἀνθρωπότητος. Ἱεραρχία καὶ ἱππεία εἰς τὸ ἄνθος των, καὶ αἱ ἐκ τῶν δύω ὑποστηριζόμεναι καὶ βασταζόμεναι σταυροφορικαὶ ἐκστρατεῖαι σχηματίζουσι τὸν ἐξαίρετον χαρακτῆρα τῆς ἐπισήμου ταύτης περιόδου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ σταυροφορικοὶ λεγόμενοι πόλεμοι εἶναι μέρος οὐσιωδέστατον τῆς ἱστορίας τῶν χρόνων τούτων, καὶ ὁ πρῶτος τούτων παρενέπεσεν εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ τῶν Γραικῶν αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α'. τοῦ Κομνηνοῦ, διὰ τοῦτο

τὸν παρεμβάλλομεν ἐνταῦθα εἰς τὴν ἱστορίαν τούτου," καὶ ὑποσυνάπτοντες συντόμως τὰς ἱστορίας τῶν Βυζαντίων αὐτοκρατόρων τῆς περιόδου ταύτης, ἐπανερχόμεθα ἐφεξῆς εἰς τὰ πράγματα τῆς Δύσεως.

2. Ἀλέξιος Α'. ὁ Κομνηνός.

(1081 — 1118.)

Τῆς ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας τὸ σκῆπτρον ἴδαμεν ἀνωτέρω (σελ. 208. 209) ὅτι ἔλαβεν εἰς χεῖρας ἀνὴρ συνετὸς, γενναῖος, πεπαιδευμένος, ὁ ἀξιολογώτατος σχεδὸν τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλέξιος Α'. ὁ Κομνηνός. Εὐθὺς ἡτοιμάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν λεηλατούντων τὴν Ἀνατολὴν Τούρκων, καὶ ἤθελεν ἀνεγείρειν κατ' αὐτῶν τρόπαια λαμπρότατα, ἐὰν δὲν τὸν ἀντιπεριέσπα ἐχθρὸς χριστιανὸς σκληρότερος τῶν Τούρκων ἀναφανεὶς ἀπὸ τὴν Δύσιν.

Ὁ προειρημένος (σελ. 285) Ῥόβερτος, ἡγεμὼν τῆς Ἀπουλίας, κυριεύσας καὶ τὴν Καλαβρίαν, γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ λαβὼν υἱόν τινα τοῦ ἀπὸ τὸν Βοτανειάτην ἐκθρονισθέντος αὐτοκράτορος Μιχαὴλ, διὰ τὴν συγγένειαν ταύτην ἀπεφάσισε νὰ ἐνθρονίσῃ εἰς τὸ Βυζάντιον τὸν συμπενθερόν του προσδραμόντα εἰς τὴν αὐλήν του μὲ μοναχικὸν σχῆμα *) ἢ, τὸ ἀληθέστερον, νὰ ὑποτάξῃ αὐτὸς τὴν Γραικικὴν αὐτοκρατορίαν. Μὲ στόλον πλήρη στρατεύματος καὶ μὲ τὸν υἱόν του Βοημοῦνδον ἀπέπλευσεν ἀπὸ τὸ Βρεντήσιον, καὶ

*) Ἄννα ἡ Κομνηνὴ λέγει, ὅτι ὁ Μοναχὸς οὗτος ἦτο ψεύστης καὶ ὑπεκρίθη τὸ πρόσωπον τοῦ Μιχαήλ. Προσθέτει δὲ καὶ δευτέραν γνώμην, ὅτι ὁ Ῥόβερτος τὸν ἐπρόσταξε νὰ παίξῃ τοῦτο τὸ προσωπεῖον, διὰ νὰ εὕρῃ εὐπρόσωπον ἀφορμὴν τοῦ κατὰ τῶν Γραικῶν πολέμου. Ἴδε Ἀλεξιάδ. Α', σελ. 28 καὶ 29, ἔκδ. Παρισ. Κ.

αὐτὸς μὲν ἐλεηλάτησε τὴν Κεφαλληνίαν καὶ ἔπειτα τὴν Ἤπειρον· ὁ δὲ υἱός του ἐπολιώρκει τὸ Δυῤῥάχιον, ὅπου ἥνωσε μετ' ὀλίγον καὶ ὁ πατὴρ τὸ στράτευμά του. Γεώργιος ὁ Παλαιολόγος, στρατηγὸς τοῦ αὐτοκράτορος, ἀντέκρουεν ἐκ τοῦ Δυῤῥαχίου τοὺς πολιορκητάς· διὰ δὲ θαλάσσης στόλος τῶν Βενετῶν συμμαχούντων μὲ τὸν αὐτοκράτορα ἐκτύπησε τὰ πλοῖα τοῦ Ῥοβέρτου, καὶ ἐπροξένησε σπάνιν τροφῶν εἰς τὰ στρατεύματά του· ἀλλ' ὁ τολμηρὸς καὶ δραστήριος ἐχθρὸς μετακαλέσας ἄλλα πλοῖα ἐξ Ἰταλίας καὶ ἐπισκευάσας τὰ πεπονημένα, ἀνενέωσε τὴν πολιορκίαν μὲ σφοδρότητα· καὶ ὁ Παλαιολόγος ἐφανέρωσε τὴν στενοχωρίαν του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν *).

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ἐξεστράτευσεν αὐτοπροσώπως κατὰ τοῦ φοβεροῦ τούτου ἐχθροῦ· ὑπῆγε πρῶτον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ παραλαβὼν τὰ ἐκεῖ στρατεύματα ὥρμησεν εἰς τὸ Δυῤῥάχιον, ὅπου ἐστρατοπέδευσεν ἐπὶ λόφου τινὸς πλησίον τῆς πόλεως. Μάχη αἱματώδης, ἰσόῤῥοπος ἐπὶ πολὺ, ἀνέδειξε νικητὴν τὸν Ῥόβερτον, ὅς τις εὐθὺς ἔγεινε κύριος τοῦ κατηναγκασμένου Δυῤῥαχίου. Ὁ Ἀλέξιος πληγωμένος εἰς τὸ μέτωπον, μὲ ὀλίγους στρατιώτας, κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀχρίδα χωρὶς νὰ χάσῃ τὸ θάῤῥος του **). Ἐστρατολόγησε μὲ ἐπιμονὴν, καὶ ἐνῷ ἡτοιμάζετο εἰς ἀντιπαράταξιν, ὁ Ῥόβερτος μαθὼν τὴν τοῦ Γερμανικοῦ αὐτοκράτορος Ἐῤῥίκου Δ'. εἰσβολὴν εἰς τὴν Καλαβρίαν, ἐνεπίστευσε τὸν πόλεμον εἰς τὸν υἱόν του Βοημοῦνδον καὶ αὐτὸς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν (ἀνωτ. σελ. 325). Ὁ Βοημοῦνδος μὲ νίκας καθημερινὰς ἔφθασεν εἰς τὴν Θετταλίαν καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὴν Λάρισσαν. Ὁ αὐτοκράτωρ τὸν

*) Ἄννα Κομν. Ἀλεξ. Δ', σελ. 105 — 108, ἔκδ. Παρισ.
**) Ἄννα Κομν. Ἀλεξ. Δ', σελ. 113 — 121, ἔκδ. Παρισ.

ἐκτύπησεν ἐκεῖ, διασπείρας ἐν ταὐτῷ διχόνοιαν μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν του, ἀπαιτούντων τοὺς μισθοὺς, τὸν ἠνάγκασε νὰ ἀναχωρήσῃ *), τὸν ἀπεδίωξε, καὶ ἐξανακυρίευσε πολλὰς χώρας καὶ πόλεις· καὶ οἱ σύμμαχοί του Βενετοὶ ἠφάνισαν τὸν στόλον τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ Βουθροντόν. Ὁ Ῥόβερτος ἀπαλλαγεὶς τοῦ πρὸς τὸν Ἐῤῥῖκον πολέμου ἡτοίμαζεν ἐκδίκησιν κατὰ τῶν Γραικῶν· ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἀπέθανεν (1084) εἰς τὴν νῆσον Κεφαλληνίαν· ὁ υἱὸς καὶ διάδοχός του Ῥογῆρος κατέπαυσε τὸν πόλεμον ἐντελῶς, καὶ αἱ Ἰλλυρικαὶ πόλεις ὑπετάχθησαν πάλιν εἰς τὴν Γραικικὴν αὐτοκρατορίαν **).

Μόλις εἶχεν ἀποδιώξειν ὁ αὐτοκράτωρ τοὺς δυτικοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ τὴν ἐπικράτειάν του, καὶ ἐκ τοῦ Βοῤῥᾶ εἰσδραμόντες βάρβαροι Σκύθαι, Πετσινάκαι καὶ Κόμανοι ὀνομαζόμενοι, ἐλεηλάτουν τὰς χώρας του ἕως τῆς Θράκης. Ἔστειλε στρατεύματα ἐναντίον των καὶ ἐνεπόδισαν τὰς προόδους των· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον εἰσώρμησαν πάλιν τόσοι, ὥστ' ἠναγκάσθη ὁ Ἀλέξιος νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτὸς ἐναντίον των. Ἐνῷ ἐπολέμει τοὺς Σκύθας, εὕρηκαν καιρὸν οἱ Τοῦρκοι καὶ ὥρμησαν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐπικράτειαν τῆς Ἀσίας, ἐκυρίευσαν τὰς Κλαζομενὰς, τὴν Φώκαιαν, τὴν Μιτυλήνην καὶ τὴν Χίον. Τότε ὁ Ἀλέξιος ἠναγκάσθη κατὰ μὲν τῶν Τούρκων νὰ στείλῃ τὸν γυναικάδελφόν του Ἰωάννην Δούκαν· αὐτὸς δὲ μείνας εἰς τὴν Θράκην μετὰ πολλὰς τύχας τοῦ πολέμου κατετρόπωσε τελευταῖον τοὺς Σκύθας, καὶ μετὰ τοῦτο διὰ τῆς ἀνδρίας τοῦ Ἰωάννου Δούκα, καὶ τῶν πρὸς τὸν Σουλτάνον Κλιτσιασθλὰν συμβιβάσεών του ἐδίωξεν ἀπὸ

*) Ἀλεξιάδ. Ε′, σελ. 137 — 149, ἔκδ. Παρισ.
**) Ἀλεξιάδ. Βιβλ. Ϛ′.

τὴν Σμύρνην κάποιον Τοῦρκον Τσαχᾶν, καὶ ἔκαμεν ἔντιμον εἰρήνην μὲ τὸν Σουλτάνον (1085) *).

Μετάτινα χρόνον (1093) ἀνενέωσαν οἱ Σκύθαι τὸν πόλεμον, καὶ ἐλεηλάτουν πάλιν τὴν ἐπικράτειαν. Ὁ Ἀλέξιος ὀχυρώσας τὰ φρούρια ἐξῆλθεν ἐναντίον των καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὴν Ἀγχίαλον· οἱ δὲ βάρβαροι ὥρμησαν κατὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως φυλαττομένης ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Νικηφόρον τὸν Βρυέννιον. Μὲ στρατήγημα φρόνιμον ἐπίασεν ὁ Βρυέννιος τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν βαρβάρων. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ μαθὼν τὸ γενόμενον, ὥρμησεν αἰφνιδίως κατ' αὐτῶν, ἐφόνευσεν 7,000, ἠχμαλώτισε 3,000, ἀπεδίωξε τοὺς λοιποὺς, καὶ ἔκαμε μετ' αὐτῶν εἰρήνην, καθὼς ἤθελεν **). Ἐπιστρέψας δὲ νικητὴς καὶ θριαμβευτὴς εἰς τὴν καθέδραν του, ἔμαθε τὴν μεγάλην κίνησιν τῶν ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐρχομένων σταυροφόρων, περὶ τῶν ὁποίων ἐξιστοροῦμεν λεπτομερέστερον εἰς τὰ ἐφεξῆς δύω τμήματα, ἐπειδὴ τὸ μέγα τοῦτο κίνημα ἐμπίπτει εἰς τὴν ζωὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου, καὶ ἐθαυμάστωσε καθ' ὑπερβολὴν τὴν σύνεσιν καὶ ἀνδρίαν του, καὶ μετὰ τοῦτο ὑποσυνάπτομεν τὰ ἐπίλοιπα ἔργα τῆς βασιλείας του.

3. Πέτρος ὁ ἐξ Ἀμβιανοῦ ὁ ἐπονομαζόμενος Κουκούπετρος.

(1095).

Ἀπὸ τὸν καιρὸν, ἀφοῦ ἡ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μήτηρ ἁγία Ἑλένη ὑπῆγε καὶ ἐπροσκύνησεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐπεκράτησε γνώμη μεταξὺ τῶν χριστιανῶν, ὅτι ἡ προσκύνησις τῆς ἱερᾶς ἐκείνης χώρας καὶ ἔνθερμος προσευχὴ εἰς τὸν τόπον

*) Ἄννα Κομν. Ἀλεξ. Θ′, σελ. 251, ἔκδ. Παρισ.
**) Ἄννα Κομν. Ἀλεξ. Βιβλ. Ϛ′ — Ι′, ἕως σελ. 248 ἔκδ. Παρισ.

ὅπου ἔπαθεν ὁ σωτὴρ, φέρει ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον. Διὰ τοῦτο ἦτο πάντοτε ὁ ἅγιος τάφος πλήρης προσκυνητῶν, οἵτινες ἀπεδήμουν ἐκεῖ συχνάκις ἀπὸ μακρυνωτάτους τόπους. Οἱ τὴν χώραν ταύτην ἐκ τῆς ἑβδόμης ἤδη ἑκατονταετηρίδος ἐξουσιάζοντες Ἄραβες δὲν ἠνώχλουν τοὺς προσκυνητὰς, ἀλλ' εὕρισκαν καὶ ὠφέλειαν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν συχναζόντων εἰς τὴν Παλαιστίνην Χριστιανῶν. Ὁ μέγας Κάρολας ἔκαμε καὶ φιλικήν τινὰ συνθήκην μὲ τὸν Ἀροὺμ ἀλ Ῥασὶδ, καὶ τὸν ἐπαρακάλεσε νὰ προστατεύῃ κατὰ πάντα τρόπον τοὺς Χριστιανοὺς προσκυνητάς. Ἔκτοτε ἔτρεχαν πλῆθος χριστιανῶν, πολλοὶ δὲ καὶ κοσμικοὶ ἄρχοντες, τοὺς ὁποίους βέβαια δὲν ἐκίνει ἡ δημώδης γνώμη. Ἀληθινὴ καὶ ἐγκάρδιος ἀγάπη πρὸς τὸν ἐσταυρωμένον, καὶ εὐλαβὴς ἀνάγνωσις τῶν παθῶν του ἀνέφλεγεν εἰς τὰς καρδίας των τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ πατήσουν τὴν ἁγίαν γῆν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπάτησαν ποτὲ οἱ πόδες τοῦ σωτῆρος, καὶ μὲ δάκρυα νὰ δείξουν τὸ σέβας των εἰς τὸν Γολγοθᾶν ὅπου ἐξέχεε τὸ θεῖον του αἷμα πρὸς σωτηρίαν ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Μὲ τοιαῦτα εὐσεβῆ φρονήματα ὑπῆγεν ὁ τῆς Μογοντίας ἀρχιεπίσκοπος Σειγεφρεῖδος καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐπίσκοποι τῆς Γερμανίας εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ (1064), ὑπέφεραν πολλοὺς κινδύνους, καὶ δὲν ἐξαναεῖδαν τὴν πατρίδα των.

Τώρα ἦλθε καιρὸς, ὁπότε ὑπερεπερίσσευσαν τὰ δεινὰ, ἐπειδὴ ἐκ τῆς κυριαρχίας τῶν Σελδεσούκκων (ἀνωτ. σελ. 191) ἐσυνάζοντο ὠμοὶ καὶ θηριώδεις ἐκεῖ βάρβαροι. Ἀφοῦ δὲ ὁ Ὀρθόκος, ἡγεμὼν Τουρκικοῦ πλήθους, ἔλαβε τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὸν Θουθοῦσσον, ἀδελφὸν τοῦ Σὰχ Μαλὲκ, ἠχολόγουν οἱ θρῆνοι μεγάλως: οἱ βάρβαροι κατακρατοῦσι τὰ ἅγια, κακομεταχειρίζονται τοὺς Χριστιανοὺς, βεβηλόνουσι τοὺς ἱεροὺς τόπους καὶ δὲν

ὑποφέρουν πλέον τοὺς προσκυνητάς. Οἱ θρῆνοι οὗτοι ἠκούσθησαν εἰς τὴν Δύσιν ἀπὸ πολλοὺς ἐναρέτους, καὶ διήγειραν τὴν ἐνθουσιώδη ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐκστρατεύσουν πανδημεὶ καὶ ν' ἁρπάσουν μὲ τὸ ξίφος τὸν ἅγιον τόπον ἀπὸ τοὺς ἀπίστους.

Ὁ Πάπας Γρηγόριος Ζ'. εἶχε μεγάλους σκοποὺς εἰς τὸν νοῦν του νὰ ἑνώσῃ τὴν ἀνατολικὴν μὲ τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐπειδὴ τότε ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου τὸν ἐζήτησε βοήθειαν κατὰ τῶν Σελδεσούκκων, ἐκ τῆς ἀδυναμίας τῶν Γραικῶν καὶ τῆς ἐπιθυμίας τῶν δυτικῶν Χριστιανῶν κινούμενος, ἐπροσκάλεσε τοὺς βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας νὰ ἐκστρατεύσουν κατὰ τῶν ἀπίστων, ἀποφασίσας νὰ συνεκστρατεύσῃ προσωπικῶς καὶ αὐτός. Ἀλλ' αἱ μετ' ὀλίγον ἐκραγεῖσαι ταραχαὶ μὲ τὸν Ἐρρῖκον δὲν τοῦ ἄφησαν καιρὸν νὰ στοχασθῇ πλέον περὶ τούτου, καὶ ὁ θάνατός του ἐνέκρωσεν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν βουλήν του.

Τότε ἐφάνη παράξενός τις ἀνὴρ, Πέτρος ὀνομαζόμενος, Κουκούπετρος ἐπονομαζόμενος, καθὼς λέγει Ἄννα ἡ Κομνηνή *), ἐκ τῆς πόλεως Ἀμβιανοῦ, ὅστις πρότερον εἶχεν ἀρνηθῆν τὸν κόσμον διὰ τὴν τύψιν τῆς συνειδήσεώς του, ἔγεινεν ἐρημίτης, καὶ ὑπῆγε προσκυνητὴς καὶ τοῦ ἁγίου τάφου· αἱ κακουχίαι τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν τὸν ἐνθουσίασαν νὰ ἐκδικηθῇ τὴν καταφρόνησιν τοῦ σωτῆρος, καὶ νὰ ἐγχειρήσῃ αὐτὸς τὸ μέγα ἔργον. Ὑπῆγεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἐνεχείρισεν εἰς τὸν Πάπαν Οὐρβάνον Β', διάδοχον τοῦ Γρηγορίου δεύτερον, ἔγγραφον δέησιν τοῦ κατατεθλιμμένου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ τοῦ παρέστησε τὴν ἀξιοθρήνητον κατάστασιν τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν προσκυνητῶν τῆς Παλαιστίνης. Ὁ Χριστὸς (ἔλεγεν ὁ Πέτρος) τοῦ ἐφάνη καθ' ὕπνους καὶ τὸν ἐπρόστα-

*) Ἀλεξιάδ. Ι, σελ. 283, ἔκδ. Παρισίων. Κ.

ξε νὰ σηκώσῃ ὅλον τὸν κόσμον πρὸς ἐλευθέρωσιν τοῦ ἁγίου τάφου.

Οὐρβάνος ὁ Β΄. δὲν εἶχε λησμονήσειν τὰς βουλὰς τοῦ Γρηγορίου καὶ εὕρηκε τώρα ἐξαίρετον μέσον τοῦ νὰ τὰς ἐκτελέσῃ. Ὁ Πέτρος ἐστάλθη ὑπὸ τοῦ Πάπα ἀπόστολος εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν νὰ κηρύξῃ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν τὴν δοθεῖσαν εἰς αὐτὸν προσταγὴν, καὶ οὕτω νὰ προπαρασκευάσῃ τὰς καρδίας εἰς ὅ, τι ἦτο ἕτοιμος αὐτὸς νὰ ἐκτελέσῃ. Ἡ φήμη τοῦ ἁγίου προσκυνητοῦ ἐπροπορεύετο πολὺ μακρὰν ἔμπροσθέν του, καὶ ὅπου ὑπήγαινεν, ἐθεωρεῖτο ὡς τοῦ Θεοῦ ἄγγελος. Τὸ ἐξωτερικόν του ἐνεδυνάμονε τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμναν αἱ διδαχαί του. Κατάξηρος ἀπὸ πεῖναν καὶ δίψαν καὶ μακρὰς κακοπαθείας, ἐξυπόλυτος καὶ μὲ γυμνὸν καὶ φαλακρὸν κρανίον, ἐνδυμένος ἐξεσχισμένα ῥάκη, ζωσμένος μὲ σχοινίον καὶ βαστάζων σταυρὸν εἰς τὴν χεῖρα, ἐκάθητο ἐπάνω εἰς ζῶον ἄξιον τοιούτου ἀναβάτου, εἰς κατάξηρον γάδαρον. Μόνον ἡ φωνή του καὶ τὸ πύρινον βλέμμα τῶν εἰς βάθος ἐγχωμένων ὀφθαλμῶν του ἐφανέρονε τὸν παράδοξον ἄνδρα· ὁ ὑπὲρ τῆς πίστεως ζῆλος, καὶ ἡ σκληραγωγημένη ζωή του ἐνέπνεαν θαυμασμὸν καὶ σέβας. Ἐδίδασκεν εἰς τὰς ἐκκλησίας, εἰς τὰ σταυροδρόμια καὶ εἰς τὰς λεωφόρους, καὶ ἡ εὐγλωττία του ἐνθουσίαζεν ὅλας τὰς καρδίας. Γέροντες ἐκαθάριζαν τὰ σκωριασμένα ὅπλα των διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς τὸν ἅγιον πόλεμον, καὶ παιδία ἐγυμνάζοντο νὰ βαστάζωσι τὴν λόγχην.

Γενικὸς ἐνθουσιασμὸς ἐκυρίευσε τὰς χώρας τῆς Δύσεως. Καθεὶς ἔβλεπε σημεῖα εἰς τὸν οὐρανὸν, τὰ ὁποῖα ἀνήγγελλαν τοῦ Θεοῦ τὴν θέλησιν. Πυρώδης δρόμος, ἔλεγαν, ἐξηπλόνετο καὶ ἔφθανε διὰ τοῦ κυανοῦ οὐρανοῦ τῆς μεσημβρίας εἰς τὴν Ἀνατολὴν, καὶ πάραυτα μετὰ τοῦτο ἐφάνη τὸ ἡμισφαίριον τοῦ οὐρανοῦ κόκκινον

ὡσὰν αἷμα. Ἐπεκράτει τότε καὶ μία ἐπιδημικὴ νόσος, ὀνομασθεῖσα ἱερὸν πῦρ, ἴσως ἡ λεγομένη σκαρλατίνα, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέθνησκαν πολλοί. Ἐξηγεῖτο τοῦτο θεία ποινὴ διὰ τὴν ἀναβολὴν τοῦ ἀγῶνος. Εὐκόλως συμπεραίνεται ὅτι ἐγίνοντο μὲ σκοπὸν εὐσεβείας ἀπάται διὰ νὰ ἀνάψωσι τὴν δεισιδαιμονίαν. Ἕνας ἱερεὺς εἶπεν ὅτι ἴδεν εἰς τὸν οὐρανὸν ξίφος, ἄλλος ὁλόκληρον στράτευμα, τρίτος τις δύω πυροειδεῖς καβαλαρίους μαχομένους εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ὅτι ὁ σταυροφόρος ἐνίκησε τὸν ἕτερον· καὶ ὄχι μόνον ταῦτα, ἀλλὰ διεδόθη καὶ λόγος ὅτι ἀνέστη ἐκ νεκρῶν ὁ μέγας Κάρολος, καὶ θέλει κυβερνήσειν αὐτὸς τὸν ἅγιον πόλεμον.

Ὁ Πάπας Οὐρβάνος ἔβλεπε τὴν θεοβλάβειαν ταύτην μὲ εὐχαρίστησίν του. Ἐπρόσταξε σύνοδον εἰς τὴν Πλακεντίαν (Μάρτ. 1095), καὶ ἐσυνάχθησαν τόσοι ἱερωμένοι καὶ λαϊκοὶ, ὥστε ἐκάθησαν εἰς ὕπαιθρον τόπον. Ἡ πυρώδης δημηγορία, ἥτις ἔγεινεν ἐδῶ περὶ τῶν πραγμάτων ὅλης τῆς χριστιανωσύνης, ἔκαμε τὴν ἐνέργειάν της. Πρεσβευταὶ τοῦ Γραικικοῦ αὐτοκράτορος ἦλθαν ἐδῶ ζητοῦντες βοήθειαν κατὰ τῶν ἐξαπλονομένων Τούρκων, καὶ πολλοὶ ὡρκίσθησαν ἐδῶ νὰ ὑπάγουν καὶ νὰ ἀγωνισθῶσι κατὰ τῶν ἀπίστων.

Ἄλλα πράγματα ἐπροσκάλεσαν εὐθὺς μετὰ τοῦτο εἰς τὴν Γαλλίαν τὸν Πάπαν. Καὶ ἐκεῖ συνεκρότησε νέαν σύνοδον εἰς τὴν Ἀρυέρναν (Νοέμβ. 1095), ὅπου ἐπαρουσιάσθη καὶ ὁ διάπυρος ἀπόστολός του Πέτρος. Μία μεγάλη πεδιὰς ἐσκεπάσθη ἀπὸ ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς, ἡγεμόνας καὶ ἄρχοντας, καὶ ὅταν ὁ Πάπας ἤνοιξε τὸ εὐφραδέστατον στόμα του, καὶ τοὺς ἐξήγησε τὴν ἀθάνατον ὑπουργίαν, τὸν μέγαν ἐν οὐρανῷ μισθὸν, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου, δὲν ἔμεινε τότε οὔτε

ὄμμα ἀδάκρυτον, οὐδὲ παρειὰ ἀνερυθρίαστος· ὅλοι ἔκραξαν μεγαλοφώνως: Θεοῦ θέλημα εἶναι! Θεοῦ θέλημα εἶναι!

Τώρα ἐδόθη σύνθημα εἰς τὴν σύνοδον νὰ γονατίσωσιν ὅλοι. Ἕνας Καρδινάλιος ἐξωμολογήθη τὰ ἁμαρτήματα πάντων τῶν παρόντων ὡς ἐπίτροπός των, καὶ ὁ Πάπας ἔδωκεν εἰς ὅλους τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴν εὐλογίαν του. Τότε ἐγονάτισεν ἔμπροσθέν του ὁ ἐπίσκοπος Ἀνικίου Ἀδημάρος, καὶ τὸν ἐπαρακάλασε νὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἄδειαν νὰ περιπατήσῃ καὶ αὐτὸς τὸν θεῖον δρόμον. Ὁ Πάπας τὸν ὠνόμασε τοποτηρητήν του, καὶ τοῦ ἔδησεν εἰς τὸν δεξιὸν βραχίονα κόκκινον σταυρὸν ἀπὸ μάλλινον πανίον. Τοῦτον ἠκολούθησεν ὁ ἰσχυρὸς Κόμης Τολώσης Ῥαϊμοῦνδος, καὶ μετ' αὐτὸν ἐζήτησαν πολλοὶ καὶ τοὺς ἐδόθη ἀπὸ τὸν Πάπαν ὁ σταυρός. Κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1096 ἔτους συνεπληρώθη ἡ στρατεία.

Ἡ μεγάλη καὶ γενικὴ κίνησις, ἥτις ἤρχισε τότε εἰς τὴν Εὐρώπην, διήρκεσε δύω περίπου ἑκατονταετηρίδας· ἐκ τῆς Γερμανίας καὶ Γαλλίας, ἐκ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰταλίας καὶ ἐκ τοῦ ψυχροῦ βορρᾶ ἔτρεχαν στρατεύματα κατόπιν στρατευμάτων εἰς τὴν Ἀσίαν· ἐλογαριάσθησαν περίπου ἑπτὰ μιλιόνια ἀνθρώπων. Εἰς ὅλους τοὺς σταυροφόρους (διότι οὕτως ὠνομάζοντο οἱ ἅγιοι πολεμισταὶ) ἐδόθη τελεία ἄφεσις τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ εἰς τοὺς ἀφήσαντας ὀπίσω κτήματα καὶ ἀγροὺς ὑπεσχέθη ἡ ἐκκλησία νὰ τὰ ἐπιστροπεύῃ μὲ πίστιν, καὶ νὰ τὰ δίδῃ σῶα καὶ ἀνελλιπῆ εἰς τοὺς ἐπιστρέφοντας. Οἱ τόκοι τῶν χρεωφειλετῶν, τῶν πολεμούντων εἰς τὴν ἁγίαν γῆν, ἦσαν ἀφειμένοι, καὶ τῶν ἀποθνησκόντων ἐκεῖ ἐτάχθη πατρικὴ φροντὶς διὰ τοὺς συγγενεῖς των. Αὗται αἱ ὑποσχέσεις τοῦ κλήρου ἐνθουσίασαν πολλοὺς ἀδιαφοροῦντας διὰ τὰ οὐράνια καλὰ, καὶ τοὺς ἐκίνησαν μᾶλλον καὶ ἐλπίδες λαφύρων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπὸ τὴν Ἀσίαν. Οἱ χωριάται, τῶν ὁποίων ἡ τύχη ἦτο τότε πολλὰ σκληρὰ, ἀφῆκαν τὸ ἄροτρον καὶ τὴν δίκελλαν, καὶ ἄραντες εἰς τοὺς ὤμους των τὸν σταυρὸν ὑπῆγαν νὰ αἰσθανθοῦν τὰ καλὰ τῆς ἐλευθερίας.

---

4. Ἡ πρώτη σταυροφορικὴ ἐκστρατεία.

(1096 — 1099.)

Εἰς τὸν γενικὸν ἀναβρασμὸν, παρεκτὸς τῶν Ἱσπανῶν, οἵτινες ἐπολέμουν εἰς τὴν χώραν των τοὺς Ἀγαρηνοὺς· οἱ Γερμανικοὶ λαοὶ ἔμειναν ψυχρότατοι πάντων, ἐνησχολοῦντο δὲ καὶ εἰς ἐσωτερικὰς ταραχὰς τότε περισσότερον παρὰ νὰ ἐνθυμοῦνται τοιαύτην μακρυνὴν ἐκστρατείαν. Μόνον κοῦφοι τινὲς συνέστησαν στρατοὺς μικροὺς κυβερνωμένους ἀπὸ ἱερεῖς, οἵτινες εἶχαν ὄρεξιν περισσοτέραν νὰ πολεμῶσι παρὰ νὰ λειτουργοῦν· ἀλλὰ περὶ τούτων ὕστερον. Οἱ ἡγεμόνες, ὅσοι ἔλαβαν τότε τὸν σταυρὸν, εἶναι οἱ ἐφεξῆς.

Εἴπαμεν ἤδη περὶ τοῦ τῆς Τολώσης Κόμητος Ῥαϊμούνδου, παλαιοῦ πολεμεστοῦ, ὅστις παραίτησε διὰ παντὸς τὴν πατρίδα του διὰ νὰ ἀφιερώσῃ τὰς ἐσχάτας ἡμέρας του εἰς μόνην τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἁγίου τάφου. Ὑποκάτω εἰς τὴν σημαίαν του συνήχθησαν οἱ σταυροφόροι τῆς Λαγγεδοκίας καὶ τῶν γειτονικῶν ἐπαρχιῶν, ὕστερον δὲ καὶ πολλοὶ Λομβαρδοί. Ὁ κόμης τῆς Βερομανδουησίας Οὔγων, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, ἔγεινεν ἡγεμὼν πολλῶν Γαλλικῶν ἱππέων. Ὁ τῆς Νορμανδίας Δοὺξ Ῥόβερτος, υἱὸς τοῦ βασιλέως Βιλέλμου, ἡγεμόνευεν ἐκλεκτὸν λόχον πολεμικῶν ἀνδρῶν ἀπὸ τὴν χώραν του καὶ ἀπὸ τὴν χώραν τοῦ ἀδελφοῦ του βασιλέως τῆς Ἀγγλίας. Ὁ κόμης τῆς Φλανδρίας Ῥόβερτος ἐστρα-

τήγει τοὺς Φλανδρούς. Ὁ Κόμης τῶν Βλαισῶν Στέφανος ἔφερνε ἐξαίρετον πλῆθος βορείων εὐγενῶν Γάλλων. Γοττεφρεῖδος, ὁ ἐκ Βυλλιόνου, Κόμης τῆς κάτω Λοθριγγίας, καὶ ὁ ἀδελφός του Βαλδουῖνος ἐκ Φλανδρίας, ἡγεμόνευαν τοὺς παραῤῥηνίους λαοὺς, καὶ τελευταῖον ἐφάνη ἰσχυρότατος ὁ Βοημοῦνδος, ἡγεμὼν τοῦ Τάραντος, υἱὸς τοῦ Ῥοβέρτου Γουϊσκάρδου (ἄνωτ σελ. 286), μὲ τὸν περίφημον ἐξάδελφόν του Ταγκρέδον καὶ μὲ τὸ ἄνθος τοῦ Νορμανοϊταλικοῦ ἱπποτικοῦ τάγματος.

Ἐκ τούτων ἡγεμόνες τινὲς, π. χ. Ῥαϊμοῦνδος, Γοττεφρεῖδος, Βαλδουῖνος καὶ Ταγκρέδος, ἀφιέρωσαν τὴν ζωήν των εἰς τὸν ἅγιον τοῦτον πόλεμον, ἤλπισαν ὅτι θέλουν θεμελιώσειν νέα βασίλεια εἰς τὰς ἐκεῖ δορικτήτους χώρας, καὶ ἐπώλησαν μέρος τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κτημάτων των. Τὸ αὐτὸ ἔκαμαν καὶ πολλοὶ ἱππόται καὶ κοινοί. Ἦλθε τότε χρυσοῦς αἰὼν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, εἰς τῶν ὁποίων τὰς χεῖρας ἔπεσεν ὅλη ἡ ἐμπορία καὶ ἡ τοκογλυφία, καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ τῆς Γαλλίας εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν ἥνωσε μὲ τὸ βασίλειόν του Κομητάτα τινὰ καὶ Δουκάτα, τὰ ὁποῖα ἠγόρασε μὲ ὀλίγον ἀργύριον.

Ἡ ἀποφασισθεῖσα διορία, τὸ τέλος τοῦ θερισμοῦ, ἐφάνη εἰς πολλοὺς πολλὰ μακροχόνιος. Ὁ Κουκούπετρος ἐφάνη πρὸ τοῦ φρουρίου τοῦ Γοττεφρείδου κατὰ τὸ ἔαρ ἤδη πρὸς κοινὴν ἔκπληξιν μὲ 15,000 πεζοπόρους, τὴν ὑποστάθμην τοῦ λαοῦ, χωρὶς καμμίαν τάξιν καὶ χωρὶς ἀργύριον. Μαζή του ἡνώθη καὶ πτωχός τις Γαλλικὸς ἱππότης μὲ παρόμοιον λόχον, ὁ Βάλθηρος, τὸν ὁποῖον ἀστεϊζόμενοι οἱ ἐπίλοιποι ὠνόμασαν Βάλθηρον Μηδενέχοντα. Ὁ Γοττεφρεῖδος μὴ θέλων ἴσως μὲ τούτους νὰ συνοδοιπορήσῃ, τοὺς ἐσυμβούλευσε νὰ προπορευθοῦν, καὶ τοὺς ὑπεσχέθη ὅτι θέλει τοὺς ἀκολουθήσειν παραυτα.

Ἐστράτευσε λοιπὸν πρῶτος ὁ ἅγιος ἀνὴρ καὶ προχωρῶν ηὐξάνετο ὡσὰν ποταμὸς δεχόμενος ῥυάκια. Ἠναγκάσθη νὰ διαιρέσῃ τὸ στράτευμά του, καὶ παρέδωκε τὴν προπορευομένην μερίδα εἰς τὸν Βάλθηρον, ὅςτις μετὰ πολλῶν κόπων τὴν ὡδήγησε διὰ τῆς Γερμανίας καὶ Οὐγγαρίας καὶ Βουλγαρίας ἕως τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἠλέησε τὴν ἔνδειάν των ὁ τῶν Γραικῶν αὐτοκράτωρ. Ἀλλ᾽ ὁ Πέτρος ἔμελλε νὰ πάθῃ πολλὰ κακὰ ἕως οὗ νὰ φθάσῃ ἐκεῖ μὲ τὴν ὀπισθοφυλακήν του, ἥτις εἶχεν αὐξήσειν εἰς 40,000 ἄνδρας. Δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ ὑποτάσσῃ τούτους τοὺς σύγκλυδας, οἵτινες διέβαιναν πανταχοῦ ὡς ἐχθροὶ καὶ λῃσταὶ, καὶ παρώργισαν τοὺς Οὔγγρους, Βουλγάρους καὶ Γραικοὺς τόσον, ὥστε οὗτοι ὥρμησαν πολλοὶ ὁμοῦ ἐναντίον των, κατεφόνευσαν τὸ πλεῖστον αὐτῶν μέρος, καὶ τὸν πτωχὸν στρατηγὸν ἐστέρησαν ὅλα τὰ σκεύη, τὰ ὁποῖα ἔσυρνε κατόπιν του μὲ δισχίλια ἁμάξια. Ἐνταμώθη λοιπὸν τελευταῖον, ἀφοῦ μόλις ἐσώθη ἀπὸ τὴν πεῖναν, εἰς ἀξιοθρήνητον κατάστασιν μὲ τὸν ἱππότην Βάλθηραν, ἐπαρουσιάσθη ἀτός του εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον Κομνηνὸν (ἀνωτ. σελ. 192), καὶ τοῦ ἐζήτησε παρακαλεστικῶς τροφὰς καὶ ἄλλην βοήθειαν διὰ τὸ στράτευμάτου. Ὁ αὐτοκράτωρ, ὅςτις εἶχε ζητήσειν μὲν ἀπὸ τὸν Πάπαν συχνάκις βοήθειαν κατὰ τῶν Τούρκων, ὄχι δὲ τοιαύτην, ἐπρόσταξε τοὺς χωριάτας φίλους νὰ περάσουν γρήγορα τὸν Βόσπορον καὶ νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Βιθυνίαν, ὅπου στασιάζοντες πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐνῷ ἐλῃστεύαν πίπτοντες ἀγεληδὸν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν κατ᾽ ὀλίγον παρεκτὸς τρισχιλίων, οἵτινες ἐσώθησαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν *).

Ἀκόμη χειρότερα ἔπαθαν τρεῖς ἄλλοι τοιου-

*) Ἄννα Κομν. Ἀλεξ. I. σελ. 262, ἐκδ. Παρισ. K.

τοι στρατοὶ συναχθέντας εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐκ τῶν ὁποίων καθεὶς συνεποσοῦτο εἰς 12,000. Τὸν πρῶτον ἐσυνάθροισεν ἱερεύς τις ὀνόματι Γοττεσχάλκιος ἀπὸ τὸν Ῥῆνον, τὸν δεύτερον ἄλλος ὀνόματι Βολκεμάρος ἀπὸ τὴν Σαξονίαν καὶ Θυριγγίαν, καὶ ὁ τρίτος ἐσυνάχθη κατὰ παρακίνησιν Κόμητος τινὸς Ἐμίκου ἀπὸ τὰς παρὰ τὸν Ῥῆνον χώρας, ὅς τις ἐκήρυξεν ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἐπρόσταξεν εἰς τὸ ὄνειρόν του νὰ ἐκδικηθῇ τὸν σταυρὸν ὄχι μόνον κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν Ἰουδαίων. Δυνάμει τῆς πληρεξουσιότητος ταύτης ὥρμησε μὲ τὸ στράτευμά του εἰς τὴν Μαγοντίαν, ἐσκότωσεν 900 Ἰουδαίους, καὶ ἐκ τῶν κιβωτίων των ἐσύναξεν ἀργύριον, ἐφόδιον τοῦ θείου ἀγῶνος του. Τοῦτο ἔκαμεν εἰς περισσοτέρας πόλεις τῆς Γερμανίας, καὶ κἀνεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν ἐμποδίσῃ. Καὶ οἱ στρατοὶ δὲ τῶν δύω ἱερέων ἔστρεψαν τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Ἑβραίων. Οἱ τρεῖς στρατοὶ ἐπέρασαν ἥσυχοι τὴν Γερμανίαν καὶ Βοημίαν, ἀλλὰ φθάσαντες εἰς τὴν Οὐγγαρίαν ἠθέλησαν νὰ τρώγωσι μὲ ἔξοδα ξένα, καὶ ἠξιώθησαν τοιαύτης ὑποδοχῆς, ὥστε κἀνεὶς δὲν ἔφυγεν ἐκεῖθεν μὲ τὴν ζωὴν ἢ μὲ τὴν ἐλευθερίαν του.

Τοιουτοτρόπως πρὶν κινηθῇ ἀκόμη κἀνεὶς ἐκ τῶν ἰσχυρῶν ἡγεμόνων ἐξεστράτευσαν ἕως τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους ἀπὸ τὴν Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν 200,000 ἄνθρωποι κατὰ μέτριον λογαριασμὸν, οἱ ὁποῖοι πρὶν ἴδωσι τὸν ἅγιον τάφον εὕρηκαν καθ' ὁδὸν τὸν ἴδιον ἑαυτῶν τάφον. Ἦλθε τελευταῖον ὁ καιρὸς, καὶ κατὰ τὴν 15 Αὐγούστου 1096 ἐσηκώθη ὁ Γοττεφρεῖδος μὲ 80,000 πεζῶν καὶ 10,000 ἱππέων. Οἱ δύω ἀδελφοί του καὶ πολλοὶ Κόμητες, ἱππόται, ἐπίσκοποι καὶ ἄλλοι αὐθένται ἐκ τῆς Φλανδρίας, Ἁγινοίας καὶ Λοθριγγίας τὸν ἐσυνώδευαν. Ἐπορεύθη μὲ εὐταξίαν διὰ τῆς ἄνω Γερμανίας, ἤνοιξε τὸν δρόμον τῆς Οὐγγαρίας μὲ καλωσύνην ἐνῷ

ἔκαμε συνθήκας καὶ ἔδωκεν ὁμήρους, καὶ οὕτως ἔφθασεν ἀνενόχλητος εἰς τὴν Θράκην. Εἰς τὴν Φιλιππούπολιν ἔμαθεν, ὅτι ὁ Κόμης τῆς Βερομανδουησίας Οὖβος ἐκστρατεύσας διὰ τῆς Ἰταλίας ἐναυάγησεν εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς αἰγιαλοὺς, καὶ ἐσώθη μετ' ὀλίγων· τώρα ὅμως, μ' ὅλον ὅτι ἔδωκεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὸν ζητηθέντα κληρουχικὸν ὅρκον, κρατεῖται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὡς αἰχμάλωτος *). Διότι ὁ Ἀλέξιος ἐτρόμαξεν ἀπὸ τὰ μεγάλα στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ἐχύνοντο τώρα ἐπάνω εἰς τὴν ἐπικράτειάν του· ἡ Ἑλληνικὴ πολιτικὴ ἐνόμισε τοιαύτην κατὰ τῶν Τούρκων βοήθειαν πολλὰ ἐπικίνδυνον, καὶ ἐφοβοῦντο μήπως οἱ Δυτικοὶ πρὶν ἐκστρατεύσουν κατὰ τῶν ἀπίστων κυριεύσωσι τοὺς πιστοὺς προσκαλεστάς των. Διὰ τοῦτο ἐνόμισεν ὁ Ἀλέξιος, ὅτι ἀσφαλίζεται ἱκανῶς, ἐὰν τοὺς ὑπεχρέονεν εἰς κληρουχικὸν ὅρκον. Ὁ Γοττεφρεῖδος ζητῶν τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Οὔγωνος ἢ Οὔβου ἤρχισε νὰ βάλῃ εἰς ἔργον ὅσα ὑπώπτευεν ὁ Ἀλέξιος· ἐλεηλάτει τὴν Γραικικὴν χώραν καὶ ἐπεχείρησε νὰ προσβάλῃ τὸ Βυζάντιον· ἀλλ' ὁ γενναῖος αὐτοκράτωρ ἀντιπαρατάξας τὸν γαμβρόν του Νικηφόρον Βρυέννιον εἰς τὰ τείχη ἐτρόμαξε τοὺς Λατίνους, καὶ ὁ Γοττεφρεῖδος κτυπούμενος, ἐν ταὐτῷ καὶ συμβουλευόμενος ὑπὸ τοῦ ἐξαποσταλθέντος Οὔβου, ἐκαταπείσθη νὰ εἰρηνεύσῃ καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ κάμῃ καὶ αὐτὸς τὸν κληρουχικὸν ὅρκον. Ἐν ταὐτῷ δὲ ἔλαβεν ὁ Ἀλέξιος τὴν ὁποίαν ἐζήτησεν ὑπόσχεσιν, ὅτι θέλει ἐξαναλάβειν αὐ-

*) Ὁ αὐτοκράτωρ τὸν ἐπεριποιήθη, τὸν ἐτίμησε, τὸν ἐχάρισε πολλὰ χρήματα, καὶ κατὰ τὸν λόγον τῆς Κομνηνῆς Ἄννης (I, σελ. 289. ἔκδ, Παρισ.) τὸν ἐκατάπεισεν „ἄνθρωπον αὐτοῦ γενέσθαι τον τοῖς Λατίνοις συνήθη ὅρκον ἐπομοσάμενον.“ Σημείωσαι δὲ, ὅτι τὸ ἄνθρωπος σημαίνει ἐδῶ ὑπηρέτης, ἢ Βάσαλος, τὸν ὁποῖον ἀνωτέρω (σελ. 38) ὠνομάσαμεν πελάτην, ὑποτελῆ καὶ κληροῦχον. Κ.

τὸς τὰς πόλεις, αἵτινες πρὸ τῶν Τούρκων ἦσαν ἰδικαίτου, εὐθὺς ἀφοῦ ἤθελαν ἐλευθερωθῆν ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν τῆς Δύσεως *).

Ἀφοῦ διέβη ὁ Γοττεφρεῖδος μὲ τοὺς ἀκολούθους του εἰς τὴν Ἀσίαν κατὰ τὰς φιλικὰς ταύτας συνθήκας, ἦλθεν ὁ Βοημοῦνδος μὲ τοὺς Νορμαννοὺς τῆς Ἰταλίας. Τοὺς σκοποὺς τοῦ δορικτήτορος καὶ χωράρπαγος τούτου ἡγεμόνος ἐφοβεῖτο δικαιότατα ὁ Ἀλέξιος. Ὁ Βοημοῦνδος συνεπολέμει μὲ τὸν πατέρα του ποτὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπου ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου εἰς Λάρισσαν τῆς Θεσσαλίας καὶ τὸν ἐφαίνετο τώρα ἀκολουθία τις τῆς τολμηρᾶς ἐκείνης βουλῆς, ἐὰν ἐπεχείρει τώρα νὰ κυριεύσῃ τὸ Βυζαντικὸν βασίλειον **). Ἐπροσπάθησε δὲ νὰ καταπείσῃ εἰς τοῦτο καὶ τὸν Γοττεφρεῖδον, ἀλλ' ἡ μεγάλη ἐκείνου ψυχὴ δὲν ἐδέχθη τοιούτους λόγους, ἐπέτυχε δὲ μάλιστα νὰ σωφρονίσῃ τὸν Βοημοῦνδον μὲ τρόπον εἰρηνικὸν καὶ νὰ τὸν καταπείσῃ νὰ δώσῃ τὸν ὅρκον του. Τὸ αὐτὸ ἔκαμαν καὶ οἱ κατόπιν τούτων ἐλθόντες ἡγεμόνες. Μόνος ὁ ἐκ Τολώσης Ῥαϊμοῦνδος δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ ὅρκον ἄλλον εἰμὴ ὅτι δὲν θέλει ἐπιβουλεύσειν τὴν τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Μ' ὅλον τοῦτο αὐτὸς ἐφεξῆς ἐφύλαξε τὴν ἀρίστην πρὸς τοὺς Γραικοὺς σχέσιν.

Τὸν **Μάϊον** τοῦ **1097** ἔτους εὑρέθησαν τελευταῖον ὅλοι οἱ ἡγεμόνες μετὰ τῶν στρατευμάτων των ἔμπροσθεν τῆς Νικαίας, εὑρέθη δὲ πάλιν ἐκεῖ καὶ ὁ Πέτρος. Εἰς τὴν ἐξέτασιν ὅλου τοῦ σταυροφορικοῦ στρατοῦ εὑρέθησαν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας καλῶς ὡπλισμένων ἱππέων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ ἱπποτικοῦ τάγματος, καὶ 300,000 ἐκλε-

*) Ἄννα Κομν. ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 297. 238.
**) Κομν. ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 294. Παρβ. ἀνωτ. σελ. 376.

κτῶν πεζῶν. Λογαριαζομένης δὲ τῆς μεγάλης ἀκολουθίας μαζὴ γυναικῶν, παιδίων, καλογήρων, δούλων κτλ. ὅλον τὸ πλῆθος ἀνέβαινεν εἰς 600,000 ψυχῶν. Ἀρχιστράτηγον ὅλου τούτου τοῦ πλήθους δὲν ἔκλεξαν· καθεὶς ἡγεμὼν ἐστρατήγει τὸ ἰδικόν του στῖφος, καὶ κατὰ δυστυχίαν ἐφάνησαν παραυτα μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν αἱ συνειθισμέναι λογοτριβαὶ τῆς ἀντιζηλίας καὶ τῆς ἐθνικῆς ὑπερηφανείας.

Οἱ σταυροφόροι ἱππόται εὗρηκαν τοὺς Σελδεσούκκους λαὸν ἀνδρεῖον καὶ δόλιον, ὅς τις δὲν τοὺς ἄφινεν ἀμαχητὶ οὐδὲ ἕνα πόδα τόπου. Ἀρχὴν τοῦ πολέμου ἔκαμαν τὴν πολιορκίαν τῆς Νικαίας. Ὁ Κιλιδσῆ Ἀσθλὰν, ὁ ἐξουσιαστὴς τῆς πόλεως ταύτης, δὲν εὑρέθη ἐντὸς τοῦ τείχους της· ἤλπιζεν ὅμως, ὅτι ἠδύνατο μὲ στράτευμα νὰ ἐφορμήσῃ κατὰ τῶν πολιορκητῶν καὶ νὰ τοὺς ἀφανίσῃ· ἀπεκρούσθη ὅμως εἰς φυγήν. Μ' ὅλας τὰς μεγάλας δυσκολίας ἐκ τῆς ἀντιστάσεως τῶν πολιορκουμένων καὶ στερεότητος τῶν τειχῶν ἠνάγκασαν τὴν πόλιν εἰς τὸ νὰ παραδοθῇ, ἀλλ' ἔστησεν ἐπάνω εἰς τὸ τεῖχος τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν καὶ ἐπαραδόθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον *). Μετέβησαν περαιτέρω οἱ σταυροφόροι διαιρεθέντες εἰς δύω μερίδας· ἡ μία ἐξ αὐτῶν συνήντησεν εἰς τὸ Δορύλαιον στράτευμα 150,000 Τούρκων, τοὺς ὁποίους εἶχε συνάξειν ὁ Κιλιδσῆ Ἀσθλάν. Οἱ χριστιανοὶ τοὺς ἐπολέμησαν, καὶ ἐπίστευαν ὅτι τοὺς ἐνίκησαν ἰδόντες αὐτοὺς φεύγοντας, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζαν τὸν τότε Τουρκικὸν τρόπον τοῦ πολεμεῖν, οἱ ὁποῖοι, καθὼς ὅλοι οἱ ἐκ τῆς ἐνδοτάτω Ἀσίας καταγόμενοι ἱππαστικοὶ λαοὶ, εἵλκυαν τοὺς ἐχθρούς των μὲ ὑποκεκριμένην φυγὴν, καὶ περιέβαλλαν ἔπειτα

*) Ἄννα Κομν. Ἀλεξ. ΙΑ', σελ. 314, ἐκδ. Παρισ. Κ.

τοὺς κουρασμένους εἰς ἀναπόφευκτον ἀφανισμόν· ὁ αὐτὸς τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ποτὲ τὸ τὸν αὐτὸν τόπον οἰκοῦν καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς χώρας καταγόμενον Παρθικὸν ἔθνος κατετρόμαζε τὰ ἀκατανίκητα νομιζόμενα στρατεύματα τῆς Ῥώμης (Πρβ. Μέρ. Γ'. σελ. 168). Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἐνικήθησαν οἱ χριστιανοί· εἶχαν ἤδη διαλυθῆν καὶ ἤρχισαν νὰ φεύγωσιν, ὅταν ὁ Δοὺξ Γοττεφρεῖδος ἔδραμεν ἐκεῖ μὲ τὴν δευτέραν μερίδα, καὶ μετέβαλε τὴν μάχην εἰς ὠφέλειαν τῶν χριστιανῶν.

Οἱ σταυροφόροι, μετὰ ταύτην τὴν πολυτίμως ἀγορασθεῖσαν νίκην, ἥτις ἐφόβισε τοὺς Τούρκους, ἠκολούθησαν τὸν δρόμον των. Εἰς τὴν Φρυγίαν, χώραν ἄκαρπον, τοὺς ἔλειψαν τὰ ἐδώδιμα. Ἡ τούτων σπάνις καὶ ὁ ἀνυπόφορος καύσων τοῦ ἡλίου ἐβασάνιζε σκληρότατα τὴν ὑπομονὴν τῶν χριστιανῶν. Χειρότερα τοὺς ἐφοβέριζεν ἡ διχόνοια, ἐπειδὴ ὁ Ταγκρέδος καὶ ὁ Βαλδουῖνος κατήντησαν εἰς αἱματώδεις μάχας περὶ τῆς κτήσεως τῆς πόλεως Μαμίστρας. Ὁ Βαλδουῖνος μισούμενος διὰ τὴν σκληρότητα καὶ ἀλαζονίαν του, ὅσον ἠγαπᾶτο ὁ Ταγκρέδος διὰ τὴν ἠπιότητά του, ἐχωρίσθη δυσάρεστος ἀπὸ τὸν μέγαν στρατὸν, καὶ ὕπηγε πρὸς τὸν Εὐφράτην ἐλπίζων νὰ κυριεύσῃ ἐκεῖ χώρας ἀνενοχλήτως. Τῳόντι δὲ ἐπέτυχε νὰ κερδήσῃ τὴν Ἔδεσσαν, καὶ νὰ θεμελιώσῃ αὐτοῦ πρῶτος τῶν σταυροφόρων κυριαρχίαν.

Ὅλοι οἱ λοιποὶ σταυροφόροι ἐσυνάχθησαν εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ἔμπροσθεν τῆς Ἀντιοχείας, τῆς ὁποίας ἡ κτῆσις ἦτο τόσον ἀξιόλογος, ὅσον δύσκολος ἡ ἐκπόρθησίς της διὰ τὴν θέσιν της. Προσβολὴν δὲν ἠδύναντο νὰ κάμουν οἱ σταυροφόροι διὰ τὴν τότε νηπιότητα τῆς πολιορκητικῆς τέχνης, καὶ ἠρκέσθησαν εἰς μόνον ἐγκλεισμὸν καὶ τοῦτον ὄχι τέλειον. Μῆνες ἐπέρασαν ἀνωφελῶς, καὶ ἡ εὐή-

θεια, μὲ τὴν ὁποίαν κατηνάλισκαν τὰς τροφὰς εἰς
καρποφόρον χώραν, ἔφερε γενικὴν πεῖναν. Αἱ τι-
μαὶ ὑψώθησαν μεγάλως· οἱ πτωχότεροι ἐτρέφοντο
μὲ δέρματα καὶ ῥίζας δένδρων καὶ ἄλλα τοιαῦτα
οὐδαμινὰ ἐδώδιμα ἢ ἀπέθνησκαν τῆς πείνας. Ἀπὸ
70,000 ἵππους μόνον 2000 δὲν ἀπέθαναν ἢ δὲν
ἐφαγώθησαν. Πολλοὶ σταυροφόροι ἠσθένησαν καὶ
ἀπέθαναν· ἄλλοι δειλανδρήσαντες παραίτησαν τὸ
στρατόπεδον· καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ὅλου ἐγ-
χειρήματος Κουκούπετρος ἐπιάσθη φεύγων καὶ
ἐφέρθη ἀναγκαστὸς ὀπίσω. Ἀλλ' οἱ ἡγεμόνες
ἔμειναν σταθεροὶ, καὶ ἐνεκαρτέρουν εἰς τὴν πο-
λιορκίαν. Νίκη γενομένη κατὰ πλησιάζοντος Τουρ-
κικοῦ στίφους καὶ στόλος Γενουήνσιος φέρων τρο-
φὰς καὶ νέους σταυροφόρους ἀντήμειψαν τὴν καρ-
τερίαν των, καὶ ἄναψαν ἐκ νέου τὴν σβεσθεῖσαν
προθυμίαν των. Ὅταν ἦλθε τὸ ἔαρ ἔδωκε τέλος
εἰς τὴν σπάνιν, καὶ αἱ ἀσθένειαι ὠλιγώθησαν.
Ἀλλ' ἡ πολιορκία δὲν ἐπρόκοψε τί περισσότερον·
διεδόθη δὲ καὶ λόγος, ὅτι ὁ Κορβόγας, ἡγεμὼν τοῦ
Μοσοὺλ, μὲ τὸν ὁποῖον εἶχαν ἑνωθῆν πολλοὶ Σα-
ρακηνοὶ ἄρχοντες, ἐπλησίαζε μὲ 200,000 ὁπλιτῶν.
Πρὸς μεγάλην εὐτυχίαν τῶν πολιορκούντων ἡ δύ-
ναμις αὕτη εἶχε χρονοτριβήσειν τρεῖς ἑβδομάδας
εἰς μάταιον πολιορκίαν τῆς Ἐδέσσης. Ὅταν διε-
δόθη λόγος περὶ τῆς προσεγγίσεως τῶν Τούρκων,
Στέφανος ὁ Κόμης τῶν Βλαισῶν ἐφοβήθη τόσον,
ὥστ' ἔφυγε μὲ 4000 ἰδικούς του καὶ δὲν ὑπέστρε-
φε πλέον. Φοβηθέντες οἱ ἡγεμόνες τὸ κακὸν πα-
ράδειγμα ἤκουσαν τὸ τοῦ Βοημούνδου πρόβλημα,
εἰς τὸ ὁποῖον ἄλλως δυσκόλως ἤθελαν ὑποχρεω-
θῆν. Διότι ὁ Βοημοῦνδος εἶχε συνδέσειν συμβι-
βάσεις μὲ κάποιον Ἀρμένιον, ἀρνησίχριστον Πύρ-
ῥον, ὅς τις ἐφύλαττεν στερεόν τινὰ πύργον τῆς
Ἀντιοχείας, καὶ ὅς τις ὑπεσχέθη νὰ τοῦ προδώσῃ

τὴν πόλιν. Τώρα δὲ, ὁπόταν οἱ ἡγεμόνες τῶν σταυροφόρων ἦσαν εἰς μεγίστην ἀμηχανίαν, ἐλάλησεν ὁ Βοημοῦνδος πρὸς αὐτούς.: „Ἐξεύρω εἰς τὴν πόλιν ἄνδρα, ὅς τις θέλει νὰ μᾶς παραδώσῃ τὸν ὀχυρώτατον πύργον, ἐὰν τοῦ δώσητε μεγάλα δῶρα καὶ προνόμια, καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους μου ἀφήσητε ἀποκλειστικῶς τὴν κτῆσιν τῆς πόλεως.“ Τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου ἐμπόδισε πᾶσαν ἀντιζηλίαν, καὶ ἐστέρχθη τοῦ Βοημούνδου τὸ θέλημα. Ὅλα ἔγειναν καθὼς ἐσυμφωνήθησαν· μίαν νύκτα ἀνέβησαν οἱ χριστιανοὶ εἰς τὸν πύργον μὲ πλεγμένην κλίμακα, τὴν ὁποίαν ἐστερέωσεν ὁ Πύῤῥος αὐτός· οἱ ἐμβάντας ἤνοιξαν μίαν πύλην, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθαν οἱ ἐπίλοιποι, καὶ τὸ πρωῒ ἴδαν οἱ κάτοικοι μὲ ἔκστασίν των κυμαινομένην εἰς τὰ τείχη τὴν αἱματόχροον σημαίαν τῶν χριστιανῶν. Ἤρχισε φρικτὴ μάχαιρα· ἄνδρες καὶ γυναῖκες ὑπὲρ τὰς δέκα χιλιάδας ἐσφαγιάσθησαν. Οὕτως ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν χριστιανῶν ἡ Ἀντιόχεια μετὰ ἐννεάμηνον πολιορκίαν τὴν 3. Ἰουνίου 1098 *).

Διπλάσια τῶν πρὸ τῆς κυριεύσεως δεινῶν ἔμελλαν οἱ σταυροφόροι νὰ ὑπομείνωσιν ἐντὸς τῆς Ἀντιοχείας. Ἐβαστάζετο ἀκόμη στερεός τις πύργος ἀπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς, οἵτινες ἐξορμῶντες ἔκαμναν ζημίας· καὶ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν μετὰ τὴν κυρίευσιν ἐφάνησαν τὰ ἀναρίθμητα στίφη τοῦ Κορβόγα, καὶ ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν, ὅπου ἐγενήθη παραυτα θανατηρὰ πεῖνα. Αἱ ἐνέργειαί της ἦσαν τρομεραί· κἀνὲν ἦθος δὲν ἔμεινε· πᾶσα εὐταξία διελύθη. Πολλοὺς καὶ κοινοὺς καὶ ἐνδόξους ἐκυρίευσε τόση τρομερὰ ἀδημονία, ὥστε τὴν νύκτα ἐκρεμῶντο μὲ σχοινία ἀπὸ τὸ τεῖχος (καὶ διὰ

*) Ἄννα Κομν. Ἀλεξ. ΙΑ', σελ. 318 — 321 · 322. Ἐκδ. Παρισίων. Κ.

τοῦτο ὠνομάσθησαν καταφρονητικῶς σχοινοφυγάδες) καὶ ἔφευγαν ἢ ὑπήγαιναν εἰς τοὺς βαρβάρους καὶ ἐτούρκευαν. Ὅταν δὲ οἱ πλειότεροι ὡς εἰς λήθαργον ἀπελπισίας βυθισθέντες ἐνόμιζαν ἀδύνατον τὴν σωτηρίαν, ἐπαρουσιάσθη ἱερεύς τις, Πέτρος Βαρθολομαῖος *) ὀνομαζόμενος, ἔμπροσθεν τοῦ Κόμητος Ῥαϊμούνδου καὶ ἐδιηγήθη, ὅτι ἐφάνη εἰς τὸν ὕπνον του ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας καὶ τοῦ ἔδειξεν εἰς ποῖον μέρος τῆς ἐκκλησίας εὑρίσκεται χωμένη ἡ λόγχη, μὲ τὴν ὁποίαν ἐτρυπήθη ἡ πλευρὰ τοῦ σωτῆρος, καὶ τὸν ἐπρόσταξε νὰ τὸ ἀναγγείλῃ εἰς τοὺς ἡγεμόνας. Ὁ Ῥαϊμοῦνδος εὐθὺς ἔδραμεν, ἔσκαψεν, εὕρηκε τὴν λόγχην, τὴν ὁποίαν ἰδόντες οἱ ἱεροὶ στρατιῶται ἐγεμίσθησαν ἐνθουσιασμοῦ. Μὲ τριακόσια ὑπόλοιπα ἄλογα, μὲ σώματα πειναλέα καὶ ἐλεεινὰ ἐτόλμησαν νὰ ἐξορμήσωσιν. Ἀκούσας ὁ Κορβόγας ὅτι ἐκβῆκαν οἱ χριστιανοὶ, ἔπαιζεν ἥσυχος τὸ σαδρίκιον, γελῶν τὴν ἀνοησίαν των, ἐκ τῶν ὁποίων κἀνεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ τὴν μάχαιράν του. Ἀλλὰ πρὶν δύσῃ ὁ ἥλιος οἱ ὀλίγοι ἠνάγκασαν τοὺς πολλοὺς νὰ σκορπισθοῦν, καὶ ὁ ἀλαζὼν ἔφυγε κατῃσχυμμένος εἰς τὸν Εὐφράτην. Τόσην δύναμιν ἔδειξεν εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἡ εἰς τὸν θεὸν ζωντανὴ πίστις των!

Ἡ Ἀντιόχεια λοιπὸν ἠσφαλίσθη· ἀλλ ἐδιεγέρθη ἡ περὶ τῆς κτήσεως διχόνοια, ἐπειδὴ ὁ Ῥαϊμοῦνδος δὲν εἶχε συμφωνήσειν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων δοθεῖσαν εἰς τὸν Βοημοῦνδον ὑποχρεώσειν, καὶ ἤθελε νὰ δοθῇ ἡ πόλις εἰς τὸν Γραικικὸν αὐτοκράτορα κατὰ τὸν δοθέντα εἰς αὐτὸν

*) Ἐπίσκοπος τῶν Λατίνων κατὰ τὴν Κομνηνὴν Ἄνναν, ἥτις λέγει, ὅτι ἅγιος ἧλος ἐκρύπτετο εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ ὄχι ἡ λόγχη. Ἡ αὐτὴ δὲ τὸν Τοῦρκον ἡγεμόνα ὀνομάζει Κουρτιαγᾶν. Ἴδε Ἀλεξ. ΙΑ', σελ. 326. 327, ἔκδ. Παρισίων. Ἀλλὰ διαφωνίαι τοιαῦται, προσερχόμεναι πλέον ἐκ τῆς διαφόρου προφορᾶς τῶν γλωσσῶν παρὰ ἐξ ἀγνοίας, εὑρίσκονται πολλαὶ εἰς τὴν Ἄνναν. Κ.

κοινὸν ἁπάντων ὅρκον των. Καὶ ἤθελε καταντήσειν τὸ πρᾶγμα εἰς αἱματώδη κρίσιν, ἐὰν ὁ γογγυσμὸς τοῦ λαοῦ, ὅςτις ἐπεθύμει νὰ προσκυνήσῃ τὸν ἅγιον τάφον, δὲν ἀνεχαίτιζε τοὺς ἀντιφερομένους. „Ἐὰν οἱ ἡγεμόνες (ἔλεγεν ὁ λαὸς) ἔχουσι δεύτερα τοῦ Θεοῦ τὰ πράγματα ἀπὸ τὰς ἰδικάς των διαφορὰς, θέλουν κρημνίσειν τὸν αἴτιον τῆς διχονοίας, καὶ θέλουν ἐκλέξειν αὐτοὶ στρατηλάτην, ὅςτις νὰ τοὺς ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ." Ἐφοβήθησαν οἱ ἡγεμόνες, καὶ ἐμβῆκαν εἰς τὴν ὁδοιπορίαν συνεπιφέροντες καὶ τὴν διχόνοιαν. Τὸν Μάϊον τοῦ 1099 ἐγίνετο ἡ στρατοπορία μεταξὺ τοῦ Λιβάνου καὶ τῶν παραθαλασσίων μερῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐλάμβαναν ζωοτροφίας ἐκ τοῦ Γενουηνσίου στόλου κἄποτε, ἔκαμεν ὑποτελεῖς τοὺς Τουρκικοὺς Ἐμίρους (ἡγεμόνας) τῆς Τριπόλεως, Τύρου, Σιδόνος, Ἄκρης καὶ Καισαρείας, ἐκυρίευσε τὸν μικρὸν λιμένα τῆς Ἰόππης, καὶ ἄλλα φρούρια, καὶ οὕτω κατὰ τὴν 6. Ἰουνίου 1099 διαβάντες τὸ Ῥαμᾶ καὶ Ἐμμαοῦς ἔφθασαν εἰς ὑψηλὸν τόπον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐφαίνετο ἔμπροσθέν των ἡ Ἱερουσαλήμ.

Ποία χαρά! ποῖος ἀλαλαγμὸς ὅταν οἱ ὁδηγοὶ ἔκραξαν: ἰδοὺ ἡ Ἱερουσαλήμ! Δάκρυα χαρᾶς ἔῤῥεαν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς των, καὶ μόλις ἐβαστάζοντο ἀπὸ τοῦ νὰ ὁρμήσουν τυφλὰ κατὰ τῶν τειχῶν της. Ἀλλ' ἡ πόλις δὲν ἐκυριεύθη τόσον εὐκόλως· εἶχε θέσιν στερεὰν, καὶ εἰς αὐτὴν εὑρίσκετο φρουρὰ 40,000 ἀνδρῶν· οἱ δὲ σταυροφόροι ἠριθμοῦντο 20,000 πεζοὶ καὶ 1500 ἱππεῖς, καὶ δὲν εἶχαν πολιορκητικὰς μηχανάς. Ἀλλ' ὁ ἐπανελθὼν θρησκευτικὸς ζῆλος ἔκαμε τώρα καὶ τὸ μικρὸν στῖφος ἀνίκητον, καὶ ἡ κραυγή: Θεοῦ θέλημα εἶναι! τοὺς ἐνθουσίασεν εἰς τὰς πύλας τῆς Ἱερουσαλὴμ καθὼς πρὸ τριῶν ἐτῶν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἀρυέρνης. Ὁ λαὸς ἔδραμεν εἰς τὰς ἀξύλους ἐκείνας

χώρας καὶ ἐζήτει ξυλικὴν νὰ κατασκευάσῃ κλίμακας.

Εὕρηκαν δένδρα εἰς μικρὸν δάσος τῆς Συχὲμ, καὶ ἔκτισαν δύω κινητοὺς πύργους. Τὴν 14. Ἰουλίου ἔγεινεν ἔφοδος, ἡ ὁποία ἀπεκρούσθη ἀπὸ τοὺς πολιορκουμένους. Τὴν ἐφεξῆς ἡμέραν ἐφόρμησαν ἐκ δευτέρου, καὶ πρῶτος ὁ Γοττεφρεῖδος ἀπὸ πολεμικοῦ πύργου ἐπήδησεν εἰς τὴν πόλιν. Τὸν ἠκολούθησαν ἄλλοι καὶ ἤνοιξαν τὰς πύλας, διὰ τῶν ὁποίων ἐμβῆκαν ὅλοι. Μὲ μανίαν πεινασμένων λεόντων ἐχύθησαν οἱ σταυροφόροι εἰς τὰς ἀγυιὰς, εἰς τοὺς οἴκους· ὄχι μόνον ἡ ἐκδίκησις, ἀλλὰ καὶ ἡ πίστις ὅτι ἐκίνουν τώρα τὸ ξίφος πρὸς τιμὴν τοῦ σωτῆρος, τοὺς ἀνέδειξε τίγρεις. Κανεὶς Τοῦρκος, καμμία Τούρκισσα, κανὲν Τουρκόπουλον δὲν ἀπέφευγε τὸν θάνατον· ποταμὸς αἱμάτων ἔῤῥεεν. Εἰς τοῦ Ὀμαρίου τὸ τσαμίον οἱ νικηταὶ ἐβυθίζοντο εἰς τὰ αἵματα τῶν σφαζομένων ἕως εἰς τοὺς ἀστραγάλους τῶν ποδῶν των. Μικροῦ φρουρίου οἱ στρατιῶται, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Ῥαϊμοῦνδος ἔδωκεν ἐλευθέραν ἔξοδον, ἔμειναν μόνοι ζῶντες.

Μὲ χαρὰν μεγαλητέραν δὲν δύναται νὰ θεωρῇ τεχνίτης ἓν ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματα τῆς χειρός του παρ' ὅσην εἶχαν ἐδῶ οἱ χριστιανοὶ βλέποντες τὰς χιλιάδας τῶν νεκρῶν, τὰς ὁποίας ἐθυσίασεν ὁ ἰσχυρὸς αὐτῶν βραχίων εἰς τιμὴν τοῦ σωτῆρος. Καὶ ἐπ' ἀληθείας τὸ ᾐσθάνοντο, ὅτι τόση καὶ τοιαύτη θημωνία φονευμένων ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ — ἐλογαριάζοντο δὲ ἑκατὸν χιλιάδες — ἔπρεπε νὰ τοὺς προξενήσῃ αἰώνιον κλέος καὶ μακαριότητα. Μὲ ἐνθουσιασμὸν ἐγονάτισαν εἰς τὰ ἱερὰ χώματα, καὶ ἐπανηγύρισαν κοινὴν ἑορτὴν μὲ λιτανείας καὶ ὕμνους. Καθεὶς εὐχαρίστει τὸν τρισυπόστατον Θεὸν, ὅτι τοὺς ἐχάρισε τὴν λαμπρὰν ταύτην ἡμέραν (15. Ἰουλ. 1099).

Ἀλλὰ μ' ὅλον ὅτι ἔφθασαν ἤδη τὸν μέγαν σκοπόν των, εἶχαν ὅμως φόβον ἀκόμη οἱ σταυροφόροι ἀπὸ τοὺς ὀπισισθέντων εὑρισκομένους Σελδεσούκκους, καὶ ἀπὸ τὸν τῆς Αἰγύπτου Καλίφην, ὅστις πρὸ τῶν χριστιανῶν εἶχεν ἁρπάσειν τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τοὺς Ὀρθοκίδας *), καὶ προσέτι ἀπὸ τὴν διχόνοιαν τῶν ἰδίων ἑαυτῶν ἡγεμόνων. Ὁ τοποτηρητὴς τοῦ Πάπα ἐζήτει τὰ λάφυρα τῶν ταμίων διὰ τὸν Πάπαν, καὶ τῆς χώρας τὴν κυριότητα διὰ τὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ Πατριάρχην. Ἡ κοσμικὴ ἐξουσία ἐδόθη διὰ ψήφων καὶ ἐκλογῆς εἰς τὸν Δοῦκα τοῦ Βυλλιόνου Γοττεφρεῖδον.

Ὁ Γοττεφρεῖδος διὰ τὸ ἐσωτερικόν του μέγεθος ἦτο ἄξιος νὰ εἶναι βασιλεύς· ἀλλ' ἡ ταπεινοφροσύνη του δὲν τὸν ἐσυγχώρησε νὰ φορέσῃ χρυσοῦν στέφανον, ὅπου ἐσταυρώθη ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου μὲ ἀκάνθινον στέφανον· ἀπέφυγε τὸν βασιλικὸν τίτλον, καὶ ἐγράφετο προστάτης τοῦ ἁγίου τάφου **). Παρεκτὸς τοῦ τῆς Ἀντιοχείας Δουκάτου, τὸ ὁποῖον ἐβάσταξεν ὁ Βοημοῦνδος, καὶ τοῦ τῆς Ἐδέσσης Κομητάτου, ἐσχηματίσθησαν καὶ ἄλλαι μικραὶ χριστιανικαὶ πολιτεῖαι. Ὁ ἀνδρεῖος Ταγκρέδος ἔστησεν ἐξουσίαν ἰδικήν του εἰς τὴν Τιβεριάδα ἢ Γαλιλαίαν, καὶ ὁ ἐκ Τολώσης Ραϊμοῦνδος ἔβαλε τὴν καθέδραν του εἰς τὴν Λαοδίκειαν. Ὅλοι οὗτοι ὑπετάχθησαν ὡς ὑποτελεῖς ἄρχοντες εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἱερουσαλήμ.

*) Ἐπειδὴ οἱ Φατιμίδαι ἐθεωροῦντο ὡς αἱρετικοὶ ἀπὸ τοὺς Σελδεσούκκους (ἀνωτ. σελ. 191), οἱ δεύτεροι δὲν ἠθέλησαν νὰ κοπιάσωσι πρὸς βοήθειαν τῆς Ἱερουσαλήμ.

**) Ἡ Κομνηνὴ Ἄννα λέγει, ὅτι ὁ Γοττεφρεῖδος ἢ (κατ' αὐτὴν) Γοντοφρὲ κατεστάθη ῥὴξ ἤγουν βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του διεδέχθη τὴν βασιλείαν ὁ ἀδελφός του Βαλδουῖνος. Ἀλεξ. ΙΑ΄. σελ. 329. 330, ἐκδ. Παρισίων. Τὸ λεγόμενον λοιπὸν ἀνωτέρω ἐλήφθη ἀπὸ Λατίνους συγγραφεῖς, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ ὑμνήσωσι τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ Γοττεφρεΐδου. Κ.

Τὴν νέαν πολιτείαν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐφοβέρισεν ἀμέσως μετὰ τὴν γένεσίν της μέγας κίνδυνος, ἐπειδὴ τὸν Αὔγουστον ἀκόμη 1099 ἐπλησίασεν Αἰγύπτιος στρατὸς 140,000 κατὰ τὴν μικροτέραν ἀπαρίθμησιν, διὰ νὰ ἐξαναποκτήσῃ τὴν χαμένην πόλιν. Μόλις ἠδυνήθη νὰ ἀντιπαρατάξῃ ὁ Γοττεφρεῖδος τὸ ἕβδομον μέρος εἰς ταύτην τὴν δύναμιν· ἀλλ' ἡ φρόνησίς του ἐνίκησεν εἰς τὴν Ἀσκάλωνα. Κατὰ δυστυχίαν ἀπέθανεν ὁ ἀξιόλογος ἀνὴρ τὴν 18. Ἰουλίου 1100, καὶ ἀφῆκεν εἰς τὴν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἀδιακόπως ἐνοχλουμένην κυριαρχίαν του εἰς τὸν ἀδελφόν του Βαλδουῖνον, ὅστις πρῶτος ὠνομάσθη βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ἀφοῦ ἴδαμεν τὴν καθίδρυσιν τοῦ νέου βασιλείου τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἐπιστρέφομεν πάλιν εἰς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τὰ ἔργα. Ὅταν ἐμβῆκαν οἱ σταυροφόροι εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, αὐτὸς ἠναγκάσθη νὰ πολεμῇ ἄλλον Τοῦρκον λῃστὴν, τὸν Ταγγρίπερπον, ὅστις ἁρπάσας τὴν Σμύρνην καὶ Ἔφεσον καὶ Χίον καὶ Ρόδον ἐλεηλάτει τὰ παραθαλάσσια. Τοῦτον μὲν ἐνίκησε καὶ ἐπανέλαβε τὰς πόλεις του, καὶ προσέτι τὴν Λαοδίκειαν. Τὴν δὲ Ἀντιόχειαν ἐκράτει ὁ Βοημοῦνδος ὡς προείπαμεν, καὶ ὄχι μόνον δὲν τὴν παρεχώρει εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλὰ στείλας στράτευμα ἐκυρίευσε καὶ τὴν Λαοδίκειαν. Ἔστειλε κατ' αὐτοῦ ὁ Ἀλέξιος στρατὸν διὰ ξηρᾶς καὶ στόλον διὰ θαλάσσης, καὶ ὁ μὲν ναύαρχός του Τατίκιος κατενίκησε τὸν στόλον τῶν δυτικῶν ἡγεμόνων πλησίον τῆς Ρόδου, ὁ δὲ στρατηγός του Κανταχουζηνὸς ἐξανακυρίευσε τὴν Λαοδίκειαν. Ὁ Βοημοῦνδος στενοχωρούμενος πανταχόθεν ἐπέρασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, κατέπεισε τὸν Πάπαν ὅτι ὁ Γραικὸς αὐτοκράτωρ ἀδικεῖ τοὺς χριστιανοὺς ὑπερασπιστὰς τοῦ τάφου τοῦ Σωτῆρος, ἐσύναξε διὰ παρακινήσεώς του πολὺ πλῆθος στρατιωτῶν, καὶ διέ-

βη εἰς τὸ Δυῤῥάχιον νὰ ἀφανίσῃ τὸν ἐχθρόν του, ἀλλὰ σπάνις τροφῶν καὶ δύναμις τοῦ Αὐτοκράτορος τὸν ἠνάγκασαν νὰ κάμῃ τελευταῖον εἰρήνην καὶ νὰ παραχωρήσῃ τὴν κυριαρχίαν τῶν σφετερισθέντων εἰς τὸν νόμιμον κύριόν των *).

Ὁ αὐτοκράτωρ λοιπὸν Ἀλέξιος, διὰ τῆς ἀνδρίας καὶ φρονήσεώς του διαφυλάξας τὴν ἀξίαν τῆς αὐτοκρατορίας του ἐναντίον Νορμαννῶν καὶ σταυροφόρων καὶ Σελδεσούκκων, κατανικήσας τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰρηνεύσας ἐντίμως μὲ αὐτοὺς, καὶ κατατροπώσας τοὺς Πατσινάκας καὶ Κομανοὺς, δύω ἄγρια Ταταρικὰ ἔθνη, καὶ ἀσφαλίσας οὕτως ἐκ Βοῤῥᾶ τὴν ἐπικράτειάν του, καὶ ἐνασχοληθεὶς τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του εἰς τὸ νὰ καταπαύσῃ τὰς ταραχὰς τῆς ἐκκλησίας, ἀπέθανε κατὰ τὸ **1118** ἔτος, μοναρχήσας ἐνιαυτοὺς ἑπτὰ καὶ τριάκοντα. Οἱ Γραικοὶ ἱστοριογράφοι, καὶ μάλιστα ἡ θυγάτηρ του Ἄννα, τὸν ἐκθειάζουσιν ὡς ἄριστον καὶ ἐνάρετον. Μεγάλη του δόξα εἶναι, ὅτι καὶ οἱ πρὸς τούτους ἀντιλέγοντες Λατῖνοι ὁμολογοῦσιν, ὅτι ὑπῆρξεν ἀνὴρ ἀκάματος, συνετὸς καὶ πολιτικὸς ἄριστος τῶν συγχρόνων του.

---

5. Διάδοχοι Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ.

(1118 — 1203.)

Πατρὸς ἀγαθοῦ υἱὸς ἀξιέπαινος, Ἰωάννης ὁ Κομνηνὸς ἢ Καλοϊωάννης, ἀνέβη τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον. Ἐπιβουλὴν, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς μὲν ἦτο ἡ μήτηρ του Εἰρήνη, μέτοχος δὲ ἡ ἀδελφή του Ἄννα, σκοπὸν ἔχουσαν νὰ ἐνθρονίσῃ τὸν ἄνδρα της Βρυένιον, ἀνακαλύψας εὐτυχῶς ἐσυγχώ-

*) Ἄννα Κομν. Ἀλεξ. ΙΓ', σελ. 405 — 416, ἔκδ. Παρισ.

ρησε μὲν τοὺς συγγενεῖς του μεγαλοφρόνως, ἐσυγχώρησε δὲ καὶ τοὺς ἄλλους συνωμότας, ἀλλὰ τοὺς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου *). Τοὺς Τούρκους, παραβάντας τὴν μετὰ τοῦ πατρός του συνθήκην, κατεπολέμησεν ἀνδρείως, ἠλευθέρωσε πολλὰς πόλεις τῆς Κιλικίας, καὶ εἰρηνεύσας ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἔπειτα κατετρόπωσε τοὺς τὸν Δανούβιον διαβάντας Σκύθας, καὶ πάλιν τοὺς παραβάτας τῶν συνθηκῶν Τούρκους, καὶ κυριεύσας ὅλην τὴν Ἀρμενίαν, ἐπανῆλθε θριαμβεύων εἰς τὴν καθέδραν του **). Κατὰ τὸ **1140** ἔτος ἐστράτευσεν εἰς τὴν Συρίαν διὰ νὰ κυριεύσῃ τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων κατεχομένην Ἀντιόχειαν. Ἀλλ' ἐκεῖ κατὰ τὸν Χωνιάτην (Α', 7) ἐκβὰς ὁ Κόμης Ῥαϊμοῦνδος, καὶ προσκυνήσας τὸν αὐτοκράτορα ὡς κληροῦχός του τὸν ὑπεδέχθη φιλοφρονέστατα εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ἐνδιατρίψας ἱκανὰς ἡμέρας, ἐξῆλθε νὰ ὑποτάξῃ ἄλλας πόλεις κυριευομένας ὑπὸ Τούρκων. Μετ' ὀλίγον δὲ ἐνεωτέριζε πάλιν ὁ Κόμης, καὶ ὁ Ἰωάννης ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἐκδιώξῃ. Ἐκστρατεύων λοιπὸν ἐκ τῆς Κιλικίας, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἀσχολούμενος εἰς κυνήγια, ἐξ ἀπροσεξίας ὑπὸ φαρμακεροῦ βέλους τῆς φαρέτρας του πληγωθεὶς ἀνηγόρευσε διάδοχον τὸν υἱόν του Μανουὴλ, καὶ ἀπέθανε τὴν 8. Ἀπριλίου **1143** ***). Οἱ ὑπήκοοι ἠγάπων τὸν Ἰωάννην ὡς φιλάνθρωπον, καὶ οἱ ἐχθροὶ ἐφοβοῦντο τὴν ἀνδρίαν καὶ ἐμπειροπολεμίαν του. Κριτικώτατός της ἱστοριογράφος τὸν ὀνομάζει μέγιστον καὶ ἄριστον τῶν Κομνηνῶν.

Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς ἀναβὰς τὸν θρόνον, καὶ διατάξας τὰ οἰκιακά του πράγματα, ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Φρυγίαν, ἐκυρίευσε πολλὰς πόλεις

*) Νικητ. Χωνιατ. Ἰωανν. Κομνην. Κεφ. Γ'.
**) Ἰωάνν. Κίνναμ. Α', 2 — 6.
***) Ἴδε τὸν Κίνναμ. Α', 10, καὶ Νικ. Χωνιατ. Α'. 11.

ἀπὸ τοὺς Τούρκους, καὶ ἑτοιμαζόμενον νὰ ἐκπολιορκήσῃ τὸ Ἰκόνιον, ἔστειλεν ὁ Σούλτάνος πρεσβευτὰς, καὶ τὸν ἐκατάπεισε νὰ δεχθῇ εἰρήνην, παραχωρήσας εἰς αὐτὸν τὴν πόλιν Πρακανὰν, καὶ ἄλλα χωρία. Εἰρηνεύσας λοιπὸν ὁ Μανουὴλ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (Ἰωάνν. Κίναμ. Β', 11.), ὅπου ἐμισήθη διὰ τὴν φιληδονίαν του, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἐκαταφρόνει τὴν νόμιμον σύζυγόν του Γερτρούδαν, συγγενῆ τοῦ τῶν Γερμανῶν βασιλέως Κοῤῥάδου.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἔγεινεν ὁ δεύτερος σταυροφορικὸς πόλεμος (κατωτ. τμ. 13). Οἱ Λατῖνοι συγγράφεῖς, μὲ τοὺς ὁποίους συμφωνεῖ καὶ Νικήτας ὁ Χωνιάτης *), ψέγουσι τὸν Μανουὴλ ὡς ἀπατήσαντα καὶ προδώσαντα τοὺς σταυροφόρους· ἐξ ἐναντίας δὲ ὁ Κίνναμος ἐπαινεῖ τὴν φιλίαν καὶ δεξίωσιν, τὴν ὁποίαν ἔδειξε πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐξαιρέτως πρὸς τὸν Γερμανὸν βασιλέα Κοῤῥάδον **).

Ῥογῆρος, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας, εἰσέβαλεν ἔπειτα εἰς τὴν Γραικικὴν ἐπικράτειαν, ἐκυρίευσε τὴν Κέρκυραν, Κόρινθον, Θήβας καὶ ἄλλας πόλεις, καὶ τὰς διήρπασεν. Ὁ Μανουὴλ ἀντεστράτευσεν ἐναντίον του, ἐκυρίευσε πάλιν τὴν Κέρκυραν καὶ ἡτοιμάζετο νὰ περάσῃ εἰς τὴν Σικελίαν. Τρικυμία σφοδρὰ τὸν μετέφερεν εἰς Αὐλῶνα. Οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Οὖγγροι εἶχαν εἰσβάλειν εἰς τὴν ἐπικράτειάν του. Ἐστράτευσε λοιπὸν κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς ἐνίκησεν· εἰς δὲ τὴν Καλαβρίαν ἐνίκησε πολλάκις τὸν Ῥογῆρον ὁ στρατηγός του Παλαιολόγος, ἕως οὗ διὰ μεσιτείας τοῦ Πάπα ἔγεινεν εἰρήνη *). Ὁ Αὐτοκράτωρ μετὰ ταῦτα ἐπολέμησεν εὐτυχῶς τοὺς Τούρκους· καὶ μετ' ὀλίγον ἀθετήσαντας τὰς συνθήκας τοὺς ἐκτύπησε διὰ τοῦ στρατηγοῦ του Ἀταπάκου καὶ τοὺς ἔφερεν εἰς ἡσυχίαν, ἐν ὅσῳ ἔζη αὐτός **). Κατεγίνετο ἔπειτα εἰς ἐκκλησιαστικὰς δογματονεικίας, ἔχων ἐναντιόφρονά του τὸν τότε ἀκμάζοντα ὀνομαστὸν εἰς ὅλον τὸν φιλολογικὸν κόσμον Εὐστάθιον τὸν ἀρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης, ὅς τις ἔκαμε συναΐδιον τὸ ὄνομά του μὲ τὸ τοῦ Ὁμήρου, τοῦ ὁποίου ὑπεμνημάτισε τὰ ποιήματα ***). Εἰς τὰς ἡμέρας του ἔζη καὶ Θεόδωρος ὁ Πτωχοπρόδρομος ὁ γνωστὸς εἰς πολλὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος διὰ τὰ εἰς τὴν ἁγίαν γραφὴν τετράστιχά του, καὶ τοῦ ὁποίου ἐξέδωκε πρὸ ὀλίγου (1828) ὁ Κοραῆς τὸ κατὰ ἡγουμένων βαρβαροχυδαϊκὸν ποίημα. Ἀπέθανεν ὁ Μανουὴλ κατὰ τὸ 1180 ἔτος, ἔσχατος τῶν ἐνδόξων βασιλέων τοῦ τῶν Κομνηνῶν γένους.

Ὁ Ἀλέξιος Β'. ὁ Κομνηνὸς, δωδεκαετὴς υἱὸς τοῦ Μανουὴλ, διεδέχθη τὸ στέμμα, ἐπιτροπευόμενος ἀπὸ τὴν μητέρα του Μαρίαν καὶ ἀνατρεφόμενος κτηνωδέστατα, διὰ νὰ χορταίνῃ αὐτὴ τὴν λύσ-

*) Βασιλεία Μανουήλ. Κομν. Α', 5.

**) Οἱ ἐχθροὶ τῶν Γραικῶν δὲν προσέχουσιν εἰς ὅσα ἱστόρησεν ὁ Κίνναμος ζήσας ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Μανουὴλ, καὶ συμπαρευρεθεὶς εἰς τὰς περισσοτέρας ἐκστρατείας του (Α', 1.). Κατὰ τοῦτον ὁ αὐτοκράτωρ ἔπεμψε πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Κοῤῥάδον φοβούμενος δικαίως τὸ ἀναρίθμητον πλῆθος του. Μαθὼν δὲ τὸ πρόσχημα τοῦ σκοποῦ του ἐδιώρισε πανταχοῦ τροφοδότας τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ. Ἰδὼν ὅμως τοὺς ἀληθινοὺς σκοπούς του περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν τὸν ἐσωφρόνισε μὲ μετρίας προσβολάς· ἔπειτα παρέπεμψε τὸν Κοῤῥάδον εἰς τὴν Ἀσίαν μὲ Ἀκόλουθον αὐτοκρατορικὸν πρὸς εὐκολίαν τῶν τροφῶν. Δυστυχήσαντα δὲ τὸν Κοῤῥάδον καὶ ἐπιστρέψαντα τὸν ἐδέχθη εἰς τὸ Βυζάντιον, τὸν ἐπεριποιήθη λαμπρῶς, τὸν ἔτερψε μὲ θέατρα, τὸν ἐχάρισε χρήματα, καὶ τὸν ἔπεμψεν εἰς τὴν Παλαιστίνην (Β', 12 — 19). Τοῦτον τὸν σύγχρονον τοῦ Μανουήλ ἱστοριογράφον δὲν πιστεύουσιν οἱ Γραικοκατήγοροι. Πιστεύουσι τὸν Χωνιάτην, ὅς τις ἔγραψεν τὴν ἱστορίαν του μετὰ περίπου 70 ἔτη, ὅταν ἐπὶ Βαλδουΐνου ἐπλημμύῤῥουν τὴν Κωνσταντινούπολιν οἱ Λατῖνοι. Κ.

*) Ἴδε Ἰωάνν. Κίνναμ. Βιβλ. Γ'. καὶ Δ'.

**) Ἰωάνν. Κίνναμ. Βιβλ. Δ'. καὶ Ε'.

***) Νικήτ. Χωνιάτ. βασιλ. Μανουήλ. Ζ', 6.

σαν τῆς φιλαργυρίας της. Οἱ Τοῦρκοι ἀνεμποδίστως ἠνδραπόδιζαν τὰς Ἀσιανὰς ἐπαρχίας. Ὁ δὲ λαὸς ἀγανακτῶν ὑπεδέχθη μετὰ χαρᾶς τὸν ἔξωθεν ἐρχόμενον Ἀνδρόνικον, ἐξάδελφον τοῦ μικροῦ αὐτοκράτορος, προφασιζόμενον νὰ διορθώσῃ τὰ ἄτακτα πράγματα. Ἐμβῆκεν οὗτος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀνηγορεύθη μὲ κοινὴν θέλησιν Ἐπίτροπος τοῦ παιδίου, ἔπνιξε τὴν αὐτοκρατόρισσαν καὶ τὸν νέον αὐτοκράτορα ἐνῷ ἐκοιμᾶτο μετὰ τριετῆ βασίλειαν, καὶ ἐκάθησεν αὐτὸς εἰς τὸν θρόνον *).

Τυφλώσεις, ἐξορίαι, θανατώσεις συγγενῶν καὶ ἀρχόντων εἶναι τὰ ἔργα τοῦ Κομνηνοῦ Ἀνδρονίκου. Νέρων τῶν Γραικῶν ἐπωνυμάσθη ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος, καὶ εὕρηκε τέλος σκληρότερον παρὰ ὁ Νέρων. Γουλιέλμος ὁ βασιλεὺς τῆς Σικελίας μετά τινος ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ φέροντες πολὺ στράτευμα ἐπέρασαν εἰς τὸ Δυῤῥάχιον, ἐκυρίευσαν τὴν Μακεδονίαν, διήρπασαν τὴν Θεσσαλονίκην φονεύσαντες ἐλεεινῶς τοὺς κατοίκους της, καὶ προεχώρουν περαιτέρω. Ὁ Ἀνδρόνικος ἐκβῆκε κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἀλλ' ἐν ταὐτῷ Ἰσαάκιός τις, ἐπονομαζόμενος Ἄγγελος, ἀναγορεύεται αὐτοκράτωρ, καὶ ὁ κατατεθλιμμένος λαὸς ὑποτάσσεται εἰς αὐτὸν ὡς σωτῆρα του, καὶ κηρύττει τὸν Ἀνδρόνικον ἐχθρὸν τῆς πολιτείας. Ὁ Ἀνδρόνικος ἀπελπισθεὶς προσπαθεῖ νὰ καταφύγῃ εἰς τοὺς Σκύθας· πιάνεται ὅμως, φέρεται εἰς τὸν Ἰσαάκιον, κόπτεται τὴν δεξιὰν χεῖρα, τυφλοῦται τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν, καὶ οὕτως ἐλεεινὸς παραδίδεται εἰς τὸν ὄχλον, ὅστις τὸν θανατόνει μὲ φρικτότατα βασανιστήρια ἡλικίαν ἔχοντα ἐτῶν ἑβδομήκοντα δύω, ἀφοῦ ἐτυράννησε δύω ἔτη (1185) **).

Ἰσαάκιος Β'. ὁ Ἄγγελος ἀνεκάλεσε τοὺς ὑπὸ

*) Νικήτ. Χωνιατ. βασιλ. Ἀλεξ. υἱοῦ Μανουήλ.

**) Ἴδε Νικήτ. Χωνιάτ. βασιλ. Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ.

τοῦ Ἀνδρονίκου ἐξωρισμένους, ἔπειτα ἔστειλε τὸν στρατηγὸν Βρανᾶν κατὰ τῶν λεηλατούντων τὴν ἐπικράτειαν Σικελιωτῶν, ὅστις τοὺς ἀπεδίωξε μὲ λαμπρὰς νίκας. Εἰσβαλόντας δὲ τοὺς Βουλγάρους μετὰ τῶν Σκυθῶν ἐνίκησεν ὁ αὐτὸς Βρανᾶς, ἀλλ' ἀπεστάτησε κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ κυριεύσας τὴν πατρίδα του Ἀδριανούπολιν ἐστρατοπέδευσε πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐνικήθη ὅμως καὶ ἐφονεύθη διὰ συνεργίας Κοῤῥάδου, Μαρκεσίου τοῦ Μοντεφεῤῥάρου, ὅστις εἶχε γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Θεοδώραν. Μετὰ τοῦτο ἑτοιμαζόμενος ὁ Ἰσαάκιος νὰ ἀντιπολεμήσῃ τὸν ἐρχόμενον αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Φρειδερῖκον τὸν Ξανθογένειον (Βαρβαρόσαν) εἰς ποίας περιστάσεις περιέπεσε θέλομεν ἰδεῖν ἐφεξῆς (τμ. 17.). Δέκα ἔτη ἐβασίλευσε μὲ δεινὰ περιστατικὰ καὶ μὲ ἀσωτίαν ἐναντίαν τῆς Ἀγγελικῆς πολιτείας ὁ Ἄγγελος (ἔτρωγε καθ' ἡμέραν 4000 λίτρας ἀργύρου καὶ ἔτρεφεν 20,000 εὐνούχων). Τότε ἐπανέστη κατ' αὐτοῦ ὁ ἀδελφός του Ἀλέξιος, ἐπίασε τὸν ἀδελφόν του Ἰσαάκιον, τὸν ἐτύφλωσε, καὶ τὸν ἔστειλεν εἰς μοναστήριον νὰ ζῇ μὲ ψωμίον καὶ ὕδωρ (1195) *).

Ὁ ἀπάνθρωπος Ἀλέξιος Γ', ὁ Ἄγγελος, παρεδόθη εἰς τὴν αὐτὴν κτηνώδη ζωὴν, καὶ εἰς τὰ αὐτὰ σατανικὰ κακουργήματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἔλεγεν ὅτι ἐξεθρόνισε τὸν ἀδελφόν του. Οἱ Τοῦρκοι ἐξ ἀνατολῶν καὶ οἱ Σκύθαι ἐκ Βοῤῥᾶ διήρπαζαν καὶ ἠφάνιζαν τὰς χώρας. Αὐτὸς ἔτρωγε καὶ ἔπινεν, ἐνῷ ἡ σύζυγός του Εὐφροσύνη ἐκυβέρνα αὐτοβούλως καὶ ἐπώλει ἀρχὰς καὶ δικαιοδοσίας. Τί τέλος ἔλαβεν ὁ Ἄγγελος οὗτος **) κατὰ τὸ 1205

*) Νικήτ. Χωνιάτ. βασιλ. Ἰσαακ. Ἀγγέλου. Ὁ Νικήτας ἔζη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τούτου τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἴδεν ἐφεξῆς καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

**) Νικήτας ὁ Χωνιάτης τὸν ὀνομάζει Ἀλέξιον Κομνηνὸν, λέγων τὴν αἰτίαν, ὅτι αὐτὸς ὁ Ἀλέξιος παρητήθη τὴν ἀγγε-

ἔτος, θέλομεν ἰδεῖν εἰς τὸ 23 τμῆμα τοῦ βιβλίου τούτου.

---

6. Τοῦ αὐτοκράτορος Ἐῤῥίκου Δ΄. τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας.

(1085 — 1106).

Μὲ τὸν θάνατον Γρηγορίου Ζ΄. δὲν ἐτελείωσαν οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ πάθη τοῦ Ἐῤῥίκου. Εἰς μὲν τὴν Γερμανίαν ἐσβέσθησαν κατ᾽ ὀλίγον αἱ ταραχαί. Ὅταν οἱ θερμότατοι ἀρχηγοὶ καὶ συνεργοὶ τοῦ Σαξονικοῦ πολέμου, Ὄθων ἐκ Νορδεΐμου καὶ ὁ τοῦ Ἀλβεσταδίου ἐπίσκοπος Βούκων ἀπέθαναν, ἐπαραίτησεν οἰκειοθελῶς τὸ στέμμα (1088) ὁ ἐναντιοβασιλεὺς Ἑρμάννος ἐκ Λοξεμβούργου, ἄνθρωπος τόσον ἄσημος καὶ ἀνίσχυρος, ὥστε εἰς πρόσφυγα ζητοῦντα τὴν προστασίαν του εἶπε: δὲν δύναμαι οὐδὲ τὸν ἑαυτόν μου νὰ προστατεύσω. Ὁ φιλόλοξος Μαρκέσιος τῆς Θυριγγίας Ἐκεβέρτος Β΄. ἐγαργαλίσθη ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ν᾽ ἀνάψῃ πάλιν κατὰ τοῦ Ἐῤῥίκου τὸν παλαιὸν ζῆλον καὶ ἐσκοτώθη (1090) εἰς μῦλον τινα πλησίον τοῦ Βρουνσουΐκου. Ἀλλ᾽ ὅμως οἱ Πάπαι δὲν ἐκουράζοντο νὰ συνεχίζουν τὸν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος πόλεμον τοῦ Γρηγορίου. Ὁ Βίκτωρ Γ΄, ἄμεσος διάδοχος, ἀπέθανε μετ᾽ ὀλίγον (1087)· Οὐρβανὸς ὁ Β΄, τὸν ὁποῖον ὕψωσαν τώρα οἱ Καρδινάλιοι, ἀνὴρ πνευματώδης καὶ ἐπιχειρηματίας, ἦλθε μὲ βοήθειαν τῶν Νορμαννῶν καὶ τῆς Μαθιλδικῆς φατρίας εἰς τὴν Ῥώμην πάλιν, μ᾽ ὅλον ὅτι ἐβάστασε μέρος τῆς πόλεως καὶ ὁ Ἀντίπαπας Κλήμης Γ΄. Ἐκατώρθωσε

λωνυμίαν, καὶ ὠνομάζετο Κομνηνός, ὡς εὐκλεέστερον ὄνομα, καὶ ἐν ταὐτῷ διὰ νὰ συναφανίσῃ μὲ τὸ ὄνομα καὶ τὴν μνήμην τοῦ ἀδελφοῦ του, Βασιλ. Ἀλεξ. Κομν. Α΄. 3.

γάμον τῆς Κομήσσης, τῆς θερμῆς καὶ ἰσχυρᾶς φι-
λινάδας τοῦ Παπικοῦ θρόνου, καὶ τοῦ νέου Βελφίου,
υἱοῦ τοῦ Δουκὸς τῆς Βαυαρίας. Μὲ τοῦτο τὸ μέ-
σον ἐκηρύχθη καὶ ὁ πατὴρ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας,
καὶ νέος πόλεμος ἐκίνησε τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὴν
Ἰταλίαν. Ὁ Ἐῤῥῖκος ἐπολέμησεν ὄχι ἀτυχῶς, ἀλλὰ
μόλις εἶχε στρέψειν τὰ νῶτα, καὶ ἐπανέστη εἰς τὴν
Ἰταλίαν ὁ υἱός του, ὁ εἰς Ἀκυΐσγρανον ἤδη (1087)
στεφανωμένος βασιλεὺς Κοῤῥάδος· τὸν ἐπαρακίνη-
σαν δὲ ὁ Πάπας Οὐρβανὸς καὶ ἡ Μαθίλδα· ὁ
Σικελικὸς Κόμης Ῥογῆρος τοῦ ἔδωκε τὴν θυγατέρα
του εἰς γάμον. Ἀπεριόριστος ἦτο ὁ πόνος τοῦ πα-
τρός. Εἰς δὲ τοῦτο τὸ μεταξὺ ἐκατάλαβεν ὁ Βέλ-
φιος ὅτι ἡ γυνή του ἐσυνήργει περισσότερον τὴν
ὠφέλειαν τῆς ἐκκλησίας παρὰ τὴν ἰδικήν του· καὶ
διὰ τοῦτο ἐδιαιρέθησαν πρὸς μέγα ὄφελος τοῦ αὐ-
τοκράτορος, μὲ τὸν ὁποῖον τώρα ἐσυμβιβάσθησαν,
ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός. Ὁ Κοῤῥάδος νεώτατος ὢν
ἀπέθανεν εἰς τὴν Ἰταλίαν (1101).

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπεθύμει τώρα νὰ φιλιωθῇ καὶ
μὲ τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ᾽ ὁ Πασχάλιος Β΄., τοῦ απο-
θανόντος (1099) Οὐρβανοῦ διάδοχος, δὲν ἐπίστευε
τοὺς λόγους τοῦ Ἐῤῥίκου, καὶ ἐβάσταζεν ἡ ὀλέ-
θριος διχόνοια· καὶ ὄχι μόνον ἀλλ᾽ ἴδεν ὁ αὐτοκρά-
τωρ ἐπαναστάτην καὶ τὸν δεύτερον υἱόν του Ἐῤῥῖκον,
μ᾽ ὅλον ὅτι ὅταν ἐκλέχθη Ῥώμης βασιλεὺς ἀντὶ τοῦ
ἐπαναστάτου Κοῤῥάδου ἔκαμεν ὅρκον ῥητῶς ὅτι κατ᾽
οὐδένα τρόπον δὲν θέλει οἰκειοποιηθῆν τὴν κυβέρ-
νησιν ζῶντος ἔτι τοῦ πατρός του. Διηρεθίσθη δὲ
ἀπὸ τοὺς Βαυαροὺς μεγιστᾶνας, οἵτινες ὠργίσθη-
σαν ἐκ νέου κατὰ τοῦ αὐτοκράταρος διὰ ἀνεκδί-
κητον τινὰ μείναντα φόνον. Μ᾽ ὅλον ὅτι ἦτο πολλὰ
νέος ὁ βασιλεὺς Ἐῤῥῖκος, ἔμαθεν ὅμως νὰ κρύπτῃ
ὑποκριτικῶς τὴν φιλοδοξίαν του. Ἐβεβαίωσε μεθ᾽
ὅρκου εἰς συνέδριον τῆς Νορδούσης, ὅπου ἐσυνά-

χθησαν ὅλοι οἱ φατριασταί του (Μάϊον, 1105),
ὅτι δὲν ἔχει κανένα ἄλλον σκοπὸν εἰμὴ νὰ καθυ-
ποτάξῃ τὸν πατέρατου εἰς τὸν ἀπόστολον Πέτρον
καὶ εἰς τοὺς διαδόχους του. Ὁ δυστυχὴς γέρων αὐ-
τοκράτωρ ἔμελλε νὰ ὑποφέρῃ ἐκ νέου ἀπιστίαν τῶν
ἀρχόντων του· ὅταν συνεκροτήθη μάχη πλησίον τῆς
Αὐγούστης, ἴδεν ἔξαφνα τοὺς πλείστους ἰδικούς του
νὰ αὐτομολήσωσιν εἰς τὸν υἱόν του, καὶ ἠναγκάσθη
νὰ περιπλανᾶται ζητῶν βοήθειαν εἰς τὴν ἐπικράτειαν.
Τελευταῖον ἐσύναξε νέον στράτευμα εἰς τὸν Ῥῆνον.
Ἡ δύναμις αὕτη ἐφόβισε τὸν υἱόν· ἡ καρδία τούτου
ἦτο τόσον ζαλισμένη ἀπὸ τὴν δόξαν τῆς κυριαρ-
χίας, καὶ ἀπὸ τὰ δολώματά της τόσον περισαγη-
νευμένη, ὥστε οὐδὲ τὴν ἐπονείδιστον προδοσίαν δὲν
ἐβδελύχθη διὰ νὰ γείνῃ κυριάρχης. Ἐπαρακά-
λεσε τὸν πατέρα του νὰ συνομιλήσουν οἱ δύω· ὅταν
οὗτος ἴδε τὸν προδότην υἱὸν, ἐκυριεύθη ἀπὸ τόσον
πόνον φιλοστοργίας, ὥστ' ἔπεσεν ἔμπροσθέν του
φωνάζων.: „Υἱέ μου, υἱέ μου, ἐὰν ἐγὼ χρεωστῶ
νὰ τιμωρηθῶ ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας μου,
μὴ μολύνῃς τοὐλάχιστον ἐσὺ τὸ ὄνομα καὶ τὴν τιμήν
σου, διότι δὲν πρέπει εἰς τὸν υἱὸν νὰ γείνῃ κρι-
τὴς τοῦ πατρὸς διὰ τὰς ἁμαρτίας του.“ Ὁ υἱὸς
ὑπεκρίθη συμπάθειαν, τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι τίποτε
δὲν ἤθελεν εἰμὴ τὴν τοῦ πατρός του μετὰ τῆς ἐκ-
κλησίας διαλλαγὴν, καὶ διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον
ἔπρεπε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς Μογοντίαν, ἀφοῦ
ἀπολύσῃ πρῶτον τοὺς στρατιώτας του, οἱ ὁποῖοι
δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπάγουν ἐκεῖ. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπί-
στευσε τὸν ἐπίορκον. Ἀλλ' ἀπὸ ἄλλου μέρους ἐπρό-
σταξεν ὁ υἱὸς καὶ ἔφεραν τὸν πατέρα δέσμιον εἰς
Βίγγιον. Ἐκεῖ ὑπῆγαν πρεσβευταὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι
τῆς Μογοντίας καὶ Κολωνίας ἐκ μέρους τοῦ νέου
δυνάστου, καὶ τοῦ ἐπῆραν βιαίως τὰ παράσημα
τῆς βασιλείας· ἐκεῖθεν τὸν μετέφεραν εἰς Ἰγγελέμι-

ον καὶ τὸν ἐβίασαν νὰ παραιτηθῇ ἐνόρκως τὴν
ἐξουσίαν. Καὶ ὅμως ὁ ἀξιοθρήνητος αὐτοκράτωρ
δὲν ἔλαβεν οὐδὲ τὴν ἐλευθερίαν του ὡς τίμημα τῆς
παραιτήσεώς του· ἔφυγε κρυφίως, καὶ περιεπλανᾶτο
εἰς Λεόδιον. Παρ' ἐλπίδα εὕρηκε τὸν Δοῦκα τῆς
Λοθριγγίας Ἐῤῥῖκον φίλον του καὶ πιστὸν ὑπερασπι-
στὴν, ὅς τις ἀπεδίωξεν ὀπίσω τὸν μετὰ στρατευ-
μάτων ἐρχόμενον υἱόν. Καὶ ἡ Κολωνία δὲ τὸν
ἀντεστάθη ἰσχυρῶς, ὥστε παραίτησε τὴν πολιορ-
κίαν τῆς πόλεως ταύτης μὲ πολλὴν ζημίαν του.
Ἔλαβε τελευταῖον τὴν ἀγγελίαν, ὅτι ὁ πατήρ του
ἀσθενήσας ἐκ τῆς μεγάλης θλίψεως ἀπέθανεν εἰς
Λεόδιον (7. Αὐγούστου 1106). Ὁ πιστὸς ἐπίσκο-
πος Λεοδίου Ὀρβέρτος τὸν ἔθαψεν εὐπρεπῶς εἰς
τὴν ἐκκλησίαν του· ἀλλ' ἠναγκάσθη, ἐὰν δὲν
ἤθελε νὰ χάσῃ τὴν καθέδραν του, νὰ τὸν ἐκθάψῃ
πάλιν κατὰ προσταγὴν τῶν Παπικῶν τοποτηρητῶν, καὶ
νὰ τὸν βάλῃ ἄταφον εἰς μικρὰν τινὰ νῆσον τοῦ ποτα-
μοῦ Μώσα, ἕως νὰ λύσῃ ὁ Πάπας τὸν ἀφορισμὸν τῆς
ἐκκλησίας. Ἐδῶ ἔψαλλεν ἡμέραν καὶ νύκτα συμπαθη-
τικός τις ἐρημίτης ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπάνω τοῦ νε-
κροκραβάτου προσευχὰς ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ αὐτοκρά-
τορος. Ὁ Ἐῤῥῖκος Ε'. ἐπρόσταξεν ἔπειτα καὶ ἔφεραν
τὸν νεκρὸν εἰς Σπεῖραν. Ὁ ἐκεῖ λαὸς τὸν ἐδέχθη μὲ
σέβας, ἐπειδὴ ὁ ἀποθανὼν εἶχε κάμειν εὐεργεσίας
εἰς τὴν πόλιν μεγάλας. Τὸν ἐνεταφίασαν εἰς τὸ
μοναστήριον τῆς Θεοτόκου, τὸ ὁποῖον εἶχε κτίσειν
αὐτὸς ἐκ θεμελίων μὲ πολυτέλειαν. Ἀλλ' ὁ Πα-
πικὸς ἐπίσκοπος ἐμπόδισε τὴν λειτουργίαν τοῦ ναοῦ,
καὶ δὲν ἡσύχασεν ἕως οὗ μετέθηκαν τὴν τοῦ νε-
κροῦ θήκην εἰς ἀνεγκαινίαστόν τι παρεκκλήσιον.
Ἐκεῖ ἐκείτοντο πέντε ἀκόμη ἔτη ἐπάνω εἰς τὴν γῆν
τὰ κόκκαλα τοῦ δυστυχοῦς αὐτοκράτορος· τότε
ἐσυγχωρήθη ὁ ἀφορισμὸς καὶ τὸ λείψανον ἐβάλθη
μὲ λαμπρὰν παράταξιν εἰς τὸ πατρικόν του κοιμη-

τήριον. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐτά-
ραξαν κλέπται τὴν ἡσυχίαν του. Γάλλοι τινὲς λη-
στεύοντες κατὰ τὸ 1689 ἔτος δὲν ἀφῆκαν ἡσύ-
χους οὐδὲ τοὺς τάφους τῶν Φραγκικῶν αὐτοκρα-
τόρων.

Τοῦτο ἦτο τὸ τέλος τοῦ αὐτοκράτορος Ἑῤῥί-
κου Δ'. Μ' ὅλας τὰς πλάνας καὶ ἁμαρτίας τῆς
νεότητός του καὶ τὰς μεγάλας συγχύσεις, εἰς τὰς
ὁποίας περιέπλεξεν ἡ ἀστάθειά του τὸ βασίλειον,
αἱ πληγαί του ὅμως εἶναι τόσον σκληραὶ, ὥστε
τὸν ἀποχωρίζεται καθεὶς μὲ συμπάθειαν. Μεγα-
λοκαρδίαν καὶ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του, εὐεργε-
σίαν καὶ ἡμερότητα καὶ ἀνδρίαν οὐδὲ οἱ ἐχθροί του
δὲν τοῦ τὰ ἀπηρνήθησαν.

---

7. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἑῤῥῖκος Ε'.

(1106 — 1125.)

Ὅταν ὁ Πάπας Πασχάλιος Β'. ὑπεστήριζε τὴν
τοῦ Ἑῤῥίκου πρὸς τὸν πατέρα του ἐπανάστασιν,
εἶχε βεβαίαν ἐλπίδα, ὅτι ὁ ἀνυφούμενος δυνάστης
ἔμελλε νὰ εἶναι πιστὸς δοῦλος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκ-
κλησίας. Ὁ Ἑῤῥῖκος ἠπάτησε τὸν πατέρα του διὰ
νὰ λάβῃ τὴν κυριαρχίαν μὲ προδοτικὸν καὶ αἰσχρὸν
τρόπον, ἀλλ' ὄχι νὰ τὴν ταπεινώσῃ ὑπὰ τοὺς πό-
δας τοῦ Πάπα. Ἐδελέασε τὸν Πάπαν νὰ ἔλθῃ
εἰς τὴν Γερμανίαν, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ὑποπτευθεὶς ἐκεῖ-
νος τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἑῤῥίκου, ἐστράφη καὶ ὑπ-
ῆγεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐφάνησαν πρεσβευταὶ τοῦ
Ἑῤῥίκου, ὅς τις ἀπέῤῥιψε τὴν προσωπίδα, καὶ ἐζή-
τουν ἀπὸ τὸν Πάπαν τὴν συγκάθεσιν εἰς τὰ ἀρχαῖα
αὐτοκρατορικὰ τῆς περιβολῆς δίκαια. Καὶ ἐπειδὴ
ὁ Πασχάλιος τὸ ἀπέφυγε μὲ αὐστηροὺς λόγους, ἀνε-

χώρησαν οἱ Γερμανοὶ πρεσβευταὶ λέγοντες. „Ὄχι
ἐδῶ, ἀλλ' εἰς τὴν Ῥώμην θέλει κρίνειν τὴν διαφο-
ρὰν τὸ ξίφος."

Ἐμποδίσθη ὁ Ἑῤῥῖκος νὰ ἐκπληρώσῃ πάραυτα
τὸν φοβερισμὸν τοῦτον ἀπὸ πολεμικὰς ἐκστρατείας
κατὰ τοῦ Κόμητος τῆς Φλανδρίας Ῥοβέρτου, καὶ
κατὰ τῆς Βοημίας καὶ Οὐγγαρίας. Ἀλλὰ τὸ 1110
ἔτος ἐμβῆκεν εἰς τὴν Ἰταλίαν μὲ πολυάριθμον ἀκο-
λουθίαν. Αἱ πόλεις τῆς Λομβαρδίας τὸν ὑπεδέ-
χθησαν ὡς βασιλέα μὲ τιμῆς καὶ χαρᾶς σημεῖα.
Εἰς τὴν Πλακεντίαν ἔκαμε τὴν συνήθη τῶν ἀρχόν-
των καὶ τοῦ λαοῦ σύνοδον. Καὶ ἡ περίφημος Μα-
θίλδα τοῦ ἔδωκε τὸν ὅρκον τῆς πίστεως διὰ πρέ-
σβεών της. Εἰς τὴν Φλωρεντίαν ἑώρτασε τοῦ Χρι-
στοῦ τὴν γέννησιν. Ἔπειτα μετέβη εἰς Σούτριον.
Ἐκεῖ εὕρηκαν τὸν βασιλέα οἱ ἀπὸ τὸν Πάπαν ἐπι-
στρέφοντες πρεσβευταί του, διὰ τῶν ὁποίων εἶχε
ζητήσειν ἐκ δευτέρου τὰ δίκαια τῆς περιβολῆς, μὲ
πάντη ἀπροσδόκητον παραγγελίαν. Ἐπειδὴ ἡ φιλο-
νεικία, ἐμήνυσεν ὁ Πάπας, εἶναι περὶ τῶν κοσμι-
κῶν κτημάτων καὶ βασιλικῶν δωρημάτων, τὰ ὁποῖα
ὁρίζουσιν οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἡγούμενοι, ταῦτα μὲν
ἐμπορεῖ νὰ τὰ λάβῃ ὀπίσω ὁ αὐτοκράτωρ, νὰ παρ-
αιτηθῇ δὲ ἀπὸ τὴν περιβολὴν, εἰς τὴν ὁποίαν
δὲν ἔχει ἔπειτα κἀνὲν δίκαιον. Ὁ Ἑῤῥῖκος δὲν
ἤξευρε πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τὸ πρόβλημα τοῦτο, τὸ
ὁποῖον ἔδιδεν ἄμετρον ὄφελος εἰς τὴν κοσμικὴν δύ-
ναμιν, οὐδὲ ἂν ὡμίλει μὲ τὰ σωστά του ὁ Πάπας ἢ
ὄχι *), μ' ὅλον τοῦτο ἔκαμε τοιαύτην συνθήκην, ἥτις,
ἐὰν καὶ δὲν ἐξετελεῖτο, ὑπέσχετο ὅμως τὸ ὄφε-
λος, ὅτι ἠδύνατο ὁ σκοπὸς οὗτος νὰ παροργίσῃ

---

*) Καθὼς ἀκόμη καὶ τὴν σήμερον ἐπικρατεῖ ἡ ἀμφιβολία
αὕτη, Ἴδε Πλαγκ. ἔνθ. ἀνωτ. Μέρ. IV., τμ. 1, σελ. 269 κ.
ἐφ. καὶ ἐξ ἐναντίας ἴδε Ῥαυμέρου Ἱστορ. τῶν Ὀενσταουφίων,
Τομ. I, σελ. 264.

ὅλον τὸν κλῆρον ἐναντίον τοῦ Πάπα. Τὴν 12. Φεβρουαρίου 1111 ἐμβῆκεν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου τὸν ὑπεδέχθησαν λαμπρότατα ὁ Πάπας, οἱ Καρδινάλιος, καὶ ὅλον τὸ ἱερατεῖον, καὶ τὸν ἔφεραν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Πέτρου. Ὅταν δὲ ἐκεῖ ὁ Πασχάλιος ἐζήτησε πρὸ τῆς στέψεως πάλιν δευτέραν παραίτησιν τῆς περιβολῆς, ἐξηγήθη ἡ ἔννοια τῆς συνθήκης, καὶ οἱ ἐπίσκοποι, καθὼς προΐδεν ὁ Ἐῤῥῖκος, ἐπεφόρτιζαν ἐπιπλήξεις κατὰ τοῦ Πάπα. Ἐκ τούτου ἐγενήθη σφοδρὰ λογομαχία, καὶ εἷς ἀπὸ τοὺς παρόντας Γερμανοὺς ἐφώναξε: „Τί χρειάζεται ἡ πολυλογία; ὁ ἡμέτερος κύριος ὁ βασιλεὺς θέλει νὰ στεφανωθῇ, καθὼς ποτὲ ὁ μέγας Κάρολος, ὁ Λοδοβῖκος καὶ οἱ λοιποὶ αὐτοκράτορες." Καὶ ἐπειδὴ ὁ Πάπας ἀκόμη ἀντέλεγεν, ἐπρόσταξεν ὁ Ἐῤῥῖκος πάραυτα νὰ τὸν φυλακώσουν μετὰ τῶν Καρδιναλίων. Ἐκ τούτου ἐσηκώθη εἰς τὴν πόλιν ἐπανάστασις, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκινδύνευσε καὶ ὁ Ἐῤῥῖκος, ἀλλ' οἱ Γερμανοὶ ἐνίκησαν. Ὁ Ἐῤῥῖκος μετὰ τοῦτο ἐκβῆκεν ἀπὸ τὴν Ῥώμην μετὰ τῶν ἰδικῶν του, ἀλλ' ὁ Πάπας ἐπαρακινήθη διὰ λόγων νὰ ἐνδώσῃ. Ὑπεσχέθη νέαν συνθήκην, παῤῥησίᾳ βεβαιωθεῖσαν μεθ' ὅρκου, ὅτι παραιτεῖ εἰς τὸν βασιλέα τὸ νὰ περιβάλλῃ τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἡγουμένους μὲ δακτυλίδιον καὶ βακτηρίαν κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ ἀκολουθῇ ἡ ἐκκλησιαστικὴ καθοσίωσις ἀπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἢ ἐπίσκοπον. Μετὰ τοῦτο ἔστεψεν ὁ Πασχάλιος κατὰ τὴν 13. Ἀπριλίου τὸν Ἐῤῥῖκον αὐτοκράτορα, ὅς τις ὑπέστρεφε πολλὰ εὐχαριστημένος εἰς τὴν Γερμανίαν.

Ἀλλ' ὁ Πασχάλιος ὁ Β'. ἠναγκάσθη ἀπὸ τοὺς Καρδιναλίους καὶ ἐπισκόπους νὰ ἀθετήσῃ τὴν συνθήκην του ὡς βεβιασμένην. Οἱ Γερμανοὶ ἐπίσκοποι τὸν ἐσυνήργησαν εἰς τοῦτο, ἐπειδὴ αἱ ἀπὸ τοὺς

τοποτηρητὰς κηρυττόμεναι ἀδιακόπως ἰδέαι περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας τοὺς ἤρεσκαν, καὶ ὅταν ὁ Ἐῤῥῖκος Ε' ἐφυλάκωσε τὸν ταραχοποιὸν ἀρχιεπίσκοπον Μογοντίας Ἀδάλβερτον, διηγέρθη γενικὴ δυσαρέστησις. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πάπας κατὰ τὸν ὅρκον του δὲν ἠθέλησε νὰ ἀφορίσῃ τὸν βασιλέα, τὸν ἀφώρισεν ἀντ' αὐτοῦ εἰς μίαν σύνοδον, ὁ τῆς Γαλλικῆς Βιέννης ἀρχιεπίσκοπος Γουΐδων. Καὶ λοιπὸν ὁ Ἐῤῥῖκος περιέπεσεν εἰς τὰς μετὰ τῆς ἐκκλησίας σχέσεις τοῦ πατρός του, πάραυτα δὲ περιέπεσε καὶ εἰς ἔχθραν μὲ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Σαξονίας. Διότι οὗτοι παροργισθέντες, ἐπειδὴ ὁ Ἐῤῥῖκος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόμητος τῆς Βιναρίας Οὐλρίχου, μ' ὅλα τὰ δίκαια τοῦ Κόμητος τοῦ Παλατινάτου Σειγεφρείδου, ἐκυρίευσεν ὡς χηρεῦον κληρούχημα τὴν χώραν του, ἐπίασαν τὰ ὅπλα, ἀλλ' ἐνικήθησαν πλησίον τοῦ Βαρίου (1113). Ὅταν δὲ ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐφεξῆς ἔτους ἑώρταζεν εἰς Μογοντίαν τοὺς γάμους του μὲ τὴν Ματθίλδαν, θυγατέρα Ἐῤῥίκου Α', βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἐκεῖ ἐπαρουσιάσθη ὁ Δοὺξ τῆς Σαξονίας Λοθάριος καὶ ἐζήτησε παρακαλεστικῶς συγχώρησιν, ἐπίστευσε τότε ὅτι ἔφθασεν εἰς τὸ τέλος τῶν ἀγώνων του, ἐπειδὴ ἔφερεν εἰς τὴν θέλησίν του καὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἐπαναστατικοὺς ἡγεμόνας. Ἀλλ' ἡ ὑπερήφανος βεβαιότης, μὲ τὴν ὁποίαν τώρα ἐφυλάκωσε τὸν τῆς Θυριγγίας Κόμητα Λοδοβῖκον, ὑποπτευθέντα διὰ συνωμοσίαν τινά, ἐσήκωσε μᾶλλον ἐπικίνδυνον καὶ πλέον ἐκτεταμένην ἐπανάστασιν κατὰ τῆς αὐτογνωμοσύνης ταύτης. Κατὰ τὴν 11. Φεβρουαρίου 1115 ἐνικήθη ἐξ ὁλοκλήρου ὁ Ἐῤῥῖκος ἀπὸ τοὺς Σάξονας εἰς τὸ Βελφεσόλτσιον, καὶ μετὰ τοῦτο εὐθὺς ἐφάνησαν νέοι ἀφορισμοί, καὶ ἡ ὑπόληψις τοῦ αὐτοκράτορος ἐκρημνίσθη τόσον, ὥστε οἱ πολῖται τῆς Μογοντίας ἐζήτησαν μὲ βίαν καὶ ἔλαβαν τὴν ἀπόλυσιν

τοῦ Ἀδαλβέρτου. Ἀλλ' οἱ ἀνεψιοὶ τοῦ αὐτοκράτορος, οἱ δύω ἀδελφοὶ Ὀενσταούφιοι, Φρειδερῖκος ὁ Δοὺξ τῆς Σοηβίας, καὶ Κορράδος Δοὺξ τῆς Φραγκίας, ἦσαν καὶ ἰσχυροὶ καὶ φίλοι τοῦ Ἐρρίκου, καὶ ὁ Βέλφιος Ε', Δοὺξ τῆς Βαυαρίας, πρῴην σύζυγος τῆς Μαθίλδας, δὲν ἡνώθη τοὐλάχιστον μὲ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ αὐτοκράτορος. Διὰ τοῦτο τὸν βλέπομεν πάλιν ὑπάγοντα εἰς τὴν Ἰταλίαν (**1116**), ὅπου τὸν ἐπροσκάλεσαν ἰδιαιτέρως τὰ κληρονομικὰ πράγματα τῆς πρὸ ὀλίγου ἀποθανούσης (**1115**) Μαθίλδας. Ἡ ἀποθανοῦσα εἶχεν ἀφήσειν διὰ διαθήκης ὅλα τὰ ἰδιόκτητά της εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἐγενήθη δὲ τώρα τὸ ζήτημα ὄχι μόνον τίνα ἐκ τούτων ἦσαν ἰδικά της, καὶ τίνα ἦσαν, ὡς κληροχήματα, βασιλικά· ἀλλ' ὁ Ἐρρῖκος ἤθελε νὰ κληρονομήσῃ καὶ καθὸ συγγενὴς τῆς Μαθίλδας. Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἔφυγεν ὁ Πασχάλιος εἰς τὸ Οὐενεβέντον καὶ ἀπέθανε (**1118**). Ἀντ' αὐτοῦ ἔκλεξαν οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Γελάσιον Β'. Ὁ Ἐρρῖκος διέτριβεν εἰς Τωρῖνον, ὅταν ἔλαβε τὴν ἀγγελίαν ταύτην. Ὑπέστρεψεν ἀκόμη μίαν φορὰν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἔφυγεν ἐκεῖθεν καὶ ὁ Γελάσιος. Ὁ αὐτοκράτωρ ὑπεσχέθη νὰ τὸν γνωρίσῃ, ἐὰν ἐπεβεβαίονε τὴν μὲ τὸν Πασχάλιον γενομένην συνθήκην. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Γελάσιος ἀνέβαλλε τὸ πρᾶγμα εἰς γενικὴν σύνοδον, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἦσαν μὲ αὐτὸν εὐχαριστημένοι, διὰ τοῦτο ἔμπροσθεν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ μὲ συγκατάθεσίν του ἐκλέχθη Πάπας ἄλλος, Γρηγόριος Η'. Ὅταν δὲ ὁ Γελάσιος ἀπέθανεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ **1119** ἔτος, ἡ φατρία του ἔκλεξε Πάπαν τὸν τῆς Γαλλικῆς Βιέννης ἐπίσκοπον Γουΐδωνα μὲ ὄνομα Κάλλιστον Β', ὅςτις εἰς σύνοδον τινὰ τῶν Ῥημῶν ἀφώρισεν ἐκ δευτέρου τὸν αὐτοκράτορα. Ἐπειδὴ δὲ διήρκουν ἀκόμη αἱ Σαξονικαὶ ταραχαὶ, ὁ ἀφορισμὸς ἐνήργει, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἔκλινε περισσό-

τερον εἰς τὸ νὰ φιλιωθῇ μὲ τοὺς Σάξονας. Ἔγεινε τοῦτο (**1121**) εἰς Βιρκεβοῦργον καὶ ἐφροντίζετο σπουδαίως καὶ περὶ εἰρηνεύσεως μὲ τὴν ἐκκλησίαν. Ὁ Κάλλιστος ἐν τοσούτῳ ὑπῆγεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἐνίκησε τὸν Ἀντίπαπαν καὶ τὸν ἔστειλεν εἰς τὸ μοναστήριον νὰ ἀσκητεύῃ, καὶ ἔδειξε κλίσιν νὰ φιλιωθῇ μὲ τὸν αὐτοκράτορα. Ἔγεινε δὲ τοῦτο διὰ τῆς περιφήμου συμφωνίας (**concordia**) συμφωνηθείσης εἰς Βορματίαν ἀπὸ πλήρη σύνοδον τῶν ἡγεμόνων καὶ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν κληρικῶν τὴν 23 Σεπτεμβ. **1122**. Ἐσυμβιβάσθησαν ἐκεῖ ὥστε ὁ μὲν αὐτοκράτωρ νὰ μὴ ἐνοχλῇ τοῦ λοιποῦ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐπισκόπων καὶ ἡγουμένων, καὶ νὰ μὴ περιβάλλῃ κἀνένα νεοπροχειρίστον ἐπίσκοπον ἢ ἡγούμενον τὸ δακτυλίδιον καὶ τὴν βακτηρίαν· ὁ δὲ Πάπας ἔστερξεν ὥστε ὅλοι οἱ ἐπίσκοποι καὶ ἡγούμενοι εἰς ὅλην τὴν Γερμανίαν νὰ μὴ ἐκλέγωνται ἄλλως εἰ μὴ ἔμπροσθεν τοῦ αὐτοκράτορος ἢ τῶν πληρεξουσίων του καὶ χωρὶς σιμωνίαν, ὁ δὲ ἐκλεχθεὶς νὰ δέχεται τὴν κληρουχικὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα μὲ τὸ σκῆπτρον καὶ νὰ ὑποχρεόνεται εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ τὴν ὑποταγήν του καὶ νὰ ἐκπληρόνῃ πιστῶς ὅλα τὰ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα χρέη του. Τοιουτοτρόπως ἐτελείωσεν ἡ πεντηκονταετὴς λογομαχία μεταξὺ τοῦ βασιλείου καὶ τῆς ἐκκλησίας οὐδὲ κατὰ τὸ φρόνημα τοῦ Γρηγορίος Ζ'. οὔτε μὲ καταφρόνησιν τῆς Παπικῆς ἐξουσίας.

Βουλευόμενος πάντοτε περὶ ἐκτάσεως τῆς βασιλικῆς δυνάμενος ἀπέθανεν ὁ Ἐρρῖκος ἀπὸ καρκινῶδες ἐξάνθημα ἐν Τραϊέκτῳ τὴν 23 Μαΐου **1125**.

8. Μεταβολαὶ τῆς Γερμανίας ἐπὶ τῶν Σαλίων αὐτοκρατόρων.

Ὅτι οἱ ἀγῶνες τῶν δύω πρώτων Σαλίων Κορράδου Β΄. καὶ Ἐρρίκου Γ΄. νὰ ταπεινώσωσι τὴν εἰς τὴν βασιλικὴν ἀξίαν ἐπικίνδυνον δύναμιν τῶν Δουκῶν ἐματαιώθησαν διὰ τῶν σχέσεων Ἐρρίκου τοῦ Δ΄, μᾶς τὸ ἔδειξεν ἡ μέχρι τοῦδε ἱστορία. Ἡ Δουκικὴ ἐξουσία ἔμεινεν, ἀλλ' ἡ τῶν Κομήτων διελύθη. Ἐπειδὴ ἡ τοῦ Κόμητος ἀξία ἔγεινε κληρονομικὴ, ἔχασε τὴν σημασίαν τοῦ διωρισμένου ἀπὸ τὸν ἡγεμόνα ἄρχοντος ἢ κυβερνήτορος καὶ ἤρχισε νὰ σημαίνῃ κτήτορα χώρας. Ἐπίσκοποι ἐλάμβαναν ὄχι μόνον ἐξουσίαν Κόμητος εἰς τὰ κτήματά των, ἀλλ' ἀλόκληρα Κομητάτα ὡς κτήματα. Καὶ οἱ Δοῦκες δὲ ἐλάμβαναν Κομητάτα, τὰ ὁποῖα ἔκειντο εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς χώρας των. Ἀπὸ τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος τὰ ἐκλεκτὰ στρατεύματα ἦσαν ἱππικά· διὰ τοῦτο τώρα τὸ στρατιωτικὸν συνέκειτο ἀπὸ εὐγενεῖς, οἵτινες ἐξεστράτευαν μὲ τοὺς θεράποντάς των καὶ μὲ πλουσίους ἐλευθέρους. Οἱ ἄλλοι δὲν ἠναγκάζοντο εἰς προσωπικὴν ὑπουργίαν. Τοῦτο ἔφερεν ἐπίσημον μεταβολὴν εἰς τὰς πολιτικὰς σχέσεις τοῦ ἔθνους. Ἡ ἀκολουθία τῶν εὐγενῶν ηὔξανεν, ἐπειδὴ ὁ μὲν πτωχὸς ἠνόνετο μὲ αὐτοὺς διὰ νὰ ζῇ, ὁ δὲ πλούσιος διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν πολεμικήν του τιμὴν, καὶ οὕτω φαίνεται ὅτι κάποια ἐλεύθερα κτήματα μεταβάλθησαν εἰς κληρουχήματα. Οἱ δὲ πτωχοὶ οἱ προκρίνοντες τὴν εἰρηνικὴν ζωὴν, γεωργίαν κτλ. ἐχρεώστουν νὰ ἀποζημιόνωσι τοὺς κυρίους των διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ πολέμου ἀπαλλαγὴν, καὶ ἑκατήντων διὰ τῶν εἰς αὐτοὺς ἐπιτιθεμένων φορτίων εἰς ἐντελῆ δουλείαν ὡς κατώτεροι καὶ ὑποδεέστεροι *).

*) Εἰχόρνου ἱστορία τῶν Γερμανικῶν πολιτειῶν καὶ νόμων, Μέρ. II, §. 222 καὶ 223.

Πλησίον τῶν δύω τουτων ταγμάτων τοῦ ἔθνους, τῶν ἱπποτῶν καὶ τῶν χωριατῶν, ὑψώθησαν τώρα ἱκανῶς καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων. Εἰς τοὺς κατὰ τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ Πάπα πολέμους τοῦ Ἐρρίκου, δὲν τοῦ ἔμεινε τόσον πιστὸς ἄλλος, ὅσον αἱ παρὰ τὸν Ῥῆνον πόλεις. Ἡ Βορματία τὸν ἀνέλαβε μετὰ χαρᾶς (σελ. 292), ἐδίωξε τὸν ἐπίσκοπον καὶ τοὺς ἄρχοντάς του, καὶ ἐπρόσφερεν εἰς αὐτὸν ἄνδρας καὶ ἔξοδα. Ἡ πόλις αὕτη μᾶς καθιστορεῖται εἰς ταύτην τὴν περίστασιν πολυάνθρωπος, εὐτυχὴς, στερεῶς ὠχυρωμένη, καὶ προβλεμμένη πλουσίως μὲ ὅλα τὰ πρὸς πόλεμον ἀναγκαῖα. Ὅτι ἡ Κολωνία πρὸς χάριν τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος ὑπέμεινε τὴν πολιορκίαν τοῦ υἱοῦ του, τὸ εἴπαμεν καὶ τοῦτο πρότερον.

Κατὰ τὰς ἐπιστήμας δὲν ἔμεναν ὀπίσω οἱ Γερμανοί. Τὰ ἀρχιερατικὰ σχολεῖα τοῦ Παδερβόρνου, Λεοδίου, Βαμβέργης καὶ Βιρκεβούργου ἦσαν εἰς μεγάλην ὑπόληψιν, καὶ τόσον ἐφρόντιζαν νὰ ἔχουν προκομμένους διδασκάλους (Scholasticos), ὥστε οἱ Βιρκεβουργῖται μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔφεραν καὶ ἀπὸ τὴν Σκωτίαν γραμματισμένον τινὰ ὀνόματι Δαβὶδ, τὸν ὁποῖον παρέλαβε μαζή του καὶ ὁ Ἐρρῖκος εἰς τὴν Ἰταλίαν συνήγορον τῆς περὶ τῆς περιβολῆς ἔριδός του. Ἱστοριογράφος τις ἐκ τῆς περιόδου ἐκείνης, τὸν ὁποῖον ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω εἰς τοῦ Ἐρρίκου Α΄. τὴν ἱστορίαν, Λάμβερτος ἐξ Ἀσκιβούργου, μοναχὸς τοῦ εἰς Ἱρσφὲλδ μοναστηρίου, ἔγραψε τὰ εἰς τὴν Γερμανίαν συμβάντα ἀπὸ 1037 ἕως 1077 μὲ τόσην εὐκρίνειαν καὶ εὐταξίαν καὶ μὲ τοιοῦτον λατινισμὸν, ὥστε ἠδύναντο νὰ τιμήσωσι καὶ σοφώτερον αἰῶνα.

9. Ὁ αὐτοκράτωρ Λοθάριος ὁ Σάξων.

(1125 — 1137.)

Ἐπειδὴ Ἐῤῥῖκος ὁ Ε΄. δὲν ἀφῆκεν υἱοὺς, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ἐξέλιπεν ὁλοτελῶς τὸ ἀνδρικὸν γένος τῶν Σαλίων αὐτοκρατόρων, διὰ τοῦτο ἠδύνατο νὰ γείνῃ πάντῃ ἐλευθέρα πάλιν εἰς τὴν Γερμανίαν ἡ βασιλικὴ ἐκλογὴ, καὶ τότε ἐφρόντιζαν ἡγεμόνες ἐπίσης καὶ ἀρχιερεῖς πῶς νὰ βαστάξωσι τὰ ἐλεύθερα προνόμιά των. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ Ἐῤῥίκου ἤδη ἐστάλθη ἐκ τῆς Σπείρας ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἐγκύκλιος, ὅπου ἐπαραγγέλλετο: ἂς παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν νὰ ἐκλεχθῇ τοιοῦτος αὐτοκράτωρ, ὑποκάτω τοῦ ὁποίου νὰ μὴ ζῶμεν μὲ τοιαύτην δουλείαν καθὼς ἕως τώρα. Ὁ ὑπαγορευτὴς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἦτο βέβαια ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μογοντίας Ἀδάλβερτος, ὅς τις τώρα μὲ ἕνα Παπικὸν τοποτηρητὴν — διότι τόσον εἶχεν ἤδη προχωρήσειν ἡ πνευματικὴ δύναμις — διεύθυνεν ὅλην τὴν τῆς ἐκλογῆς ὑπόθεσιν. Ἐσυνάχθησαν μὲν καὶ τώρα πάλιν, καθὼς εἰς τὴν ἐκλογὴν Κοῤῥάδου Β΄, οἱ κυριώτεροι λαοὶ τῆς Γερμανίας εἰς μεγάλην πεδιάδα παρὰ τὸν Ῥῆνον· παρεκτὸς ὅμως, ὅτι ὅλοι οἱ ἡγεμόνες διὰ νὰ ἀποκλείσουν τὸν λαὸν, εἰσῆλθαν εἰς φραγμένην τινὰ αὐλὴν τῆς Μογοντίας, ἐδιαλέχθησαν τελευταῖον (καὶ τοῦτο κατὰ πρόβλημα τοῦ Ἀδαλβέρτου) ἐκ τῶν τεσσάρων μεγαλητέρων ἐπαρχιῶν Βαυαρίας, Σοηβίας, Φραγκίας καὶ Σαξονίας δέκα προεστῶτες, καὶ οὗτοι ἐπροστάχθησαν νὰ δείξουν τοὺς ἀξιωτάτους τοῦ στέμματος. Ἡ ἐκλογή των ἔδειξε τέσσαρας ἡγεμόνας, τὸν Δοῦκα τῆς Σοηβίας Φρειδερῖκον, τὸν Δοῦκα τῆς Σαξονίας Λοθάριον, τὸν Μαρκέσιον τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδον, καὶ τὸν Κόμητα τῆς

Φλανδρίας Κάρολον. Οἱ τρεῖς τελευταῖοι δὲν ἐδέχθησαν τὸ στέμμα, καὶ ὅταν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοὺς ἠρώτησεν: ἂν ὑποτάσσωνται εἰς τὸν ὅς τις ἂν ἐκλεχθῇ, ἀπεκρίθησαν καταφατικῶς χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ. Ἀλλ᾽ ὁ Δοὺξ Φρειδερῖκος, ὅς τις ἤλπιζεν ὑπὲρ πάντας τὴν βασιλείαν, καὶ ἤξευρεν ὅτι ὁ Ἀδάλβερτος εἶναι ἐχθρός του, ἐπαρατήρησε τὴν παγίδα καὶ ἀπεκρίθη: πρέπει νὰ σκεφθῶ πρῶτον μὲ τοὺς ἰδικούς μου. Ὅταν οὗτος ἐκβῆκεν ἔξω, οἱ ἐναντίοι του ἀπέδειξαν μισητὸν τὸν τρόπον του, καὶ ἐνήργησαν τὴν ἐκλογὴν τοῦ Λοθαρίου, ἀλλὰ μὲ ἀταξίαν μεγάλην καὶ σύγχυσιν, καὶ ὄχι χωρὶς σφοδρὰν ἀντιλογίαν. Τοῦ Λοθαρίου ἡ ὑποπαραίτησις ὑπῆρχεν ἀναμφιβόλως ὑπόκρισις καὶ προητοιμασμένη δολιότης μὲ τὸν ἀρχιεπίσκοπον διὰ νὰ ἀπατήσωσι τὸν Δοῦκα Φρειδερῖκον. Τότε εὗρηκε καὶ ἡ ἐκκλησία καιρὸν νὰ λάβῃ ὀπίσω μέγα μέρος τῶν προνομίων, τὰ ὁποῖα εἶχε παραχωρήσειν εἰς τοὺς Γερμανοὺς βασιλεῖς διὰ τῆς τοῦ Καλλίστου συμφωνίας. Διότι ὁ Ἀδάλβερτος καὶ οἱ Παπικοὶ τοποτηρηταὶ ἐπέμειναν εἰς εἰς τὸν νέον δυνάστην ζητοῦντες τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι αἱ ἐκλογαὶ τῶν ἐπισκόπων δὲν θέλουν περιοζεσθαι οὔτε διὰ τῆς ἀμέσου παρουσίας του οὔτε διὰ τῶν πληρεξουσίων του. Προσέτι οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἱερεῖς νὰ κάμνουν τὸν ὅρκον τῆς ὑπακοῆς τηροῦντες ἐκτὸς τούτου τὰς ἐκκλησιαστικὰς σχέσεις των. Καὶ δὲν ἔφθανεν ὅτι τώρα κατὰ πρῶτον συνήδρευε Παπικὸς τοποτηρητὴς εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐκλογὴν, ἀλλ᾽ ἔστειλαν καὶ δύω ἐπισκόπους εἰς τὴν Ῥώμην διὰ νὰ λάβουν τακτικῶς τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ Πάπα Ὀνωρίου Α΄, ὅς τις διεδέχθη τὸν Κάλλιστον τὸ **1124** ἔτος. Τόσον ἐντελῶς ὠφελήθη ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ ἀπὸ τὴν νίκην Γρηγορίου Ζ΄, ὅς τις ὅμως ἐχρειάσθη καὶ αὐτὸς νὰ ἐπικυρωθῇ Πάπας ἀπὸ Ἐῤῥῖκον τὸν Δ΄.

τεράνειον ἐκκλησίαν, ἐπειδὴ ἡ τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐκρατεῖτο ἀπὸ τοὺς ἐναντίους. Ἂν ἦτο ἄνθρωπος ὁ Λοθάριος, ἠδύνατο ἐκ τῆς διχοστασίας ταύτης νὰ λάβῃ ὅσον ὄφελος ἤθελεν.

Ἡ ἔρις περὶ τῶν ὑποστατικῶν τῆς Ματθίλδας διεκρίθη οὕτως, ὥστε ὁ Πάπας τὰ παρέδιδεν ὡς κληρουχήματα εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ μετὰ τοῦτον εἰς τὸν Δοῦκα τῆς Βαυαρίας λαμβάνων ἐτησίως ἑκατὸν μάρκα, ἐνόσῳ μόνον ζῶσιν. Ἡ Παπικὴ λοιπὸν αὐλὴ ἔκαμεν ὑποτελῆ της τὸν αὐτοκράτορα, διότι μετά τινα ἔτη ἐφάνη εἰς τὸ Λατερανὸν εἰκὼν παριστάνουσα τὸν αὐτοκράτορα γονατιστὸν πρὸ τοῦ Πάπα καὶ λαμβάνοντα κληρουχικῶς ἀπὸ τὰς χεῖρας του ὄχι μόνον τὰ ὑποστατικὰ ἐκεῖνα, ἀλλὰ καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα, μὲ τὴν ἐπιγραφήν: **Rex venit ante Fores, jurans prius urbis honores· post homo fit papae· recipit quo dante coronam** (Ὁ βασιλεὺς ἔρχεται εἰς τὴν πύλην· ὁρκίζεται πρῶτον τὴν τιμὴν εἰς τὴν πόλιν· γίνεται ἔπειτα ὑποτελὴς τοῦ Πάπα καὶ δέχεται ἀπ' αὐτοῦ τὸ στέμμα).

Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἔπρεπεν ὁ Λοθάριος νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν κατὰ τῶν Ὀενσταουφίων πόλεμόν του. Ὁ γαμβρός του Ἐῤῥῖκος ἐπολιόρκησε τὴν Οὔλμαν, τὴν κυριωτέραν ὁπλοθήκην των, καὶ κατέκαυσε τὴν πόλιν. Μετὰ τοῦτο ἐζήτησαν οἱ δύω ἀδελφοὶ τὴν εἰρήνην διὰ τῆς αὐτοκρατορίσσης Ῥιχένσης. Εἰς σύνοδον τινὰ τῆς Βαμβέργης ἐπροσκύνησεν ὁ Φρειδερῖκος τὸν αὐτοκράτορα. Τὸ αὐτὸ ἔκαμε καὶ ὁ Κοῤῥάδος εἰς Μελιόδουνον. Καὶ οἱ δύω ἔλαβαν συγχώρησιν καὶ ἄφεσιν ἀπὸ τοῦ ἀφορισμοῦ, καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ συνοδεύσουν τὸν αὐτοκράτορα ὑπάγοντα τὸ δεύτερον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου τὸν ἐπροσκάλει ἡ ἰδία του τιμή. Διότι ὁ Ἀντίπαπας εἶχεν ὑψωθῆν ἐκ νέου

διὰ βοηθείας τῶν Νορμαννῶν, καὶ ἀπεδίωξεν ὁλοτελῶς τὸν Ἰννοκέντιον ἀπὸ τὴν Ῥώμην. Διὰ τοῦτο ἐπαρακίνησεν οὗτος τώρα τὸν αὐτοκράτορα νὰ στρατεύσῃ κατὰ τῶν Νορμαννῶν καὶ κατὰ τοῦ Ἀνακλήτου.

Ἡ δευτέρα αὕτη τοῦ Λοθαρίου ἐκστρατεία ἔγεινε βέβαια λαμπροτέρα (1137). Οἱ Μεδιολανοὶ τοῦ ἤνοιξαν ταύτην τὴν φορὰν τὰς πύλας θεληματικοί, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ συνεκάλεσε τὴν Λομβαρδικὴν συνέλευσίν του· ἔπειτα ὑπῆγεν εἰς τὸ Τωρῖνον καὶ εἰς τὴν Βονωνίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀπουλίαν. Ὁ γαμβρός του Ἐῤῥῖκος ἐπροπορεύθη καὶ ἐκυρίευσε τὴν Καπύην καὶ τὸ Οὐενεβέντον. Ἔπεσαν δὲ καὶ τὸ Βάριον καὶ Σάλερνον καὶ ἡ Ἄμαλφις, ὁ Ῥογῆρος ἔφυγεν εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ ἐφάνη ὡς νὰ ἔλαβε τέλος ἡ εἰς τὴν ἤπειρον τῆς Ἰταλίας κυριότης τῶν Νορμαννῶν. Τότε ὅμως ἐσηκώθη ἔρις μεταξὺ Πάπα καὶ αὐτοκράτορος τίς ἐξ αὐτῶν ἔμελλε νὰ ἐξουσιάσῃ τὰς δορικτήτους χώρας, καὶ οἱ Γερμανοί, κουρασμένοι ἤδη ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἐπιστροφὴν, παρωξύνθησαν περὶ τούτου τόσον, ὥστε πολλοὶ ὤμοσαν νὰ σκοτώσουν τὸν Πάπαν καὶ τοὺς Καρδιναλίους του καὶ τὸν ἀγαπητόν του φίλον ἀρχιεπίσκοπον Τριβέρεως. Ὁ Λοθάριος κατέστειλε μὲν διὰ τῆς μεσιτείας του τὴν ἐπανάστασιν, ἐλυπήθη δὲ τόσον, ὥστε ἀφήσας φρουρὰς εἰς τὰς ὠχυρωμένας πόλεις ἐκίνησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Γερμανίαν. Εἰς τὴν Βονωνίαν ἀπέλυσε τὸ στράτευμα. Ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅταν τοῦ ἦλθεν ἡ ἀγγελία, ὅτι ὁ Ῥογῆρος ἐξαναεπόρθησε τὰς χώρας τῆς Ἰταλίας, τὰς ὁποίας εἶχε χάσειν. Εἰς τὰς ἐναντίας ταύτας περιστάσεις τὸν ἐπλάκωσε καὶ ἀῤῥωστία εἰς τὸ Τρίδεντον, καὶ καθ' ὁδὸν μεταξὺ τοῦ Ἔνου καὶ Λέχου εἰς εὐτελῆ τινὰ οἶκον ἐτελεύτησε τὴν ζωήν του (3. Δεκεμβ. 1137).

Ἐφημίσθη ὡς ἄνθρωπος δίκαιος καὶ ἀνδρεῖος, ἀλλὰ δὲν εἶχε τὸ προτέρημα νὰ στερεώσῃ τὴν δόξαν τοῦ κλονισθέντος θρόνου.

Σύγχρονος καὶ πιστὸς ὑποτελὴς τοῦ Λοθαρίου ἦτο ὁ ἀξιομνημόνευτος καὶ ἀνδρεῖος Ἀλβρέχτος ὁ Ἄρκτος, Κόμης τοῦ Βαλλενσταδίου, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ αὐτοκράτωρ διὰ τὴν πρόθυμον ὑπουργίαν του κατὰ τὴν πρώτην εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείαν ἔδωκεν ὡς κληρούχημα τὴν Μαρκίαν τῆς βορείου Σαξονίας ὀνομαζομένην καὶ Μαρκίαν Σολτακέλλαν, ἡ ὁποία εὑρισκομένη εἰς τὰ σύνορα ἠνωχλεῖτο ἀπὸ τοὺς Βένδους. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀλβρέχτος εὕρηκεν ἐκεῖ θέατρον διὰ τὴν πολεμικὴν ἐμπειρίαν του, καὶ καιρὸν νὰ ἐκτείνῃ τὴν δύναμίν του.

---

10. Κοῤῥάδος Γ'.

(1138 — 1152.)

Αἱ βέβαιαι ἐλπίδες, τὰς ὁποίας εἶχεν Ἐῤῥῖκος ὁ Δοὺξ Βαυαρίας καὶ Σαξονίας, ὅτι ὁ θρόνος ἤθελε δοθῆν εἰς αὐτὸν, ἐματαιώθησαν. Οὔτε ὁ Πάπας οὔτε οἱ Γερμανοὶ ἡγεμόνες εἶχαν ὄρεξιν νὰ βάλουν τοιοῦτον ἰσχυρὸν ἡγεμόνα των, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀρχιεπισκοπικὴ καθέδρα τῆς Μογοντίας ἐχήρευε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, διὰ τοῦτο ἔσπευσεν ὁ Τριβέρεως ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβέρων νὰ δώσῃ τὴν προτίμησιν εἰς τὸν φίλον του Κοῤῥάδον Ὀενσταούφιον. Μ' ὅλον ὅτι ἡ τῆς ἐκλογῆς ἡμέρα ἠγγέλθη ὅτι ἦτο ἡ Πεντηκοστὴ 1138 εἰς Μογοντίαν, συνῆλθαν ὅμως εἰς Κομφλουεντίαν κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν οἱ φίλοι τοῦ Κοῤῥάδου, τὸν ἔκλεξαν βασιλέα καὶ τὸν ἔστεψαν εἰς τὸ Ἀκυΐσγρανον διὰ Παπικοῦ τινὸς τοποτηρητοῦ. Ἦλθε λοιπὸν ἡ βασιλικὴ τῆς Γερμανίας ἀξία εἰς τὸ ἡρωϊκὸν γένος τῶν Ὀενσταουφίων, ὅπου μὲ μικρὰν διακοπὴν διέμεινεν ἕως τοῦ 1254 ἔτους.

Οἱ Σάξονες καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ, οἵτινες δὲν ἦσαν παρόντες εἰς τὴν ἐκλογὴν, ἐσυγκαλέσθησαν ἔπειτα εἰς συνέλευσίν τινα τῆς Βαμβέργης κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν νὰ προσκυνήσουν τὸν νέον βασιλέα. Ἦλθαν καὶ οἱ μερικοὶ ἡγεμόνες τῆς Σαξονίας καὶ Βαυαρίας, ὄχι ὅμως καὶ ὁ Ἐῤῥῖκος. Ἐπειδὴ δὲ ἐπροσκαλέσθη δευτέραν φορὰν εἰς Ῥατισβόναν, ἔδωκε τὰ πολύτιμα πράγματα τῆς βασιλείας, τὰ ὁποῖα ἐβάσταζε, καὶ ἤλπιζεν ὅτι θέλει ἐπικυρωθῆν εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ εἰς τὰς ἀξίας του. Ἀλλ' εἰς τὴν Αὐγούσταν, ὅπου συνεκαλέσθη πάλιν συνέδριον, ἔμαθεν ὅτι ἠπατήθη. Διότι ὁ Κοῤῥάδος εἶπεν ἐκεῖ, ὅτι Ἐῤῥίκου τοῦ Ὑπερηφάνου ἡ δύναμις εἶναι ἐπικίνδυνος διὰ τὴν Γερμανίαν, κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν κἀνεὶς ἡγεμὼν δὲν δύναται νὰ ἔχῃ δύω Δουκάτα, καὶ αὐτὸς θέλει ἀποφασίσειν εἰς ποῖον ἀνήκει τὸ τὴν Σαξονίας Δουκάτον, τὸ ὁποῖον ἀντεποιεῖτο μεγάλως Ἀλβρέχτος ὁ Ἄρκτος *). Τόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἀκολουθία ἡ ἔνοπλος τοῦ Δουκὸς Ἐῤῥίκου εἰς τὴν Αὐγούσταν, ὥστε ὁ Καῤῥάδος φοβηθεὶς μετέβη εἰς Βιρκεβοῦργον. Ἔδωκεν ἔπειτα ἐν Γοσλαρίᾳ τὸ Δουκάτον τῆς Σαξονίας εἰς Ἀλβρέχτον τὸν Ἄρκτον, ὅστις ἤρχισε νὰ στερεόνεται διὰ τῶν ὅπλων του. Μετὰ ταῦτα ἐπῆρεν ἀπὸ τὸν Ἐῤῥῖκον καὶ τὴν Βαυαρίαν, καὶ τὴν ἔδωκεν εἰς τὸν μηλάδελφόν του Λεοπόλδον Ε'. Μαρκέσιον τῆς Αὐστρίας. Ἐκ τούτου ἀνενεώθη ὁ μεταξὺ Βελφίων καὶ Ὀενσταουφίων **) ἀγὼν, ὅστις

---

*) Αὐτὸς καὶ Ἐῤῥῖκος ὁ Ὑπερήφανος ἦσαν μητρόθεν ἔγγονοι τοῦ τελευταίου Βιλλυγκίου Σαξονικοῦ Δουκὸς Μάγνου, μετὰ τοῦ ὁποίου τὸν θάνατον περιῆλθε τὸ Δουκάτον δι' Ἐῤῥίκου τοῦ Ε'. εἰς Λοθάριον τὸν μετέπειτα Αὐτοκράτορα.

**) Οὗτοι ὠνομάσθησαν καὶ Γιβελλῖνοι καθὼς θέλουσί τινὲς ἐξ Ἰταλικῆς διαφθορᾶς τοῦ ὀνόματος Βαϊβλίγγεν, πύργου τινὸς τῶν Ὀενσταουφίων εἰς τὴν Σοηβίαν.

εἶχε λάβειν ἀρχὴν ἐπὶ Λοθαρίου, καὶ ἔφερε πολλὰ ἀποτελέσματα εἰς ὅλην τὴν Γερμανίαν.

Ὁ κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ Ἑῤῥίκου γενικὸς φθόνος ἠλάφρυνε τὰ κατ᾽ αὐτοῦ ἐγχειρήματα, καὶ οἱ Βαυαροὶ αὐτοὶ, ἴσως διότι αἱ ἰσχυρώταται ἀρχοντίαι των συνέκειντο ἀπὸ ἱερωμένους, ἀπεστάτησαν ἀπ᾽ αὐτοῦ χωρὶς πολλὴν ἀργοπορίαν. Οἱ δὲ πιστοὶ Σάξονες δὲν ἀπεσπῶντο τόσον εὐκόλως ἀπὸ τὸν ἄξιον Δοῦκα των· ἐδίωξαν ἀπὸ τὴν χώραν τὸν ἐπιφορτισθέντα εἰς αὐτοὺς Ἀλβρέχτον, καὶ ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ Ἑῤῥῖκος (20. Ὀκτωβ. 1139), ἀντέστησαν σταθερῶς εἰς πᾶσαν ξένην κυριότητα, καὶ ὕψωσαν τὴν κυβέρνησιν τοῦ μικροῦ υἱοῦ τοῦ ἀποθανόντος, ὅς τις εἰς τὸ ἑξῆς ἔγεινε περίφημος ὀνομαζόμενος Ἑῤῥῖκος ὁ Λέων.

Καὶ εἰς τὴν Βαυαρίαν δὲ ὁ τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφὸς Βέλφιος Ϛ΄. ὥρμησεν ἀπὸ Ἀλτόρφιον νὰ πολεμήσῃ τὸν Μαρκέσιον Λεοπόλδον καὶ τὸν βασιλέα. Εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον συνέβη τὸ τῶν ἀμπελουργῶν γυναικῶν ἔργον (1140), τὰς ὁποίας διαιώνισεν ἕνας Γερμανὸς ποιητής. Ὁ βασιλεὺς τὰς ἐσυγχώρησε νὰ ἐξέλθουν τῆς πόλεως βαστάζουσαι ὅ,τι δύνανται, καὶ αὐταὶ ἐφορτώθησαν τοὺς ἄνδρας των.

Λεοπόλδος ὁ Ε΄. ἀπέθανε τὸ ἐρχόμενον ἔτος, καὶ ὁ Κοῤῥάδος ἔδωκε τὴν Βαυαρίαν εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἀποθανόντος Ἑῤῥῖκον τὸν Ἰασομιργότον. Ἀλλὰ κουρασμένος ἀπὸ τὸν μακρὸν πόλεμον ἐνήργησε τὸν γάμον τοῦ Ἑῤῥίκου τούτου μὲ τὴν Γερτρούδαν, χήραν Ἑῤῥίκου τοῦ Ὑπερηφάνου, ἥτις διὰ τοῦτο παρῃτήθη τὰ εἰς τὴν Βαυαρίαν δίκαιά της (1142). Ἐξ ἐναντίας δὲ ἔδωκεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν παῖδα Ἑῤῥῖκον, υἱὸν τῆς Γερτρούδας, τὴν Σαξονίαν, καὶ ὁ Ἀλβρέχτος ὁ Ἄρκτος νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν παλαιάν Μαρκίαν του, καὶ νὰ ἐκτείνῃ τὴν κυριότητά του μεταξὺ τῶν Σλάβων. Ὁ Βέλφιος Ϛ΄. δὲν ἤθελε

νὰ ἐξεύρῃ τίποτε ἐκ τούτων, ἀλλ᾽ ἀντεφέρετο εἰς τὸν βασιλέα ζητῶν τὴν Βαυαρίαν.

Εἰς δὲ τοῦτο τὸ μεταξὺ ἀπέθανεν εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Ἀνάκλητος Β΄. (1138), καὶ ὁ Ἰννοκέντιος ἐφιλιώθη μὲ τὸν Ῥογῆρον, καὶ τὸν ἐγνώρισε βασιλέα τῆς Σικελίας. Ἀλλ᾽ ἡ σύγχυσις, ἥτις εἶχεν ἀρχίσειν εἰς τὴν Ῥώμην μὲ τὸν ἀγῶνα τῶν δύω Ἀντιπαπῶν, δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη. Ἐκείνη ἡ ἀμυδρὰ καὶ συγκεχυμένη γνῶσις τῶν παλαιῶν καιρῶν καὶ σχέσεων, ἥτις ἐπεκράτει εἰς τὸν μεσαιῶνα, ἐγέννησεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὸν παράξενον στοχασμὸν, ὅτι ἠδύναντο νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν παλαιὰν ἐλευθέραν Ῥώμην. Διὰ τοῦτο ἐκήρυξαν κατὰ τοῦ Πάπα τὴν εἰς τὰ κοσμικὰ ἀπείθειάν των. Αἱ ἰδέαι αὗται ἐστερεώθησαν ἀπὸ τὰς διδαχὰς ἐπισήμου τινὸς ἀνδρὸς, Ἀρνόλδου ἐκ Βριξίας, ὅς τις τότε ἤρχισε νὰ διδάσκῃ εἰς ὅλους: κἀνεὶς ἱερωμένος δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ κτήματα, κἀνεὶς ἐπίσκοπος νὰ ἐξουσιάζῃ κληρουχήματα, ὅλα τὰ γήϊνα ττήματα καὶ αἱ ἐξουσίαι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς γηΐνους ἡγεμόνας. Αἱ διδαχαὶ αὗται ἔκαμαν μεγάλην ἐνέργειαν. Ἰννοκέντιος ὁ Β΄. ἀπέθανεν ἐπάνω εἰς τὰς ταραχὰς (1143), καὶ μετ᾽ ὀλίγον καὶ ὁ διάδοχός του Κελεστῖνος Β΄· ὁ δὲ τοῦτον διαδεχθεὶς Λούκιος Β΄. ἐσκοτώθη λιθοβολημένος ἀπὸ τὸν λαὸν (1145). Ὁ δὲ ἐκλεχθεὶς ἤδη Εὐγένιος Γ΄. ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ τὸν μέγαν τῶν Ῥωμαίων ζῆλον ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας των. Οἱ Ῥωμαῖοι ἔγραψαν εἰς τὸν βασιλέα Κοῤῥάδον, ὅτι ἀπεδίωξαν ἀπὸ τὴν Ῥώμην τοὺς Πάπας, τοὺς κακίστους ἐχθροὺς τῶν αὐτοκρατόρων, καὶ τὸν ἐπαρακάλουν νὰ ὑπάγῃ καὶ νὰ ἐξουσιάζῃ εἰς τὴν μητρόπολιν τοῦ κόσμου ἐλευθερώτερα παρὰ πάντα προκάτοχόν του. Ἀλλ᾽ ὁ Κοῤῥάδος ἐγνώριζε τὴν εὐήθειαν καὶ ἀκαταστασίαν τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ δὲν ἤκουσε τὰς τερπνὰς ταύ-

τας κολακείας των. Ἀλλ' ἐκαταπείσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Παλαιστίνην χωρὶς εὐτυχίαν καὶ κλέος του. Πρὶν ὁμιλήσωμεν περὶ τούτου, ἀνάγκη εἶναι νὰ ῥίψωμεν ἓν βλέμμα εἰς τὴν κατάστασιν τῶν χριστιανικῶν τῆς Ἀνατολῆς τόπων.

---

11. Τὸ βασίλειον τῆς Ἱερουσαλήμ.

Δύω ἔτη μετὰ τὴν κυρίευσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ, κατὰ τὸ **1101** ἔτος, ἑκατοντάδες τινὲς χιλιάδων ἱερῶν πολεμιστῶν συνέῤῥευσαν ἐκ νέου εἰς τὴν Ἀνατολὴν, διὰ νὰ εἰσχωρήσουν εἰς τὰ ἔνδον τῆς Ἀσίας καὶ νὰ κρημνίσουν τὸ Καλιφάτον τοῦ Βαγδάτ. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπροβλεψίαν των ἐξωλοθρεύθησαν ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ ἀπὸ τὸ τουρκικὸν ξίφος εἰς τὴν ἐμπροσθινὴν Ἀσίαν, καὶ μόνον ἐλεεινὰ τινὰ ἀπομενάρια ὑπῆγαν εἰς τὸν βασιλέα Βαλδουῖνον, ὅς τις στανοχωρούμενος εἰς τὸ μικρὸν βασίλειόν του ἀπὸ ἀναριθμήτους ἐχθροὺς ἐχρειάζετο μεγάλην ἐνδυνάμωσιν. Σιμὰ εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς κινδύνους προσετέθησαν καὶ ἐσωτερικαὶ διχόνοιαι, καὶ ἡ δύναμις τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Χριστιανῶν ἤθελεν ἀφανισθῆν ταχέως, ἐὰν δὲν τὴν ἐβοήθουν μὲ ζῆλον αἱ ἐλεύθεραι πόλεις τῆς Ἰταλίας Πίσα, Γένουα καὶ Βενετία, ἐπειδὴ ἡ στερέωσις φρουρίων τινῶν εἰς τὰ παραθαλάσσια ἐκεῖνα ἐχρησίμευε πολὺ εἰς τὴν ἐμπορίαν των. Μὲ τὴν βοήθειαν τούτων ἐκυριεύθησαν αἱ ἀξιόλογοι παραθαλάσσιοι πόλεις Ἄκκη (Ἄκρη καὶ Πτολεμαΐς ὀνομαζομένη ἡ αὐτὴ), καὶ ἡ Σιδὼν καὶ ἡ Τρίπολις. Ὁ Βαλδουῖνος Α'. ἀπέθανε τὸ **1118** ἔτος· διάδοχός του ἐκλέχθη ὁ Βαλδουῖνος Βούργιος, κόμης τῆς Ἐδέσσης, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου ἐκυριεύθη καὶ ἡ Τύρος. Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν εἶχε φθάσειν τὸν κολοφῶνα τῆς ἀκμῆς τὸ τῆς Ἱε-

ρουσαλὴμ βασίλειον, τοῦ ὁποίου ἡ πολιτικὴ σύνταξις ἔγεινεν ἀκριβῶς κατὰ μίμησιν τῶν κληρουχιῶν τῆς Εὐρώπης. Ἐξαίρετος ὑπεράσπισις τοῦ βασιλείου ἔγειναν τὰ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Βαλδουΐνου Β'. περιποιηθέντα κατ' ἐξοχὴν ἱερὰ τάγματα τῶν Ἰωαννιτῶν καὶ Τεμπλαρίων, εἰς τοὺς ὁποίους ἠνώθησαν κατὰ τρόπον ἰδιαίτερον τὸ Ἱπποτικὸν καὶ τὸ Μοναχικὸν πνεῦμα.

Οἱ Ἰωαννῖται ἱππόται ἤρχισαν κατὰ τὸ **1048** ἔτος, ἤγουν ἀρχήτερα ἀπὸ τὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ κυρίευσιν. Πραγματευταὶ ἐξ Ἀμάλφεως, προσκυνήσαντες τὸν ἅγιον τάφον, ἔκτισαν πλησίον αὐτοῦ παρεκκλήσιον καὶ μοναστήριον καὶ νοσοκομεῖον διὰ τοὺς συντοπίτας των προσκυνητάς. Ἔκλεξαν προστάτην των τὸν Πρόδρομον Ἰωάννην καὶ ὠνομάσθησαν νοσοκόμοι ἀδελφοὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ. Γεράρδος τις, προεστὼς τοῦ μοναστηρίου τούτου κατὰ τὸν πρῶτον σταυροφορικὸν πόλεμον, ἐχωρίσθη πρῶτος ἀπὸ τὸ μοναστήριον καὶ ἐσύστησεν ἀδελφότητα φοροῦσαν μαῦρα ἱμάτια μὲ σταυρὸν ἄσπρον. Ὁ Πάπας Πασχάλιος Β'. ἐβεβαίωσε τοῦ νοσοκομείου τὰ ἀποκτήματα, καὶ τὸ ἔλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Ὁ δεύτερος προεστὼς, Ῥαϊμοῦνδος Δουπυΐος, ἱππότης ἀπὸ τὸ Δελφινάτον, ἔδωκεν εἰς τὴν ἀδελφότητα ἄλλους κανόνας, τοὺς ὁποίους ἐπεβεβαίωσεν ὁ Κάλλιστος Β'. τὸ **1120** ἔτος. Ἔγειναν λοιπὸν τρεῖς μερίδες τῆς ἀδελφότητος. Ὑπηρέται ἀδελφοὶ ἐθεράπευαν τοὺς ἀῤῥώστους προσκυνητὰς, ἱερεῖς ἐφρόντιζαν τὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἱππόται *) συνώδευαν τοὺς προσκυνη-

---

*) Ἡ εἰσαγωγὴ ταύτης τῆς τρίτης κλάσεως ἦτο, καθὼς διηγοῦνται τινές, μίμησις τῆς τάξεως τοῦ Τέμπλου, τὸ ὁποῖον κατὰ πρῶτον ἔδωκε τοῦτο τὸ νέον παράδειγμα ἑνώσεως τοῦ Μοναχικοῦ μὲ τὸ ἱπποτικὸν τάγμα, ἐπειδὴ οἱ Ἰωαννῖται εἶχαν μόνον σκοπὸν κατ' ἀρχὰς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἀῤῥώστων καὶ τῶν προσκυνητῶν, μ' ὅλον ὅτι τότε ἀκόμη ἦσαν μεταξύ των καὶ ἱππόται. Ἴδε Βιλκείνου Ἱστορ. τῶν σταυροφ. Μέρ. II. σελ. 549. Σημ.

τὰς διὰ τῶν ἐπικινδύνων χωρίων τῶν ἀπίστων. Ἰννοκέντιος ὁ Β'. ὠνόμασε κατὰ πρῶτον τὸν προεστῶτα Οὔγωνα μέγαν Μάγιστρον. Οἱ βασιλεῖς τῆς Ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐχάριζαν κτήματα εἰς τὴν Παλαιστίνην, καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι ἡγεμόνες τοὺς ἔδιδαν ἀκινήτων κτημάτων προσόδους.

Τὸ τάγμα τῶν Τεμπλαρίων συνεστήθη τὸ 1118 ἔτος ἀπὸ ἐννέα ἱππότας, τῶν ὁποίων ἀρχηγοὶ ἦσαν Οὔγων Παϊένσινς, καὶ Γοττεφρεῖδος ἐκ τοῦ ἁγίου Ἀλδεμάρου. Ἔταξαν εἰς τὸν Πατριάρχην τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὡς οἱ Μοναχοὶ, νὰ ζῶσι σωφρόνως καὶ εὐπειθῶς καὶ ἀκτημόνως, καὶ νὰ φυλάττουν τοὺς δρόμους πρὸς ἀσφάλειαν τῶν προσκυνητῶν. Βαλδουῖνος ὁ Β'. τοὺς ἔδωκεν εἰς κατοικίαν ἄκρον τι τοῦ παλατίου του, ὅπου ποτὲ ἐσυνώρευεν ὁ ναὸς (Λατιν. Templum) τοῦ Σολομῶντος κατὰ παράδοσιν. Ἐκ τούτου προῆλθε τὸ ὄνομα Τεμπλάριοι, τοὺς ὁποίους ἐπεβεβαίωσεν ὁ Πάπας Ὀνώριος Β'. (1127), καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς κανόνας καὶ στολὴν τοῦ τάγματός των. Ἔγειναν δὲ καὶ οὗτοι πάραυτα πλούσιοι ἀπὸ ἀφιερώματα τῶν Χριστιανῶν καὶ μάλιστα τῆς Γαλλίας. Κατὰ τὸ 1144 ἀπηριθμοῦντο τὰ ὑποστατικά των μικρὰ καὶ μεγάλα 9000. Κατὰ τὸ 1180 ἔτος εἶχε τὸ τάγμα 300 ἱππότας, καὶ ἀναριθμήτους ὑπηρέτας ἀδελφούς. Ἀφοῦ ἔχασαν τὴν Ἱερουσαλὴμ, οἱ πλεῖστοι τούτων ἐκατοίκησαν εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ ἐπροξένουν κατ' ὀλίγον εἰς τοὺς βασιλεῖς τόσον φόβον, ὥστε οὗτοι τοὺς ἐξωλόθρευσαν μὲ βίαν, καθὼς θέλομεν εἰπεῖν εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον.

Μετὰ τὸν θάνατον Βαλδουΐνου τοῦ Β'. (1131) ἐπερίσσευσαν οἱ κίνδυνοι τῶν ἐν Ἀσίᾳ χριστιανικῶν πολιτειῶν ἀπὸ ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐσωτερικὰς ἔριδας. Φοβερὸς ἐχθρός των ἀνεφάνη τώρα ὁ Ἐμαδεδδῖνος Ζέγκιος, ὅς τις πρῶτον ἦτο ἐπίτροπος τοῦ Μοσοὺλ, καὶ ἔπειτα ἀνεξάρτητος δυνάστης, ἄνθρωπος ἀνδρεῖος καὶ ἐπιμελὴς, καὶ πανοῦργος κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Ἐκυρίευσεν, ἐνῷ ἦτο νήπιος ὁ τῆς Ἱερουσαλὴμ βασιλεὺς Βαλδουῖνος Γ', τὴν Ἔδεσσαν (1144), καὶ ἐπροξένησεν ἐκ τούτου μεγίστην εὐφροσύνην εἰς τοὺς Μουσουλμάνους, ἐπειδὴ ἡ Ἔδεσσα ἐνομίζετο προτείχισμα τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν Χριστιανικῆς κυριότητος. Οἱ Ἄραβες ποιηταὶ ὕμνησαν μὲ ᾠδὰς τὸν κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου θρίαμβον τοῦ Ἰσλὰμ, ἐνῷ οἱ ποιηταὶ τῆς Συρίας ἐθρήνησαν τὸν χαμὸν τῆς ἁγίας ταύτης καὶ πλουσίας πόλεως *). Ὁ Ζέγκιος μετὰ δύω ἔτη ἐσκοτώθη ἀπὸ ἕνα δοῦλον. Οἱ Χριστιανοὶ ἐχάρησαν πρὸς καιρὸν, ἐπειδὴ ὁ υἱός του Νουρεδδῖνος ἦτο ἀξιώτερος τοῦ πατρός. Ἡ Ἔδεσσα ἐξανακυριεύθη μὲν ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς, τὴν δὲ ἕκτην ἡμέραν μετὰ ταῦτα ἐφάνη ὁ Νουρεδδῖνος μὲ πολὺ στράτευμα· οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προστατευθῶσι, καὶ ἔπαθαν τὰ πάνδεινα. Οἱ μὴ σφαγάντες ἐσύρθησαν δέσμιοι εἰς τὴν δουλείαν, καὶ ἡ πόλις κατεσκάφη.

12. Ὁ ἅγιος Βερνάρδος.

(γενν. 1091, ἀποθ. 1153.)

Διαδοθεῖσα ἡ λυπηρὰ ἀγγελία τῆς πτώσεως τῆς Ἐδέσσης εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπροξένησεν ἔκπληξιν, καὶ διήγειρε τὴν ἐπιθυμίαν δευτέρας ἐκστρατείας εἰς τὴν ἁγίαν χώραν. Ἔβαλεν εἰς ἔργον τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην ὁ τῶν τότε ζώντων

*) Βιλχ. ἔνθ. ἀνωτ. Μέρ. II., σελ. 728. Ἐλέγετο κατὰ παράδοσιν, ὅτι ὁ Χριστὸς αὐτὸς ἐπέστρεψε τὸν βασιλέα τῆς Ἐδέσσης.

πάντων περιφημότατος ἐρημίτης, ὁ ἅγιος Βερνάρδος. Οὗτος, γεννηθεὶς ἀπὸ εὐγενῆ οἶκον εἰς Φονταίνας τῆς Βουργουνδίας πλησίον τῆς Διβιῶνος, εἶχε πνεῦμα εὐκίνητον καὶ πυρῶδες, ἀλλ' ἐν ταυτῷ ῥιζωμένην ἀγάπην εἰς τὸν ἐρημικὸν καὶ θεωρητικὸν βίον, διὰ τὸν ὁποῖον ἐνηγκαλίσθη μὲ ζῆλον τὴν μοναδικὴν πολιτείαν. Δὲν ἠρκέσθη ὅμως νὰ διάξῃ μόνος τὴν ζωὴν ταύτην, ἀλλ' εἵλκυσε διὰ τῆς εὐγλωττίας του καὶ ὅσους ἠδυνήθη φίλους καὶ συγγενεῖς του εἰς τὸν βίον τοῦτον. Ἐθαύμαζαν ὅλοι βλέποντες πολλοὺς ἄνδρας νέους καὶ γέροντας ἀρνουμένους οἶκον καὶ τιμὴν καὶ κτήματα, καὶ ταῦτα ἐνήργει ἡ γλῶσσα νεανίσκου ἐτῶν εἴκοσι δύω. Ὁ Βερνάρδος δὲν ἐδιάλεξε κἀνὲν ἀπὸ τὰ πλούσια καὶ περίφημα μοναστήρια, τῶν ὁποίων οἱ ἡγούμενοι ἐτιμῶντο ἀπὸ τοὺς Πάπας, ἀλλὰ πτωχόν τι καὶ ὀλιγάνθρωπον, τὸ Κιστέρκιον, κείμενον εἰς ἀγρίαν τινὰ ἐρημίαν τοῦ Δουκάτου τῆς Βουργουνδίας. Κατὰ τοὺς πρώτους ἤδη χρόνους τῆς ἐκεῖ διατριβῆς του διήγειρε θαυμασμὸν ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ θεωρητικὴ πολιτεία του. Ἡ φήμη του ἔσυρεν εὐθὺς πολλοὺς εἰς Κιστέρκιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐχώρει πλέον τοὺς Μοναχούς· ἐκτίσθησαν καὶ ἄλλα, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸ περίφημον γενόμενον τῆς Κλαραβάλλεως, τοῦ ὁποίου ἔγεινεν ἡγούμενος ὁ Βερνάρδος (1115). Διὰ τῆς αὐστηρᾶς ζωῆς ἀπεξηράνθη ὅλως τὸ σῶμα του, καὶ ὡμοίαζε πλέον νεκρὸν παρὰ ζωντανὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἡ ἐνέργειά του ἦτο πάντοτε ἀκούραστος. Ἦτο ὁ τόπος περικυκλωμένος ἀπὸ βουνὰ καὶ σκοτεινὰ δάση, καὶ ὅς τις κατέβαινεν εἰς αὐτὸν, εὕρισκε πλῆθος ἀνθρώπων ἐργαζομένων ἢ ὑμνούντων τὸν Θεόν. Οἱ διαβαίνοντες ἐγεμίζοντο ἀπὸ σέβας, καὶ ὡμίλουν περὶ αὐτοῦ ὡς περὶ ἁγίου τόπου.

Ἡ φήμη διεδόθη ὅτι ἐθαυματούργει ζῶν ἀκό-

μη ὁ ἅγιος Βερνάρδος. Λαϊκοὶ εὐγενεῖς καὶ ἀγενεῖς, ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι ἔτρεχαν νὰ τὸν προσκυνήσουν, καὶ ἡ ὁρμητικὴ βία τῶν ἱπποτῶν ἔκλινε γόνυ εἰς τὴν ἡσυχίαν τοῦ μεγάλου πνεύματός του. Μὲ τοὺς ἐνδόξους προεστῶτας καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ κόσμου καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Γαλλίας εἶχεν ἐπιστολικὴν κοινωνίαν ὁ Βερνάρδος, ἐσυνήργει εἰς τὰ ἀξιολογώτατα πράγματα τῆς ἐκκλησίας, ὡμίλει κατὰ τῶν ἀταξιῶν, καὶ ἐπέπληττε τοὺς ἁμαρτάνοντας λαϊκοὺς καὶ ἱερωμένους μὲ θεῖον ζῆλον. Διὰ τοὺς πάσχοντας καὶ ἀδικουμένος ἐμεσίτευεν εἰς τοὺς μεγάλους μὲ ἐπιμονὴν, ἐπροστάτευε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκκλησίας κατὰ τῶν βασιλέων, ἐπέπληττε δὲ καὶ τοὺς Πάπας αὐτοὺς, ὅταν ἀντεφέροντο εἰς τὸ κοινὸν ὄφελος *). Εἰς τὴν μεταξὺ τῶν Παπῶν Ἀνακλήτου καὶ Ἰννοκεντίου ἔριν (ἀνωτ. σελ. 419), αὐτὸς ὑπεστήριξεν ἐξαιρέτως τὸν δεύτερον. Ἡ εὐγλωττία του ἐπροξένησε τὸν γνωρισμὸν τοῦ Ἰννοκεντίου εἰς ἐπισκόπων σύνοδον, τὴν ὁποίαν συνεκάλεσεν ὁ Λοδοβῖκος Ϛ'., βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, εἰς λύσιν τούτου τοῦ ζητήματος. Αὐτὸς ἐσυνώδευσε τὸν Πάπαν εἰς Λεόδιον πρὸς τὸν βασιλέα Λοθάριον, ἔπειτα εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἠγωνίσθη πανταχοῦ ὑπὲρ τοῦ πράγματος τούτου.

Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν Βαρώνων τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκθέτουσαι τὴν στενοχωρίαν, τὴν ὁποίαν ἔπασχαν μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ἐδέσσης, ἄναψαν τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Γάλλων ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος. Τινὲς δὲ τυπτόμενοι ἀπὸ τὴν συνείδησιν δι' ἁμαρτήματά των ἀπεφάσισαν νὰ καθαρισθοῦν ἀπ' αὐτὰ ἀγωνιζόμενοι ἀνδρείως ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ ὑποθέσεως. Ἐκ τού-

---

*) Νεάνδρου Ὁ ἅγιος Βερνάρδος καὶ οἱ χρόνοι του, Τμῆμ. I.

των ἦτο καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λοδοβῖκος Ζ΄. Εἶχε πολεμήσειν πρὸ τινος καιροῦ τὸν Κόμητα τῆς Καμπανίας Θιβῶτον. καὶ ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τὸ Βικτοριακὸν· ἐκεῖ ἔκαυσαν οἱ στρατιῶταί του μίαν ἐκκλησίαν, ὅπου κατέφαγαν αἱ φλόγες τριακοσίους ἀνθρώπους. Μετανοῶν περὶ τούτου ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὸ ἅγια χώματα. Ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Βερνάδον γνώμην, ἀλλ᾽ οὗτος δὲν ἠθέλησε νὰ ἀποφασίσῃ τίποτε χωρὶς τὸν Πάπαν. Ὁ Εὐγένιος Γ΄. ἔδωκε προσταγὴν εἰς τὸν Βερνάρδον νὰ κηρύξῃ τὸν σταυρόν. Συμπεραίνεται μὲ ποῖον ζῆλον ἐξετέλεσε τὴν προσταγὴν ταύτην. Εἰς μίαν πολυανθρωποτάτην σύνοδον τῆς Βεργελαΐας (τὸ Πάσχα **1146**) ἔλαβε τὸν σταυρὸν ὁ Λοδοβῖκος, ἡ γυνή του, ὁ ἀδελφός του, πολλοὶ Κόμητες, ἐπίσκοποι καὶ εὐγενεῖς. Ὁ Βερνάρδος ἠναγκάσθη νὰ σκορπίζῃ καὶ ὄχι νὰ ἐγχειρίζῃ τοὺς σταυρούς, καὶ ἐπειδὴ οἱ παρόντες δὲν ἦσαν ἱκανοί, ἔσχισε τὰ ἱμάτιά του καὶ ἔκαμνε σημεῖα σταυροῦ. Δι᾽ ὅλης τῆς Γαλλίας διέδραμεν ὡς ἀστραπὴ τὸ παλαιὸν Deus lo volt (ὁ Θεὸς τὸ θέλει), καὶ ὁ Βερνάρδος ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Πάπαν τὴν εὐλογημένην ἐνέργειαν τῶν διδαχῶν του. Ἐν ταὐτῷ δὲ ἠρέθιζε τοὺς Γερμανοὺς μὲ ἰσχυρὰς καὶ ἐπιμόνους ἐπιστολὰς νὰ μὴ μείνωσι τοῦ ἀγῶνος ὀπίσω.

Μεταξὺ τούτων ἐκβῆκεν εἰς τὰς παρὰ τὸν Ῥῆνον χώρας μοναχός τις, Ῥαδοῦλφος, καὶ ἐκήρυττε τὸν σταυρόν. Ἀνέφλεξε τὴν τοῦ λαοῦ ὀργὴν κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφονεύθησαν πολλοὶ ἕως οὗ ὁ Κορράδος ἐκράτησε τὴν μανίαν ταύτην. Ὁ Βερνάρδος ἔγραφε περὶ τούτου πρὸς τὸν Μογοντίας ἀρχιεπίσκοπον Ἐρρῖκον: „Δὲν νικᾷ ἡ ἐκκλησία τοὺς Ἰουδαίους λαμπρότερα, ἐὰν τοὺς πείθῃ εἰς τὴν θεογνωσίαν παρὰ ἐὰν τοὺς φονεύῃ; Εἶναι ἄραγε ματαία ἡ προσευχὴ τῆς ἐκκλησίας, ἥτις γίνεται ἀκαταπαύστως περὶ τῶν Ἰουδαίων νὰ σηκώσῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν καρδίαν των τὸ κάλυμμα διὰ νὰ ἴδωσι τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας; διότι ἐὰν δὲν ἐλπίζωμεν ὅτι οἱ ἄπιστοι θέλουν ἐπιστρέψειν ποτὲ εἰς τὴν πίστιν, εἶναι περιττὸν νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ αὐτῶν.“

Ὁ βασιλεὺς Κορράδος Β΄. ἦτο πρότερον εἰς τὴν Παλαιστίνην, καὶ εἶχεν ὄρεξιν νὰ στρατεύσῃ καὶ ἐκ δευτέρου. Ὁ Βερνάρδος ἦλθε διὰ τοῦτο εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τὴν λειτουργίαν ὡμίλησε πρὸς τὸν βασιλέα περὶ τῶν εὐεργεσιῶν, τὰς ὁποίας ἠξιώθη παρὰ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἀντ᾽ αὐτῶν χρεωστεῖ νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ θεῖον θέλημα. Ὁ βασιλεὺς μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶπε: „Ναὶ γνωρίζω τὰς μεγάλας εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἔδειξεν εἰς ἐμὲ ὁ Θεός, καὶ δὲν θέλω εἶσθαι πολὺν καιρὸν ἀγνώμων. Εἶμαι πρόθυμος νὰ τὸν ὑπηρετήσω.“ Εὐθὺς ὁ Βερνάρδος ἐκόλλησεν ἐπάνω του σταυρόν, καὶ τοῦ ἐνεχείρισε τὴν ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης προσηλωμένην σημαίαν, διὰ νὰ νικήσῃ μὲ αὐτὴν τοὺς ἀπίστους. Τὸ παράδειγμά του ἀνέφλεξε πολλοὺς Γερμανοὺς ἡγεμόνας καὶ ἄρχοντας, καὶ αὐτὸν τὸν ἕως τώρα ἐναντιόφρονα Βέλφιον, καὶ τὸ ἄνθος τῆς Γερμανικῆς νεολαίας, νὰ ἀκολουθήσωσιν εἰς τὴν ἐκστρατείαν.

13. Ὁ δεύτερος σταυροφορικὸς πόλεμος.

(1147 — 1149).

Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ **1147** ἔτους ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ὁ βασιλεὺς Κορράδος μὲ **70,000** τεθωρακισμένους ἱππεῖς, καὶ πολλοὺς πεζοὺς καὶ ὁπλίτας, καὶ ὡδοιπόρει δι᾽ Οὐγγαρίας καὶ τοῦ Γραικικοῦ βασιλείου. Οἱ Γραικοὶ φοβούμενοι κακοὺς

σκοποὺς τῶν Γερμανῶν δὲν ἐδέχοντο μὲ πολὺ θάῤῥος τοὺς ἱεροὺς πολεμιστάς. Μετά τινας λογοτριβὰς καὶ μικρὰς εἰς τινὰ μέρη μάχας διέβη ὁ στρατὸς εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐκεῖ ἐπροβλήθη ἡ διπλῆ γνώμη, ἢ νὰ περιπατήσωσι τὸν σύντομον μὲν, ἐπικίνδυνον δὲ δρόμον τοῦ Ἰκονίου, ἢ τὸν μακρὸν μὲν, ἀσφαλῆ δὲ τῶν παραθαλασσίων τόπων. Ὁ Κοῤῥάδος ἐπροτίμησε τὸν πρῶτον. Ἀλλὰ μετὰ πολλὰς κακοπαθείας καὶ σπάνεις τροφῶν περιέπεσαν εἰς τόπον ἄγνωστον μεταξὺ πολυαρίθμων Τουρκικῶν στρατευμάτων, ὅπου μόλις ἐσώθη τὸ δέκατον μέρος τοῦ στρατεύματος· ὁ βασιλεὺς Κοῤῥάδος ὑπέστρεψεν εἰς τὸ Βυζάντιον, ὅπου τὸν ἐδέχθη φιλοφρονέστατα ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ Κομνηνὸς (Ἴδε ἀνωτ. σελ. 400, σημείωσ.).

Οἱ Γάλλοι δὲν ἐδοκίμασαν καλητέραν τύχην. Ἐπεριπάτησαν τὸν δρόμον τῶν Γερμανῶν διὰ τῆς Γραικικῆς ἐπικρατείας. Εἰς τὴν Νίκαιαν συνήντησαν τὰ τρίμματα τοῦ κτυπημένου Γερμανικοῦ στρατοῦ, καὶ διὰ νὰ ἀποφύγουν τοὺς αὐτοὺς κινδύνους, ἐπῆραν τὸν δρόμον εἰς τὴν Σμύρνην, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἔφεσον. Μόλις εἶχαν περάσειν τὸν Μαίανδρον, καὶ Τοῦρκοι φανέντες ἐχάλασαν μέρος τοῦ στρατοῦ, τὸ δὲ λοιπὸν ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀττάλειαν, ὅπου ἐμβῆκε μετ' ὀλίγων εἰς τὴν Ἀντιόχειαν· οἱ λοιποί του στρατιῶται ἀπὸ πεῖναν καὶ ἀῤῥωστίαν καὶ Τουρκικὸν ξίφος πολεμούμενοι ἐπαραδόθησαν ὅλοι σχεδὸν οἱ ζωντανοὶ αἰχμάλωτοι εἰς τοὺς βαρβάρους.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Γερμανίας καὶ Γαλλίας συνῆλθαν εἰς ἓν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἰδόντες ὅτι εἶχαν ἀκόμη στρατεύματά τινα ἐστράτευσαν μετὰ Βαλδουΐνου τοῦ Γ'. εἰς πολιορκίαν τῆς Δαμασκοῦ (1148). Μὴ δυνηθέντες δὲ νὰ κατορθώσωσι τίποτε ὑπέστρεψαν ἄπρακτοι εἰς τὰ βασίλειά των (1149).

Ἐκεῖ διηγέρθη πικρὰ κατηγορία κατὰ τοῦ Βερνάρδου, ὅςτις ἐπροφήτευσεν εὐτυχῆ ἔκβασιν, καὶ οὕτως ἔσυρεν εἰς τὴν φθορὰν πολλὰς χιλιάδας. Ὁ Βερνάρδος, ὅςτις καὶ αὐτὸς ἐπικράνθη κατάκαρδα, ἀπελογήθη, ὅτι οἱ ἡγεμόνες ἐξ ἁμαρτιῶν των δὲν ἠξιώθησαν νὰ γείνουν ὄργανα τοῦ θείου θελήματος, φέρων τὸ παράδειγμα τοῦ Μωϋσέως, ὅςτις δὲν ἠξιώθη νὰ εἰσάξῃ τὸν Ἰσραηλητικὸν λαὸν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, διότι δυσηρέστησεν εἰς τὸν Θεὸν, ὅς τις τὸν εἶχε προστάξειν εἰς τοῦτο.

14. Γαλλία ἐπὶ Λοδοβίκων Ϛ' καὶ Ζ'.

(1108 — 1180.)

Λοδοβῖκος Ϛ' ὁ Παχὺς, ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος Φιλίππου τοῦ Α', πρῶτος ἐκ τῶν Καπετιδῶν, ἤρχισε νὰ ὑφόνῃ τρόπον τινὰ τὴν βασιλικὴν ἀξίαν κατὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἀρχόντων. Ἦτο δὲ τοῦτο ἔργον τοῦ συνετοῦ λειτουργοῦ του, Συγήρου ἡγουμένου τοῦ ἁγίου Διονυσίου. Συνήθως θεωρεῖται ὡς εὐτυχὲς κίνημα κατὰ τῶν μεγιστάνων, ὅτι πρῶτος ὁ Λοδοβῖκος ἐπεριποιήθη τὰς πόλεις· ἀλλ' ἦτο ὄχι ἀποτέλεσμα βαθείας πολιτικῆς, ὅσον χρηματικὴ ἔνδεια τοῦ θρόνου, ὅς τις ἐπώλει μὲ ἀργύριον προνόμια εἰς τὰς διὰ τῆς φιλοτεχνίας προκοπτούσας εἰς εὐτυχίαν πόλεις *). Εἶναι δὲ βέβαιον, ὅτι κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἤρχισε νὰ συνιστᾶται εἰς τὰς πόλεις ἡ τρίτη κλάσις τῶν κατοίκων, ἥτις μετὰ ταῦτα ἔβαλε μέγα βάρος εἰς τὴν πλάστιγγα τοῦ βασιλέως. Ὁ βασιλεὺς ἔδιδε

*) Mably observations sur l'histoire de France. T. III. p. 94.

κατ' ἀρχὰς τὰ προνόμια εἰς τὰ ὑποστατικά του, ἀλλ' οἱ μεγιστᾶνες ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμά του εἰς τὰ ἰδικά των.

Λοδοβῖκος ὁ Ϛ' περιεπλέχθη εἰς πόλεμον μὲ Ἐῤῥῖκον Α', βασιλέα τῆς Ἀγγλίας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ δεύτερος ἐξουσίαζε καὶ τὴν Νορμανδίαν, διὰ τοῦτο δὲν ἔλειπαν αἰτίαι πολέμων, οἱ ὁποῖοι διήρκεσαν ἕως τῆς δεκάτης πέμπτης ἑκατονταετηρίδος.

Λοδοβῖκος ὁ Ϛ' ἀπέθανε κατὰ τὸ 1137 ἔτος. Πρὶν ἀποθάνῃ εἶχε νυμφεύσειν τὸν υἱὸν καὶ διάδοχόν του Λοδοβῖκον τὸν Ζ' μὲ τὴν Ἐλεονώραν, κληρονόμον τῆς Πικταυΐας καὶ Γυϊέννης. Ἡ Ἐλεονώρα, ἀκολουθήσασα τὸν ἄνδρα της εἰς τὴν σταυροφορικὴν ἐκστρατείαν, ἔζη ἐκεῖ τόσον ἀσώτως, ὥστε ἀπεφάσισεν ὁ Λοδοβῖκος νὰ τὴν χωρίσῃ. Συγῆρος ὁ ἐπιτροπεύσας τὸ βασίλειον εἰς τὴν ἀπουσίαν τοῦ βασιλέως ἀντέστη εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις, διὰ νὰ μὴ χάσῃ ὁ Λοδοβῖκος τὴν πλουσίαν κληρονομίαν τῆς συζύγου του. Ἀλλὰ μόλις ἀπέθανεν ὁ Συγῆρος (1152), καὶ ὁ Λοδοβῖκος ἐχώρισε τὴν γυναῖκά του, ἥτις εὐθὺς ὑπανδρεύθη Ἐῤῥῖκον τὸν Πλανταγενέτην, ὅστις ἐξουσιάζων τὴν Νορμανδίαν, Ἀνδεγαυΐαν, Τυρωνίαν καὶ Γενομανίαν προσέλαβε τώρα καὶ τὴν Γυϊένναν, καὶ βασιλεύσας τῆς Ἀγγλίας ἀπέκτησε καὶ τὴν Βρετανίαν. Οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας ἦσαν λοιπὸν ὑποτελεῖς τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ τόσον ἰσχυροὶ, ὥστ' ἤθελαν ἐξώσειν ὁλοτελῶς τοὺς Καπετίδας ἀπὸ τὴν χώραν, ἐὰν δὲν συνέτρεχαν εἰς αὐτοὺς εὐτυχεῖς περιστάσεις, ὡς θέλομεν ἰδεῖν ἔπειτα.

15. Ἀβαιλάρδος καὶ Ἐλιγία.

Δὲν εἶναι περιττὸν νὰ ὑποσυνάψωμεν ἐνταῦθα μίαν διήγησιν, ἥτις μέρος μὲν εἰκονίζει τὸ πνεῦμα τοῦ καιροῦ, μέρος δὲ ἀναφέρεται συχνάκις ὑπὸ πολλῶν.

Πέτρος Ἀβαιλάρδος, γεννηθεὶς τὸ 1180 ἔτος εἰς κώμην τινὰ πλησίον τοῦ Ναννέτου, εἶχεν ὡραιοτάτην ἀνδρικὴν ὄψιν, ἔξοχον εὐγλωττίαν, βαθὺν νοῦν, ἀκόρεστον φιλομάθειαν, καὶ εὐαισθητοτάτην φιλοτιμίαν. Προσέτι εἶχε φιλόκαλον καρδίαν, κλίσιν εἰς τὰς τέχνας, καὶ προτέρημα μουσικῆς, τὸ ὁποῖον ἐξουσίαζεν ὅλας τὰς καρδίας. Τὸ πνεῦμά του τὸν ἐκίνησε νὰ ἀφιερωθῇ εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, καὶ κυριώτερον ἔργον του ἦτο ἡ δογματικὴ θεολογία καὶ ἡ φιλοσοφία, μὲ τὰ ὁποῖα ἐσύναπτεν ἑρμηνείαν τῶν γραφῶν καὶ γνώσεις τῶν ἐνδόξων συγγραφέων. Ἡ πάντη νέα του θεωρία τῶν ἐπιστημῶν ἐκείνων διήγειρε πάραυτα γενικὴν προσοχήν. Ἐφιλονείκει μὲ ὅλους τοὺς διδασκάλους τῶν Παρισίων, καὶ τοὺς ἀπέδειχνε τὴν ἀδυναμίαν των. Ἀνεχώρησεν ἔπειτα ἀπὸ τοὺς Παρισίους, καὶ ἔκτισε σχολεῖα τινὰ εἰς Μελελόδουνον καὶ Κορβέλιον, καὶ ὡς μὲ μαγνητικὴν βελόνην εἵλκυσεν εἰς τὸν ἑαυτόν του ὅλους τοὺς μαθητὰς τῶν Παρισίων. Ἐξ Ἀγγλίας, Ἰσπανίας, Ἰταλίας καὶ Γερμανίας ὑπήγαιναν εἰς Γαλλίαν στίφη μαθητῶν μόνον διὰ νὰ ἀκούσουν τὸν Ἀβαιλάρδον. Ὅλοι οἱ ἄλλοι διδάσκαλοι ἔμειναν ἔρημοι. Ἐκ τῆς σχολῆς του ἐκβῆκαν εἴκοσι περίπου Καρδινάλιοι καὶ ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα ἀρχιεπισκόπους καὶ ἐπισκόπους.

Ὅταν ἐκ δευτέρου ὑπέστρεψεν εἰς Παρισίους, γέρων τις ἱερεὺς, Φούλβερτος ὄνομα, τὸν ἐπῆρε διδάσκαλον τῆς δεκαοκταετοῦς ἀνεψιᾶς του Ἐλιγίας, κόρης μὲ ἀξιολογώτατα προτερήματα τοῦ πνεύματος

καὶ τῆς καρδίας. Ἐντὸς ὀλίγου ἐκυριεύθη ἡ κόρη ἀπὸ θαυμασμὸν καὶ τιμὴν τῶν λαμπρῶν προτερημάτων τοῦ Ἀβαιλάρδου. Τὸν ἔβλεπεν ὡς τὸν τελειότατον ἄνδρα, καθὼς καὶ αὐτὸς τὴν ἐτίμα ὡς τῶν γυναικῶν τὸ ἀκροθίνιον. Ὁ γέρων ἱερεὺς ἔβλεπε μὲ ὀργὴν τὴν πολλὴν πλησίασιν τῶν δύω, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποσπάσῃ τὴν ἀνεψιάν του ἀπὸ τὸν λατρευόμενον ἄνδρα. Ὁ Ἀβαιλάρδος ἔδωκε τὴν χεῖρά του εἰς τὴν Ἐλιγίαν, καὶ μυστικῶς συνεζεύχθησαν εἰς γάμον.

Ὁ Φούλβερτος, ἀνὴρ σφοδρὸς καὶ φιλέκδικος, ἔστειλε τὴν νύκτα ἀνθρώπους, ἐπίασαν τὸν δυστυχῆ Ἀβαιλάρδον καὶ τὸν εὐνούχισαν. Τοῦτο ἐπροξένησε δυστυχεστάτην μεταβολὴν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἀβαιλάρδου. Ἐμίσησεν ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ αὐτὴν τὴν Ἐλιγίαν κατεδίωκε μὲ ἐμπαθῆ ζηλοτυπίαν, καὶ τὴν ἔστειλεν εἰς τὸ μοναστήριον. Καὶ αὐτὸς δὲ ἔγεινε Μοναχὸς εἰς τὸ ἐν Παρισίοις μοναστήριον τοῦ ἁγίου Διονυσίου (1117). Ἐπειδὴ δὲ οἱ Μοναχοὶ δὲν ὑπέφεραν τὴν αὐστηρὰν ἠθικήν του, ἐκατοίκησεν εἰς χωριστὸν κελλίον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐχώρει τοὺς μαθητὰς, οἱ ὁποῖοι ἐπεθύμουν ἀκόμη τὴν διδασκαλίαν του. Ὁ φθόνος τὸν κατέτρεχε καὶ ἐκεῖ. Εἶχε γράψειν διὰ τὴν χρείαν τῶν μαθητῶν του Περὶ τῆς ἁγίας τριάδος· εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο εὕρηκαν αἱρέσεις οἱ ἐχθροί του. Ὁ Ἀβαιλάρδος ἐκράχθη εἰς σύνοδον συγκροτηθεῖσαν (1121) εἰς Νοβιόδουνον, ὅπου ἠναγκάσθη νὰ καύσῃ τὸ βιβλίον του, καὶ κατεδικάσθη εἰς φυλακήν. Ἀλλ' ὁ ἀδίκως κατατρεχόμενος εὕρηκε περισσοτέρους φίλους, καὶ οἱ κατησχυμμένοι ἐχθροί του ἠναγκάσθησαν νὰ τὸν συγχωρήσουν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ μοναστήριον. Αὐτοῦ τὸν ἐπροξένησε νέους διωγμοὺς ἡ ἐλευθεριότης του· τελευταῖον ἔλαβε τὴν ἄδειαν νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὸ μοναστήριον. Μὲ ὀλίγους

πιστοὺς συνοδοιπόρους του ἔδραμεν εἰς τὰ σκοτεινὰ δάση τῆς Καμπανίας. Εἰς ταύτην τὴν περιφοράν του ἐνθυμήθη κοιλάδα τινὰ τερπνὴν, τὴν ὁποίαν ἐπαρατήρησε ποτὲ, ὅθεν μικρὸς ποταμὸς εἰσέρχεται εἰς τὸν Σηκουάναν πλησίον τοῦ Νογέντου. Τὴν εὕρηκεν, ἔμεινε τὴν πρώτην νύκτα μετὰ τῶν ἀκολούθων του ὑποκάτω εἰς ἓν δένδρον, τὸ πρωῒ ἡτοίμασεν ἐκεῖ μέρος διὰ νὰ κατοικήσῃ εἰς τὴν ἀγρίαν ἔρημον. Ἔπλεξε καλύβαν ἀπὸ κλαδία δένδρων καὶ ἔζησεν ἐκεῖ ἐρημικῶς χρόνον τινά. Ἀλλὰ μόλις ἔμαθαν οἱ μαθηταί του τὸν τόπον τῆς διατριβῆς του, καὶ ἑκατοντάδες ἐξ αὐτῶν ἔτρεχαν ἐκεῖ διὰ νὰ τοὺς διδάσκῃ μαθήματα ὑποκάτω τῶν δένδρων. Ἔπλεξαν πολλὰς καλύβας πλησίον τῆς ἰδικῆς του, ἔπειτα συνεισέφεραν ἀργύριον, καὶ τοῦ ἔκτισαν μοναστήριον, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ὠνόμασε μὲ Ἑλληνικὴν λέξιν Παράκλητον, ἤγουν παρηγορητήν.

Εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ἡ Ἐλιγία ἦτο πρωτοκαλογραία εἰς τὸ μοναστήριον Ἀργεντεντόλιον. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τοῦτο συνέβη κάποια μεταβολὴ, ἠναγκάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ μαζὴ μὲ τὰς καλογραίας της. Συμβεβηκὸς τὴν ἔφερεν εἰς τὸν τόπον, τὸν ὁποῖον ἠδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ. Οἱ Μοναχοὶ τοῦ ἁγίου Τίλδα ἔκλεξαν ἡγούμενόν των τὸν Ἀβαιλάρδον, καὶ αὐτὸς ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν. Εἰς τὸν τόπον του ἐμβῆκεν ἡ Ἐλιγία ἡγουμένη τοῦ ἀφεθέντος Παρακλήτου, καὶ ὁ δυστυχὴς σύζυγός της ἀνέλαβε τὸ ἔργον νὰ τὴν εἰσαγάγῃ παῤῥησίᾳ. Ἡ δυστυχὴς τὸν ἠγάπα ἀκόμη ἐκ καρδίας, τὸν ἔγραφε παθητικωτάτας ἐπιστολάς· ὅλαι αἱ δυστυχίαι του, τὰς ὁποίας ἔπαθεν, ἐπλήγωσαν ἐσωτερικώτατα τὴν ψυχήν της· ὅλη ἡ φροντίς της ἦτο τώρα νὰ καθησυχάσῃ τὴν καρδίαν της.

Ὁ Ἀβαιλάρδος εἶχε παραιτήσει τὸν Παράκλητον, ἐπειδὴ ἡ ἐκεῖ μεγάλη του ἐνέργεια ἐξύπνισεν

ἐκ νέου τοὺς ἐχθρούς του. Μὲ τούτους ἡνώθη τώρα ἀνὴρ, ὅς τις δὲν ἐκινεῖτο ὑπὸ μικροπρεποῦς φθόνου, καὶ διὰ τοῦτο ἔγεινε φοβερώτερος εἰς τὸν Ἀβαιλάρδον παρὰ οἱ ἄλλοι, ὁ ἅγιος Βερνάρδος. Ὅταν ἡ σπουδὴ τῆς φιλοσοφίας ἀνενεώθη εἰς τὴν Δύσιν καὶ διευθύνθη εἰς τὴν Θεολογίαν διὰ νὰ δείξῃ τὰς ἀληθείας τῆς χριστιανωσύνης συμφώνους μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἐσηκώθη ἐναντίον της ἄλλη φατρία, ἥτις ἀπέρριπτε τὸ φιλοσοφικὸν τοῦτο στήριγμα, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο τὴν εἰς τὸν δρόμον τοῦτον ἀπαντωμένην ἀμφιβολίαν, ὅτι μᾶλλον ἠδύνατο νὰ σείσῃ παρὰ νὰ στήσῃ τὰ θεμέλια τῆς πίστεως. Καθὼς ὁ Ἀβαιλάρδος ἦτο ὁ φωστὴρ τῆς φιλοσοφούσης ἐκείνης θεολογίας, οὕτως ὁ ἅγιος Βερνάρδος ἦτο κεφαλὴ τῆς δευτέρας φατρίας. Εἰς πολυπληθῆ σύνοδον συγκροτηθεῖσαν εἰς Ἀγένδικαν (1140) ἐπρόβαλεν ὁ Βερνάρδος ἐκ τῶν σηγγραμμάτων τοῦ Ἀβαιλάρδου χωρία τινὰ, τὰ ὁποῖα ἐξήγει βλάσφημα, καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἀβαιλάρδος ἐπιώπησεν, ἀνεθεμάτισεν ἡ σύνοδος τὰς προτάσεις ἐκείνας. Ὁ Ἀβαιλάρδος ἀνέφερε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Πάπαν, ἀλλ' ὁ Ἰννοκέντιος Β'. τιμῶν, ὡς ἐξεύρομεν, τὸν Βερνάρδον, ἐπεκύρωσε τὴν ἀπόφασιν τῆς συνόδου, καὶ ἀφώρισε τοὺς ὀπαδοὺς τῆς διδασκαλίας ἐκείνης. Κατ' εὐτυχίαν ἔγεινεν εἰρήνη μεταξὺ τῶν λογομαχούντων, ὅταν ἡ κρίσις τοῦ Πάπα ἔφθασεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Διότι ὁ ἀδυνατήσας Ἀβαιλάρδος, ἐνῷ ὑπήγαινεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἐπεθύμει καθ' ὁδὸν νὰ εὕρῃ πουποτε ἡσυχαστικὸν τόπον, καὶ ὁ Πέτρος ὁ ἡγούμενος τοῦ Κλυνίσκου, φιλάνθρωπος καὶ φιλομαθὴς ἀνὴρ, τὸν ἐκράτησε διὰ νὰ διδάσκῃ τοὺς Μοναχούς του. Διὰ μεσιτείας τούτου ἐφιλιώθη ὁ Ἀβαιλάρδος μὲ τὸν Βερνάρδον, καὶ ὁ Πάπας τὸν ἐσυγχώρησεν ἀπὸ τὸν ἀφορισμόν. Αὐτοῦ ἐπέρασε τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς του μὲ ἐνάρετον διαγωγὴν,

καὶ ἐνῷ ἐδίδασκε τοὺς Μοναχοὺς τὴν Θεολογίαν. Ἀῤῥωστήσας δὲ ἐστάλθη ὑπὸ τοῦ Πέτρου εἰς τὸν ἅγιον Μάρκελλον διὰ νὰ ἀλλάξῃ τὸν ἀέρα, ἀλλ' ἀπέθανεν ἐκεῖ τὴν 21 Ἀπριλίου 1142.

Ὁ σεβάσμιος ἡγούμενος τοῦ Κλυνίσκου ἀνήγ-
γειλε τὸν θάνατόν του εἰς τὴν Ἐλιγίαν, ἥτις τοῦ
ἐφανέρωσεν ἐξ ἐναντίας τὴν θέλησιν τοῦ Ἀβαι-
λάρδου νὰ τεθῇ εἰς τὸν Παράκλητον. Ὁ ἡγούμε-
νος ἐσυνώδευσεν ἐκεῖ τὸν νεκρὸν, καὶ τοῦ ἔψαλε
τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν. Ἡ Ἐλιγία ἔβρεχε
καθημερικῶς μὲ τὰ δάκρυά της τὸν τάφον τοῦ δυστυ-
χοῦς ἀνδρός της, καὶ ἐδιηγεῖτο εἰς τὰς συναδελ-
φάς της τὰ περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἔρωτός των. Ἔζη-
σεν ὕστερ' ἀπ' αὐτὸν εἴκοσιν ἓν ἔτη τιμωμένη καὶ
ἀγαπωμένη γενικῶς, ὡς παράδειγμα τοῦ τάγματός
της. Ἀπέθανε δὲ τὴν 17 Μαΐου 1163 Κυριακὴν
ἡμέραν καὶ συγκατετέθη πλησίον τοῦ Ἀβαιλάρδου
της.

Ἡ φήμη τῆς ἀγαθότητος, τῆς σοφίας, καὶ
τῆς ἱλαρᾶς εὐγλωττίας της ἐπροξένησεν εἰς αὐτὴν
τόσους ζηλωτὰς, ὥστε ἡγεμόνες καὶ εὐγενεῖς, ἱερω-
μένοι καὶ λαϊκοὶ ἐσυνερίζοντο νὰ εὐεργετοῦν τὸν
Παράκλητον. Μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἔφθασεν εἰς
μεγάλην ἀκμὴν τὸ μοναστήριον, καὶ ἐφημίσθη καὶ
πολὺν καιρὸν μετὰ τὸν θάνατόν της. Ἐπειδὴ δὲ
ἐπαρηγορήθη κατὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἱερὰν πίστιν,
ἐμετάδιδε τὸ θεῖον τοῦτο πνεῦμα καθάριον καὶ ζων-
τανὸν καὶ εἰς τὰς φιλενάδας της, τῶν ὁποίων ἦτο
πλέον παρὰ μήτηρ. Τὰς ἐδίδασκε γυναικείας τέ-
χνας, καὶ ἐγύμναζε τὸ πνεῦμα των εἰς τὴν ἀνάγνω-
σιν τῆς γραφῆς καὶ τῶν παλαιῶν, τῶν ὁποίων τὰς
γλώσσας εἶχε διδαχθῆν ἀπὸ τὸν Ἀβαιλάρδον. Αἱ
καλογραῖαι της ἀνεγίνωσκαν Ἑλληνικὰ καὶ Λατινικὰ,
καὶ αὐτὴ ἔγραφε τὰ Λατινικὰ πολλὰ καθαρά. Οἱ
ἀγαπητοί της συγγραφεῖς ἦσαν Λουκανὸς καὶ Σενέ-

κας. Πρὸς ἀνάμνησίν της ἐγίνετο ἡ λειτουργία τῆς Πεντηκοστῆς εἰς τὸν Παράκλητον μὲ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ πολλὰ ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν της.

---

16. Ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερῖκος Α΄. (Βαρβαρόσας ἤγουν Κοκκινογένειος).

(1152 — 1192.)

Ὁ Κοῤῥάδος τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην ἐπιστροφῆς του ἀπέθανεν εἰς Βαμβέργαν (15 Φεβρουαρίου 1152), ἐνῷ εἶχε σκοπὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ῥώμην· διὰ τοῦτο ποτέ του δὲν ἀπέκτησε τὸν αὐτοκρατορικὸν τίτλον. Ἀφῆκεν ὄνομα, ὅτι ἐβάσταξε τὸ βασίλειον μὲ νοῦν καὶ μὲ ἀνδρίαν. Πρὸς λύπην του ἴδε τὸν υἱόν του Ἐῤῥῖκον, τὸν ὁποῖον ἔκλεξαν κατὰ θέλησίν του διάδοχόν του τὸ 1147 ἔτος, νὰ ἀποθάνῃ τὸ 1150· καὶ ἐπειδὴ ὁ δεύτερος υἱός του Φρειδερῖκος ἦτο πολλὰ μικρὸς, ἐσύστησεν ὁ αὐτὸς εἰς τοὺς ἡγεμόνας τὸν ἀνεψιόν του Φρειδερῖκον ἐκ Σοηβίας, ὅστις εἶχε φανῆ ἄξιος τῆς βασιλείας εἰς τὸν προγεγαμμένον σταυροφορικὸν πόλεμον καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις. Τὸν ἔκλεξαν λοιπὸν εἰς τὴν Μογοντίαν ἐπὶ πλήρους συνόδου τῶν ἡγεμόνων (5 Μαρτίου 1152), ἀλλὰ πρῶτον ἀπεφάσισαν τὸ πρᾶγμα οἱ ἐνδοξότεροι Δοῦκες μεταξύ των, καὶ ἔπειτα τὸ ἐπρόβαλαν εἰς τοὺς ἄλλους πρὸς ἐπικύρωσιν. Ἡ δὲ στέψις ἔγεινεν εἰς τὸ Ἀκυΐσγρονον τὴν 8 Μαρτίου.

Φρειδερῖκος ὁ Α΄ εἶναι εἷς ἀπὸ τοὺς μεγίστους ἡγεμόνας τοῦ μεσαιῶνος, καὶ κἀνεὶς ὕστερ᾽ ἀπ᾽ αὐτὸν δὲν ἐβάσταξε τὸ αὐτοκρατορικὸν ξίφος μὲ τοιαύτην δύναμιν. Πρώτη λαμπρὰ πρᾶξίς του ἦτο

ἡ κρίσις μεταξὺ δύω Δανικῶν Πριγκίπων Σουήνου
καὶ Κανούτου περὶ κληρονομίας τοῦ θρόνου, οἵτι-
νες ἐπαρουσιάσθησαν εἰς ἓν συμβούλιον τοῦ Μαρ-
σιβούργου 1152. Εἰς τὸν δεύτερον ἐπέθηκεν αὐ-
τὸς τὸ διάδημα, καὶ τοῦ ἐπῆρε τὸν κληρουχικὸν
ὅρκον· ὁ πρῶτος εὐχαριστήθη μὲ χώρας τι μέρος.
Ἡ κυριωτέρα προσοχὴ Φρειδερίκου τοῦ Α΄ δι-
ευθύνθη εἰς τὴν Ἰταλίαν, τῆς ὁποίας αἱ πρὸς τοὺς
Γερμανοὺς βασιλεῖς σχέσεις ἦσαν περιπλεγμέναι.
Ἔλειπαν κατ᾽ ἐκείνας τὰς ἑκατονταετηρίδας παντα-
χοῦ ἀκόμη οἱ καθαροὶ καὶ στερεοὶ προσδιορισμοὶ τῶν
σχέσεων τοῦ ἄρχοντος πρὸς τὸ ἀρχόμενον μέρος·
διὰ τοῦτο ἠκολούθουν συχναὶ ἀντιφάσεις εἰς τὰ
ἑκατέρωθεν ἀπαιτούμενα, ἐνῷ δὲν ὡμολογεῖτο τὸ
δίκαιον. Πουποτε ὅμως δὲν ἐπεκράτει μεγαλητέρα
ἔρις περὶ δικαίων καὶ καθηκόντων ὅσον εἰς τὴν Ἰτα-
λίαν. Οἱ κάτοικοι ταύτης τῆς χώρας τόσον ὀλίγον
ἐφρόντιζαν διὰ τὰ τῆς μεγαλειότητος δίκαια, τὰ
ὁποῖα ἀπέκτησαν οἱ ἐπέκεινα τῶν Ἄλπεων ξένοι
δυνάσται δι᾽ Ὄθωνος τοῦ Α΄, καὶ οἱ Γερμανοὶ βασι-
λεῖς διὰ διχονοιῶν τῆς πατρίδος των, καὶ διὰ τοῦ
τότε περιορισμοῦ τῆς πολεμικῆς συντάξεως ἐμποδί-
ζοντο τόσον ἀπὸ τοῦ νὰ βεβαιώσουν τὰ δίκαιά των,
ὥστε ἐφαίνετο μακρόθεν ἡ βασιλικὴ δύναμις τὸ μη-
δέν. Πρὸ πάντων δὲ ἐδυναμώθη τὸ τοιοῦτον πνεῦ-
μα εἰς τὰς Λαμβαρδικὰς πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας
ὁ πλοῦτος, ἡ δύναμις, ἡ πολεμικὴ ἀνδρία τῶν πο-
λιτῶν ἦσαν τόσον μεγάλα, ὥστε καὶ οἱ εὐγενεῖς ὡς
ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπέκειντο εἰς τοὺς πολίτας. Φρειδερῖ-
κος ὁ Α΄ ᾐσθάνετο δύναμιν νὰ καταπολεμήσῃ τὴν ἰσχυ-
ρογνωμίαν ταύτην, καὶ δὲν ἐπεθύμει τόσον ἄλλο
εἰμὴ νὰ δώσῃ νέαν δόξαν εἰς τὸ βασιλικὸν δίκαιον,
τὸ ὁποῖον ἀπέκτησαν οἱ προκάτοχοί του, καὶ μάλι-
στα ἐνῷ, προκατειλημμένος ἀπὸ τὰς ἰδέας τοῦ και-
ροῦ του, συνέχεε τοὺς βασιλεῖς τῆς Γερμανίας, αἵ-

τινες προσηγορεύοντο αὐτοκράτορες εἰς τὴν Ῥώμην,
μὲ τοὺς παλαιοὺς ἐξουσιαστὰς τῆς οἰκουμένης.

Τὸ 1152 ἔτος εἰς συμβούλιον τοῦ Βιρκεβούργου
ὑπεχρέωσεν ὁ Φρειδερῖκος τοὺς Γερμανοὺς ἡγεμό-
νας νὰ συνεκστρατεύσωσιν εἰς τὴν Ῥώμην. Ἡ ἐκ-
στρατεία ὅμως ἔγεινε τὸ 1154 ἔτος. Μὲ πολυάριθμον
στρατὸν ἐφάνη ὁ τριάκοντα τριῶν ἐτῶν ἥρως εἰς
τὰς πεδιάδας τοῦ Μεδιολάνου, καὶ συνεκρότησε τὸ
συνειθισμένον συμβούλιον τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν
ἀπὸ τὰς Ἰταλικὰς πόλεις ἐλθόντων πρεσβευτῶν.
Ἔπειτα διεύθυνε τὸν δρόμον του εἰς τὸ Πεδεμόν-
τιον. Ἐκεῖ ἐδοκίμασεν ἤδη δοκίμια Ἰταλικῆς κα-
κοηθείας, ἐπειδὴ οἱ Μεδιολανοὶ ὁδηγοὶ τὸν ἔφεραν
εἰς δρόμους, ὅπου δὲν ὑπῆρχαν τροφαὶ παντάπασιν.
Αἱ δύω πόλεις Χιέριον καὶ Ἄστα, αἵτινες εἶχαν
ἀφεθῆν ἀπὸ τοὺς κατοίκους των, ἐκάησαν καὶ διηρ-
πάχθησαν. Ἡ Τορτόνα, ἥτις ἔκλεισε τὰς πύλας
καὶ ἐπροσπάθησε νὰ ἀντισταθῇ, ἔπαθε τὰ αὐτὰ
δεινά. Οἱ πολῖται τῆς Παυΐας, ἐχθροὶ ἐκείνων,
ἐχάρησαν τόσον περὶ τούτων, ὥστε εἰσήγαγαν εἰς
τὴν πόλιν των τὸν Φρειδερῖκον μὲ θρίαμβον, τὸν
ἐπεριποιήθησαν τρεῖς ἡμέρας μετὰ τῶν οἰκείων του,
καὶ τὸν ἐπαρακάλεσαν νὰ δεχθῇ τὸ Λομβαρδικὸν
στέμμα ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπόν των. Τὸ ἔκαμε μίαν Κυ-
ριακὴν 1155.

Μετὰ ταῦτα ἔφθασε μὲ ταχύτητα μεγάλην εἰς
τὴν Ῥώμην, καὶ ὁ Πάπας Ἀδριανὸς Δ΄ (ἐκ τοῦ
1154), εἰς τὸν ὁποῖον ἀπηρνήθησαν οἱ Ῥωμαῖοι τὴν
κοσμικὴν εὐπείθειαν, καὶ ὁ ὁποῖος δὲν ἤξευρε ποίαν
φατρίαν ἔμελλε νὰ λάβῃ ὁ αὐτοκράτωρ, ἔφυγεν
ἀπὸ τὴν Ῥώμην εἰς τὴν Καστελλάναν. Ἐπειδὴ
ὅμως ὁ Φρειδερῖκος τοῦ ἔδειξε μεγάλην φιλίαν μὲ
τὸ νὰ παρέδωκεν εἰς αὐτὸν θανάσιμον τινὰ ἐχθρόν
του, Ἀρνόλδον τὸν ἐκ Βριξίας, τὸν ὁποῖον ἐπρό-
σταξεν εὐθὺς ὁ Ἀδριανὸς καὶ τὸν ἔκαυσαν, διὰ τοῦτο

ἐχαιρέτησεν ὁ Πάπας τὸν αὐτοκράτορα φιλοφρόνως
εἰς τὸ στρατόπεδόν του πλησίον τοῦ Σουτρίου. Ἀλλ'
ὅμως ἡ δυσπιστία ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε πρᾶγμα
εὐτελὲς ἠδυνήθη νὰ χαλάσῃ πάλιν τὴν ἁρμονίαν
των. Διότι ὁ Φρειδερῖκος ἐφίλησε μὲν κατὰ τὴν
συνήθειαν τὸν πόδα τοῦ Πάπα, δὲν ἐκράτησε δὲ
τὴν σκάλαν τοῦ ἵππου ἐνῷ ἐξεπέζευεν, ἀλλὰ χωρὶς
πολλὴν παρατήρησιν τὸν ἐπίασεν ἀπὸ τὴν χεῖρα
καὶ τὸν ὡδήγησεν εἰς τὴν σκηνήν του. Οἱ Καρ-
δινάλιοι ἠπόρησαν τόσον διὰ τοῦτο, ὥστε ἔξαφνα
ἔφυγαν ὀπίσω εἰς τὴν Καστελλάναν· ὁ δὲ Πάπας
δὲν ἠθέλησε νὰ τοῦ δώσῃ τὸ συνειθισμένον εἰρη-
νιαῖον φίλημα λέγων: „Ἐπειδὴ δὲν μ' ἔδειξας τὴν
συνήθη καὶ χρεωστικὴν τιμήν, τὴν ὁποίαν ἔδειξαν
οἱ προκάτοχοί σου οἱ ὀρθόδοξοι αὐτοκράτορες εἰς
τοὺς προκατόχους ἡμῶν Πάπας τῆς Ῥώμης σεβό-
μενοι τοὺς ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον, δὲν
θέλω σὲ φιλύσειν τὸ εἰρηνιαῖον φίλημα πρὶν μὲ δώ-
σῃς ἱκανοποίησιν." Ὁ Φρειδερῖκος ἐπροφασίσθη
ἄγνοιαν, ἐσυμβουλεύθη ἔπειτα μὲ τοὺς ἡγε-
μόνας, καὶ ἀφοῦ μίαν ἡμέραν διεκροτήθη περὶ
τῆς ἀθλιότητος ταύτης, ἔστερξε τελευταῖον ὁ βα-
σιλεὺς νὰ κάμῃ τὴν τιμὴν ταύτην εἰς τὸν Πάπαν,
ἐπειδὴ ἡγεμόνες τινὲς ἐμαρτύρησαν, ὅτι τὴν ἔκαμε
καὶ ὁ Λοθάριος.

Ἐσήκωσαν ἔπειτα οἱ Ῥωμαῖοι νέας ἔριδας.
Ἔστειλαν πρεσβευτὰς εἰς τὸν αὐτοκράτορα, οἵτινες
μὲ λόγους ὑπερόγκους ἐπρόβαλαν μεγάλα. Ἀφοῦ
ὡμίλησαν πολλά, ὅτι ἦσαν πρόθυμοι νὰ δώσουν
εἰς τὸν Φρειδερῖκον τὸ στέμμα, καὶ νὰ τὸν ὑψώ-
σουν αὐτοκράτορα τῆς οἰκουμένης· ἀφοῦ ἐδιηγή-
θησαν πῶς εἶχαν κοιμηθῆν πολὺν καιρὸν αἱ ἀνίκη-
τοι δυνάμεις τῆς Ῥώμης, τώρα ὅμως ἀποκατεστά-
θησαν πάλιν ἡ Σύγκλητος καὶ οἱ ἱππεῖς, καὶ οἱ Δή-
μαρχοι καὶ τὸ Καπιτώλιον· ἐζήτουν τὴν κύρω-

σιν τῶν παλαιῶν ἐθίμων των καὶ τῶν νέων διαταγῶν, πληρωμὴν 5000 λιτρῶν ἀργύρου, καὶ ὅρκον, ὅτι ὅλα ταῦτα θέλουν ἐκτελεσθῆν. Μὲ θυμὸν τοὺς διέκοψεν ὁ Φρειδερῖκος. „Θαυμάζω πολὺ, τοὺς εἶπεν, ὅτι οἱ λόγοι σας δὲν ἔχουν κἀνὲν ἴχνος τῆς ἐπαινετῆς σοφίας τῶν παλαιῶν Ῥωμαίων, ἀλλ' εἶναι γεμάτοι ἀπὸ ἀηδῆ ὄγκον τρελλῶν ἀντιποιήσεων. Εἰς μάτην ἐξυψόνετε τὴν παλαιὰν ἀξίαν καὶ κυριότητα τῆς Ῥώμης· ὄχι μόνον ἡ κυριότης, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀρεταὶ μετέβησαν εἰς τοὺς Γερμανούς. Διὰ τοῦτο κυβερνοῦν Γερμανοὶ βασιλεῖς, διὰ τοῦτο βουλεύονται διὰ σᾶς Γερμανοὶ ἡγεμόνες, διὰ τοῦτο ἀγωνίζονται διὰ σᾶς Γερμανοὶ ἱππόται. Ἔρχομαι ὄχι διὰ νὰ ἀξιωθῶ ὑποδοχῆς ἀπὸ σᾶς, ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς σώσω ἀπὸ ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς διχονοίας. Ἔρχομαι εὐτυχὴς πρὸς δυστυχεῖς, ἰσχυρὸς πρὸς ἀδυνάτους, θαῤῥαλέως πρὸς χαύνους, ἀσφαλὴς πρὸς κινδυνεύοντας." Μὲ τοὺς λόγους τούτους ἀπέστειλε τοὺς πρεσβευτὰς τρομασμένους. Διὰ νὰ εἶναι ὅμως ἀσφαλὴς, ἔστειλε τὴν νύκτα χιλίους Γερμανοὺς εἰς τὴν Ῥώμην, οἵτινες συμφώνως μὲ τὴν Παπικὴν φρουρὰν περιεκύκλωσαν τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Πέτρου. Τὸ πρωΐ εἰσῆλθε καὶ αὐτὸς (18. Ἰουνίου 1155), ἐστέφθη καὶ εὐθὺς ὑπέστρεψεν εἰς τὸ πρὸ τῆς πύλης στρατόπεδόν του. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐξώρμησαν ἀληθῶς κατ' αὐτοῦ, καὶ μετὰ αἱματώδη μάχην ἀπεδιώχθησαν μάλιστα διὰ τῆς ἀνδρίας Ἐῤῥίκου τοῦ Λέοντος.

Ἐπεθύμει ὁ Φρειδερῖκος νὰ στρατεύσῃ καὶ εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν, διὰ νὰ κυρώσῃ τὰ δίκαια τοῦ βασιλείου καὶ εἰς τὴν Ἀπουλίαν, ἀλλ' ὁ νοσώδης ἀὴρ τῶν Ἰταλικῶν πόλεων ἐπροξένησε τόσας ἀῤῥωστίας εἰς τὸν στρατὸν, ὥστε δὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ τοὺς σκοπούς του. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψῃ. Ἀλλὰ πρότερον ἐσωφρόνισε

τὴν πόλιν Σπόλετον, ἐπειδὴ οἱ πολῖταί της ὄχι μόνον εἶχαν πληρώσειν τὰς προσταχθείσας 800 λίτρας ἀργύρου μὲ ψευδὲς νόμισμα, ἀλλ' ἐμπιστευόμενοι εἰς τὰ στερεὰ τείχη των εἶχαν ἐναντιωθῆν πολλαχῶς εἰς τὸν αὐτοκράτορα.

Τὸ πρὸς τοὺς ἐξωτέρους μῖσος τῶν Ἰταλῶν εἶχε φθάσειν τότε τὸν ὕπατον βαθμὸν, καὶ ἐὰν δὲν ἦσαν πρὸς ἀλλήλους ἀσύμφωνοι, ἤθελαν εὐκόλως ἀνανεώσειν τὴν φήμην τῆς ἀρχαιότητος. Ἀλλ' ὄντες διῃρημένοι, καὶ ἐκ τούτου ἀσθενεῖς, ἔδειξαν τὴν φιλοπατρίαν καὶ φιλελευθερίαν των μὲ τὸν ἀποτρόπαιον χαρακτῆρα τῆς δολιότητος καὶ τῆς κακοηθείας. Οὕτως οἱ Βερωναῖοι ἐπροσπάθησαν ν' ἀφανίσωσι τὸ πλησίον τῆς πόλεώς των διαβαῖνον αὐτοκρατορικὸν στράτευμα, ἀσθενισμένον καθ' ὑπερβολὴν ὂν, μέρος μὲν δι' ἐνέδρας, μέρος δὲ δι' ἀσθενῶν γεφυρίων, καὶ μόνον διὰ προδοσίας ἄλλων Ἰταλῶν, οἵτινες ἔζων ἐχθρικῶς μ' ἐκείνους, ἔμαθεν ὁ αὐτοκράτωρ ἄλλον δρόμον ὀρεινὸν, ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ Κόμης Ὄθων Βιττελβάχιος ἔπεσε μὲ 200 ἄνδρας εἰς τῶν ἐνεδρευτῶν τὰ νῶτα. Ἐκ τῶν πολλῶν αἰχμαλώτων, τοὺς ὁποίους ἔφερεν οὗτος, ἠλεήθη μόνον εἷς, ὅς τις ἐπροστάχθη νὰ κρεμάσῃ ὅλους τοὺς ἄλλους.

Ἐπιστρέψας ὁ Φρειδερῖκος εἰς τὴν Γερμανίαν ἐμεταχειρίσθη τὸν τρόπον τῶν ἰσχυροτάτων προκατόχων του. Καθὼς ἐκεῖνοι, δὲν εἶχεν οὐδ' αὐτὸς σταθερὰν κατοικίαν, ἀλλὰ περιεφέρετο πανταχοῦ πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐσφαλμένων. Ὕπηγε πρῶτον εἰς Ῥατισβόναν, ὅπου ἐνώπιον πάντων τῶν ἡγεμόνων ἐξίσασε τελευταῖον τὴν πολυχρόνιον ἔριν τὴν μεταξὺ Ἐῤῥίκου τοῦ Λέοντος καὶ Ἐῤῥίκου Ἰασομιργότου (1156). Ὁ πρῶτος εἶχε κινήσειν πόλεμον ἐπὶ τοῦ βασιλέως Κοῤῥάδου, ἐπειδὴ δὲν ἐδέχετο συνθήκην γενομένην εἰς τὴν νηπιότη-

τάτου (ἀνωτ. σελ. 424). Ὅταν ἀνέβη τὸν Ξρόνον ὁ Φρειδερῖκος, ἔκαμνε τὰ Ξελήματά του, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἔχῃ πλέον φίλους παρὰ ἐχθροὺς τοὺς ἰσχυροὺς Βελφίους. Ἀλλ' ὁ Αὐστριακὸς Ἐῤῥῖκος δὲν ἤθελε πολὺν καιρὸν νὰ γνωρίσῃ τὴν παραχώρησιν τῆς Βαυαρίας, ἕως οὗ τὸν ἐκατάπεισε τώρα ὁ Φρειδερῖκος. Ἀντὶ δὲ τούτου ὕψωσε τὴν Μαρκίαν τῆς Αὐστρίας ὁμοῦ καὶ τὴν ἐντὸς τοῦ Ἔνου χώραν εἰς Δουκάτον μὲ μεγάλα προνόμια. Ἀπεφασίσθη νὰ εἶναι κληρονομικὸν καὶ εἰς ἀνδρικὴν καὶ εἰς γυναικείαν σειρὰν τοῦ γένους, καὶ ὄχι μόνον ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐκλείψῃ πᾶς κληρονόμος, νὰ διατάσσῃ ὁ τελευταῖος Δοὺξ τὴν διαδοχὴν ὅπως Ξέλῃ.

Εἰς τὸ πλησιέστατον συμβούλιον τῆς Βορματίας ἔκραξεν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ κριτηρίου τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μογοντίας Ἀρνόλδον καὶ τὸν Κόμητα τοῦ Παλατινάτου Ἑρμάννον διὰ νὰ ἀπολογηθοῦν διὰ τοὺς πολυχρονίους καὶ αἱματώδεις πολέμους των, καὶ τοὺς ἐκαταδίκασεν εἰς τὴν ἀπὸ πολλοῦ χρόνου μὴ γενομένην ποινὴν τῆς σκυλοφορίας. Ὁ Ἑρμάννος καὶ δέκα ἄλλοι Κόμητες βοηθοί του ἔφεραν ἀληθῶς ἕνα σκύλον καθεὶς εἰς τοὺς ὤμους του ἓν μίλιον μακράν· ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὴν ἱερωσύνην ἐσυγχωρήθη ἀπὸ τὴν ποινήν.

Ἀπὸ Βορματίας ἐστράτευσεν ὁ αὐτοκράτωρ ὅλα τὰ παρὰ τὸν Ῥῆνον χωρία, καὶ ἐκρήμνισε πολλοὺς λῃστρικοὺς πύργους. Μετὰ ταῦτα ἐξίσασεν ἐκ διαλειμμάτων πολλὰς διαφορὰς εἰς Μύνστερον, Ἀλβερστάδιον, Κωνσταντίαν, Ῥατισβόναν καὶ Βιρκεβοῦργον. Εἰς τὴν τελευταίαν πόλιν συνεκροτήθη συμβούλιον (1156) καὶ ἀπεφασίσθη πόλεμος κατὰ τῶν Πολονῶν, τῶν ὁποίων ὁ Δοὺξ Βολεσλάβιος ἐδίωξεν ἀπὸ τὴν χώραν τὸν ἀδελφόν του Βλαδισλάβιον, τώρα ὅμως ἐκαταπείσθη διὰ τῶν ὅπλων

τοῦ αὐτοκράτορος νὰ τοῦ παραχωρήσῃ τὴν Σιλεσίαν, καὶ ὑπεσχέθη νὰ πληρώσῃ εἰς μὲν τὸν αὐτοκράτορα 2000 Μάρκα, εἰς δὲ τοὺς ἡγεμόνας 1000, εἰς δὲ τοὺς αὐλικοὺς 200 ἀργύρου, εἰς τὴν αὐτοκρατόρισσαν ὅμως 20 Μάρκα χρυσοῦ, καὶ πρὸς ἀσφάλειαν τῆς συνθήκης ταύτης ἔδωκεν ὁμήρους.

Μετὰ ταῦτα ὑπῆγεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς Νορεμβέργαν, Ῥατισβόναν, Γοσλαρίαν, Τρίβεριν, Βορματίαν, Φραγκοφόρτιον, Καισαρόλουτρα, Μαγδεβοῦργον, καὶ εἰς τὸ Βεσόντιον τῆς Βουργονδίας. Εἰς Νορεμβέργαν προετέθησαν πάλιν τὰ Ἰταλικὰ πράγματα. Μετὰ τὴν τοῦ Φρειδερίκου ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐπιστροφὴν, ἐξεῤῥάγησαν πανταχοῦ πάλιν αἱ ταραχαί. Οἱ Μεδιολανοὶ ἐπολέμουν ἀδιακόπως ὅλας τὰς μικρὰς πόλεις τὰς προστατευομένας ἀπὸ Γερμανοὺς, καὶ ἐξαιρέτως τὴν Παυΐαν. Ἠκούσθη ἔπειτα μεγάλη συμμαχία κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ ἀπεφασίσθη δευτέρα πολεμικὴ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ἰταλίας τὴν Πεντηκοστὴν τοῦ ἐφεξῆς ἔτους (1158) εἰς τὴν Οὔλμαν.

Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε τώρα καὶ ἐχθρὸν ἰσχυρότερον, τὸν Πάπαν. Οἱ Πάπαι δὲν ἤθελαν στερεὰν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας τὴν δύναμιν τῶν αὐτοκρατόρων, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο οὕτω νὰ βαστάσωσι τὴν αὐτονομίαν των, καὶ ὁ Φρειδερῖκος ἐπροσπάθει νὰ δώσῃ εἰς τὸν οἶκον του ὑπεροχήν τινα ἐπὶ τῶν Ἰταλικῶν πραγμάτων. Ἐντεῦθεν παρεσκευάζετο ἀπὸ τοῦ νῦν μανιώδης ἀγὼν μεταξὺ τοῦ Ὀενσταουφικοῦ οἴκου καὶ τοῦ Πάπα, ὅπου ὁ δεύτερος κατὰ φυσικὴν πολιτικὴν ἐσυνάφθη μὲ τὴν Νορμανδικὴν δύναμιν τῆς κάτω Ἰταλίας. Διὰ τοῦτο ἐπίσης ἐχάρη ὁ Φρειδερῖκος, ὅταν ἡ Παπικὴ καθέδρα ἐνεπλέχθη εἰς πόλεμον μὲ τὸν τῆς Σικελίας βασιλέα Βιλέλμον Α'. (ὅστις διεδέχθη τὸν πατέρα του Ῥογῆρον τὸ 1154 ἔτος), ὅσον ἐλυπήθη διὰ τὴν με-

ταξὺ τῶν δύω γενομένην εἰρήνην κατὰ τὸ 1156 ἔτος.

Ἡ ἀρχὴ τῆς μεταξὺ Φρειδερίκου καὶ Ἀδριανοῦ συγχύσεως ἐδείχθη ἤδη πρὸ τῆς δευτέρας ἐκστρατείας ἀπὸ ἀφορμὴν, ἥτις προῆλθεν ἀπὸ τὴν παντοδαπὴν περιπλοκὴν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο ἀκόμη τότε ἡ Παπικὴ μὲ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀξίαν. Ὁ Πάπας εἶχε στείλειν δύω τοποτητὰς (1157) εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅς τις εἶχε συμβούλιον εἰς Βεσόντιον, μὲ ἐπιστολὴν, ὅπου ἐπαραπονεῖτο περὶ τῆς διαρπαγῆς Σβεκικῆς τινὸς ἀρχιεπισκοπῆς λέγων. ,,Διότι, Εὐκλεέστατε υἱέ μου, ἔπρεπε νὰ ἔχης πάντοτε εἰς τὴν καρδίαν σου Πόσον ἀγαθῶς σὲ ὑπεδέχθη ἡ μήτηρ σου ἁγία Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία, μὲ ποίαν ἐγκάρδιον ἀγάπην σὲ προϋπήντησε, ποῖον ὕψος καὶ ποίαν τιμὴν σὲ ἔδωκεν ἐνῷ ἐπέθηκεν εἰς τὴν κεφαλήν σου τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα. Οὐδὲ μετανοοῦμεν ὅτι ἐκάμαμεν τὴν ἐπιθυμίαν σου, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡ ἀγαθότης σου ἐλάμβανεν ἀπὸ ἡμᾶς μεγαλήτερα καλὰ (beneficia), ἠθέλαμεν χαρῆν στοχαζόμενοι πόσην ὠφέλειαν ἠδύνατο νὰ λάβῃ ἀπὸ σὲ ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία κτλ.“

Ἐπειδὴ ὁ Πάπας ἐμεταχειρίσθη εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τὴν λέξιν **beneficium**, τὸ ὁποῖον εἰς τὸν τότε λατινισμὸν ἐσήμαινε καὶ τὸ φέουδον ἢ κληροῦχημα, διὰ τοῦτο τὸν ἐκατηγόρησεν ὁ Φρειδερῖκος, ὅτι εἶχε σκοπὸν νὰ παραστήσῃ τὴν αὐτοκρατορίαν κληροῦχημα τῆς Παπικῆς καθέδρας. Τὸ ἐξέλαβεν ὕβριν ἑαυτοῦ καὶ τῆς τιμῆς τοῦ βασιλείου, καὶ ἐπρόσταξε τοὺς τοποτηρητὰς ν' ἀναχωρήσωσι πάραυτα. Ὅλοι οἱ ἡγεμόνες συμπαρωργίσθησαν μαζὴ μὲ τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ἐπειδὴ εἷς ἐκ τῶν τοποτηρητῶν ἠρώτησε μὲ αὐθάδειαν, ἀπὸ ποῖον ἔχει ὁ αὐτοκράτωρ τὸ βασίλειον ἂν ὄχι ἀπὸ τὸν Πάπαν; ἐξεσπάθωσεν ὁ Ὄθων Βιττελσβάχιος, καὶ ἤθελεν ἀποκεφαλίσειν τὸν το-

ποτηρητὴν, ἐὰν δὲν ἐμπόδιζεν ὁ Φρειδερῖκος. Ἐπρόσταξεν οὗτος εὐθὺς νὰ μὴ τολμᾷ κανεὶς νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ῥώμην χωρὶς ἄδειαν τοῦ ἐπισκόπου του. Πρὶν ἐκστρατεύσῃ ὁ Φρειδερῖκος, ἐξηγήθη ὁ Ἀδριανὸς ὅτι τὸ **beneficium** δὲν τὸ ἐμεταχειρίσθη ὡς φέουδον, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρωτότυπον σημασίαν του. Ἐπαραπονήθη ὅμως πρὸς τοὺς Γερμανοὺς ἐπισκόπους, ὅτι ἐσυγχώρουν τοιαύτας ὕβρεις εἰς τὴν ἱεραρχικὴν ἀξίαν. Ἐκεῖνοι δὲ τοῦ ἀπεκρίθησαν, ὅτι τὸν τιμῶσι μὲν χρεωστικῶς ὡς πατέρα των, τὸ δὲ στέμμα τῆς βασιλείας νομίζουσιν εὐεργέτημα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν ἐπαρακάλεσαν νὰ ἀλλάξῃ εἰς τὸ ἑξῆς τὸν τρόπον τοῦ γράφειν.

Εἰς συμβούλιον τῆς Βορματίας ἐδιωρθώθησαν τὰ βαρέα τελώνια, τὰ ὁποῖα ἐπληρόνοντο εἰς τὸν Μαῖνον. Εἰς ἄλλο συμβούλιον ἐξίσασεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς Ῥατισβόναν Οὐγγαρικάς τινὰς ἔριδας, καὶ εἰς τὸ συμβούλιον τῆς Αὐγούστης (τὸ ἔαρ 1158) ἐζήτησαν Δανικοὶ πρέσβεις τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐπικύρωσιν νεοπροχειρίστου τινὸς βασιλέως τῶν Δανῶν καὶ τὴν περιβολὴν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπροσκαλέσθη ὁ αὐτὸς (Δανικὸς βασιλεὺς) μετὰ δεκατέσσαρας ἡμέρας ἀφοῦ ὑποστρέψῃ ὁ αὐτοκράτωρ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν. Ἐκ τούτων ἁπάντων ἐμπορεῖ νὰ συμπερανθῇ ἡ δόξα τῆς τότε Γερμανικῆς βασιλείας.

Τελευταῖον εἰς καιρὸν διωρισμένον ἐκίνησεν ὁ μέγας στρατὸς εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁ λαμπρότατος ἀπὸ τοὺς ὅσοι ποτὲ ἀνέβησαν τὰς Ἄλπεις. Ἐξέδωκεν ὁ Φρειδερῖκος σφοδροτάτας προσταγὰς κατὰ τῆς διαρπαγῆς, ἐδημηγόρησεν ἔπειτα εἰς τοὺς πολεμιστὰς, καὶ ἀπέδειξεν ὅτι ἦτο ἀναγκαῖον νὰ σωφρονισθῶσιν οἱ ἀντάρται Μεδιολανοί· ὅλοι τὸν εὐφήμησαν εἰς τὸ τέλος τῆς δημηγορίας.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ Ἰουλίου (1158) ἐφάνη ὁ Γερμανικὸς στρατὸς ἔμπροσθεν τοῦ Μεδιολάνου,

καὶ ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν. Οἱ πολῖται ἔκαμναν γενναίας ἐξορμήσεις, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν ἀπὸ τὴν πεῖναν νὰ ζητήσωσιν ἔλεος. Διὰ μεσιτείας τοῦ νέου βασιλέως τῆς Βοημίας Βλαδισλαβίου ἔγεινεν ἐξισασμὸς, διὰ τοῦ ὁποίου ὑπεσχέθησαν οἱ Μεδιολανοὶ εἰς τὸ ἑξῆς πίστιν καὶ ὑπακοὴν, καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ ἀφήσουν ἡσύχους τὰς γειτονικὰς πόλεις, νὰ ἐξανακτίσουν τὸ αὐτοκρατορικὸν φρούριον, εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν σύζυγόν του καὶ εἰς τοὺς βασιλικοὺς συμβούλους νὰ πληρώσουν μὲ τρεῖς διορίας 9000 Μάρκα, καὶ δι' ὅλα ταῦτα νὰ δώσουν 300 ὁμήρους. Ἡ προσκύνησις ἔγεινεν εἰς ἐλευθέραν πεδιάδα ἓν μίλιον ἔμπροσθεν τῆς πόλεως, ὅπου ἐκτίσθη ὑψηλὸς θρόνος διὰ τὸν αὐτοκράτορα. Ἔμπροσθέν του ἐπαρουσιάσθησαν οἱ ἱερωμένοι, οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ ὕπατοι τοῦ Μεδιολάνου, ἐξυπόλυτοι καὶ χωρὶς ἐπανωφόρι καὶ μὲ σπαθίον εἰς τὴν ῥάχιν· οἱ δὲ κοινοὶ μὲ ἅλυσιν εἰς τὸν λαιμόν. Ἡ Γένουα, ἥτις ἐφωράθη ἀπειθὴς, ἠναγκάσθη νὰ πληρώσῃ ποινὴν 1000 Μάρκα, καὶ νὰ κρημνίσῃ τὰ φρούρια, τὰ ὁποία εἶχεν ἀρχίσειν νὰ κτίζῃ.

Διὰ νὰ ἀσφαλίσῃ ὁ Φρειδερῖκος τὴν εἰς τὴν Λομβαρδίαν κυριότητά του, ἔφερεν εἰς τὸ ἐν Ῥογκαλίᾳ συμβούλιον τοὺς σοφωτέρους νομομαθεῖς τῆς Βονωνίας νὰ διορίσουν κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς νόμους τίνα κυρίως εἶναι τὰ τοῦ αὐτοκράτορος δίκαια εἰς τὴν Ἰταλίαν. Αἱ γνῶμαι τῶν νομοδιδασκάλων ἦσαν περὶ τούτου τόσον εὐνοϊκαὶ, ὥστε ὁ Φρειδερῖκος ἔκλεισε τὸ συμβούλιον τοῦτο μὲ μεγάλην του εὐχαρίστησιν. Ἀλλὰ μὲ λύπην περισσοτέραν ἐπαραπονεῖτο ὁ Πάπας Ἀδριανὸς Δ΄, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτο ἀηδὴς ἡ εἰς τὴν Ἰταλίαν στερέωσις τῆς αὐτοκρατορικῆς δυνάμεως διὰ τοὺς προειρημένους λόγους, καὶ μάλιστα, ἐνῷ οἱ αὐτοκρατορικοὶ κυβερνῆται ἐζήτουν τοὺς κληρουχικοὺς φόρους, ὡς

εἰς τὴν Γερμενίαν, ἀπὸ τόπους, οἱ ὁποῖοι εἶχαν
γείνειν κληρονομικὰ κτήματα τοῦ ἁγίου Πέτρου,
κατὰ τὴν τῶν νομοδιδασκάλων ἀπόφασιν τοῦ Ῥο-
μαλιακοῦ συμβουλίου. Ἐγενήθη σφοδρὰ ἀλληλο-
γραφία, εἰς τὴν ὁποίαν ἤκουσεν ὁ Πάπας, ὅσα εἰς
κἀνένα Πάπαν δὲν ἐῤῥέθησαν ἕως τώρα. Ὁ Φρει-
δερῖκος προέγραφε τὸ ὄνομάτου εἰς τὰς ἐπιστολὰς,
καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν Πάπαν πάντοτε διὰ τοῦ Σύ.
Εἰς τὰς σωζομένας ἀκόμη ἐπιστολὰς τὸν εὔχεται
νὰ ζῇ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰησοῦ, ὅςτις ἐπλή-
ρωσε τὸν κῆνσον καὶ δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τὸν Πέ-
τρον εἰς τὸν Καίσαρα· τοῦ λέγει ὅτι αὐτὸς μὲν
ἔχει τὸ στέμμα ἀπὸ τοὺς προκατόχους του, ἡ δὲ
ἐκκλησία, ὅσα ἔχει, τὰ ἀπέκτησεν ἀπὸ τὴν ἐλευθε-
ριότητα τῶν ἡγεμόνων, ὅτι προτάττει τὸ ὄνομά του
διὰ τοῦτο, διότι τὸ προέτατταν οἱ παλαιοὶ αὐτο-
κράτορες, μ' ὅλον τοῦτο συγχωρεῖ τὸ τοιοῦτον καὶ
εἰς τὸν Πάπαν. Εἰς τοὺς Καρδιναλίους ἀπέκλεισε
τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς πόλεις διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ
δὲν ἐκήρυτταν, ἀλλ' ἐγύμνοναν, δὲν ἐδιώρθοναν
τὸν κόσμον, ἀλλὰ συνήθροιζαν ἀργύριον. Ἐὰν
ὅμως ζήσωσιν εἰς τὸ ἑξῆς κατὰ τὴν ἁγίαν γρα-
φὴν, δὲν θέλουν τοὺς ἐλλείψειν τὰ πρὸς τὸ
ζῆν ἀναγκαῖα. Ὁ Πάπας αὐτὸς ἔζη ἐναντίον τῆς
προσταζομένης εἰς αὐτὸν ταπεινώσεως· διὰ τοῦτο
αὐτὸς (ὁ αὐτοκράτωρ) τὸν ἐπέπληξεν αὐστηρῶς,
ἐπειδὴ ἴδεν ὅτι ἡ θεοστυγὴς καὶ κατηραμένη ὑπε-
ρηφάνεια ὑψώθη ἕως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν καθέδραν
τοῦ ἁγίου Πέτρου.

Μὲ τοιαύτην εὐκρίνειαν ἀπεκρίθη εἰς πολλὰς ἐπιστολὰς τοῦ Πάπα. Ὁ Φρειδερῖκος ἔμεινε τὸν χειμῶνα εἰς τὴν Ἄλβαν, ὅπου ἤκουσε πρεσβευτὰς Ἀγγλοὺς, Γάλλους, Οὔγγρους, οἵτινες ἐζήτουν τὴν μεσιτείαν του. Τὰ στρατεύματα τῶν ἡγεμόνων εἶχεν ἀπολύσειν πρὶν τελειώσῃ τὸ ἔτος· ἐπειδὴ

ὅμως ἤκουσεν, ὅτι ὁ Πάπας συνεδέθη μὲ τοὺς Μεδιολανοὺς καὶ μὲ τὸν βασιλέα τῆς Σικελίας Βιλέλμον, ἔκραξεν εἰς τὴν Ἰταλίαν πάλιν Ἐῤῥῖκον τὸν Λέοντα κατὰ τὸ ἔαρ, καὶ εἰς ἓν συμβούλιον ἐπαράστησε τὴν τῶν Μεδιολανῶν ἀπιστίαν. Οὗτοι ἤρχισαν παρευθὺς τὰς ἐχθροπαθείας, καὶ ἠρέθισαν καὶ πολλὰς ἄλλας κατὰ τῶν Γερμανῶν πόλεις. Οὕτως ὑπέμεινε πεισματώδη πολιορκίαν ἡ Κρέμα, μ' ὅλον τοῦτο ἐκυριεύθη καὶ κατεσκάφη ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Κρεμώνης καὶ Παυΐας. Κατὰ τοῦ Μεδιολάνου ἦτο τόσον παρωργισμένος ὁ Φρειδερῖκος, ὥστε ὅρκον ἔκαμε νὰ μὴ ἐξαναβάλῃ εἰς τὴν κεφαλήν του τὸ στέμμα ἕως οὗ νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν.

Τώρα ἀπέθανεν ὁ Πάπας Ἀδριανὸς Δ'. (1 Σεπτεμβ. 1159), καὶ ὁ Φρειδερῖκος ἔκαμεν ὅλους τοὺς τρόπους νὰ βάλῃ εἰς τὸν τόπον του ἕνα φίλον του Καρδινάλιον. Τωόντι ἔκλεξε μὲν ἡ φατρία του Βίκτορα τὸν Γ', ἀλλ' οἱ πλειότεροι ὠνόμασαν ἕνα Ἀντίπαπαν, τὸν φρόνιμον καὶ ἐπίμονον Ἀλέξανδρον Γ', ὅστις εἶχεν ὁμιλήσει εἰς τὴν προειρημένην σύνοδον τοῦ Βεσοντίου. Ὁ Φρειδερῖκος ἐσυγκάλεσε μετὰ τοῦτο σύνοδον Γερμανῶν καὶ Λομβαρδῶν ἀρχιεπισκόπων εἰς Παυΐαν (2 Φεβρ. 1160), ὅπου ἀπεφασίσθη νόμιμος Πάπας Βίκτωρ ὁ Γ'. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ζητήσας καὶ εὑρὼν προστασίαν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐκήρυξεν ὅτι δὲν ὑπετάσσετο οὔτε εἰς τὴν σύνοδόν του οὔτε εἰς κοσμικὸν κριτὴν, ἀφώρισε τὸν ἀντίπαλόν του καὶ τὸν αὐτοκράτορα, τοῦ ὁποίου ἀπέλυσε τοὺς ὑπηκόους ἀπὸ τὸν τῆς ὑπακοῆς ὅρκον, καὶ ἐβαστάχθη μέχρι τέλους, ἐπειδὴ ἄλλη σύνοδος Γάλλων καὶ Ἄγγλων ἐπισκόπων συγκροτηθεῖσα εἰς Τολῶσαν, ὅπου παρευρέθησαν καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, τὸν εἶχε κηρύξει νόμιμον Πάπαν.

Ὁ δὲ κατὰ τοῦ Μεδιολάνου πόλεμος ἐμακρυχρονίσθη, ἐπειδὴ ὁ Φρειδερῖκος ἀπέλυε πάντοτε τὰ στρατεύματά του περὶ τὸ τέλος τοῦ θέρους, τὸν δὲ χειμῶνα ἢ ἡσύχαζεν, ἢ ἐπολέμει τοὺς ἀποστάτας μὲ τοὺς στρατιώτας τῶν ἐχθρικῶν των πόλεων. Ὀλίγοι πόλεμοι ἔγειναν μὲ μεγαλητέραν σκληρότητα παρὰ ὁ Μεδιολανικὸς οὗτος. Πρὸς ἀνταπόδοσιν τῆς κακίας τῶν Μεδιολανῶν ἐκρεμῶντο ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς οἱ πλειότεροι αἰχμάλωτοι. Οἱ θέλοντες νὰ φέρουν εἰς τὸ Μεδιόλανον τροφὰς, ἐκόπτοντο τὴν δεξιὰν χεῖρα. Ἀναγκασθέντες ἀπὸ τὴν πεῖναν οἱ κάτοικοι ἐζήτησαν νὰ συμβιβασθῶσιν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Βοημίας καὶ ὁ Κόμης τῆς Θυριγγίας ὑπεσχέθησαν ἀσφάλειαν εἰς τοὺς ὑπάτους. Ῥεϊνόλδος, ἀρχιεπίσκοπος Κολωνίας, μὴ ἐξευρών τι ἐκ τούτων, ὥρμησε κατὰ τῶν ὑπάτων, καὶ ἐπροξένησεν αἱματοχυσίαν. Αἱ συμβιβάσεις διεκόπησαν, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ὑπῆγεν εἰς τὸ Λάουδον νὰ παραχειμάσῃ (1161).

Τὴν 1. Μαρτίου 1162 ἐφάνησαν εἰς τὸ Λάουδον εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτιον οἱ δύω πολίταρχοι τοῦ Μεδιολάνου μὲ τοὺς προκριτοτέρους ἄρχοντας τῆς πόλεως, καὶ ὡμολόγησαν ὅτι ἠδίκησαν τὴν αὐτοκρατορικὴν μεγαλειότητα, καὶ ὑπετάσσοντο, ὡς ἐζήτησεν ὁ αὐτοκράτωρ, εἰς τὸν ἔλεον ἢ εἰς τὴν ὀργήν του. Μετά τινας ἡμέρας ἦλθαν καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται εἰς τὸ Λάουδον ἐξυπόλυτοι καὶ μὲ σχοινία εἰς τὸν λαιμὸν, παρέδωκαν τὰ κλειδία καὶ τὰς σημαίας, καὶ ἐπαρακάλουν νὰ τοὺς δοθῇ ἔλεος. Ὁ Φρειδερῖκος συνεκάλεσε συμβούλιον εἰς τὴν Παυΐαν διὰ νὰ ἀποφασίσῃ τὴν ποινὴν τῶν κακούργων. Διὰ τὴν ἐπαναληφθεῖσαν ῥῆξιν τῆς πίστεώς των ἀπεφασίσθη εἰς αὐτοὺς μὲν νὰ χαρισθῇ ἡ ζωὴ, νὰ κρημνισθῇ δὲ ἡ πόλις των ἐκ θεμελίων. Τὸ ἀξιοθρήνητον τοῦτο ἔργον ἀνέλαβαν αἱ πόλεις Λάουδον,

Κρεμώνη, Παυΐα, Κῶμον καὶ Σέπτιον, ὅλαι ἐχθραὶ τοῦ Μεδιολάνου, μὲ χαράν. Μ' ὅλον τοῦτο ἐκρημνίσθησαν μόνον τὰ τείχη, οἱ πύργοι καὶ οἱ χάνδακες· αἱ ἐκκλησίαι, καὶ πολυάριθμα ἄλλα παλαιὰ οἰκοδομήματα δὲν ἐπειράχθησαν *).

Εἰς τοὺς κατοίκους ἐσυγχωρήθη νὰ κατοικήσωσιν εἰς τέσσαρας διαφόρους χώρας τῆς ἐπικρατείας των. Μετὰ ταῦτα ἐστράφη ὁ αὐτοκράτωρ ἐναντίον τῶν ἄλλων πόλεων, αἵτινες εἶχαν ἀντισταθῆν ἕως τώρα εἰς τὰς προσταγάς του. Πλακεντία, Βριξία καὶ πολλαὶ ἄλλαι φοβηθεῖσαι τὸ παράδειγμα τοῦ Μεδιολάνου ὑπετάχθησαν θεληματικαί. Κατὰ τῆς Βονωνίας ἐστράτευσεν ὁ αὐτοκράτωρ τὸν Ἰούλιον. Ὅλαι ὑπεχρεώθησαν νὰ πληρώσουν ἀργύριον, καὶ νὰ κρημνίσουν τὰ τείχη καὶ τὰ φρούριά των. Εἰς πᾶσαν πόλιν ἐβάλθη αὐτοκρατορικὸς προεστὼς (podesta).

Ὁ Φρειδερῖκος ὑπῆγε μετὰ τοῦτο εἰς τὴν Βουργονδίαν, ὅπου ἐπροσπάθησε ματαίως νὰ ἐξισάσῃ τὴν Παπικὴν ἔριδα, καὶ ἔβαλεν εἰς μεγάλην στενοχωρίαν τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας, ἐντεῦθεν εἰς Γερμανίαν (1163), ὅπου κατὰ τὴν μακρὰν ἀπουσίαν του συνέβησαν πολλαὶ ἀταξίαι. Πρῶτον συνεκάλεσε συμβούλιον εἰς τὴν Μογοντίαν. Οἱ πολῖται εἶχαν φονεύσειν τὸν ἀρχιεπίσκοπόν των Ἀρνόλδον. Διὰ τοῦτο ἔχασαν τὰ προνόμιά των, ἐκρημνίσθησαν τὰ τείχη τῆς παλαιᾶς καὶ μεγάλης των πόλεως, ἥτις ἔμεινεν ἀτείχιστος.

Μετὰ ταῦτα ὑπέστρεψεν ὁ Φρειδερῖκος μετὰ τῆς γυναικός του χωρὶς στράτευμα εἰς τὴν Ἰταλίαν, διέτριβεν ἐκ διαλειμμάτων εἰς Λάουδον, Παυΐαν καὶ εἰς τὰς πόλεις τῆς Μαρκίας Ἀγκῶνος, καὶ ἐπροσπάθει διὰ τῆς παρουσίας του νὰ ἀφανίσῃ τὴν φιλεκ-

*) Ἴδε Ῥαυμέρου Ἱστορ. τῶν Ὀενσταουφίων, Τόμ. II, σελ. 141.

δικίαν, καὶ τὰ ἐπαναστατικὰ φρονήματα. Ἀλλὰ τὸ τέρας, τὸ ὁποῖον ἐπροσπάθει αὐτὸς νὰ καταδαμάσῃ, ἦτο πολυκεφαλώτερον παρὰ νὰ ἀφανισθῇ μὲ ὀλίγα τινὰ κτυπήματα. Ἐὰν ἡ ξένη κυριαρχία ἐπείραζε τὸν εὐαίσθητον Ἰταλόν· παρώργιζεν ἡ σκληρότης τῶν Γερμανῶν ἀρχόντων, καὶ ἠρέθιζε τὴν φιλελευθερίαν τοῦ πολίτου τὸ βάρος τῶν αὐξηθέντων φόρων. Καὶ ὁ μὲν Φρειδερῖκος, ὅστις δι' ὅλης του τῆς ζωῆς ἐφάνη γενναῖος, δὲν ἤξευρεν ἐξ ἅπαντος τὰς καταχρήσεις τῶν ἀρχόντων του· βέβαιον δὲ εἶναι, ὅτι ἡ παράβλεψις ἤθελεν εἶσθαι ὠφελιμωτέρα ἐδῶ διὰ τὸν αὐτοκράτορα. Ἐξαιρέτως δὲ ἦτο μέγα σφάλμα, ὅτι ἀφοῦ ἀπέθανεν εἰς Λούκκαν Βίκτωρ ὁ Γ'. (Ἀπρίλ 1164), δὲν ἐφιλιώθη ὁ αὐτοκράτωρ μὲ Ἀλέξανδρον τὸν Γ'. Ἀλλὰ συναρπαγεὶς ἀπὸ τὴν θερμότητα τοῦ Ῥεϊνάλδου, ἀρχιεπισκόπου Μογοντίας, ἔκλεξε Πάπαν ἄλλον, Πασχάλιον τὸν Γ', τὸν ὁποῖον ἠναγκάσθη νὰ βεβαιώσῃ μὲ νέας βίας, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ ἀθετῇ τὰς ἀποφάσεις του, καὶ οὕτως ἔγεινεν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς μισητότερος.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος συνεμάχησαν πόλεις τινὲς πολυάνθρωποι καὶ ὠχυρωμέναι, Παταΰϊον, Βερώνα, Βικεντία κτλ. καὶ ἔλαβαν ἀργυρικὴν βοήθειαν ἀπὸ τὴν Βενετίαν. Ὁ Φρειδερῖκος ἐκινδύνευσε μεγάλως εἰς τὴν Βερώναν· ἠναγκάσθη πρώτην φορὰν εἰς τὴν ζωήν του νὰ ὀπισθοδρομήσῃ, καὶ νὰ ζητήσῃ νέαν βοήθειαν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν. Πρὶν ἀναχωρήσῃ, ἔστεψε κατὰ δέησιν τῶν Γενουηνσίων καὶ μὲ πληρωμὴν ἀργυρίου πρῶτον βασιλέα τῆς νήσου Σαρδόνος, Βαρίσωνα τινὰ (3. Αὐγούστ. 1164) *).

*) Οἱ Πιταῖοι εἶχαν κυριεύσειν τὴν νῆσον ταύτην ἀπὸ τοὺς Ἄραβας, καὶ πολλὰς αὐτῆς χώρας ἐκληροδότησαν εἰς τοὺς εὐγενεῖς των. Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἐμοιράσθησαν τὴν νῆσον τέσσα-

Τὸ ἔαρ τοῦ ἐφεξῆς ἔτους (23. Μαΐου 1165)
συνεκρότησεν εἰς Βιρκεβοῦργον συμβούλιον, ὅπου παρ-
ευρέθησαν καὶ πρεσβευταὶ τῆς Ἀγγλίας. Ἐκεῖ
ὤμοσαν καὶ ἱερωμένοι καὶ κοσμικοὶ νὰ μὴ γνωρί-
σουν ποτὲ εἰς τὸ βασίλειον Πάπαν τὸν Ἀλέξαν-
δρον Γ'. Πολλοὶ ἐπίσκοποι δὲν ἠθέλησαν, ἄλλοι
ὤμοσαν μετὰ δακρύων, ἀλλὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἡ
ὑπόληψις ἐκατώρθωσε τὸ πρᾶγμα. Περιῆλθεν ἔπει-
τα κατὰ τὴν συνήθειάν του ὅλον τὸ βασίλειον· τὸν
Ἰούλιον ἦτο εἰς Πασσαΰϊον, τὸν Αὔγουστον εἰς Βιέν-
ναν, τὸν Ὀκτώβριον εἰς Κολωνίαν, τὸ ἐφε-
ξῆς ἔτος εἰς Ἀκυΐσγρανον, κτλ. Τὸ 1166 ἔτος
ἔκαμε συμβούλιον εἰς Οὔλμαν καὶ μετὰ ταῦτα πο-
λεμήσας ὀλίγον καιρὸν τοὺς Οὔγγρους τοὺς ἔφερεν
εἰς ὑποταγήν· ἐντεῦθεν ὑπῆγεν εἰς τὸ ἀντίθετον
μέρος τῆς Γερμανίας εἰς Σπεῖραν, ἐκεῖθεν μετέβη
εἰς Νοριμβέργαν διὰ νὰ συγκροτήσῃ συμβούλιον ἄλλο.
Πανταχοῦ ἐξίσασεν ἔριδας καὶ διχονοίας· εἰς τὴν
τελευταίαν ὅμως πόλιν ἀπεφασίσθη — μ' ὅλον ὅτι
δυσηρεστοῦντο κατὰ τοῦτο οἱ Γερμανοὶ — νέα ἐκ-
στρατεία κατὰ τῆς Ἰταλίας. Τῷόντι δὲ αἱ παν-
τοτειναὶ περιφοραὶ καὶ οἱ πρὸς κοινὴν εὐτυχίαν
ἀγῶνες τῶν παλαιῶν αὐτοκρατόρων εἶναι ἀξιοθαύ-
μαστοι.

Εἰς ταύτην τὴν ἐκστρατείαν ἐπροπορεύθησαν
τὰ στρατεύματα τῶν δύω ἀρχιεπισκόπων Μογον-
τίας καὶ Κολωνίας, Χριστιανοῦ καὶ Ῥεϊνόλδου. Τὸν
Νοέμβριον ἐστράτευσε καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, συνε-
κρότησε συμβούλιον εἰς τὰ Λάουδον, καὶ ἑώρτασε
τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν εἰς Παυΐαν. Τὸν Ἰού-

ρες ἄρχοντες ὀνομαζόμενοι κριταί, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Βαρίσων ουτος
κριτὴς ὢν τῆς Ἀρβορέας, ἦτο εἷς τῶν ἐνδοξοτάτων. Δὲν ἤθελαν
πλέον νὰ γνωρίσουν τὴν κυριαρχίαν τῆς Πίσης, καὶ εὗρηκαν βοη-
θοὺς τοὺς Γενουηνσίος, ζηλοτυποῦντας τὴν Πίσαν καὶ ἐπιθυμοῦντας
τὴν νῆσον. Οἱ Πισαῖοι ἀντέστησεν εἰς ὅλην τὴν πρᾶξιν τοῦ Αὐ-
τοκράτορος, καὶ τὸ νέον βασίλειον δὲν ἐστερεώθη.

λιον τοῦ 1167 ἔτους ὑπῆγε μὲ τὸ στράτευμά του εἰς
τὴν Ῥώμην, ἐκυρίευσε τὴν πόλιν, ἠνάγκασεν εἰς φυ-
γὴν τὸν Ἀλέξανδρον Γ'. καὶ εἰσήγαγε μὲ πομπὴν με-
γάλην εἰς τὴν ἐκκλσηίαν τοῦ ἁγίου Πέτρου Πασχάλιον
τὸν Γ'.

Ἀλλ' ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἑξῆς τὸν ἀφῆκεν ἡ
τύχη. Φαρμακεραὶ ἐπιδημίαι ἐθέριζαν τοὺς ἀρχηγοὺς
καὶ μέγα μέρος τοῦ στρατεύματός του. Ἡ πλεονεξία
τῶν ἀρχόντων του, ἡ ὑπερηφάνεια τῶν Γερμανῶν
πολεμιστῶν, τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ ἀφορισμὸς, καὶ
πρὸ πάντων ἡ γνώμη, ὅτι ὁ πολὺς θάνατος τοῦ
Γερμανικοῦ στρατοῦ ἦτο φανερὰ ποινὴ τοῦ Θεοῦ,
ἐπειδὴ, ἐνῷ ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν, ἔβαλαν φωτίαν
εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Πέτρου· ὅλα ταῦτα
ἐνεκαρδίοναν τοὺς Ἰταλοὺς νὰ ἐκδιώξουν συμφώνως
τὸν μισητὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τὴν χώραν των. Ὁ Φρει-
δερῖκος ἐσύρθη εἰς τὴν Λομβαρδίαν, ὅπου τελευ-
ταῖον τοῦ ἔμεινε πιστὴ μόνον ἡ Παυΐα ἀπὸ φόβον.
Οἱ Μεδιολανοὶ, Κρεμωναῖοι, καὶ οἱ Τορτωνοὶ ἀν-
έκτισαν τάχιστα τὰς πόλεις των, καὶ μεγάλα στίφη
ἐνθουσιασμένων Λομβαρδῶν ἐπίασαν ὅλας τὰς στε-
νὰς εἰς Γερμανίαν διαβάσεις, διὰ νὰ ἀφανίσουν τὸν
μὲ πολλὰ ὀλίγα στρατεύματα ἐπιστρέφοντα αὐτο-
κράτορα· ὁ κίνδυνος ἦτο τόσον μέγας, ὥστε μόνον
διὰ μυστικῆς φυγῆς ἠδυνήθη νὰ σωθῇ (1168).
Μὲ τριάκοντα ἀκολούθους κατέφυγε τὴν νύκτα εἰς
Σαβαουδίαν, καὶ εἰς τὸν δρόμον τοῦτον ἐδιώρισε καὶ
ἐκρέμασαν ἀπὸ τὰ δένδρα ὀλίγους τινὰς ὁμήρους
τῆς Λομβαρδίας. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἐκινδύνευσε
νὰ χάσῃ αὐτὸς τὴν ζωήν του· διότι οἱ παροξυν-
θέντες κάτοικοι τῆς πόλεως Σεγυσίνης, ὅπου κατ-
έλυσε μίαν νύκτα, ἔκλεισαν τὰς πύλας, ἠλευ-
θέρωσαν τοὺς ἔτι ἐπιλοίπους ὁμήρους τῆς Λομβαρ-
δίας, καὶ εἶχαν σκοπὸν νὰ τὸν σκοτώσουν καὶ αὐ-
τὸν κοιμώμενον. Κατὰ τύχην ὁ ξενοδόχος του τὸν

ἐφυγάδευσε δουλικὰ ἐνδυμένον μὲ δύω ἀκολούθους του. Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του, ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται τῆς Γερμανίας ἀπεδιώχθησαν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Πασχάλιος ἐκρατεῖτο ὡς αἰχμάλωτος εἰς τὸν οἶκον του, καὶ εἰς τὰ σύνορα τοῦ Μοντεφεῤῥάτου, τοῦ ὁποίου ὁ ἡγεμὼν ἔμεινε πιστὸς εἰς τὸν αὐτοκράτορα μέχρι τέλους, ἐκτίσθη νέα πόλις, ἥτις, πρὸς πεῖσμα τοῦ αὐτοκράτορος, ὠνομάσθη Ἀλεξάνδρεια ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀπ' αὐτὸν πολεμουμένου Πάπα.

Τὴν 20. Σεπτεμβρίου τούτου τοῦ ἔτους (1168) ἀπέθανε καὶ Πασχάλιος ὁ Γ', καὶ ἠλπίζετο συμβιβασμὸς τῆς διαφορᾶς· ἀλλ' οἱ αὐτοκρατορικοὶ ἔκλεξαν πάλιν τρίτον Ἀντίπαπαν, Κάλλιστον τὸν Γ', ὅς τις ὅμως διὰ τὸ κακόν του ὄνομα τοὺς ἔβλαψε περισσότερον.

Οἱ Γερμανοὶ ἐχάρησαν ἰδόντες μεταξύ των τὸν αὐτοκράτορα ἐπιστρέψαντα ἀπὸ τὴν μισητὴν Ἰταλίαν. Καὶ ἐπ' ἀληθείας ἦτο ἀναγκαία ἡ παρουσία του, ἐπειδὴ οἱ ἐσωτερικοὶ πόλεμοι εἶχαν αὐξήσειν τόσον, ὥστε ὅλοι οἱ δρόμοι τῆς ἐπικρατείας ἦσαν ἐπικίνδυνοι. Οἱ δὲ μέγιστοι τῶν πολέμων ἐγίνοντο ἐναντίον Ἐῤῥίκου τοῦ Λέοντος, Δουκὸς τῆς Βαυαρίας καὶ Σαξονίας. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος δὲν εἶχε συνεκστρατεύσειν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ μείνας εἰς τὴν χώραν του ἐπολέμει εὐτυχῶς τὰ Βενδικὰ ἔθνη εἰς τὸ σημερινὸν Μεκλεμβοῦργον καὶ Προπομμερανίαν, ἐκ τῶν ὁποίων ηὔξησεν ἱκανῶς τὴν ἐπικράτειάν του. Τοῦτο διήγειρε τὸν φθόνον τῶν γειτόνων, οἱ ὁποῖοι ὥρμησαν πανταχόθεν ἐναντίον του, ἐνῷ ἔλειπεν ὁ αὐτοκράτωρ (1166). Οἱ μεγαλήτεροι ἐχθροί του ἦσαν οἱ ἀρχιεπίσκοποι Μαγδεβούργου καὶ Βρέμης, οἱ ἐπίσκοποι Ἱλδεσεϊμίου καὶ Λυβέκου, Ἀλβρέχτος Μαρκέσιος Βρανδεβούργου ὁ Ἄρκτος *), ὁ Λουδοβῖκος

*) Οὗτος εἶχεν ἀποκτήσειν τὸ Βρανδεβοῦργον, κατὰ τὴν συμφωνίαν τοῦ βασιλέως Κοῤῥάδου μὲ Ἐῤῥῖκον τὸν Λέοντα (σελ. 424), διὰ διαθήκης τοῦ τελευταίου ἐκεῖ Σλαβικοῦ ἡγεμόνος Πρι-

Κόμης τῆς Θυριγγίας κτλ. Ὁ Ἐῤῥῖκος δὲν ἐτρόμαξεν ἀπὸ τὸ πλῆθος. Χαλκοῦς μέγας λέων τεθεὶς ἔμπροσθεν τοῦ παλατίου του εἰς τὰ Βρουνσούϊκον ἦτο τὸ σύμβολόν του. Ἐδίωξε τὸν ἐπίσκοπον Λυβέκου ἀπὸ τὴν καθέδραν του, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μαγδεβούργου ἐλεηλάτησε τὴν μεγάλην ἐπικράτειαν, καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ στραφῇ καὶ κατὰ τῶν ἄλλων, ὅταν ὁ ἐπιστρέψας αὐτοκράτωρ ἐπρόσταξε τοὺς διαφερομένους νὰ ἔλθουν εἰς συνέδριον τι τῆς Βαμβέργης. Καθεὶς ἐχρεώστει ἐδῶ νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ κυριευμένον καὶ νὰ ὑποσχεθῇ τὴν εἰρήνην. Εἷς μόνον εὐγενής, ὁ Κόμης τοῦ Δασεμβούργου ἢ Δουσεμβούργου, δὲν ὑπήκουσεν. Ἦτο θανάσιμος ἐχθρὸς τοῦ Φρειδερίκου, καὶ ἐθάῤῥει εἰς τὸν ἀπρόσβατον ὀρεινὸν πύργον του, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν ἔπαυε νὰ ἐρημόνῃ τὴν τοῦ Δουκὸς ἐπικράτειαν. Οὗτος δὲ ἠνάγκασε τελευταῖον ἐκεῖνον διὰ πολιορκίας ἀκριβοῦς, καὶ διαφθορᾶς τῶν πηγαδίων, ὅθεν ἐλάμβανεν ὕδωρ. Τότε παρεδόθησαν οἱ πολιορκούμενοι.

Συνεκράτησε δὲ καὶ ἄλλα συμβούλια ὁ Φρειδερῖκος, εἰς τὰ ὁποῖα ἐξισάσθησαν παρόμοιαι διαφοραί, κληρονομίαι ἐδόθησαν εἰς τὸν δίκαιον κληρονόμον, κληρουχήματα ἐλήφθησαν καὶ ἐδόθησαν, καὶ ἐπετέθησαν καὶ ἀργυρικαὶ ποιναί. Τὸ 1169 ἐκληρονόμησε κτήματά τινα εἰς τὴν Βουργονδίαν ἀπὸ τὸν πενθεράν του Ῥεγινάλδον. Ἔπειτα συνεκρότησεν εἰς Βαμβέργαν συμβούλιον, ὅπου ἀνέδειξε τὸν πρεσβύτερον υἱόν του Ἐῤῥῖκον βασιλέα τῆς Ῥώμης, τὸν ὁποῖον εὐθὺς

βισλαβίου, καὶ ἔκτοτε ὠνομάζετο ὄχι Μαρκέσιος τῆς βορείου Σαξονίας, ἀλλὰ τοῦ Βρανδεβούργου. Οἱ Βένδοι ἀπέκτησαν μὲν μετὰ ταῦτα ἀκόμη μίαν φορὰν τὴν πόλιν, ἀλλ' ὁ Ἀλβρέχτος τοὺς τὴν ἐπῆρε πάλιν 1157 καὶ ἐπλάτυνε τὴν κυριότητά του εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἄλβιος διὰ λοριxτησιῶν. Πολυάριθμοι ἄποικοι ἐκ τοῦ Βελγίου ἐκατοίκησαν καὶ ἐξημέρωσαν τὸ Βρανδεβοῦργον, τὸ ὁποῖον ἔγεινε τώρα ἐντελῶς Γερμανικὴ καὶ Χριστιανικὴ χώρα.

ἔστεψεν εἰς Ἀκυΐσγρανον ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κολωνίας. Μετὰ ταῦτα ἔδωκεν ἐξουσίας καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τέσσαρας υἱούς του. Ὁ Φρειδερῖκος ἔλαβε τὸ Δουκάτον τῆς Σοηβίας· ὁ Κορράδος τὰ ὑποστατικὰ τοῦ πρὸ ὀλίγου ἀποθανόντος υἱοῦ τοῦ βασιλέως Κορράδου Γ'. ὁ Ὄθων τὴν κυβέρνησιν τῆς Βουργονδίας μετὰ τῆς μητροπόλεως Ἀρελάτης, καὶ ὁ πολλὰ νέος Φίλιππος ἐκκλησιαστικά τινα κτήματα. Ἀπὸ Βαμβέργης ὑπῆγεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς Σαλισβοῦργον καὶ Πασσαυΐον, καὶ ἐδίωξεν ἐκεῖθεν τοὺς δύω ἐπισκόπους, ἐπειδὴ εἶχαν ἀποτολμήσειν νὰ μνημονεύσουν Ἀλέξανδρον τὸν Γ'.

Τὸ Πάσχα τοῦ **1170** ἔτος ὑπῆγεν εἰς Ἀλσατίαν, τὴν Πεντηκοστὴν εἰς Φούλδαν, τὸ θέρος εἰς Γοσλαρίαν. Τὸ ἐφεξῆς ἔτος ἦτο εἰς Κολωνίαν, ὅπου ἐδέχθη πρεσβευτὰς τοῦ τῶν Γραικῶν αὐτοκράτορος. Κατὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔτος (**1171**) ἐκίνησεν Ἐρρῖκος ὁ Λέων διὰ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἠξιώθη ἐντίμου ὑποδοχῆς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔφθασεν εὐτυχῶς εἰς Ἱερουσαλὴμ, ὑπέστρεψεν ὡσαύτως τὸ ἐφεξῆς ἔτος εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ πολλὰ ἅγια λείψανα, τὰ ὁποῖα ἔβαλεν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν ἐν Βρουνσουΐκῳ ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Βλασίου.

Κατὰ τὸ **1173** ἔτος ἐπολέμησεν ὁ Φρειδερῖκος τὸν Δοῦκα τῆς Πολονίας, ὅς τις ἔβλαψε τοὺς ἐξαδέλφους του, τώρα δὲ φοβηθεὶς τὸν αὐτοκράτορα ἐπλήρωσεν ὅλην τὴν ζημίαν, καὶ εἰς αὐτὸν 8000 Μάρκα. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξεθρόνισε τὸν τριάκοντα πέντε ἔτη βασιλεύσαντα τὴν Βοημίαν Βλαδισλάβιον, χωρὶς νὰ ἐξεύρῃ τις τὴν αἰτίαν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἦλθαν πρεσβευταὶ τοῦ Τουρκικοῦ Σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου, ὅς τις ἐζήτει εἰς γυναῖκά του μίαν θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ὑπέσχετο νὰ γείνῃ Χριστιανός. Ὁ Φρειδερῖκος ἐκρά-

τησε τοὺς Τούρκους ἓξ μῆνας, τοὺς ἐπεριποιήθη λαμπρῶς, καὶ ἐδέχθη τελευταῖον τὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖον δὲν ἔγεινεν, ἐπειδὴ ἀπέθανε πρὸ τοῦ γάμου ἡ κόρη.

Τελευταῖον εἰς τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου **1174** ἐξεστράτευσεν ὁ Φρειδερῖκος τὴν πέμπτην φορὰν εἰς τὴν Ἰταλίαν μὲ λαμπρὸν στράτευμα. Εἶχε προαποστείλειν τὸ παρελθὸν ἔτος τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μογοντίας Χριστιανὸν, πολεμικὸν ἄνδρα, τὸν ὁποῖον ἐπαινεῖ παραδόξως σύγχρονός του ἱστοριογράφος, ὅτι ἔμπροσθεν τῆς Βονωνίας ἐσύντριψε τριάκοντα ὀκτὼ ἐχθρῶν τοὺς ὀδόντας μὲ τὸ ῥόπαλόν του, καὶ ὅτι εἰς τὰς θεραπαίνας καὶ εἰς τὰ μουλάριά του ἐξώδευεν αὐτὸς περισσότερα παρὰ ὁ αὐτοκράτωρ εἰς ὅλην τὴν αὐλήν του. Ἐλεηλάτησε τὰ προστυχόντα ἕως Ἀγκῶνος, καὶ ἔκαμε καλὸν δρόμον διὰ τὸν αὐτοκράτορα. Οὗτος δὲ ἐμβῆκεν εἰς τὴν Λομβαρδίαν, ἔκαυσε τὴν Σεγυσίναν, διότι τὸν εἶχεν ἀτιμάσειν, καὶ ὥρμησε κατὰ τῆς νεοκτίστου Ἀλεξανδρείας. Ἡ Ἄστα τοῦ ἤνοιξε θεληματικῶς τὰς πύλας. Ἀλλ' εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν εὕρηκεν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν. Ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ ἐκεχειρίαν ἕως τὸν Μάϊον, καὶ εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ὑπέστρεψεν ἱκανὸν μέρος τοῦ στρατεύματός του εἰς τὴν Γερμανίαν. Διέτριψε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χειμῶνος εἰς τὴν Παυΐαν, καὶ ἐδοκίμασεν εἰς μάτην νὰ εἰρηνεύσῃ μὲ τὸν Ἀλέξανδρον Γ', ἐπειδὴ ἡ κατάστασίς του ἤρχισε νὰ χειροτερεύῃ.

Ἔστειλεν ὁ Φρειδερῖκος ἀγγέλους εἰς τὴν Γερμανίαν διὰ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν· ἀλλὰ πόσον ἐξέστη μαθὼν, ὅτι Ἐρρῖκος ὁ Λέων δὲν ἐκαταπείθετο! Ἐπροφασίζετο γῆρας, ἐνῷ ἦτο τεσσαράκοντα ἓξ ἐτῶν. Ἡ ἀληθινὴ αἰτία εἶναι ἄδηλος *). Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπροσκάλεσε τὸν Ἐρρῖκον νὰ συνομιλήσουν εἰς τὴν Κλάβενναν, ὅπου ὕστερ ἀπὸ ὅλους

*) Ῥαυμ. ἔνθ. ἀνωτ. Τόμ. II. σελ. 241.

τοὺς λόγους ἐγονάτισεν ἔμπροσθέν του καὶ τὸν ἐπαρακάλει. Ἀλλ' ὁ Ἐῤῥῖκος ἔμεινεν ἀλύγιστος, καὶ ἀνεχώρησαν ἀδιάλλακτοι καὶ οἱ δύω ἀπὸ τὴν Κλάβενναν. Οἱ ἄλλοι ὅμως ἡγεμόνες, καὶ ἐξαιρέτως ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας, ἔφεραν εἰς τὸν αὐτοκράτορα κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1176 νέα στρατεύματα. Ὁ Φρειδερῖκος ἐδέχθη τὰ στρατεύματα καὶ ἀπεφάσισε παρὰ γνώμην τῶν φίλων του νὰ τελειώσῃ μὲ μίαν μάχην τὴν πρὸς τοὺς Λομβαρδοὺς διαφοράν του. Ἐπολέμησε τὴν ἰσχυροτέραν δύναμιν τῶν ἡνωμένων Ἰταλῶν τὴν 29 Μαΐου 1176 πλησίον τοῦ Λιγνάνου, καὶ ὥρμησεν αὐτὸς κατὰ τὴν συνήθειάν του μὲ μανιώδη ἀνδρίαν εἰς τὰ ἐχθρικὰ τάγματα. Ἀλλ' ἦτο ὅμως τῶν Ἰταλῶν ἡ ἀπελπισία ἀκόμη ἰσχυροτέρα. Ὁ σημαιοφόρος τοῦ Φρειδερίκου ἐσκοτώθη, ἡ σημαία του ἐκυριεύθη, τοῦ αὐτοκράτορος ὁ ἵππος ἐφονεύθη, τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Γερμανῶν ἔπεσε, καὶ μὲ ἕνα λόγον οἱ Ἰταλοὶ ἐνίκησαν. Διεδόθη δὲ λόγος, ὅτι ἐφονεύθη καὶ ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸς, καὶ ὅτι ἡ σύζυγός του ἐμαυροφόρησεν ἤδη εἰς τὸ Κῶμον, ἕως οὗ τελευταῖον ἐφάνη πάλιν εἰς Παυΐαν τὴν τετάρτην ἡμέραν μετὰ τὴν μάχην.

Τώρα πάλιν εὑρέθη ὁ Φρειδερῖκος εἰς τὴν Ἰταλίαν τόσον πτωχὸς, ὅσον πρὸ ὀκτὼ ἐτῶν, ὅταν διέφυγε τὴν νύκτα δουλικὰ ἐνδυμένος· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐλπίζῃ νωπὰ στρατεύματα ἀπὸ τὴν Γερμανίαν, διὰ τοῦτο δὲν τοῦ ἔμεινεν ἄλλο εἰμὴ — νὰ δοκιμάσῃ εἰρηνικὸν συμβιβασμόν. Ἔστειλε πρὸς Ἀλέξανδρον Γ΄, τοῦ ὑπεσχέθη ἀσφαλῆ ἐρχομὸν, καὶ ὁ Πάπας ἦλθε τῳόντι τὸ Πάσχα 1177 εἰς Βενετίαν, ὅπου ἦσαν καὶ οἱ αὐτοκρατορικοὶ πρεσβευταί. Ἀλλ' αἱ δυσκολίαι ἦσαν ἀνίκητοι, ἐνῷ καθεὶς ἀπῄτει, οὐδεὶς ἐνέδιδεν. Ἡ δυσπιστία ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ὁ Φρειδερῖκος ὑπεσχέθη νὰ δια-

τρίβῃ μακρὰν ἀπὸ τὴν Βενετίαν. Ἀφοῦ δὲ ὑπεγρά-
φησαν αἱ βάσεις τῆς εἰρήνης, τότε ὑπῆγε καὶ τοῦ
ἐλύθη καὶ ὁ ἀφορισμὸς (24 Ἰουλίου 1177). Ἐμ-
προσθεν τῆς πύλης τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Μάρ-
κου τὸν προϋπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὴν Πα-
πικὴν στολήν. Ὁ αὐτοκράτωρ, συνοδευόμενος ἀπὸ
μεγάλην ἀκολουθίαν, ἀπέβαλε τὴν χλαμύδα του,
ἐγονάτισε καὶ ἐφίλησε τὸν πόδα του. Ὅτι ὁ Πά-
πας τότε τοῦ ἐπάτησε τοὺς ὤμους, εἶναι ἐλεεινὸν
παραμύθιον. Τοῦ ἔδωκε μάλιστα τὸ τῆς εἰρήνης φί-
λημα, τὸν ἔφερεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐψάλθη με-
γάλη δοξολογία, καὶ ἔμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ θυσια-
στηρίου ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν εὐλογίαν του. Ὅταν
ἐκβῆκαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ἐκράτησεν ὁ αὐτοκρά-
τωρ τὴν σκάλαν τοῦ ἵππου τοῦ Πάπα κατὰ τὴν
συνήθειαν (25 Ἰουλίου).

Τὴν πρώτην Αὐγούστου ἐτελειώθη ἡ τακτικὴ
εἰρήνη μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Πάπα,
εἰς τὴν ὁποίαν δὲν συμπεριεκλείσθησαν ἀκόμη ἐν-
τελῶς αἱ Λαμβαρδικαὶ πόλεις καὶ ὁ τῆς Σικελίας
βασιλεὺς Βιλέλμος Β΄, ὅστις διεδέχθη τὸν πατέρα
του Βιλέλμον Α΄ τὸ 1166 ἔτος. Ἡ πανηγυρικὴ
ὁμήγυρις ἔγεινεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πατριάρχου
τῆς Βενετίας. Ὁ Πάπας καθήμενος ἐπὶ θρόνου
ὑψηλοῦ, καὶ ἔχων ἐκ δεξιῶν τὸν αὐτοκράτορα, ἐξ
ἀριστερῶν δὲ τοὺς Σικελικοὺς πρέσβεις, καὶ τὸν
ἀρχιεπίσκοπον Σαλέρνου, ὡμίλησε πρῶτος λόγον,
ὅπου παρέστησε τὴν τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὴν ἐκ-
κλησίαν ἐπιστροφὴν μὲ τὴν παραβολὴν τοῦ ἀπολω-
λότος προβάτου καὶ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ, καὶ ὅτι ἐδέ-
χθη πάλιν μετ' ἀγάπης εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐκ-
κλησίας καὶ αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Τοῦ
αὐτοκράτορος ἡ ἀπόκρισις ἦτο Γερμανικὴ, καὶ ἡρ-
μηνεύθη εἰς τὸ Ἰταλικὸν ἀπὸ τὸν Καγγελάριόν
του Χριστιανὸν ἀρχιεπίσκοπον Μογοντίας. Μετέπει-

τα ὡρκίσθησαν ὑπὲρ τῶν ἄρθρων τῆς εἰρήνης δώδεκα ἡγεμόνες τοῦ βασιλείου, οἱ Σικελικοὶ πρεσβευταὶ, οἱ πολίταρχοι τῶν πόλεον Μεδιολάνου, Πλακεντίας, Βριξίας, Βεργάμου, Βερώνας, Πάρμας, Ῥηγίου, Βονωνίας, Νοβαρίας, Ἀλεξανδρείας, Παταυΐου καὶ Βενετίας, ἐπάνω εἰς ἅγια λείψανα καὶ εἰς τὴν βίβλον τοῦ εὐαγγελίου. Κυριώτερα τῶν ἄρθρων τούτων ἦσαν τὰ ἐφεξῆς. „Ὁ αὐτοκράτωρ ἀποχωρίζεται ἀπὸ τὸν Ἀντίπαπαν Κάλλιστον Γ΄, ὅς τις λαμβάνει ἡγουμενεῖον τι εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ ἀφίνει τὴν ἐπιτροπίαν τῆς πόλεως Ῥώμης εἰς τὴν Παπικὴν καθέδραν, καὶ κρατεῖ ἀκόμη πέντε ἔτη τὴν ἀπόλαυσιν τῶν κτημάτων τῆς Ματθίλδας. Μὲ τὸν βασιλέα τῆς Σικελίας γίνεται δεκαπενταετὴς ἐκεχειρία καὶ μὲ τὴν Λομβαρδίαν ἑξαετὴς, εἰς τὸ διάστημα τῶν ὁποίων νὰ φροντισθῇ τελεία καὶ διαρκὴς εἰρήνη.“

Ὑπέστρεψε λοιπὸν ὁ Φρειδερῖκος εἰς τὴν Γερμανίαν νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἀπὸ τὸν Λέοντα Ἐρρῖκον βλαφθεῖσαν δόξαν του. Ἐπροσκάλεσε τὸν Δοῦκα εἰς συμβούλιον τῆς Βορματίας (1178), ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν ὑπήκουσε. Τὸν ἐπροσκάλεσεν ἐκ δευτέρου εἰς τὸ Μαγδεβοῦργον (1179), ὅπου τὸν ἐκατηγόρησεν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἐσυμφώνησαν μαζή του πολλοὶ ἡγεμόνες. Ἕνας Μαρκέσιος τῆς Λανδεσβέργης Δειτέριχος ἀπεφάσισε νὰ ἀποδείξῃ διὰ μονομαχίας, ὅτι ὁ Δοὺξ ἐμολύνθη ἀπὸ Ἰταλικὸν ἀργύριον, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα. Ἐπειδὴ ὅμως οὐδὲ ἐκεῖ ἠθέλησε νὰ ὑπάγῃ, τὸν ἐπροσκάλεσαν ἐκ τρίτου εἰς Γοσλαρίαν. Πρὶν ἀρχίσῃ τὸ συμβούλιον τοῦτο, ἐζήτησεν ὁ Δοὺξ ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα ἰδιαιτέραν συνομιλίαν, ὅπου ὁ Φρειδερῖκος ἐζήτησε 5000 Μάρκα καὶ τελείαν ὑποταγὴν εἰς τὴν ἰδικήν του ἀπόφασιν. Ὁ Δοὺξ δυσαρεστηθεὶς ἀνεχώρησε χωρὶς νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ

συμβούλιον. Τότε οἱ ἡγεμόνες τὸν ἔκριναν ἀποστάτην, καὶ τὸν ἐκαθαίρεσαν ἀπὸ τὰς ἀξίας καὶ τὰ κληρουχήματά του. Ὁ Φρειδερῖκος ὅμως τοῦ ἔδωκε διορίαν πάλιν ἕως εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ Βιρκεβούργου 1180, ὅπου τελευταῖον ἐβεβαιώθη καὶ ἐξετελέσθη ἡ εἰρημένη ἀπόφασις.

Τὸ δεύτερον ἔγεινε μὲ πολλὴν πολιτικὴν φρόνησιν. Τοῦ Ἐρρίκου τὰ ἐν Σοηβίᾳ κληρονομικὰ κτήματα ἐδημεύθησαν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ταμιεῖον. Οἱ Βενδικοὶ καὶ Σαξονικοὶ ἄρχοντές του ἐπεκυρώθησαν εἰς τὰ κληρουχήματα, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἀπ' ἐκεῖνον. Τὸ παλαιὸν μέγα Δουκᾶτον τῆς Σαξονίας ἐδιαιρέθη ὅλον εἰς πολλὰς ἐπισκοπάς. Τὸ ὄνομα τοῦ Δουκάτου τῆς Σαξονίας ἐβάσταξεν ὁ υἱὸς Ἀλβρέχου τοῦ Ἄρκτου, ὁ Βερνάρδος, Κόμης τῆς Αναλτίας. Ἡ Βιττεμβέργα ἔγεινε καθέδρα τοῦ νέου τούτου Δουκάτου. Τὸ Λύβεκον ἔγεινεν ἐλευθέρα πόλις τοῦ βασιλείου, καὶ οἱ Δοῦκες τῆς Πομμερανίας ἐγνωρίσθησαν ἡγεμόνες τοῦ Γερμανικοῦ βασιλείου ὑποτελεῖς τοῦ Μαρκεσίου τοῦ Βρανδεβούργου.

Ὁ Ἐρρῖκος ἀντεστάθη πολὺν καιρὸν ἀνδρείως· ὥρμησε κατὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς πόλεως Γοσλαρίας, ἐνίκησε τὸ στράτευμα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κολωνίας, ἐκυρίευσε τὸ Ἀλβερστάδιον, ἔκαυσε πόλεις, ἐπίασεν αἰχμαλώτους τὸν Κόμητα τῆς Θυριγγίας καὶ τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Ἀλβερσταδίου, καὶ ὑπέστρεψε φορτωμένος λάφυρα εἰς τὸ Βρουνσούϊκον. Ἀλλὰ τὸ ἐφεξῆς ἔτος (1181) ἦλθεν ὁ αὐτοκράτωρ μὲ δύναμιν μεγάλην εἰς τὴν Σαξονίαν, καὶ εἰς ὀλίγας ἡμέρας ἐκυρίευσε πολλὰ φρούρια· αἱ μεγαλήτεραι ὅμως πόλεις ἀντεῖχαν, καὶ τὸ ἔτος παρῆλθεν· ἀλλὰ τὸ ἐφεξῆς ἔτος ἐπολιόρκησε τὸν Ἐρρῖκον εἰς Βρουνσούϊκον, ὅς τις ἠναγκάσθη νὰ παρακελέσῃ νὰ τοῦ δοθῇ ἔλεος. Ἐσυγκροτήθη συμβούλιον τὸν Νοέμβριον 1182 εἰς Ἐρφορδίαν. Ἐκεῖ ἐρρίφθη ὁ καταδα-

μασμένος Λέων εἰς τοὺς πόδας τοῦ νικητοῦ, ὅςτις
τὸν ἐσήκωσε μὲ ἀγοθότητα καὶ τὸν ἐνηγκαλίσθη
μὲ δάκρυα. Ἀλλὰ συλλογιζόμενος ὀρθῶς ὁ Φρει-
δερῖκος ὅτι δὲν ἐμπορεῖ τις νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς φιλι-
ωμένον ἐχθρὸν, δὲν ἐμίκρυνε τὴν ποινήν. Ὁ Ἐῤ-
ῥῖκος ἔχασε τὰ Δουκάτα του, καὶ ἐξωρίσθη διὰ
τρία ἔτη ἀπὸ τὴν Γερμανίαν. Τὰ ἰδιόκτητα ὅμως
ὑπάρχοντά του, Βρουνσουΐκον καὶ Λυνεβοῦργον, ἔμειναν
εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Ὕπῆγε μετὰ τῆς συζύγου
του εἰς τὸν πενθερόν του βασιλέα τῆς Ἀγγλίας
Ἐῤῥῖκον τὸν Β΄. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἠφανίσθη ταχέ-
ως, ἀλλὰ τὸ γένος του, τὸ ὁποῖον ἔμεινε, ἐγέννη-
σεν ἐφεξῆς ὡραῖα βλαστάρια. Ὁ Δουκικὸς οἶκος
τοῦ Βρουνσουΐκου καὶ ἡ σημερινὴ τῆς Ἀγγλίας βα-
σιλικὴ οἰκογένεια κατάγονται κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν
ἀπὸ Ἐῤῥῖκον τὸν Λέοντα.

Ἡ Βαυαρία ἐπὶ συμβουλίου τῆς Ῥατισβόνης
τὸν Ἰούλιον **1180** ἐδόθη εἰς τὸν Κόμητα τοῦ Βι-
τελσβὰχ Ὄθωνα, ἀφ' οὗ ἀπεχωρίσθησαν πολλὰ
ἀπ' αὐτῆς μέρη. Ἡ Ῥατισβόνα ἐκηρύχθη αὐτοκρα-
τορικὴ καὶ ἐλευθέρα πόλις.

Εἰς δὲ τοῦτο τὸ μεταξὺ ἐπέρασεν ἡ ἑξαετὴς
ἐκεχειρία τῆς Ἰταλίας, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ κουρασθεὶς
ἀπὸ τοὺς ὀλεθρίους πολέμους, ἐπροσπάθησε νὰ τὴν
μεταβάλῃ εἰς εἰρήνην. Διὰ τοῦτο ἔστειλε τὸν υἱόν
του Ἐῤῥῖκον καὶ πολλοὺς ἡγεμόνας κατὰ τὸ ἔαρ
τοῦ **1183** ἔτους εἰς Κωνσταντίαν, ὅπου συνεκαλέ-
σθησαν καὶ οἱ πρεσβευταὶ τῶν Ἰταλικῶν πόλεων,
καὶ ὅπου ἐκλείσθη τῷόντι τὸν Ἰούνιον εἰρήνη, τῆς
ὁποίας κυριώτερα ἄρθρα εἶναι τὰ ἐφεξῆς: Αἱ πό-
λεις νὰ κρατήσουν τὰ πατροπαράδοτα δίκαια καὶ
κοινὰ κτήματά των, ὅσα εἶναι ἐντὸς τῶν τειχῶν,
τὰ δὲ ἐξωτερικὰ, π. χ. λιβάδια, μύλους, γεφύρια
κτλ. νὰ τὰ δέχωνται κληρουχικῶς ἀπὸ τὸν αὐτοκρά-
τορα. Τὰ ἀμφίβολα νὰ ἐξετασθοῦν, ἢ ἐὰν δὲν

ἤθελαν νὰ κάμουν ἐξέτασιν, νὰ πληρόνωνται ἐτη-
σίως μὲ 2000 Μάρκα. Ἐκκλήσεις νὰ γίνωνται
εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἢ εἰς τὰ κριτήριά του διὰ ὑπο-
θέσεις ὑπεράνω τῶν 25 λιτρῶν βασιλικοῦ νομίσμα-
τος. Ὅλοι οἱ πολίταρχοι νὰ ἐκλαμβάνωνται ὡς
ὑπουργοὶ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ὅλοι οἱ πολῖται
ἀπὸ 16 ἕως 70 ἐτῶν νὰ ὁρκισθῶσιν εἰς τὸν αὐτο-
κράτορα ὑπακοὴν, ἡ δὲ προσκύνησις νὰ ἀνακαινίζε-
ται κατὰ πᾶν δέκατον ἔτος. Ὅταν ὑπάγῃ εἰς τὴν
Ἰταλίαν ὁ αὐτοκράτωρ, ὅλαι αἱ πόλεις χρεωστοῦν
νὰ τὸν ὑποδέχωνται ἐντίμως, καὶ νὰ ἔχουν ἕτοι-
μον τὴν τροφὴν δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὴν ἀκολουθίαν
του, ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ νὰ μὴ βαρύνῃ καμμίαν
πόλιν μὲ πολυχρόνιον διατριβήν. Τείχη τελευταῖ-
ον καὶ ὀχυρώματα καὶ παντὸς εἴδους συμμαχίαι εἶναι
συγχωρημένα εἰς τὰς πόλεις. — Μὲ τοιοῦτον δίκαι-
ον καὶ μέτριον συμβιβασμὸν ἠδύναντο καὶ τὰ δύω
μέρη νὰ εὐτυχῶσι πολυχρονίως, ἐὰν ἦτο δυνατὸν
νὰ τὸν φυλάττωσι πάντοτε. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐφά-
νη κατὰ τὸν Ἰούλιον προσωπικῶς εἰς Κωνσταντίαν,
καὶ μετὰ τοῦτο περιῆλθε μέρος τοῦ βασιλείου διὰ
νὰ καθησυχάσῃ ἐντελῶς τὰ πάλαι ποτὲ κτήματα
Ἐῤῥίκου τοῦ Λέοντες.

Μετὰ ταῦτα ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ γενικὴν εὐ-
θυμίαν, καὶ ἐσυγκρότησε μεγάλην ὁμήγυριν καὶ προ-
βιβασμὸν εἰς ἱπποτικὰ ἀξιώματα τὴν Πεντηκοστὴν
τοῦ **1184** ἔτους εἰς Μογοντίαν. Ἡ συνδρομὴ τῶν
ξένων ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε δὲν τοὺς ἐχώρει
ἡ πόλις, καὶ διὰ τοῦτο παρελήφθη μεγάλη πεδιὰς
ἔμπροσθεν τῶν πυλῶν της, ὅπου ἔγεινε δευτέρα σχε-
δὸν πόλις ἀπὸ σκηνὰς καὶ ἐργαστήρια. Μόνον ὁ
ἀρχιεπίσκοπος Κολωνίας εἶχεν ἀκολουθίαν ἐπέκεινα
τῶν 4000 ἀνθρώπων. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐφίλευσε
λαμπρῶς τρεῖς ἡμέρας ὅλους τοὺς ἡγεμόνας, ἐξο-
δεύσας ἄμετρον πλῆθος τροφῶν καὶ κρασίων. Με-

τὰ τὴν λειτουργίαν ἔγειναν ἀγῶνες διάφοροι παλαιστικοὶ, καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλέως μαζὴ μὲ πολλοὺς εὐγενεῖς νέους ἐδέχθησαν τὸ ἱπποτικὸν τάγμα.

Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1184 ἔτους ἐπεσκέφθη ὁ αὐτοκράτωρ ἑβδόμην τώρα φορὰν τὴν ἡσυχάσασαν Ἰταλίαν του. Εἰς Βερώναν ἐνταμώθη μὲ τὸν νέον Πάπαν Λούκιον Γ΄. (διότι ὁ Ἀλέξανδρος Γ΄, ἀπέθανε τὸ 1181 ἔτος), ὅς τις τόσον κακῶς ἔζη μὲ τοὺς Ῥωμαίους, ὥστε οὗτοι τὸν ἀπεδίωξαν ἀπὸ τὴν πόλιν, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς εἶχεν ἀφωρισμένους. Καὶ οἱ δύω συνηδρίασαν ἐκεῖ εἰς ἐκκλησιαστικήν τινα σύνοδον, ὅπου ἐξισάσθησαν πολλαὶ ἀρχιερατικαὶ ὑποθέσεις, ἀλλὰ διηγέρθη πάλιν νέα ἔρις μεταξὺ αὐτοκράτορος καὶ Πάπα τοιαύτη, ὥστε ἐφαίνετο ἀδύνατος εἰρηνικὴ ἐξίσασις. Διὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ μετέβη δυσαρεστημένος εἰς Μεδιόλανον τὸν Νοέμβριον, ὅπου ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας ὁ υἱός του, καὶ περιῆλθε τὰς ἐπιλοίπους Λομβαρδικὰς πόλεις διὰ νὰ ἐξετάσῃ ἀκριβέστερα τὰ δίκαιά των καὶ τὴν πολιτικήν των κατάστασιν. Τὸν Νοέμβριον τοῦ ἐφεξῆς ἔτους (1185) ἀπέθανεν εἰς τὴν Βερώναν Λούκιος ὁ Γ΄, καὶ ὁ διάδοχός του Οὐρβανὸς Γ΄. ἐφοβεῖτο ἐπίσης τοὺς Ῥωμαίους τόσον, ὥστε καὶ αὐτὸς διέτριβεν εἰς Βερώναν. Οἱ Ἰταλοὶ, λέγει ἕνας σύγχρονος βιογράφος Φρειδερίκου τοῦ Α΄, ἐδιδάχθησαν νὰ τιμοῦν τὸν κλῆρον πρῶτον ἀπὸ τοῦτον τὸν αὐτοκράτορα.

Μετὰ τόσους πολλοὺς καὶ σκληροὺς ἀγῶνας τῆς Ἰταλίας ἐφάνη καὶ εὐκαιρία μεγάλης κατακτήσεως μὲ εἰρηνικὸν τρόπον. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σικελίας Βιλέλμος Β΄. ἦτο ἄτεκνος· μόνην συγγενῆ εἶχε τὴν ἐκ πατρὸς θείαν του Κωνσταντίαν. Ταύτην ἐζήτησεν ὁ Φρειδερῖκος καὶ ἔλαβε σύζυγον τοῦ υἱοῦ του Ἐρρίκου. Οἱ Μεδιολανοὶ ἐπαρακάλεσαν νὰ ἑορτασθῇ ὁ γάμος εἰς τὴν πόλιν των, ὅπου συνέ-

δραμαν τόσον πλῆθος Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν ἡγεμόνων, ὅσον δὲν ἐχώρει ἡ πόλις. Ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ λαμπρότης περιγράφονται πάντη ἀσυνήθιστα πράγματα. Τὴν 27 Ἰανν. 1186 εὐλόγησεν ὁ Πατριάρχης Ἀκυληΐας τὸν ἑνὸς καὶ εἴκοσιν ἐτῶν Ἐρρῖκον καὶ τὴν τριακονταετῆ Κωνσταντίαν, καὶ ἐν ταὐτῷ ἔστεφε τὸν πρῶτον αὐτοκράτορα τῆς Ῥώμης. Ὁ ἐξαίρετος οὗτος τοῦ γέροντος Φρειδερίκου στοχασμὸς, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ μέχρι τοῦδε βοηθὸς μὲν τῆς ἐκκλησίας, ἐναντία δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Νορμαννικὴ δύναμις, ἡνώθη τώρα μὲ τὴν αὐτοκρατορικὴν, ἐτρόμαξε καὶ παρώξυνε τοὺς Πάπας ὄχι ὀλίγον, καὶ ἐπροξένησε μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Φρειδερίκου νέαν λογομαχίαν, ἥτις ἐπλησίαζεν εἰς τελείαν ἐχθρικὴν ἔκρηξιν. Ἀφορμὴ δὲ ταύτης ἦτο τὸ μὲν τὰ κτήματα τῆς Ματθίλδας, τὸ δὲ ἀναπλήρωσις χηρευόντων ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων εἰς τὴν Γερμανίαν, τὸ τρίτον δὲ καὶ δίκαιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκληρονόμουν οἱ αὐτοκράτορες τοὺς ἀποθνήσκοντας ἐπισκόπους. Ὁ Πάπας ἐπροσπάθει τελευταῖον νὰ διεγείρῃ ὅλους τοὺς Γερμανοὺς ἐπισκόπους κατὰ τοῦ Φρειδερίκου. Ὁ δὲ Φρειδερῖκος ἀφήσας τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν υἱόν του ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ ἐσύναξεν ὅλους τοὺς Γερμανικοὺς ἐπισκόπους εἰς Γελλένουσαν, ὅπου παρέστησε τὰ δίκαιά του τόσον ζωηρῶς, ὥστε οἱ ἐπίσκοποι ὅλοι ὑπεσχέθησαν νὰ γράψουν καὶ νὰ συμβουλεύσουν τὸν Πάπαν τὰ δέοντα. Διὰ τοῦτο ὁ Φρειδερῖκος ἐδίωξε κατὰ τὸ ἐφεξῆς ἔτος (1187) τὸν ὑπὸ τοῦ Πάπα σταλθέντα ἀρχιεπίσκοπον Τριβέρεως Βολκόμαρον, καὶ ἄλλον ἀπειθῆ ἐπίσκοπον Μετῶν, καὶ ἐδιώρισε τὸν Γερμανικὸν κλῆρον νὰ ἐκλέξωσιν εἰς τόπον αὐτῶν ἄλλους.

17. Ὁ τρίτος σταυροφορικὸς πόλεμος.

(1189 — 1190.)

Τὴν 9 Ὀκτωβρ. 1187 ἀπέθανεν Οὐρβανὸς ὁ Γ', καὶ τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ ὁ διάδοχός του Γρηγόριος Η'. Ὁ δὲ μετ' αὐτὸν ἐκλεχθεὶς Πάπας Κλήμης ὁ Γ'. ἐκ περιστάσεως κατέστειλε χρόνον τινὰ τὴν μακρὰν ἔριν. Διότι εἶχε φθάσειν ἡ λυπηρὰ ἀγγελία, ὅτι τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὕστερ' ἀπὸ ὀκτὼ καὶ ὀγδοήκοντα ἐτῶν χριστιανικὴν κυβέρνησιν, ἥρπασεν ὁ Σαλαδῖνος ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν τὰς χεῖρας. Ὁ Σαλαδῖνος ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Κουρδικοῦ Ἐμίρου Σχιρκούχου, τὸν ὁποῖον ὁ Νουρεδδῖνος ἔστειλε (1165) εἰς τὴν Αἴγυπτον διὰ νὰ βάλῃ ἐκεῖ ἕνα ἀποδιωγμένον Βεζίριν. Τότε ἤδη ἦτο ἀκόμη ὁ Σαλαδῖνος ψυχὴ τοῦ ὅλου ἐγχειρήματος· ἀφοῦ δὲ ἀπέθανεν ὁ Σχιρκοῦχος, ὅςτις ἦτο Βεζίρης τοῦ Φατιμιδικοῦ Καλίφου, καὶ ὁ ἀνεψιὸς διεδέχθη τὴν ἀξίαν του, ἀνεπτύχθησαν τότε ἐντελῶς τὰ μεγάλα ἡγεμονικὰ προτερήματά του. Ἦτο τώρα πραγματικῶς κύριος τῆς Αἰγύπτου, μ' ὅλον ὅτι ὠνομάζετο σατράπης τοῦ Νουρεδδίνου. Ὁ Φατιμιδικὸς Καλίφης Ἀδὲδ ἀπέθανε 1171, χωρὶς νὰ ἐμβῇ ἄλλος εἰς τὸν τόπον του, οὐσιωδῶς δὲν ἔγεινε καμμία μεταβολὴ, ἐγνωρίσθη ὅμως θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς ὁ εἰς τὸ Βαγδάτιον Σουνιτικὸς Καλίφης. Εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ἤθελεν ἐκραγῆν πόλεμος περὶ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας μεταξὺ Νουρεδδίνου καὶ Σαλαδίνου, ἐὰν δὲν ἥρπαζεν ἐκεῖνον ὁ θάνατος τὸ 1183 ἔτος. Ὁ Σαλαδῖνος λοιπὸν ἐβασίλευεν ἀναντιῤῥήτως. Περὶ τῶν προτερημάτων τοῦ Μουσουλμάνου τούτου εἶναι σύμφωνοι καὶ οἱ Χριστιανοὶ συγγραφεῖς *). Ἦτο ἀνδρεῖος, δίκαι-

*) Τὸ γένος του, οἱ Κυϊβίδαι, ἐξουσίαζαν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἕως 1250.

ος, εὐεργετικὸς, φίλος καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν ἐπι-
στημῶν. Ἐξ αἰτίας τῶν διχονοιῶν τῆς οἰκογενείας
τοῦ Νουρεδδίνου ἐκυρίευσεν ὅλας τὰς χώρας του
κατ' ὀλίγον. Ἐπικινδυνότερον ἐχθρὸν δὲν ἠδύ-
ναντο νὰ ἔχουν οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ
μ' ὅλην τὴν ἀδυναμίαν των, τοὺς ἔλειπεν ἡ φρό-
νησις καὶ ἡ εἰλικρίνεια. Εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἱε-
ρουσαλὴμ ἐπεκράτουν ἐσωτερικαὶ διχόνοιαι· οἱ ἐκεῖ
Χριστιανοὶ ἦσαν χαυνωμένοι, ὁ βασιλεύων Γουΐδων
δὲν ἦτα ἄξιος· Ἔκαμεν ἐκεχειρίαν μὲ τὸν Σαλα-
δῖνον καὶ ἡσύχαζεν· ἀλλ' ἡ αὐθάδεια ἱππότου τινὸς,
Ῥαϊνάλδου ἐκ Καστελλῶνος, ἔφερεν εἰς ὄλεθρον τὸ
βασίλειον. Ἐπέπεσεν εἰς τὴν μητέρα τοῦ Σαλαδί-
νου, ἥτις περιήρχετο διὰ τὴν ἐκεχειρίαν τὰς χρι-
στιανικὰς χώρας; τῆς ἥρπασε τὰ πολύτιμα πράγ-
ματά, καὶ ἐφόνευσε τοὺς ἀκολούθους της. Ἐπει-
δὴ δὲ ὁ Γουΐδων δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ καὶ
τὴν ζητηθεῖσαν ἱκανοποίησιν, ἐκηρύχθη πόλεμος·
εἰς τὴν μάχην τῆς Τιβεριάδος (4. Ἰουλ. 1187)
ἐνικήθησαν οἱ Χριστιανοὶ ἐντελῶς, ὁ βασιλεὺς Γου-
ΐδων, ὁ ἀδελφός του, ὁ μέγας Μάγιστρος τῶν Τεμ-
πλαρίων, καὶ πολλοὶ ἄλλοι εὐγενεῖς ἐπιάσθησαν
αἰχμάλωτοι. Σιδὼν, Ἰόππη, Βηρυτὸς, Ἄκρη καὶ
ἄλλαι πόλεις ἦλθαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ·
τελευταῖον καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ (3. Ὀκτωβρ.), μὲ
συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας ἐπληρώθη ἡ ἀπόλυσις
τῶν κατοίκων μὲ δέκα χρυσᾶ νομίσματα διὰ καθένα
ἄνδρα, πέντε διὰ τὴν γυναῖκα, καὶ ἓν διὰ τὸ
παιδίον. Κατὰ τἆλλα τοὺς ἐμεταχειρίσθη φιλ-
ανθρώπως ὁ Σαλαδῖνος.

Ἡ ἀγγελία ὅτι ἐκυριεύθη ἡ ἁγία πόλις ἀπὸ
τοὺς Τούρκους ἐλύπησε πολὺ τὴν Εὐρώπην, καὶ ὁ
ὑποψυχρανθεὶς ἐνθουσιασμὸς μετὰ τὴν δευτέραν δυ-
στυχῆ σταυροφορίαν ἀνεφλέφθη πάλιν εἰς τὰς καρ-
δίας ὅλων τῶν εὐγενῶν. Κλήμης ὁ Γ. ἐφιλιώθη

μὲ τὸν Φρειδερῖκον, καὶ ἀπεφασίσθη νέα σταυροφορικὴ ἐκστρατεία, μὲ τὴν ὁποίαν ἠθέλησεν ὁ γέρων Φρειδερῖκος νὰ ἐπισφραγίσῃ τὴν σειρὰν τῶν πολλῶν πράξεών του.

Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν νεότητά του, ἀκολουθήσας τὸν θεῖον του Κοῤῥάδον Γ', ἐγνώρισε τὰς δυσκολίας τοιαύτης ἐκστρατείας, ἐπεχείρησε τὸ πρᾶγμα μὲ φρόνησιν. Προαπέστειλε πρεσβευτὰς εἰς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, εἰς τὸν Γραικικὸν αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον τὸν Ἄγγελον, καὶ εἰς τὸν φίλον του Σουλτάνον τοῦ Ἰκονίου. Καὶ οἱ τρεῖς τοῦ ὑπεσχέθησαν βοήθειαν. Ἔπειτα ὑπεχρεώθησαν οἱ παρὰ τὸν Ῥῆνον ἡγεμόνες καὶ αἱ Ἰταλικαὶ πόλεις νὰ φορτώσουν πλοῖα μὲ τροφὰς ἱκανὰς δι' ὅλον τὸν στρατὸν διὰ τρία ἔτη, καὶ τελευταῖον ἐξεδόθη πρόσταγμα Κανεὶς νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ τὸν στρατὸν, ἐὰν δὲν ἔχῃ τοὐλάχιστον μαζή του τρία Μάρκα.

Τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου 1189 ἐκίνησεν ὅλη ἡ ἐκστρατεία ἀπὸ τὴν Ῥατισβόναν. Οἱ ἡγεμόνες, οἵτινες συνώδευαν τὸν πρεσβύτην αὐτοκράτορα, ἦσαν ὁ δεύτερος υἱός του Φρειδερῖκος Δοὺξ τῆς Σοηβίας, Βερθόλδος καὶ Ὀττοκάριος, Δοῦκες τῆς Μερανίας καὶ Στειρίας, Ἑρμάννος Μαρκέσιος τῆς Βάδης, ὁ Κόμης τῆς Ὀλσατίας Ἀδόλφος, ὁ Κόμης τῆς Νασσοβίας Ῥουπέρτος, οἱ ἐπίσκοποι τοῦ Βιρκεβούργου, Μοναστηρίου, Ὀσναβρυγίου, Μίσνης, Πασσαυΐου καὶ ἄλλοι. Τὴν Πεντηκοστὴν ἦτο εἰς τὸ Ποσόνιον, ὅπου ἔγεινε συμβούλιον ἡγεμόνων. Ἔπροσθεν τοῦ Στριγονίου ἦλθε μὲ λαμπρὰν ἀκολουθίαν ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας εἰς προϋπάντησιν τοῦ αὐτοκράτορος, ἠῤῥαβωνίσθη ὁ Πρίγκιψ Φρειδερῖκος μίαν Οὐγγαρικὴν Πριγκιπέσσαν. Εἰς τὸ Βελιγράδιον ἔκαμεν ἐξέτασιν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ εὕρηκε παρεκτὸς τῶν 50,000 ἰδικῶν του μισθοφόρων στρατιωτῶν, καὶ 100,000 καλῶς

ὡπλισμένους ἐθελοντάς. Εἰς τὴν Νίσσαν τὸν προϋπήντησεν ὁ Δοὺξ τῆς Σερβίας, τὸν ἐπροσκύνησε, καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ κληρούχημα τὴν χώραν του.

Πρὸς τὸν Γραικικὸν Αὐτοκράτορα, Ἰσαάκιον Ἄγγελον, ἔστειλεν ἐκ δευτέρου πρεσβευτάς. Ἀλλ' ὁ μονάρχης οὗτος φοβούμενος τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ μὴ καταχυριεύσῃ τὸ βασίλειόν του ἔκλεισε παρ' ἐλπίδα τὰς πύλας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ παρεκίνει τοὺς Βουλγάρους ἐναντίον τῶν Εὐρωπαίων. Ὁ Φρειδερῖκος ἤρχισε νὰ ἐρημόνῃ τὰς χώρας, καὶ ἐκυρίευσε τὴν Φιλιππούπολιν, Ἀδριανούπολιν, καὶ ἄλλας πόλεις, καὶ ἥρπασε βιαίως τροφὰς ἀπ' ὅλην τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν.

Τελευταῖον συνῆλθαν οἱ δύω αὐτοκράτορες εἰς Ἀδριανούπολιν, καὶ ἐσυμβιβάσθησαν, ὁ μὲν νὰ τοῦ συγχωρήσῃ τὴν διὰ τοῦ Βυζαντίου δίοδον, ὁ δὲ Φρειδερῖκος νὰ φυλάξῃ τάξιν, καὶ νὰ μὴ βλάψῃ τίποτε *).

Ἑπτὰ ἡμέρας διήρκεσεν ἡ διὰ Γραικικῶν πλοίων διάβασις τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν ἀντίπεραν Ἀσίαν, ὅπου εὕρηκεν ὄχι ὀλίγας δυσκολίας ὁ Φρειδερῖκος, ἐπειδὴ καὶ ὁ Σουλτάνος τοῦ Ἰκονίου ἤλλαξε γνώμην. Ἡ ὀρεινὴ ὁδοιπορία ἔφθειρε τὴν ζωὴν πολλῶν ἀνθρώπων καὶ ἵππων. Πανταχοῦ ἐξήρχοντο ἀπὸ τὰς κοιλάδας ἱππεῖς Τοῦρκοι καὶ ἐσκότοναν τοὺς ἀποσταμένους ὁδοιπόρους.

Ἔφθασε μ' ὅλα ταῦτα ὁ Γερμανικὸς στρατὸς εἰς τὸ Ἰκόνιον, τὴν καθέδραν τοῦ Σουλτάνου, καὶ τὴν ἐκυρίευσε τὴν 17. Μαΐου μετὰ μάχην ἀπηλπισμένην. Καὶ ὁ ἄπιστος αὐτὸς Σουλτάνος ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ. Τὰ λάφυρα ἦσαν τόσα, ὥστε δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὰ λάβωσιν ὅλα μαζή των. Τοῦτο ἐδυνάμωσε τὴν καρδίαν τῶν ἀποσταμένων

*) Ἴδε Ἰωαν. Κίνναμ. βασιλ. Ἰσαακ. Ἀγγέλου, Β', 4. 5, καὶ ἀνωτ. σελ. 403.

προσκυνητῶν, καὶ οὕτω πάλιν τὴν 23. Μαΐου ἐκίνησαν ἐκεῖθεν, διῆλθαν τὴν Κιλικίαν, καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν παρὰ τὸν ποταμὸν Καλύκαδνον Σελεύκειαν. Ἐδῶ ἦσαν βαλμένα τὰ σύνορα διὰ τὸν ἀξιόλογον Φρειδερῖκον. Ἐπειδὴ ἡ γέφυρα τοῦ ποταμοῦ ἦτο στενή, καὶ διὰ τοῦτο ἐγίνετο ἀργοπόρος ἡ διάβασις τοῦ στρατοῦ, ἠθέλησεν αὐτὸς νὰ διαβῇ πέραν κολυμβῶν, καὶ ἐῤῥίφθη εἰς τὸν ποταμὸν μὲ τόλμην, ἐνῷ τὸν ἐμπόδιζαν ὅλοι οἱ φίλοι του. Ἀλλὰ τὰ κύματα κατεπάλαισαν τὸν ῥιψοκίνδυνον ἀληθῶς γέροντα· νεκρὸν τὸν ἔφεραν οἱ κολυμβηταὶ εἰς τὴν πέραν ὄχθην (10. Ἰουν. 1190). Ἀπερίγραπτος ἦτο ἡ λύπη καὶ τὸ πένθος τοῦ στρατοῦ, ὅστις παρέθηκε τὸν νεκρὸν εἰς τὴν Τύρον.

Πολλοὶ τοῦ στρατεύματος ὑπέστρεψαν εὐθὺς τώρα διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Εὐρώπην· τὸ μεγαλήτερον μέρος ἐστράτευεν ἀπὸ τὴν Ταρσὸν πρὸς τὴν Ἀντιόχειαν κυβερνώμενον ἀπὸ τὸν Δοῦκα Φρειδερῖκον· ἐκεῖ ἠναγκάσθησαν νὰ μείνουν ὀκτὼ ἑβδομάδας διὰ τὰς ἐπιδημικὰς ἀῤῥωστίας. Ἐντεῦθεν δὲ διὰ τῆς Τύρου ἐπορεύθησαν εἰς Ἄκρην, ἥτις ἐκ τοῦ 1180 ἐπολιορκεῖτο ἀπὸ τὸν ἐκφυλακωθέντα βασιλέα Γουΐδωνα καὶ ἀπὸ νέον διὰ θαλάσσης ἐλθὸν σταυροφορικὸν στράτευμα. Ἐκεῖ ἀπέθανεν ἀπὸ πυρετὸν καὶ ὁ Δοὺξ Φρειδερῖκος (20. Ἰανν. 1191)· οἱ δὲ λοιποὶ Γερμανοὶ ἐβοήθουν τοὺς πολιορκοῦντας.

Τοιοῦτον δυστυχὲς διὰ τοὺς Γερμανοὺς τέλος εὕρηκεν ὁ Φρειδερῖκος Α΄. Ἡ ἡλικία του εἶναι ἄγνωστος. Κατά τινας ἀπέθανεν ἑβδομηκοντούτης. Τὰ σωματικὰ καὶ ψυχικὰ προτερήματά του φημίζονται ἀπ' ὅλους τοὺς συγχρόνους του συγγραφεῖς. Ἦτο ἱκανῶς μακρὺς, δυνατὸς εἰς τὸ σῶμα καὶ μεγαλοπρεπὴς, τὸ πρόσωπον ἔξυπνος καὶ φιλοφρονητικὸς, πολλὰ ξανθὸς, μὲ κοντὰ καὶ κατσαρὰ μαλλία, καὶ μὲ κόκκινον σχεδὸν πώγωνα. Μὲ ὅλην τὴν ἀνδρίαν του δὲν ἠγάπα τὸν πόλεμον· δὲν ἦτο ὀξύθυμος· ἦτο εὐδιάλλακτος πρὸς τοὺς μετανοοῦντας. εὐλαβὴς εἰς τὴν προσευχὴν, ἐλευθέριος εἰς τοὺς ἱερωμένους, τῶν ὁποίων ἐπολέμησεν ἀπαύστως τὴν φιλαρχίαν, πρᾶος εἰς τοὺς πτωχοὺς, καὶ σωφρονέστατος εἰς τὰ σαρκικά. Πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν ἀγαθός· ἁπλοῦς τὴν στολήν· ἡ εὐφράδειά του εἰς τὴν μητρικήν του γλῶσσαν φημίζεται· εἰς τὴν λατινικὴν τοῦ ἔλειπεν ἡ ἄσκησις. Ἠγάπα τὴν ἱστορίαν, καὶ τοὺς ἀσχολουμένους εἰς αὐτὴν, καὶ ἐπαρακίνησε τὸν ἐπίσκοπον Φρεϊσίγγης Ὄθωνα νὰ συγγράψῃ τὰς ἱστορίας τοῦ καιροῦ του, μ' ὅλον ὅτι (ὡς ἔλεγεν) αἱ ἰδικαί του πράξεις μόλις εἶναι σκιὰ ὡς πρὸς τοὺς ἀρχαίους ἥρωας. Ἀκόμη ἕως τώρα ὁ Ὄθων οὗτος καὶ οἱ ἀκολουθήσαντες αὐτὸν ἱστορικοὶ εἶναι ἐξαίρετοι πηγαὶ τῆς ἱστορίας Φρειδερίκου τοῦ Α΄.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἔδωκεν ἀφορμὴν νέου καθιδρύματος. Κατὰ τὸ 1128 ἢ 1129 ἤδη ἔτος ἐβάλθη ἡ βάσις οἴκου φιλοξενίας καὶ νοσοκομίας εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ εἶχε σχηματισθῆν ἐκ τῶν κοινωνῶν τοῦ καλοῦ τούτου καταστήματος εἶδός τι τάγματος ἢ ἑταιρίας μὲ ὄνομα Μαριανοὶ ἱππόται, ἤγουν ἀδελφοὶ τοῦ οἴκου τῆς Μαρίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἦσαν ἔφοροί των οἱ Ἰωαννῖται, δὲν ἠδύνατο νὰ προκόψῃ ἡ ἑταιρία αὕτη. Τώρα δὲ (1190) εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἄκρης, πολῖται τοῦ Λυβέκου καὶ τῆς Βρέμης ἐσύστησαν Γερμανικὸν νοσοκομεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἠνώθησαν ὅλοι οἱ ἑταῖροι τῆς παλαιᾶς ἐκείνης ἀδελφότητος. Τὸ νέον τοῦτο σύστημα ἐπροσπάθησεν ὁ Δοὺξ τῆς Σοηβίας Φρειδερῖκος νὰ ἀναδείξῃ ἱπποτικὸν τάγμα, καὶ διὰ τοῦτο ἔστειλε πρεσβευτὰς εἰς τὸν ἀδελ-

φόν του αὐτοκράτορα Ἐρρῖκον Ϛ'. Ὁ Πάπας Κε-
λεστῖνος Γ'. ἐβεβαίωσε τὸ τάγμα. Τεσσαράκοντα
εὐγενεῖς Γερμανοὶ ἔκαμαν τὸν ὅρκον τοῦ τάγματος
εἰς τὸν Πατριάρχην τῆς Ἱερουσαλὴμ τὴν 19. Νοεμβ.
1190, καὶ ἐδέχθησαν τοὺς ἀπὸ τὸν Πάπαν προσ-
ταχθέντας κανόνας τοῦ πολιτεύματός των. Ἐρρῖ-
κος ἐκ Βαλπὸτ ἐκλέχθη πρῶτος Μάγιστρος τοῦ
τάγματος. Ἔλαβε δὲ καὶ τοῦτο τὸ τάγμα πλούσια
κτήματα εἰς τὴν Ἀνατολὴν, Ἰταλίαν, Γερμανίαν,
Οὐγγαρίαν, καὶ Τρανσυλβανίαν. Κόμης τις τῆς
Ὀελλοίας ἐχάρισεν εἰς αὐτὸ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 13ης
ἑκατονταετηρίδος τὴν πόλιν Μεργενθεΐμον. Κατὰ
τὸν αὐτὸν καιρὸν ἔγεινεν ὁ μέγας Μάγιστρος, καὶ
οἱ διάδοχοί του, ἡγεμὼν τοῦ βασιλείου. Τὰ περαι-
τέρω πολὺ ἐπίσημα συμβάματα τοῦ τάγματος θέ-
λομεν ἱστορήσει εἰς τὰ ἐφεξῆς.

18. Ἡ σταυροφορικὴ ἐκστρατεία τῶν βασιλέων Φιλίππου Αὐγούστου καὶ Ῥιχάρδου Λεοντοκαρδίου.

(1190 — 1192.)

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἐβασίλευε τότε Φίλιππος Β'.
Αὔγουστος, εἷς ἀπὸ τοὺς εὐεργετικωτάτους βασιλεῖς
ταύτης τῆς χώρας. Παῖς ἀκόμη ἐστέφθη βασιλεὺς,
ἐνῷ ἔζη ὁ πατήρ του Λοδοβῖκος ὁ Ζ'., καὶ μετὰ
τὸν τούτου θάνατον διεδέχθη δεκαπενταετὴς τὴν
βασιλείαν (18. Σεπτεμβ. 1180). Τὸν βλέπομεν,
καθὼς ὅλους τοὺς βασιλεῖς τοῦ μεσαιῶνος, πολε-
μοῦντα ἀκαταπαύστως τοὺς ὑποτελεῖς του ἡγεμόνας,
τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐβιάσθησαν νὰ τοῦ παραχω-
ρήσουν τὰς ἐπαρχίας των· ἀλλ' οἱ πόλεμοί του

δὲν φαίνονται τόσον τίμιοι, ὅσον οἱ τῶν Γερ-
μανῶν αὐτοκρατόρων, ἐπειδὴ δὲν ἐνίκα πάν-
τοτε μὲ τὴν ἀνδρίαν καὶ μὲ τὸ δίκαιον, ἀλλὰ
συχνάκις καὶ μὲ δόλους καὶ ἐπιορκίας, τὰ ὁποῖα
δὲν ἀπαντῶνται εἰς τῶν Γερμανῶν τὰς ἱστορίας.
Μ' ὅλον τοῦτο ἡ τεσσαράκοντα καὶ τριῶν ἐτῶν κυ-
βέρνησίς του ἐστάθη ὠφέλιμος εἰς στερέωσιν τῆς
βασιλικῆς ἀξίας. Πρώτη τῶν πράξεών του ἦτο ἡ
ἐλευθέρωσις τῶν εἰς αὐτὸν ἀνηκουσῶν ἐπαρχιῶν
ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Ἰουδαίων. Τὸ ἔθνος τοῦ-
το, παραδόξως ἰδιότροπον διὰ τὴν τοκογλυφίαν καὶ
δεισιδαιμονίαν του, εἶχεν οἰκειοποιηθῆν τότε ἓν
τρίτον τῶν προσόδων τοῦ βασιλείου, καὶ προστα-
τευόμενον, ὡς καλοὶ πληρωταὶ, αὐθαδείασε τόσον,
ὥστε ἠνάγκαζεν εἰς δουλείαν χρεωφειλέτας μὴ δυ-
ναμένους νὰ πληρώσωσιν. Ὁ Φίλιππος Αὔγου-
στος ἐξέδωκε πρόσταγμα τὸν Ἀπρίλιον 1182, ὅτι
ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι τοῦ βασιλείου του νὰ πωλήσωσιν
εἰς τριῶν μηνῶν διάστημα τὰ κινητὰ πράγματά των
καὶ ν' ἀναχωρήσωσιν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν. Τὰ ἀκί-
νητά των ἐδημεύθησαν, καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀπελύ-
θησαν ἀπὸ πᾶν Ἰουδαϊκὸν χρέος. Εἰς μάτην ἐπρό-
σπάθησαν νὰ ἀγοράσουν μὲ πολλὰ ἀργύρια τὴν
ἀναίρεσιν τοῦ προστάγματος· ὁ βασιλεὺς ἔμεινε
σταθερὸς, καὶ τὸν Ἰούλιον ἔλλειψαν οἱ Ἰουδαῖοι
ἀπ' ὅλην τὴν χώραν πρὸς μεγάλην χαρὰν τῶν Γάλλων.

Ἡ πόλις τῶν Παρισίων ἐκαλλωπίσθη πολὺ
ἀπὸ τοῦτον τὸν βασιλέα. Ἐπλάτυνε τὰ τείχη της,
τὴν ὠχύρωσε καὶ τὴν ἐκάλλυνε, καὶ ἔστρωσε κα-
τὰ πρῶτον μὲ λίθους τὰς ἀγυιάς της (1284). Εἰς
τὰς δαπάνας ταύτας συνεισέφερε πλούσιός τις καὶ
γενναῖος ἀνὴρ, Γεράρδος ἐκ Πισκιακοῦ, 11,000 Μάρ-
κα ἀργύρου.

Οἱ δρόμοι ἕως τότε ἦσαν πλήρεις λῃστῶν.
Ὁ Φίλιππος Αὔγουστος ἔστειλε στρατεύματα κατ'

αὐτῶν, τὰ ὁποῖα μίαν φορὰν ἐσκότωσαν ὑπὲρ τοὺς 7000.

Ἐπειδὴ διὰ τὴν παράξενον σχέσιν τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας (ἀνωτ. σελ. 436) ποτὲ δὲν ἔλειπαν ἀφορμαὶ πολέμων, ἐξεῤῥάγη καὶ τότε πόλεμος μεταξὺ Φιλίππου Αὐγούστου καὶ τοῦ τῆς Ἀγγλίας βασιλέως Ἐῤῥίκου Β'. Ἀλλ' ὅταν ὑψώθη ἡ κραυγὴ τοῦ Πάπα περὶ βοηθείας τῶν κακουχουμένων ἀνατολικῶν Χριστιανῶν, καὶ διεδόθη ἡ ἀγγελία, ὅτι ἐχάθη ἡ Ἱερουσαλὴμ, καὶ μόνον αἱ παραθαλάσσιοι πόλεις, Ἀντιόχεια, Τρίπολις καὶ Τύρος, εἶναι εἰς τὰς χεῖρας τῶν Χριστινῶν, ἀφῆκαν τὸν πόλεμον οἱ δύω, βασιλεῖς, καὶ συνωμίλησαν προσωπικῶς μεταξὺ Γισορτίου καὶ Τρίας ἀπὸ 13 ἕως 21 Ἰουνίου 1188. Ὁ Τύρου ἐπίσκοπος Βιλέλμος ἦτο παρὼν σταλμένος ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς ἐκείνους, καὶ ὡμίλησε τόσον παθητικὸν λόγον, ὥστε οἱ δύω βασιλεῖς καὶ πολλοὶ ἡγεμόνες καὶ ἱππόται ἔλαβαν τὸν σταυρόν. Ὁ τόπος τῆς συνελεύσεως ὠνομάσθη ἁγία πεδιὰς καὶ διαιωνίσθη μὲ ἕνα ξύλινον σταυρὸν καὶ ἐκκλησίαν μὲ κοινὰ τῶν δύω βασιλέων ἔξοδα οἰκοδομηθεῖσαν. Εἰς ὅλους τοὺς χρεωφειλέτας ἀφέθη ὁ τόκος δύω ἐτῶν· καὶ ὅς τις δὲν συνεστράτευεν, ἐχρεώστει νὰ πληρώσῃ διὰ τὴν ἐκστρατείαν τὸ δέκατον τῶν εἰσοδημάτων του. Ἐκ ταύτης τῆς Σαλαδινικῆς ὀνομασθείσης ἀποδεκατώσεως δὲν ἐξῃρέθησαν οὐδὲ οἱ ἱερωμένοι.

Ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν συστρατευσάντων ἠμπορεῖ τις νὰ μάθῃ περίπου τοὺς προκρίτους τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας τῶν τότε χρόνων. Βάλθηρος ἀρχιεπίσκοπος Ῥοθομάγου. Βαλδουῖνος ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας· οἱ ἐπίσκοποι τοῦ Βελλουάκου καὶ Ἀντορίκου. Οὔγων Γ', Δοὺξ Βουργονδρίας. Ῥιχάρδος κόμης Πικταυΐας. Φίλιππος κόμης Φλανδρίας. Θεόβαλδος, Κόμης Βλαισῶν, Ῥοτραῦδος Κόμης Περτίκου,

Βιλέλμος Κόμης Ῥοπιφορτίου· Ἐῤῥῖκος Κόμης Καμπανίας· Στέφανος Κόμης Σαγκέῤῥας· Ῥόβερτος Κόμης Δρυΐδῶν, οἱ Κόμητες τοῦ Κλαρομοντίου, τοῦ Βελλομοντίου, Νοβιοδούνου, Νιβέρνου, Βινδοκίνου, καὶ τοῦ Βαρίου· Βιλχέλμος καὶ Δρόγων ἐκ Μερλούης. Αὐβρίας ἐκ Βονωνίας κτλ. Πρὸς διάκρισιν τῶν ἐθνῶν ἔλαβαν οἱ μὲν Γάλλοι κόκκινον, οἱ δὲ Ἄγγλοι ἄσπρον, οἱ δὲ Φλανδροὶ πράσινον σταυρόν.

Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία δὲν ἐβάλλετο εὐκόλως εἰς πρᾶξιν. Ἡ ἐθνικὴ ζηλοτυπία εὕρισκε μυρίας ἀφορμὰς εἰς δυσπιστίαν καὶ ἀμοιβαίας λογομαχίας. Εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ἀπέθανεν Ἐῤῥῖκος ὁ Β' τὴν 6 Ἰουλ. 1189, καὶ ὁ πολεμικὸς υἱός του, Ῥιχάρδος Α', εἰς τὸν ὁποῖον ἡ ἡρωϊκὴ τόλμη του ἔδωκε τὸ ἐπωνύμιον Λεοντοκάρδιος, τὸν διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας. Οὗτος ὁ φιλότιμος καὶ φιλόδοξος πολεμιστὴς ἠγάπησε τόσον τὴν σαυροφορίαν, ὥστε ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα ἀφῆκε κατὰ μέρος διὰ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν εἰς Παλαιστίνην ἄφιξίν του.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου 1190 ἔλαβεν ὁ Φίλιππος Αὔγουστος εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Διονυσίου τὴν σημαίαν *), τὴν ῥάβδον καὶ τὸ σακκύλιον τῶν προσκυνητῶν καὶ τὴν εὐλογίαν ἀπὸ τὸν ἐκεῖ φυλαττόμενον ἀκάνθινον στέφανον τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἔπειτα ἐνεβαρκαρίσθη εἰς τὴν Γένουαν. Ὁ Ῥιχάρδος ὑπῆγεν εἰς τὴν Μασσαλίαν, ἐπειδὴ ἡ ἐκστρατεία ἔμελλε νὰ γείνῃ διὰ θαλάσσης, διὰ τὸ ὁποῖον ἐβοήθουν αἱ παραθαλάσσιοι Ἰταλικαὶ πόλεις Γένουα, Πίσα καὶ Βενετία, αἵτινες ἐκ τῆς ἀφορ-

---

*) Ἡ βασιλικὴ σημαία τῶν Γάλλων, ἥτις ἐτιμᾶτο ὡς παλλάδιον· κυρίως κατ' ἀρχας ἐκκλησιαστικὴ σημαία τῆς Ἀββαδείας τοῦ ἁγ. Διονυσίου τοῦ προστάτου τῆς Γαλλίας· ἦτο ἐκ κοκκίνου ὑφάσματος, κάτωθεν ἐδιαιρεῖτο εἰς τρεῖς ὀξύτητας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκρέμαντο πράσινοι ἐκ μετάξης κροσσοί, καὶ ἐβαστάζετο μὲ χρυσωμένην ῥάβδον.

μῆς ταύτης ἐπλουτίσθησαν καὶ ἐδυναμώθησαν· ἐγεννήθη θαλασσινὴ ἐμπορία, καὶ ἡ Ἰταλία ἔγεινε πάλιν κέντρον ἡμερώσεως καὶ ἐπιμελήτρια τῶν τεχνῶν. Εὔκαιρα καράβια ἐπιστρέφοντα ἐλάμβαναν συνήθως χῶμα ἀπὸ τὴν ἁγίαν γῆν, διὰ νὰ γεμίσουν μὲ αὐτὸ τοὺς τάφους τῶν εὐλαβῶν· ἐπίστευαν ὅτι ἐπανεπαύοντο μακαριώτεροι ἐπάνω εἰς τὴν ἁγίαν ἄμμον. Πόσα περπνὰ αἰσθήματα ἠφανίσθησαν ἀπὸ τὸν κόσμον μαζὴ μὲ τὴν εὐλάβειαν τῶν χρόνων ἐκείνων!

Εἰς τὴν Μεσσήνην ἐξαναενταμώθησαν οἱ δύω βασιλεῖς. Ἀλλ' ἤρχισαν ἐκεῖ πάλιν αἱ ἄθλιαι λογομαχίαι. Διὰ τοῦτο ἔμειναν ὁλόκληρον τὸν χειμῶνα εἰς τὴν Σικελίαν. Τελευταῖον (Ἀπρίλ. καὶ Ἰουν. 1191) ἄραξαν εἰς τὴν Ἄκρην. Ἔμπροσθεν ταύτης τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν ἐπροστάτευεν ἀνδρείως στρατηγός τις τοῦ Σαλαδίνου, ἐστρατοπέδευε δύω ἤδη ἔτη ὁ Γουΐδων. Τώρα δὲ, ἐνῷ ἔλαβε τοιαύτην ἐνδυνάμωσιν — εἶχαν προενωθῆν μὲ αὐτὸν, ὡς ἐξεύρομεν, τὰ τρίμματα τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ καὶ ἄλλων ἱερῶν πολεμιστῶν — ἐφαίνοντο ὅτι ἦσαν χαμένοι οἱ Τοῦρκοι, ἀλλ' οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἄγγλοι ἐπολέμουν περισσότερον πρὸς ἀλλήλους παρὰ πρὸς τοὺς ἀπίστους. Ὁ Σαλαδῖνος ἤξευρε διὰ στρατηγημάτων νὰ ἐμβιβάζῃ τροφὰς εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐκράτει ἀλληλογραφίαν μὲ αὐτὴν διὰ τῶν περιστερῶν.

Ἦτο συμφωνημένον νὰ κάμνουν τὴν ἔφοδον ἡμέραν παρ' ἡμέραν χωριστοὶ οἱ Ἄγγλοι καὶ χωριστοὶ οἱ Γάλλοι. Ἡ ἀντιζηλία καὶ ἡ ἅμιλλα ἠνάγκασε τοὺς πολιορκουμένους νὰ παραδώσουν τὴν πόλιν μὲ συνθήκην ἐλευθέρας ἐξόδου χωρὶς νὰ λάβουν ἄλλο τι εἰμὴ τὰ ἱμάτιά των, καὶ νὰ πληρώσῃ ὁ Σαλαδῖνος εἰς τοὺς δύω βασιλεῖς 200,000 Γραικικὰ φλωρία διὰ τὴν δαπάνην τοῦ πολέμου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σουλτάνος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν τελευταίαν συνθήκην, ἐπρόσταξεν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας μὲ ὀργὴν καὶ ἀπεκεφάλισαν τινὰς ἐκ τῶν αἰχμαλώτων Τούρκων.

Ἡ δορίκτητος πόλις ἐδιαιρέθη τώρα εἰς δύω συνοικίας, Γαλλικὴν καὶ Ἀγγλικήν. Τοὺς Γερμανοὺς δὲν τοὺς ἐμέτρησαν διὰ τίποτε· καὶ ἐπειδὴ ὁ Δοὺξ τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδος, εἷς ἐκ τῶν προκρίτων εἰς τὴν πόλιν, ἔπηξεν ἐπὶ πύργου τινὸς τὴν σημαίαν του, ὁ Ῥιχάρδος ἐπρόσταξε καὶ τὴν ἔῤῥιψαν εἰς τὴν λάσπην. Οἱ Γερμανοὶ ἀδύνατοι ὄντες πρὸς ἐκδίκησιν παραίτησαν τὴν συμμαχίαν καὶ ὑπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα των.

Οὐδὲ ὁ Φίλιππος Αὔγουστος ἠδυνήθη νὰ ὑποφέρῃ περισσότερον τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ Ῥιχάρδου, καὶ ἐμβῆκε παραυτα εἰς τὸ πλοῖον. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι παραιτεῖ τὴν συμμαχίαν, ἢ ὅτι εἰς τὴν πατρίδα του θέλει ὠφεληθῆν ἀπὸ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ῥιχάρδου, ἀφῆκε 10,000 Γάλλους ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Δουκὸς τῆς Βουργονδίας Ὄθωνος, καὶ ὤμοσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον ὅτι δὲν θέλει ἐγγίξειν τὰς ἐπαρχίας τοῦ Ῥιχάρδου ἐν ὅσῳ λείπει εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Ἐπροχώρει λοιπὸν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, ἔκαμε νίκας τινὰς, καὶ ἔδωκεν ἀποδείξεις λεοντοκαρδίου ἀνδρίας, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν μὲ τοὺς Γάλλους ζηλοτυπίαν του. Ὁ Δοὺξ τῆς Βουργονδίας τὸν ἐπείραζε κατὰ πάντα τρόπον, καὶ ἔμπροσθεν τῆς Ἱερουσαλὴμ φθάσας ἀπεφάσισεν ὁ βασιλεὺς τὴν ἐπιστροφήν του. Στρέψας ἀπ' αὐτῆς τὸ πρόσωπόν του ἔκραξεν: „Ὅς τις δὲν ἀξιόνεται νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν τάφον τοῦ Σωτῆρος, χρεωστεῖ καὶ νὰ μὴ τὸν ἴδῃ!" Ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Ἄκρην, καὶ ἔκαμε τριετῆ ἐκεχειρίαν μὲ τὸν Σαλαδῖνον, διὰ τῆς ὁποίας ἔμεναν αἱ παραθαλάσσιοι πόλεις εἰς χεῖρας τῶν Χριστιανῶν, καὶ ὅλοι

οἱ προσκυνηταὶ ἐσυγχωροῦντο ἀνεμποδίστως νὰ ὑπάγωσιν εἰς Ἱεροσόλυμα. Τὸν τιτλικὸν βασιλέα τῆς Ἱερουσαλὴμ Γουΐδωνα ἐκατάπεισεν ὁ Ῥιχάρδος νὰ τοῦ πωλήσῃ τὴν Κύπρον, τὴν ὁποίαν εἶχε κυριεύσειν, καὶ νὰ παραιτήσῃ τὰ εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἱερουσαλὴμ δίκαιά του εἰς τὸν Κόμητα τῆς Καμπανίας, Ἐρρῖκον ἀνεψιὸν τοῦ Ῥιχάρδου. Ἐκ τούτου ἐγεννήθη νέον τῆς Κύπρου βασίλειον, τὸ ὁποῖον διήρκεσε 300 περίπου ἔτη. Τὸν Σεπτέμβριον 1192 ἔκαμε πανία ὁ Ῥιχάρδος διὰ τὴν Εὐρώπην. Μετὰ δὲ ἓξ μῆνας ἀπέθανε καὶ ὁ Σαλαδῖνος. Τοῦτο ἦτο τὸ τέλος ἐκστρατείας, ἥτις ἐπῆρε πάλιν τὴν ζωὴν πολλῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων ἀνθρώπων.

Διὰ τὸν ἀνδρεῖον Ῥιχάρδον ἐναπεταμιεύοντο πολλαὶ δυστυχίαι εἰς τὴν ἐπάνοδόν του. Τὸ καράβιον, μὲ τὸ ὁποῖον προέπλευσεν αὐτὸς, ἐναυάγησεν ἀπὸ τρικυμίαν εἰς τὸν κόλπον τῆς Βενετίας. Διὰ νὰ μὴ χάνῃ καιρὸν, ἠθέλησε νὰ ὁδοιπορήσῃ διὰ ξηρᾶς μεταμορφωμένος ὡς προσκυνητής. Ἀλλ' ὅμως τὸν ἐγνώρισαν, καὶ οἱ παρωργισμένοι Αὐστριακοὶ, οἵτινες δὲν εἶχαν λησμονήσειν τὴν καταπατηθεῖσαν σημαίαν των, τὸν παρέδωκαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἐρρῖκον τὸν Ϛ', ὅστις ὡς σύμμαχον τοῦ ἐχθροῦ του Ταγκρέδου τῆς Σικελίας ἐπρόσταξε καὶ τὸν ἐφυλάκωσαν, καὶ ἔκαμε μετ' αὐτοῦ βαρυτίμους συνθήκας.

19. Φιλίππου Αὐγούστου τὸ λοιπὸν τῆς βασιλείας.

(1192 — 1223.)

Κανεὶς δὲν ἐχάρη τόσον διὰ τὴν φυλάκωσιν τοῦ Ῥιχάρδου, ὅσον ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φί-

λιππος Αὔγουστος. Ἐπρόσφερε πολλὰ εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἂν ἤθελε νὰ τοῦ τὸν παραδώσῃ, ἢ νὰ τὸν κρατῇ πάντοτε φυλακωμένον· καὶ ἐπειδὴ τοῦτο ἀπεβάλθη δικαίως, ἐμβῆκεν εἰς συμβιβάσεις μὲ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ῥιχάρδου, Ἰωάννην τὸν ἄχωρον (ὠνομάσθη οὕτως, ἐπειδὴ ὁ πατήρ του δὲν ἀφῆκεν εἰς αὐτὸν καμμίαν χώραν). Ὁ εἰς τὸ εὐαγγέλιον ὅρκος ἐλησμονήθη. Ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Φίλιππος ἐμοιράσθησαν τὰς ἐν τῇ Γαλλίᾳ ἐπαρχίας τοῦ Ῥιχάρδου μὲ συμφωνίαν νὰ προστατεύῃ ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὸ ἅρπαγμα. Ὁ Φίλιππος Αὔγουστος ὥρμησε νὰ λεηλατῇ τὴν Νορμανδίαν, καὶ ἐπολιόρκησε τὴν μητρόπολιν Ῥοθόμαγον, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ἀπὸ τὰ πιστὰ τοῦ Ῥιχάρδου στρατεύματα.

Τὸν Φεβρουάριον 1194 ἀπελύθη ὁ Ῥιχάρδος μὲ λύτρα 150,000 Μάρκων ἀργύρου. Ὁ Φίλιππος Αὔγουστος ἐφανέρωσεν εἰς τὸν σύμμαχόν του Ἰωάννην τὴν ἀηδῆ ταύτην ἀγγελίαν μὲ τὰ λόγια: „Πρόσεχε, ὁ διάβολος εἶναι πάλιν ἐλεύθερος.“ Καὶ βέβαια ἤθελαν συμβῆν σκληροὶ πόλεμοι, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐκ τῆς πληρωμῆς τοῦ πολλοῦ ἀργυρίου τῆς ἐξαγορᾶς, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀμελείας τῶν Ἄγγλων μεγιστάνων, οἵτινες δυσκόλως μετεφέροντο εἰς τὴν Γαλλίαν, καθὼς οἱ Γερμανοὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐχαυνώθη καὶ ἐμποδίσθη ἡ τοῦ Ῥιχάρδου δύναμις. Ἔγειναν μερικαὶ ἐπιδρομαὶ εἰς τὴν Γαλλικὴν ἐπικράτειαν· χῶραι ἐλεηλατήθησαν, καὶ ἐκρημνίσθησαν φρούρια· ἀλλ' ἐκουράσθη πάλιν ὁ Ῥιχάρδος, καὶ ἔκαμαν ὀλιγοχρόνιον εἰρήνην· ἤρχισε πάλιν τὸν πόλεμον καὶ πάλιν ἔκαμεν εἰρήνην. Ἀλλ' ἡ ἐχθροπάθεια ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ἐτύφλοναν καὶ τὰ δύω μέρη τοὺς αἰχμαλώτους.

Φίλιππος ὁ Αὔγουστος πρῶτος μεταξὺ τῶν νεωτέρων μονάρχων, ἀντὶ τῶν κληρουχικῶν στρατιωτῶν, οἵτινες ἦσαν πάντοτε ὑπόχρεοι δι' ὀλίγον

καιρὸν, ἐστρατολόγησεν ἰδικούς του παντοτεινοὺς στρατιώτας. Διὰ νὰ πορισθῇ τὴν ἀναγκαίαν εἰς τοῦτο δαπάνην, ἐδέχθη πάλιν εἰς τὴν χώραν του μὲ βαρεῖαν πληρωμὴν τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐξορίσειν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας του.

Κατὰ τὸ 1199 ἔτος ἀπέθανε τοξευθεὶς Ῥιχάρδος ὁ Λεοντοκάρδιος ἔμπροσθεν τοῦ φρουρίου Κάστρου Λουκίου εἰς Λεμόβικον. Τὸν διεδέχθη ὁ πάντη ἀνόμοιός του ἀδελφὸς Ἰωάννης ὁ Ἄχωρος, ὅς τις διὰ τὴν ὀκνηρίαν καὶ ἀπανθρωπίαν του ἐμισήθη πάραυτα. Ἐπολέμησε μὲ τὸν Φίλιππον Αὔγουστον, ἀλλ' εὐθὺς πάλιν ἐφιλιώθησαν (1200). Ἡ εἰρήνη ὠμόθη καὶ ἀπὸ τὰ δύω μέρη διὰ ἐννέα Βαρώνων. Αἱ ἐγγυήσεις τῶν ξένων δυνάμεων ἦσαν ἀκόμη ἄχρηστοι τότε. Ἀλλ' ἡ εἰρήνη αὕτη ἀδύνατον ἦτο νὰ βαστάξῃ πολὺν καιρόν. Πῶς ἠδύνατο φιλοκτήτωρ βασιλεὺς ὡς ὁ Φίλιππος νὰ ἡσυχάσῃ ἔχων τοιαῦτον ἀδρανῆ γείτονα; Εἵλκυσεν εἰς τὸν ἑαυτόν του τὸν νέον Δοῦκα τῆς Βρετανίας Ἀρθοῦρον, ἀνεψιὸν τοῦ Ἰωάννου, καὶ τὸν ἐβοήθησεν, ὅταν οὗτος εἰσέβαλεν εἰς τὴν τότε Ἀγγλικὴν ἐπαρχίαν Πικταυΐαν. Ἀλλὰ ταύτην τὴν φορὰν ἐβοηθεῖτο ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τὴν τύχην. Ἐπίασεν αἰχμάλωτον τὸν Ἀρθοῦρον, περὶ τοῦ ὁποίου τίποτε μὲν δὲν ἔγεινε γνωστὸν ἄλλο, ἡ δὲ κοινὴ φήμη ἐκατηγόρησε τὸν θεῖον ὡς φονέα του. Οἱ κάτοικοι τῆς Βρετανίας, πλήρεις πένθους καὶ ἀγανακτήσεως διὰ τὸν θάνατον τοῦ νέου Δουκός των, ἐστράφησαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας, καὶ οὗτος δεχθεὶς ἀσμένως τὴν ἀφορμὴν ἔκραξε τὸν Ἰωάννην ὡς ὑποτελῆ του ἄρχοντα εἰς τοὺς Παρισίους ἔμπροσθεν τοῦ κριτηρίου τῶν Πατρικίων, καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς, ὡς εὐκόλως συμπεραίνεται, δὲν ἐπαρουσιάσθη, διὰ τοῦτο τὸ αὐτὸ κριτήριον αὐτὸν μὲν ἔκρινε θανάτου ἄξιον, τὰ δὲ Γαλλικά του κληρουχήματα βασιλικά. Τοιαύτην κρίσιν βέβαια ἠδύνατο νὰ κυριώσῃ τὸ ξίφος, τὸ ὁποῖον ὁ Φίλιππος ἐβάστα-

εν εἰς τὰς χεῖρας. Καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης ἔδειξε χα-
έρμειαν νὰ παρακαλέσῃ τὸν Πάπαν Ἰννοκέντιον Γ'.
ὰ τὸν βοηθήσῃ, καὶ ὁ Πάπας ἐμεσίτευσε περὶ εἰ-
ήνης· ὁ δὲ Φίλιππος μὴ φροντίσας καθόλου περὶ
ούτου ἐκυρίευσε τάχιστα τὴν ἄνω Νορμανδίαν, καὶ
ἠνάγκασε τὸν βασιλέα Ἰωάννην νὰ περάσῃ εἰς τὴν
Ἀγγλίαν. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1204 ἔτους εἶχαν οἱ Ἄγ-
γλοι μόνον τὰς τρεῖς πόλεις Ῥοθόμαγον, Ἀρκούας καὶ
Βερνόλιον. Ἐπροστατεύθησαν μὲν ἀνδρείως, καὶ
ἦσαν ἀναφλεγμένοι ἀπὸ τοιοῦτον κατὰ τῶν Γάλ-
λων μῖσος, ὥστε ἐφόνευσαν ὅλους τοὺς εἰς τὰς
πόλεις ταύτας εὑρεθέντας ἐκ τοῦ ἔθνους τούτου·
ἐπειδὴ δὲ ὁ βασιλεύς των Ἰωάννης τοὺς ἀφῆκε παν-
τάπασιν ἀβοηθήτους, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδο-
θῶσιν (1. Ἰουν.). Ὁ Φίλιππος Αὔγουστος ἐτί-
μησε τὴν ἀνδρίαν των, καὶ τοὺς ἀφῆκεν ὅλα τὰ
δίκαια καὶ τὰ προνόμιά των.

Μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἡνώθη πάλιν μὲ τὸ
στέμμα τῆς Γαλλίας ὅλη ἡ Νορμανδία, ἀφοῦ ἦτο
χωρισμένη ἀπ' αὐτοῦ 300 ἔτη. Μετὰ τὸν θά-
νατον τοῦ Νορμαννοῦ Ῥόλλου ἐχρημάτισαν δεκαὲξ
Δοῦκες, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἓξ τελευταῖοι ἐφόρησαν
τὸ στέμμα τῆς Ἀγγλίας.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Φίλιππος Αὔγουστος εἶχεν ἅπαξ
τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας, ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ ἂν
ἠδύνατο νὰ διώξῃ ὁλοτελῶς τοὺς Ἄγγλους ἀπὸ
τὴν Γαλλίαν. Τὰ Κομητάτα Ἀνδέγουαν, Γενομα-
νίαν, Τυρωνίαν καὶ Πικταυΐαν ἐκυρίευσε τῷόντι
(1205), ἔπρεπεν ὅμως νὰ ἡσυχάσῃ ἕως οὗ νὰ στε-
ρεώσῃ τὰ ἀποκτηθέντα. Διὰ τοῦτο ἐδέχθη τὴν
διετῆ ἐκεχειρίαν διὰ μεσιτείας τοῦ Πάπα, καὶ
ἐπρόσμεινε καίτι πλέον ὑπὲρ τὴν διορίαν ταύτην.

Ἀλλὰ τόσον πλέον ἐδυναμώθησαν αἱ ἑτοιμα-
σίαι τοῦ Φιλίππου (1213). Εἰς τὴν κατωτέρω ἱστο-
ρηθησομένην διχόνοιαν μεταξὺ τοῦ βασιλέως τῆς

Ἀγγλίας καὶ Ἰννοκεντίου Γ. ἐκατήντησεν, ὥστε οὗτος ἐκήρηξε τὸν ἐκθρονισμὸν τοῦ Ἰωάννου καὶ ἐπαρακίνησε τὸν Φίλιππον νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασίν του, καὶ νὰ λάβῃ διὰ τὸν ἑαυτόν του τὴν Ἀγγλίαν. Καὶ τόσον μεγάλη ἦτο ἡ φιλοδορικτησία τοῦ Φιλίππου, ὥστε δεχόμενος τὴν παρακίνησιν ταύτην ἀντέφασκεν εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἐνῷ διὰ τούτου ἐγνώριζε δημοσίως τὴν τοῦ Πάπα δύναμιν εἰς τὸ νὰ χαρίζῃ βασίλεια. Ἀλλ' ἡ ἀφροσύνη ἐτιμώρησε ταύτην τὴν φορὰν ἑαυτήν. Ὁ Ἰωάννης ἐφιλιώθη μὲ τὸν Πάπαν, τοῦ ὁποίου ὁ τοποτηρητὴς μετέβη εὐθὺς ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ ἔλαβεν ὀπίσω τὴν δοθεῖσαν ἄδειαν τοῦ νὰ πολεμηθῇ ὁ Ἰωάννης, ἐπειδὴ τώρα ἐγνώρισε τὰς ἁμαρτίας του καὶ ὑπήκουσεν εἰς τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν. Ὁ Φίλιππος ἔκαμεν ἀπόκρισιν μὲ θυμὸν, ἐπαράστησεν εἰς τοὺς ἡγεμόνας, ὅτι ἤθελαν εἶσθαι μάταια τὰ ἔξοδα τὰ γενόμενα εἰς τὸν στόλον καὶ εἰς τὸν στρατὸν, καὶ ἡτομάσθη, μ' ὅλους τοὺς φοβερισμοὺς τοῦ Πάπα, νὰ κάμῃ ἀπόβασιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Ἀλλὰ τοιαύτην κατάκτησιν δὲν ἠδύναντο νὰ τοῦ συγχωρήσωσι μὲ ἡσυχίαν οἱ γείτονες. Ἡ ἰδία των ἀσφάλεια τοὺς ἐπρόσταξε νὰ βοηθήσουν τὸν Ἰωάννην· καὶ οὕτω συνεκροτήθη συμμαχία, τὴν ὁποίαν διὰ νὰ ἀπαντήσῃ ἐχρειάσθη ὅλη ἡ φρόνησις καὶ ἡ ἀνδρία τοῦ Φιλίππου. Προεστὼς ταύτης ἦτο ὁ Κόμης τῆς Φλανδρίας Φερδινάνδος· οἱ δὲ λοιποὶ κοινωνοὶ ἦσαν, Ἐῤῥῖκος Α'. Δοὺξ τῆς Βραβαντίας, οἱ Κόμητες τοῦ Βαρίου, Ναμούρου καὶ Βονωνίας, καὶ ὁ τότε αὐτοκράτωρ Ὄθων Δ', ὅς τις ἔφερε προσωπικῶς Γερμανικὸν στράτευμα εἰς τὴν Φλανδρίαν. Διὰ νὰ μερίσουν τὴν Γαλλικὴν δύναμιν, ἄραξεν ἐν ταὐτῷ Ἰωάννης ὁ Ἄχωρος εἰς Γυϊένναν καὶ ἐπροχώρησεν ἕως εἰς Ἀνδέγουαν. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἔστειλε κατ' αὐτοῦ τὸν υἱόν του Λοδοβῖκον, ὅς τις τὸν ἐδίωξεν· αὐτὸς δὲ ὑπῆγεν ἐναντίον τῶν συμμάχων εἰς Φλανδρίαν. Πλησίον τῶν Βουβινῶν συνέβη μάχη (27. Ἰουλ. 1214). Ὁ Φίλιππος, φοβούμενος προδότας εἰς τὸν στρατόν του, ἐσύναξε τοὺς ἄρχοντάς του, τοὺς ἐδημηγόρησεν ἐκ καρδίας, ἔβαλεν ἔπειτα τρίμματα ψωμίου εἰς μέγα ποτήριον γεμάτον κρασίου, καὶ λαβὼν ἐξ αὐτοῦ μέρος καὶ φαγὼν, εἶπε: „Συστρατιῶται, ὅς τις θέλει νὰ συζήσῃ καὶ νὰ συναποθάνῃ μαζή μου, οὗτος ἂς κάμῃ τὸ αὐτό.“ Οἱ Βαρῶνες ἐνθουσιάσθησαν τόσον, ὥστε εἰς μίαν στιγμὴν ἐκενώθη τὸ ποτήριον, καὶ ὅλοι ἀνεφλέχθησαν ἀπὸ τὴν προθυμίαν. Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Σιλβανέκτου, Γουερῖνος, ἀνὴρ πολεμικὸς, διέταξε τὸ στράτευμα εἰς μάχην, καὶ πρὸς τὸ μεσημέριον ἤρχισεν ἡ μάχη. Καὶ τὰ δύω μέρη ἐμάχοντο μὲ θαυμάσιον ἀνδρίαν· πολλάκις ὠπισθοπόδησαν οἱ Γάλλοι. Ἐπειδὴ ὅμως τελευταῖον ἐπιάσθη ὁ Κόμης τῆς Φλανδρίας, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ὄθων ἐσύρθη κάτω ἀπὸ τὸν ἵππον του μὲ ἀγκιστρωτὴν λόγχην, ἔκλινεν ἡ νίκη εἰς τὸ μέρος τῶν Γάλλων. Ὁ Φίλιππος ἐματαίωσε τοὺς ἐχθρούς του. Διὰ μεσιτείας τῶν Παπικῶν τοποτηρητῶν ἐκλείσθη πενταετὴς ἐκεχειρία μὲ τὴν Ἀγγλίαν, καὶ καθεὶς ὑπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια.

Ὁ Φίλιππος Αὔγουστος ἀπέθανε τὴν 14 Ἰουλίου 1223, καὶ ἀφῆκε τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱόν του Λοδοβῖκον τὸν Η'.

---

20. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἐῤῥῖκος Ϛ'.

(1190 — 1197.)

Ἐπιστρέφομεν τώρα πάλιν εἰς τὴν Γερμανίαν, τὴν ὁποίαν ἀφῆκεν ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερῖκος εἰς

τὴν ἐφορίαν τοῦ υἱοῦ του Ἐῤῥίκου τοῦ βασιλέως. Τὸ σταυροφορικὸν στράτευμα δὲν εἶχεν ἐμβῆν ἀκόμη εἰς τὸν δρόμον του, ὅταν ὁ γέρων Ἐῤῥῖκος ὁ Λέων ὑποστρέψας ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν ἐπροσπάθει νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν δύναμίν του. Εὐθὺς ἡνώθη μαζη του ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Βρέμης Ἀρτέβιχος, καὶ μετ' αὐτοῦ πολλοὶ ἄλλοι Σαξονικοὶ μεγιστᾶνες, καὶ ἡ τύχη τῶν ὅπλων ἐχαρίζετο κατ' ἀρχὰς τὸν Δοῦκα. Τὸ Βαρδουΐκον, ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησε νὰ τοῦ ἀνοίξῃ τὰς πύλας, ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου, ἐκρημνίσθη, καὶ οἱ ἄνδρες ἐσκοτώθησαν. Ἐπειδὴ ὁ Λέων δὲν ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ τὴν Σιγεβέργαν, καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Ὁλσατίας πάλιν ἀπεστάτησαν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ὁ βασιλεὺς Ἐῤῥῖκος ἐφάνη κατ' αὐτοῦ μὲ στράτευμα, ἠρκέσθη νὰ κάμῃ ἐξισασμὸν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκρημνίζοντο τὰ τείχη τοῦ Λαυεμβούργου καὶ Βρουνσουΐκου, τὸ δὲ Λύβεκον μέρος μὲν ἐκρατεῖτο, τὸ δὲ ἥμισυ παρεχωρεῖτο εἰς τὸν Κόμητα τῆς Ὁλσατίας Ἀδόλφον (1199).

Τὸ ταχὺ τέλος τῶν πραγμάτων τούτων ἐνήργησεν ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ τῆς Σικελίας βασιλέως Βιλέλμου Β' κατὰ τὴν 1 Νοεμβρίου 1189. Ὅταν ἡτοιμάζετο ὁ βασιλεὺς νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Σικελίαν διὰ νὰ λάβῃ τὴν νέαν κληρονομίαν του, ἦλθεν ἡ ἀγγελία ὅτι ἀπέθανεν ὁ πατήρ του εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ τοῦ ἐπροξένησε κἄποιαν χρονοτριβὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ εἰς τὴν Σικελίαν ἐχθροί του ἐβουλεύοντο καὶ ἡτοιμάζοντο. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκεῖ Βαρώνων δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν τὸν στοχασμὸν ξένης κυριαρχίας. Διὰ τοῦτο διεύθυναν τοὺς ὀφθαλμούς των εἰς τὸν Κόμητα τοῦ Ἀλετίου Ταγκρέδον, ὅστις ἦτο νόθος υἱὸς υἱοῦ τοῦ βασιλέως Ῥοβέρτου, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε πρὸ τοῦ πατρός του. Ὁ Ταγκρέδος ἐστέφθη τὸν Ἰαννουάριον 1190 εἰς Πάνορμον, ἐκυρίευσε καὶ τὴν ἤπειρον, καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Κλήμεν-

τα Γ'. τὴν Παπικὴν κληρουχίαν. Ὅταν ὁ Ἐῤῥῖκος ἦλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, εὕρηκε τὰς Λομβαρδικὰς πόλεις εἰς σφοδρὰν ἀλληλομαχίαν, καὶ Κελεστῖνος ὁ Γ', ὁ διάδοχος τοῦ πρὸ ὀλίγου (Μάρτ. 1191) ἀποθανόντος Κλήμεντος, δὲν εἶχεν ὄρεξιν νὰ τοῦ δώσῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα. Διὰ νὰ τελειώσῃ γρήγορα τὸν σκοπόν του, ἔστερξεν ἀναξίως νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὸ γειτονικὸν Τούσκουλον, τὸ ὁποῖον τοὺς ἐμίσει θανασίμως. Μόλις εἶχαν ἐκβῆν οἱ Γερμανοὶ στρατιῶται, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπέπεσαν εἰς τὴν δυστυχῆ πόλιν, τὴν ἐκρήμνισαν ὁλοτελῶς, ἐπήρωσαν, ἐτύφλωσαν, ἐσκότωσαν τοὺς κατοίκους. Εἰς τὸν τόπον τοῦ παλαιοῦ Τουσκούλου στέκει σήμερον τὸ Φρασκάτιον, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη οὕτως, ἐπειδὴ οἱ ὀλίγοι σωθέντες ἐκατοίκησαν κατ' ἀρχὰς εἰς καλύβας ἐκ κλαδίων (frasche).

Ἀφοῦ ὁ Ἐῤῥῖκας ἐδέχθη τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα τὴν 14 Ἀπριλίου εἰς τὴν Ῥώμην, ἐξεστράτευσεν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἀπουλίας. Ἕως τὴν Νεάπολιν τὸν ἐπροσκύνησαν ὅλοι, ἀλλ' ἡ πόλις αὕτη ἀντεστάθη μὲ πεῖσμα, καὶ ἀφοῦ τὴν ἐπολιόρκησεν ὁ αὐτοκράτωρ τρεῖς μῆνας εἰς μάτην, τὸν ἠνάγκασαν ἀῤῥωστίαι καὶ θάνατοι νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐδῶ ἤρχισε νέος πόλεμος κατὰ τοῦ Λέοντος Ἐῤῥίκου, ὅστις δὲν ἔστεργε πλέον τὴν γενομένην εἰρήνην. Ἀλλ' ὁ γέρων Ἐῤῥῖκος δὲν εἶχε τύχην, ἔχασε τὸ Λύβεκον, καὶ ἐπληροφορήθη ὅτι ἐχρειάζετο τελείαν διαλλαγὴν μὲ τὸν αὐτοκράτορα. Ἀπροσδόκητον σύμβαμα τὴν εὐκόλυνεν. Ὁ Κόμης τοῦ Παλατινάτου Κοῤῥάδος, ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Α', εἶχε θυγατέρα Ἀγνὴν, ἥτις εἰς τὴν νεότητά της ἠῤῥαβωνίσθη υἱόν τινα Ἐῤῥίκου τοῦ Λέοντος, ὀναμαζόμενον καὶ αὐτὸν Ἐῤῥῖκον. Ἡ ἀποστασία τοῦ Λέοντος μετέβαλε τὸν σκοπὸν τῶν γονέων, ὄχι ὅμως καὶ τὴν τῆς παρθένου πρὸς τὸν

ἀῤῥαβωνιστικόν της ἀγάπην. Διὰ μεσιτείας τῆς μητρός της ὑπανδρεύθη κρυφίως τὸν νέον Ἐῤῥῖκον ἡ κόρη. Μαθὼν τὸ γενόμενον ὁ Κοῤῥάδος ἐφοβεῖτο τὸν θυμὸν τοῦ ἀνεψιοῦ του, ὅς τις τῷόντι κατ' ἀρχὰς ἐξηγριώθη, ἀλλὰ πάραυτα κατεπραΰνθη. Ἐπειδὴ τὸ γενόμενον δὲν ἀπεγίνετο, ἀπεφάσισεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὸν πολυχρόνιον πόλεμον. Εἰς Δυλλέθαν πλησίον τῆς Κιφαούσης ἐνταμώθη μὲ τὸν γέροντα καὶ πλησίον τοῦ τάφου εὑρισκόμενον Βέλφιον, ἐφιλιώθη μὲ αὐτὸν, καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν υἱόν του τὸ ἀξιόλογον Παλτινάτον τὸ παρὰ τὸν Ῥῆνον (1194). Τὸ ἐφεξῆς ἔτος ἀπέθανεν ὁ Λέων εἰς Βρουνσουΐκον ἑξήκοντα ἓξ ἐτῶν ἡλικίας χωρὶς βέβαια νὰ προαισθανθῇ, ὅτι τὸ γένος του ἔμελλεν ἐφεξῆς νὰ δοξασθῇ περισσότερον.

Ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἐπιταχύνειν τὴν ἐν Γερμανίᾳ εἰρήνην, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς Ταγκρέδος ἀπέθανε τὸν Φεβρουάριον 1194, καὶ ἤλπιζε τώρα νὰ κυριεύσῃ εὐκόλως τὸ Σικελικὸν βασίλειον. Ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ αἱ παραθάλασσιοι πόλεις, Γένουα καὶ Πίσα, τὰς ὁποίας ὁ Ἐῤῥῖκος οἰκειοποιήθη μὲ πολλὰς ὑποσχέσεις, καὶ δὲν τὰς ἐπλήρωσεν ὕστερον, οὐδὲ εἶχε σκοπὸν νὰ τὰς ἐκπληρώσῃ, τοῦ εὐκόλυναν τὸ ἐγχείρημα. Μὲ ὀλίγους κόπους ὑπετάχθη τώρα εἰς αὐτὸν καὶ ἡ ἤπειρος καὶ ἡ νῆσος Σικελία· οἱ πρῴην ζηλωταὶ τῶν ἐντοπίων βασιλέων δὲν ἔκαμαν τώρα τίποτε διὰ τὴν χήραν τοῦ Ταγκρέδου, τὴν δυστυχῆ βασίλισσαν Σίβυλλαν, καὶ διὰ τὸν υἱόν της Βιλέλμον. Μόλις ἐστέφθη εἰς Πάνορμον ὁ Ἐῤῥῖκος, καὶ ἀνεκαλύφθη συνωμοσία κατ' αὐτοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν λέγεται ὅτι εἶχαν μετοχὴν παρεκτὸς πολλῶν ἐπισκόπων καὶ ἀρχόντων, καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Ταγκρέδου. Ποία εἶναι ἡ ἀλήθεια τοῦ πράγματος, ἀμφιβάλλεται· βέβαιον εἶναι, ὅτι ὁ Ἐῤῥῖκος ἔδειξεν ἀπανθρωπίαν, ἥτις μολύνει διὰ πάντα τὴν μνήμην του, καὶ ἐὰν ἦτο ἀληθὴς ἡ αἰτία. Ἀρχιεπίσκοποι, ἐπίσκοποι, κόμητες καὶ εὐγενεῖς ὡς προδόται ἐκρεμάσθησαν, ἐπασσαλώθησαν, ἐκάησαν, ἐτυφλώθησαν. Τὸ τελευταῖον δεινὸν ἔπαθεν ὁ δυστυχὴς υἱὸς τοῦ Ταγκρέδου Βιλέλμος. Ἄφροντις διὰ τὸν ἀφορισμὸν τοῦ Πάπα ἔλαβεν ὁ αὐτοκράτωρ ὁμήρους, ἔβαλεν Γερμανοὺς κυβερνήτορας εἰς τὰς πόλεις, εἰς τὴν Τουσκίαν καὶ τὰ Ματιλδικὰ κτήματα τὸν ἀδελφόν του Φίλιππον, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Γερμανίαν.

Ἐκεῖ ἐπρόβαλε σχέδιον ἀξιολογώτατον διὰ τὸ βασίλειον εἰς τοὺς ἡγεμόνας. Ἐζήτησε: Νὰ γείνῃ κληρονομικὴ ἡ αὐτοκρατορία εἰς τὸν οἶκον του, νὰ ἑνώσῃ τὴν Ἀπουλίαν καὶ τὴν Σικελίαν μὲ τὸ βασίλειον, καὶ νὰ εἰσάξῃ τὸ κληρονομικὸν δίκαιον ὅλων τῶν κληρουχημάτων. Πεντήκοντα δύω ἡγεμόνες εἶχαν δώσειν ἔγγραφον τὴν συγκατάθεσίν των, ὅταν ἡ τῶν ἄλλων ἀντίστασις ἐματαίωσε τὸ πρᾶγμα. Τὸ σχέδιον δείχνει τὴν βαθεῖαν καὶ ὀρθὴν πολιτικὴν σύνεσιν τοῦ Ἐῤῥίκου, ὅς τις ἐστοχάζετο περὶ τοῦ μαγέθους τῆς οἰκογενείας του· ἦτο δὲ ἐν ταὐτῷ καὶ ἀρχὴ θαυμαστὴ τῆς ἑνότητος τῆς Γερμανίας. Ἡ ἔλλειψις τῆς βεβαίας διαδοχῆς τῶν θρόνων ἔφερε μεγάλας δυστυχίας ἐπὶ τοῦ μεσαιῶνος εἰς ὅλας τὰς Εὐρωπαϊκὰς ἐπικρατείας, ἀλλὰ πολὺ περισσοτέρας καὶ μεγαλητέρας εἰς τὴν Γερμανίαν.

Ὑπέστρεψεν ὁ Ἐῤῥῖκος πάλιν εἰς τὸ Σικελικὸν βασίλειόν του. Κυβερνῶν αὐστηρῶς, καὶ διὰ τοῦτο φθείρων τὸ ἰσχυρότατον στήριγμα τῆς κυριαρχίας, τὴν τοῦ λαοῦ ἀγάπην, δὲν ἔπαυεν ἀπὸ τοῦ νὰ βουλεύεται περὶ ἐξυφώσεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου. Ἐστοχάζετο νὰ κυριεύσῃ τὸ Βυζαντινὸν βασίλειον, καὶ οὕτω νὰ ἀποκτήσῃ σταθερῶς τὰς παραθαλασσίους χώρας τῆς Ἀσίας διὰ τὴν χριστιανωσύνην καὶ διὰ τὴν Εὐρώπην. Μεταξὺ

τούτων τῶν μεγάλων βουλευμάτων του τὸν ἥρπασεν ὁ θάνατος. Ἀπέθανεν ἀφοῦ ἔπιεν ἱδρωμένος παγωμένον ποτὸν τὴν 28 Σεπτεμβρίου 1197 εἰς Μεσσήνην, τριάκοντα δύω ἐτῶν ἡλικίας, καὶ ἀφῆκεν ἕνα μόνον διετῆ υἱὸν φρειδερῖκον.

---

21. Ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος Γ'.

(1198 — 1216.

Ὁ ἀπροσδόκητος οὗτος θάνατος ἐφαίνετο ὅτι αναποδογύρισεν ὅλα, ὅσα Φρειδερῖκος ὁ Α'. εἶχε κτίσειν μὲ τόσους κόπους καὶ εἰς τόσον καιροῦ διάστημα. Καὶ πρὸς δυστυχίαν τῆς αὐτοκρατορικῆς δυνάμεως, ὅταν ἡ Γερμανία ἔχασεν ἰσχυρὸν καὶ ἔνδοξον αὐτοκράτορα, ἀπήλαυσε πάραυτα ἡ Ῥώμη τὸν μέγιστον ἀφ' ὅσους ἀπέκτησε ποτὲ Πάπας. Διότι ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν Ἐῤῥῖκον ἀπέθανε Κελεστῖνος ὁ Γ', καὶ αἱ ψῆφοι τῆς ἐκλογῆς ἔπεσαν εἰς τὸν Καρδινάλιον Λοθάριον, γεννημένον Κόμητα Σιγνίας, ὅστις παπεύσας ὠνομάσθη Ἰννοκέντιος Γ'. Ἠρίθμει — ἡλικία ἀσυνήθιστος εἰς Πάπαν — ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἔτη ἡλικίας· ἀλλὰ διὰ τὴν μεγάλην του παιδείαν εἶχεν ἀποκτήσειν μεγίστην τιμὴν ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του. Μεγαλήτερον θαυμασμὸν διήγειραν ὁ ἰσχυρός του χαρακτὴρ, ἡ σταθερότης, ὀρθὴ κρίσις, σύνεσις, ἐπιτηδειότης εἰς τὰ πράγματα, καὶ ἡ φρόνιμος δραστηριότης, μὲ τὴν ὁποίαν ἐμεταχειρίζετο ὅλα ταῦτα τὰ προτερήματά του πρὸς κυβέρνησιν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐξύψωσιν τοῦ Παπικοῦ ἀξιώματος. Αἱ βουλαὶ Γρηγορίου τοῦ Ζ'. ἦσαν ζωηρόταται εἰς αὐτὸν, καὶ ἐπειδὴ εἶχε καὶ τὴν δύναμιν νὰ τὰς ἐκτελῇ· ἐπειδὴ αἱ περιστάσεις μετὰ τὸν Γρηγόριον ἐκεῖνον κἀν-

ένα Πάπαν δὲν ἐσυνήργησαν τόσον ὅσον αὐτὸν, ἐπειδὴ ἐκ μιᾶς ἤδη ἑκατονταετηρίδος ἡ Παπικὴ δύναμις ἔλαβεν αὔξησιν μεγάλην· διὰ τοῦτο Ἰννοκέντιος ὁ Γ'. εὐλόγως ὕψωσε βαθμοὺς τινὰς ἀνωτέρω ἀκόμη τὸ Παπικὸν ἀξίωμα.

Ἤρχισε νὰ θεμελιόνῃ ἄμεσον κοσμικὴν ἐξουσίαν. Εὐθὺς ἀφοῦ ἐπροβιβάσθη, ἠνάγκασε τὸν αὐτοκρατορικὸν ἔπαρχον τῆς Ῥώμης νὰ τοῦ κάμῃ τὸν ὅρκον τῆς κληρουχικῆς ὑπακοῆς. Μετὰ τοῦτο ἐπαρακίνησε τοὺς εἰς ἀποστασίαν ἑτοίμους κατοίκους τῆς Μαρκίας Ἀγκῶνος καὶ τοῦ Δουκάτου Σπολέτου νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς Γερμανοὺς ἡγεμόνας μαζὴ μὲ τὰς φρουράς των. Εἰς μάτην ἐζήτησαν ἐκεῖνοι, ὡς ὁ τῆς Ῥώμης ἔπαρχος, νὰ κάμωσι τὸν ὅρκον τῆς ὑποταγῆς καὶ νὰ πληρόνωσι φόρον τινὰ ἐτήσιον εἰς τὸν Πάπαν. Ὁ Ἰννοκέντιος ἔμεινεν ἀμετάβλητος. Μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἀπέκτησε τελευταῖον ὁ Πάπας ἐπικράτειαν καὶ τὸ τῆς κτήσεως τῆς Ῥώμης δίκαιον, περὶ τοῦ ὁποίου ἕως τώρα ὄχι μόνον οἱ αὐτοκράτορες, ἀλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Ῥώμης ἀντεφέροντο πρὸς αὐτὸν, καὶ οὕτως ὑπέβαλε τὸ θεμέλιον τῆς μετὰ ταῦτα ὀνομασθείσης ἐκκλησιαστικῆς ἐπικρατείας, τὴν ὁποίαν ἤθελεν ἐκτείνειν ἀκόμη περισσότερον, ἐὰν δὲν τοῦ ἔβαλλεν ὅρια ἡ ζηλοτυπία τοῦ τῆς Ῥαβέννης ἀρχιεπισκόπου.

Ὄχι ὀλιγώτερον ὠφέλησε τὸν Πάπαν ἡ κατάστασις τοῦ Σικελικοῦ βασιλείου. Ἡ αὐτοκρατόρισσα Κωνσταντία εὑρέθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός της μεταξὺ τῶν φατριῶν εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε χωρὶς τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Πάπα ἐπίστευσεν ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ βαστάξῃ τὸ στέμμα διὰ τὸν νήπιον υἱόν της. Διὰ τοῦτο τὸν ἐγνώρισεν ὡς κυριάρχην τῆς Σικελίας (Πρβ. σελ. 284), ὑπεσχέθη αὔξησιν τοῦ ἐτησίου φόρου, καὶ τὴν ἀπόδοσιν

τῶν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα προνομίων, τὰ ὁποῖα εἶχαν λάβειν οἱ Νορμαννοὶ βασιλεῖς ἀπὸ τοὺς προτέρους Πάπας. Ἀντὶ δὲ τούτων ἐκήρυξεν ὁ Πάπας τὸν παῖδα νόμιμον κύριον τῆς Σικελίας. Καὶ ὄχι μόνον ἀλλὰ καὶ ὅταν μετ' ὀλίγον (1198) ἀπέθανεν ἡ Κωνσταντία, ἀφῆκεν εἰς τὴν διαθήκην της ἐπίτροπον τοῦ υἱοῦ της τὸν Πάπαν. Τὸ βασίλειον ὅμως τοῦτο ἔγεινε σκηνὴ αἱματωδῶν πολέμων, μ' ὅλον ὅτι ὁ Ἰννοκέντιος ἔκαμε τὰ δυνατά του διὰ νὰ διατηρήσῃ τὰ δίκαια τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιτροπευομένου. Κατὰ τὸ 1209 ἔτος ἐμεσίτευσε τὸν γάμον τοῦ ἀκόμη πολλὰ νέου Φρειδερίκου μὲ Κωνσταντίαν, ἀδελφὴν Πέτρου Β΄. βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας καὶ χήραν τοῦ τῆς Οὐγγαρίας βασιλέως Ἐμερίχου.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἄλλην Εὐρώπην ἐφάνη ὁ Ἰννοκέτιος αἱρετὸς κριτὴς καὶ διαιτητὴς τῶν βασιλείων. Ὁ τῆς Γαλλίας βασιλεὺς Φίλιππος Αὔγουστος εἶχε διώξειν τὴν γυναῖκα του Ἰγγεβούργην, πριγγιπέσσαν τῆς Δανίας, καὶ εἶχε νυμφευθῆν τὴν θυγατέρα τοῦ Δουκὸς τῆς Μερανίας. Καθὼς ποτὲ ὁ Πάπας Νικόλαος τὸν βασιλέα τῆς Λοθριγγίας Λόθαρον, οὕτως ὁ Ἰννοκέντιος ἠνάγκασε τὸν Φίλιππον νὰ δεχθῇ πάλιν τὴν ἀνεύθυνον Ἰγγεβούργην. Τὸν βασιλέα τῆς Λεγεῶνος Ἀλφόνσον Β΄. ὑπεχρέωσε νὰ χωρίσῃ τὴν γυναῖκα του διὰ βαθμὸν συγγενείας σιμοτινόν. Πέτρος Β΄. ὁ τῆς Ἀραγωνίας βασιλεὺς ἐδέχθη ἀπ' αὐτοῦ τὸ στέμμα. Ὁ τῆς Πορτογαλλίας βασιλεὺς Σάγχων Α΄, μὴ θέλων νὰ πληρώσῃ φόρον εἰς τὴν Παπικὴν καθέδραν κατὰ τοῦ πατρός του τὴν ὑπόσχεσιν, ἠναγκάσθη τελευταῖον εἰς τοῦτο. Εἰς τὴν Οὐγγαρίαν κατεπράϋνε διὰ τῆς μεσιτείας του τὰς ἔριδας δύω βασιλικῶν ἀδελφῶν, καὶ εἰς τὴν Νορβηγίαν ἐδέχθησαν τὴν ἀπόφασίν του εἰς τίνα ἀπὸ δύω ἀντιποιουμένους τὸν θρόνον ἀνῆκεν ἡ προτίμησις.

Ὑπὲρ ὅλα ταῦτα ἐπισημότερον ἔργον τοῦ Πάπα εἶναι ὅτι ἀνεμίχθη εἰς τὰς σχέσεις τῆς Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας, καθὼς θέλομεν ὁμιλήσειν εἰς τὰ ἀκόλουθα τμήματα.

Μὲ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἐκυβέρνα ὁ Ἰννοκέντιος τὴν ἐκκλησίαν, ἔκρινε διαφορὰς ἐπισκόπων, ἤκουεν αὐτὸς τοὺς δεομένους, τρὶς τῆς ἑβδομάδος συνεκάλει ἐκκλησιαστικὸν συμβούλιον, ὅπου ἐξήταζε τὰ πάντα τόσον ἀκριβῶς καὶ δικαίως καὶ ἀφιλοπροσώπως, ὥστε ἀκόμη ἕως τὴν σήμερον αἱ διασωθεῖσαι ἐπιστολαί του ἐμποροῦν καὶ κατὰ τὸ εἶδος καὶ κατὰ τὴν ὕλην νὰ εἶναι παράδειγμα τιμίων κρίσεων καὶ ἀποφάσεων *).

22. Φίλιππος ἐκ Σοηβίας καὶ Ὄθων Δ΄.

(1198 — 1218.)

Ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου Ϛ΄. ἦλθεν εἰς τὸν ἀδελφόν του Φίλιππον, Δοῦκα τῆς Σοηβίας, εἰς Βιτέρβιον, ἐνῷ ὑπήγαινεν εἰς τὴν Ἀπουλίαν διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὴν Γερμανίαν τὸν ἀνεψιόν του Φρειδερῖκον, καὶ νὰ τὸν χρίσῃ καὶ στέψῃ βασιλέα ἐνόσῳ ἔζη ἀκόμη ὁ πατήρ του. Εὐθὺς ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου ἡ παρουσία του ἦτο ἀναγκαιοτάτη, ἐὰν ἔμελλε νὰ βασταχθῇ ἡ αὐτοκρατορία εἰς τὸν οἶκόν του. Ἐπειδὴ ὁ τῆς Μογοντίας ἀρχιεπίσκοπος ἔλειπε τότε εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἔλαβαν τὸ ἔργον τῆς ἐκλογῆς οἱ τῆς Τριβέρεως καὶ τῆς Κολωνίας. Ἡ ἡμέρα τῆς ἐκλογῆς ἔγεινε Κυριακή τις τὸ 1198 ἔτος. Καὶ οἱ δύω ἦσαν γνωστοὶ ἐχθροὶ τοῦ Ὀενσταουφικοῦ οἴκου. Οὗτοι καὶ πολλοὶ ἡγεμόνες καὶ Παπικοὶ τινὲς τοποτηρηταὶ εὐ-

*) Ἴδε Ῥαυμ. ἱστορ. τῶν Ὀενσταουφίων, Τόμ. III. σελ. 247.

ρισκόμενοι τότε εἰς τὴν Γερμανίαν ἔκλεξαν τὸν Δοῦκα Φίλιππον, ἐπειδὴ δὲν ἤθελαν ἐπιτροπευομένην βασιλείαν, καὶ τὸν ἐστεφάνωσαν δι᾽ ἑνὸς τῶν τοποτηρητῶν εἰς τὴν Μογοντίαν. Ἀλλ᾽ ὁ Ἰννοκέντιος Γ΄. δὲν ἔστερξε τὴν πρᾶξιν τῶν τοποτηρητῶν του, καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι Τριβέρεως καὶ Κολωνίας μετὰ τῶν ὀπαδῶν των ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν Ὄθωνα, δεύτερον υἱὸν τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Λέοντος. Οὕτω λοιπὸν ἔλαβεν ἡ Γερμανία δύω αὐτοκράτορας καὶ ἦτο ἑτοίμη νὰ κατασπαραχθῇ ὑπ᾽ ἀλληλομαχίας.

Εὐτυχεῖς περιστάσεις διὰ Πάπαν, ὁποῖος ἦτο ὁ Ἰννοκέντιος. Ὡμίλησε πάραυτα μὲ διαιτητοῦ τόνον. Πρῶτον μὲν ἐκήρυξε τὸν Φίλιππον ἀνάξιον ὡς καταγόμενον ἀπὸ τὸ γένος τῶν διωκτῶν τῆς ἐκκλησίας· ἔπειτα δὲ ἐφάνη προστάτης τοῦ Ὄθωνος. „Ἐπειδὴ ἡμεῖς, λέγει εἰς μίαν του πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν, κατὰ σύστασιν τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν, θέλομεν νὰ σὲ τιμήσωμεν περισσότερον παρ᾽ ὅσον ἐτιμήθη ποτὲ κοσμικὸς ἡγεμὼν, διὰ τοῦτο δυνάμει τῆς ἀπὸ τὸν Παντοδύναμον διὰ τοῦ ἁγίου Πέτρου δοθείσης εἰς ἡμᾶς δόξης σὲ δεχόμεθα βασιλέα, καὶ προστάζομεν νὰ δίδεται εἰς ἐσὲ τὸ εἰς βασιλέα χρεωστούμενον σέβας. Ἀφοῦ τελειώσῃς ὅλα τὰ νόμιμα διατυπώματα αὐτόθι, θέλομεν σὲ προσκαλέσειν νὰ δεχθῇς τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα, καὶ διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ θέλομεν σὲ τὸ περιβάλλειν ἰδιοχείρως ἡμεῖς.“ Παπικὸς τοποτηρητὴς μετὰ τοῦτο ὑπῆγεν εἰς διαφόρους πόλεις καὶ ἀφώρισεν ὅλους τοὺς μὴ δεχομένους τὸν Ὄθωνα.

Ἀλλὰ τοῦτο παρώργισε μᾶλλον τοὺς ἡγεμόνας, οἱ ὁποῖοι ἐπροστάτευαν σταθερῶς τὴν ἐλευθέραν των ἐκλογὴν, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἐσυνάφθη μὲ τὸν Φίλιππον τὸ μεγαλήτερον καὶ ἐκλεκτότερον μέρος. Εἰς δεκαετῆ πόλεμον ἐλεηλάτουν τὰς ἐπαρχίας οἱ δύω βασιλεῖς. Ὁ Φίλιππος ἐπρόσφερε

πάντοτε μεγάλα εἰς τὸν Πάπαν, καὶ ἔκλινεν ἤδη ὁ Ἰννοκέντιος εἰς αὐτὸν, καὶ ὁ Φίλιππος ἦτο ἕτοιμος νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ἀντίπαλόν του τὸν τελευταῖον ἀγῶνα, ὅταν κατὰ τὴν 21. Ἰουν. 1208 ἐφονεύθη εἰς Παλαιόπυργον πλησίον τῆς Βαμβέργης ἀπὸ Ὄθωνα τὸν ἐκ Βιτελσβὰχ, τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Βιτελβὰχ ἐκείνου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε δώσειν ὁ Φρειδερῖκος Α΄. τὴν Βαυαρίαν. Εἶχεν ὑποσχεθῆν εἰς τοῦτον τὴν θυγατέρα του γυναῖκα, καὶ ὡς ὀξύθυμον καὶ ἀλαζόνα δὲν ἠθέλησε νὰ τοῦ τὴν δώσῃ. Ἀλλ᾽ ἡ ἀληθινὴ αἰτία δὲν ἐξηκριβώθη ἀπὸ τὴν ἱστορίαν *). Ἔξωσις ἀπὸ τοῦ Γερμανικοῦ βασιλείου καὶ θάνατος διὰ χειρὸς ἀποσταλθέντος δημίου ἦσαν αἱ ποιναὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τούτου φόνου.

Ἔμεινε λοιπὸν Ὄθων ὁ Δ΄. χωρὶς ἀντίζηλον. Ἐκίνησε νὰ ὑπάγῃ ὑπερηφάνως εἰς τὴν Ῥώμην, ἀλλὰ μὲ συνθήκας, αἱ ὁποῖαι ἔδειχναν ἱκανῶς τὴν ἀδυναμίαν του, καὶ ἐκρήμνιζαν βαθέως τὴν αὐτοκρατορικὴν δόξαν. Διότι ὑπεσχέθη πρὸ τῆς στέψεώς του νὰ ὑπογράψῃ συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας ἐβεβαίονεν ὄχι μόνον τὰς ληφθείσας ὑπὸ τοῦ Πάπα ἐπαρχίας, δηλαδὴ Ἀγκῶνα, Σπόλετον, ἀλλὰ καὶ ὅσας ἔμελλε νὰ κυριεύσῃ ἐφεξῆς ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, δηλαδὴ τὰ Ματθιλδικὰ κτήματα, τὴν ἐξαρχίαν τῆς Ῥαβέννης, καὶ τὴν ἐπαρχίαν Πεντάπολιν. Ὡσαύτως ὑπεσχέθη ν᾽ ἀφήσῃ ἐλευθέρας ἐκλογὰς καὶ ἐκκλήσεις εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ νὰ παραιτηθῇ τὰς κληρονομίας τῶν ἀποθνησκόντων ἀρχιερέων. Μὲ ταύτην τὴν συνθήκην τὸν ἔστεψεν Ἰννοκέντιος ὁ Γ΄. τὴν 27. Σεπτεμβρίου 1209 εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Πέτρου.

Ἀλλ᾽ αἱ φιλικαὶ σχέσεις ὀλίγον διήρκεσαν. Ὁ Ὄθων εἶχεν ἐπίσης ἰσχυρὸν πνεῦμα καθὼς καὶ

*) Ἴδε Ῥαυμ. ἐνθ. ἀνωτ. Τομ. III, σελ. 142.

ὁ Ἰννοκέντιος. Καθὼς Ἐῤῥῖκος ὁ Ε', εἶχε θεωρήσειν τὴν φιλίαν τοῦ Πάπα ὡς κλίμακα διὰ νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀξίαν, τῆς ὁποίας τὴν δόξαν καὶ τὸ ὕψος, εὐθὺς ἀφοῦ ἀπήλαυσε τὸν σκοπόν του, δὲν ἤθελε νὰ θυσιάσῃ εἰς τὸ ἱερατεῖον. Εὐθὺς ἐκήρυξε τὰς ὑπὸ τοῦ Πάπα κυριευθείσας ἐπαρχίας αὐτοκρατορικὰ κληρουχήματα, καὶ τὰ Ματθιλδικὰ κτήματα δὲν ἔδωκεν ὀπίσω, καὶ προσέτι ἡτοιμάσθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἀπουλίαν καὶ νὰ πολεμήσῃ τὸν νέον βασιλέα τῆς Σικελίας Φρειδερῖκον. Εἰς τὰς ἐπιπλήξεις τοῦ Πάπα ὅτι πατεῖ τὸν ὅρκον του ἀπεκρίθη: Ἔκαμα ἐπίσης ὅρκον νὰ διατηρήσω τὴν ἀξίαν τοῦ βασιλείου, καὶ νὰ ἐξαναποκτήσω τὰ χαμένα δίκαιά του. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν δύναμαι νὰ βαστάξω τὸν ἕνα ὅρκον χωρὶς νὰ ἀθετήσω τὸν ἄλλον, προκρίνω κἂν νὰ φυλάξω τὸν ἀρχήτερον, μετὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἔπρεπε νὰ ὁρκισθῶ τὸν δεύτερον. Ἐν ταυτῷ δὲ εἰσέβαλεν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν, ἐξουσίασεν ὅλην σχεδὸν τὴν στερεὰν χώραν, ἐνῷ ὁ Πάπας ἐξέδωκε τὸν κατ' αὐτοῦ ἀφορισμὸν, καὶ ἀπέλυσεν ὅλους τοὺς ὑπηκόους ἀπὸ τὸν της ὑπακοῆς ὅρκον (1210). Ἡ ἐνέργεια, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ ἀφορισμὸς οὗτος εἰς τὴν Γερμανίαν, ἀνεχαίτισε τὸν δρόμον τῆς νίκης τοῦ Ὄθωνος καὶ τὸν ἐκάλεσεν ὀπίσω. Διότι οἱ πρὸ πολλοῦ δυσαρεστημένοι Γερμανοὶ ἡγεμόνες διῃρέθησαν εἰς δύω φατρίας. Οἱ φίλοι τοῦ Οενσταουφικοῦ οἴκου ἐπροσκάλεσαν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν (1211) τὸν δεκαεπταετῆ Φρειδερῖκον, τὸν ἄξιον υἱὸν Ἐῤῥίκου τοῦ Ϛ'. Καὶ ὁ Ἰννοκέντιος Γ', μ' ὅλον ὅτι δὲν εἶχε κλίσιν νὰ ἴδῃ ἡνωμένην τὴν Σικελίαν μὲ τὸ στέμμα τῆς Γερμανίας, ἐκηρύχθη ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἤλπιζεν ἀγαθώτερα ἀπὸ τὸν ἐπιτροπευθέντα ὑπ' αὐτοῦ παρὰ ἀπὸ τὸν ὑπερήφανον Σάξονα Ὄθωνα. Μετὰ πολλὴν σκέψιν τοῦ πράγματος ἀπεφάσισεν ὁ Φρειδερῖκος νὰ μὴ ἀποβάλῃ τὸ πρῶτον διάδημα τῆς δύσεως, τὸ ὁποῖον ἐφόρησαν οἱ πατέρες του. Ἀπὸ τοὺς Λομβαρδοὺς καὶ μάλιστα τοὺς Μεδιολανοὺς, τοὺς φίλους τοῦ Ὄθωνος καὶ θανασίμους ἐχθροὺς τοῦ Οενσταουφικοῦ οἴκου, διέφυγε μετὰ βίας. Ἦτο σχεδὸν θαῦμα, ὅτι διὰ Μαντούας, Βερώνας καὶ Κορίας ἔφθασεν εὐτυχῶς εἰς τὴν Κωνσταντίαν (1212). Διὰ τὸ γλυκὺ ἦθος του, διὰ τὴν εὐπροσηγορίαν καὶ ἐλευθεριότητά του ἠγαπήθη παραυτὰ ἀπὸ ὅλους. Καὶ ὁ Φίλιππος Αὔγουστος τὸν ἐσυμβοήθει ὅσον ἠδύνατο. Διὰ τοῦτο ὁ Ὄθων ἐνόμιζεν ὅτι θέλει βλάψειν θανασίμως τὸν Φρειδερῖκον, ἐὰν ἐπολέμει τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας. Ἀλλ' ἐκεῖ, καθὼς ἐξεύρομεν, ἐνικήθη (1214), καὶ ἔχασε περισσότερον τὴν ὑπόληψίν του εἰς τὴν Γερμανίαν. Τοῦ δὲ νέου Φρειδερίκου οἱ φίλοι ἐπερίσσευαν πάντοτε· ὁ Ὄθων ἐβαστάζετο μόνον εἰς τὴν βόρειον Γερμανίαν, καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὸ νὰ στεφανωθῇ ὁ Φρειδερῖκος εἰς Ἀκυΐσγρανον (1215) μὲ ὅλην τὴν συνήθη λαμπρότητα. Ἀπὸ τοὺς πλειοτέρους ἄρχοντας ἐγκαταλειφθεὶς ὁ Ὄθων ἀπέθανεν εἰς Ἑρκυνιόβουργον τὴν 19. Μαΐου 1218.

23. Ἡ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σταυροφορικὴ ἐκστρατεία.

(1204.)

Ὁ ἀπάνθρωπος αὐτοκράτωρ τῶν Γραικῶν Ἀλέξιος Γ'. (ἀνωτ. σελ. 403) ἐβασίλευεν ὀκτὼ ἔτη, ἀλλὰ πᾶσαν ἡμέραν διήγειρε μεγαλητέραν εἰς τὸν λαὸν δυσαρέστησιν. Πρὸς ταύτοις ὁ Ἰσαάκιος ἔζη πλησίον τῆς πόλεως εἰς φυλακὴν μετρίαν, καὶ διὰ φίλων του ἤρχισε νὰ ζητῇ

τὴν βοήθειαν τοῦ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβροῦ του, Φιλίππου βασιλέως τῆς Γερμανίας, διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν θρόνον του. Τότε ἐσηκώθη (1203) ὁ νέος Ἀλέξιος, υἱὸς τοῦ φυλακωμένου τυφλοῦ Ἰσαακίου, ἐπέρασε κρυφίως τὸ Ἀδριατκὸν πέλαγος, ἔφθασεν εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπου διέτριβε τότε ἡ ἀδελφή του Εἰρήνη, ἥτις ἐσύστησε τὸν ἀδελφόν της εἰς τὸν ἄνδρα της Φίλιππον καὶ ἐζήτει βοήθειαν διὰ τὸν πατέρα της εἰς Ἰταλίαν, Γερμανίαν καὶ Γαλλίαν.

Κατ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν διὰ παρακινήσεως Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' ἐσυνάζετο νέον σταυροφορικὸν στράτευμα ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ ἀνδρείου Μαρκεσίου τοῦ Μοντεφερράτου, τοῦ Κόμητος τῆς Φλανδρίας Βαλδουΐνου καὶ πολλῶν τῆς Γαλλίας ἡγεμόνων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν συμμαχήσειν μὲ τὴν δημοκρατίαν τῆς Βενετίας. Ἡ πολιτεία τῆς Βενετίας ἔλαβε τὴν ἀρχήν της ἀπὸ τὰς πολεμικὰς τρικυμίας καὶ λεηλασίας τῆς πέμπτης ἑκατονταετερίδος. Πολλοὶ κάτοικοι τῆς Βενετικῆς χώρας τρομάξαντες τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Γότθων, καὶ μάλιστα τὰ ἄγρια ὀρδία τοῦ Ἀττίλα κατέφυγαν εἰς τὰς μικρὰς νήσους ἢ λαγούνια τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μεδοάκου καὶ Ἀθέσεως καὶ ἐκατοίκησαν ἐκεῖ. Εἰς τὸν καιρὸν τῶν Λαγγοβαρδῶν ηὔξησεν ὁ ἀριθμός των. Κατ' ἀρχὰς εἶχε πᾶσα μία νῆσος χωριστὴν πολιτείαν, ἔπειτα ὑπετάχθησαν ὅλαι εἰς ἕνα ἡγεμόνα. Ὁ πρῶτος ἐκλεχθεὶς Δοὺξ (697) ὠνομάζετο Ἀνάφεστος. Κατὰ τὴν ἐννάτην ἑκατονταετηρίδα ἐγενήθη ἡ πόλις Βενετία μὲ τὴν ἕνωσιν τοῦ κυριωτέρου τόπου Ῥιάλτου καὶ πολλῶν μικρῶν παρακειμένων νήσων. Ἡ Βενετία δὲν ὑπεκλίθη ὑποκάτω εἰς τὴν Φραγκικὴν καὶ Γερμανικὴν κυριαρχίαν, ἠνώθη μὲ τὸ Γραικικὸν βασίλειον καὶ ἔμεινεν ἐλευθερωτέρα. Διὰ πραγματείας καὶ θαλασσοπλοΐας, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐξεπέρασαν οἱ Βενετοὶ

πάραυτα ὅλας τὰς Ἰταλικὰς πόλεις, ἐπλουτίσθησαν, ἐδυναμώθησαν, ὑπέταξαν τὴν Δαλματίαν. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπήλαυεν ἡ ἐμπορία των μεγάλα προνόμια καὶ κέρδη· αἱ σταυροφορίαι τοὺς ἤνοιξαν μακρὺ στάδιον διὰ τὰς ἀμέσους μὲ τὴν Ἀνατολὴν συνάφεις, τὰς θελκτικωτάτας διὰ τοὺς ἐμπόρους, ὅσον μᾶς πληροφορεῖ ἡ ἱστορία. Ἐντεῦθεν ἡ ζωηρὰ μέθεξις, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ Βενετία εἰς τοὺς ἱεροὺς πολέμους. Ταύτην τὴν φορὰν ἔκαμαν οἱ Γαλλικοὶ σταυροφόροι μὲ τοὺς Βενετοὺς συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας οὗτοι ἀνέλαβαν 30 ἢ 40 χιλιάδων ψυχῶν τὸ ταξείδιον μαζὴ μὲ τὴν τροφήν των διὰ 85,000 Μάρκα ἀργύρου. Τώρα δὲ ἔγεινεν ἀρχηγὸς τῶν συμφωνησάντων Βενετῶν ὁ τεσσαρακαιενενηκοντούτης Δοὺξ Ἐρρῖκος Δάνδολος, τυφλὸς ἤδη, ἀλλὰ πλήρης νεανικῆς τόλμης. Ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν Βενετίαν τὸ 1202 ἔτος, καὶ διεύθυναν εὐθὺς τὰ ὅπλα των εἰς τὴν Ζάραν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐκυρίευσαν.

Ἐδῶ ἐφάνη ἔμπροσθεν τῶν σταυροφόρων ὁ βοήθειαν ζητῶν Ἀλέξιος μὲ συστατικὰς ἐπιστολὰς τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου Γ, καὶ τοῦ τῶν Γερμανῶν βασιλέως Φιλίππου πρὸς τοὺς σταυροφόρους ἡγεμόνας διὰ νὰ τὸν εἰσάξωσιν εἰς τὸ νόμιμον βασίλειόν του. Οἱ σταυροφόροι τὸν ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς, ὡς ἀφορμὴν νὰ διαρπάσωσι κατὰ πάντα τρόπον τὴν ὑπὸ τοῦ ἀναξίου Ἀγγέλου ἀφύλακτον Γραικικὴν ἐπικράτειαν καὶ νὰ χορτάσωσι τὴν μανίαν τῆς φιλαργυρίας των. Ὁ δὲ εὐηθέστατος Ἰσαακιάδης τοὺς ὑπεσχέθη θαλάσσας χρημάτων, ὡς λέγει ὁ Χωνιάτης, καὶ πράγματα ἀδύνατα νὰ ἐκπληρωθῶσι· τοὺς ἔταξε νὰ πληρώσῃ 200,000 Μάρκα ἀργύρου, νὰ ἑνώσῃ τὴν Γραικικὴν μὲ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, καὶ νὰ συσταυροφορήσῃ κατὰ τῶν ἀπίστων. Ἀντὶ δὲ τούτων τοῦ ἔταξαν ἐκεῖνοι νὰ ἐνθρονίσωσι πά-

λιν τὸν πατέρα του, καὶ νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ καταδαμάσῃ τοὺς ἐχθρούς του.

Ἐπὶ τοῦ ὡραιοτάτου Βενετικοῦ στόλου ἐπλησίασαν οἱ ἱππόται (1203) εἰς τὸν λιμένα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἔῤῥηξαν τὰ σίδηρα καταντικρύτης εἰς τοὺς τῆς Ἀσίας αἰγιαλούς. Ἐπειδὴ δὲ μία προπεμφθεῖσα πρεσβεία πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον Γ' ὑπέστρεφεν ἄπρακτος, τὸν ἐπολιόρκησαν εἰς τὴν πόλιν, ἔκαυσαν ἢ ἐκυρίευσαν τὰ πλοῖά του, ἔθραυσαν τὴν ἅλυσιν τὴν ἐμφράττουσαν τὸν κεράτειον κόλπον, καὶ ἐκυρίευσαν τὸν λιμένα. Τότε ὁ δειλὸς καὶ ἀπάνθρωπος Ἀλέξιος Γ', λαβὼν δέκα κεντηνάρια χρυσοῦ καὶ μίαν θυγατέρα του ἔφυγεν· οἱ κάτοικοι ἐξέφεραν ἀπὸ τὴν φυλακὴν τὸν ἀόμματον Ἰσαάκιον, καὶ ἔβαλαν καὶ αὐτὸν καὶ τὸν υἱόν του εἰς τὸν θρόνον.

Ἐπληρώθη λοιπὸν τοῦ πιστοῦ υἱοῦ ὁ πόθος καὶ ἀνεπαύθη τοῦ τυφλοῦ πατρὸς ἡ φιλοδοξία. Ὁ γέρων ἐφίλευε τοὺς καλογήρους, οἵτινες τὸν προέλεγαν, ὅτι ἡ Παναγία θέλει τοῦ ἀνοίξειν τοὺς ὀφθαλμούς· ὁ ἀφρονέστατος υἱὸς ἐξεδόθη εὐθὺς εἰς τὴν ἀσωτίαν, καὶ συνέπαιζε μὲ τοὺς φίλους του Λατίνους· ἀλλ' ἐχρεώστει καὶ νὰ πληρώσῃ εἰς αὐτοὺς τὰς ὑποσχέσεις του. Ἀλλὰ ποῦ νὰ εὕρῃ τόσον ἀργύριον; Πῶς νὰ καταπείσῃ τὸν λαὸν νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν Πάπαν τῆς Ῥώμης; Μόλις ἤγγιξε τὴν χορδὴν ταύτην καὶ ἡ ἀποστασία ἦτο ἑτοίμη. Ἀλλ' ὅταν διὰ νὰ πληρώσῃ τὸ ταχθὲν ἀργύριον ἔβαλε νέους φόρους, καὶ ἐσύναξε τὰ ἀργυρᾶ σκεύη τῶν ἐκκλησιῶν· ὅταν οἱ σταυροφόροι περιεφέροντο αὐθαδῶς εἰς τὴν πόλιν, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκ ζήλου τῆς πίστεως ἄναψαν ἓν ταμίον, τὸ ὁποῖον ὁ πρότερος αὐτοκράτωρ εἶχε συγχωρήσειν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ κτίσωσι, καὶ μεταδοθεῖσα ἡ φωτία κατέφαγε πολὺ μέρος τῆς πόλεως — τότε ἡ ἐπανάστασις

ἐξεῤῥάγη σφοδρότατα, καὶ ὁ λαὸς ἐπέμενε ζητῶν ἄλλον αὐτοκράτορα. Ἀπὸ τοὺς φρονίμους βουλευτὰς κἀνεὶς δὲν ἐτόλμησε νὰ θελήσῃ τὸν θρόνον εἰς τοιαύτας περιστάσεις. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας πιάνει ὁ λαὸς νεανίσκον τινα, Νικόλαον, Κάναβον ἐπονομαζόμενον, καὶ τὸν ἀναγορεύει ἄκοντα αὐτοκράτορα. Ὁ γέρων Ἰσαάκιος ἔκειτο κλινήρης ὑπὸ τῆς λύπης του. Ὁ υἱός του τρομάξας συμβουλεύεται τὸν Μαρκέσιον Βονιφάτιον νὰ εἰσάξῃ τὸν Λατινικὸν στρατὸν εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἀντάρτας. Τότε Ἀλέξιός τις, ἀπόγονος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Δουκῶν, ὅστις διὰ τὰ μεγάλα ὀφρύδειά του ἐπικρεμάμενα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ἐπωνομάζετο Μούρζουφλος, ἐπαρουσιάσθη ἀσμένως. Μὲ πρόσχημα φιλίας ὑπῆγεν εἰς τὸν κατεπτοημένον Ἰσαακιάδην, τὸν εἶπεν ὅτι ὁ λαὸς τρέχει νὰ τὸν κομματιάσῃ, τὸν ἔκρυψεν εἰς ἓν ταμιεῖον, καὶ ἐκεῖ τὸν ἔπνιξεν. Ὁ δὲ πατὴρ ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν λύπην καὶ ἀπὸ τὸν φόβον του. Ὁ Μούρσουφλος ἀνηγορεύθη καὶ ἐγνωρίσθη ὑπὸ πάντων τῶν πολιτῶν αὐτοκράτωρ, ὀνομαζόμενος Ἀλέξιος Ε'.

Κατὰ τοιούτων ἐπαναστατῶν, τοὺς ὁποίους ἐνόμιζαν οἱ Λατῖνοι καὶ αἱρετικοὺς, ἐπίστευσαν οἱ σταυροφόροι ὅτι εἶχαν δίκαιον νὰ μεταχειρισθῶσι πᾶσαν βίαν. Ἀπεφάσισαν νὰ κυριεύσωσι καὶ νὰ διαρπάσωσι τὴν πόλιν. Ἀλλ' ὁ Μούρζουφλος δὲν τὴν παρέδιδεν εὐκόλως. Ὁ Δάνδολος ἐστοχάσθη νὰ τὸν πιάσῃ μὲ ἐπιβουλήν· ἐδιώρισε τόπον νὰ συνομιλήσουν περὶ συμβιβασμοῦ· ἐκεῖ ὥρμησε λόχος Λατίνων ἱππέων νὰ τὸν πιάσῃ. Ἀλλ' ὁ Μούρζουφλος διαφυγὼν, ἤρχισε νὰ πολεμῇ τοὺς ἐχθροὺς τῆς βασιλείας του. Διὰ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς οἱ ὀλίγοι Γραικοὶ ἐκτύπησαν πολλάκις τοὺς πολυαρίθμους βαρβάρους. Ἀλλὰ τελευταῖον τὴν 12 Ἀπριλίου 1204 ἔθραυσαν τὰς πύλας, καὶ εὐθὸς παρεστάθη σκηνὴ, ἥτις εἶναι

ὁμοιοτάτη καθὼς ἐάν τις ἤθελεν ἀπολύσειν πολλοὺς πεινασμένους λύκους εἰς ποίμνην προβάτων. Μὲ τυφλὴν λύσσαν ὥρμησαν εἰς τοὺς οἴκους, ἐσκότοναν τοὺς ἀνθισταμένους, ἥρπαζαν πολύτιμα πράγματα, ἔσχιζαν κιβώτια, ἐτσάκιζαν θύρας, ἐβασάνιζαν τοὺς κατοίκους νὰ μαρτυρήσουν ποῦ ἔχουν κρυμμένα τὰ ἀργύριά των, καὶ ἔσυραν τὰ λάφυρα εἰς κοινὸν τινὰ διωρισμένον τόπον. Ἐκεῖ ἐσυνάχθησαν τόσα πολλὰ ὑφάσματα, ἀργύρια, σκεύη καὶ ἄλλα πολύτιμα πράγματα, ὥστε ἕνας Ὀλλανδὸς ἡγεμὼν, ὅς τις ἦτο παρὼν, ἔγραφεν εἰς τὸν Πάπαν, ὅτι τόσα πλούτη δὲν εἶναι εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὅσα ἐσυνάχθησαν ἐδῶ εἰς σωρὸν ἕνα. Καὶ ἐξ ἅπαντος ἦτο τότε ἡ Κωνσταντινούπολις ἡ μεγίστη, ὡραιοτάτη καὶ πλουσιωτάτη πόλις τοῦ κόσμου.

Ὅλος ὁ σωρὸς τοῦ ἀργυρίου καὶ τοῦ χρυσίου ἐμοιράσθη εἰς δύω· ἓν μέρος ἔλαβαν οἱ Γάλλοι, καὶ τὸ ἄλλο οἱ Βενετοί. Τοιαῦτα δὰ λάφυρα, ἔλεγαν οἱ στρατιῶται, εἶναι ἄξια τῆς σταυροφορίας!

Μετά τὴν σκληρὰν σκηνὴν τῆς ἀπανθρωποτάτης πλεονεξίας ἠκολούθησεν ἡ σκληροτέρα τῆς αὐθαδεστάτης κακοηθείας. Μὲ γεμάτα σακκία περιήρχοντο ἔπειτα τὰς ῥύμας ὡς νὰ εἶχαν παλαιότατα δίκαια εἰς τὴν πόλιν. Μετέβαλαν τοὺς θείους ναοὺς εἰς ἱπποστάσια, ἐμόλυναν ἀηδέστατα τοὺς σεβαστοὺς τόπους, ἐμέθυαν εἰς τὰ ἱερὰ θυσιαστήρια, καὶ ἐκάθισαν ἓν αἰσχρόβιον γυναικάριον ἐπάνω εἰς τὸ ἱερὸν σύνθρονον· τεχνουργήματα ἐτσάκιζαν, καὶ αὐτὰ τὰ χάλκινα ἀγάλματα ἐκολόβοναν διὰ τὴν αἰσχροκέρδειάν των. Ἓν περίφημον ἔργον τῆς ἀρχαιότητος, τοὺς τέσσαρας πολυθαυμάστους ἐξ ὀρειχάλκου ἵππους, διέσωσαν οἱ Βενετοὶ διὰ στολισμὸν τῆς πόλεώς των.

Μὲ τὴν αὐτὴν ὁμόνοιαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐμοι-

ράσθησαν τὰ λάφυρα, ἐπεχείρησαν τώρα καὶ τὸν μοιρασμὸν τῆς ἐπικρατείας. Τὴν ἐμοίρασαν παραυτα εἰς τέσσαρα κομμάτια, ἐκ τῶν ὁποίων ἓν ἔμελλε νὰ λάβῃ ὅς τις ἤθελεν ἐκλεχθῆν ἐκ τῶν πλειοτέρων ψήφων αὐτοκράτωρ, τὰ δὲ ἄλλα νὰ μοιρασθῶσιν οἱ λοιποὶ ἡγεμόνες καὶ ἡ ἀριστοκρατία τῆς Βενετίας· ἀλλ' οἱ λοιποὶ οὗτοι νὰ εἶναι ὑποτελεῖς τοῦ αὐτοκράτορος ἄρχοντες. Ἡ φρόνησις τοῦ Δουκὸς Δανδόλου ἐκυβέρνησε τὰ πάντα ἐξαιρέτως. Αὐτοκράτωρ ἔγεινεν ὁμοψήφως ὁ ἀνδρεῖος Βαλδουῖνος, κόμης Φλανδρίας, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἐρωτηθεὶς Πάπας ἔδωκε τὴν συγκατάθεσίν του. Θράκη καὶ Μακεδονία καὶ μέρος τῆς Πελοποννήσου καὶ διάφοροι νῆσοι τῆς Ἑλλάδος ἔπεσαν εἰς τοὺς Βενετούς· ὁ Μαρκέσιος τοῦ Μοντεφεῤῥάτου ἔλαβε τὰς Ἀσιανὰς ἐπαρχίας καὶ τὴν νῆσον Κρήτην· ὁ Κόμης Βλαισῶν τὸ Δουκάτον τῆς Νικαίας· ὁ Κόμης του ἁγ. Παύλου τὸ Διδυμότειχον. Ὁ Ὄθων ὁ ἐκ Ῥοχίας τὸ Δουκάτον τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Βιλέλμος ἐκ Καμπανίας τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἀχαΐας· ἡ Ζάκυνθος ἔγεινε Παλατινάτον.

Ἀλλὰ τόσον εὐκόλως δὲν ὑποτάσσεται λαὸς κατατεθλιμμένος εἰς ἄδικον καὶ ξένον ζυγόν. Τὴν αὐτὴν νύκτα πρὸ τῆς φρικτῆς τῆς λεηλασίας ἡμέρας, ὅταν ἠκούσθη ὅτι ὁ Μούρσουφλος, βασιλεύσας δυστυχῶς μῆνας δύω καὶ δεκαὲξ ἡμέρας καὶ ἀντισταθεὶς τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν Λατινικὴν πολυπληθίαν, ἔφυγεν *), ἐσυνάχθησαν οἱ πρόκριτοι εἰς μίαν ἐκκλησίαν καὶ ἔβαλαν ψήφους διὰ νέον αὐτοκράτορα. Αἱ ψῆφοι ἔπεσαν εἰς Θεόδωρον Λάσκαριν, ὅς τις μὲ πολυάριθμον ἀκολουθίαν ἐπέρασεν εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἐκεῖ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Βιθυνίας, Φρυγίας, Μυσίας, Ἰκονίου καὶ Λυδίας ἐσχη-

*) Ἐπιάσθη ἔπειτα ἀπὸ τοὺς Λατίνους καὶ ἐκρημνίσθη ἀπὸ τὴν στήλην τοῦ Θεοδοσίου κάτω.

μάτισεν εὐτυχῶς βασίλειον, τοῦ ὁποίου μητρόπολις ἦτο ἡ Νίκαια *). Ὡσαύτως ἀπόγονοι τινὲς τῶν Κομνηνῶν εἰς Πόντον καὶ Παφλαγονίαν ἔστησαν τὴν Τραπεζούντιον ὀνομασθεῖσαν αὐτοκρατορίαν ἐκ τῆς μητροπόλεως Τραπεζοῦντος, ἡ ὁποία ἐβάσταξεν ἕως οὗ μετὰ τῆς κυρίας αὐτοκρατορίας ἔπεσαν καὶ αἱ δύω εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Τουρκικοῦ δορικτήτορος. Περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Λατινικῆς δυναστείας θέλομεν ὁμιλήσειν καὶ ὕστερον.

Παραβάλλομεν δὲ εἰς τὴν περιέργειαν τοῦ ἀναγνώστου τὴν προειρημένην ἐπιστολὴν τοῦ Ὀλλανδοῦ πρὸς τὸν Πάπαν Ἰννοκέντιον Γ΄, διὰ νὰ ἴδῃ, ὅτι οἱ ἅγιοι σταυροφόροι, μ' ὅλον ὅτι σκεπάζουσι πολλὰς ἀπανθρωπίας των, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ κρύψωσιν, ὅτι ἀντὶ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπεχείρησαν νὰ δουλώσωσι τὴν χριστιανικὴν αὐτοκρατορίαν τῶν Ἑλλήνων. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀντιγράφομεν· ἀπὸ τὴν Γενικὴν

*) Ὅλην ταύτην τὴν ἱστορίαν, λέγω τὴν τοῦ Ἰσαακιάδου Ἀλεξίου ἀποδημίαν εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν ἐν Σικελίᾳ αὐτοῦ ἔντευξιν μετὰ τῆς ἀδελφῆς του Εἰρήνης, τὴν σύστασιν αὐτοῦ ἀπὸ τὸν Φίλιππον καὶ τὸν Πάπαν Ἰννοκέντιον πρὸς τὸν Δάνδολον, τὴν τοῦ Λατινικοῦ στόλου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄφιξιν, τὴν φυγὴν Ἀλεξίου τοῦ Γ΄, τὴν ἐνθρόνισιν τοῦ τυφλοῦ Ἰσαακίου καὶ τοῦ μωροῦ υἱοῦ του Ἀλεξίου Δ΄, τὴν φρικτὴν φορολογίαν καὶ γύμνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν, τὴν ἀποδίωξιν τῶν Ἀγγελωνύμιων βασιλέων καὶ τὸν θάνατόν των, τὴν βασιλείαν τοῦ Μουρτουφλου, καὶ τοὺς κατὰ τῶν Λατίνων ἀγῶνας του, τὴν ἅλωσιν τῆς βασιλευούσης πόλεως, τὰς διαρπαγὰς τῶν Λατίνων, βεβήλωσιν τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου, ἀτιμάσεις γυναικῶν κτλ. τὴν φυγὴν τοῦ Μουρτούφλου, τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Βαλδουίνου, καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Θεοδώρου Λασκάρεως μετὰ τῶν προκρίτων, περιγράφει ἀκριβῶς ὁ Νικηφόρος Χωνιάτης, ὅς τις εὑρέθη παρὼν καὶ συνανεχώρησε καὶ αὐτὸς μετὰ τῆς ἐγκύου γυναικός του· καὶ ὁ ἀναγνώστης ἐμπορεῖ νὰ διαβάσῃ τὰ περὶ τούτων διεξοδικῶς εἰς τὴν τοῦ ἱστοριογράφου τούτου Βασιλείαν Ἀλεξίου Ἀγγέλου, τὸν ὁποῖον ὀνομάζει Κομνηνὸν (ἴδε ἀνωτ. σ. 403 σημ.) Βιβλ. Γ΄. ἀπὸ κεφ. 8 ἕως τέλους, καὶ ἐφεξῆς εἰς τὴν ἱστορίαν Ἀλεξίου Δούκα τοῦ Μουρτούφλου, καὶ τὰ μετὰ τοῦτον συμβάντα τῇ Κωνσταντινουπόλει. Ἱστόρησε δὲ ὁ αὐτὸς καὶ τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Λατίνου Βαλδουίνου ἐπὶ τέλους. Κ.

ἱστορίαν τοῦ κριτικωτάτου Ἰωάννου Μυλλέρου *), ὅς τις τὴν παρέλαβεν ἀπὸ Λατίνων αὐθεντικὰς ἱστορίας.

„Ἐπειδὴ διὰ τὸ ὑπέρμεγα πλῆθος ἐφοβούμεθα μὴ παραβαρύνωμεν τὴν ἁγίαν γῆν, καὶ ἐμάθαμεν, ὅτι οἱ Κωνσταντινοπολῖται ἐπεθύμουν τὸν νόμιμον αὐτοκράτορά των· διὰ τοῦτο ἐκρίναμεν ὠφέλιμον νὰ καταπαύσωμεν τὰς ἐκεῖ ταραχὰς, καὶ νὰ ἀσφαλισθῶμεν μὲ τροφὰς καὶ βοήθειαν διὰ τοὺς ἐφεξῆς ἀγῶνας μας. Εὑρήκαμεν τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπερβολικῶς στερεάν· τοὺς πολίτας ἐνόπλους· ἑξήκοντα χιλιάδας ἱππέων, καὶ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἄμυναν· ὁ παράνομος αὐτοκράτωρ ἐκατάπεισε τὸν λαὸν, ὅτι ἡμεῖς ἤλθαμεν νὰ τὸν ὑποδουλώσωμεν, καὶ νὰ ὑποτάξωμεν τὴν ἐκκλησίαν του εἰς τὴν ὑμετέραν ἁγιότητα. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἴχαμεν ζωοτροφίας διὰ περισσότερον παρὰ δεκατέσσαρας ἡμέρας, ἀνάγκη ἦτο νὰ ἐκτεθῶμεν εἰς πολλὰς καὶ ἀδιακόπους προσβολάς. Εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ἔφυγε μετ' ὀλίγων ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἡμεῖς ἐβάλαμεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν υἱόν του φυλακωμένου Ἀλέξιον Δ΄, καὶ τὸν πατέρα ἠλευθερώσαμεν ἀπὸ τὸ δεσμωτήριον. Ὁ νέος αὐτοκράτωρ μᾶς ὑπεσχέθη 200,000 μάρκα ἀργύρου, τροφὰς δι' ἕνα ἐνιαυτὸν καὶ βοήθειαν πρὸς ἐλευθέρωσιν τοῦ ἁγίου τάφου. Μᾶς ἐπαρακάλεσε μόνον νὰ μείνωμεν εἰς τὸ στρατόπεδόν μας ἔμπροσθεν τῆς πόλεως διὰ νὰ μὴ ταράξωμεν τοὺς Γραικούς. Εὐθὺς ὅμως ἐξεγνωμίσθη ἀπὸ τὸν πατέρα του νὰ ἐφορμήσῃ ἐπάνω μας ἔξαφνα καὶ νὰ καύσῃ τὸν στόλον μας· ἡ ἐπιβουλὴ ἀνεκαλύφθη. Ἡ πόλις φοβουμένη τὴν ἐκδίκησίν μας ἐζήτει νὰ τῆς δώσωμεν αὐτοκράτορα. Ὁ αὐτοκράτωρ, διὰ νὰ καταπραΰνῃ ἡμᾶς καὶ τὸν λαὸν, ἔστειλε τὸν

*) Γενικ. ἱστορ. Βιβλ. ΙϚ΄. κεφ. 10.

ἐξάδελφόν του (Ἀλέξιον Ε'.) τὸν Μούρσουφλον· αὐτὸς δὲ ἐπρόδωκε καὶ ἐφόνευσε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν πατέρα του, καὶ ἔκλεισε τὴν πόλιν. Δὲν εἶναι, ἅγιε Πάτερ, πόλις ὁμοία μὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς ὅλην τὴν δύσιν· ὑψηλὰ καὶ μακρὰ τείχη ἐκ τετραγώνων λίθων τὴν περικυκλόνουσιν. Εἰς πᾶν πεντηκοστὸν βῆμα στέκει λίθινος πύργος, ἔχων ἐπάνω του ξύλινον ἓξ ὀργυιὰς ὑψηλὸν· μεταξὺ τῶν πύργων εἶναι γέφυραι γεμάται ἀπὸ μηχανάς· διπλαῖ, πολλὰ πλατεῖαι τάφροι δὲν ἀφίνουν τὰς μηχανὰς νὰ ἐνεργήσωσι. Συχνάκις τὴν νύκτα ἔπλεαν ἐναντίον μας πυρφόρα πλοῖα. Τὴν πεζικήν μας δύναμιν ἐτρόμαξεν ὁ Μούρσοφλος, ἀλλ' ἐπροτίμα νὰ ἀποθάνῃ παρὰ νὰ παραδοθῇ. Μὲ τὸ ῥόπαλον ἐσκότωσε τὸν ἐξάδελφόν του, καὶ διέδωκε λόγον, ὅτι ἀπέθανεν ἀπ' ἀῤῥωστίαν. Μᾶς ἐνίκα μέχρι τινός. Ἀλλὰ τελευταῖον ὁ Παράδεισος καὶ ὁ Προσκυνητὴς (ὀνόματα καραβίων), κυβερνώμενοι ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους Τρικασσῶν καὶ Νοβιοδούνου, ἔκαμαν ἀπόβασιν. Ὅταν ἴδαν οἱ Γραικοὶ, ὅτι ὅλη ἡ δύναμις τῶν Φράγκων ὥρμησεν εἰς τοὺς λιμένας καὶ εἰς τοὺς δρόμους, ἔχασαν τὸ θάῤῥος των. Ὄχι μακρὰν ἡμῶν κατέφυγεν ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τῶν μεγιστάνων εἰς τὸ παλάτιον. Τὴν δευτέραν ἡμέραν ἐκυριεύσαμεν ἐξ ἐφόδου τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὅσα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ λιθοκόλλητα κειμήλια εὑρήκαμεν, ἁγιώτατε Πάτερ, ὑπερβαίνουν τοὺς θησαυροὺς τῆς Ῥώμης καὶ ὅλων τῶν πόλεων τῆς χριστιανωσύνης. Ἓξ εὐγενεῖς Βενετοὶ, οἱ ἐπίσκοποι Τρικασσῶν, Νοβιοδούνου, Ἀλβερσταδίου καὶ Πτολαιμαΐδος συνωμίλησαν μὲ τοὺς τοποτηρητὰς τῆς ὑμετέρας ἁγιότητος, καὶ ἀφοῦ ἐπροσευχήθησαν καὶ ἐλειτούργησαν, μὲ συμβουλὴν καὶ βοήθειαν τοῦ μεγαλοδυνάμου κυρίου, κυρίου Ἐῤῥίκου Δανδόλου, Δουκὸς τῆς Βενετίας, ἐκλέ-

ξαμεν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως Βαλδουῖνον τὸν Κόμητα Φλανδρίας. Εἰς τοῦτον ἐδώκαμεν μόνον τὸ τέταρτον μέρος τῆς ἐπικρατείας· τὴν δὲ λοιπὴν ἐμοιράσαμεν. Θέλομεν προσπαθήσειν νὰ βαστάξωμεν τὴν ὡραίαν ταύτην χώραν, ἥτις εἶναι πλήρης σίτου, οἴνου καὶ ἐλαίου καὶ ξύλων καὶ βοσκῶν, καὶ νὰ τὴν κληροδοτήσωμεν εἰς εὐγενεῖς ἱππότας, ὅσοι θέλουν νὰ ἑνωθῶσι μαζή μας. Καθὼς ἀνεγνώσαμεν εἰς τὰς ἱστορίας καὶ ἀκούομεν ἀπὸ τοὺς γραμματισμένους, ὅτι εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους προκάτοχοι τῆς ὑμετέρας ἁγιότητος ἤρχοντο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, οὕτω σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ ἔλθητε καὶ ἡ ἁγιότης σας διὰ νὰ συγκροτήσητε σύνοδον."

Ὁ Ἰννοκέντιος διὰ τὰς περιστάσεις, ὡς εἶπεν, ἐσυγχώρησε τὸ ἀδίκημα τῶν σταυροφόρων, οἵτινες ἀντὶ τοῦ νὰ κατατρέχουν τοὺς ἀπίστους, ἐξεθρόνιζαν Χριστιανοὺς αὐτοκράτορας· ἀλλ' εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν δὲν ἠθέλησε νὰ ὑπάγῃ.

Ὁ κύριος λοιπὸν σκοπὸς τοῦ ἐπιχειρήματος, ἡ Παλαιστίνη, ἐλησμονήθη παντάπασιν. Ἀλλ' ὅμως Ἰννοκέντιος ὁ Γ'. δὲν ἔλειψεν ἐκ μέρους του νὰ ἐνεργήσῃ τὰ περὶ ἐλευθερώσεως τῆς ἁγίας χώρας. Ἐδιώρισεν ἀρχήτερα ἀκόμη τὸ δέκατον τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἰδικῶν του καὶ τῶν Καρδιναλίων του, καὶ ἐπρόσταξεν ὅλους τοὺς ἄλλους ἀρχιερεῖς καὶ ἱερωμένους νὰ δίδουν τὸ τεσσαρακοστόν. Ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἐσυμφώνησε μὲ τοὺς ἀγῶνας του· τὸ σχίσμα τῆς Γερμανίας, αἱ μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας διαφοραὶ, οἱ κατὰ τῶν Ἀλβιγαίων πόλεμοι ἐκολόβοναν τὸ κατὰ τῆς Ἀνατολῆς μέγα ἐγχείρημα. Ἀπίστευτόν τι φαινόμενον ἔδειξε μόνον τώρα τὸν ἀνόητον ζῆλον τῶν χρόνων ἐκείνων πρὸς τὴν σταυροφορικὴν ἐκστρατείαν. Τὸ **1212** ἔτος ἔλαβαν πλήθη πολλὰ παιδίων τῆς Γερμα-

νίας καὶ Γαλλίας τὸν σταυρὸν μὲ σκοπὸν νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν Ἱερουσαλήμ. Στίφη τινὰ τούτων ἐπέρασαν ἀπὸ τὰς Ἄλπεις εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ εὕρηκαν ἐκεῖ ἀπὸ πεῖναν καὶ κόπους τὸν τάφον των. Περίπου 30,000 ὑπῆγαν εἰς τὴν Μασσαλίαν, καὶ περιέπεσαν εἰς χεῖρας δουλεμπόρων, οἵ τινες μὲ πρόφασιν νὰ τοὺς φέρουσι δωρεὰν εἰς τὴν Παλαιστίνην τοὺς εἵλκυσαν εἰς τὰ πλοῖά των, καὶ ἔπειτα τοὺς ἐπώλησαν εἰς Σαρακηνοὺς τῆς Ἀφρικῆς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰννοκεντίου ἐπεχείρησε τακτικὴν σταυροφορίαν (1217) ὁ τῆς Οὐγγαρίας βασιλεὺς Ἀνδρέας Β'. Ἀλλὰ μόλις εἶχε φθάσειν εἰς τὴν Συρίαν, ὁπόταν ἀῤῥωστία καὶ ἄλλαι κακαὶ ἀγγελίαι τῆς πατρίδος του τὸν ἐπαρακίνησαν νὰ ὑποστρέψῃ χωρὶς νὰ κατορθώσῃ ἄλλο τι παρεκτὸς ὅτι ἠγόρασε πολλὰ ἅγια λείψανα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ἓν τμῆμα τῆς ῥάβδου τοῦ Ἀαρὼν, καὶ μία ἀπὸ τὰς ὑδρίας τοῦ ἐν Κανᾶ γάμου.

24. Διωγμὸς τῶν αἱρετικῶν. Πόλεμος κατὰ τῶν Ἀλβιγαίων.

Ἀπὸ τὰς πρώτας τῆς χριστιανωσύνης ἑκατονταετηρίδας ὁ ἀγὼν τῆς ἐκκλησίας ἦτο νὰ διατηρήσῃ τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃ ποτὲ τὸν σκοπὸν τοῦτον. Οὗτος ὁ ἀγὼν τοῦ νὰ διατηρήσῃ μίαν εἰς ὅλους τοὺς χριστιανοὺς πίστιν, τουτέστι καθολικὴν, ἐγεννᾶτο ἀπὸ τὸν φόβον μήπως διὰ διαιρέσεων καὶ σχίσεων ἐξασθενήσῃ ὁ δεσμὸς, τὸν ὁποῖον χρεωστοῦν νὰ ἔχουν οἱ Χριστιανοὶ πρὸς ἀλλήλους. Ἀλλὰ πάλιν ἀντέστη πρὸς τοῦτον φόβος ἄλλος μεγαλητέρου κινδύνου μήπως δι' ἠναγκασμένης ἑνότητος πέσῃ ἡ ἄδολος λατρεία εἰς δουλείαν καὶ εἰς

τὴν δυναστείαν τῆς κατὰ γράμμα ἐξηγήσεως. Διὰ τοῦτο ἐνῷ ὅλους τοὺς μὴ δοξάζοντας συμφώνως μὲ αὐτὴν ἀφώριζε καὶ ὠνόμαζεν αἱρετικοὺς, οὗτοι ἐκαταφρόνουν ἐκείνην, ἥτις μόνη ἤθελε νὰ ὀνομάζεται ὀ ρ θ ό δ ο ξ ο ς. Ὅσον ὑψόνετο ἡ δύναμις τῆς ἱεραρχίας, καὶ ὅσον πλέον ἢ διὰ σκοποὺς ἰδιωφελείας ἢ διὰ μεταβολὴν σχέσεως ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὴν τάξιν τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας, τόσον περισσότερον ἐξήγει αὐτογνωμόνως τὰ δόγματα καὶ ἐπλήθυνε τὰς τελετὰς, καὶ ἑπομένως ἔδιδεν ἀφορμὴν εἰς γέννησιν νέων αἱρέσεων, αἱ ὁποῖαι ἢ ἔφεραν εἰς πολιτικὴν δύναμιν, ὡς ἔκαμεν Ἀρνόλδος ὁ ἐκ Βριξίας, ἢ μετέβαλαν τὴν διδασκαλίαν, ἢ τὰ ἔκαμναν καὶ τὰ δύω. Πατρὶς τῶν αἱρέσεων εἶναι ἡ Ἀνατολὴ, ὅπου ἢ διὰ πόθον θρησκευτικὸν νὰ ἀνιχνεύσωσι νὰ ἀνεξιχνίαστα μυστήρια τοῦ Θεοῦ, ἢ διὰ διαλεκτικὴν μικρολογίαν ἐκατήντων εἰς φοβερὰς ἀτοπίας. Κατὰ τὴν ἑβδόμην ἑκατονταετηρίδα ἐφάνησαν εἰς τὸ Βυζαντινὸν βασίλειον οἱ λεγόμενοι Παυλικανοὶ, ἐκεῖθεν ἐδιώχθησαν, καὶ ἐκ τῆς Βουλγαρίας διεσπάρθησεν εἰς τὰς δυτικὰς χώρας. Κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἑκατονταετηρίδα ἐμβῆκαν εἰς τὴν Γερμανίαν, Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν, καὶ ἔσυραν πολλοὺς εἰς τὴν αἵρεσίν των. Ἐκεῖ ὠνομάζοντο Καθαροὶ (ἐκ τοῦ ὁποίου νομίζουν τινὲς ὅτι παράγεται τὸ Γερμανικὸν Ketser). Ἠγωνίζοντο δὲ νὰ ἐπαναφέρουν τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἀποστολικὴν ἁπλότητα, ὡμίλουν καθ' ὅλων τῶν ἐφεξῆς προστεθειμένων διδασκαλιῶν, ἤγουν κατὰ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς, κατὰ τῆς ἐπικλήσεως τῶν ἁγίων, κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐθίμων τῆς ἐκκλησίας καὶ καθ' ὅλης τῆς ἱεραρχικῆς διατάξεως. Ἀλλ' αἱ διδασκαλίαι των δὲν ἦσαν αἱ καθαραὶ τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας· ἦσαν ἀνάμικτοι μὲ πολλὰς ἰδικάς των πλάνας καὶ δεισιδαιμονίας, μ' ὅλον ὅτι τὰ τῆς κακοηθείας δόγματα πι-

θανῶς ἀπεδόθησαν εἰς αὐτοὺς κατὰ συκοφαντίαν. Ἡ ἐκκλησία βλέπουσα τὸν κίνδυνον τῆς διαφθορᾶς ἐκ τῶν αἱρετικῶν τούτων τοὺς κατεδίωξε μὲ βασάνους καὶ φόνους, καὶ ἀπεμακρύνθη οὕτω καὶ ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀπὸ τὴν φρόνησιν, ἐπειδὴ ἡ βία μᾶλλον συνεργεῖ παρὰ ἐμποδίζει θρησκευτικὰς πληροφορίας, κατὰ τῶν ὁποίων ἐπιφέρεται.

Ἡ αἵρεσις τῶν Βαλδείων ἔμεινεν ἀνεύθυνος ἀπὸ πᾶσαν κατηγορίαν αἰσχρᾶς διαγωγῆς. Πέτρος τις Βάλδος (ὅθεν ἔγεινε τὸ ὄνομα), πλούσιος πραγματευτὴς τοῦ Λουγδούνου, ὅς τις ἔζη εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς δωδεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ἀπηρνήθη τὸν κόσμον καὶ ἐμοίρασεν εἰς τοὺς πτωχοὺς ὅλην του τὴν περιουσίαν. Ἐν ταὐτῷ δὲ ἐπεχείρησε νὰ διαδώσῃ τὴν πληροφορίαν του, ἐδίδασκε διόρθωσιν τοῦ κακούργου βίου, ὡμίλει ἐναντίον τῆς ἐλλείψεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας καὶ τῆς παρανόμου διαγωγῆς πολλῶν ἱερωμένων, καὶ διέδιδε μεταφράσεις τῆς ἁγίας γραφῆς εἰς τὸ πλῆθος. Εὕρηκε πολλοὺς ὀπαδοὺς, καὶ οἱ κατ' αὐτῶν διωγμοὶ δὲν ἐμπόδιζαν τὸν πληθυσμόν των.

Παρεκτὸς δὲ τῶν Βαλδείων ὑπῆρξαν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν καὶ ἄλλαι πολλαὶ ὅμοιαι κατὰ τὰς ἀρχάς των αἱρέσεις, αἵτινες μέρος μὲν συνεχωνεύθησαν, μέρος δὲ δὲν ἐξητάσθησαν ἱκανῶς ἀπὸ τοὺς Καθολικούς. Οἱ Ἀλβιγαῖοι, ἐκ τῆς χώρας Ἀλβίγης, ἀπαντῶνται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δεκάτης τρίτης ἑκατονταερίδος. Αἱ κατ' αὐτῶν κραυγαὶ ἦσαν τόσον μεγάλαι, ὥστε ὁ Ἰννοκέντιος Γ', μ' ὅλον ὅτι κατ' ἀρχὰς ἐπροσφέρθη ἡμέρως, ἐκήρυξε κατ' αὐτῶν τελευταῖον τὸν πόλεμον τῆς σταυροφορίας (1208). Εἶναι, εἶπεν, ὄχι ὀλιγώτερος μισθὸς νὰ πολεμῇ τις κατὰ τῶν αἱρετικῶν καὶ ἀποστατῶν παρὰ κατὰ τῶν Τούρκων. Μετὰ ταῦτα ἠγωνίσθη εἰς μάτην νὰ παύσῃ τὸν διὰ προσταγῆς του ἀναφθέντα πόλεμον. Ἡ μανία, τὴν ὁποίαν ἐνέπνευσεν, ἔτρεχε τώρα καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν του. Ὁ Κόμης τῆς Τολώσης Ῥαϊμοῦνδος Ϛ', ἀπόγονος τοῦ γνωστοῦ μας ὁμωνύμου του σταυροφόρου, μὴ θελήσας νὰ ἀφήσῃ τοὺς ὑπηκόους του εἰς τὴν λύσσαν τῶν διωκτῶν, ἐκατατρέχθη καὶ αὐτὸς ὡς αἱρετικός. Οἱ Παπικοὶ ἔκαμναν τὸν πόλεμον μὲ φοβερὰν αἱματοδιψίαν. Ὅταν ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν Βιτέρρας, ἔκαυσαν 7000 ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Μαγδαληνῆς, καὶ ἐσκότωσαν 20,000 χωρὶς διαφορὰν ἡλικίας καὶ γένους. Εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν ὁ ἡγούμενος τοῦ Κιστερκίου Ἀρνόλδος ἐρωτηθεὶς, Πῶς νὰ διακρίνουν τοὺς πολλοὺς μεταξὺ τῶν αἱρετικῶν ὀρθοδόξους; ἀπεκρίθη: „Σκοτόνετε μόνον ἐσεῖς, καὶ ὁ θεὸς γνωρίζει τοὺς ἰδικούς του.“ Ὁ αἰσχροκερδὴς Κόμης τοῦ Μοντεφορτίου Σίμων ἔγεινε καὶ αὐτὸς κοινωνὸς τοῦ πολέμου διὰ νὰ ἁρπάσῃ τὰ κτήματα τοῦ Κόμητος τῆς Τολώσης. Διὰ τοῦτο τὴν ὑπ' ἐκείνου ζητηθεῖσαν εἰρήνην ἤθελε νὰ τοῦ τὴν δώσῃ μὲ συνθήκας, αἵτινες ἠνάγκασαν τὸν στενοχωρημένον νὰ προτιμήσῃ τὸν μετ' ὀλέθρου πόλεμον. Ὁ πόλεμος ἐμαίνετο πάντοτε μὲ τόσον ἀποτρόπαιον ἀπανθρωπίαν, ὥστ' ἔκαιαν τοὺς Ἀλβιγαίους καὶ ὅταν ἀνεθεμάτιζαν τὴν πλάνην των. Οἱ παρωργισμένοι Ἀλβιγαῖοι ἀπεφάσισαν καὶ αὐτοὶ νὰ ἀνταποδίδουν κακὸν ἀντὶ κακοῦ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας Πέτρος, ὅς τις ἐστράτευσε πρὸς βοήθειαν τοῦ γυναικαδέλφου του Κόμητος τῆς Τολώσης, ἐνικήθη εἰς μίαν μάχην καὶ ἐφονεύθη (1213). Σύνοδος ἐκκλησιαστικὴ συγκροτηθεῖσα εἰς Ῥώμην μετὰ δύω ἔτη ἔδωκε τὰ κτήματα τοῦ Κόμητος τῆς Τολώσης εἰς τὸν Κόμητα τοῦ Μοντεφορτίου. Μόνον τὰ εἰς τὴν Προβιγκίαν κτήματα τοῦ Ῥαϊμούνδου ἀπεφασίσθησαν νὰ μείνουν εἰς τὸν υἱόν του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σίμων κακομετα-

χειριζόμενος τοὺς κατοίκους τῆς Τολώσης τοὺς ἐπαρώργισεν, ἐπίασαν οὗτοι τὰ ὅπλα καὶ τὸν ἐσκότωσαν (1217). Ὁ υἱός του Ἀμέλριχος ἐκληρονόμησε τὸν πόλεμον, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν ἀνδρίαν τοῦ πατρός του, καὶ εὕρηκεν ἐχθρὸν γενναῖον τὸν Ζ'. Ῥαϊμοῦνδον υἱὸν τοῦ Ϛ', ὅςτις ἀπέθανε 1222. Πῶς ὁ διαρκέσας οὗτος ἀγὼν ἐτελείωσεν εἰς ὄφελος τοῦ Γαλλικοῦ στέμματος, θέλομεν τὸ ἀκούσειν ἔπειτα.

25. Οἱ Ψωμοζῆται μοναχοί.

Ἐπιτήδειον ὄργανον κατὰ τῆς ἐκτάσεως τῶν αἱρέσεων καὶ πρὸς στερέωσιν τῆς ἱεραρχικῆς δυνάμεως ἐφάνησαν εἰς τοὺς Πάπας κατὰ τὸν αὐτὸν πλούσιον παντοδαπῶν φαινομένων χρόνον δύω νέαι μοναχῶν ἀδελφότητες, μ' ὅλον ὅτι ἀνεφύησαν καὶ αὐταὶ ἐκ τῆς αὐτῆς γνώμης τῶν ἐναντίων των, δηλαδὴ ἐκ τοῦ σκοποῦ νὰ φέρουν τὴν ἁπλότητα εἰς τὸ ἱερατεῖον, καὶ ν' ἀποδιώξουν τὴν ἀνάξιον τοῦ εὐαγγελικοῦ διδάγματος πολυτέλειαν. Ἐπροσπάθουν ὅμως νὰ ἐπιτύχουν τὸν σκοπὸν τοῦτον ὄχι ὡς οἱ αἱρετικοὶ ἐναντιούμενοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μὲ τὴν συνέργειαν καὶ προστασίαν τῆς ἐκκλησίας. Ἦσαν δὲ αὗται τὰ περίφημα τάγματα τῶν Ψωμοζητῶν καλογήρων.

Φραγκῖσκος ὁ μετὰ ταῦτα ἅγιος ὀνομασθεὶς (γενν. 1172, ἀποθ. 1226), υἱὸς πλουσίου πραγματευτοῦ ἀπὸ τὸ τῆς Ὀμβρικῆς Ἀσσίσιον, ἀκούσας ποτὲ τὸ εὐαγγέλιον προστάζον τὴν ἀποβολὴν τῶν ἐγκοσμίων, ἐνθουσιάσθη τόσον, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ ἀφιερώσῃ τὴν ζωήν του εἰς τὴν πνευματικὴν θεωρίαν καὶ εἰς τὴν ἄσκησιν. Ἀπέδωκεν εἰς τὸν πατέρα του τὰ καλὰ ἱμάτιά του, ἐνεδύθη ὡς ψωμοζήτης καὶ ἐκβῆκε νὰ κηρύττῃ τοῦ Θεοῦ τὸν λόγον. Πάραυτα ἡνώθησαν μαζή του πολλοὶ μιμηταί. Ἐζωσμένοι μὲ σχοινίον, χωρὶς ἀργύριον, τὸ ὁποῖον ἀπηρνήθησαν διόλου, ἐπεριπάτουν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἐνήστευαν, ἐπροσεύχοντο, ἐδαίροντο τὰ νῶτα μὲ μάστιγας, καὶ παρημέλουν πᾶσαν θεραπείαν τοῦ σώματος. Συγγραφεύς τις τοῦ μεσαιῶνος διηγεῖται, ὅτι ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος Γ', ὅταν ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος τοῦ ἐζήτει τὴν ἄδειαν νὰ συστήσῃ μίαν νέαν ἀδελφότητα, ἀπεκρίθη πρὸς αὐτόν: „Σὲ συμβουλεύω, ἀδελφέ μου, νὰ κυλίεσαι εἰς τὴν λάσπην μαζὴ μὲ τοὺς χοίρους, ἐπειδὴ μὲ ταύτην τὴν εταιρίαν φαίνεσαι ὁμοιότερος παρὰ μὲ πνευματικὴν ἀδελφότητα.“ Ὁ ἅγιος ἤκουσε μὲ τὰ σωστά του τὴν συμβουλὴν ταύτην, ὑπῆγε καὶ συνεκυλίσθη μὲ τοὺς χοίρους εἰς τὴν λάσπην, καὶ ὑπέστρεψε πάλιν εἰς τὸν Πάπαν καταλασπωμένος. Ὅπως ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ὁ Ἰννοκέντιος τοῦ ἔδωκε στοματικῶς τὴν ἄδειαν (1210), καὶ ὁ Φραγκῖσκος ηὔξησεν ἀκόμη περισσότερον τὴν αὐστηρίαν τῆς ζωῆς του, καὶ περιῆλθεν ὅλην τὴν Εὐρώπην διὰ νὰ ἐξαπλώσῃ τὴν διδασκαλίαν του. Οἱ ζηλωταί του ἐστόλισαν τὸν βίον του μὲ τερατώδη θαύματα, καὶ ἐπ' ἀληθείας ἔβαλαν σκοπὸν νὰ δείξουν τοῦ Φραγκίσκου τὰ θαύματα μεγαλήτερα τῶν τοῦ Χριστοῦ θαυμάτων. Οὕτω διηγοῦνται πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι ὁ Χριστὸς ὡμίλησε πολλάκις μὲ αὐτὸν, καὶ τοῦ ἐνεχάραξεν εἰς τὰς χεῖρας καὶ εἰς τοὺς πόδας τοὺς τύπους τῶν ἥλων τῶν σωτηρίων παθημάτων του. Τὸ 1223 ἔτος ἐβεβαίωσεν Ὀνώριος ὁ Γ' τὸ νέον τάγμα τῶν Φραγκισκανῶν, τὸ ὁποῖον ὑπεχρεώθη καθὼς ὅλα τὰ μοναχικὰ τάγματα εἰς τὰς τρεῖς ἐνόρκους ὑποσχέσεις τῆς πτωχείας, σωφροσύνης καὶ ὑπακοῆς· τὸ πρῶτον ὅμως μὲ ἀνήκουστον ἕως τότε ἀκρίβειαν. Κανεὶς δὲν ἐσυγχωρεῖτο νὰ ἔχῃ ἢ νὰ δέχεται ἀργύριον,

καὶ τὰ ἀπαραίτητα πράγματα π. χ. ἐνδύματα, τροφὰς κτλ. δὲν εἶναι κτῆμα μερικὸν, ἀλλ᾽ ὅλου τοῦ τάγματος. Καὶ τὸ τάγμα αὐτὸ δὲν συγχωρεῖται νὰ ἔχῃ κτήματα περιττά· δὲν δύναται λοιπὸν νὰ λαμβάνῃ ὑποστατικὰ χαριζόμενα εἰς αὐτό. Ὅσοι ἐξεύρουν ἐργόχειρον, χρεωστοῦν νὰ ἐργάζωνται, ἀλλὰ κἀνεὶς νὰ μὴ ἐντρέπεται τὴν ψωμοζητίαν. Ἡ θαυμασθεῖσα γενικῶς ἀπάρνησις αὕτη τοῦ κόσμου ἐνθουσίασε τόσους ζηλωτὰς, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ὅλοι οἱ τόποι ἔβριθαν ἀπὸ Φραγκισκανούς. Ἡ κτίσις τῶν μοναστηρίων των ἦτο εὐκολωτάτη, ἐπειδὴ δὲν ἐχρειάζοντο εἰμὴ σκεπαστὴν καὶ τοίχους, καὶ ἦτο ῥητῶς προσταγμένον νὰ εἶναι αἱ ἐκκλησίαι των μικραὶ καὶ ακαλλώπιστοι. Τὸ ἔνδυμά των, κατὰ παράδειγμα τοῦ διδασκάλου των, ἦτο χονδρὸν καὶ μαυρειδηρὸν ἐπανωφόρι ὡσὰν σακκίον, ἔχον εἰς τὸν αὐχένα συῤῥαμμένον κάλυμμα, μὲ τὸ ὁποῖον ἠδύναντο νὰ σκεπάζουν τὴν κεφαλὴν, καὶ ὠνομάζετο Καποῦκι (Capua). Ἐκ μετριοφροσύνης ὠνομάζοντο μικρότεροι ἀδελφοὶ (fratres minores, ὅθεν τὸ Μινορῖται). Ὑπῆρξαν δὲ καὶ λαϊκοὶ, οἵτινες ἠνώθησαν μὲ τοὺς Φραγκισκανοὺς, καὶ εἶχαν χωριστοὺς κανόνας χωρὶς τὴν αὐστηρὰν μοναδικὴν δίαιταν. Ὠνομάζοντο δὲ οὗτοι τερτιάριοι (τριαδικοὶ) καὶ ἐπιστήθιοι ἀδελφοί. Παραυτα ἐμερίσθησαν οἱ Φραγκισκανοὶ εἰς πολλὰ κλωνάρια. Πνευματικοὶ, Γυμνόποδες, Καπουκῖνοι κτλ. εἶναι ὅλοι μέλη τῆς μεγάλης ἐκείνης ἀδελφότητος.

Σύγχρονοι σχεδὸν τῶν Φραγκισκανῶν ἐγεννήθησαν οἱ Δομινικανοὶ ἢ Διδακτικοί. Ἱσπανός τις Δομίνικος (γενν. 1170), ἐκ τοῦ εὐγενοῦς οἴκου τῶν Γουζεμάνων, περιελθὼν τὴν Λαγγουεδοκίαν ἐγνώρισε μὲ λύπην τῆς καρδίας του τὴν πλάνην τῶν δυστυχῶν Ἀλβιγαίων. Ἐπόνησεν ἡ ψυχή του ὅτι τόσα πολλὰ ἀπολωλότα πρόβατα τρέχουσιν εἰς τὸν ὄλεθρον καὶ εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν, καὶ ὁ ζῆλος του ἀνε-

φλέχθη νὰ εὐεργετήσῃ τὸ ἀξιοθρήνητον τοῦτο μέρος τῆς ἀνθρωπότητος. Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐσύστησεν εἰς τὴν Τολῶσαν ἀδελφότητα περιερχομένων διδασκάλων, οἵτινες ὑποσχόμενοι ἀκριβῆ πενίαν νὰ διδάσκωσιν ἀδιακόπως τοὺς αἱρετικοὺς τὴν ὀρθοδοξίαν. Ὁ Πάπας ἐπεκύρωσε τὸ τάγμα τοῦτο (1216), τὸ ὁποῖον τόσον ταχέως διεδόθη, ὥστε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγέτου (1221) ἦτο ἤδη διῃρημένον εἰς ὀκτὼ „Ἐπαρχίας." Εἰς πολλὰ δὲ συμφωνεῖ τὸ τάγμα τοῦτο μὲ τὸ τῶν Φραγκισκανῶν.

Καὶ εἰς τοὺς Δομινικανοὺς καὶ εἰς τοὺς Φραγκισκανοὺς ἐχάρισαν οἱ Πάπαι προνόμια καὶ ἐλευθερίας, καὶ οὗτοι πάλιν ἦσαν ἀντὶ τούτων ὠφέλιμοι εἰς ἐκείνους, ὅσον οἱ μισθοφόροι στρατιῶται εἰς τοὺς κοσμικοὺς ἡγεμόνας. Εἶχαν προνόμιον νὰ ἐξομολογῶσι πανταχοῦ, νὰ δίδουν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, νὰ διδάσκουν ὅπου ἤθελαν, καὶ κἀνεὶς ἱερεὺς δὲν ἐτόλμα νὰ τοὺς κλείσῃ τὸν ἄμβωνα, ἐὰν ἤθελαν νὰ διδάξωσιν ἐπάνω του. Οἱ ἐφημέριοι τῶν ἐκκλησιῶν ἐπαραπονοῦντο κατ᾽ αὐτῶν, πλὴν εἰς μάτην. Ὁ λαὸς τοὺς εὐλαβεῖτο, καὶ τοὺς ἐπρόσφερε τόσα δῶρα, ὥστε οὗτοι ἐλησμόνησαν τὴν πρώτην εὐχήν των, καὶ ἐσύναζαν μεγάλους θησαυροὺς, τῶν ὁποίων μέγα μέρος κατὰ τὴν συνήθειαν ἔῤῥεεν εἰς τὴν Ῥώμην.

Οἱ Δομινικανοὶ, παρεκτὸς τοῦ ἔργου τῆς διδασκαλίας, ἀνέλαβαν καὶ τὴν φροντίδα νὰ κατασκοπεύωσιν αἱρετικοὺς καὶ νὰ τοὺς καταδίδωσι. Πρῶτοι κριταὶ τῶν αἱρετικῶν καὶ ἱεροδικασταὶ (inquisitores) ὑπῆρξαν οἱ Δομινικανοί.

26. Ἀγγλία ἕως τὸν θάνατον Ἰωάννου Ἀχώρου.

(1087 — 1216.)

Μετὰ τὸν θάνατον Βιλέλμου τοῦ Δορικτήτορος (ἀνωτ. σ. 355) ἔλαβε τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας ὁ δεύτερος υἱός του Βιλέλμος ὁ Β'. ὁ Ξανθότριξ, καὶ ὁ πρεσβύτερος Ῥόβερτος ὑπεχρεώθη νὰ εὐχαριστηθῇ μὲ τὴν Νορμανδίαν. Ἀλλὰ καὶ ταύτην παρεχώρησεν εἰς τὸν ἀδελφόν του διὰ **10,000** Μάρκα ἀργύρου, τὰ ὁποῖα ἐμεταχειρίσθη εἰς τὴν συνεκστράτευσιν μετὰ τῶν σταυροφόρων, μὲ τοὺς ὁποίους ἦτο σύμμαχος. Μνημεῖα ἐκ τῶν χρόνων Βιλέλμου τοῦ Β'. σώζονται ἀκόμη τὸ Τοβέρον, τοῦ Βεστεμοναστηρίου ἡ στοὰ καὶ αἱ γέφυραι τοῦ Λονδίνου, τὰς ὁποίας ἔκτισε.

Μετὰ τὸν ἔξαφνον θάνατον τούτου τοῦ βασιλέως **(1100)** ἥρπασε τὴν βασιλείαν ὁ τρίτος υἱὸς Βιλέλμου τοῦ Δορικτήτορος, Ἐῤῥῖκος ὁ Α'. χωρὶς νὰ φροντίσῃ διὰ τὰ δίκαια τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Ῥοβέρτου. Διὰ νὰ ἀσφαλίσῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ ἐξέδωκεν ἐλευθερίας ἐπιστολὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέσχετο ὅτι δὲν θέλει κάμειν αὐτογνώμονα χρῆσιν τῶν κληρουχικῶν δικαίων του. Ὑπεσχέθη νὰ ἀφίνῃ ἐφεξῆς εἰς τὸν κληρονόμον τὸ κληρούχημα μὲ πληρωμὴν μετρίας ποσότητος, νὰ μὴ λαμβάνῃ αὐτὸς τὴν ἐπιτροπίαν τῶν ἀνηλίκων, νὰ μὴ ὑπανδρεύῃ τὰς κληρονόμους κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του, νὰ μὴ ῥίπτῃ φόρους αὐτογνωμόνως κτλ. Προσέτι ἀνεκάλεσε τὸν ὑπὸ πάντων τιμώμενον ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας Ἀνσέλμον, ὅς τις ἦτο ἐξωρισμένος ἀπὸ τοὺς προτέρους βασιλεῖς διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκκλησίας ζῆλόν του καὶ διὰ τὴν λεγομένην περιβολήν. Τὸν ὑπεσχέθη νὰ μὴ προστάζεται ἀπὸ

κἀνένα εἰς τὴν Ἀγγλικὴν ἐκκλησίαν, καὶ αὐτὸς πεισθεὶς εἰς ταῦτα, ὅταν ὁ Ῥόβερτος ἐπιστρέψας ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἄραξεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν μὲ τοὺς Νορμανδικούς του ἄρχοντας διὰ νὰ λάβῃ τὸν νόμιμον θρόνον του, ἐκήρυξεν εἰς τοὺς Βαρῶνας τοῦ βασιλείου καὶ εἰς ὅλον τὸ στράτευμα, ὅτι μόνος τῷ Θεῷ ἀρεστὸς βασιλεὺς εἶναι ὁ Ἐῤῥῖκος, καὶ πρὶν ἔλθουν εἰς χεῖρας, ἐφιλίωσεν εἰρηνικῶς τοὺς ἀντιφερομένους. Ἐσυμφωνήθη ὁ μὲν Ῥόβερτος νὰ εὐχαριστηθῇ μὲ τὴν Νορμανδίαν, ὁ δὲ Ἐῤῥῖκος νὰ τοῦ δίδῃ ἐτησίως 3000 Μάρκα **(1101)**. Ἀλλ' εὐθὺς ἀφοῦ ἐπέρασεν ὁ κίνδυνος, ἐπεριγέλασεν ὁ Ἐῤῥῖκος τὴν συνθήκην, ἐξώρισεν ἢ ἐφόνευσε τοὺς εὐγενεῖς τοῦ βασιλείου του, οἵτινες ἠγάπων τὸν ἀδελφόν του, καὶ τελευταῖον διέβη εἰς τὴν Νορμανδίαν, ἐκυρίευσε τὴν χώραν ταύτην **(1106)**, καὶ πιάσας αἰχμάλωτον τὸν ἀδελφόν του Ῥόβερτον, τὸν ἐβάσταξεν ἕως τέλους του — εἴκοσι ὀκτὼ ἔτη — φυλακωμένον εἰς τὸ φρούριον τὴν Καρδίφην.

Τόσον διήρκεσεν ἡ ὁμόνοια καὶ μὲ τὸν Ἀνσέλ-
μον. Ὁ βασιλεὺς, μ' ὅλην τὴν ὑπόσχεσίν του,
δὲν ἤθελε νὰ παραιτηθῇ τὸ τῆς περιβολῆς δίκαι-
ον, καὶ οὕτω περιέπεσεν εἰς ἔριν μὲ τὸν Ἀνσέλ-
μον καὶ μὲ τοὺς Πάπας, οἵτινες καθὼς τοὺς αὐτο-
κράτορας τῆς Γερμανίας, ἠθέλησαν νὰ ἀφαιρέσουν
καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας τὸ δίκαιον τοῦ νὰ
βάλλωσιν αὐτοὶ ἱερεῖς εἰς τὰς χηρευούσας καθ-
έδρας. „Ὁ Χριστὸς ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του θύ-
ραν, ἔγραφε Πασχάλιος ὁ Β'. ἄρα εἶναι εὐλογώ-
τατον οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκκλησίας νὰ ἐμβαίνουν
εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὄχι διὰ
βεβήλων δρόμων. Ἡ ἐκκλησία προσέτι εἶναι νύμ-
φη τοῦ Χριστοῦ· ἄρα ὅς τις ἐπεμβαίνει εἰς τὰ δί-
καιά της, εἶναι φανερὰ μοιχείας πνευματικῆς ὑπό-

δικος. Οἱ ἱερεῖς πρὸς τούτοις ὠνομάσθησαν εἰς τὴν
ἁγίαν γραφὴν Θεοί· ἄρα ἀποτρόπαιος καὶ κακό-
φρων αὐθάδεια τῶν λαϊκῶν εἶναι νὰ βάλλωσιν αὐ-
τοὶ τοὺς ἱερεῖς, ἀπαράλλακτα ὡς νὰ θέλουν νὰ
δημιουργοῦν τοὺς θεούς των.“ Ὁ βασιλεὺς Ἐῤῥῖ-
κος ἐστενοχωρήθη τῳόντι τόσον ἀπὸ τὰς κραυγὰς
τῶν ἱερωμένων, ὥστ' ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τε-
λευταῖον τὸ τῆς περιβολῆς δίκαιον. Καὶ οἱ γάμοι
δὲ τῶν ἱερωμένων, ἂν καὶ μὲ πολλοὺς κόπους,
ἠφανίσθησαν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀπὸ τὴν
Ἀγγλίαν.

Ἐῤῥῖκος ὁ Α', μὲ ὅλας τὰς καταδυναστείας
του, εἰς τὰς ὁποίας συγκαταριθμοῦνται πολλοὶ φό-
νοι καὶ βαρβαρικαὶ πηρώσεις, ἦτο ὅμως βασιλεὺς
τοῦ λαοῦ ἀληθὴς, ἀπήλαυσε γενικὴν τιμὴν, ἐθαυ-
μάσθη διὰ τὴν φρόνησίν του, καὶ ἐβάσταξεν εἰς βα-
θεῖαν εἰρήνην καὶ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Νορμαν-
δίαν. Ἐμποροῦμεν λοιπὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ἀνο-
μία ἔδωκε συχνάκις εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τὴν τυ-
ραννίαν ὡς ἀναγκαῖον μέσον, καὶ ὅτι Ἐῤῥῖκος ὁ Α',
καὶ προσέτι κατὰ τὰς σημερινὰς ἰδέας μας ἤθελεν
εἶσθαι ἀξιαγάπητος, ἐὰν ἔζη εἰς τὰς ἡμέρας μας.

Ἀπέθανε (1135) καὶ δὲν ἀφῆκεν υἱόν. Ἡ
θυγάτηρ του Μαθίλδα ἦτο χήρα τοῦ αὐτοκράτορος
Ἐῤῥίκου Ε', καὶ δευτέραν φορὰν ὑπανδρευμένη τὸν
Γοττεφρεῖδον Κόμητα τῆς Ἀνδεγαυΐας. Εἰς αὐτὴν
ὡρκίσθησαν οἱ Ἄγγλοι διὰ προσταγῆς τοῦ πατρὸς
τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν τῆς Ἀγγλίας, ἀλλ' ὁ
Κόμης Βλαισῶν Στέφανος, ἀδελφιδοῦς τοῦ ἀπο-
θανόντος, ἐπρόλαβε καὶ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον μὲ
βοήθειαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Καντουαρίας. Ὁ
Πάπας, χαίρων νὰ ἐρωτᾶται καὶ νὰ παρακαλῆται
ἀπὸ βασιλεῖς, δὲν ἔλειψε νὰ δώσῃ τὴν ἐπιβεβαί-
ωσίν του πολλὰ ἀδίκως. Οἱ ἱερωμένοι καὶ οἱ ἄρ-
χοντες ἐπώλησαν τὴν γνώμην των μὲ πολλὰ προνό-

μια, τὰ ὁποῖα τοὺς ἔδωκεν ὁ Στέφανος ἔχων ἀνάγ-
κην νὰ ἀσφαλισθῇ. Διὰ μιᾶς ἐκτίσθησαν πολυ-
άριθμα φρούρια εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τῶν ἐνδεχο-
μένων ἐχθρῶν του· ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐπρόκοπταν·
ἡ ἀνομία καὶ ὁ κίνδυνος ἐπάτησαν τὰ ἄκρα τῆς δό-
ξης των. Ἡ Ἀγγλικὴ ἱστορία γίνεται τώρα φρικτὸς
ὁρμαθὸς ἀπανθρωπιῶν, λῃστειῶν, λεηλασιῶν καὶ
παντὸς εἴδους πολιτικῆς ἀθλιότητος. Τελευταῖον
(1141) ἐπιάσθη ὁ Στέφανος αἰχμάλωτος ἀπὸ τοὺς
ἀντιπάλους του, καὶ ἐφυλακώθη ἁλυσοδεμένος,
ἐστέφθη δὲ ἡ Μαθίλδα. Ἀλλ' ὅμως διὰ συνθή-
κης τινὸς ἔλαβε πάλιν ὁ Στέφανος καὶ τὴν ἐλευ-
θερίαν καὶ τὸν θρόνον.

Μετὰ τὸν θάνατόν του (1154), ἀνέβη εἰς τὸν
θρόνον, κατὰ προγενομένην συνθήκην, ὁ υἱὸς τῆς
Μαθίλδας, ὁ νέος Δοὺξ τῆς Ἀνδεγαυΐας Ἐῤῥῖκος ὁ
Πλανταγενέτης. Πόσας ἐπαρχίας εἶχεν οὗτος εἰς
τὴν Γαλλίαν, εἴπαμεν ἀνωτέρω (σελ. 436). Τόσα
πολλὰ καὶ μεγάλα κτήματα ἐξ ἀνάγκης ὕψοναν τὴν
δόξαν τῆς Ἀγγλίας.

Ἐῤῥῖκος ὁ Β' ἐβασίλευσε μὲ σύνεσιν καὶ δύ-
ναμιν. Ἀποκατέστησε πάλιν τὴν ἡσυχίαν εἰς τὸ
βασίλειον, ἐκρήμνισε πολλοὺς λῃστῶν πύργους, ἐδι-
ώρθωσε καὶ ἐκαλλιτέρευσε τὰ νομίσματα, καὶ ἐμε-
ταχειρίσθη αὐστηρὰν δικαιοσύνην. Ἀλλ' εἰς τὸν
ἀγῶνα τῶν ἱερωμένων ἐθραύσθη ἡ δύναμίς του. Ὁ
ἀνὴρ, ὅστις ἐκατασκεύασε τοῦτον τὸν ἀγῶνα εἰς
τὸν βασιλέα, ἦτο Θωμᾶς Βέκκετος, πρῶτον μὲν
Καγκελλάριος καὶ πιστὸς φίλος τοῦ βασιλέως, ἔπει-
τα δὲ ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας· εἰς τὰς προτέ-
ρας του σχέσεις ἦτο ἐπίσημος διὰ τὴν ἄμετρον πο-
λυτέλειαν καὶ τώρα διὰ τὴν ἄμετρον σκληραγωγίαν
του. Ἐὰν Καγκελλάριος ὢν μεταξὺ τῆς ἡδυπαθεί-
ας τῶν περὶ αὐτὸν ἔμενεν ἐγκρατὴς καὶ νηφάλιος,
ἡ ἀπαλλοτρίωσις τῶν χρειωδῶν ἀνέβη τώρα εἰς

αηδῆ ῥυπαρίαν. Μὲ τὴν ἀκάθαρτον πλεξούδαν τῆς κόμηςτου ἦτο σκεπασμένη ἡ κεφαλήτου ἀπὸ λέραν καὶ ὅλον τὸ σῶματου κετερρυπωμένον, ἐμαστιγόνετο καθ' ἡμέραν, καὶ ἔπλυνε γονατιστὸς δεκατριῶν ψωμοζητῶν τοὺς πόδας. Ὅτι διὰ τῶν μέσων τούτων σκοπὸν εἶχεν ὁ Βέκκετος νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὸν βασιλέα ὡς κεφαλὴ τῆς Ἀγγλικῆς ἐκκλησίας, δὲν ἔμεινε πολὺν καιρὸν κρυμμένον. Ἐπροσπάθει νὰ θάψῃ τὰ τῶν βασιλέων ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἀρχαῖα δίκαια, καὶ ὁ Ἐῤῥῖκος ἠναγκάσθη νὰ τὰ στερεώσῃ ὡς ἀπαραβάτους νόμους. Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον συνεκρότησε σύνοδον ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν εἰς τὸ Κλαρενδόνιον, καὶ τοὺς ἐπρόβαλε δεκαὲξ ἀρχαῖα περὶ τούτων ἄρθρα. Πᾶς ἱερωμένος κατηγορούμενος διὰ ἀδίκημα ἐχρεώστει νὰ κρίνεται ἔμπροσθεν τοῦ κοσμικοῦ δικαστηρίου· ἡ τελευταία κρίσις ὅλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων νὰ γίνεται ἀπὸ τὸν βασιλέα· ὅλοι οἱ ἀρχιεπίσκοποι νὰ θεωροῦν τὰ κτήματάτων ὡς κληρουχήματα διδόμενα ἀπὸ τὸν βασιλέα κτλ. Τρομάξαντες οἱ ἐπίσκοποι τοὺς φοβερισμοὺς τῶν Βαρώνων ὑπέγραψαν τὰ ἄρθρα ταῦτα, καὶ ὁ Βέκκετος αὐτὸς ἐνέδωκεν εἰς τοῦ καιροῦ τὴν ἀνάγκην. Ἀλλὰ μόλις εἶχεν ἀποβάλειν Ἀλέξανδρος ὁ Γ' τὴν ἐπικύρωσιν, καὶ ὁ Βέκκετος ὡμολόγησε παῤῥησίᾳ ὅτι ἥμαρτε θανασίμως, διότι ὑπέγραψε καὶ κατέκρινεν ἑαυτὸν ἀνάξιον πάσης ἱεροπραγίας ἕως οὗ νὰ συγχωρηθῇ ἀπὸ τὸν Πάπαν. Κατέφυγεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου τὸν ὑπεδέχθη Λοδοβῖκος ὁ Ζ', ὅςτις ἐζήτει ἀφορμὴν νὰ πολεμήσῃ τὸν Ἐῤῥῖκον. Ἀλλ' ὁ Πάπας στενοχωρούμενος τότε σκληρῶς ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Φρειδερῖκον τὸν Α'. καὶ φοβούμενος μήπως ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας παροργιζόμενος δεχθῇ τὸν Ἀντίπαπαν, ἐπροσπάθησε νὰ φιλιώσῃ τὸν βασιλέα μὲ τὸν ἀρχιεπίσκοπον. Ἔγεινε τοῦτο, καὶ ὁ Βέκκετος ὑπέστρε-

φεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἔζη ὅμως πάλιν τόσον ὀχληρῶς καὶ ἐναντίως, ὥστ' ἐξέφυγαν μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ βασιλέως οἱ λόγοι: „Ὅλοι οἱ περὶ ἐμὲ εἶναι τόσον δειλοὶ, ὥστε κἀνεὶς δὲν δύναται νὰ μ' ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸν ἐπαναστατικὸν τοῦτον ἱερέα;" Τέσσαρες ἱππόται, ἀκούσαντες τοῦτον τὸν λόγον ἔσπευσαν εἰς τὴν Καντουαρίαν, καὶ ἐφόνευσαν τὸν ἀρχιεπίσκοπον εἰς τὸ θυσιαστήριον, ὅπου κατέφυγε νὰ σωθῇ (1170). Λύπην καὶ πένθος ἔδωκεν εἰς τὸν βασιλέα ἡ ἀγγελία αὕτη, ἐπειδὴ προεῖδε τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς μιαιφονίας ταύτης. Διὰ τοῦτο ἔσπευσε νὰ ἀπολογηθῇ εἰς τὸν Πάπαν, ὅςτις ἔστειλε δύω τοποτηρητὰς εἰς τὴν Νορμανδίαν, ὅπου ἔγεινε συνθήκη, διὰ τῆς ὁποίας δὲν ἐμποδίζετο εἰς τὸ ἑξῆς ἡ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἔκκλησις εἰς τὴν Ῥώμην. Οἱ τοποτηρηταὶ τὸν ἔφεραν ἔπειτα ἔμπροσθεν τῆς θύρας τῆς ἐκκλησίας, ὅπου ἐγονάτισε καὶ ἐδέχθη ἀπ' αὐτοὺς τὴν ἄφεσιν τοῦ ἁμαρτήματόςτου. Μετὰ δύω ἔτη ὁ Πάπας περιέβαλεν εἰς τὸν ἀπαθανόντα τὸν μαρτυρικὸν στέφανον, καὶ τὸν συνηρίθμησε μὲ τοὺς ἁγίους, καὶ πόσον ὁ Ἐῤῥῖκος ἐφοβεῖτο τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τὸν λαόν του συμπεραίνεται ἐκ τούτου, ὅτι ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ βασιλείου ἤρχοντο προσκυνηταὶ εἰς τὸν νέον ἅγιον, καὶ ὅτι εἰς ἓν ἔτος ἠριθμήθησαν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας προσκυνητῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπῆγαν εἰς τὴν Καντουαρίαν.

Καὶ ὁ Ἐῤῥῖκος αὐτὸς ὁ Β' μετάτινα ἔτη (1174) ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ καθυποταχθῇ εἰς τοῦ λαοῦ τὴν πίστιν ταύτην. Διότι ὁ ἄξιος οὗτος βασιλεὺς εἶχε τὴν δυστυχίαν, ὅτι διὰ παρακινήσεως τῆς γραίας ζηλοτύπου γυναικόςτου ἐπανέστησαν κατ' αὐτοῦ οἱ δύω υἱοίτου καὶ εὕρηκαν βοήθειαν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Σκωτίαν. Πανταχοῦ ἡ ἀνδρίατου ἐκρήμνισε τοὺς ἐχθροὺς κατὰ γῆς, ἀλλ' ἡ δεισιδαιμονία

ἐψιθύριζε πάντοτε, ὅτι ἡ τοῦ βασιλέως δυστυχία εἶναι πρέπουσα ἐκ Θεοῦ τιμωρία διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἁγίου. Διὰ νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὴν φλυαρίαν ἐπιστρέψας τροπαιοῦχος ὁ Ἐῤῥῖκος ἀπὸ τὴν Νορμανδίαν ὑπῆγεν εἰς τὴν Καντουαρίαν, ἐπλησίασεν ἐξυπόλυτος εἰς τὸν τάφον τοῦ ἁγίου, ἔμεινεν εἴκοσι τέσσαρας ὥρας μὲ νηστείαν καὶ προσευχὴν εἰς τὸ λείψανόν του, καὶ τελευταῖον ἔβαλε χορὸν Μοναχῶν καὶ τοῦ ἐμαστίγωσαν τὰ γυμνὰ νῶτα. Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐνίκησαν οἱ στρατηγοί του τοὺς Σκώτους, ἐπληροφορήθησαν τότε ὅλοι οἱ Ἄγγλοι, ὅτι τοῦτο ὅλον ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς μετανοίας τοῦ βασιλέως.

Τὸ ἐφεξῆς ἔτος (1175) ἐξισάσθη Ἐῤῥῖκος ὁ Β΄. μὲ τοὺς υἱούς του, καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σκωτίας Βιλέλμος ἠναγκάσθη νὰ προσκυνήσῃ διὰ τὴν χώραν του τὸν βασιλέα, καὶ νὰ τοῦ παραχωρήσῃ φρούρια τινά. Ἰρλανδία, ἡ τότε ἀκόμη ἡμιάγριος καὶ ὑπὸ πολλῶν μικρῶν τυράννων κρατουμένη νῆσος ἐκυριεύθη ἀπὸ τὸν Ἐῤῥῖκον τὸ 1172 ἔτος, καὶ ἔκτοτε μένει ἡνωμένη μὲ τὴν Ἀγγλίαν. Πολλὰ μεταγενεστέρως (1603) ἡνώθη μὲ αὐτὴν καὶ ἡ Σκωτία.

Διὰ βελτίωσιν τῆς δικαιοδοσίας ἐμέρισεν ὁ Ἐῤῥῖκος Β΄. τὴν χώραν του εἰς τέσσαρας μερίδας, καὶ ἀνέδειξε τοὺς συνετοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Βαρῶνας κριτὰς περιερχομένους, οἵτινες ἐχρεώστουν νὰ ἀκούουν πανταχοῦ τὰς διαφορὰς καὶ νὰ τὰς διαιτῶσι. Μονομαχία καὶ αἱ διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος δοκιμαὶ ἦσαν ἀκόμη πάντοτε εἰς χρῆσιν καὶ βαρβαρικαὶ αἱ τιμωρίαι. Ληστεία, φόνος, πυρκαϊά, νοθεία τοῦ νομίσματος ἐτιμωροῦντο μὲ ἀποκοπὴν τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τοῦ δεξιοῦ ποδός. Ἀκόμη δὲν εὕρηκαν τότε τὸν ἀναγκαιότατον πάντων τῶν νόμων, ὅς τις ἠδύνατο νὰ στερεώσῃ τὴν τοῦ θρόνου διαδοχὴν ἀσφαλῶς καὶ προσδιωρισμένως· ἐκ τούτου αἱ ἀδιάκοποι ἀλληλομαχίαι τῶν Πριγκίπων, καὶ αἱ ἀνωμαλώταται διαδοχαὶ τοῦ θρόνου. Πρῶτος ὁ Ἐῤῥῖκος ἀντὶ τῶν ἀβεβαίων ἀρχοντικῶν στρατευμάτων ἐμεταχειρίσθη τοὺς μισθοφόρους στρατιώτας, καὶ ἐπρόσταξε διὰ τοῦτο φόρον τινὰ νέον ὀνομασθέντα Σκουτάγιον.

Ῥιχάρδος Α΄. ὁ Λεοντοκάρδιος, ὁ πρεσβύτατος τῶν τοῦ Β΄. Ἐῤῥίκου υἱῶν, ἐφημίσθη ἐξαιρέτως διὰ τὴν σταυροφορικὴν ἐκστρατείαν του, ἥτις ὅμως ἔβλαψε πολὺ τὴν χώραν του, τὸ μὲν διὰ τὴν μακροχρόνιον ἀπουσίαν του, τὸ δὲ διὰ τὴν μεγάλην ὡς πρὸς τοὺς χρόνους ἐκείνους χρηματικὴν ποσότητα, ἥτις ἐδόθη διὰ τὴν ἀπόλυσίν του (ἀνωτ. σελ. 485.). Διὰ νὰ συνάξῃ τὴν δαπάνην τῆς σταυροφορίας ἐπώλησε τὴν ὑποτέλειαν τῶν Σκώτων, τὴν ἀξιόλογον ἀπόκτησιν τοῦ πατρός του, διὰ 10,000 Μάρκα, καὶ πολλὰ βασιλικὰ κτήματα καὶ ἀξιώματα ἤλλαξε δι' ἀργυρίου. Ὁ θάνατός του ἱστορήθη ἀνωτέρω (σελ. 486). Ἔζη ἀκόμη ὅταν ἐκυριεύθη τὸ Κάστρον Λουκίου, καὶ διὰ προσταγῆς του ἐκρεμάσθησαν ὅλοι οἱ φρουροί. Τὸν δὲ τοξευτὴν Βερτράνδον Γουρδόνιον, ὅς τις τὸν ἐπλήγωσε καιρίως μὲ βέλος, τὸν ἔφερεν ἔμπροσθεν τῆς κλίνης του, καὶ τὸν ἠρώτησε διὰ τί ἐφέρθη πρὸς αὐτὸν μὲ τόσην ἔχθραν; „Ἐσκότωσας μὲ τὴν ἰδίαν σου χεῖρα τὸν πατέρα μου καὶ δύω ἀδελφούς μου, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, καὶ ἤθελες νὰ κρεμάσῃς καὶ ἐμέ· εἶμαι εἰς τὴν ἐξουσίαν σου καὶ ἐμπορεῖς νὰ μ' ἐκδικηθῇς ὅπως θέλεις, ἀλλὰ θέλω ὑποφέρειν μὲ χαρὰν ὅλα τὰ μαρτύρια, ἐπειδὴ παρηγοροῦμαι ὅτι ἠλευθέρωσα τὸν κόσμον ἀπὸ τοιοῦτον βλαβερὸν ἄνθρωπον." Ὁ βασιλεὺς ἐπρόσταξεν αὐτὸν μὲν νὰ ἀπολύσουν, τὸν δὲ Μαρκαδέον, ἀρχηγὸν τῶν Βραβαντῶν (Ὀλλανδι-

κῶν καὶ Γερμανικῶν μισθοφόρων) νὰ τὸν ἐκδάρωσι
καὶ ἔπειτα νὰ τὸν κρεμάσωσι.

Περὶ Ἰωάννου τοῦ Ἀχώρου, ὅςτις ἦτο ἀδελ-
φὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ῥιχάρδου, ὡμιλήσαμεν εἰς
τὴν Γαλλικὴν ἱστορίαν. Ἦτο ὁ ἀχρειότατος ὅλων
τῶν ἡγεμόνων τοῦ μεσαιῶνος. Τὸ κυριώτερον τοῦ
χαρακτῆρος του ἦτο μωρά τις καὶ ὀκνηρὰ κτηνωδία,
ἥτις οὔτε διὰ λόγων οὔτε διὰ δυστυχιῶν ἠδυνήθη
νὰ μεταφερθῇ εἰς τὸν δρόμον τοῦ ὀρθοῦ λόγου.
Ὁ φρόνιμος Φίλιππος Αὔγουστος τοῦ ἐπῆρεν, ὡς
ἐξεύρομεν, τὴν Νορμανδίαν, καὶ τὰ πλεῖστα τῶν
ἐν Γαλλίᾳ κτήματα τῶν Ἄγγλων, καὶ ὁ εὐσυλλό-
γιστος Πάπας Ἰννοκέντιος Γ΄. τὸν ἠνάγκασε νὰ
παραιτηθῇ αἰσχρῶς τὸ βασίλειόν του εἰς τὴν Παπι-
κὴν καθέδραν.

Τὸ 1205 ἔτος ἐχήρευεν ἡ ἀρχιεπισκοπὴ τῆς
Καντουαρίας, καὶ οἱ κληρικοὶ ἔκλεξαν Ῥεγινάλδον
τινὰ παρὰ κανόνας μὲ συνθήκην νὰ φυλάττῃ τὴν
ἐκλογὴν μυστικὴν ἕως οὗ νὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὴν Ῥώ-
μην ἡ κύρωσις. Ἀλλ' ὁ Ῥεγινάλδος ἔλυσε τὴν
σιωπὴν, καὶ οἱ κληρικοὶ ἔκαμαν ἐκλογὴν ἄλλην.
Εἰς ταύτην ἀντέστησαν οἱ χειροτονηταὶ ἐπίσκοποι·
καὶ ἡ λογομαχία ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν Πάπαν. Ὁ
Ἰννοκέντιος ἀπέβαλε καὶ τὰς δύω ἐκλογὰς, καὶ
ἐδιώρισε νὰ γείνουν ψῆφοι ἄλλαι εἰς τὴν Ῥώμην,
αἱ ὁποῖαι ἔπεσαν εἰς τὸν Καρδινάλιον Στέφανον
Λάγγετον, Ἄγγλον τὴν πατρίδα.

Ἡ ἀγγελία τούτου τοῦ πράγματος ἔβαλε τὸν
Ἰωάννην εἰς μανίαν. Ὄχι μόνον δὲν ἐδέχθη τὸν
σταλθέντα ἀρχιεπίσκοπον, ἀλλ' ἔστειλε δύω ἱππό-
τας εἰς τὴν Καντουαρίαν, οἵτινες απεδίωξαν ὅλους
τοὺς κληρικούς του καὶ ἐδήμευσαν τὰ κτήματάτου.
Ὁ Ἰννοκέντιος τὸν ἐσυμβούλευσε. „Μὴ περιπλέ-
κεσαι, τοῦ ἔγραφεν, εἰς πράγματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα
δύσκολον εἶναι νὰ ἐκβῇς εὐτυχῶς.“ Εὐθὺς ἔστειλε

πρόσταγμα εἰς τοὺς ἐπισκόπους τοῦ Λονδίνου νὰ
συμβουλεύσουν τὸν βασιλέα νὰ δεχθῇ τὸν ἀρχιε-
πίσκοπον, ἢ νὰ τὸν ἀφορίσουν ἂν παρακούσῃ. Ὁ
Ἰωάννης θυμωθεὶς τοὺς ὕβρισε σφοδρότατα, καὶ
ὤμοσεν ὅτι θέλει κόψειν τὰς μύτας καὶ ἐξορύξειν
τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅλων τῶν ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ Ῥωμαίων,
καὶ ἐφοβέρισεν ὅτι θέλει δείρειν τοὺς ἐπισκόπους.
Οἱ ἐπίσκοποι καθυπέβαλαν μετὰ τοῦτο ὅλην τὴν
Ἀγγλίαν εἰς τὴν λεγομένην ἀργίαν (interdictum).
εἶδος νέου ἀφορισμοῦ, ὅς τις δὲν ἐνήργει εἰς ἕνα
ἢ μερικοὺς τινὰς, ἀλλ' ἐξηπλόνετο εἰς ὅλην τὴν
χώραν· αἱ λειτουργίαι τῶν ἐκκλησιῶν ἐχρεώστουν
νὰ παύσωσιν εἰς ὅλον τὸ βασίλειον, τὰ θυσιαστή-
ρια νὰ ἐκδυθῶσι τοὺς στολισμούς των· οἱ σταυροὶ,
αἱ εἰκόνες τῶν ἁγίων, οἱ κώδωνες τῶν πύργων νὰ
καταβιβασθῶσι καὶ σκεπασμένα νὰ τεθῶσι κατὰ
γῆς· οἱ γάμοι νὰ εὐλογῶνται εἰς τὰς αὐλὰς τῶν
ἐκκλησιῶν· ἀπηγορεύθησαν ὅλαι αἱ εὐφροσύναι, τὰ
συμπόσια καὶ αὐτὴ τοῦ κρέατος ἡ κατάλυσις· κἀν-
εἰς δὲν εἶχε τὴν ἄδειαν νὰ καλημερίσῃ ἄλλον,
οὐδὲ νὰ ξυρίσῃ τὰ γένειά του· ὅλη ἡ χώρα διὰ
τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἑνὸς ἐφαίνετο ὅτι ἦτο εἰς πέν-
θος καὶ φόβον ἀπὸ τὴν θείαν ἀγανάκτησιν.

Ὁ Ἰωάννης ἀντεστάθη ἱκανὸν καιρὸν, καὶ
ἔκβαλε τὴν ὀργήν του ἐναντίον τῶν ἱερωμένων.
Τοὺς ἐδίωξεν ἀπὸ τὰς καθέδρας των, καὶ ἐδήμευσε
τὰ κτήματάτων. Καὶ τὴν ἀγάπην δὲ τῶν ὑπηκό-
ων του ἐκαταφρόνησεν ὁ Ἰωάννης περισσότερον
τώρα παρὰ ἄλλοτε. Ἐπείραζεν ὅλας τὰς κλάσεις
τῶν ὑπηκόων του. Ἀτίμασεν ἐνδόξους οἰκογενείας
μὲ τὴν ἄσωτον ἡδυπάθειάν του· ἐμπόδισε τοὺς εὐ-
γενεῖς νὰ κυνηγῶσι τὰ πετεινὰ, ἐπρόσταξε νέους
φόρους, ἐκρήμνισε τοὺς φραγμοὺς τῶν δάσεών του
διὰ νὰ βόσκωσιν αἱ ἔλαφοί του τὰ γειτονικὰ χωρά-

φια τῶν ὑπηκόων του, καὶ ἔλαβεν ὁμήρους τὰ τέ-
κνα τῶν μεγιστάνων, τοὺς ὁποίους ὑπώπτευεν.

Ὁ δὲ Πάπας ηὔξανε τὰς ποινὰς βαθμηδόν.
Τὸ 1209 ἀφώρισε τὸν βασιλέα, καὶ ὅλοι οἱ πρό-
κριτοι ἱερωμένοι ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὸ βασίλειον.
Τελευταῖον δὲ (1212) ἀπέλυσε τοὺς Ἄγγλους ἀπὸ
τὸν ὅρκον τῆς εὐπειθείας, καὶ ἠκούσαμεν ἤδη ἀρ-
χήτερα (σελ. 488) πόσον βάρος ἔδωκε μὲ τοῦτο
τὸ μέσον εἰς τὴν πρὸς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλ-
λίας παρακίνησιν νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ
φόβος τῆς προσαράξεως τῶν ἐχθρῶν καὶ ὁ ὄχι μι-
κρότερος τῆς ἀβεβαιότητος τοῦ λαοῦ κατετάραξε
τὸν Ἰωάννην. Δειλία, ἀμφιβολία, τύψις τῆς συν-
ειδήσεως τὸν ἔκαμαν νὰ ταπεινωθῇ ὑποκάτω εἰς
τὴν βίαιον τοῦ Πάπα χεῖρα. Ὁ Παπικὸς τοποτηρη-
τὴς Πάνδολφος τοῦ ἐνέπνευσε τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ παρ-
αιτήσῃ τὸ βασίλειον εἰς τὴν καθέδραν τῆς Ῥώμης.
Εἰς τὰ δημόσια γράμματα, τὰ ὁποῖα ἐξέδωκεν ὁ
Ἰωάννης περὶ τούτου, λέγει ὅτι ἐλευθέρως καὶ
διὰ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων του χα-
ρίζει τὸ βασίλειόν του εἰς τὸν Πάπαν, καὶ μὲ ἐτή-
σιον φόρον 700 Μάρκα διὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ 300
διὰ τὴν Ἰρλανδίαν τὰ βαστάζει ὡς κληρουχήματα ἀπὸ
τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης. Εἰς τὴν προσκύνησιν,
τὴν ὁποίαν ἔκαμε περὶ τούτου (15. Μαΐου 1213),
ὁ μὲν τοποτηρητὴς ἐκάθητο ἐπὶ θρόνου, ὁ δὲ βασι-
λεὺς ἐγονάτισεν ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν του.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Λάγγετος, ὅστις ἔλαβε
τώρα τὴν καθέδραν του εἰς Καντουαρίαν, ἠθέ-
λησεν ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν τοῦ ἀθλίου τούτου βα-
σιλέως νὰ ὠφεληθῇ καὶ νὰ ἐξαναλάβῃ τὰ προνό-
μια τῆς ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα εἶχαν τῆς ἐπάρειν οἱ
πρότεροι βασιλεῖς Ἐρρῖκος Α'. καὶ Στέφανος. Οἱ
Βαρῶνες, οἵτινες ἐκαταφρόνουν τὸν βασιλέα περισ-
σότερον ἀφοῦ ἐταπεινώθη, ἤκουσαν τὸν Λάγγετον,

καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰωάννης δὲν ἔστεργεν, ἐκ τούτου
ἐγενήθη μεγάλη τις συμμαχία, ἥτις μὲ τὰ ὅπλα
εἰς τὰς χεῖρας ἠνάγκασε τὸν ἐκστατικὸν βασιλέα
νὰ ἐκδώσῃ ἐνυπόγραφον τὸν περίφημον μέγαν
Χάρτην τῶν ἐλευθεριῶν (Magna charta
libertatum). Ὑπεγράφη δὲ οὗτος τὴν 19. Ἰου-
νίου 1215 εἰς ἐλευθέραν τινὰ πεδιάδα μεταξὺ
Βινδεσορίου καὶ Σταΐνου. Ὁ κλῆρος ἔλαβε τὸ μέγι-
στον ὄφελος ἐκ τοῦ μεγάλου τούτου χάρτου, καὶ
μαζὴ μὲ αὐτὸν οἱ Βαρῶνες, οἱ ὁποῖοι ἐχρεώστουν
νὰ μεταδώσουν καὶ αὐτοὶ εἰς τοὺς ὑποτελεῖς των
ἄρχοντας ὅσα προνόμια ἔλαβαν ἀπὸ τὸν βασιλέα.
Οἱ πραγματευταὶ νὰ μὴ ὑπόκεινται εἰς τελώνια καὶ
φόρους μὲ αὐτογνωμοσύνην· τὸ Λονδῖνον καὶ ὅλαι
αἱ πόλεις καὶ κῶμαι νὰ ἐξαναλάβουν τὰς παλαι-
άς των ἐλευθερίας· κἀνὲν φορολόγημα νὰ μὴ ῥί-
πτεται εἰς αὐτὰς χωρὶς γνώμην τοῦ μεγάλου βου-
λευτηρίου. Τὰ βασιλικὰ κριτήρια νὰ εἶναι εἰς καθ-
ένα ἀνοικτά, τὰ ὁποῖα νὰ μὴ πωλοῦν πλέον ἢ
βραδύνουν τὴν δικαιοδοσίαν. Κἀνεὶς εὐγενὴς νὰ
μὴ φυλακόνεται, οὔτε νὰ δημεύεται ἢ βλάπτεται,
εἰμὴ διὰ κριτῶν ὁμοίων του καὶ κατὰ τοὺς ἐγχωρίους
νόμους. Διὰ τοὺς γεωργούς, περὶ τῶν ὁποίων
ἐφρόντισαν τὸ ὀλιγώτατον, ἔκαμαν νόμον κἀνενὸς
νὰ μὴ λαμβάνωνται ἐνέχυρον τὰ γεωργικὰ ἐργα-
λεῖα.

Ὁ Ἰωάννης ἐξέδωκεν ἀναγκασμένος τὸν χάρ-
την, ἔστειλεν ὅμως ἐν ταυτῷ εἰς τὴν Ῥώμην
καὶ ἐπαραπονήθη εἰς τὸν Πάπαν κατὰ τῶν ἐπανα-
στατικῶν ἀρχόντων του. Ὁ Ἰννοκέντιος εὕρηκεν
ἀφορμὴν νὰ περισσεύσῃ τὰ ἴδια ἑαυτοῦ δικαιώματα,
καὶ ἐκήρυξεν ἄκυρον τὸν χάρτην τῶν ἐλευθε-
ριῶν, ἀλλὰ τώρα καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Λάγγετος
ἠναντιώθη εἰς τὸν Πάπαν, ὅστις ἔπαθε δευτέραν
φορὰν ὅσα εἶχε πάθειν ἤδη ἀπὸ τὰς πρὸς Ὄθωνα

τὸν Δ΄. σχέσεις του. Ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἔπαυσαν νὰ εἶναι φίλοι τοῦ Πάπα, ὅταν ἡ θέσις των τοὺς ἔκαμεν ἀναγκαίως ἐναντίους του. Εἰς δὲ τοῦτο τὸ μεταξὺ ἀνενέωσεν ὁ Ἰωάννης μὲ βοήθειαν μισθοφόρων τὸν πόλεμον, καὶ ἐστενοχώρησε τοὺς Βαρῶνας τόσον, ὥστε κατέφυγαν εἰς τὸν Φίλιππον Αὔγουστον καὶ ἐπρόσφεραν τὸ στέμμα εἰς τὸν τούτου υἱὸν Λοδοβῖκον. Ἐφάνη οὗτος εἰς τὴν Ἀγγλίαν μὲ ἔνοπλον δύναμιν, πρὶν ὅμως συμβῇ μάχη καμμία, ἀπέθανεν ὁ Ἰωάννης τὴν 17. Ὀκτωβρ. 1216.

Εἰς τὰ γράμματα τοῦ θησαυροφυλακίου τοῦ Λονδίνου σώζονται ἀκόμη πολλαὶ παλαιαὶ ἐπιστολαὶ καὶ συμφωνίαι, ἐκ τῶν ὁποίων βλέπει τις πῶς ἐπώλει κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὁ βασιλεὺς ἄλλοτε μὲν δικαιοσύνην, ἄλλοτε δὲ ἀδικίαν. Κανεὶς δὲν ἐτόλμα νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν θρόνον χωρὶς δῶρα. Τὸ Κομητάτον Νορθοφολκία ἐπλήρονεν ἀργύριον διὰ νὰ περιᾷ εἰρηνικῶς καὶ τιμίως, καὶ ἡ κώμη Ὑαρμούθιον ἄλλο ἀργύριον διὰ νὰ βαστάζῃ τῆς ἐλευθερίας τὰ προνόμιά της. Κἄποιος Σέρλων ἠγόρασε τὴν ἄδειαν νὰ εἶναι ἐλεύθερος πάσης ποινῆς ἐὰν ἔμελλε νὰ κατηγορηθῇ ποτὲ ὡς φονεύς. Νικόλαος Μορέλος ὑπεσχέθη νὰ πληρώσῃ ἑξήκοντα λίτρας, ἐὰν ἠναγκάζετο ὁ Κόμης τῆς Φλανδρίας νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ τὰς 343 λίτρας, τὰς ὁποίας εἶχε δανεισθῆν ἀπ' αὐτόν. Οὔγων Οἴσελος ἐπλήρωσε 400 Μάρκα διὰ νὰ πραγματεύῃ ἐλευθέρως εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Κἄποιος ἔδωκε δύω Νορβηγικοὺς ἱέρακας διὰ νὰ τοῦ δοθῇ ἡ ἄδεια νὰ ἐκβάλῃ ἀπὸ τὴν βασιλικὴν ἐπικράτειαν 100 λίτρας τυρίου. Ἡ γυνὴ Οὔγωνος τοῦ ἐκ Νεβίλλης ἔδωκεν εἰς τὸν βασιλέα 200 πετεινοὺς διὰ νὰ τῆς δοθῇ ἡ ἄδεια νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν φυλακωμένον ἄνδρα της. Ῥιχάρδος ὁ ἐκ Νεβίλλης ἔδωκεν εἴκοσιν ἐκλεκτοὺς ἵππους διὰ νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν

βασιλέα ἐπιστολὴν συστατικὴν πρὸς τὴν Ἰσόλδαν Βισέτην παρακινοῦσαν αὐτὴν νὰ τὸν ὑπανδρευθῇ, καὶ Ῥόβερτός τις πέντε, διὰ νὰ σιωπήσῃ ὁ βασιλεὺς εἰς μίαν τινὰ ὑπόθεσίν του. Ἰωάννης ὁ Ἄχωρος ἐφυλάκωσε μίαν φορὰν ὅλους τοὺς Ἰουδαίους, καὶ πάλιν τοὺς ἐξεφυλάκωσε μὲ 66,000 Μάρκα. Ἄλλοτε ἐπλήρωσεν ὁ Ἰουδαῖος Ἰσαὰκ μόνος 5100 Μάρκα, ὁ Βροῦνος 3000 Μάρκα, ἄλλοι ὀλιγώτερα. Ἐῤῥῖκος ὁ Γ΄. ἐδανείσθη μίαν φορὰν ἀπὸ τὸν Κόμητα Κορνουβίας 5000 Μάρκα, καὶ ὡς ἐνέχυρον τοῦ ἔδωκε χειρόγραφα καὶ πληρεξουσιότητα ἐπάνω εἰς ὅλους τοὺς Ἰουδαίους τῆς Ἀγγλίας.

Οἱ μεγιστᾶνες ἔδειχναν τὸν πλοῦτον των μὲ πολυτελῆ ἐνδύματα, ὅπλα καὶ ἵππους, καὶ μὲ πολυάριθμον ἀκολουθίαν. Ἀπὸ τοὺς οἴκους των ἔλειπαν ἀκόμη τὰ σημερινὰ ἔπιπλα, καὶ ἐξαιρέτως τὰ θρονία. Διηγοῦνται περὶ Θωμᾶ τοῦ Βεκκέτου ὅτι ἐνῷ ἦτο Καγκελλάριος εἶχε τὸ οἴκημά του καθημερινῶς στρωμένον μὲ ἄχυρα τὸν χειμῶνα, καὶ μὲ πρασίνην χλόην τὸ θέρος διὰ νὰ κάθηνται ἐπάνω οἱ πολλοὶ πρὸς αὐτὸν ὑπάγοντες αὐθένται καὶ νὰ μὴ μολύνωσι τὰ λαμπρὰ ἱμάτιά των.

Ἀφοῦ εἰσήχθησαν ἐντελῶς αἱ ὑπὸ τοῦ μεγάλου χάρτου διοριζόμεναι διαταγαὶ, ἀρχίζει νέα ἐποχὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀγγλίας. Μ' ὅλον ὅτι ἦτο ἀκόμη ἀτελὴς εἰς πολλὰ, ηὔξαναν ὅμως προφανῶς δι' αὐτοῦ ἡ εὐταξία καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς κυβερνήσεως. Οἱ λαοὶ τοῦ μεσαιῶνος ἦσαν κατ' εὐτυχίαν ἐλεύθεροι ἀπὸ τὴν πλάνην ὅτι ὁ ἐμποδισμὸς τῆς δεσποτείας καὶ τῆς αὐτογνωμοσύνης στερεόνεται μὲ τὸν ἀφανισμὸν ὅλων τῶν καθεστάτων καὶ μὲ τὴν εἰσαγωγὴν νέας τῶν πραγμάτων τάξεως, ἥτις θεμελιόνεται ἐπάνω εἰς κενὰς καὶ ἀνυπάρκτους γενικὰς ἐννοίας. Τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀξιέπαινον ὡριμάζει μὲ βραδύτητα. Ἀπὸ τὰ ἀόρα-

τα σπέρματα τοῦ μεγάλου χάρτου ἐφύτρωσε τὸ ἰσχυρὸν καὶ ὑπερήφανον δένδρον τῆς Ἀγγλικῆς ἐλευθερίας.

---

27. Τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Β'. τὰ πρῶτα τῆς κυβερνήσεως.

(1215 — 1227).

Φρειδερῖκος ὁ Β', τοῦ Κοκκινογενείου ἔγγονος, τὸν ὁποῖον ἀφήκαμεν κεφαλὴν τοῦ βασιλείου, ἀφοῦ ἐνίκησεν Ὄθωνα τὸν Δ', εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς νοημονεστάτους καὶ ἰσχυροτάτους ἄνδρας τοῦ μεσαιῶνος. Ἀλλ' εἶχεν ἔμπροσθέν του ἀγῶνα βαρύτερον παρὰ πάντα ἄλλον αὐτοκράτορα. Κατηνάλωσεν ὅλην του τὴν ζωὴν καὶ τὰς καλλίστας τῶν δυνάμεών του εἰς πεισματώδη πόλεμον, τὸν ὁποῖον ἔκαμε κατ' αὐτοῦ ἡ ἱεραρχία.

Ἀφοῦ ἐστέφθη ὁ Φρειδερῖκος εἰς τὸ Ἀκυΐσγρανον (1215), ἔμεινε πέντε ἀκόμη ἔτη εἰς τὴν Γερμανίαν, συνεκρότησε συμβούλια, καὶ ἀπέβαλεν ἀταξίας. Τὸ 1210 ἤδη ἔτος τοῦ ἔτεκεν ἡ σύζυγος υἱὸν Ἐῤῥῖκον. Ὁ Πάπας Ὀνώριος Γ', διάδοχος τοῦ Ἰννοκεντίου, δὲν ἐπεθύμει ἄλλο διακαέστερα εἰμὴ νὰ κατορθώσῃ νέαν σταυροφορίαν, τῆς ὁποίας ἡγεμόνα νὰ ἴδῃ τὸν Φρειδερῖκον. Οὗτος ἔταξε νὰ κάμῃ τὴν ἐκστρατείαν (1215), ἀλλ' ἀπὸ τὰς ἀναγκαίας ὑποθέσεις τῆς Εὐρώπης ἐμποδίζετο κἂν νὰ τὴν συλλογισθῇ. Καὶ ὁ μὲν Ὀνώριος καθ' ὅλον τὸν δρόμον τῆς Παπικῆς πολιτικῆς ἠγρύπνει εἰς τὸ νὰ πληρώσῃ ὁ Φρειδερῖκος τὴν εἰς τὸν Ἰννοκέντιον δοθεῖσαν καὶ εἰς αὐτὸν ἀνανεωθεῖσαν ὑπόσχεσιν τοῦ νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν υἱόν του τὸ Σικελικὸν στέμμα· ὁ δὲ Φρειδερῖκος ἐφρόντιζε νὰ ἀσφαλίσῃ εἰς τὸν υἱόν

του Ἐῤῥῖκον τὴν διαδοχὴν τοῦ Γερμανικοῦ βασιλείου διὰ τῆς συγκαταθέσεως τῶν ἡγεμόνων. Πρὸς δὲ τὸν Πάπαν ἔγραφεν, ὅτι μὲ τὰ ἔργα του ταῦτα δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ ἑνώσῃ τὰ δύω βασίλεια, ἀλλὰ μόνον νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ἀγαθὴν αὐτῶν κυβέρνησιν ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του. Διὰ δὲ τὴν σταυροφορικὴν ἐκστρατείαν ἐμέμφετο τὴν ἀμέλειαν τῶν ἡγεμόνων, καὶ ἐπαρακάλει τὸν Πάπαν αὐτὸν νὰ τοὺς μεταχειρισθῇ μὲ δραστηριώτερον τόνον. Τὸν ἐπληροφόρει προσέτι ὅτι εἶναι ἔκδοτος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τῆς ὁποίας τοὺς κόλπους ἀνετράφη, καθὼς ἔλεγε, καὶ τῆς ὁποίας ἐβύζαξε τὸ γάλα *). Τῳόντι δὲ ὁ ἥμερος Ὀνώριος ἔδιδε διορίαν τῆς σταυροφορίας μίαν μετὰ τὴν ἄλλην καὶ εὐχαριστήθη προσέτι, ὅτι ἐκλέχθη βασιλεὺς τῆς Ῥώμης ὁ νέος Ἐῤῥῖκος (1220), πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ὁ Φρειδερῖκος ἠγόρασεν ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς μὲ πολλὰ προνόμια, καὶ μὲ αὐτὴν τὴν παραίτησιν τοῦ κληρονομικοῦ τῶν ἀρχιερέων δικαιώματος. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐκίνησε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ τῆς γυναικός του καὶ μὲ μεγάλην ἀκολουθίαν εὐγενῶν τῆς Γερμανίας. Οἱ Μεδιολανοὶ τοῦ ἔδειξαν τόσην ἀποστροφὴν, ὥστε ἀπέφυγε τὴν πόλιν των, οὐδ' ἐζήτησε κἂν νὰ στεφθῇ μὲ τὸ Λομβαρδικὸν στέμμα. Πρὶν φθάσῃ εἰς τὴν Ῥώμην, ὑπεχρεώθη διὰ συνθήκης ὅτι θέλει ἐκπληρώσειν πιστῶς τὰς προγενομένας ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑποσχέσεις, καὶ οὕτως ἔγεινεν ἡ στέψις εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Πέτρου χωρὶς ἄλλας δυσκολίας τὸν Νοέμβριον 1220. Ὁ Πάπας ἀνηγόρευσε τώρα τὸν Φρειδερῖκον αὐτοκράτορα καὶ βασιλέα τῆς Σικελίας, καὶ οὕτως ἐφάνη, τοὐλάχιστον πρὸς τὸ παρὸν, ὅτι δὲν ἐπέμενεν εἰς τὴν διαίρεσιν τῶν

*) Ἴδε Ῥαυμ. Ἱστορ. τῶν Ὀευσταουφίων, Τόμ. III, σελ 322 κ. ἐφ. ἐκ τῶν χειρογράφων τῶν Παπικῶν χρονικῶν.

δύω βασιλείων. Πρὸς περισσοτέραν πληροφορίαν ἔλαβεν ἐκ δευτέρου ὁ Φρειδερῖκος τὸν σταυρὸν, ἐζήτησεν ὅμως ἀπὸ τὸν Πάπαν ἀναβολὴν ἀκόμη μικρὰν διὰ νὰ καθησυχάσῃ τὰς κληρονομικὰς χώρας του.

Τὰς ἴδε τώρα ἀνὴρ ὢν καὶ αὐτοκράτωρ μετὰ ὀκταετῆ ἀπουσίαν. Ἡ εἰς αὐτὰς σύγχυσις ἦτο κορυφωμένη. Περιῆλθεν ὅλας τὰς ἐπαρχίας, συνεκρότησε συμβούλια, καὶ ἔκαμε πολλὰς σωτηρίους διαταγάς. Πολλοὶ δὲ ταραχοποιοὶ ἱερωμένοι ἐτιμωρήθησαν καὶ καθηρέθησαν ἀπὸ τὰς ἀξίας των, διὰ τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη πάλιν λογομαχία πρὸς τὸν Πάπαν. Εἰς τὴν Γερμανίαν ἐβάσταζαν εὐταξίαν οἱ ὑπ' αὐτοῦ βαλθέντες σύμβουλοι τοῦ υἱοῦ του Ἐῤῥίκου, ὅς τις ἐστέφθη βασιλεὺς εἰς τὸ Ἀκυΐσγρανον τὸ 1222 ἔτος.

Ὁ δὲ Πάπας δὲν ἔπαυεν εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ νὰ παρακινῇ μὲ ζῆλον μέγαν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς σταυροφορίας, καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἐῤῥῖκος ἐκ μέρους του εὕρισκε πάντοτε ἐμπόδια, καὶ μόνον διὰ νὰ φαίνεται ὅτι κάμνει τι ἔστελνεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μικροὺς στόλους καὶ μεγάλας ποσότητας ἀργυρίου εἰς τὴν Παλαιστίνην πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Χριστιανῶν, ἔκαμεν ὁ Ὀνώριος ἔργον, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ κινήσῃ τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὴν ἐκστράτευσιν διὰ τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ ὄφελος. Τοῦ Φρειδερίκου ἡ γυνὴ Κωνσταντία ἀπέθανε τὸ 1222 ἔτος. Ὁ τότε ἔχων τὸν ψιλὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ, Γάλλος τις Ἰωάννης, Κόμης Βριέννης, διέτριβεν εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ νὰ εὑρίσκῃ βοήθειαν εἰς τὰς δυτικὰς χώρας. Ὁ Πάπας λοιπὸν ἐνήργησε γάμον τοῦ Φρειδερίκου μὲ τὴν τοῦ τιτλικοῦ τούτου βασιλέως μονογενῆ θυγατέρα Ἰολάνθαν, διὰ τῆς ὁποίας παρέλαβεν ἐν ταυτῷ ὅλα τὰ δικαιώματα εἰς τὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ βασίλειον. Ὁ γάμος

ἔγεινε τὸ 1225 ἔτος, καὶ ὁ Φρειδερῖκος ἀνηγορεύθη ἐν ταυτῷ βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ὁ Ὀνώριος ἡσύχασε, καὶ ἐσυγκατάνευσεν ὁ αὐτὸς εἰς μίαν ἀκόμη διετῆ ἀναβολήν. Ὁ Φρειδερῖκος ἀφιέρωσε τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς τὰς ἀγαπητάς του κληρονομικὰς χώρας, καὶ εἰργάζετο μὲ ζῆλον νὰ τὰς καθησυχάσῃ καὶ νὰ τὰς εὐτυχίσῃ. Ἐνίκησε πλῆθος τι Σαρακηνῶν κατοικούντων ἀκόμη εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ μετέφερεν ἐξ αὐτῶν 60,000 εἰς τὴν ἐν Ἰταλίᾳ πόλιν Νουκερίαν. Ἐφρόντιζε νὰ συνταχθῇ νέα νομοθετικὴ βίβλος. Εἰς τὴν Νεάπολιν ἔκτισε πανεπιστήμιον τὸ 1224 ἔτος. Ἀλλ' εἰς τὸ μεταξὺ ἐφύτρωναν αἱ μὲ τὸν Πάπαν ἔριδες, ἐπειδὴ δὲν ἔπαυεν οὗτος νὰ δίδῃ εἰς τὴν Νεάπολιν ἱερατικὰ ἀξιώματα κατὰ τὴν θέλησίν του, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπέφερνεν ὁ αὐτοκράτωρ. Ὁ Φρειδερῖκος ἡτοιμάσθη ἀληθῶς διὰ τὴν ἐκστρατείαν, ἀλλ' ἡ σκληραυχενία τῶν Λομβαρδῶν, οἵτινες ἀπέφευγαν καὶ τὰ δίκαια, τὰ ὁποῖα ἔδωκεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἡ εἰρήνη τῆς Κωνσταντίας, ἔτρεψεν εἰς αὐτοὺς ὅλην τὴν προσοχήν του, καὶ εἶναι φανερὸν, ὅτι πολὺ πλέον ἐφρόντιζε διὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἀποκατάστασιν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀξίας παρὰ διὰ τὴν κυρίευσιν τοῦ ἁγίου τάφου.

Ἐστοχάσθη ἐν τοσούτῳ ὅτι αὕτη θέλει συνεργήσειν καὶ ἐκείνην. Ἐπρόσταξε νὰ συναχθῇ μέγα συμβούλιον εἰς τὴν Κρεμώνην (1226), ὅπου ἐπροσκάλεσε καὶ τὸν υἱόν του Ἐῤῥῖκον μαζὴ μὲ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Γερμανίας, μὲ πρόφασιν διὰ νὰ συσκεφθοῦν περὶ τῶν ἀναγκαίων μέσων τῆς σταυροφορικῆς ἐκστρατείας, ἥτις ἔμελλε νὰ γείνῃ ἐξ ἅπαντος ἔπειτα τὸ 1227 ἔτος. Ἀλλὰ πρὶν συναχθοῦν εἰς τὴν Κρεμώνην, ἤρχισεν ἡ ταραχή. Τὸ ἱερατεῖον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐδανείσθη ἀργύρια, διὰ νὰ μὴ εἴπῃ ὅτι τοὺς ἐφορολόγει, ἐψιθύριζεν. Ἐδόθη

προσταγὴ ὅτι οἱ ἱερωμένοι του ἐχρεώστουν νὰ κρίνωνται εἰς τὸ δικαστήριον τῆς χώρας διὰ φόνους καὶ ἄλλα κακουργήματα. Ἐκ τούτου ἔγεινε μεγαλητέρα ἡ ἀντιλογία. Εἰς τὴν Κρεμώνην ἔγειναν λόγοι φιλικοὶ διὰ νὰ φέρουν μὲ καλὸν τρόπον τοὺς Μεδιολανοὺς εἰς τὴν ὑποταγήν· ἀλλ' οὗτοι ἀνενέωσαν τὴν συμμαχίαν των μὲ 20 σχεδὸν πόλεις καὶ διαφόρους Κόμητας καὶ ἄρχοντας, καὶ δὲν ἔστερξαν νὰ δεχθῶσι τὸν αὐτοκράτορα. Καὶ τὸν υἱόν του δὲ, ὅς τις ἐπρόσμενεν ἓξ ἑβδομάδας εἰς τὸ Τρίδεντον, τοῦ ἔκλεισαν τὴν διὰ τῶν Ἄλπεων διάβασιν μὲ ἰσχυρὰν δύναμιν. Ὁ Φρειδερῖκος ἔκαμε τὸ συμβούλιον εἰς τὴν Κρεμώνην μὲ ὀλίγας πιστάς του πόλεις, αἵτινες ἠχθρεύοντο μὲ τοὺς Μεδιολανούς. Ἀφώρισε πολιτικῶς τὴν τῶν πόλεων συμμαχίαν, καὶ ἀνέθηκε τὴν κρίσιν τοῦ πράγματος εἰς τὸν Πάπαν. Ὁ Ὀνώριος ἀπεφάσισεν ὁ μὲν αὐτοκράτωρ νὰ συγχωρήσῃ τοὺς Μεδιολανοὺς, αἱ δὲ νὰ τοῦ στείλωσι 400 ἱππεῖς διὰ τὸν σταυρικὸν πόλεμον. Ἡ ἀπόφασις αὕτη, ἥτις δὲν ἐστερέονε τὴν μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν πόλεων σχέσιν, ἀδύνατον ἦτο νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν Φρειδερῖκον. Ἐσιώπησεν ὅμως κατὰ τὸ παρὸν καὶ ἔστερξεν εἰς τὰ κριθέντα.

28. Φρειδερίκου Β'. ἡ σταυροφορικὴ ἐκστρατεία.

(1228 — 1229.)

Τὸν Μάρτιον τοῦ ἐφεξῆς ἐνιαυτοῦ (1227) ἀπέθανεν Ὀνώριος ὁ Γ'. Τὸν διεδέχθη Γρηγόριος ὁ Θ', ἀνὴρ πνεύματος ἰσχυροῦ, ἐπιτήδειος καὶ ἐκλεχθεὶς ἐπὶ τούτῳ, διὰ νὰ ἀντιπαραταχθῇ δυνατῶς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ νὰ ἐκβάλῃ τὴν Παπικὴν καθέ-

δραν ἀπὸ τὴν ταπεινότητα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφοβέριζε νὰ τὴν καταφέρῃ ὁ Φρειδερῖκος. Πρῶτος λόγος καὶ τούτου ἦτο ἡ σταυροφορία. Καὶ τῷόντι αἱ περὶ τούτου κραυγαὶ εἶχαν ἐρεθίσειν τόσον ὅλον τὸν κόσμον, ὥστε ὁ Φρειδερῖκος δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἀναβάλῃ τὸν καιρὸν φοβούμενος τὴν κοινὴν κατ' αὐτοῦ δυσαρέστησιν. Μὲ πολλὴν ἀδημονίαν του ἀπεφάσισε νὰ κινήσῃ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου 1227, καὶ ἐπρόσταξε τὸν υἱόν του Ἐῤῥῖκον νὰ ἐξαποστείλῃ γρήγορα τοὺς ἱππότας τῆς Γερμανίας. Μόλις διεδόθη ὁ λόγος οὗτος, καὶ συνέῤῥευσαν πλῆθος ἀναρίθμητον σταυροφόρων εἰς τὴν Ἀπουλίαν, ὅπου ἡ θερινὴ θερμότης τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, ἀσυνήθιστος εἰς βορείους ἀνθρώπους, ἐγέννησε κακοήθεις ἐπιδημικὰς νόσους. Πολλοὶ ἐμβῆκαν ὅμως εἰς τὰ πλοῖα ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν 8. Σεπτεμβρίου (1227) ἠκολούθησε καὶ ὁ Φρειδερῖκος αὐτὸς ὁμοῦ μὲ τὸν φίλον του, τὸν Κόμητα τῆς Θυριγγίας Λοδοβῖκον. Ἀλλ' εἰς τὸν στόλον ἐκτυπήθησαν καὶ οἱ δύω ἀπὸ τὴν μολυντικὴν ἀῤῥωστίαν, καὶ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ἐφέρθησαν πάλιν εἰς τὸν Ὑδροῦντα. Ὁ Κόμης ἀπέθανε, καὶ οἱ ἱεροὶ πολεμισταὶ, ἀκούσαντες ὅτι δὲν ἀκολουθεῖ ὁ αὐτοκράτωρ, ὑπέστρεψαν λυπημένοι ὀπίσω καὶ ἐσκορπίσθησαν κατ' ὀλίγους εἰς τοὺς τόπους των. Ὅλη ἡ ἐκστρατεία, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν εὐθύνειν τὸ ὄμμα ὅλη ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Ἀσία, ἔγεινε μηδέν.

Τώρα Γρηγόριος ὁ Θ' ἀπέλυσεν ὅλον τὸν θυμόν του, καὶ ἤρχισε φανερὸν πόλεμον κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὠνόμασε πρόφασιν τὴν ἀῤῥωστίαν του, δὲν ἄφινε νὰ παρουσιασθοῦν ἔμπροσθέν του οἱ αὐτοκρατορικοὶ πρεσβευταὶ, καὶ ἔγραφε πρὸς αὐτὸν: „ἄμετρος πόνος ἀμέτρου ἐκστάσεως καὶ ἀπεριορίστου τρόμου περιεκύκλωσε πανταχόθεν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα μου,“ ἀνέβη εἰς τὸν ἄμβωνα τὴν ἡμέραν

τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ, καὶ ὡμίλησε βροντηρὰ ἐπάνω
εἰς τὸ ῥητόν· „ἔσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλίψις“ (Μάρκ.
ιγ΄, 19), ὠνόμασε τὸν αὐτοκράτορα δράκοντα, τὸν ἐκατα-
δίκασεν εἰς τὰ κατώτατα τοῦ ᾅδου, καὶ ἐσφενδόνισε κατ᾽
αὐτοῦ τὸν κεραυνὸν τοῦ ἀφορισμοῦ. Μετὰ τοῦτον
ἦλθε καὶ ἡ ἀργία (**interdictum**), καὶ ἐδόθη καὶ
περὶ τῶν δύω τούτων ἀγγελία διὰ πολλῶν τοποτη-
ρητῶν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, ὅτι ἐκίνησε τὴν ὀργὴν
τοῦ θεοῦ „ὁ ἐχθρὸς τῆς ἐκκλησίας.“ Ὁ Φρειδε-
ρῖκος ἀπελογεῖτο δι᾽ ἐπιστολῶν, ἐβεβαίονεν ὅτι ἡ
ἀναῤῥωσίς του θέλει ἐκπληρώσειν τὸ χρέος του, καὶ
ἀπέδειχνεν αἰτίαν τοῦ ἀφορισμοῦ μόνην τὴν δοξο-
μανίαν τοῦ Πάπα, καὶ ὅτι καὶ τὸν Ἄχωρον Ἰωάν-
νην καὶ τὸν Κόμητα τῆς Τολώσης ἀφώρισεν ἡ Πα-
πικὴ καθέδρα μόνον διὰ νὰ ὑποτάξῃ τοὺς τόπους
των, καὶ ὅτι ἤθελε νὰ κάμῃ προσεκτικοὺς ὅλους τοὺς
λαοὺς, καὶ ἀνέφερε τοῦ Ὁρατίου τὸν στίχον. **Tua
res agitur, paries cum proximus ardet** (ἤγουν κιν-
δυνεύει ὁ οἶκος σου, ὅταν καίεται ὁ γειτονικός σου τοῖ-
χος). Καὶ εἰς τὴν Ῥώμην αὐτὴν ὁ πρεεσβευτής του ἀνέγ-
νωσέτι τοιοῦτον εἰς τὸ Καπιτώλιον ἔμπροσθεν τῶν συν-
αγμένων Ῥωμαίων. Ἔγραφε δὲ εἰς τὴν ἐπικράτειάν
του ν᾽ ἀναγκάζουν τοὺς ἱερεῖς νὰ λειτουργοῦν, καὶ
νὰ μὴ ἀφίνουν τινὰ ν᾽ ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν.

Διὰ νὰ ἀποκατασταθῇ ὅμως πάλιν εἰς τὴν τι-
μὴν τοῦ κόσμου, καὶ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ ἀῤῥωστία
του δὲν ἦτο πλαστὴ, ἐπεχείρησε πλέον τὴν ἐκστρα-
τείαν τὸ ἐφεξῆς ἔτος (**1228**). Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον
ἐσύναξεν εἰς τὴν Καπύην ἐπὶ συμβουλίου φόρον
τινὰ ἀπὸ τοὺς Βαρῶνας καὶ ἱερωμένους του, ἔβα-
λεν ἀσφαλεῖς ἐπιτρόπους τῆς ἐπικρατείας του, καὶ
ἔκαμεν ὅλας τὰς ὠφελιμωτάτας ἑτοιμασίας. Οἱ εἰς
τὴν Ῥώμην ὀπαδοί του διήγειραν ταραχὴν κατὰ τοῦ
Πάπα, καὶ τὸν ἀπεδίωξαν ἀπὸ τὴν πόλιν· ἀλλ᾽
ὅμως καὶ φεύγων ἐπανέλαβε τὸν κατὰ τοῦ αὐτο-

κράτορος ἀφορισμόν του, καὶ οἱ τοποτηρηταί του τὸν
ἐπανέλαβαν εἰς ὅλα τὰ πέρατα τῆς Εὐρώπης

Πρότερον μὲν ἦτο ἁμαρτία ἡ ἀναβολὴ τῆς ἐκ-
στρατείας, τώρα δὲ ἡ ἐκτέλεσίς της. Παπικαὶ ἐπι-
στολαὶ πρὸς τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ ἱερωμένους τῶν
ἱπποτικῶν ταγμάτων ἀπηγόρευαν νὰ ἔχῃ τις κοινωνίαν
μὲ τὸν ἀφωρισμένον. Οἱ Γερμανοὶ, οἵτινες ἤθελαν
νὰ ἑνωθοῦν μὲ τὴν ἐκστρατείαν, ἐδιώκοντο καὶ
ἐγυμνόνοντο ὑπὸ τῶν Μεδιολανῶν κατὰ συμβου-
λὴν τοῦ Πάπα. Τελευταῖον διὰ νὰ κάμῃ ὁ Πάπας
δραστικώτερον τὸν ἀφορισμόν του, μὲ τὰ πολλὰ ἀρ-
γύρια, τὰ ὁποῖα ἐσύναζεν ἀπ᾽ ὅλας τὰς χώρας,
ἐκαθώπλισε τρία στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ἐπροστά-
χθησαν νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ νὰ πορ-
θήσουν ὅλον τὸ βασίλειον. Τὴν δὲ ἀφορμὴν τού-
του ἔδωκε τοῦ Φρειδερίκου ὁ κυβερνήτωρ, ὅς τις,
διὰ νὰ τιμωρήσῃ ἐπαναστάτας τινὰς, εἶχεν ἐγγίξειν
τὴν Παπικὴν ἐπικράτειαν. Διὰ νὰ κάμῃ ὁ Πάπας
ἀπίστους τοὺς ὑπηκόους, διεδόθησαν πανταχοῦ ψευ-
δοφῆμαι ὅτι ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ.

Εἰς δὲ τοῦτο τὸ μεταξὺ Φρειδερῖκος ὁ Β΄
ἔφθασεν εὐτυχῶς εἰς τὴν Ἄκρην. Οἱ Ἰωαννῖται,
Τεμπλάριοι καὶ οἱ Γερμανικοὶ ἱππόται τὸν προϋπήν-
τησαν χαίροντες, καὶ τὰ πράγματα ἐφαίνοντο ὅτι
ἔτρεχαν κατ᾽ εὐχήν. Τότε ἐφάνησαν δύω Φραγ-
κισκανοὶ μὲ Παπικὰς ἐπιστολὰς, καὶ εὐθὺς ἐσυγχύ-
σθη ἡ ὁμόνοια. Οἱ ἱππόται ἀπεμακρύνθησαν, καὶ ἀπέ-
στησαν καὶ μέρος τοῦ στρατεύματος ἀπὸ τὸν αὐ-
κράτορα. Ὁ Φρειδερῖκος ἀπηλπισμένος ἐκίνησε μὲ
τοὺς ὀλίγους πιστούς του ἀπὸ τὴν Ἄκρην διὰ νὰ
εὕρῃ εἰς τὴν Παλαιστίνην ἢ τὸν θάνατον, ἢ τό-
σον μεγαλητέραν δόξαν.

Ἑρμάννος ὁ ἐκ Σάλσας, ὁ ἀνδρεῖος μέγας Μά-
γιστρος τοῦ Γερμανικοῦ τάγματος, ἔμεινεν ὀπίσω διὰ
νὰ δοκιμάσῃ ἀκόμη μίαν φορὰν τὴν ῥητορικήν του

εἰς τοὺς Ἰωαννίτας καὶ Τεμπλαρίους. Διήγειρε τὴν φιλοτιμίαν των, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν. Εἰς τὴν Καισάρειαν τὸν ἔφθασαν. Ἀλλ' ἡ ζηλοτυπία ὕψωσε πάλιν πάραυτα τὴν κεφαλήν της. Ὁ ἀκούραστος Ἑρμάννος, διὰ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς ἕν, ἐκήρυξεν ὅτι ἡ ἐκστρατεία ἐγίνετο ὄχι ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ' ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ καὶ ὅλης τῆς χριστιανικῆς κοινότητος.

Οὕτως ἔφθασαν κατὰ τὰ μέσα Νοεμβρίου εἰς Ἰόππην. Πλησίον τῆς Γάζης ἔστεκεν ὁ Σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου, ὁ τότε κύριος τῆς Ἱερουσαλὴμ, πλησίον δὲ τῆς Συχὲμ ὁ ἐχθρός του τῆς Δαμασκοῦ Σουλτάνος, καὶ καθεὶς ἐπεθύμει νὰ ἑλκύσῃ εἰς τὸ μέρος του τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ Φρειδερῖκος ἐπρόκρινε τὴν φιλίαν τοῦ πρώτου, καὶ δι' ἐπιτηδείων συμβάσεων ἐκέρδησε χωρὶς νὰ ἐκβάλῃ τὸ σπαθί του ὅ,τι πρὸ αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιτύχουν οἱ ἰσχυρότατοι ἡγεμόνες μὲ πολλοὺς κινδύνους καὶ ἄπειρον αἱματοχυσίαν. Ὁ Σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου, διὰ νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν κυρίαν του χώραν, παρεχώρησεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα μὲ δεκαετῆ ἐκεχειρίαν (18 Φεβρουαρ. 1229) τὸ βασίλειον τῆς Ἱερουσαλὴμ μὲ τὴν μητρόπολιν καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους τόπους, οἱ ὁποῖοι ἀνῆκαν εἰς αὐτὸ πρὶν τὸ κυριεύσουν οἱ Σαρακηνοὶ, ὑπεσχέθη προσέτι νὰ μὴ κτίσῃ νέα φρούρια κατὰ τῆς Παλαιστίνης. καὶ ἐζήτησε μόνον ὑπεράσπισιν καὶ ἀσφάλειαν διὰ τοὺς εἰς τὰς παραχωρουμένας ἐπαρχίας κατοικοῦντας Μουσουλμένους, καὶ τὴν ἐλευθέραν αὐτῶν εἴσοδον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος, τὸν ὁποῖον ἐτίμων καὶ αὐτοὶ ἐπίσης καθὼς οἱ Χριστιανοί. Ὁ Φρειδερῖκος λοιπὸν ἐμβῆκε μὲ χαρὰν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐξαναέδωκεν εἰς τοὺς ἱερωμένους τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ μοναστήριά των, καὶ ἐξαναέκτισεν ὅλα τὰ χαλασμένα φρούρια καὶ ὀχυρώματα.

Τόσα πράγματα δὲν ἠδυνήθησαν οἱ Ἰωαννῖται καὶ οἱ Τεμπλάριοι νὰ κατορθώσουν εἰς πεντήκοντα ἔτη. Διὰ τοῦτο ὑπερυψώθη τώρα ὁ φθόνος των. Καὶ ὁ Πατριάρχης αὐτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ Γερόλδος, πιστὸς δοῦλος τοῦ Πάπα, δὲν ἠθέλησε νὰ λειτουργήσῃ ἔμπροσθεν τοῦ ἀφωρισμένου, καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἠθέλησε νὰ στεφθῇ βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ, καθυπέβαλεν εἰς ἀργίαν ἐκεῖνος ὅλην τὴν πόλιν. Ὁ Φρειδερῖκος δὲν ἐταράχθη ἐκ τούτου. Ὑπῆγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὴν 18 Μαρτίου (1229) μετὰ τῶν ἡγεμόνων καὶ Γερμανικῶν ἱπποτῶν, καὶ ἐπειδὴ κἀνεὶς ἱερεὺς δὲν ἠθέλησε νὰ λειτουργήσῃ, ἔβαλε μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας τὸ στέμμα εἰς τὴν κεφαλήν του ἀπὸ τὴν ἱερὰν τράπεζαν. Ἑρμάννος ὁ ἐκ Σάλσα ἔκαμε λόγον εἰς τὸν λαόν.

Τὸ μῖσος τῶν Τεμπλαρίων ἦτο τόσον μέγα, ὥστε κρυφίως ἐφανέρωσαν εἰς τὸν Σόυλτάνον τῆς Αἰγύπτου τὴν ἡμέραν, ὁπότε ὁ αὐτοκράτωρ μὲ ὀλίγους τινὰς ἔμελλε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Ἰορδάνην ὅπου ἐβαπτίσθη ὁ Ἰησοῦς. Ἀλλ' ὁ Σουλτάνος ἔστειλε τὴν κακοήθη ἐπιστολὴν εἰς αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις μετὰ πολλὰς ἄλλας ἐπιβουλὰς τῶν Τεμπλαρίων, ἐμβὰς εἰς τὰ πλοῖα περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαΐου 1229 ἄραξεν εὐτυχῶς εἰς τὸ Βρεντέσιον.

---

29. Ἰταλία καὶ Γερμανία μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Φρειδερίκου.

(1229 — 1237.)

Πρὶν φθάσῃ ἀκόμη ὁ αὐτοκράτωρ, εἶχεν ἀποδείξειν ὁ Πάπας τὴν εἰρήνην τὴν γενομένην εἰς τὴν Ἀνατολὴν μέγιστον ἀσέβημα. Ὠνόμασε τὸν Φρειδερῖκον μυστικὸν Μωαμεθανὸν, ὅστις ἔκαμε φι-

λίαν μὲ τοὺς Σαρακηνούς, καὶ ἀφῆκεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἁγίαν χώραν, τὸν ἐπέπληξεν ὅτι ἐκακομεταχειρίσθη τὸν Πατριάρχην τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐτόλμησε νὰ βάλῃ τὸ στέμμα εἰς τὴν κεφαλήν του, καὶ ἀπέῤῥιψεν ὅλα τὰ προβλήματα τοῦ συμβιβασμοῦ, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν εἰς αὐτὸν ὁ Φρειδερῖκος μετὰ τὸν ἐρχομόν του.

Ὁ αὐτοκράτωρ λοιπὸν διὰ νὰ εὕρῃ ἡσυχίαν ἐπίασε τὴν βίαν. Ἐξαναεκυρίευσε τὰς κληρονομικάς του χώρας εὐκολώτατα, ἐπειδὴ οἱ Παπικοὶ ἢ οἱ ὀνομαζόμενοι κλειδοστρατιῶται δὲν ὑπέμειναν ἀντίστασιν. Αἱ ξέναι δυνάμεις καὶ αἱ Λομβαρδικαὶ πόλεις, τὰς ὁποίας ὁ Γρηγόριος ἔκραξε βοηθούς, δὲν ἔδειξαν προθυμίαν, ἐπειδὴ ἡ πλεονεξία καὶ ἡ σκληρότης, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ τοποτηρηταί του ἐφορολόγουν πανταχοῦ τὰ πολεμικὰ ἀργύρια, ἐψύχρανεν ὅλον τὸν κόσμον. Πολλοὶ ἱερεῖς ἐπώλησαν διὰ τοῦτο τὰ σκεύη τῶν ἐκκλησιῶν των. Ταῦτα καὶ τοῦ Φρειδερίκου ἡ ταχεῖα κυρίευσις τῶν ἐπαρχιῶν του ἐταπείνωσαν τὸν Πάπαν· ἦλθαν δὲ καὶ πολλοὶ πρὸς αὐτὸν ἐκ Γερμανίας ἀρχιερεῖς καὶ τὸν ὡμίλησαν σπουδαιότατα. Ἐσυντάχθησαν λοιπὸν εἰρήνης συνθῆκαι, καὶ τὸν Αὔγουστον 1230 ἔγεινε τελευταῖον ἡ φιλίωσις. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπελύθη ἀπὸ τὸν ἀφορισμὸν εἰς Γεπερανὸν ἀπὸ ἕνα Καρδινάλιον, καὶ ὑπεσχέθη νὰ λησμονήσῃ ὅλα τὰ παρελθόντα. Τὴν 2 Σεπτεμβ. 1230 ἔκαμεν ἐν Ἀναγνίᾳ συνομιλίαν μὲ τὸν Πάπαν πολλὰ φιλικὴν κατὰ τὸ φαινόμενον.

Τὴν βραχεῖαν ἄνεσιν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἐπροξένησεν ἡ εἰρήνη αὕτη, ἐμεταχειρίσθη εἰς τελείαν καθησύχασιν τῶν κληρονομικῶν χωρῶν του. Συνεκρότησε συμβούλιον εἰς τὴν Μελφίαν, ὅπου ἐδημοσίευσε τὴν νέαν νομοθετικὴν βίβλον του. Περιέλαβεν ὅλα τὰ κλωνάρια τῆς πολιτικῆς κυβερνήσεως,

περιώρισε τὴν αὐτογνωμίαν τῶν κριτῶν, καὶ ἠσφάλισε τὰ δίκαια τῶν ὑπηκόων. Εἰς τὰς συναρχίας τῆς κυβερνήσεως ἐπροσδιώρισεν ἀκριβῶς τὴν ἔκτασιν τῶν ἔργων των, καὶ τὴν κοινοβουλευτικὴν κατάστασιν ἐσχημάτισεν ἐξαίρετα. Καὶ ὑπὸ τῶν Νορμανικῶν ἤδη βασιλέων συνεκροτοῦντο κοινοβούλια ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Βαρώνων· ὁ Φρειδερῖκος ἐπρόσθεσε πρῶτος καὶ τοὺς πρεσβευτὰς τῶν πόλεων, καὶ ἦτο βέβαια πρῶτος, ὅς τις εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου συνέλαβε τὴν ἔννοιαν νὰ κάμῃ μετόχους τῶν βουλευμάτων ὅλους τοὺς ὑπηκόους διὰ μέσου τῶν ἀντιπροσώπων τών. Τὰ κριτήρια τοῦ ἱερατείου καὶ τῆς εὐγενείας ἐπεριωρίσθησαν πολύ. Πᾶς δευτερεύων ἄρχων εἶχε τὴν ἄδειαν νὰ αναφέρεται εἰς τὰ βασιλικὰ κριτήρια· πᾶσα αὐτογνώμων κρίσις ἀπηγορεύθη. Οἱ εὐγενεῖς ἀπεζημιώθησαν ἀντὶ τούτου μὲ τὴν ἐξάπλωσιν τῶν δικαίων εἰς τὰ κτήματά των *). Διὰ τὴν ἐμπορίαν, καὶ τὴν ἰατρικὴν κτλ. ἐξεδόθησαν σωτηριωδέσταται παραγγελίαι. Εἶναι πάντη ἀναμφίβολον, ὅτι ἡ Νεάπολις καὶ ἡ Σικελία ποτὲ δὲν ἐκυβερνήθησαν εὐτυχέστερα παρὰ ἀπὸ Φρειδερῖκον τὸν Β'. Πολλαὶ πόλεις ἐκαλλωπίσθησαν διὰ λαμπρῶν οἰκοδομημάτων καὶ ὠφελίμων καθιδρυμάτων, ἄλλαι δὲ ὠχυρώθησαν, καὶ μετεφέρθη δευτέρα Σαρακηνῶν ἀποικία ἀπὸ τὴν Σικελίαν εἰς τὴν Ἀπουλίαν.

Ἀλλ' εἰς τὴν Λομβαρδίαν ἐπεκράτουν ἄπαυστοι ταραχαὶ καὶ πόλεμοι. Αἱ πόλεις ἐπολεμοῦντο πρὸς ἀλλήλας ἐξ ἀντιζηλίας καὶ ἐμπαθοῦς μίσους, καὶ ἐντὸς τῶν τειχῶν των ἐπεκράτουν ὄχι ὀλιγώτερον ὀλέθριαι φατρίαι. Ὁ αὐτοκράτωρ βλέπων μὲ λύπην του τὸ κακὸν συνεκάλεσε γενικὴν σύνοδον εἰς τὴν Ῥάβενναν, ὅπου ἐπροστάχθησαν νὰ

*) Ῥαυμ. ἐνθ. ἀνωτ. Τόμ. VII. τμ. 6.

ἔλθωσιν ὁ υἱός του καὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας. Ἀλλ' οἱ Λομβαρδοὶ ἐφάνησαν ὄχι ὀλιγώτερον ἐναντίοι τώρα παρὰ πρότερον εἰς τὸ συμβούλιον τῆς Κρεμώνης· ἀνενέωσαν τὴν συμμαχίαν τῶν πόλεων, καὶ ἐπίασαν τὰ στενὰ τῶν Ἄλπεων οὕτως, ὥστε ὁ Φρειδερῖκος, διὰ νὰ συνομιλήσῃ μὲ τὸν υἱόν του, ἠναγκάσθη νὰ ταξειδεύσῃ μὲ τὸ πλοῖον εἰς τὴν Ἀκυληΐαν.

Νὰ τιμωρήσῃ τὴν αὐθάδειαν ταύτην δὲν ἤθελε, καὶ μάλιστα ἐνῷ τὸν ἐκάλουν εἰς τὴν Σικελίαν κἄποιαι ταραχαί. Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐπανέστησαν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τοῦ Πάπα, καὶ τὸν ἐδίωξαν ἐκ δευτέρου ἀπὸ τὴν πόλιν. Ὁ Φρειδερῖκος τὸν ἐχαιρέτισε (1234) εἰς Ῥεάτην, καὶ μὲ τὰ Γερμανικὰ στρατεύματά του ὑπέταξεν εἰς αὐτὸν τοὺς ἀποστάτας. Ἐν ταὐτῷ δὲ ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Πάπαν νὰ μεσιτεύσῃ πρὸς τοὺς Λομβαρδοὺς διὰ νὰ ὑποταχθῶσιν· ὁ Πάπας ἐμεσίτευσε, καὶ αἱ πόλεις τὸν ἀπεκρίθησαν ὅτι δέχονται τὴν μεσιτείαν του. Ἀλλ' εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ἔπλεκαν οἱ ἄπιστοι μυστικὰς συμφωνίας μὲ τὸν βασιλέα τῆς Ῥώμης Ἐῤῥῖκον, ὅς τις ἦτο ἕτοιμος νὰ ἐπαναστατήσῃ κατὰ τοῦ πατρός του, καὶ μετὰ δύω μῆνας, ἀφοῦ ἀπεκρίθησαν εἰς τὸν Πάπαν, ἔκαμαν μὲ πληρεξούσιον τοῦ Ἐῤῥίκου συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας αὐτοὶ μὲν τὸν ἐγνώριζαν βασιλέα των, ὁ δὲ Ἐῤῥῖκος ἐθυσίαζεν εἰς αὐτοὺς τὰ δίκαια τοῦ στέμματος *).

Ὁ νεανίσκος βασιλεὺς Ἐῤῥῖκος, ἐνῷ ἔλειπεν ὁ πατήρ του, εἶχεν ἐκδοθῆν εἰς ζωὴν ἀκόλαστον καὶ εἰς κακοὺς συμβούλους. Τὰς πατρικὰς παραινέσεις καὶ ἐπιπλήξεις, τὰς ὁποίας ἤκουε διὰ τοῦτο,

*) Ἡ κατὰ Γρηγορίου τοῦ Θ΄. ὑπό τινων γινομένη κατηγορία, ὅτι αὐτὸς συνήργησεν εἰς τοῦ Ἐῤῥίκου τὴν ἐπανάστασιν, εἶναι πάντη ἄλογος. Ἴδε Ῥαυμ. ἔνθ. ἀνωτ. Τόμ. III. σελ. 692.

ἐδέχετο μὲ ὀργὴν, καὶ ἤνοιξε τὰ ὦτα του εἰς τοὺς κόλακας, οἵτινες τοῦ ἔλεγαν: „Ἡ Γερμανία πάσχει διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ βασιλέως, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ δὲν δύναται νὰ βασιλεύῃ καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὴν Σικελίαν κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πάπα. Διὰ τοῦτο θέλεις φροντίσειν διὰ τὸ καλὸν τοῦ βασιλείου καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἐὰν γείνῃς αὐτόνομος.“ Ἡ ἀλαζονεία καὶ ἡ δοξομανία ἐτρέλαναν τὸν νεανίσκον, καὶ τὸν ἔκαμαν νὰ γείνῃ ἀποστάτης. Ἀνίχνευσε πρῶτον τὰς καρδίας τῶν ἀρχόντων εἰς συμβούλιον τῆς Ῥοπαρδίας 1234. Πολλοὶ μικρότεροι ἄρχοντες, ἐλπίζοντες εὐτυχίαν ἐκ τῆς μεταβολῆς, συνένευσαν, οἱ δὲ μεγαλήτεροι καὶ αἱ πλεῖσται πόλεις ἔμειναν ἀκλόνητοι. Κατὰ τὸ ἔαρ 1235 ἦλθεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν Γερμανίαν χωρὶς στράτευμα πιστεύων εἰς τὸ δίκαιόν του καὶ εἰς τὴν τῶν Γερμανῶν πίστιν. Εἰς τὴν Ῥατισβόναν ἑβδομήκοντα ἀρχιερεῖς καὶ ἡγεμόνες ἐκήρηξαν ὁμοφώνως ἔνοχον τὸν Ἐῤῥῖκον, καὶ ἔδωκαν στρατιώτας εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ ἄπιστος υἱὸς ἐκβῆκεν ἀπὸ ἓν φρούριον, κατὰ τοῦ ὁποίου ἐπροχώρει ὁ πατὴρ, καὶ γονατιστὸς ἔμπροσθέν του ἐζήτει ἔλεον. Εἰς Βορματίαν ἔμπροσθεν συμβουλίου ἐλύθυσαν τὰ δεσμά του, καὶ τοῦ ἐδόθη συγχώρησις. Ἀλλ' ἐντροπὴ καὶ ἀπελπισία τὸν ἔῤῥιψαν εἰς δεύτερον πειρασμόν· εἶπαν ὅτι ἠθέλησε νὰ φαρμακώσῃ τὸν πατέρα του. Διὰ τοῦτο ἐπιάσθη ἐκ δευτέρου καὶ μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν δύω υἱῶν του ἐστάλθη εἰς τὴν Ἀπουλίαν καὶ ἐκλείσθη εἰς τὸ φρούριον τοῦ ἁγίου Φήλικος, ὅπου ἀπέθανε μετὰ ἑπτὰ ἔτη *).

*) Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Ἐῤῥῖκος, ἐξέδωκεν ὁ αὐτοκράτωρ ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν, ὅπου ἔλεγεν: „Ὁμολογῶ, ὅτι ἡ ὑπερηφάνεια τοῦ ζῶντος βασιλέως δὲν ἠδύνατο νὰ μὲ κάμψῃ, ὁ θάνατος ὅμως τοῦ υἱοῦ μὲ ἐτάραξε βαθέως, καὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι οὔτε πρῶτος οὔτε ἔσχα-

Τῆς λυπηρᾶς ταύτης πράξεως κατόπιν ἔβαλεν
ὁ Φρειδερῖκος ἔργον εὐφρόσυνον. Χηρεύων πάλιν
ἀπὸ πολλῆς ἐζήτησε διὰ πρέσβεων κατὰ τὸν Φε-
βρουάριον 1235 τρίτην γυναῖκα τὴν Ἰσαβέλλαν,
ἀδελφὴν τοῦ τῆς Ἀγγλίας βασιλέως Ἐῤῥίκου Γ'.
Μετὰ τὸ Πάσχα ὑπῆγαν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κολωνίας
καὶ ὁ Κόμης τοῦ Λοβανίου διὰ νὰ τὴν φέρωσιν. Ἡ
διάβασίς της διὰ τῶν πλουσίων Ὁλλανδικῶν πό-
λεων ἦτο πανήγυρις ἀπέραντος. Πανταχοῦ τὴν
προϋπήντων πολῖται καὶ ἱερωμένοι μὲ μουσικήν.
Εἰς τὴν Κολωνίαν τὴν ὑπεδέχθησαν δεκακισχίλιοι
πολῖται στολισμένοι λαμπρῶς καὶ ἱππεύοντες ὡραιο-
τάτους ἵππους. Ἄλλοι ἐκβῆκαν ἐπὶ ὀχημάτων
ὁμοίων μὲ πλοῖα, τῶν ὁποίων δὲν ἐφαίνοντο οἱ
ἵπποι. Ὅλαι αἱ ἀγυιαὶ τῆς Κολωνίας ἦσαν καθα-
ραὶ καὶ στολισμέναι. Ἐπειδὴ δὲ εἶπαν εἰς τὴν
νύμφην, ὅτι αἱ γυναῖκες ἐπεθύμουν νὰ τὴν ἴδωσιν,
ἀπέθεσε τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ προσώ-
που, καὶ ἠγαπήθη ὑπὸ πάντων. Ὁ γάμος, ὅς τις
ἑωρτάσθη τὴν 26. Ἰουλίου εἰς Βορματίαν τέσσα-
ρας ἡμέρας κατὰ συνέχειαν μὲ συμπόσια καὶ εὐ-
θυμίας, ἀπέδειξε τὴν φιλοκαλίαν καὶ εὐτυχίαν καὶ
φιλοτεχνίαν ἐκείνων τῶν χρόνων καὶ τόπων. Ὁ
αὐτοκράτωρ, φίλος ὢν τῆς ἐξωτερικῆς λαμπρότη-
τος, ἀπέκτησε διὰ τῆς ἐλευθεριότητός του τὴν κλί-
σιν τῶν Γερμανῶν, οἵτινες ἔγειναν ὑπερήφανοι,
ὅτι εἶχαν τοιοῦτον πλούσιον καὶ ἰσχυρὸν αὐτο-
κράτορα.

Ἐκ Βορματίας μετέβη εἰς Μογουντίαν, ὅπου
συνεκάλεσε τὸ μέγιστον καὶ λαμπρότατον τῶν συμ-
βουλίων του. Ὀγδοήκοντα ἡγεμόνες καὶ ἀρχιερεῖς
καὶ 10,000 ἱπποτῶν εὑρέθησαν παρόντες. Ὁ τῆς
Ῥώμης βασιλεὺς Ἐῤῥῖκος καθῃρέθη τῆς ἀξίας του

τος ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐδοκίμασαν βλάβην ἀπὸ υἱοὺς ἀπειθεῖς,
καὶ ὅμως ἔκλαυσαν ἐπὶ τοῦ τάφου των."

μὲ ὅλην τὴν τάξιν. Ὄθων, ὁ ἐκ τοῦ υἱοῦ Βιλ-
έλμου ἔγγονος Ἐῤῥίκου τοῦ Λέοντος, παρέδωκεν
εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὰς Βρουνσουϊκικὰς καὶ Λυ-
νεβουργικὰς χώρας τὰς ἰδιοκτήτους του, καὶ τὰς
παρέλαβεν ὀπίσω μὲ ὄνομα Δουκάτου κληρονομι-
κοῦ εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας ὡς βασιλικὸν κληροῦ-
χημα. Ἐδιώρισε νόμους πρὸς βεβαίωσιν παλαιῶν
ἐθίμων δι' ὄφελος τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοσμι-
κῶν ἀρχόντων, τῶν ὁποίων ἐγίνετο τώρα τολμη-
ροτέρα ἡ ἔφεσις τῆς ἀνεξαρτησίας. Δι' ἄλλων νό-
μων ἐπροσπάθησεν ὁ Φρειδερῖκος νὰ περιορίσῃ τὰς
ἐλευθερίας τῶν πόλεων, διὰ νὰ μὴ καταπίνωσι
τὰς ἄλλας κλάσεις τῶν κατοίκων καθὼς ἡ Λομ-
βαρδία. Συνεγράφη δὲ καὶ ἐγχώριός τις συνθή-
κη εἰς Γερμανικὴν γλῶσσαν.

Μετὰ ταῦτα ὑπέστρεψεν ὁ Φρειδερῖκος εἰς
τὴν Ἰταλίαν (1236), διὰ νὰ κυρώσῃ καὶ ἐκεῖ
τὰ βασιλικά του δίκαια. Γρηγόριος ὁ Θ'. ἔβα-
λε τὰ δυνατά του διὰ νὰ τὸν ἀποδιώξῃ· ἠθέλησε
μάλιστα νὰ τὸν στείλῃ ἐκ δευτέρου εἰς τὴν Πα-
λαιστίνην, ἀλλ' ὁ Φρειδερῖκος τοῦ ἀπεκρίθη ὅτι
οἱ αἱρετικοὶ τῆς Λομβαρδίας ἀπήτουν ἀναγκαιότερα
τὴν παρουσίαν του. Ἐρωτηθεὶς δὲ, τί ἐζήτει κυ-
ρίως ἀπὸ τοὺς Λομβαρδούς; ἀπεκρίθη, Χρεωστοῦν
νὰ γνωρίσουν αὐτὸν καὶ τὴν αὐτοκρατορίαν κεφα-
λήν των, νὰ ὁρκισθοῦν εἰς αὐτὸν εὐπείθειαν, τὰ
διαφοράς των νὰ ἀναφέρωσιν εἰς τὰ κριτήριά του,
νὰ τοῦ ἐπιστρέψουν ὅλα τὰ βασιλικὰ κτήματα, καὶ
διὰ τὴν τελευταίαν ἀδικίαν των νὰ τοῦ δώσουν ἱκα-
νοποίησιν μετρίαν μὲν, ἀλλὰ πρέπουσαν καὶ κατ-
άλληλον. Ἐκεῖνοι δὲ ἀπέβαλαν ὅλα, καὶ ἠθε-
λαν μόνον νὰ ἐπιβεβαιώσωσι τὴν τῆς Κωνσταντίας
εἰρήνην. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτοὶ ἐπάτησαν τὴν εἰρή-
νην ταύτην, δὲν εὐχαριστεῖτο τώρα οὐδὲ ὁ αὐτο-
κράτωρ εἰς αὐτὴν, ἀλλ' ἐζήτει στερεωτέραν βάσιν.

Ἐθεώρει σχεδὸν τὴν μηδέποτε τηρηθεῖσαν ἐκείνην εἰρήνην ὡς πηγὴν τῆς αὐτογνωμοσύνης τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι πάλιν ἐξήγουν τυραννικὰ τὰ ζητήματα τοῦ αὐτοκράτορος.

Ὁ Φρειδερῖκος ἐπροσπάθει νὰ τοὺς νικήσῃ μὲ τὴν διαίρεσιν. Ἡ Κρεμώνη καὶ ἡ Παυΐα ὑπετάχθησαν εἰς αὐτὸν ὡς ἀντίζηλοι τοῦ Μεδιολάνου. Ἡ Πάρμα ἦτο ἐναντία τῆς Πλακεντίας, καὶ ἡ Μόδενα τῆς Βονωνίας. Ὁ Προεστὼς τῆς Βερώνας, Ἐζελῖνος Δερωμάνος, ὅς τις ἠγάπα νὰ νικήσῃ τοὺς ἐχθρούς του εἰς τὸ Ταρβίσιον μὲ αὐτοκρατορικὴν βοήθειαν, ἔκαμνεν ἐξαίρετον ὑπουργίαν.

Μόλις εἶχε κατορθώσειν τι ὁ Φρειδερῖκος κατὰ τῆς Λομβαρδίας, ὅταν νέαι ταραχαὶ τῆς Γερμανίας τὸν ἀνεκάλεσαν ὀπίσω. Φρειδερῖκος ὁ ἐπικαλούμενος μάχιμος, Δοὺξ τῆς Αὐστρίας, γυναικάδελφος τοῦ καθαιρεθέντος Ἐῤῥίκου, καὶ ὕποπτος διὰ τὴν συνωμοσίαν ἐκαλέσθη ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα εἰς Αὐγούσταν νὰ ἀπολογηθῇ, καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπήκουσεν, καθῃρέθη τῆς ἀξίας του· ἡ δὲ ἐκτέλεσις τῆς καθαιρέσεώς του παρεδόθη εἰς τοὺς γείτονάς του, τὸν βασιλέα τῆς Βοημίας Βεγκέσλαον, καὶ τὸν Δοῦκα τῆς Βαυαρίας Ὄθωνα. Ἀλλὰ καὶ οἱ δύω ἐνέδωκαν εἰς τὴν μεγαλητέραν του δύναμιν, καὶ κατετρέχθησαν εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν χώρας. Μόλις τὸ ἤκουσεν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ τάχιστα ὑπεράνω τῶν Ἄλπεων ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Γερμανίαν, ἡνώθη μὲ τοὺς Βοημοὺς καὶ Βαυαροὺς, μὲ τὸν Δοῦκα τῆς Καρινθίας Βουρκόρδιον, μὲ τὸν Κόμητα τῆς Θυριγγίας Ἐῤῥῖκον καὶ ἄλλους πολλοὺς ἡγεμόνας, καὶ εἰσέβαλε μὲ στρατὸν μέγαν εἰς τὴν Αὐστρίαν. Ὁ Δοὺξ ἔχανε μίαν πόλιν μετὰ τὴν ἄλλην, καὶ ἡ Βιέννα αὐτὴ, δυσαρεστημένη διὰ τὴν σκληρότητά του, ἤνοιξε τὰς πύ-

λας. Διὰ τοῦτο αὐτὴ μὲν ἀνηγορεύθη ἐλευθέρα πόλις τοῦ βασιλείου, ἡ δὲ λοιπὴ χώρα ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ αὐτοκρατορικὸν ἔπαρχον, ἕως οὗ 1240 ὁ Δοὺξ Φρειδερῖκος βοηθήσας δραστικῶς τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐσυγχωρήθη καὶ ἐπανέλαβε τὴν χώραν του.

Τὸ τιμωρητικὸν τοῦτο κριτήριον τάχιστα γενόμενον ὑπερηύξησε τὴν δόξαν τοῦ Φρειδερίκου εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐπειδὴ δὲ εὑρίσκετο ἐδῶ, συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας εἰς τὴν Σπεῖραν (1237), ὅπου ἐτέλεσε μετὰ πομπῆς τὴν ἐκλογὴν τοῦ δευτέρου του υἱοῦ Κοῤῥάδου, περὶ τῆς ὁποίας εἶχε συμφωνηθῆν εἰς τὴν Βιένναν. Ἐδῶ κατὰ πρῶτον ἀπαντᾶται ἐκλογῆς ψήφισμα γεγραμμένον, ὅπου ὅμως δὲν γίνεται ἀκόμη λόγος περὶ προσδιωρισμένων ἐκλεκτόρων, ἀλλ' ἀρχίζει ἀπὸ ὀνόματα διαφόρων ἡγεμόνων τοῦ βασιλείου: „Ἡμεῖς Σιγεφρεῖδος Μογουντίας, Δειτερίχος Τριβέρεως, Γεράρδος Κολωνίας ἀρχιεπίσκοποι, ὁ αὐτοκρατορικὸς Καγκελλάριος, καὶ ὁ Κόμης δεῖνα, καὶ ὁ Δοὺξ Λ. κτλ. ἐπέχοντες τὸν τόπον τῆς Ῥωμαϊκῆς συγκλήτου, καὶ παριστάνοντες τοὺς πατέρας καὶ τοὺς φωστῆρας τοῦ βασιλείου ἀπεφασίσαμεν πρὸς τιμὴν τοῦ ἡμετήρου αὐτοκράτορος καὶ τῶν ἀπογόνων του κτλ." — Ἡ στέψις ἔγεινε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, καὶ ὁ Φρειδερῖκος ὑπῆγε πάλιν τὸν Σεπτέμβριον εἰς τὴν Ἰταλίαν.

30. Ἀκολουθία τοῦ πολέμου τῆς Ἰταλίας.

(1237 — 1241.)

Εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ εἶχεν ἐργασθῆν ὁ Ἐζελῖνος διὰ τὸν αὐτοκράτορα καὶ διὰ τὰ ἴδια ἑαυ-

τοῦ πράγματα. Τὸ Παταύϊον καὶ τὸ Τρέβισον εἶχαν παραδοθῆν εἰς αὐτὸν *). Τώρα ὑπετάχθη καὶ ἡ Μάντουα. Μὲ ὀλίγους ἱππεῖς τῆς Γερμανίας καὶ μὲ πολλοὺς μισθοφόρους (ἐπειδὴ εἶχεν ἀργύριον ἱκανὸν νὰ μισθόνῃ) ἐπεχείρησε τὸν πόλεμον. Ἡ μεγάλη σημαία του ἐφέρετο ἐπάνω ἐλέφαντος, τὸν ὁποῖον ἐπερικύκλονεν ἐκλεκτὸς λόχος Χριστιανῶν καὶ Σαρακηνῶν. Τὰ δὲ πολεμικὰ παράσημα τῶν πόλεων ἦσαν ἐμπηγμένα ἐπάνω ἁμάξης, ἡ ὁποία ὠνομάζετο Καρόκιον **).

Μάχαι ὀλίγαι ἔγειναν εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον. Ἦτο ἀνάγκη νὰ κτυποῦν τὸν ἐχθρὸν πάντοτε εἰς τὰ χαρακώματα καὶ εἰς τὰ τείχη του. Ἐὰν παρατηρήσῃς εἰς τὸν γεωγραφικὸν χάρτην τὴν μακρὰν καὶ ἀδιάκοπον σειρὰν τῶν τειχισμένων πόλεων, τὰς ὁποίας περιέχει ἡ Λομβαρδία, καὶ ἐνθυμηθῇς ὅτι οἱ πολιορκηταὶ ἀκόμη δὲν ἤξευραν τὰ κανόνια, ἀλλ' ἐβασανίζοντο μὲ τοὺς δυσμεταχειρίστους πύργους καὶ ἑλεπόλεις, καὶ τειχοθραύστας, τῶν ὁποίων ἡ μεταφορὰ ἐχρειάζετο κόπους καὶ δαπάνας ἐξαισίους, ἐμπορεῖς εὐκόλως νὰ ἐξηγήσῃς τὰ ἀργοπόρα διαβήματα τῶν πολεμικῶν ἐκείνων ἐγχειρημάτων. Πολλάκις συνέβαινε μετὰ πολλῶν μηνῶν ἀγῶνας νὰ ἐκτελέσουν τι, τὸ ὁποῖον ἐμεταίωνε μία ἐξόρμησις τῶν πολιορκουμένων, ἢ

*) Ὁ Ἐζελῖνος ἔγεινεν ἔκτοτε τρομερὸς κακοῦργος καὶ τύραννος. Ἐπίστευεν ὅτι θέλει στερεώσειν τὴν ἐξουσίαν του μὲ τὴν ὠμότητα, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος ἐμαίνετο ἐξαιρέτως μὲ φρικτὸν τρόπον ἐναντίον τῆς Λομβαρδίας. Ὄχι ὀλιγώτερα κακὰ ἔκαμαν αἱ πόλεις εἰς ἕνα ἐκδικητικὸν πόλεμον, ὅπου ἐπιάσθη καὶ ἐσκοτώθη ὁ Ἐζελῖνος.

**) Αὕτη ἡ πλουσίως στολισμένη ἅμαξα ἐσύρετο ἀπὸ τέσσαρα κόκκινα ἢ ἄσπρα βώδια. Εἰς τὸ μέσον ἐξυψόνετο κατάρτιον εὐκόλως ἀνιστάμενον καὶ καταβιβαζόμενον, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου εὑρίσκετο σταυρὸς, εἰκὼν ἁγίου, ἢ ἡ σημαία τῆς πόλεως. Ἐδῶ ἀνῆκε λόχος ἐκλεκτῶν στρατιωτῶν, οἵτινες ἐχρεώστουν νὰ μάχωνται ἕως θανάτου διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἱερᾶς σημαίας.

ὀλίγη ἀναφλεγμένη ὕλη, ἥτις ἐρίπτετο ἐπάνω εἰς τὰς μηχανάς των.

Οἱ Λομβαρδοὶ ἐπεθύμουν κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος (1237) νὰ μὴ ἐμβοῦν εἰς κρίσιμον μάχην, ἀλλ' ὁ Φρειδερῖκος τοὺς ἐπλάκωσεν ἔξαφνα πλησίον τῆς νέας Κόρτης (27. Νοεμβρ.) καὶ τοὺς ἐκτύπησε κατὰ κράτος. Ὀλίγοι ἐκ τοῦ στρατεύματός των διέφυγαν τὸν θάνατον ἢ τὴν αἰχμαλωσίαν· προσέτι καὶ τὸ καρόκιον ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ, ὅστις τὸ ἔστειλεν εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἐδώρισε νὰ τὸ στήσουν εἰς τὸ Καπιτώλιον. Τὰς εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν νίκην ταύτην παραδοθείσας πόλεις ἐμεταχειρίσθη μὲ καλὸν τρόπον, καὶ μὲ τοῦτο ἠγαπήθη τόσον, ὥστε κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν τοῦ 1238 ἔτους τὸν ἀντέστεκαν μόνον τὸ Μεδιόλανον καὶ ἡ Πλακεντία καὶ ἡ Βριξία. Ἀπὸ τὴν πρώτην ἐζήτει ἀπόλυτον ὑποταγὴν, πιθανῶς διὰ ἐκτελέσῃ κατ' αὐτῆς ἐκ δευτέρου τὴν ἐκδίκησιν Φρειδερίκου τοῦ Α'. Ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο δὲν τὴν ἐκυρίευσε. Τὰ τείχη της ἦσαν ἀκατανίκητα ἀπὸ τὴν τότε πολεμικὴν τέχνην. Τοῦτο τὸ ἐγνώρισε καὶ ὁ Φρειδερῖκος, ὅστις πολιορκήσας τὴν Βρεσκίαν ἠναγκάσθη νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπ' αὐτῆς ἄπρακτος. Τὸ ἀνωφελὲς τοῦτο δοκίμιον ἐμαἐκρήμνισε τὴν ὑπόληψίν του, καὶ κατὰ μέρος ἐματαίωσε τοὺς καρποὺς τῆς νίκης του. Παράυτα ἐθολώθη καὶ ἡ πρὸς τὸν Πάπαν σχέσις του. Ὁ Γρηγόριος ἐσυμβούλευσε τὸν Φρειδερῖκον νὰ μεταχειρισθῇ μὲ ἡμερότητα τοὺς Λομβαρδούς· καὶ ἐπειδὴ δὲν εἰσηκούσθη, ἐδέθη σφικτότερα μὲ τὰς πόλεις, καὶ ἐφοβέριζε κατ' αὐτοῦ τὰ σκληρότατα, ἐὰν δὲν ἄφινεν εἰς αὐτὸν τὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων τῆς ἄνω Ἰταλίας. Ἄλλη αἰτία τῆς διχονοίας ὑπῆρξεν ἡ Σαρδώ. Εἰς ἀπόκτησιν τῆς νήσου ταύτης εἶχαν μεταχειρισθῆν ὅλους τοὺς τρόπους οἱ Πάπαι, καὶ ὁ Γρηγόριος ἐπλησίαζεν εἰς τὸν σκοπόν του,

ὅταν ἡ κληρονόμος μέρους τῆς νήσου ταύτης Ἀδελασία ἔδωκε τὴν χεῖρά της εἰς νόθον τινὰ υἱὸν τοῦ Φρειδερίκου, εἰς τὸν ὡραῖον Ἔγκιον, ὅστις, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Σαρδοῦς. Καὶ εἰς τοῦτο δὲν ἠθέλησεν ὁ Φρειδερῖκος νὰ ἐνδώσῃ ἀναφερόμενος εἰς παλαιὰ δίκαια τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου, καὶ λοιπὸν ἐφάνη τώρα ὁ Πάπας κηρυγμένος ἐχθρός. Ἀφοῦ συνεδέθη πρότερον σφικτὰ μὲ τὴν Βενετίαν, ἥτις ἤλπιζε νὰ κυριεύσῃ τόπους εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἀπουλίας, ἐξεφώνησε τὴν κυριακὴν τῶν Βαΐων 1239 τὸν ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους ἔφερεν εἰς Δήλωσίν τινα, ἦσαν: ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ὑποτάσσει εἰς τὴν ἐξουσίαν του τὴν Σαρδῶ, ἰδιοποιεῖται ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, κακομεταχειρίζεται τοὺς φίλους τῆς ἐκκλησίας, προστατεύει τοὺς Σαρακηνοὺς, ἀναβάλλει τὴν σωτηρίαν τῆς ἁγίας χώρας κτλ.

Ὁ Φρειδερῖκος δὲν ἔλειψε νὰ ἀναιρέσῃ τὰ ἐγκλήματα ταῦτα διὰ δημοσίων κηρυγμάτων του, καὶ ἔστειλεν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην γράμματα, διὰ τῶν ὁποίων ἀπέδειχνε τὴν ἀδικίαν τοῦ Πάπα, καὶ τὸν ἐκατηγόρει μὲ σφοδρότητα. Ὄχι ὀλιγώτερον σφοδρῶς ἀπεκρίθη ὁ Γρηγόριος, καὶ ἐστηλίτευσεν ἐξαιρέτως τοῦ Φρειδερίκου τὴν ἀπιστίαν καὶ τὰ αἱρετικὰ φρονήματα. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων ἔλεγε: „Οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς πανώλους βεβαιόνει ὅτι ὅλος ὁ κόσμος ἠπατήθη ἀπὸ τρεῖς πλάνους Μωϋσῆν, Χριστὸν καὶ Μωάμεθ“ *). Ὁ δὲ Φρειδερῖκος ἀντεῖπεν εἰς μίαν δευτέραν του ἐπιστολὴν, ὅτι αὐτὸς μὲν ἔχει ἐξ ἅπαντος τὴν ὀρθόδοξον τοῦ Χριστοῦ πίστιν, ὅσα δὲ ὁ Γρηγόριος „ὁ καθήμενος ἐπὶ

*) Ἐκ τούτου ἐβεβαίωσάν τινες μεταγενέστεροι, ὅτι ὁ Φρειδερῖκος ἔγραψε βιβλίον **de tribus impostoribus**.

τῆς καθέδρας τοῦ κακοδόξου διδάγματος, καὶ ὁ μὲ τὸ ἔλαιον τῆς πανουργίας κεχρισμένος Φαρισαῖος“ λέγει κατ᾽ αὐτοῦ, εἶναι αηδέσταται συκοφαντίαι. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πάπας τὸν ἐπαρωμοίασε μὲ τὸ θηρίον τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου, τὸ ὁποῖον ἀνέβαινεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, καὶ τὸ ὁποῖον πλῆρες ἀσεβείας καὶ ποικιλμάτων ἦτο ὡσὰν πάρδαλις· διὰ τοῦτο ἀπεκρίνετο εἰς τὴν ἀπολογίαν του, ὅτι ὁ Πάπας εἶναι τὸ δεύτερον θηρίον, περὶ τοῦ ὁποίου γράφει ἡ αὐτὴ Ἀποκάλυψις „καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυῤῥός· καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ᾽ αὐτὸν ἐδόθη αὐτῷ λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἐκ τῆς γῆς, καὶ ἵνα ἀλλήλους σφάξωσι“ (Κεφ. Ϛ΄. στίχ. 4). Ἀλλ᾽ ὅμως τὴν γνώμην τοῦ κοινοῦ λαοῦ δὲν ἐμετάβαλε μὲ τὰ γράμματα ταῦτα *). Ὁ Γρηγόριος ἠγωνίζετο νὰ διερεθίσῃ ἐναντίον του ὅλον τὸν κόσμον. Ἐπαρακίνησε δημοσίως τοὺς Γερμανοὺς καὶ Γάλλους, τοὺς μὲν νὰ ἐκλέξωσι νέον αὐτοκράτορα, τοὺς δὲ νὰ κυριεύσουν τὴν Νεάπολιν καὶ τὴν Σικελίαν. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι μὲν τοῦ ἀπεκρίθησαν, ὅτι τοῦ Πάπα ἔργον δὲν εἶναι νὰ θρονίζῃ αὐτοκράτορας, ἀλλὰ νὰ στέφῃ τὸν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων ἐκλεγόμενον· ὁ δὲ τῆς Γαλλίας βασιλεὺς Λοδοβῖκος Θ΄. „Μὲ ποῖον δίκαιον δύναται ὁ ἅγιος πατὴρ νὰ καταδικάσῃ καὶ νὰ καθαιρέσῃ ἀναποδείκτως τοιοῦτον μέγαν ἡγεμόνα, ὅς τις δὲν ἔχει κανένα ἀνώτερόν του; Ἐὰν ἤξιζε τὸ τοιοῦτον ὁ Φρειδερῖκος, ἔπρεπε νὰ γείνῃ τοὐλάχιστον ἀπὸ μίαν οἰκουμενικὴν συνόδου τῆς ἐκκλησίας. Διὰ τὰ ἁμαρτήματά του δὲν δύναμαι νὰ πιστεύσω τὰς κατηγορίας τῶν ἐχθρῶν

*) Οἱ Μοναχοὶ τοῦ Κασσίνου ὄρους θαῤῥοῦντες εἰς τὸ σταθερὸν καὶ ἀπόρθητον μοναστήριόν των ἐτόλμησαν νὰ διαδώσωσι δημοσίως τὸν ἀφορισμὸν εἰς τὰς κληρονομικὰς χώρας τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἀλλ᾽ ἐπολιορκήθησαν, ἐλιμοκτονήθησαν, καὶ ἔπειτα ἐξεδιώχθησαν ὅλοι ἀπὸ τὴν χώραν.

του καὶ τοῦ Πάπα. Ὑπῆρξε πάντοτε πιστὸς ἡμῶν γείτων, καὶ δὲν ἐξεύρομεν νὰ προσέκρουσε τίποτε εἰς τὰ τῆς θρησκείας. Δὲν θέλομεν κακομεταχειρισθῆν τὸ αἷμα μας εἰς ἄδικον πρᾶγμα ἐναντίον τοιούτου ἰσχυροῦ μονάρχου."

Εἰς ταύτας τὰς περιστάσεις ἀνεχώρησεν ὁ αὐτοκράτωρ ἀπὸ τὴν Λομβαρδίαν, ὅπου δὲν τὸν ἐβοήθει παντελῶς ἡ πολεμικὴ τύχη, καὶ ὑπῆγεν εἰς τὴν Τοσκάναν, διὰ νὰ πολεμήσῃ ἐκεῖθεν τὸν Πάπαν καὶ τὴν ἐπικράτειάν του. Ὁ υἱός του Ἔγκιος ἐπίασε τὴν Ἀγκῶνα. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐκυρίευσε τὰς πλειοτέρας πόλεις τῆς Παπικῆς ἐπικρατείας, καὶ ἐφοβέριζεν αὐτὴν τὴν Ῥώμην. Ὁ Πάπας ἐστενοχωρήθη πολύ, ἐπειδὴ οἱ Ῥωμαῖοι ἔδειξαν προθυμίαν νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα· ἀποχωρισθεὶς ἀπὸ τοὺς συμμάχους του κατέφυγεν εἰς τὰ πνευματικὰ ὄργανα. Ἔκαμε μίαν πανηγυρικὴν λιτανείαν περιφέρων τὰς κάρας τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, καὶ παρώτρυνεν ὅλους νὰ πιάσωσι τὰ ὅπλα. Οἱ Ψωμοζῆται μοναχοὶ ἄναπταν τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, διδάσκοντες τὴν σταυροφορίαν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ὑποσχόμενοι εἰς πάντα ἐθελοντὴν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ὁποίαν ἤθελεν ἀξιωθῆν ἂν ὑπήγαινεν εἰς τὸν ἅγιον τάφον. Εὐτύχησεν ὁ Πάπας νὰ συνάξῃ ὁλογυρά του τοσαύτην δύναμιν, ὥστε δὲν ἐτόλμα νὰ εἴπῃ τίποτε ἡ ἐντὸς τῆς πόλεως αὐτοκρατορικὴ φατρία, καὶ οὐδὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπροχώρησε περαιτέρω. Ὑπέτρεψε δὲ εἰς τὴν Ἀπουλίαν, ὅπου ἐτιμώρησε σκληρῶς τοὺς ὅσοι ἔλαβαν τὸν σταυρὸν ἐναντίον του.

Μὲ ἴσην σταθερότητα ἐματαίωσεν ὁ Φρειδερῖκος ἄλλην προσβολήν, μὲ τὴν ὁποίαν τὸν ἐφοβέριζεν ὁ Γρηγόριος. Ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε ζητήσειν πολλάκις ἀπὸ τὸν Πάπαν μίαν γενικὴν τῆς ἐκκλησίας σύνοδον, διὰ νὰ ἀποφασίσῃ τὰ πράγματά του.

Τώρα διὰ μιᾶς ἐκήρυξεν ὁ Γρηγόριος ὅτι ἡ σύνοδος αὕτη συγκαλεῖται εἰς τὴν Ῥώμην „διὰ τὰ μεγάλα βάρη τῆς ἐκκλησίας." Ὁ Φρειδερῖκος βλέπων ὅτι κἀνὲν καλὸν δὲν ἤλπιζεν ἀπὸ σύνοδον τῆς Ῥώμης, ἔγραφεν εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἡγεμόνας, ὅτι θέλει ἐμποδίσειν τὴν συνάθροισιν ταύτης τῆς συνόδου, ἐπειδὴ σκοπὸν ἄλλον δὲν ἔχει, εἰμὴ ἀντὶ τῆς εἰρήνης νὰ κορυφώσῃ τὰς φλόγας τοῦ πολέμου. Διὰ τοῦτο ἐπρόσταξεν ὅλους τοὺς ἀρχιερεῖς νὰ μείνωσιν ἥσυχοι, καὶ ἔστειλε στρατιώτας εἰς ὅλας τὰς διαβάσεις τὰς φερούσας εἰς τὴν Ῥώμην. Μὲ ὅλα ταῦτα, ἐπειδὴ πολλοὶ Καρδινάλιοι καὶ ἐπίσκοποι ἐσυνάχθησαν εἰς τὴν Νικίαν διὰ νὰ πλεύσουν εἰς τὴν Ῥώμην μὲ Γενουήνσιον στόλον, τὸ ἐμπόδισε καὶ τοῦτο. Ἔσπευσαν ὁ στόλος του καὶ ὁ τῆς Πίσης καὶ ἐκτύπησαν τὸν τῆς Γενούας πλησίον τῆς Μελορίας. Μετὰ σφοδρὰν καὶ πεισματώδη μάχην ἐνίκησαν οἱ αὐτοκρατορικοί, καὶ μετὰ τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ Γενουησίου στόλου ἔπεσαν εἰς τὰς χεῖρας των ὅλοι οἱ πρόκριτοι ἱερωμένοι **(1241)**. Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν οἱ τοῦ κόσμου ἐρημωταὶ Μογόλοι, καθὼς θέλομεν διηγηθῆν ὕστερον, εἰσεχώρησαν ἕως τὴν Οὐγγαρίαν καὶ Γερμανίαν, ἀλλὰ μὲ ὅλας τὰς κραυγὰς τοῦ κόσμου πρὸς τὸν Πάπαν καὶ τὸν αὐτοκράτορα, διὰ νὰ δώσουν βοήθειαν, αἱ δύω κεφαλαὶ τῆς Χριστιανωσύνης δὲν ἐστοχάζοντο καθόλου περὶ φιλιώσεως, ἐνῷ τοὺς ἐφοβέριζε μέγιστος κίνδυνος. Ὁ Φρειδερῖκος μετὰ τὴν διὰ θαλάσσης νίκην του ἐπλησίασε πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἐκρήμνισε σιμὰ τῶν ἄλλων Παπικῶν οἰκοδομητάτων καὶ ἕνα λαμπρὸν οἶκον, τὸν ὁποῖον εἶχε κτίσειν ὁ Πάπας διὰ τοὺς ἀνεψιούς του εἰς τὴν Καμπανίαν. Ἀπὸ τόσας πολλὰς πληγὰς ἔπεσε τελευταῖον ὁ ἀπὸ μόνον

τὸν θάνατον νικηθεὶς ἑκατοντούτης σχεδὸν Γρηγόριος. Ἀπέθανε δὲ τὴν 21 Αὐγούστου 1241.

31. Πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Δ'.

(1243 — 1254.)

Οἱ ὀλίγοι Καρδινάλιοι, οἵτινες ἦσαν εἰς τὴν Ῥώμην, ἔκλεξαν διάδοχόν του Κελεστῖνον τὸν Δ', ὅςτις μετ' ὀλίγας ἑβδομάδας ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Φρειδερῖκος ἐβάσταζεν ἀκόμη τὴν Παπικὴν ἐπικράτειαν, καὶ ἐθήρευεν ὅλα τὰ ἀργύρια, τὰ ὁποῖα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰς βορείους χώρας εἰς τὴν Ῥώμην. Εἰς τὴν τοῦ Πάπα ἐκλογὴν δὲν ἀνεμίχθη, οὐδὲ τὴν ἐμπόδισεν, ἀλλ' ἐπαρακίνει μάλιστα τοὺς Καρδιναλίους νὰ τὴν τελειώσωσιν. Μ' ὅλον τοῦτο διὰ διαφόρους λόγους ἐβραδύνθη εἴκουσι καὶ ἕνα μῆνας. Οἱ Καρδινάλιοι ἦσαν ἀσύμφωνοι μὲ τοὺς Ῥωμαίους· τινὲς ἐξ αὐτῶν ἦσαν εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ αὐτοκράτορας, κανεὶς δὲν ἐχάριζεν εἰς τὸν ἄλλον τὸ Παπικὸν στέμμα, τελευταῖον ἤθελαν νὰ δυσφημισθῇ ὁ αὐτοκράτωρ ἐκ τῆς βραδύτητος ταύτης προερχομένης τάχα ἐξ αἰτίας του. Ὁ Φρειδερῖκος δὲν ἦτο σύμφωνος μὲ κανὲν μέλος τῆς ἐκκλησίας, ὥστε νὰ βάλῃ αὐτὸς Πάπαν μὲ μέσα, τὰ ὁποῖα ἐμεταχειρίζοντο οἱ ἀρχαιότεροι αὐτοκράτορες. Ἔκλεξαν λοιπὸν οἱ Καρδινάλιοι τελευταῖον εἰς τὴν Ἀναγνίαν τὴν 23 Ἰουνίου 1243 τὸν Γενουήνσιον Σινεβάλδον Φιέσκον ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Κομήτων τῆς Λαβάγνας, ὅςτις ὠνομάσθη Ἰννοκέντιος Δ'.

Ὁ δόλιος οὗτος καὶ τολμηρὸς ἀνὴρ ἐμβῆκεν εἰς τὸν ἀγῶνα περὶ τῆς κοσμοκρατορίας μὲ ὅλην τὴν ἐπίμονον δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἀπήτουν τόσον ὑψηλοὶ σκοποὶ καὶ τόσον ἀνδρεῖοι ἀντίπαλοι. Ἀλλὰ

μετὰ ταῦτα ἀνέμιξε τὰ μέγιστα πάθη του καὶ τὸ προσωπικόν του ὄφελος, μ' ὅλον ὅτι ἐπαρουσιάσθη κατ' ἀρχὰς μὲ ὀλιγωτέραν ὁρμὴν παρὰ τὸν Γρηγόριον. Ἕως τῆς ἐκλογῆς του ἔδειχνε φιλικὰ φρονήματα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα· ἀλλ' ὅταν οὗτος ἤκουσε τὸν προβιβασμόν του ἔκραξε: „Φοβοῦμαι μήπως ἔχασα ἕνα φίλον μου ἐκ τῶν Καρδιναλίων, καὶ εὕρηκα πάλιν ἕνα Πάπαν ἐχθρόν μου. Κανεὶς Πάπας δὲν θέλει νὰ εἶναι Γιβελλῖνος!" Ἀλλ' ὅμως ἐπροσπάθει νὰ κάμῃ εἰρήνην μετ' αὐτοῦ, καὶ ἤρχισε διαπραγματεύσεις διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ὁ Πάπας στενοχωρούμενος ἀπὸ τὴν γειτονίαν τοῦ αὐτοκράτορος ἔδειξε κατὰ τὸ φαινόμενον προθυμίαν, καὶ μάλιστα ἐνῷ ὁ Φρειδερῖκος ἐπιθυμῶν τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος τούτου ἔκαμε τελευταῖον προβλήματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποβάλῃ μὲ τιμὴν ὁ Πάπας. Ὑπέσχετο νὰ πληρώσῃ πᾶσαν ζημίαν, νὰ δεχθῇ ἱκανοποίησιν ἐκκλησιαστικὴν διὰ τὸν ἀφορισμόν του, καὶ νὰ γνωρίσῃ τὴν καθέδραν τῆς Ῥώμης εἰς τὰ πνευματικὰ κεφαλὴν ὅλων τῶν Χριστιανῶν βασιλέων καὶ ἡγεμόνων (1244).

Ἀλλὰ τίς ἔμελλε νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς εἰρήνης; Ὁ Ἰννοκέντιος ἐφοβεῖτο μήπως ὁ αὐτοκράτωρ, εὐθὺς ἀφοῦ ἐμβῇ εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐκκλησίας, δὲν ἐκπληρώσῃ λεπτομερῶς τὰς συνθήκας. Ὁ δὲ Φρειδερῖκος ἐζήτει πρὸ πάντων τὴν λύσιν τοῦ ἀφορισμοῦ. Κανεὶς δὲν ἐπίστευε τὸν ἄλλον. Ὁ Πάπας λοιπὸν ἐπρόκρινε νὰ ἐκβῇ μὲ δόλον ἀπὸ τὴν ἀμηχανίαν. Ἐνῷ κατὰ τὸ φαινόμενον εὑρίσκετο εἰς τὴν ὁδοιπορίαν διὰ νὰ ἐνταμωθῇ προσωπικῶς μὲ τὸν αὐτοκράτορα, ἔσπευσε μεταμορφωμένος καὶ πολλὰ μυστικῶς εἰς τὴν Κιταβέκιαν, ὅπου οἱ συντοπῖταί του Γενουήνσιοι εἶχαν δι' αὐτὸν ἕτοιμα πλοῖα. Ἔσπευσεν εἰς τὴν Γένουαν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν τότε σχεδὸν πάντη ἀνεξάρτητον

πόλιν τοῦ Λουγδούνον, ὅπου ἔφθεσε τὴν 2 Δεκεμβρίου 1244. Ἐκεῖ συνεκάλεσε τὴν οἰκουμενικὴν σύνοδον, τὴν ὁποίαν ἐμποδίσθη νὰ συγκροτήσῃ ὁ Γρηγόριος. Ἀλλὰ πρότερον ἀνενέωσε τὸν ἐκείνου κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀφορισμόν. Τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἱερέων ἦσαν περὶ τούτου διάφορα. Ἕνας ἐφημέριος τῶν Παρισίων εἶπεν εἰς τοὺς ἐνορίτας του: „Ὅτι μὲν μεταξὺ τοῦ Πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος εἶναι διχόνοια, τὸ ἐξεύρομεν· τίς δὲ ἔχει τὸ δίκαιον, δὲν ἐξεύρομεν. Ἐγὼ ἐπροστάχθην νὰ ἐκφωνήσω τὸν ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀφορίζω τὸν ἄδικον, καὶ συγχωρῶ τὸν ἀθῶον." Ὁ τολμηρὸς ἱερεὺς ἐτιμωρήθη διὰ τὴν γλῶσσάν του ἀπὸ τὸν Πάπαν, ἀλλ' ὁ Φρειδερῖκος ἐξ ἐναντίας τοῦ ἐπρόσφερε μέγα δῶρον.

Τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου 1245 εὑρέθησαν εἰς τὸ Λουγδοῦνον οἱ ἀρχιερεῖς τῆς Ἰσπανίας, Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Λομβαρδίας· καὶ ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην αὐτὴν ἦλθεν εἷς. Ἐκ τῆς Γερμανίας καὶ Οὐγγαρίας ἐφάνησαν ὀλίγοι. Ἐσυνάχθησαν δὲ ἑκατὸν τεσσαράκοντα οἱ πάντες ἱεράρχαι. Ἐκ δὲ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος ἦσαν παρόντες τρεῖς ἐξαίρετοι νομομαθεῖς. Δευτέρα ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος ἦτο ὅταν ἠνοίχθη ἡ σύνοδος μὲ πομπὰς καὶ λιτανείας. Ὁ Πάπας μὲ πολλὰ δάκρυα ἔκαμε λόγον. Ἐσύγκρινε δὲ τὰς ἀλγηδόνας του μὲ τὰς πέντε τοῦ Χριστοῦ πληγάς. 1) τὴν ἀλγηδόνα διὰ τοὺς Μογόλους. 2) διὰ τὸν χωρισμὸν τῆς ἀνατολικῆς ἀπὸ τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν. 3) διὰ τὰς πανταχοῦ αὐξανούσας αἱρέσεις. 4) διὰ τὴν νεωστὶ ἐρήμωσιν τῆς ἁγίας χώρας ἀπὸ τοὺς Χοβαρεσμίρους *). 5) διὰ τὸν αὐτοκράτορα

*) Οὗτος ὁ ἀπὸ τοὺς Μογόλους καταπιεζόμενος λαὸς, ἦλθε

καὶ διὰ τὰ τρομερὰ ἀνοσιουργήματά του. Τότε ἠκούσθησαν πάλιν ἀπὸ τὸ στόμα του αἱ παλαιαὶ κατηγορίαι, ὅτι εἶναι αἱρετικὸς, κρυφὸς Μωαμεθανὸς καὶ καταφρονητὴς τοῦ Θεοῦ, ὅτι εἶναι σύμμαχος τοῦ Σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου, δέχεται Σαρακηνοὺς εἰς τὴν ἐπικράτειάν του, ἐπάτησε τοὺς ὅρκους του, ἐκακομεταχειρίσθη ἱερωμένους κτλ. Ἕνας ἐκ τῶν πρεσβευτῶν, Θαδδαῖος, αὐτοκρατορικὸς κριτὴς ἐκ Σουέσσης, ἔλαβε μετὰ τοῦτο τὸν λόγον καὶ ἐπροστάτευσε τὸν αὐτοκράτορα μὲ εὐγλωττίαν καὶ δύναμιν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐνήργησε τίποτε ἄλλο εἰς τὸν Πάπαν εἰμὴ δώδεκα ἡμερῶν ἀναβολὴν, καὶ ἀνήγγειλε σπουδαστικὰ τὰ πάντα εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις εἶχεν ἐλθεῖν εἰς τὸ Τωρῖνον διὰ νὰ εἶναι πλησιέστερος εἰς τὴν σύνοδον. Ὁ Ἰννοκέντιος ἔβαλεν ὅλας τὰς δυνάμεις του νὰ λάβῃ τὰς πλειοτέρας ψήφους εἰς τὴν γνώμην του, ἐνῷ οἱ νέοι πρεσβευταὶ, τοὺς ὁποίους ἔστειλεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ πράξωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ μὲ ἀπόλυτον πληρεξουσιότητα, δὲν ἠδυνήθησαν κατὰ τὸν βραχὺν τοῦτον χρόνον νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ Λουγδοῦνον. Τοῦτο ἤθελε καὶ ὁ Ἰννοκέντιος, καὶ ὅταν ἐπέρασεν ἡ δωδεκάτη ἡμέρα, ἤνοιξε πάλιν τὴν σύνοδον (17 Ἰουλ. 1245), καὶ μὲ τολμηρὰν ἀπόφασιν ἔκρινε τὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Εἰς μάτην ἐφώναζεν ὁ Θαδδαῖος: „Ἐκκαλοῦμαι ἐκ ταύτης τῆς συνόδου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐλλείπουσι τόσοι πολλοὶ ἀρχιερεῖς καὶ κοσμικοὶ πρέσβεις, εἰς ἄλλην γενικωτέραν καὶ ἀπαθεστέραν σύνοδον· ἐκκαλοῦμαι ἀπὸ τοῦτον τὸν

τότε εἰς τὴν ἐμπροσθινὴν Ἀσίαν, ὑπέταξε τὴν Ἱερουσαλὴμ (17 Σεπτεμ. 1244), καὶ ἐκαταρήμαξε μὲ φρίκην τοὺς τόπους. Εὐθὺς μετέπειτα ἐνίκησαν κατὰ κράτος τοὺς Χριστιανοὺς ὁπότε ἔπεσαν εἰς τὴν μάχην οἱ μεγάλοι Μάγιστροι τῶν Ἰωαννιτῶν καὶ τῶν Τεμπλαρίων.

ἐχθρὸν τοῦ κυρίου μου Πάπαν, εἰς τὸν μέλλοντα
ἡμερώτερον καὶ χριστιανικώτερον Πάπαν.“ Ὁ Ἰν-
νοκέντιος δὲν ἐμποδίσθη ἀπὸ τοῦ νὰ διαβάσῃ παῤ-
ῥησίᾳ τὴν συνοδικὴν ἀπόφασιν. „Ἡμεῖς, ἔλεγεν
ἡ Παπικὴ ἀπόφασις, ἐγυμνώσαμεν καὶ ἐκαθαιρέ-
σαμεν τὸν ἐκ τῆς ἀδικίας του ἐγκαταλελειμμένον
ἀπὸ Θεοῦ ἡγεμόνα ἀπὸ ὅλας τὰς ἀξίας καὶ τιμάς
του. Ὅλους, ὅσοι μέχρι τοῦδε ἦσαν ὡρκισμένοι
ὑπήκοοί του, λύομεν ἀπὸ τὸν ὅρκον τοῦτον, καὶ
προστάζομεν ἐξ ἀποστολικῆς πληρεξουσιότητος κἀν-
εἰς εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴ τὸν ὑπακούῃ. Ὅστις κα-
ταφρονήσῃ τὴν προσταγήν μας, εἶναι ἀφωρισμένος
ἀπὸ τὸν Θεόν. Εἰς τὴν Γερμανίαν ἔχουν τὴν
ἄδειαν οἱ ἡγεμόνες νὰ ἐκλέξουν νέον βασιλέα.
Περὶ δὲ τοῦ Σικελικοῦ βασιλείου θέλομεν φροντί-
σειν ἡμεῖς μὲ γνώμην τῶν ἡμετέρων Καρδιναλίων“.
Τοιαύτην σκληρὰν ἀπόφασιν ἔκαμεν ὁ Ἰννοκέντιος
κατὰ τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος ἀνεξετάστως, ἀνε-
ρωτήτως, καὶ χωρὶς κοινὴν γνώμην τῆς συνόδου.
Ἐνῷ ἀνεγινώσκετο ἡ ἀπόφασις αὕτη, ἐβάσταζαν
οἱ ἀρχιερεῖς ἀναμμένας λαμπάδας, καὶ ἔπειτα τὰς
ἔῤῥιψαν κατὰ γῆς νὰ σβεσθῶσιν. Ὁ Θαδδαῖος
ἀκούσας καὶ ἰδὼν ὅλα ταῦτα ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν
σύνοδον κράζων καὶ κτυπῶν τὸ στῆθός του. „Αὕτη
εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς ὀργῆς, ἡ ἡμέρα τῆς φθορᾶς καὶ
τοῦ ὀλέθρου.“

Ὁ Φρειδερῖκος μαθὼν τὴν καθαίρεσίν του ἄνα-
ψεν ἀπὸ τὸν δίκαιον θυμὸν, καὶ παρευθὺς ἔλαβε
τὰ ἰσχυρότατα μέσα νὰ βαστάξῃ τὸ στέμμα του.
Σφοδροτάτας προσταγὰς ἐξέδωκεν εἰς ὅλας τὰς χώ-
ρας του κατὰ τῶν ἱερέων, οἵτινες ἤθελαν τολμή-
σειν νὰ μὴ λειτουργῶσιν. Ἐν ταὐτῷ τοὺς καθυ-
πέβαλεν εἰς ὅλους τοὺς φόρους καὶ τὰ βάρη, τὰ
ὁποῖα ἐβάσταζαν οἱ λαϊκοί. Μὲ ἐκτεταμένας ἐπι-

στολὰς ἤνοιξεν ὅλων τῶν Μονάρχων τῆς Εὐρώπης
τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τοῦ Πάπα τὰ ἀντιποιήματα,
εἰς τὴν ὑποτέλειάν των νὰ τοῦ δίδουν φόρους, καὶ
εἰς τὸν κίνδυνον τοῦ νὰ πάθουν καὶ αὐτοὶ ποτὲ
τὰ ὅμοια. „Δὲν εἶμαι ἐγὼ πρῶτος, λέγει με-
ταξὺ τῶν ἄλλων εἰς τὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς
Ἀγγλίας ἐπιστολήν του, καὶ δὲν θέλω εἶσθαι
ἔσχατος, τὸν ὁποῖον κατατρέχει ἡ κατάχρησις τῆς
Παπικῆς ἐξουσίας, καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸν κρημνίσῃ
εἰς τὴν ἄβυσσον. Καὶ σεῖς ὑπακούετε ἀνοήτως
εἰς τούτους. Ὦ! ἄμποτε νὰ ἠγωνίζετο ἡ εὐκολό-
πιστος ἁπλότης σας νὰ καταλάβετε ἀπὸ τὰ λό-
για τοῦ Σωτῆρος τί εἶναι ἡ ὑπόκρισις τῶν γραμ-
ματέων καὶ Φαρισαίων! Ποσάκις ἠθέλετε καταρα-
σθῆν τὰς αἰσχρὰς τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς πράξεις,
αἱ ὁποῖαι ἐμποδίζουν τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὴν τιμιό-
τητα! ἀμέτρητα εἰσοδήματα, μὲ τὰ ὁποῖα πλου-
τίζονται, ἐνῷ χῶραί τινες εἶναι εἰς ἐσχάτην πενίαν,
διέστρεψαν τὰς κεφαλάς των. Ἀλλ' εἰς ἐσᾶς φωμο-
ζητοῦσι Χριστιανοὶ καὶ προσκυνηταὶ διὰ νὰ τρυφῶ-
σιν οἱ αἱρετικοὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Αὐτοῦ κρημνίζε-
τε τοὺς οἴκους τῶν συντοπιτῶν σας, διὰ νὰ κτίζων-
ται ἐκεῖ αἱ πόλεις τῶν ἐχθρῶν σας. Τοιουτοτρό-
πως μὲ τὰς δεκάτας καὶ ἐλεημοσύνας σας βοηθοῦν-
ται τοιοῦτοι πτωχοὶ ἐν Χριστῷ, τῶν ὁποίων ἀμοι-
βὴ εἶναι ἡ μεγίστη ζημία σας. Ὅσον ἐλευθεριώτερα
ἀνοίγεται εἰς αὐτοὺς τὴν χεῖρά σας, τόσον ἐπιθυ-
μητικώτερα τὴν πιάνουσι, καὶ ἐπ' ἀληθείας σύρου-
σιν ὅλον τὸν βραχίονα. Μᾶς κρατοῦσιν εἰς τὸ δί-
κτυον ὡς πετεινὰ, τὰ ὁποῖα, ὁσάκις προσπαθοῦν νὰ
διαφύγουν, κάμνουν στερεώτερον τὸν δεσμόν.“

Ὁμιλεῖ μετὰ τοῦτο περὶ τῶν εἰς ἐκστρατείαν
ἑτοιμασιῶν του, καὶ ὅτι ἐλπίζει νὰ ὑπερνικήσῃ τοὺς
ἐχθρούς του. „Μὴ πιστεύητε, λέγει, ὅτι ἔπαθε
τίποτε ἡ μεγαλειότης τῆς ἡμετέρας ἀξίας ἀπὸ τὴν

παπικὴν ἀπόφασιν. Ἡ συνείδησίς μας εἶναι καθαρὰ, καὶ ἑπομένως ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν. Αὐτὸν λαμβάνομεν μάρτυρα. Πάντοτε σκοπὸς καὶ θέλησίς μας ἦτο, ὅλους τοὺς ἱερωμένους καὶ ἐξαιρέτως τοὺς ἰσχυροὺς, νὰ τοὺς κάμωμεν ὅ,τι ἦσαν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν, ἤγουν εἰς ζωὴν ἀποστολικὴν καὶ εἰς μίμησιν τῆς ταπεινώσεως τοῦ διδασκάλου των. Τοιοῦτοι ἱερεῖς ἔζων συνομιλοῦντες μὲ τοὺς ἀγγέλους, ἔλαμπαν διὰ τῶν θαυμάτων, ἰάτρευαν ἀῤῥώστους, ἀνέστηναν νεκροὺς, καὶ ἔκαμναν δούλους των τοὺς ἡγεμόνας διὰ τῆς ἁγιότητος καὶ ὄχι διὰ τῶν ὅπλων. Οἱ δὲ ἡμέτεροι ἱερεῖς ἐξ ἐναντίας, ἔκδοτοι εἰς τοῦ κόσμου τὰ τερπνὰ, καὶ μεθυσμένοι ἀπὸ τὴν ἡδυπάθειαν, ἐλησμόνησαν τὸν Θεόν· ἡ ἀφθονία τοῦ ἀργυρίου καὶ τῶν ἀγαθῶν ἔπνιξεν εἰς αὐτοὺς τὴν θρησκείαν. Διὰ νὰ ἀποδώσουν ὅλα τὰ περιττὰ, καὶ ἀρκούμενοι εἰς τὰ ὀψώνιά των νὰ ὑπουργοῦν τὸν κύριον τῆς δόξης, διὰ τοῦτο χρεωστεῖτε καὶ σεῖς καὶ ὅλοι οἱ ἡγεμόνες τῆς γῆς νὰ ἑνωθῆτε μαζή μας διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν ὅλας ἡμῶν τὰς δυνάμεις."

Ὕστερ' ἀπὸ τοιαύτην ἐπιστολὴν κανεὶς δὲν θέλει παραξενευθῆν ἂν ὁ Φρειδερῖκος ὁ Β' ἐξελήφθη αἱρετικὸς ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του. Καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, οἵτινες ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐλευθεφροσύνην τοῦ Φρειδερίκου, τὸν ὑπώπτευσαν ὡς κακόδοξον καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ κάμουν μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν.

Εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ Ἰννοκέντιος ὁ Δ' ἐκαταγίνετο νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν τὴν ἀπόφασίν του. Οἱ πρεσβευταί του διηρέθιζαν τοὺς κατοίκους τῆς Νεαπόλεως νὰ ἐγαταλίπωσι τὸν „δεύτερον τοῦτον Νέρωνα," καὶ νὰ ἐμβῶσιν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἐκκλησίας. Ἐφανερώθη δὲ καὶ ἐπιβουλὴ κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ αὐτοκράτορος, τὴν ὁποίαν οὗτος ἐτιμώρησε μὲ τρομερὰν αὐστηρότητα. Τὸν δὲ κατὰ τῶν πόλεων

τῆς Λομβαρδίας πόλεμον ἔκαμνε μὲ εὐτυχίαν ὁ ἀνδρεῖος Ἔγκιος.

Καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν δὲ ἐκάλεσεν ὁ Πάπας ὅλους τοὺς εὐσεβόφρονας νὰ ἐκτελέσουν τὸ πρόσταγμά του. Τοὺς ἡγεμόνας ἐπεφορτίζετο νὰ ἐκλέξουν νέον βασιλέα, ὑποσχόμενος εἰς αὐτοὺς ἀργύριον καὶ πᾶσαν ἄλλην βοήθειαν. Ἕτοιμοι ἐφάνησαν εἰς τοῦτο οἱ ἱερωμένοι, καὶ διὰ τῆς πειθοῦς αὐτῶν εὑρέθη εὐκόλως Ἑῤῥῖκος ὁ Μαρκέσιος τῆς Θυριγγίας πρόθυμος νὰ δεχθῇ τὸ βασίλειον „πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ πρὸς καλὸν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως." Ἐκλέχθη καὶ ἐστέφθη εἰς τὸ Ἀκυΐσγρανον τὸ 1246. Νέοι φόροι τῶν Παπικῶν τοποτηρητῶν εἰς Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Ἱσπανίαν ἔκαμαν τὸν Ἰννοκέντιον ἱκανὸν νὰ ὁπλίσῃ μὲ μισθοὺς στράτευμα. Ὁ νέος βασιλεὺς ἔλαβε δῶρον 25,000 Μάρκα ἀργύρου. Ἐν ταυτῷ δὲ ἀπ' ὅλους τοὺς ἄμβωνας ἐδίδασκαν οἱ Ζητιανοκαλόγηροι τὴν κατὰ τοῦ Φρειδερίκου σταυροφορίαν, καὶ, καθὼς τὴν πρώτην φορὰν, ἔταζαν εἰς ὅλους, ὅσοι ἐμβοῦν εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτου ἀγῶνα, ἄφεσιν ὅλων τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ ὄχι μόνον ἀλλ' ἐστάλθη καὶ χωριστὸς τοποτηρητὴς ὁ ἐπίσκοπος Φεῤῥάρας εἰς τὴν Γερμανίαν μὲ τὴν πληρεξουσιότητα „Νὰ φυτεύῃ καὶ νὰ ἐκριζόνῃ, νὰ κτίζῃ καὶ νὰ κρημνίζῃ, καθὼς ἤθελε τὸν φωτίσειν ὁ Θεός" καὶ οὗτος ἐφανέρωσεν εὐθὺς, ὅτι ὅς τις ὑπακούσῃ εἰς τὴν συμβουλήν του, θέλει ἀνταμειφθῆν μὲ εἰκοσαετῆ ἢ τεσσαρακονταετῆ ἄφεσιν, καὶ μὲ ἐλευθερίαν ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην ἐκκλησιαστικὴν ἱκανοποίησιν.

Δι' ὅλων τούτων τῶν μέσων ἐσύναξεν ὁ Ἑῤῥῖκος μέγα στράτευμα ὁλόγυρά του, καὶ πρὸς τούτοις ἐπροσπάθουν νὰ διαφθείρουν μὲ ἀργύριον τοὺς αὐτοκρατορικοὺς στρατιώτας, καὶ δύω Σβεβικοὶ κόμητες ἔλαβαν 7000 Μάρκα διὰ νὰ δωροδοκήσουν

τοὺς ἄρχοντάς των, καὶ ἐνταὐτῷ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ὅτι ἔχουν τὴν ἄδειαν νὰ μοιρασθῶσι τὸ Δουκάτον τῆς Σοηβίας, ἐὰν εἰς τὸ μέσον τῆς μάχης ἀφήσωσι τὸν κυριάρχην των, τὸν βασιλέα Κοῤῥάδον, καὶ αὐτομολήσωσιν εἰς τὸν Ἐῤῥῖκον Ῥάσπιον.

Ἡ προδοσία αὕτη ἦλθεν εἰς εὐτυχῆ ἔκβασιν. Ὅταν ὁ Κοῤῥάδος, υἱὸς τοῦ Φρειδερίκου, ἐπολέμησε τὸν νέον βασιλέα — Καλογηροβασιλέα τὸν ὠνόμαζεν ὁ λαὸς — τὴν 24 Ἰουλίου πλησίον τοῦ παρὰ τὸν Μαῖνον Φραγκοφορτίου, ἔφυγαν ἀπ' αὐτοῦ οἱ δύω προδόται μὲ 2000 ἱππεῖς καὶ ὑπῆγαν εἰς τὸν ἐχθρὸν, καὶ εἰς ταύτην τὴν σύγχυσιν, ὁπότε καἰνεὶς δὲν ἐγνώριζε τίς εἶναι φίλος καὶ τίς ἐχθρὸς, ἐτράπη τελευταῖον εἰς φυγὴν ὅλος ὁ στρατὸς τοῦ Κοῤῥάδου, καὶ αὐτὸς ἠναγκάσθη νὰ κλεισθῇ εἰς τὸ φρούριον τοῦ Φραγκοφορτίου. Ἀλλὰ πάλιν ἐξανα-έλαβε τὰς δυνάμεις του, ἐπειδὴ τοῦ ἦλθαν πολλοὶ ἄρχοντες μὲ στρατεύματα εἰς βοήθειαν. Καὶ αἱ πόλεις δὲ ἔμειναν εἰς αὐτὸν πισταὶ, καὶ ὅταν ὁ Ἐῤῥῖκος ἐνικήθη ἐντελῶς εἰς Οὔλμαν, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρκει ματαίως, ἀπὸ τὸν Κοῤῥάδον, ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν μάχην, καὶ τὸ ἐφεξῆς ἔτος (17 Φεβρουαρίου 1242) ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν λύπην του εἰς τὸ Μαρσιβοῦργον.

Τοιουτοτρόπως ἐνικήθη εὐτυχῶς ὁ ἐχθρὸς οὗτος. Ἐκ τῶν ὀπαδῶν του οἱ μὲν ἐτιμωρήθησαν μὲ θάνατον, οἱ δὲ μὲ φυλακήν. Πολλαὶ ποσότητες τῶν τοῦ Πάπα βοηθητικῶν ἀργυρίων ἔπεσαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κοῤῥάδου.

---

32. Τελευταῖοι ἀγῶνες Φρειδερίκου τοῦ Β'.

(1247 — 1250.)

Βραδύτερα βήματα εἶχε κάμειν εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ὁ Φρειδερῖκος αὐτὸς εἰς τὴν Ἰταλίαν. Αἱ

αἰώνιαι κραυγαὶ τοῦ Πάπα καὶ τῶν ἱερέων του δὲν ἐγίνοντο εἰς μάτην. Ἔβλεπε μὲ λύπην του, ὅτι ἕνας φίλος του μετὰ τὸν ἄλλον τὸν ἐγκατέλειπαν φοβούμενοι τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἐπεθύμει ἐκ καρδίας τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος. Ὁ τῆς Γαλλίας βασιλεὺς Λοδοβῖκος Θ'. ὁ Εὐσεβὴς, ἀνέλαβε τὸ ἔργον τῆς μεσιτείας ἐνταμωθεὶς προσωπικῶς μὲ τὸν Πάπαν εἰς Κλυνιακόν· ἀλλ' ὁ Ἰννοκέντιος, βλέπων μὲ χαρὰν τὴν ἐλάττωσιν τῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ του, δὲν ἐτάχυνε νὰ κάμῃ τὴν διαλλαγὴν ταύτην, διὰ νὰ αἰσθανθῇ ὁ πληγωμένος ἐχθρὸς ἱκανῶς τοὺς πόνους του μὲ τὴν βραδύτητα. Εἰς μάτην τὸν ἐνθύμιζεν ὁ βασιλεὺς τοὺς λόγους τοῦ Σωτῆρος, ὅτι ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ χρεωστοῦμεν νὰ συγχωρῶμεν τὸν μετανοοῦντα ἐχθρόν μας· ἐπέμενεν ὁ Πάπας, ὅτι ἡ ἐκκλησία εἶναι πολλὰ λυπημένη καὶ πειραγμένη, καὶ ἔβαλλεν εἰς κίνησιν ὅλας τὰς δυνάμεις του κατὰ τοῦ ἀφωρισμένου.

Δεκάται, πωλήσεις ἀφέσεων, ἐφημεριῶν, φορολογίαι, δάνεια ἔφερναν τὸ ἀργύριον ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὸ Παπικὸν θησαυροφυλάκιον. Ὁλόκληρα στίφη Ζητιανοκαλογήρων συνέῤῥεαν ἀπὸ τὸ Λουγδοῦνον εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐπικράτειαν καὶ διήγειραν εἰς ἀποστασίαν τὸν κόσμον. Καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα Κοῤῥάδον ἐδοκίμασαν νὰ ἐπαναστήσωσι κατὰ τοῦ πατρός του. Ἕνας Καρδινάλιος ὑπῆγε διὰ θαλάσσης διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν τῆς Νορβηγίας βασιλέα Ἄκωνα τὸ αὐτοκρατορικὸν τῆς Γερμανίας στέμμα. „Ἀγαπῶ νὰ πολεμήσω ὅλους τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ὄχι καὶ ὅλους τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Πάπα," ἀπεκρίθη ὁ Νορμαννός.

Ὁ Ἔγκιος εἶχεν ἐξασθενίσειν τοὺς Λομβαρδοὺς μὲ τὸν πολυχρόνιον πόλεμον, καὶ ἡ Ἀπουλία, Καλαβρία καὶ Σικελία εἶχαν προσκυνήσειν

τὸν τρίτον τοῦ Φρειδερίκου υἱὸν Ἐῤῥῖκον. Τὸν μεταξὺ καιρὸν τῆς ἀνέσεως ἠθέλησεν ὁ κουρασμένος αὐτοκράτωρ νὰ μεταχειρισθῇ ὑπάγων εἰς Λουγδοῦνον, ἴσως καταπείσῃ προσωπικῶς τὸν Πάπαν εἰς λύσιν τοῦ ἀφορισμοῦ. Διὰ νὰ καθαρισθῇ ἀπὸ πᾶσαν ὑποψίαν αἱρέσεως, ἐξωμολογήθη εἰς πέντε προκρίτους τῆς Ἰταλίας ἀρχιερεῖς, τῶν ὁποίων τὰς μαρτυρίας ἔστειλεν εἰς τὸ Λουγδοῦνον. Ἀλλ᾽ ὁ Πάπας αὐτοὺς μὲν ἐπέπληξεν ὅτι χωρὶς ἀδείας του ἔλαβαν κοινωνίαν μὲ ἀφωρισμένον, πρὸς δὲ τὸν αὐτοκράτορα ἐμήνυσεν, ὅτι ἂν θέλῃ νὰ συγχωρηθῇ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας του, πρέπει νὰ ὑπάγῃ πρὸς αὐτὸν ἄοπλος καὶ μόνος, μὲ σχῆμα μετανοοῦντος. Κατ᾽ ἄλλον δὲ τρόπον δὲν τὸν δέχεται.

Ὁ Φρειδερῖκος ἐφανέρωσε τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ Πάπα εἰς ὅλας τὰς ἐξωτερικὰς δυνάμεις. Ὁ Ἰννοκέντιος φοβούμενος μὴ πατηθῇ ἔξαφνα ἀπὸ τὸν Φρειδερῖκον ἔκαμνεν ὅλα τὰ δυνατά του νὰ στρέψῃ τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τὸ εὐτύχησεν ὑπὲρ πᾶσαν ἐλπίδα. Πολυάριθμος φατρία ἐκυρίευσεν ἔξαφνα τὴν πόλιν Πάρμαν, ἥτις ἐχρησίμευσε πολὺ ἕως τώρα εἰς τὸν αὐτοκράτορα (16. Ἰουν. 1247). Ὁ Φρειδερῖκος ἔδραμε διὰ νὰ τὴν ἐξαναλάβῃ, ἐπειδὴ ὅμως εὕρηκεν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, καὶ ὁ χειμὼν ἐπλησίαζε, διὰ νὰ μὴ σηκώσῃ τὴν πολιορκίαν, ἔκτισε πλησίον ἐκεῖ νέαν πόλιν, τὴν ὁποίαν, πιστεύων ἀσφαλῶς ὅτι θέλει νικήσειν, ὠνόμασε Βικτορίαν (Vittoria ἤγουν νίκη). Ἀλλ᾽ ἀφοῦ ἐπέμεινεν ἐκεῖ ἕως τὰ μέσα τοῦ Φεβρουαρίου 1248, καὶ ἔφθασε πλησιέστερα τῶν ἐλπίδων ὅτι θέλει ἀναγκάσειν τὴν πόλιν εἰς παράδοσιν, συμβεβηκός τι ἐματαίωσεν ὅλας του τὰς ἐλπίδας. Διότι μίαν ἡμέραν ἀπόντος τοῦ αὐτοκράτορος ἐκβῆκαν οἱ Παρμαῖοι καὶ ἐκρήμνισαν τὴν πόλιν καὶ ὅλα τὰ ἕως τοῦδε ἔργα τοῦ αὐτο-

κράτορος. Ἡ δυστυχία αὕτη ἔκρινε τὰ πράγματα τῆς Ἰταλίας.

Καὶ ὡς νὰ ἤθελεν ἡ τύχη νὰ φέρῃ εἰς ἐκπλήρωσιν τοὺς λόγους τοῦ Πάπα, ἐξεῤῥάγη ἐκ νέου καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν ἡ ἐπανάστασις. Ὁ Ἰννοκέντιος δὲν εἶχεν ἡσυχάσειν ἕως οὗ εὕρηκε διάδοχον Ἑῤῥίκου τοῦ Ῥασπίου. Οὗτος δὲ ἦτο ὁ μόλις εἰκοσαετὴς κόμης Ὁλλανδίας Βιλέλμος. Δελεασθεὶς ἀπὸ τὸν βασιλικὸν τίτλον, καὶ ἐμπιστευθεὶς εἰς τὴν δύναμιν τοῦ θείου του τοῦ Δουκὸς τῆς Βραβαντίας, καὶ τῶν ἐξαδέλφων του, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κολωνίας καὶ τῶν ἐπισκόπων Λεοδίου καὶ Τραϊέκτου, ἐτόλμησε νὰ πατήσῃ τὸν ὀλισθηρὸν δρόμον. Οἱ θησαυροὶ καὶ αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Πάπα τοῦ ἠγόρασαν πολλὰς ψήφους, καὶ οὕτω τὴν 3. Ὀκτωβρίου 1247 διὰ τῶν ἀκουράστων παρακινήσεων τῶν Παπικῶν τοποτηρητῶν ἐκλέχθη εἰς τὴν Κολωνίαν βασιλεὺς τῆς Ῥώμης ἀπὸ πλῆθός τι ἡγεμόνων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκκλησιαστικῶν. Ὁ Πάπας τοῦ ἔστειλε πάραυτα 30,000 Μάρκα ἀργύρου, τὸν ἱδρῶτα ἀνθρώπων ξένων χωρῶν, πρὸς ὑποστήριξιν, καὶ ἕνας Καρδινάλιος ἐστρατολόγει ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς τὴν Λομβαρδίαν. Οἱ μεγάλοι ἡγεμόνες τοῦ βασιλείου ἡσύχαζαν, αἱ πλούσιαι πόλεις ἔκλεισαν τὰς πύλας των, τὸ Ἀκυΐσγρανον, μὴ δεχθὲν τὸν νέον βασιλέα, ἐπολιορκεῖτο, καὶ μετὰ πολὺν καιρὸν ἠναγκάσθη νὰ συγχωρήσῃ τὴν στέψιν.

Ἐσωτερικαὶ ταραχαὶ καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐτάραττον τότε τὸ βασίλειον ἀπὸ ὅλα τὰ πέρατά του. Καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Κοῤῥάδος λογομαχῶν μὲ τοὺς Σοηβικοὺς ἄρχοντάς του ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Βαυαρίαν. Ἕνας Καρδινάλιος συνοδευόμενος μὲ στράτευμα καὶ μὲ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κολωνίας περιῆλθε τὰς μικροτέρας πόλεις τῆς Γερμανίας, ἐξέθλιψε πανταχοῦ μεγάλας ποσότητας ἀργυ-

ρίου ἀπὸ ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια, καὶ συχνάκις ἐγύμνωσε τοὺς ναοὺς ἀπὸ τὰ σκεύη καὶ ἀπὸ τοὺς κώδωνάς των. Περὶ τοῦ Φρειδερίκου, ὅς τις ἦτο μακρὰν ἑκατοντάδας μιλίων, ἐδιηγοῦντο τρομερὰς αἰσχρουργίας διὰ νὰ ἀθωώσωσι μὲ τοῦτο τὰς ἰδικάς των. Τοῦτον δὲ ἐκτύπησε τώρα βαθέως ἡ τύχη. Ὁ ἐξαίρετος υἱός του Ἔγκιος, ὅς τις ἐξήστραπτεν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἱππότας κατὰ τὴν ὡραιότητα, χρηστοήθειαν καὶ ἀνδρίαν, ἐπιάσθη εἰς τὴν μάχην τὴν ἐν Φοσσάλτᾳ (1249) ἀπὸ τοὺς Βονωνίους, οἵ τινες τὸν ἔφεραν θριαμβευτικῶς εἰς τὴν πόλιν των, καὶ μὲ ὅλας τὰς προσφορὰς τοῦ περιλύπου πατρὸς τὸν ἐκράτησαν αἰχμάλωτον ἕως τὸ τέλος τῆς ζωῆς του εἴκοσι δύω ἔτη. Ὄχι ὀλιγώτερος πόνος ἐκυρίευσε τὸν αὐτοκράτορα, ὅταν ἔμαθεν ὅτι ἐφάνη προδότης ὁ Πέτρος ὁ Καγκελλάριός του, ἄνθρωπος πιστὸς καὶ φίλος του. Ἐφυλακώθη οὗτος, καὶ ἀπέθανεν ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὴν φυλακήν. Τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἔμεινε σκοτεινόν. Κριτικός τις ἀγχίνους *) λέγει, ὅτι οὐδὲ ὁ Πέτρος ἦτο ἀθῷος, οὔτε ὁ ὕποπτος αὐτοκράτωρ ὅς τις ἤκουσε τοὺς ἐχθρούς του.

Ὁ Ἰννοκέντιος ἀπέβαλλε πάντοτε ὅλα τὰ τῆς εἰρήνης προβλήματα ἐλπίζων ἀσφαλῶς ὅτι ἐντὸς ὀλίγου τὸν ταπεινωμένον ἐχθρόν του ἔμελλε νὰ πατήσῃ ὡς κόνιν. Ἀλλ' ὅμως ἐσηκώθη ἀκόμη μίαν φορὰν ἐπάνω ὁ Φρειδερῖκος, ἐφάνη πάλιν εἰς τὸν ἐν Ἀπουλίᾳ στρατόν του, καὶ ἐδίωξεν ὅλα τὰ παπικὰ στρατεύματα ἀπὸ πολλὰς πόλεις. Εἰς τὴν Τοσκάναν καὶ εἰς τὴν παπικὴν ἐπικράτειαν ἦτο πάντοτε ὁ ἰσχυρότερος. Αἱ κληρονομικαί του χῶραι δὲν εἶχαν ἰδεῖν ἀκόμη κανένα ἐχθρὸν, καὶ ἐπλουτίζοντο μὲ τὴν διὰ τῶν Σαρακηνῶν ἀκμάζουσαν ἐμπορίαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμναν ἕως τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς

*) Ῥαυμ. ἔνθ. ἀνωτ. Τόμ. IV. σελ. 256.

Ταπροβάνης. Εἰς δὲ τὴν Λομβαρδίαν ἀντὶ τῆς χαμέ-
νης Πάρμας ἐμβῆκεν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν μερίδα ἡ
Πλακεντία, καὶ ἔκαμνεν αὐτὴ μὲν εἰς τοὺς Παρ-
μίους, ἡ δὲ Κρεμώνη εἰς τοὺς Μεδιολανοὺς, μεγά-
λας ζημίας. Ὁ Πάπας ἔγεινε μισητὸς πανταχοῦ
διὰ τῶν ἁρπαγῶν του. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Λουγδούνου
ἐβαρύνθη τὴν μακρὰν ἐκεῖθι διατριβήν του, οἱ βα-
σιλεῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας ἀπεστράφησαν
τὸν ἀκριβὸν χαιρετισμόν του, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τὸν
ἐφοβέριζαν ὅτι ἔμελλαν νὰ ἐκλέξουν ἄλλον Πάπαν,
ἐὰν δὲν ὑπέστρεφε γρήγορα. Ὁ Φρειδερῖκος ἤλπιζε
πάντοτε νὰ ὑπάγῃ εἰς Λουγδοῦνον, ἀλλ' ἀῤῥωστή-
σας ἀπέθανε τὴν 13. Δεκεμβρίου 1250 εἰς τὸ ἐν
Καπιτανάτᾳ Παλάτιόν του Φιορεντῖνον, εἰς τὰς ἀγ-
κάλας τοῦ υἱοῦ του Μεμφρέδου τοῦ προσφιλεστάτου
τῶν τέκνων του, ἀφοῦ προητοιμάσθη δι' ὅλων τῶν
ἐκκλησιαστικῶν ἐθίμων. Ἦτο δὲ εἰς τὸ πεντη-
κοστὸν ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Τὰ ἐξωτερικὰ τοῦ ζωηροτάτου τούτου ἀνδρὸς
ἐσυμφώνουν ἐντελῶς μὲ τὰ ἐσωτερικά του. Ἦτο
ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, καὶ ὡραῖος, καὶ μὲ ἀγαπη-
τὸν πρόσωπον, φίλος τοῦ γυναικείου γένους καὶ
ὅλων τῶν τερπνῶν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν τε-
χνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἐραστὴς καὶ συνεργὸς καὶ γνώ-
στης καὶ μὰ τὴν ἀλήθειαν διδάσκαλος. Διὰ τῆς
ἐπιμελείας του ἔγειναν εἰς Νεάπολιν καὶ Καπύην
αἱ πρῶται συλλογαὶ τῶν τεχνουργημάτων. Ἐκατα-
λάμβανεν ἓξ γλώσσας, καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων
ἔγραψε βιβλίον περὶ φύσεως καὶ ἐπιμελείας τῶν
πτηνῶν, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ πλατεῖαν γνῶσιν καὶ
βασιμότητα. Πρῶτος μετέφερεν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν
ξένα ζῶα διὰ μάθησιν τῆς ἱστορίας τῶν ζώων.
Ἦτο ἐπιτήδειος ποιητὴς, καὶ ἀπὸ τὴν αὐλήν του
ἐξηπλώθη ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ ἀγάπη τῆς Ἰταλικῆς
ποιήσεως. Εἰς τὰς καλλίστας τοποθεσίας τοῦ Σι-

κελικοῦ βασιλείου του ἔκτισε λαμπρότατα παλάτια. Ὅταν διέτριβεν αὐτοῦ πρὸς ἄνεσίν του, τὸν περιεκύκλοναν ὅλοι οἱ στολισμοὶ τοῦ βίου, πολυτέλεια, εὐθυμία καὶ αἱ τὴν καρδίαν ἱλαρύνουσαι καὶ ἐξυφόνουσαι τέχναι. Μὲ συντομίαν καθ' ὅλα ἦτο ἀξιοθαύμαστος, καὶ τελευταῖον ἄξιος νὰ τὸν συμπονήσῃ καθεὶς διὰ τὰς πολλὰς καταδρομὰς τῆς τύχης του.

33. Ἔκλειψις τῶν Ὀενσταουφίων. (1250 — 1268).

Ἐπιχαιρεκακῶν Ἰννοκέντιος ὁ Δ'. διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐχθροῦ του ὑπέστρεφεν ἐκ Λουγδούνου εἰς τὴν Ῥώμην. „Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εὐφραινέσθωσαν, ἔγραφε πρὸς τοὺς Σικελούς, ὅτι ἡ βροντώδης ἀνεμοζάλη, ἥτις σᾶς ἔβλαβε τόσον πολὺ ἕως τώρα, μετεβλήθη εἰς γαλήνιον ἀέρα." Ἀλλ' ὁ φιλέκδικος Ἰταλὸς ἐνόμιζεν ἀτελῆ τὴν νίκην του ἕως οὗ ἔμενεν ἀπόγονος τῶν Ὀενσταουφίων. Ὅλος ὁ οἶκος τοῦ ἐχθροῦ ἐχρεώστει νὰ ἐξολοθρευθῇ. Τὸν βασιλέα τῆς Ῥώμης Κορράδον Δ'. ἐκαθαίρεσεν ὁ Πάπας καὶ ἀπὸ τὸ Σοηβικὸν Δουκάτον του, καὶ ἐπροσκάλεσε φιλικῶς τοὺς Νεαπολιτανοὺς νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὸν χρηστὸν ζυγὸν τῆς ἐκκλησίας, καὶ πάραυτα πολλοὶ μεγιστᾶνες καὶ ἡ πόλις αὐτὴ Νεάπολις ἐγνώρισαν τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν. Τοῦ ἔγεινεν ὅμως ἰσχυρὰ ἀντίδρασις. Ὁ προειρημένος Μαμφρέδος, νόμιμος υἱὸς τοῦ ἀποθανόντος αὐτοκράτορος, νέος γλυκὺς καὶ ἀξιέραστος, καὶ τολμηρὸς καὶ πνευματώδης, εἶχε λάβειν ἀπὸ τὸν ἀποθνήσκοντα πατέρα του τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Τάραντος. Ἀλλ' ὁ ὀκτωκαιδεκαετὴς νεανίσκος ᾐσθάνετο καρδίαν καὶ δύναμιν νὰ κυριεύσῃ ὅλον τὸ βασίλειον, καὶ ἐβάδισε τόσον ἐπιτηδείως καὶ εὐτυχῶς κατὰ

τῶν φίλων τοῦ Πάπα, ὥστε μόνον ἡ Νεάπολις καὶ
ἡ Καπύη τὸν ἀντέστεκαν ἀκόμη (1251).
Ὁ βασιλεὺς Κορράδος Δ'. ὅςτις εἰς τὴν Γερ-
μανίαν δι' ἔλλειψιν μέσων δὲν εἶχε μεγάλην πλέον
ὑπόληψιν, ἔδραμεν εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ νὰ ἀσφα-
λίσῃ τὴν κληρονομίαν του. Διέβη μὲ στρατὸν τὰς
Ἄλπεις (1251), ἡνώθη μὲ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς Γι-
βελλινικῆς φατρίας εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν, καὶ ἀπὸ
τὸν λιμένα τῆς Ῥαβέννης ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἀπου-
λίαν. Μέγα μέρος τῶν κατοίκων τὸν ἐδέχθησαν
χαίροντες, μόνον τὴν Νεάπολιν ἀντισταθεῖσαν ἐκυ-
ρίευσε διὰ πολιορκίας (1253). Ὁ δὲ Πάπας νῦν
μὲν ἐπρόσφερνε τὸ βασίλειον εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ
Γαλλίαν, νῦν δὲ ἐπροσπάθει ἐκ νέου νὰ τὸ ἑνώσῃ
μὲ τὴν ἐπικράτειάν του.
Πρὸς τούτοις ἐφαίνοντο ὅτι τὸν ἐβοήθουν
πολὺ αἱ περιστάσεις. Τὸ 1253 ἔτος ἀπέθανεν εἰς
τὴν Σικελίαν ὁ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Β'. τρίτος υἱὸς
Ἐρρῖκος, καὶ τὴν 21. Μαΐου 1254 τὸν ἠκολού-
θησεν ὁ ἀδελφός του Κορράδος. Ἰννοκέντιος ὁ Δ'.
ὑπῆγε τώρα πλήρης χρηστῶν ἐλπίδων εἰς τὴν Νεά-
πολιν, ὅπου τοῦ ὑπετάχθη καὶ αὐτὸς ὁ Μαμφρέ-
δος, ἀλλὰ πάλιν ἐντὸς ὀλίγου ἐφύτρωσε μεταξύ
των διχόνοια. Ὁ Ἰννοκέντιος ἀπέθανε κατὰ τὸ
αὐτὸ ἔτος (1254), καὶ ὁ Μαμφρέδος ἐπολέμει
γενναίως, ὥστε ἠγαπήθη ἀπ' ὅλους, καὶ τοῦ
ἐπροσφέρθη τὸ βασιλικὸν στέμμα. Εἶχε μὲν ὁ
νέος Κορράδος (ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ὀνομασθεὶς Κορ-
ραδῖνος), υἱὸς τοῦ βασιλέως Κορράδου Δ', γεννηθεὶς
τὸ 1252, πλησιέστερον δίκαιον εἰς τὸ στέμμα,
ἀλλ' ὁ Μαμφρέδος συλλογιζόμενος πόσον δυσκόλως
ἠδύνατο νὰ κυβερνηθῇ ἐπιτροπικῶς τὸ βασίλειον
ἐν ὀνόματι βρέφους εἰς τοιαῦτα περιστατικά, ἔλα-
βε τὴν βασιλείαν, καὶ ἐστέφθη λαμπρῶς εἰς τὴν
Πάνορμον (1258).

Ἀσμένως ἤθελε νὰ φιλιωθῇ ὁ Μαμφρέδος μὲ τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' αἱ συμβιβάσεις μὲ τοὺς τοῦ Ἰννοκεντίου διαδόχους, Ἀλέξανδρον Δ' († 1261) καὶ Οὐρβανὸν Δ'. ἔμειναν ἀτελεσφόρητοι, καὶ ὁ βασιλεὺς ἀφωρισμένος. Ὁ Οὐρβανὸς θέλων κατὰ τὴν βουλὴν τῶν προκατόχων του ν' ἁρπάσῃ τὸ Σικελικὸν βασίλειον ἀπὸ τοὺς Ὀενσταουφίους, εὕρηκε τελευταῖον πρίγκιπα, ὅς τις ὑπήκουσεν εἰς τὴν παραίνεσίν του. Ἦτο δὲ ὁ τοῦ τῆς Γαλλίας βασιλέως Λοδοβίκου Θ'. ἀδελφὸς Κάρολος ἐξ Ἀνδεγαυΐας, Κόμης Προβιγκίας, ἀνδρεῖος καὶ ἐνεργός, πλεονέκτης καὶ ἀπάνθρωπος, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ σκοτεινὸν πρόσωπον ἐφαίνετο ἡ μισάνθρωπος ψυχή του. Μὲ τοῦτον ἐσυμφώνησεν ὁ Οὐρβανὸς περὶ τῆς κυριεύσεως τοῦ Σικελικοῦ βασιλείου, ἀλλὰ πρὶν ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐκτέλεσιν ὁ Κάρολος, ἀπέθανεν ὁ Οὐρβανὸς (1264). Εἰς τὸν τόπον του ἐμβῆκε Κλήμης ὁ Δ', Γάλλος τὸ γένος. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἐπροτίμα ὁμογενῆ γείτονα, συνήργησεν εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ Καρόλου, ὅς τις ἐφάνη ἀληθῶς εἰς τὴν Ἰταλίαν μὲ στράτευμα. Ὁ Μαμφρέδος ἦτο καλῶς ὡπλισμένος, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν εὐγενῶν ἕνας προδότης Κόμης ἤνοιξε τὰς διόδους τοῦ βασιλείου εἰς τὸν Κάρολον, καὶ ἄλλοι προδόται ηὐτομόλησαν εἰς τὸν ἐχθρὸν κατὰ τὴν ἐν Οὐενεβέντῳ μάχην (22 Φεβρ. 1266). Ἰδὼν ὁ Μαμφρέδος χαμένον τὸ πᾶν ὥρμησε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ μαχόμενος ἀνδρείως ἀπέθανεν ὁ εὐγενὴς ἥρως. Τρομάξασαι αἱ πόλεις ἤνοιξαν τὰς πύλας εἰς τὸν νικητήν, καὶ ὁ Κάρολος ἔγεινε βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως. Ὁ Πάπας τὸν ἐπεκύρωσε μὲ τὴν προγενομένην συνθήκην νὰ τοῦ πληρόνῃ ἐτησίως 8000 οὐγκίας χρυσοῦ, καὶ μὲ ἄλλας συμφωνίας, διὰ τῶν ὁποίων δὲν ἠδύνατο νὰ προκόψῃ πλέον ἐχθρὸς κατὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας.

Ὁ Κάρολος ἐκυβέρνα τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν ἐκαυχᾶτο ὅτι ἔσωσεν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἐκκλησίας, μὲ σιδηροῦν σκῆπτρον. Ἐλύσσα κατὰ πάντων τῶν Ὀενσταουφικῶν, ἐφυλάκονεν εὐγενεῖς καὶ τοὺς ἐβασάνιζεν, ἐξέδιδε τρελοὺς καὶ ἀδίκους νόμους, καὶ ἔδιδε τὰ μεγαλήτερα ἀξιώματα εἰς πλεονέκτας Γάλλους. Εἰς μάτην ἐγίνοντο σπουδαῖαι παραινέσεις τοῦ Πάπα· αὐτὸς ἐπέμενεν εἰς τὴν τυραννίαν του, καὶ δι' αὐτῆς ἔκαμε πάραυτα τὴν βασιλείαν του ἀνυπόφορον. Οἱ Γιβελλῖνοι ἔστειλαν εἰς τὴν Γερμανίαν πρὸς τὸν Κορραδῖνον, καὶ τὸν ἐπαρακίνουν νὰ ὑπάγῃ νὰ παραλάβῃ τὸ πατρικόν του βασίλειον. Ὁ Κορραδῖνος ἐφάνη πρόθυμος εἰς τὰς παρακινήσεις των· ἐκ νεότητος ἔζη πτωχὸς καὶ ἀφανής· ἀλλὰ τὸ ὑψηλὸν τῶν προπατόρων του πνεῦμα δὲν ἔλειψεν ἀπ' αὐτόν. Εἰς μάτην τὸν ἐμπόδιζεν ἡ ἔμφοβος καὶ φιλόστοργος μήτηρ του· ἡ Ἰταλία διὰ τῶν πλούτων καὶ τέρψεών της εἵλκυσεν ὅλους τοὺς Ὀενσταουφίους εἰς τὸν ὄλεθρόν των, καὶ τώρα θέλει δείξειν τὴν συνήθη κακοήθειάν της. Ὁ Κορραδῖνος ἀπεφάσισεν ἢ νὰ ἀπολαύσῃ τὸ κληρονόμημα τῶν αὐτοκρατόρων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐκατάγετο, ἢ νὰ ἀποθάνῃ ἡρωϊκῶς, καὶ ἐπρόκρινε νὰ ἀρχίσῃ ἀγῶνα ἐπικίνδυνον παρὰ νὰ ζῇ ἀσφαλὴς μέν, ἄτιμος δέ. Ἐπώλησε καὶ ἐνεχυρίασεν ὅλα τὰ λείψανα τῶν Ὀενσταουφικῶν κτημάτων τῆς Σοηβίας, καὶ μὲ τὸ ἀργύριον ἐσύναξε στρατόν, μὲ τὸν ὁποῖον, ἔχων μαζή του καὶ τὸν ἐπιστήθιον φίλον του τὸν Πρίγκιπα τῆς Βάδης Φρειδερῖκον, ἐπέρασε τὰς Ἄλπεις τὸ φθινόπωρον 1267. Ἡ ἀρχὴ ὑπεσχέθη εὐτυχίαν. Πανταχοῦ ἡνώθησαν μαζή του οἱ Γιβελλῖνοι, καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι, ζῶντες κατὰ τὴν συνήθειάν των συγχυσμένοι μὲ τὸν Πάπαν, τὸν εἰσήγαγαν θριαμβευτικῶς εἰς τὴν πόλιν πρὸς πεῖσμα ἐκείνου. Ἀλλ' ὁ Κάρολος ἔσπευσεν ἐναντίον του

καὶ τὸν κατενίκησε (23 Αὐγούστου 1268) πλησίον Ταγλιακοτίου ἢ Σκουρκόλας. Ἡ ἀσκεψία τῶν στρατιωτῶν του, οἵτινες εἶχαν ἤδη τὴν νίκην εἰς τὰς χεῖρας, ἐδόθησαν ὅμως πρόωρα εἰς τὴν λεηλασίαν, καὶ μία ἔνεδρα τῶν Γάλλων στηθεῖσα ἐπὶ ἐλπίδι τῆς ἀπροσεξίας των, ἦτο αἰτία τῆς δυστυχοῦς ταύτης καταστροφῆς. Ὁ Κοῤῥαδῖνος καὶ ὁ φίλος του Φρειδερῖκος φεύγοντες ἐπροδόθησαν καὶ ἐνεχειρίσθησαν εἰς τὸν Κάρολον ἀπὸ Ἰωάννην Φραγγιπάνην, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκογένεια ἦτο ὑπερευεργετημένη ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Φρειδερῖκον τὸν Β΄. Ὁ Κάρολος, ὅστις εἶχε κατασφάξειν ἀπανθρώπως πολλοὺς φίλους τοῦ Κοῤῥαδίνου, ἠθέλησε νὰ καταδικάσῃ τὸν νέον ἡγεμόνα εἰς θάνατον διὰ κριτηρίου. Ἀτρόμητος ὡμίλησεν εἷς ἀπὸ τοὺς συναγμένους κριτὰς Γουΐδων ἐκ Σουζάρας: „Ὁ Κοῤῥαδῖνος δὲν ἠδίκησε τίποτε δοκιμάσας νὰ λάβῃ μὲ φανερὸν πόλεμον τὸ πατρικόν του βασίλειον, καὶ νὰ φειδώμεθα τοὺς αἰχμαλώτους μᾶς προστάζουν καὶ θεῖοι καὶ ἀνθρώπινοι νόμοι.“ Ὅλοι οἱ ἄλλοι ὡμοφώνησαν μὲ τὸν πρεσβύτην παρεκτὸς τοῦ δουλοπρεποῦς Ῥοβέρτου ἐκ Βαρίου, καὶ τοῦτο ἤρκεσεν εἰς τὸν τύραννον νὰ ἐκδώσῃ τὴν θανατικὴν καταδίκην. Ὁ δεκαεξαετὴς Κοῤῥαδῖνος, παίζων τὸ σαδρίκιον ἤκουσε τὴν φοβερὰν ἀπόφασιν, καὶ ἔδειξεν ἡρωϊκὴν ἀταραξίαν ἀξίαν τοῦ γένους του. Τὴν 29 Ὀκτωβ. 1268 ἐφέρθη εἰς τὸν τόπον τοῦ θανάτου. Ἀφοῦ ὁ Ῥοβέρτος ἐκ Βαρίου ἀνέγνωσεν εἰς τὸν συναγμένον λαὸν τὴν καταδίκην, ἔτρεξεν ὁ Ῥοβέρτος Κόμης Φλανδρίας, γαμβρὸς τοῦ βασιλέως, καὶ ἐφώναξε, „Πῶς τολμᾷς, κακοῦργε καὶ παράνομε, νὰ καταδικάσῃς εἰς θάνατον τοιοῦτον μέγαν καὶ λαμπρὸν ἱππότην;“ καὶ τὸν ἐκτύπησε μὲ τὸ σπαθίον του. Ὁ παντὸς ἀνθρωπίνου αἰσθήματος ἀλλότριος Κάρολος, ὅστις δὲν τὸ ἐνόμιζεν ἀνάξιον ἑαυτοῦ νὰ βλέπῃ τὸ αἱ-

ματῶδες δρᾶμα, ἔμεινεν ἀτάραχος. Ὁ Κοῤῥαδῖνος ὁμιλήσας ὀλίγα τινὰ πρὸς τὸν λαὸν περὶ τῆς ἀθωότητός του ἔκλινε γόνυ καὶ ἐδέχθη τὸν διὰ ξίφους θάνατον. Ὁ Φρειδερῖκος θρηνῶν ἀῤῥήτως ἔπαθε δεύτερος τὴν αὐτὴν τύχην.

Τοιουτοτρόπως ἔπεσεν ὁ ἔγγονος τοῦ Α΄. Φρειδερίκου ἀπὸ κακοῦργον Γάλλον, ὅστις τοῦ ἥρπασε τὸ κληρονομικόν του βασίλειον. Καὶ ὁ βασιλεὺς Ἔγκιος ἀπέθανε μετὰ τοῦτο παραυτα εἰς τὴν φυλακὴν τῆς Βονωνίας (1272), ἀφοῦ ἐδοκίμασεν εἰς μάτην ὀλίγον ἀρχήτερα νὰ ἐλευθερωθῇ. Τοὺς υἱοὺς τοῦ Μαμφρέδου ἐκράτησεν ὁ ἄσπλαγχνος Κάρολος φυλακωμένους ἕως τέλους τῆς ζωῆς των. Τὴν θυγατέρα Φρειδερίκου τοῦ Β΄. τὴν κατέτρεξε τύχη ὄχι ὀλιγώτερον σκληρά. Αὕτη, ὀνομαζομένη Μαργαρίτα, ἦτο ὑπανδρευμένη μὲ τὸν κακοήθη Ἀλβρέχτον κόμητα τῆς Μίσνης καὶ Λοθριγγίας, ὅστις τὴν ἐκακομεταχειρίζετο, καὶ τελευταῖον ἀπεφάσισε νὰ τὴν σκοτώσῃ διὰ νὰ λάβῃ μίαν αὐλικὴν παλλακίδα. Ἡ Μαργαρίτα τὸ ἔμαθε, καὶ ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ. Φεύγουσα δὲ καὶ φιλοῦσα μὲ πόνον τὸν μικρὸν υἱόν της Φρειδερῖκον, τὸν ἐδάγκασεν εἰς τὴν παρειὰν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπωνομάσθη ἔπειτε Δαγκωμένος. Μὲ σχοινία κρεμασθεῖσα ἀπὸ τὸ Βιρκεβοῦργον ἡ αὐτοκράτορος θυγάτηρ, ἐπλανήθη ἀβοήθητος ἕως οὗ ἔφθασεν εἰς Φραγκοφόρτιον, ὅπου ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν λύπην της (1270). Τοιοῦτος θρῆνος κατέτρεξε τὸν Ὁενσταουφικὸν οἶκον, ὅστις πρὸ ὀλίγων γενεῶν ἀνθρώπων ἤνθει μὲ πολυαρίθμους κλῶνας, ἔλαμπεν ὑπὲρ πάντα τὰ ἡγεμονικὰ γένη τοῦ καιροῦ του κατὰ τὴν δύναμιν καὶ ἀκμὴν καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ὅλα τὰ προτερήματα, τὰ ὁποῖα χαρίζει ἡ φύσις εἰς τοὺς ἐξαιρέτους φίλους της. Ἡ ταχεῖα καὶ βαθεῖα πτῶσίς του φαίνεται ὡς τραγῳδία ποιηθεῖσα ἀπ᾽ αὐτὴν τὴν παγκόσμιον ἱστο-

ρίαν, ἥτις δὲν περιέχει κἀμμίαν ἄλλην μεγαλητέραν οὐδὲ ὑψηλοτέραν.

---

34. Ὁ Ἑσπερινὸς τῆς Σικιλίας.

(1282, 30 Μαρτίου.)

Ἡ ἐκκλησία εἶχεν ἤδη νικήσειν ἐντελῶς μὲ τὸν πεισματώδη ἀγῶνά της τὸν μισητὸν ἡγεμονικὸν οἶκον, ἀλλὰ διὰ τῆς νίκης της δὲν ἀπήλαυσε τίποτε. Διότι ὁ ἀγαπητὸς υἱός της, ὁ νέος βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως Κάρολος ηὔξησε πάραυτα τόσον, ὥστε ἐχρειάζετο αὕτη ἄλλην πάλιν κατ' αὐτοῦ προστασίαν. Καθὸ ἀρχηγὸς τῶν Βελφίων (Βέλφιοι ὠνομάζοντο πάντοτε εἰς τὴν Ἰταλίαν οἱ ἐχθροὶ τῶν Γερμανῶν αὐτοκρατόρων) ἐξήπλωσε τὴν δόξαν του εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν, ἐπεχείρησε νὰ λάβῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν τῆς Ῥώμης στέμμα, καὶ ἡτοιμάζετο νὰ ἁρπάσῃ τὸ σκῆπτρον ἀπὸ τὸν Γραικικὸν αὐτοκράτορα. Ἐπειδὴ δὲ Πάπαι τινὲς, ὡς Γρηγόριος ὁ Ι' καὶ Νικόλαος ὁ Γ', ἐστράφησαν πάλιν εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐμεταχειρίσθη αὐτὸς τοιαῦτα μέσα, ὥστε ἐκλέγοντο πάντοτε Πάπαι κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του. Ἀλλ' ὅμως κατὰ τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον χρόνον, ὁπότε ἐφαίνοντο ὅτι ἐκορυφώθησαν ἡ Δόξα καὶ ἡ πλεονεξία του, ἐκρημνίσθη ἀπὸ τὸ ὕψος του.

Διότι ἡ καταφρόνησις, μὲ τὴν ὁποίαν ἐμεταχειρίζοντο οἱ Γάλλοι τοὺς νέους ὑπηκόους των, οἱ διωγμοὶ, τοὺς ὁποίους ἔκαμναν καθ' οὗτινος ἤθελαν μὲ πρόφασιν ὅτι ἦτο ὀπαδὸς τοῦ Κοῤῥαδίνου, ἐπροξένησαν γενικὴν δυσαρέσκειαν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ἔβραζεν ἡ ἀθυμία εἰς τὴν Σικελίαν, ἥτις ἠδύνατο νὰ κινῆται ἐλευθερώτερα παρὰ τὴν Ἀπουλίαν. Ἰωάννης ἐκ Προκίδας, ἀνὴρ ἐπιχειρηματίας, συνέλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ γείνῃ σωτὴρ τῶν τυραννουμένων καὶ ἀφανιστὴς τῶν τυράννων τούτων. Ἦτο ἀπὸ

ἔνδοξον οἰκογένειαν τοῦ Σαλέρνου, κτήτωρ τῆς νή-
σου Προκίδας, καὶ ἰατρὸς μὲν ὄχι, ἔμπειρος δὲ τῆς
ἰατρικῆς, καθὼς πολλοὶ ἄλλοι σύγχρονοί του. Κα-
θὸ φίλος τοῦ Κοῤῥαδίνου δὲν ἠδυνήθη μὲν νὰ σώ-
σῃ τὰ κτήματά του ἀπὸ τὰς ἁρπακτικὰς χεῖρας τῶν
Γάλλων, ἔσωσε δὲ τὴν ζωήν του προσφυγὼν εἰς
τὴν αὐλὴν τῆς Ἀραγωνίας, ὅπου ἠξιώθη φιλικῆς
ὑποδοχῆς καὶ ἀποζημιώσεως εἰς ὅσα εἶχε χάσειν.
Πλήρης μίσους κατὰ τῶν Γάλλων καὶ πλήρης πί-
στεως πρὸς τὸν Ὁενσταουφικὸν οἶκον, ἐξύπνιζε τὸν
τῆς Ἀραγωνίας βασιλέα Πέτρον καὶ τὴν σύζυγόν
του Κωνσταντίαν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως Μαμ-
φρέδου, νὰ ἐκδικηθοῦν τὸν Κάρολον καὶ νὰ ἐλευθε-
ρώσουν τοὺς κακουχουμένους. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πέτρος
ἠσθάνετο ὅτι δὲν ἦτο ἱκανῶς ἰσχυρὸς εἰς τοῦτο, πε-
ριῆλθεν ὁ Προκίδας πανταχοῦ διὰ νὰ τοῦ εὕρῃ συμ-
μάχους. Ὑπῆγε κρυφίως εἰς τὴν Σικελίαν, ἐφα-
νερώθη εἰς πολλοὺς δυσαρεστημένους, καὶ εὕρηκεν
ὅτι ἡ νῆσος αὕτη συνεργεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς
σκοπούς του. Ἐνδυθεὶς σχῆμα γυμνόποδος μοναχοῦ,
ἐταξείδευσεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν
Γραικικὸν αὐτοκράτορα, ὅς τις, ἐξεύρων τὸν σκοπὸν
τοῦ Καρόλου μελετῶντος νὰ ἁρπάσῃ τὸ βασίλειόν
του, τὸν ἐδέχθη μὲ εὐχαρίστησιν, τοῦ ἔδωκε βοη-
θητικὸν ἀργύριον, καὶ ὑπεσχέθη εἰς τοὺς Σικελοὺς
Βαρῶνας ὅπλα. Ἔλαβε λοιπὸν θάῤῥος ἐκ τούτων
ὅλων ὁ Πέτρος, καὶ ἤρχισε νὰ ὁπλίζῃ στόλον,
καὶ ἐπειδὴ ἐπροφασίζετο ὅτι θέλει ἐκστρατεύσειν
κατὰ τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἀπίστων, ἔλαβε χρηματικὰς
συνεισφορὰς πρὸς τοῦτο καὶ ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς
Γαλλίας, καὶ, καθὼς λέγουσιν, καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν
Κάρολον ἐξ Ἀνδεγαυΐας.

Πρὶν ἀκόμη φανῇ ὁ Πέτρος μὲ τὸν στόλον του
εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς Ἀφρικῆς, ἐξεῤῥάγη ἡ διὰ τοῦ
Ἰωάννου ἐκ Προκίδας ἐνεργουμένη καὶ ἐνισχυομένη
συνωμοσία κατὰ συμβεβηκὸς (τὴν δευτέραν τοῦ

Πάσχα 1282 μετὰ τὸ μεσημέριον). Οἱ πολῖται τῆς Πανόρμου εἶχαν συνήθειαν ν' ἀκούωσι τὸν ἑσπερινὸν εἰς τοῦ Μοντρεάλου τὴν ἐκκλησίαν, ἥτις κεῖται ὀλίγον τι μακρὰν ἀπὸ τὴν πόλιν. Ἦτο συνειθισμένος περίπατος, καὶ οἱ Γάλλοι ἐγίνοντο καὶ αὐτοὶ κοινωνοὶ τῆς ἑορτῆς καὶ τοῦ περιπάτου. Ἀλλ' ὁ Γαλλικὸς κυβερνήτωρ εἶχεν ἐμποδίσειν νὰ λάβουν μαζή των ὅπλα, μὲ τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἀγυμνάζοντο εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην. Μὲ τὴν πρόφασιν ταύτην ἀδιάντροπός τις Γάλλος ὀνόματι Δρουέτος ἐκακομεταχειρίσθη Σικελήν τινα, ὡς νὰ ἤθελε τάχα νὰ τὴν ἐξετάσῃ μήπως ἔχει κρυμμένα ὅπλα ἐναντίον τῆς προσταγῆς. Ὁ πατὴρ καὶ ὁ ἀνὴρ τὴν γυναικὸς ταύτης ἐπήδησαν ὡπλισμένοι ἐναντίον του, ὅλοι οἱ πορευόμενοι ἔγειναν κοινωνοὶ τοῦ πράγματος· ὁ Δρουέτος ἐμαχαιρώθη, καὶ εἰς μίαν στιγμὴν ἐφάνησαν ἀναρίθμητα σπαθία γυμνωμένα, καὶ ἀναρίθμητα ὀμμάτια ἔβλεπαν ἐκδίκησιν. Ἡ ἀρχὴ ἔγεινε, καὶ εἰς ὀλίγα λεπτὰ ἦτο γενικὸς ὁ φόνος. Ἀντὶ τοῦ ἑσπερινοῦ ἔγεινεν αἱματοχυσία, ὅπου ἐσφάγησαν ὅσοι ὠνομάζοντο Γάλλοι. Κανεὶς δὲν ἠλεήθη, οὐδὲ τὰ παιδία τῶν Γάλλων· ἀνίχνευσαν ὅλας τὰς γωνίας τῶν οἴκων ἕως οὗ ἐνόμισαν ὅτι ἐξωλόθρευσαν πᾶν ἴχνος Γάλλων ἀπὸ τὴν Πάνορμον. Ἐντεῦθεν ἐξηπλώθη ἡ ἐπανάστασις εἰς ὅλην τὴν νῆσον. Εἰς τὴν Κατάνην ἐφονεύθησαν Ὀκτακισχίλιοι Γάλλοι. Διὰ νὰ τοὺς γνωρίζουν, ἐπρόσταζαν νὰ προφέρουν τὴν λέξιν Cicori, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀδύνατον εἰς τοὺς Γάλλους. Εἰς τὴν Ταυρομινίαν, ὅπου εἶχαν καταφύγειν πολλοὶ, ἔγεινε τὸ αὐτό. Εἰς τὴν Μεσσήνην, ἥτις, ὡς φρουρουμένη ἀπὸ πολλοὺς Γάλλους, ἀπεστάτησε βραδύτερα, ἐφονεύθησαν τρισχίλιοι Γάλλοι καὶ ὁ ἀντιβασιλεύς. Εἰς ὅλην τὴν Σικελίαν ἠλεήθησαν μόνον δύω εὐγενεῖς Γάλλοι. Τρομερὰ θυσία εἰς τὴν σκιὰν τοῦ Κορραδίνου!

Κάρολος ὁ ἐξ Ἀνδεγαυΐας εὑρέθη εἰς τὸν Πάπαν

κατὰ τὴν στιγμὴν, ὁπότε ἔμαθε τὴν φρικτὴν ταύ-
την σκηνήν· ἐδάγκασεν ἀπὸ τὸν θυμόν του τὴν
κεφαλὴν τῆς βακτηρίας του, καὶ ὤμοσε φοβερὰν ἐκ-
δίκησιν κατὰ τῆς Σικελίας. Ὁ Πάπας ἔστελνεν
ἀφορισμοὺς ἀλλεπαλλήλους, τοὺς ὁποίους ἐπεριγέ-
λων οἱ Σικελοί. Ὁ ἐκ Προκίδας Ἰωάννης ἐνήργει
πάντοτε διὰ τὸν βασιλέα Πέτρον, ὅςτις ἀνηγορεύ-
θη βασιλεὺς τῆς Σικελίας ἀπὸ τοὺς κατοίκους,
καὶ ἔφθασε μὲ στόλον, μὲ τὸν ὁποῖον ἠφάνισεν
ὅλην σχεδὸν τὴν θαλάσσιον δύναμιν τοῦ Καρόλου.
Ὁ ἀγὼν διήρκεσε πολὺν καιρὸν μεταξὺ τῶν δύω
τούτων βασιλέων καὶ τῶν ἀπογόνων των, ἀλλ' ὅλα
τῶν Γάλλων τὰ δοκίμια εἰς τὸ νὰ ἐξανακυριεύσουν
τὴν νῆσον ἦσαν μάταια. Τελευταῖον κατὰ τὸ 1302
ἔτος ἔγεινεν εἰρήνη, διὰ τῆς ὁποίας ὁ μὲν τρίτος
υἱὸς τοῦ Πέτρου Φρειδερῖκος ἔμεινε βασιλεὺς τῆς
Σικελίας *), Κάρολος δὲ ὁ Β' υἱὸς τοῦ ἀποθανόν-
τος (1285) Καρόλου Α', ἠρκέσθη μὲ τὸ βασίλειον
τῆς Νεαπόλεως. Ἡ ἐκκλησία ἐκύρωσε τὴν εἰρήνην,
ὄχι μόνον διότι ὁ Φρειδερῖκος ἐκηρύχθη ὑποτελὴς
της, ἀλλὰ διότι ἔκρινε τὴν διαίρεσιν τῆς Νεαπολι-
τανικῆς δυνάμεως χρησιμωτάτην εἰς τοὺς σκοπούς της.

35. Ἡ μεσοβασιλεία.

(1250 — 1272.)

Ἐπιστρέφομεν τώρα εἰς τὸ Γερμανικὸν βασίλει-
ον, τὸ ὁποῖον ἀποθανόντος Φρειδερίκου τοῦ Β' ἀφή-
σαμεν ὑπὸ τὸν ἐναντιοβασιλέα Βιλέλμον ἐξ Ὀλ-
λανδίας. Τρομεραὶ ἦσαν αἱ πληγαὶ, τὰς ὁποίας
εἶχεν ἐπιφέρειν εἰς τοῦτο ἡ πεισμονὴ τοῦ Πάπα.
Διχόνοια εἶχε διαῤῥήξειν ὅλους τοὺς δεσμοὺς τῶν
παλαιῶν ἐθῶν καὶ τῆς εὐταξίας· οἱ μεγαλήτεροι

*) Ἀποθανόντα 1285 τὸν Πέτρον διεδέχθη ὁ υἱός του Ἰάκωβος· ὅταν δὲ οὗτος ἐβασίλευσεν εἰς τὴν Ἀραγωνίαν, τὸν διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Φρειδερῖκος.

ἡγεμόνες ἀπελύθησαν ἀπὸ τὸν δεσμὸν τοῦ βασιλείου, ἀλληλομάχουν, καὶ δὲν τοὺς ἔμελλε περὶ αὐτοκράτορος. Οἱ μικρότεροι εὐγενεῖς ἐδόθησαν εἰς τὴν λῃστείαν, καὶ κατεφόβιζαν τοὺς κοινοὺς δρόμους. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τὰς ἀταξίας ταύτας ἐκακοπάθουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ πόλεις, καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ εὕρουν προστασίαν εἰς τὸν οὐδαμινὸν Βιλέλμον, ὅς τις ὠνομάζετο κεφαλὴ τοῦ βασιλείου, διὰ τοῦτο ἡνώθησαν κατὰ τοὺς καιροὺς τῆς συγχύσεως ταύτης ἑξήκοντα παραῤῥήνιοι πόλεις, καὶ ἐσύστησαν συμμαχίαν (Ῥηνικὴν ὀνομασθεῖσαν) πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης τοῦ τόπου, πρὸς κοινὴν βοήθειαν κατὰ τῶν εἰρηνοταρακτῶν, καὶ πρὸς κρημνισμὸν τῶν λῃστρικῶν πύργων.

Ὁ βασιλεὺς Βιλέλμος ὑφώθη ἐξαιρέτως ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἡγεμόνας, οἵτινες τὸν ἐκυβέρνων ὡς ἤθελαν, καὶ τὸν ἐκακομεταχειρίζοντο εὐθὺς ἀφοῦ ἔδειχνεν ὅτι ἤθελε νὰ ἐκβῇ ἀπὸ τὴν δουλείαν των. Εἰς Νοβέσιον ἠθέλησεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κολωνίας νὰ τὸν καύσῃ εἰς τὸ παλάτιόν του (1252)· ἕνας εὐγενὴς ἐγύμνωσε τὴν γυναῖκά του εἰς τὸν δρόμον, καὶ ἕνας κοινὸς πολίτης τοῦ Ἀτραϊέκτου τὸν ἐπετροβόλησε. Μὲ τοιαύτην ὑπόληψιν συμπεραίνεται ποίαν βοήθειαν ἐπρόσμενεν εἰς πολεμικὰς περιστάσεις. Ἦλθεν εἰς λογομαχίαν μὲ τὴν Μαργαρίταν Κόμησαν τῆς Φλανδρίας. Ἐτόλμησε τὸν χειμῶνα νὰ κάμῃ ἐκστρατείαν εἰς τὴν δυτικὴν Φρεισίαν, ἀλλὰ θέλων νὰ περάσῃ παγωμένην τινὰ λίμνην, θραυσθέντος τοῦ πάγου, ἐβυθίσθη εἰς αὐτὴν, καὶ πρὶν δράμωσιν οἱ ἄνθρωποί του εἰς βοήθειαν ἐφονεύθη μὲ βέλος ἀπὸ ἄγνωστόν τινα Φρεῖσον (28 Ἰανν. 1256).

Ἔμεινε λοιπὸν πάλιν τὸ βασίλειον χωρὶς κεφαλὴν, καὶ, πρᾶγμα παράξενον, χωρὶς νὰ θέλῃ κἀνεὶς ἡγεμὼν νὰ ἀναδεχθῇ τὴν ἀχάριστον ταύτην ἀξίαν. Τώρα κατὰ πρώτην φορὰν ἀπεφάσισαν οἱ

ἐκκλησιαστικοὶ ἡγεμόνες νὰ κράξωσιν εἰς τὴν χώραν των ξένον ἡγεμόνα. Ἐπειδὴ ὅμως ἦσαν ἀσύμφωνοι, ὁ μὲν ἀρχιεπίσκοπος Κολωνίας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἤθελαν τὸν Ῥιχάρδον ἐκ Κορνεβάλλης, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐῤῥίκου τοῦ Γ'· ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος Τριβέρεως, τὸν βασιλέα τῆς Καστιλίας Ἀλφόνσον Ι' τὸν σοφόν. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας ἦτο κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον αἰχμάλωτος Ἀλβρέχτου τοῦ Δουκὸς τοῦ Βρουνσουΐκου. Οἱ κοσμικοὶ ἡγεμόνες ἐκύτταζαν μὲ ἀδιαφορίαν.

Τώρα ἴδαν, ὅτι ἡ ἀξία τοῦ Ῥωμαϊκοῦ αὐτοκράτορος ἦτο τιμιωτέρα πολὺ εἰς τοὺς ἔξω παρὰ εἰς τὴν Γερμανίαν, διότι οἱ προβληθέντες ὑποψήφιοι ἐξώδευσαν ἱκανὰ διὰ νὰ ἔχῃ καθεὶς ἐκ μέρους του τοὺς ἡγεμόνας. Διότι ὁ Ῥιχάρδος ἔταξεν εἰς μὲν τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κολωνίας 12,000 Μάρκα Κολωνιακά, εἰς δὲ τὸν Μογουντίας 8000 Μάρκα, εἰς δὲ τὸν Δοῦκα τῆς Βαυαρίας Λοδοβῖκον 18,000 λίτρας στερλιγγίων κτλ. Καὶ ὁ Ἀλφόνσος δὲ ἔστειλε πολὺ ἀργύριον εἰς τὴν Γερμανίαν χωρὶς νὰ ὑπάγῃ αὐτός.

Ἐπίσημον εἶναι προσέτι, ὅτι τώρα πρῶτον γίνεται λόγος ἀκριβῶς καὶ καθαρῶς περὶ ἑπτὰ Ἐκλεκτόρων (Kurfürsten ἀπὸ τὸ Küren, ἤγουν ἐκλέγειν). Ἦσαν δὲ οὗτοι τρεῖς Καγκελλάριοι, οἱ ἀρχιεπίσκοποι Μογουντίας, Τριβέρεως, καὶ Κολωνίας, καὶ τέσσαρες αὐλικοὶ ἄρχοντες, ὁ Ἐδεσματοφόρος, ὁ Ἀρχιστράτηγος, ὁ Ἀρχιοινοχόος, καὶ ὁ Θαλαμηπόλος, οἵτινες ἦσαν οἱ τέσσαρες μεγάλοι Δοῦκες τῆς Φραγκίας, Σαξονίας, Βαυαρίας καὶ Σοηβίας. Οἱ Ὀενσταούφιοι, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τὸ Φραγκικὸν καὶ Σοηβικὸν Δουκάτον, ἔδωκαν τὴν θαλαμηπολίαν εἰς τὸ Βρουνσουΐκον· ἡ Φραγκικὴ Ἐδεσματοφορία μετέβη μὲ τὸ Παλατινάτον τοῦ Ῥήνου εἰς τοὺς Βιττελβάχους, ἐνῷ ὁ Ἐῤῥῖκος εἶχε παραχωρήσειν τὴν ἀρ-

χτοινοχοΐαν εἰς τὴν Βοημίαν, ὅταν ἐκυρίευσε τὸ Δουκάτον τῆς Σαξονίας.

Ὁ Δοὺξ Ῥιχάρδος ἐφάνη ἀνδρεῖος καὶ φρόνιμος εἰς μίαν σταυροφορικὴν ἐκστρατείαν. Διὰ τοῦτο τὸν ἐδέχθησαν οἱ Γερμανοὶ μὲ πρόληψιν μεγάλην. Ἡ πόλις Ἀκυΐσγρανον ἤνοιξε τὰς πύλας της εἰς τὸ νὰ τὸν στέψῃ. Τριάκοντα ἡγεμόνες, δύω ἀρχιεπίσκοποι, δέκα ἐπίσκοποι καὶ 3000 ἱππόται παρευρέθησαν εἰς τὴν στέψιν (17. Μαΐου 1257). Περιῆλθεν ἔπειτα τὰς πόλεις τοῦ Ῥήνου καὶ πάραυτα ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Τὸ 1260 ἔτος ἦλθε πάλιν καὶ διέτριψεν ὀλίγους μῆνας. Ὡσαύτως καὶ τὸ 1262. Κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος εἶχε τὴν δυστυχίαν νὰ αἰχμαλωτισθῇ ἀπὸ τοὺς ἀποστάτας Βαρῶνας τῆς Ἀγγλίας (14. Μαΐου), οἵτινες τὸν ἀπέλυσαν μετὰ ἓν ἔτος. Εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ ἐζήτησε τὴν αὐτοκρατορίαν ὁ πάντη λησμονημένος Ἀλφόνσος, καὶ ὁ Πάπας Οὐρβανὸς Δ', ὅς τις εἶχε σιωπήσειν ἕως τώρα, εὕρηκε καιρὸν νὰ γείνῃ κριτὴς τῶν δύω βασιλέων. Ἐπροσκάλεσε καὶ τοὺς δύω, Ῥιχάρδον καὶ Ἀλφόνσον, εἰς τὴν Ῥώμην, διὰ νὰ ἐξετάσῃ καταλεπτῶς τὰ δικαιολογήματά των. Ἀπέθανεν ὅμως εὐθὺς μετὰ τοῦτο, καὶ ὁ διάδοχός του Κλήμης Δ'. (1264 — 1268) ἐπανέλαβε τὴν πρόσκλησιν χωρὶς νὰ τὴν ἀκούσῃ κανεῖς. Ὁ Ῥιχάρδος ἦλθεν ἀκόμη μίαν φορὰν εἰς τὴν Γερμανίαν (1268), καὶ τελευταῖον ἀπέθανεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν 2. Ἀπριλίου 1272. Ὁ Ἀλφόνσος δὲν ὑπῆγε ποτὲ εἰς τὴν Γερμανίαν. Τὸ μέγιστον μέρος τῶν τοῦ βασιλείου ἡγεμόνων δὲν ἐγνώρισε κανένα ἐκ τούτων, καὶ δι' αὐτοὺς ὑπῆρχε τὸ βασίλειον, ἀπὸ τὸν θάνατον Φρειδερίκου τοῦ Β', χωρὶς κεφαλήν. Διὰ τοῦτο ὀνομάζεται ὁ μεταξὺ 1250 καὶ 1272 χρόνος μεσοβασιλεία.